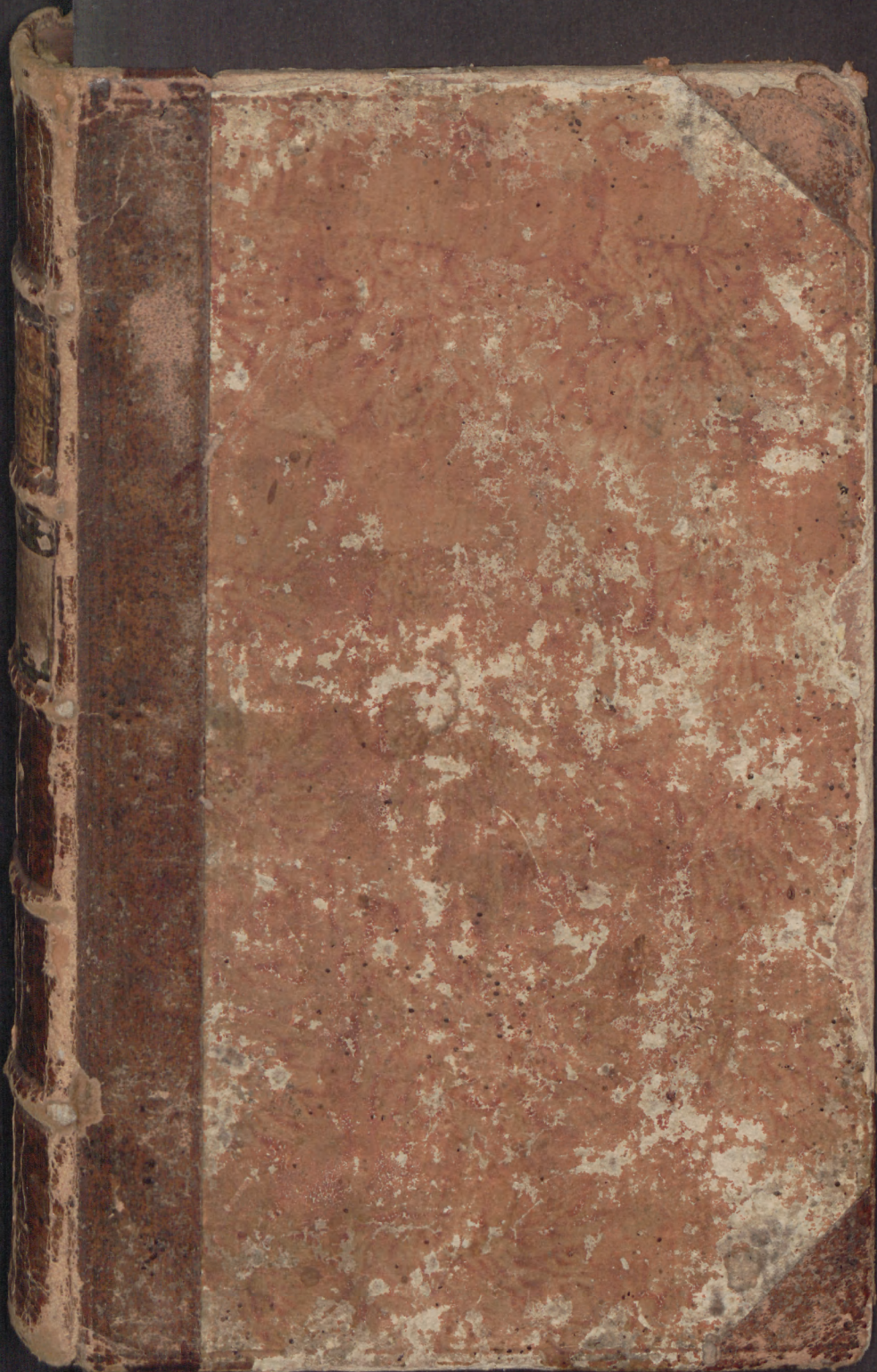
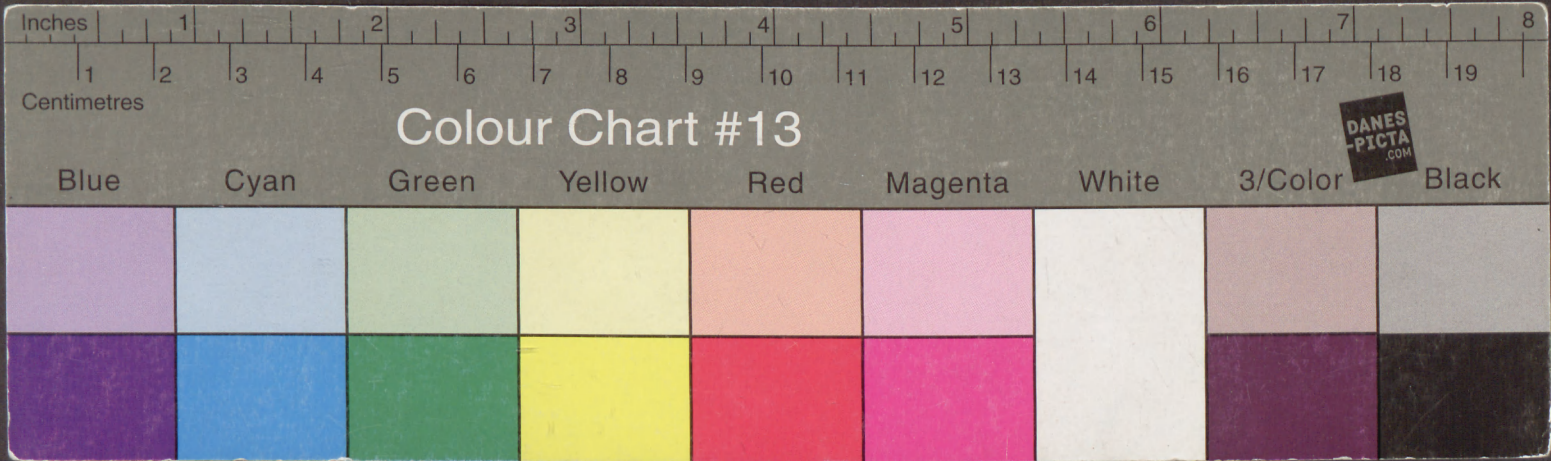
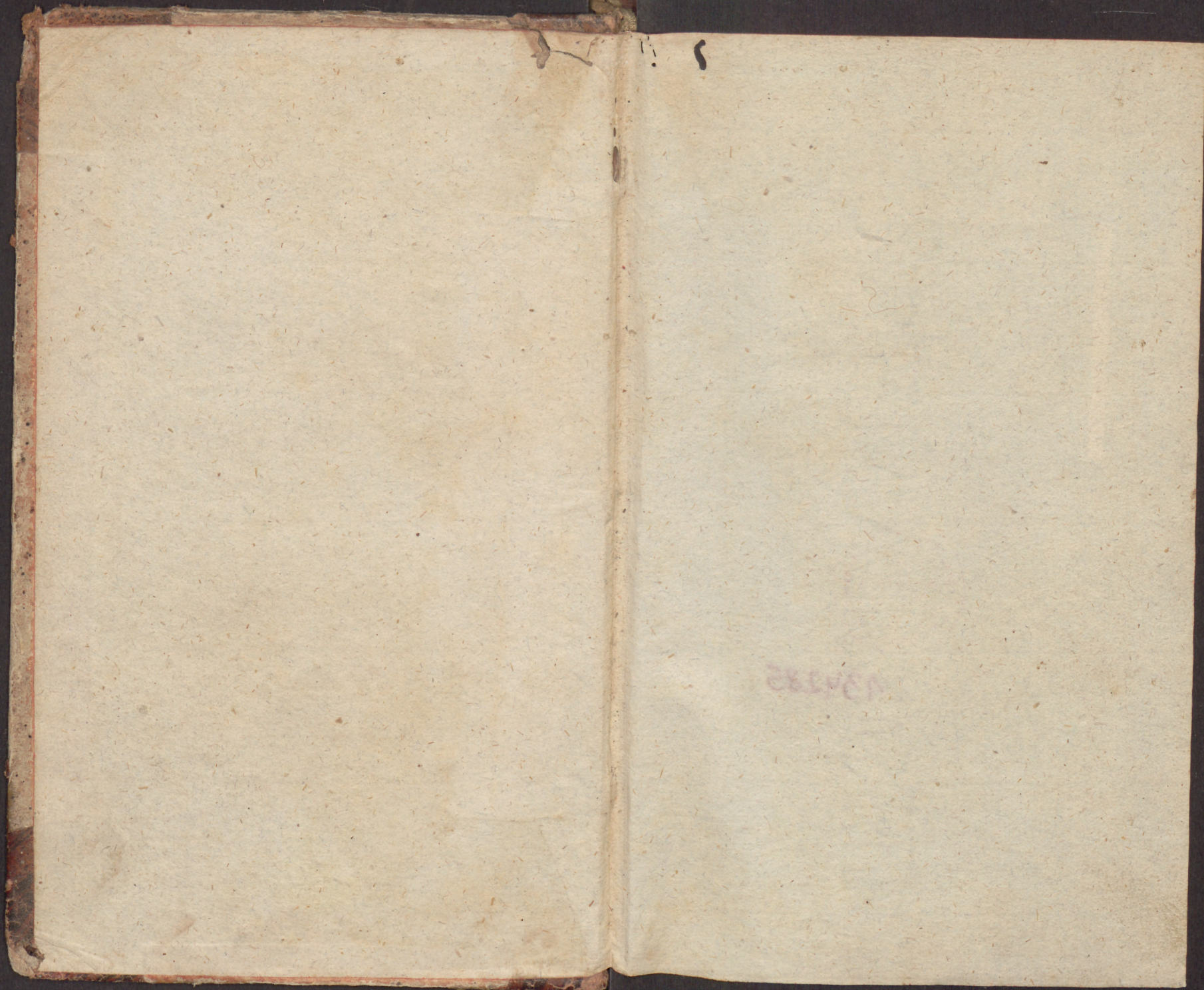
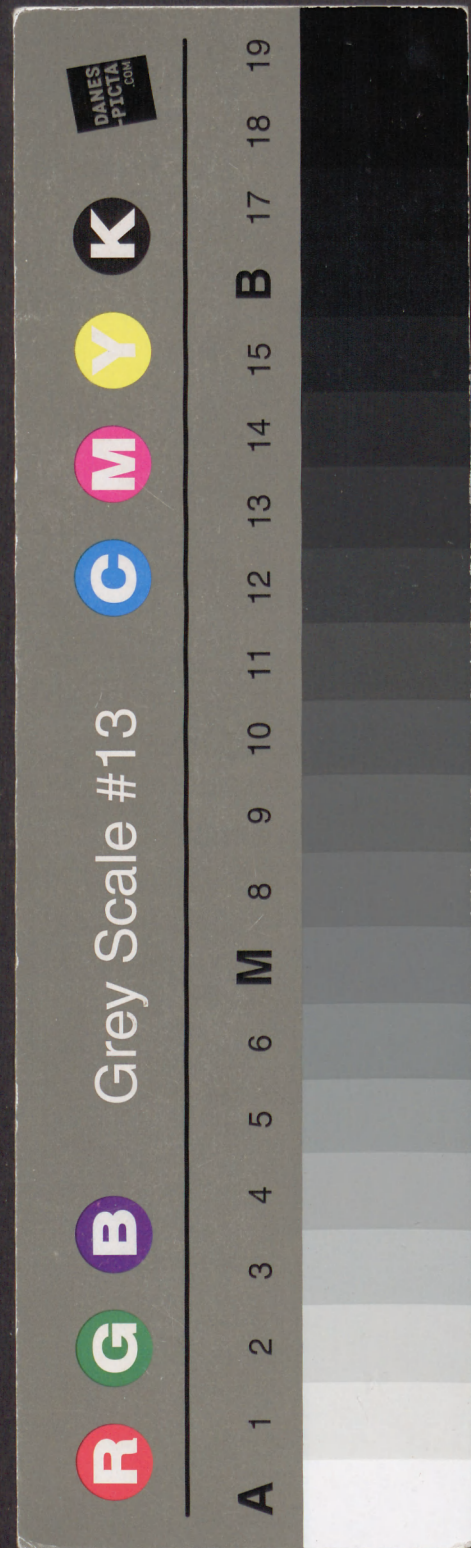
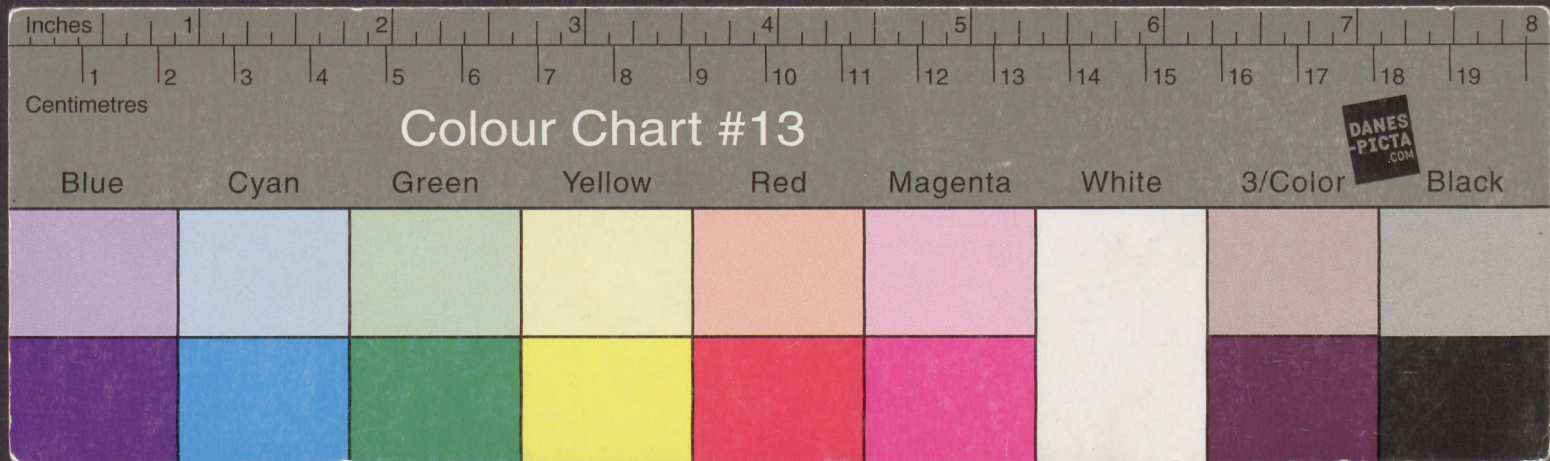
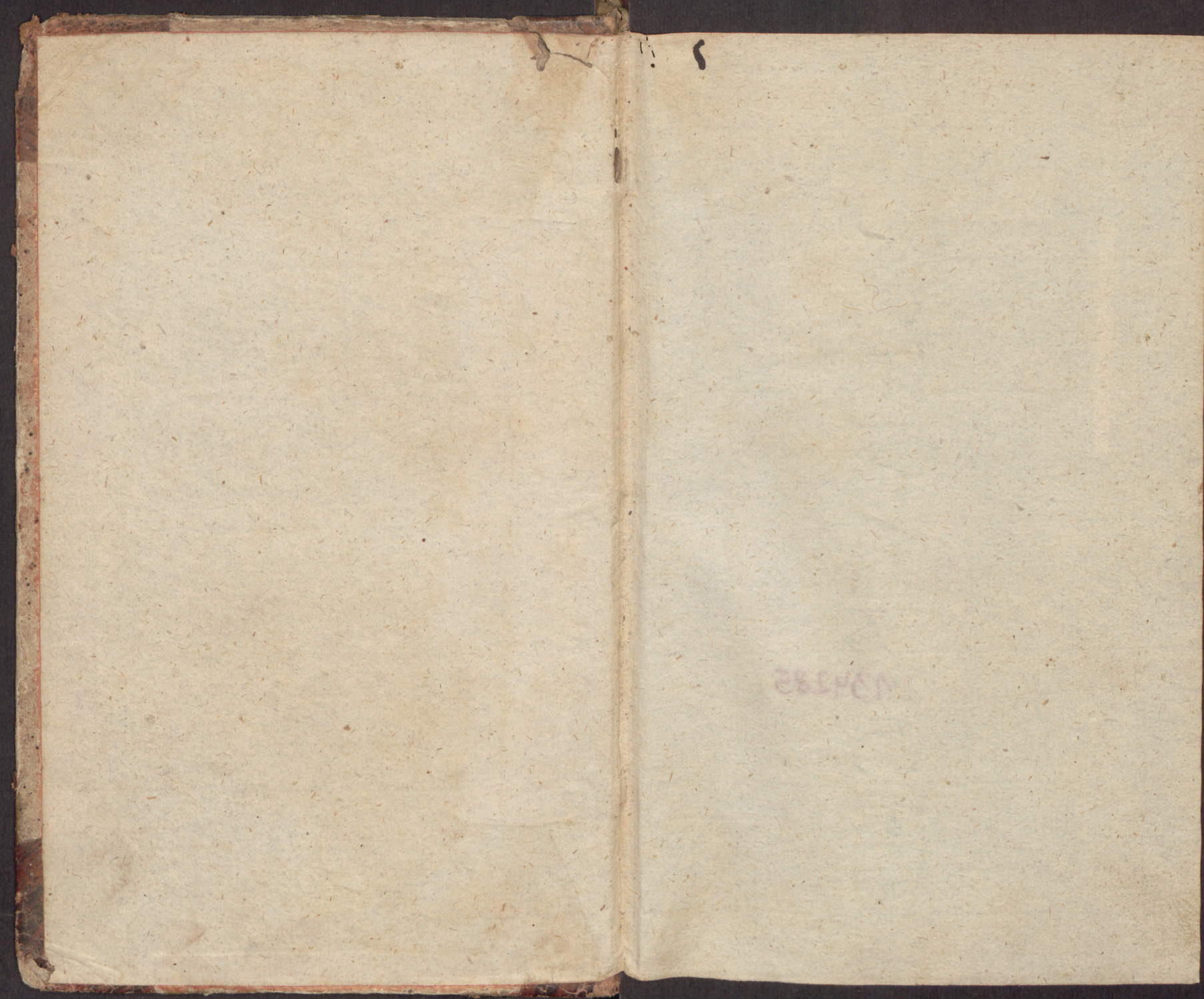

Biblioteka Główna AP Słupsk
nr inw.: kg - 134285

134285 ZS

134285

1501

K-114/23/80

DYKCYONARZYK GEOGRAFICZNY

CZYLI

O P I S A N I E

KROLESTW, PROWINCYI, MIAST, BISKUPSTW, XIĘSTW,
HRABSTW, MARGRABSTW, PORTOW, FORTEC
y innych mieysc znaczniejszych w czterech częściach świata.

Z WYRAZENIEM

*W którym Królestwie, Prowincyi, Krainie iakie się mieysce
znayduie, do którego Państwa należy, nad którą rzeką,
odnogą, górą lub morzem iest położone, odległości iego w mi-
lach Francuzkich co do mieysc obcych, a w Polskich co do
kraiu naszego od mieysc w pobliżności główniejszych, z ich
długością i szerokością Geograficzną podług Mapp najlep-
szych nieopuszczając coby o iakim mieyscu pamiętniejszego
widzieć było można.*

PO ANGIELSKU NAPISANY

PRZEZ

PANA ECHARDA

*Z trzynastej Edycyi Angielskiej na Francuzki ięzyk przefo-
żony powiększony i poprawiony przez K. VOSGIEN.*

*Nakoniec z ofmey Francuzkiej Edycyi w Polskim wydany ięzyku, z
dodatkiem zaszytych odmian i umieszczeniem wielu Miał i Prowincyi
Polskich.*

W WARSZAWIE.

w Drukarni PIOTRA DUFOUR Drukarza J. K. Mci.

M. DCC. LXXXII

[1782]

NAYJASNIEJSZY KRÓLU

PANIE MOY MIŁOSCIWY

W tym czasie, gdy Narod cały usiłuje ponowić
radośne uczucia z okoliczności Rocznicy KO-
RONACYI WASZEY KROLEWSKIEY
MOŚCI PANA MEGO MIŁOŚCIWEGO,
za największe to dla siebie poczytuie szczęście, że
mogę się zbliżyć do Tronu W. K. Mci P.
M. M. dla złożenia z. Tomow Dykeyonarza
Geograficznego, na Oyczysty język prze-
łożonego. Przyjęcie łaskawe od W. K. M. P. M.

M. dzieła tego najszcześniejszą uczyni Epokę życia moiego, ile że ta Księga umieszczona będzie między użyteczne y przeznaczone dla Edukacyi Narodowej Pisma.

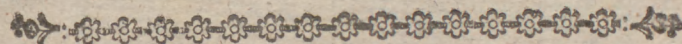
Jestem z niedorównaną gorliwością
i z głębokim uszanowaniem.

NAYJASNIEJSZY KRÓLU
PANIE MOY MIŁOSCIWY
W. K. M. P. M. MIŁOSCIWEGO.

wierny Poddany.

P. DUFOUR

Przysięgły w Głównej Szkole
Paryżkiej Drukarz W. K.
Mci

DONIESIENIE DRUKARZA.

Mające być położone na czele Pierwszego Tomu
zaraz po tytule.

ZNayduie się w Polsce bardzo wiele dobrych Traktatów Elementarnych o Geografii. Dzieło Jmci Xiedza Wyrwicza, jest bez żadney sprzeczki naylepsze w tej materii. Ale do tych czas niedostawało Dykcyonarza Geograficznego. Ten był koniecznie potrzebny w tym wieku, w którym rząd zatrudnia się Edukacją, a czytanie książek jest najcenniejszą zabawą znakomitych Osob. Uczeń ledwie tylko wychodzi z dziecinnego wieku, już nabywa książek, przerzuca karty Geograficzne, y czyta Gazety. Dzieło więc to staie mu się nieodbitie potrzebnym, dla zrozumiienia Historii y Nowin Politycznych.

Przedsięwziętem więc wydać trzy Tomy, które dziś wychodzą z pod prasy, moim kosztem własnym wydrukowane, znacznych potrzebowały wydatków. Jednakże do wydania ich bardziey mi było powodem gorliwość y wdzięczność dla oświeconego Narodu, niżeli podła chęć zysku, która bywa powszechnie pobudką ludzi w znakomitych ich przedsięwzięciach. Cena pomierna ustanowiona dla Prenumeratorów jest naypewniejszym dowodem bezzyskowości moiej. Ta baczność z moiej strony jest tylko słabym hołdem moiej wdzięczności dla Króla dobroczynnego Obrońcy Nauk y Kunsztów, który raczył pozwolić Dzieło to wydać zaszczycone swoim Jmieniem; y dla Prześwietney Kommissyi Edukacyi Narodowej, która raczyła prenumerować na pewną liczbę Exemplarzów, iako też y Korpus Królewski Kadetów y znaczna liczba znakomitych Osob z Korony y W. X. Litt.

Stawia Autora, którymi nadesłał Manuskrypt tego Dzieła, Autora znakomitego w Rzeczce Literackiej przez wie-

Je dobrych pism, z pochwałą Kommissyi Edukacyney ułożonych, zareca za dokładnością wyszukań y przyczynionych artykułów, kteremi powiększył to Dzieło przydatkami opisania miejsc odległych od Francyi, a graniczących z Polską, a nade wszystko z przydaniem tego wszystkiego, co się ściaga do wiadomości tego obszernego Państwa, dla którego mieszkańców, y dla dobra y użytku Publicznego poświęcam moje trudy y pracę.

Nie należy nam z tym wszystkim rozumieć że trudna praca Autorów niemoże już być wydoskonalona y ulepszona, zwłaszcza że 13. Edycja Angielska, a osma Francuska, prawie w czwartey części przyczynione, w edycji niniejszey ięszcze nie miały zupełney dokładności. Ale możemy sobie obiecywać że rozsądne y oświecone Publicum, zechce dopełnić niektóre błędy, y opuszczenia spostrzeżone, zważając na wielkość pracy Autora, y niepodobieństwo uniknienia iakichkolwiek niedokładności. Poważam się niektóre tu przetożyc uwagi.

1mo. Niemożna było czynić opisu Polski tylko podług Geografów dawnych lub terażniejszych; iako też podług powieści Osob żyjących, które raczyły dać niektóre uwiadomienia.

2do. Mile Polskie niemogły być rzetelnie ustanowione, ale że niemaż dokładnego ich rozmiaru y że nie są równe po wszystkich miejscach, a bardziey wymiar ich zawisł od mniemania pospolitego, podług miejsc mniej lub więcey od siebie odległych. Strykowski który wiele zwiedził Kraju, często się omylił, oznaczając odległość iednego miejsca od drugiego. Niemożna więc żądać po Autorze, który tylko innych w tej mierze wypisuje, ani też od Geografa tej samey dokładności, ktorey Geometa przestrzegać może.

3tło. Mile Geograficzne niezawsze się zgadzają z milami pospolitemi. Rachując się tu z iednego Miasta do drugiego, y dla tego są mnieysze w okolicach ludnych, a dłuższe w miejscach nieosiadłych. Rozmaitość mil czyni różnicę odległości, o żąd Kraiopisarzy wynika wiele trudności, a

to samo staie się dla niego słuszną obroną, w razie obwinienia go, o nieiąką niedokładność w tej mierze.

4to. Gdyby się znalazło że iaka szczegulność opuszczona lub odmieniona, względem Polski, trudno o to obwiniać Autora, bo czy można, aby ieden człowiek mógł mieć dokładną wiadomość Państwa tak obszernego. Drukarz także od wszelkiego w tej mierze zarzutu niedbalstwa iest wolny, ponieważ ogłosił kilkakrotnie w Gazetach doniesienie y rozdał na 5000. Prospektów po całym Kroleństwie, końcem obwieśczenia Dzieła tego, a bardziey końcem upraszania Obywatelów tego Krolestwa, aby mu raczyli dać potrzebne uwiadomienia, dla udzielenia ich Autorowi. Z żealem to doznać musiał: że wszystkie ostrożności iego były w tej mierze niepożyteczne, y że nikt mu nie chciał udzielić objaśnienia, lub wiadomości iakich szczegulnych, wyjąwszy dwóch czyli trzech gorliwych y znakomych Patriotów, którzy znają użytek tego Dzieła, y potrzebę przysłaczenia się do doskonałości iego, raczyli niektóre nadesłać Artykuły, wszystkie inne odmiany y przyczynienia, należą się szczegulnie pracowitości y starunkom Autora. Sądzić będzie Powszeczność iezeli dopełni chwałebnie na się wziętego obowiązku.

Chcąc Dzieło to użyteczniejsze uczynić, przydałem w końcu 3go. Tomu nazwiska miejsc łacińskie, przy których się znajdują nazwiska ich Polskie, dla ułatwienia pracy dla młodych Osob, którzy mając przed sobą lub Mapę Geograficzną, łacińską lub książkę w tym Języku, ktorego dawnego Autora, będą mogli zaraz znaleźć oznaczenie miejsc iakich w Polskim Języku. Co wprzód iednak nim porządkiem abecadlowym ułożyłem ten Słownik, radziłem się ludzi uczonych, którzy pochwalili ten zamysł, y za ich zdaniem do skutku go przywiódłem. Autor przysłażył także mały suplement porządkiem abecadlowym który się znajduje na końcu 3go. Tomu, z przydatkiem omyłek znaczniejszych, które niepostrzeżono, przy korektach.

Jeżeliby się łaskawey Powszeczności podobało dać mi iakie ostrzeżenia lub doniesienia w czasie przyszłym, końcem

doskonalenia, lub pomnożenia Dzieła tego, zechcę tym okazać wdzięczność moją: że zebrawszy te wszystkie nadesłane mi wiadomości, wydaję iak nayprzedzey supplement, niemając inſzey chęci, iak tylko wydoskonalić to Dzieło rownie przyjemne iak pożyteczne *Narodowi*.

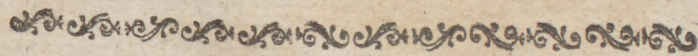

TABELLA ABREWIACYL

A fr.	Afryka, Afrykański.	Liw.	Liwrow.
Akad.	Akademia.	M.	Miaſto.
Amer.	Ameryka Amerykański.	M. S.	Miaſto Stołeczne.
Angl.	Anglia, Angielski.	m.	miaſteczko.
Arcyb.	Arcybiskup, Arcybi- skupſtwo.	m.	miła.
Atlan.	Atlantycki.	Margr.	Margrabſtwo.
Auſtr.	Auſtrya, Auſtryacki.	nal.	należy.
Az.	Azya, Azyatycki.	nar.	narodzenie.
Barb.	Barbarya.	Niem.	Niemcy, Niemiecki.
Bar.	Baronia.	niż.	niżſzy.
Bawar.	Bawarya, Bawarſki.	Ob.	Obacz.
Bened.	Benedyktyński.	Obr.	Obroenny.
Bisk.	Biskupſtwo, Biskup.	Opac.	Opactwo.
Brand.	Brandeburſki.	Pan.	panowanie.
Cesar. Cel.	Cesarz, Ceſarſtwo, Ce- ſarſki.	panu.	panujący.
Cyr.	Cyrkut.	Parl.	Parlament.
Cyſt.	Cyſerski.	pold.	południe, południowy.
Dep.	Deputat.	połn.	połud. połnocny.
Diec.	Diecezya.	Pol.	Polſki.
Diſtr.	Diſtrykt.	Port.	Portugalia, Portugal- czyk.
dl.	długoſci, dſuga.	Pow.	Powiat.
dob.	dobyty.	Prow.	Prowincya.
Elek.	Elektorſtwo.	Proteſt.	Proteſtancki.
Eur.	Europa, Europeyſki.	r.	Roku.
Fami.	Familia.	Rezyd.	Rezydencya.
Fland.	Flandrya.	rz.	rzeka.
Floren.	Florencyja, Florenczy- kowie.	Rzplta.	Rzeczpoſpolita.
Fort.	Forteca.	S.	Święty.
Fr. Franc.	Francya, Francuz,	ſi.	ſlawny.
	Francuzki.	ſprzy.	ſprzymierzony.
fund.	Fundowany.	ſtol.	ſtołeczne.
Gen.	General.	Suffr.	Suffragan.
gr.	graniczy.	ſz.	ſzerokoſci.
Handl.	handlowny.	Szwe.	Szwecya.
Hiſzp.	Hiſzpania, Hiſzpani.	Szway.	Szwaycarya, Szwayca- rowie.
Hol.	Hollandya, Holendrowie.	tyt.	tytułem.
Hr.	Hrabia Hrabſtwo.	w.	wſchod.
Jez.	Jezioro.	W.	Wielki.
Im.	Imienia.	Woi.	Woiwodztwo.
Kated.	Katedralny.	wyż.	wyżſzy.
Krol.	Kroleſtwo.	X.	Xiążę, Xięſtwo.
Lac.	Laciſki.	z.	zachod.
		znac.	znaczący.

U W I A D O M I E N I E.

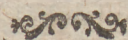
AUtor tego Dzieła w Angielskim języku JPan *Echard*, dosyć jest znaiomy przez wydaną od siebie Historią Rzymiską i inne Dzieła przednie, a zważając ielżcze, że ten Dykcyonarz w Anglii 13 razy raz po raz drukować musiano, łatwo przekonanym byđż można o dobroci i doskonałości iego.

Nie z mnieyszym upodobaniem to Dzieło z 13 edycyi Angielskiej na Francuzki język przetłomaczone przez X. *Vosgien* Kanonika de *Vaucouleur*, przyięte zostało, ponieważ od Roku 1763. do 1779. 8 razy przedrukowane było, z ktorey to ostatniej edycyi znacznie poprawioney i powiększoney, te ninieysze dwa Tomy są tłumaczone.

Tłumacz Polski, ktory od dawnego iuż czasu ziednał sobie wielką sławę, częścią przez uczone swoje dzieła, częścią tłumaczeniem ksiąg użytecznych i sprawowaniem Urzędu, na którym zostało, nie był tylko wiernym przekładaczem oryginału, lecz dodał to wszystko, coby Oyczyźnie byđż mogło użyteczne, opisuiąc dokładnie bardzo wiele Miast Polskich i Prowincyi (umieściwszy ie w porządku alfabetycznym) ktore mniej wiadome Autorowi Cudzoziemskiemu, iako nie interesuiące opuszczone lub fałszywie opisane były. Nie przepomniał i zasłitych odmian w Ameryce, Polszcze, Niemczech, &c. Takowe tedy dzieło słuzące wszelkiego wieku osobom, nie może byđż inaczey, iak dobrze przyięte w Kraju nauki kochaiącym.

Jeżeli bowiem w którym wieku, to w niniejszym zaiste, który większym oświeceniem nad inne czasy zaszczyca się, wątpić nie można, iż Kraiopisarstwa wiadomość iedną jest z nayspożyteczniejszych nauk w pożytku ludzkim, a tym powszechniejszą, im więcej powabow w sobie z ciekawości samey zawiera. Stała się więc Geografia nieuchronnie potrzebną w edukacyi młodzi, a w dalszym wieku nie można w niej nie być biegłym, aby nie ściągnąć na się nieumiejętności cechę. Z tego powodu gdy panowanie szczęśliwe Mądrego AUGUSTA wniosło lepsze światło nauk do Kraiu naszego, dały się też nam widzieć różne w tej mierze książki. I na tych już przebrać możnaby było, gdyby iako w sobie dosyć są pożyteczne, tak w częstej bardzo potrzebie dopadkowego użycia służyć mogły, a niesposobności utrzymania w pamięci, obfzerney i pełney imion szczegółnych wiadomości wygadzały. Czytamy Historye, Gazety, Woiaże, Romanfy lub w innym rodzaju książki, znajdujemy w nich niewiadome nam, lub przepomniane mieysce nazwiska, których szukanie w Geograficznych książkach zbyt trudne a niekiedy bezskuteczne, albo czytane bez ich wiadomości mało zrozumiałe i niepożyteczne być musi; którą trudność Geografia kształtem słownika ułożona zupełnie ułatwia.

Zwierzchność Edukacyą publiczną chwalebnie i troskliwie zatrudniającą się, wiele Ołob nayspiewszey Dyfzynkcy i edukujący młodzież Dzieło to tym samym approbowali, gdy na nie prenumerowali.

DYKCYONARZYK GEOGRAFICZNY.

A.

AA, *Agnio*, rz. we Fr. mająca początek przy Renty, płynie pod S. Omer, tu zaczyna być żeglowną, i wpada w Ocean blisko *Gravelines*.

AA, rz. w Semigallii, która się składa z zbiegu rzek Memli i Muszy, płynie pod Bowsk, wpada w Dzwinę przy iey uściu.

AA, rz. w kant. Lucerny, łączy się z Aarą przy Wildeku; jest rzek innych tego im. 4 w Szwaycarach, 3 w Holl. 5 w Westfalii, ale nie są znaczne.

AACH, lub **Achs**, *Aquagran*, m. Niem. z zamkiem w Cyr. Szwabii, przy źródle rz. Aachy, nal. do Domu Austr. jest o m. 5 od Szafuzy.

AACHEN, ob. Akwizgran.

AADA, czyli **AA**, rz. w Branczy Hol. płynie pod Helmont, wpada w Mozę.

AAHUS, lub **Ahaus**, *Aahu*, m. w Westfalii, z dobrym zamkiem, nad rz. Aą, nal. do Bisk. Monasterkiego; m. 3 od Kesfeldu.

AALen, ob. Alen.

AAR, lub **Ahr**, *Abrinea* rz. Niem. w Hr. *Blankenheim*, wpada w Ren naprzeciw Lintzu.

AAR, *Arola*, rz. w Szwaycarach, początek ma z gory Grimsel, płynie pod Bernę, Soloturnę, przy Koblentzu, łączy się z Renem, Mostow jest na niej 29, niesie niekiedy piasiek złoty.

AARBURG, ob. Arberg.

AARON, wyspa, ob. S. Malow.

AARWANGEN, m. w Kant. Berneskim, nad Aarą, od Arbergi m. 8.

AAS, *Aasa*, Forteca Norwegii w Prow. Aggerhuskiej, ma port dobry przy uściu rz. Lindals. Toż nazwisko jest pewney w Bearnie Krynicy skuteczney przeciw oparzeliznom.

ABACH, lub **ABBACH**, *Abacum*, m. Niem. w Bawaryi z zamkiem, nal. do Domu Aust. przez traktat r. 1778. po śmierci ostatniego Elektora Bawarskiego. Ma wody mineralne zdrowe, leży nad Dunajem; o m. 4. od Ratyzbony. Dl. 29. 40. sz. 48. 52.

ABAD, znaczy mieszkanie. Jest zakończenie pospolite nazwisk miast w Indostanie.

ABAKOA, *Abacoa*, wyspa Amer. iedną z Lukajskich, nal. do

Aij

Anglikow, dł. ma m. 18 sz. 7.

ABANO, *Aponus*, m. Rzpl. Weneckiej, znajdując się tu Sł. u dawnych dwa źródła wód ciepłych. Oyczyzna Piotra z Abano, i podobno T. Liwinfa. Od Padwy m. 12 na połud.

ABANWIWAR, *Abanivariensis Comitatus*, Hr. Węgier wyż. w którym M. S. Koźcyce.

ABARANER, m. w Armenii wielkiej pod pan. Tureckim, nad rz. Allingena.

ABASCYA, kraina Georgii w Azji, gran. z Kaukazem i morzem czarnym. Jest i rz. tamże tego im. o której mniemają, iż ta jest, co u dawnych: *Glaucus*.

ABAWA, rz. w Kurlandji, płynie pod Gandau, i wpada w Windawę.

ABBEVILLE, *Abbatis. Villa*, m. Fr. w Pikardji, ludne; należało dawniej do Opac. S. Rykiera. R. 1666. założone w nim są rekordzieła sukienne. Jest Oyczyzną Allegrina Kard. Brietego Jezuita, Sanfona, Hekieta. Leży nad summa od Paryża na poł. m. 38. od Kalétum. 22. dł. 19. 29. sz. 50. 7.

ABECOUR, Opac. Fr. w Diec. Karnuteńskiej, czyni 5000. liwr. Ma si. wody mineralne, pomocne na reumatyzm.

ABENAQUIS, ob. Abnakowie.

ABENSBERG, *Aventinum*, *Abusina*, m. w cyr. Bawaryi, nad rz. Abeust, o m. 5. od Ratzbony. Tu się rodził Jan z Awentynu.

ABERDEN, *Aberdonia*, m. nadm. Szkocyi północnej, dość wielkie i handlowne. Ma wody mineralne, most piękny nad rz. Dea, i Ak. która Barklay i Moryssoń zafczycili. Od Edimburga, na półn. m. 31. dł. 16. sz. 57. 23.

ABERGAWENNY, m. Ang. w Hr. Monmouth, si. przez swe flanelle. Jest to najpierwsza Baronja w Anglii. Od Monmouthu m. 6.

ABERNETTY, lub ABERN-

DORN, *Abernethum*, m. Szkockie, w Prow. Perth, nad rz. Tayą, o m. 12. od Edynburga.

ABERYSTWITH, Aberystwy, m. Angiel. w X. Wallii, przy ujściu rz. Iſwith, m. 57. na półn. ku w. od Londynu; od Kardyanu m. 8.

ABESKUNA, wyspa Azji na morzu Kaspijskim, o 3. m. od Astrabadu.

ABEX, *Abecis-ora*, kray Afryki, nad brzegiem zachodnim morza czerwonego na połud. Egiptu. Większą część tego kraju Turcy posiadają, a dawniej czynił prow. Troglodyte.

ABIAD, m. Afr. w brzegu Abex, sławne handlem bawelny, kości słoniowej, i ziół drogich. m. 65. na półn. od Suakemy.

ABIAGRASSO, ob. Biagrast.

ABINGDON, lub ABENDON, m. Ang. w prow. *Barckshire*, wysła Dep. na Parl. jest nad Tamizą, m. 14. od Londynu.

ABISCAS, Abiskowie, *Abisci*, narod Amer. połud. na wschod Pera między rz. Yetau, i Amutamai.

ABISSYNIA, kray wielki i krol. Afr. dł. m. 400. a sz. na m. 280. leży przy morzu czerwonym, między Nubją i Nigrycją. Pełne jest gór i skał, na których wierzchu znajdują się krynice, ziemie zdolne do uprawy, drzewa i pastwiska, w powietrzu łagodnym, gdy za to w równinach upały panują. Deszcz tu nie pada kroplami, ale lać się zwykły, a śniegu ani znaia. Grunt żyzny, trzy razy na rok niekiedy zniwo przynosi. W miejscach utemperowanych pastwiska się zawsze zielenią. Rodzi żyto, proso, tenes, i inne nieznanie nam ziola. Zwane ziele *Assazona* usypia węzów i zmieie. Procz wielorakiego bydła, owce tu tak są wielkie, iż ich ogon do 40. funtow waży, a woły tak ogromne, że rog wołu 5. garcy wody bierze w siebie. Abissyńczykowie są sułzni, składu ciała przyśrodkowego, cerę mają br-

natno-oliwkową; są mocni, pracowici, Bieli z nich są płodem mieszanym z Europejczykami. Obyczaje ich dzikie, mało znaia chałup, nawięcej pod namiotami mieszkaia, tak, iako ich Cesarz, którego zowią *Wielki Negus*. Jedzą z skorup, każdy sobie chleb piecze, nakłztalt duzych, iżby mogły cały stoł zakryć, a cienkich plackow, ten łamią, i iedząc modą jest wielki młask czynić. Zaczniey się u siebie potraw do gęby nie podają, ale im ie słudzy do ust wkładaia. Mięso iedzą surowe. Rząd Despotyczny, Religia Mahometañska z Żydowską, i Chreścianką. Sami nie zowią się Abissyńczykami, ale Agassienami, to jest wolnemi. Całe Cef. dzieli się na różne Prow. ich językiem *Manghest*; te składaia się z Stw. czyli *Skamet*. Po zbурzeniu Axumy nie ma miasta stoł. ani inny, tylko wioski. Trzeźwość i odmienianie powietrza, czyni ich zdrowiem i długo żyjącem.

ABLAIA, pow. Tartary wiel. zostaiący pod protekcją Rosji, od Tobolskoj na pold. m. 200.

ABLANCOURT, wieś Fr. w Szampanji, który był panem si. Perrot *Abtancourt*, i w niej umarł r. 1664.

ABNAKOWIE, narod Amer. półn. w Kanadzie. Lud gnuśny, który nigdy się nie dał przywieść do uprawy roli.

ABO, *Aboa*, m. s. Finlandji z Bisk. Chrystyna krol. Szwedzka założyła tu Ak. r. 1640. Jest nad morzem, ma port dobry przy odnodze Botnickiej, o m. 50. przez morze od Sztokholmu odlegle.

ABOERA, m. Afr. w Gwinei, obfite w krulzec złoty.

ABOIS, ob. Athbois.

ABRAMBOA, m. i kraina ludna Afr. w brzegu złotym nad Woltą. dł. 18. sz. 7.

ABRANTES, m. Portug. w Estremadurze nad prawym brzegiem Tagu, między Portalegrą i Leyrią.

ABROBANIA, *Antariarium*,

m. w X. Siedmiogrodzkim, m. 11. od Kolofwanu.

ABROLHOS, szkopuły niebezpieczne żeglującym, o m. 20. od brzegu Brezji, blisko wyspy S. Barbary. Inne są na południe Kapu zielonego. Nazwisko to nadane jest wielu szkopolom, z łac. *Aperi oculos*.

ABRUZZO, *Aprutium*, prow. Krol. Neapol. Kray żyzny w zboże, ryż, owoce, a nadewszystko szafran. Łasy ma pełne zwierzyny. Rz. *Pescara* dzieli go na dwie równe części, z których jedna dalszą, a druga bliższą się zowie. Procz Apenninu są tu dwie góry, wylokile *Monte Caballo* i *Monte Maiello*. Ta zawsze wierzch ma śniegiem okryty.

ABUTIGA, *Abydus*, miejsce w Egypcie blisko Nilu, o 65. m. na połud. od Kairu, w którym nayobfitej rodzi się mak czarny, z którego naylepsze *optum* robią.

ABUIO, jedna z wysp Filipińskich w Indyach wsch. między *Mindanao*, i *Licon*, na której Hiszpani mają swą fortece.

ACARAI, zwana także *la Nativité*, okolica w Amer. połud. w Parakway, osadzona od Jezuitow r. 1624.

ACEI, op. Cyfler. we Fr. czyni 6000. liwr. m. 3. od Gray.

ACERENZA, ob. Cirenza.

ACERNO, m. w Kr. Neapol z Bisk. o 5. m. na półn. od Salerny.

ACHEM, ob. Azem.

ACHEM, m. s. Krol. tego im. na wyspie Sumatrze ku półn. Kray ten obfity w zwierzęta, drzewa, ziola, i owoce nieznanne Europ. Lud jest zabobonny, religii Mahometañskiej; Anglii, Hol. Dun. i Chinczykowie ztąd wywożą dostatek złota, za ryż, którym tu mieszkańcy pospolicie żyją. Złodzieystwa śmiercią karać nie zwykli, tylko ucinaniem po części członkow, podług powtorzonych razow. Krol mieszka w obronnym zamku wśród miasta. Achemczykowie są dobrzy wojownicy. Miasto leży w równinie, dł.

113. 30. sz. 5.

ACERRA, m. piękne w Kr. Neapol. z Bisk. leży nad rz. Agno, m. 2. od Neapolu.

ACHONRY, *Achada*, m. Irlandyi nad iez. Allyn, w Hr. Letrymskim, m. 3. od Letrymu.

ACHYR, m. z zamkiem w Ukrainie Moskiewskiej nad Worskłą m. 50. na pold. od Kiiowa.

ACKEN, lub ACHEN, *Acona*, m. dawne w cyr. Saxonii w X. Magdeburgskim nad Elbą z zamkiem, m. 2. na z. Dessau.

ACQS, ob. Ax.

ACQUA-PENDENTE, *Acula*, m. Wł. w stanie Papiezkim, w Pow. Orwietaskim, z Bisk. Oyczyzna Hier. Fabrycego, i Grzeg. Letego, m. 23. na pold. od Rzymu.

ACQUARIA, m. w X. Modeny, blisko rz. Sulteny, ma wody lekariskie. od Modeny m. 7.

ACQUI, *Aqua Statiella*, m. z Bisk. w X. Monferratu. Łącznie ma zdrowe, i lubo woda w źródłach, wre zawsze, zioła w nich iednak czerstwo rosną i zachowują się. Hiłz. wzięli go r. 1745. odebrali Piemontanie 1746. P. Maillebois go odzyskał, ale fortyfikacye zburzywszy, odłapał go. Jerzy Mierula ztąd był rodem. Leży nad Bormią m. 7. od Aki. dł. 26. sz. 44. 40.

ACRA, *Acco*, *Ptolomais*, m. z Bisk. w Palestynie pod Pan. Tureckim. Wstawione podczas Krucyat przez obłożenia częste, które wytrzymało, tak od Chrześcian, jako i Saracenow. Dla położenia Akry wygodnego handlowi założone tu są kupieckie domy. Leży o m. 8. od Tyru, 15. od Jeruzalem.

ADA, m. w Natolii nad Sanganą, m. 14. na w. od Nikomedyi.

ADAMOWA gora, *Adam's-Pic*, lub *Pic-d-Adam*, na wyspie Ceylan, iest gora wyfoka na mil. 2. prawie. Wstępując na nią wpol znajduje się jezioro na obszernej równinie bardzo głębokie, z niego

wypływają 9. rzeki naywiększe w Ceylanie. Aby wynieść na wierzch, zaczepiają tu żelaza, i tak po nich wdierać się na gorę zwykli. Wierzch sam iest piękną równiną, rozciągłą na 200. krokow. Mieszkańcy mnieją, iż tu Adam stworzony.

ADANA, m. piękne i dawne w Anatolii, w powietrzu na podziw łagodnym, nad rz. Chokweną.

ADAOUWIE, czyli QUAWA, narod Afr. w Gwinei właściwey, którego Krol. zowią Sakoo, iest to nappolerowniejszy lud z Gwiney-czykow, mający za fundamentalne prawo, aby każdy w tey kondycyi zostawał, w ktorey się urodził.

ADDA, *Adnas*, rz. w Szwayc. i Wiołzech, wypływa z gory Branlio, i płynąc przez Hr. Bormieńskie, Wateling, przez iez. Kome, wpada w rz. Po.

ADEL, *Azania*, Król. Afr. zwane także Zeilańskie, na brzegu połud. przefinyku Babel-Mandel. Kray żyżny dla rzek wielu, lubo deszcz tu nigdy nie pada. Obfitnie w zboże, kadzidło różne, owce wielkie, których ogon waży na 25. funtow, pieprz, i proso. Krol bywa Mahometanin.

ADELHOLTZ, wieś w cyr. Bawaryi z grodem, s. i uczęszczana dla cieplic. Od Traunstein m. 4.

ADELBERG, m. Niem. w X. Wirtemberskim, dawniey Opaństwo, m. 2. od Schorndorffu.

ADEN, m. Az. w Arabii szczęśli. nad Oceanem z portem, do którego często zawiaiają okręty orientalne. Miasto opasane gorami, na których 5. lub 6. fortec znajduje się. Soliman Bafza dobył go r. 1359. i wydarł Arabom, ale ie potem Turcy wrocili przymuszni byli. Iest wiele innych mieysc tego im. Adem iest o m. 10. na pold. od Alochy. dł. 63. sz. 13.

ADENBURG, *Brannefia*, m. Niem. w X. Bergeńskim o 7. m. na pold. od Bonny.

ADERBIAN, Prow. Perska.

gran. na pold. z Armenią, na z. z Kurdyftanem, na pold. z Irak Agemi. Iest wielka, i w gruncie dobrym.

ADERBORCH, ob. Oderberg.

ADERBORN, m. Niem. nad Odrą od Szczecina m. 4.

ADERNO, *Adranum*, m. Sytylii w Prow. di-Demona, przy Etnie, m. 3. na z. od Katany.

ADIA, lub AGGA, m. Afr. w w Gwinei z strony Fantynu. Holl. tu r. 1624. postawili fortece, którą im 1664. wydarli Anglicy. Od Anemabo iest na wystrzelenie z armaty.

ADIAZZO, lub AJACCIO, *Urcinium*, piękne m. Wł. z zamkiem w Korsyce, z Bisk. i dobrym portem. Iest ludne, leży nad odnogą tego im. w położeniu miłym, w gruncie rodzajem wino obficie. Od Korty m. 11. dł. 26. 28. sz. 41. 54.

ADIGA, *Athesis*, rz. we Wiołzech, wypływa z Alpów, wpada w Golfo Weneckie.

ADLERSBERG, *Posseina*, m. z zamkiem, w X. Karnioli, w ktorym się daia widzieć lochy podziemne, ktorych końca nie znaleziono ieszcze, o m. 6. na pold. od Tryestu.

ADMONT, m. z Opac. bogatym, w X. Styryi nad rz. Enfą, m. 10. na pold. od Judenburga.

ADOM, kraina Afr. ktora graniczy z brzegiem złotym Gwinei. Iest żyżna, i obfita w kruszce złote. Rządzi się krztałtem Rpltey.

ADRA, *Abdara*, m. Hiłz. nadm. i obronne z zamkiem w Grenadzie, m. 5. od Almeryi. Są i inne miasta tego im.

ADRETS, Bar. Fr. w Delfinacie, m. 5. na w. od Gracyanopolu.

ADRIA, dawne m. Wł. z Bisk. od niego odnoga morska Adryatycką nazwana, leży o 11. m. na pold. od Wenecyi.

ADRYANOPOL, *Adrinopolis*, sławne m. Turcyi Europ. w Romanii, z Arcy B. zostającym pod Patriarchą Carogrodzkim. Amurat I. r. 1362. wydali go Cef. Greckim.

Sultani często to odwiedzają Miasto. Leży w położeniu wesółym nad Marylą, m. 45. n. z. od Caragrodu. dł. 44. 15. sz. 41. 45.

AELT, Opac. Niem. niżej Wafserburga nad Inną w Bawaryi.

AEGERI, AETNA, &c. ob. Egeri, Etna, &c.

AERDIN, lub ERDING, m. Bawaryi niżej m. 7. od Landshuta, s. obfitością dobrego zboża.

AERSCHOT, m. w Brabancyi z tit. X. wzięte było od Franc. 1746. nad Demerą m. 4. od Maliny.

AFFENTHAL, w cyr. Szwabii, sławna dolina winami przednie-mi.

AFRYKA, port i m. w Krol. Tunetańskim, ktore od Draguty korsarza wzięte, od Jędrzeia Doryimu odebrane, a od Karola V. 1551. zniszczone było.

AFRYKA, iedna z 4. części świata, iest wielką połwyspą, iednym tylko międzymorzem Suez z lądem Azyi stykającą się, oblaną morzem śródziemnym, Oceanem, i morzem czerwonym. Większa część Afryki słońca upałem podlega, przeto w środku ofobliwie dla piałkow rozpalających się od gorąca, niedostatku wody, i mnostwa gadu iest niemięlskana prawie. Brzegi iednak Afryki są żyżne, obfitują w zioła, owoce naydelikatniejszye, kruszce drogie, zwierza różne. Rzeki są w niej znaczniejszye Nil i Niger. Z narodow Afrykańskich iedne mieszkają po wsiach i miastach, inne pod namiotami, inne są tylko błagające się. Mahometanie i Poganie w naywiększey tu są liczbie, Chrześcian nie wiele, i mało tu posiadają. Odkrycie Afryki około Kapu dobrej nadziei winno się Portug.

Geografowie ją dzielą na 9 części. Egipt, Barbaryą, Gwineę, Kongo, Kafireryą, Abissynią, Nubią, Nigrycią, i Wyspę.

AGADES, Krol. i m. Afr. w Nigrycyi, holdniące Kr. Tombutańskiemu. Ztąd naylepszy senes i mas-

na wychodzi.

AGATA, *Agathopolis*, m. w Krol. Neapol. z Bisk. leży między Kapuą i Benewentem, o m. 4. od nich, od Neapolu 8.

AGAY, *Agathenna-portus*, mały port Fr. w Prowancyi, m. 2. od Freius.

AGDA, *Agatha*, m. Fr. ludne, w Langwedocyi niż. z Bisk. i pow. Tu Zbor r. 506. był miany. Jest w okolicy naybogatszy we Fr. którą handel wełny przedni, jedwabiu, i potaż bogaci. Od Narbonne, m. 7. dl. 21. 8. sz. 43. 18.

AGEN, *Aginum*, m. Fr. dawne, bogate, i piękne w Akwitani z Bisk. r. 1584. było w sławcy lidze, ale r. 1590. poddało się Krolowi. Powiat Agineński od tego miasta bierze nazwisko. Oyczyzną jest Jozefa Skaligera. Od Burdegali m. 30. dl. 18. 15. sz. 46.

AGERENTHAL, dolina Walezyi wyż. w Szwajcarach, ząd wypływa rz. Elen.

AGGER, rz. Niem. w Westfalii, która płynie przez X. Bergeńskie, wpada w Ren.

AGGERHUS, Prow. Norwegii, nazwana od zamku tego im. który jest naprzeciw i o milę od Anflo. Jest gorzysta, i nie mieszkała tylko w dolinach.

AGHUANOWIE, narod mieszkający w Kanhar Prowincyi.

AGINCOURT, ob. Azincourt.

AGMAT, lub *Agmer*, m. Afr. w Prow. i nad rz. tego im. w Krol. Marokańskim, Powietrze ma czyste, a grunt urodzajny, m. 8. od Maroko.

AGMONDESHAM, m. Ang. w Hr. Buckingham, wysła 2. Dep. na Parl. m. 11. na połn. od Londynu.

AGNADEL, wieś X. Medyolanu, w Pow. Kremonieńskim, fl. dwoma potyczkami, jedną 1509. w której Ludwik XII. zbił Wenetów, drugą 1705. gdzie X. Vendome Xięcia Eugeniusza poraził. Ostatnia zwana jest potyczką Kasianeńską. Od Kasianu m. 2. od Medyolanu m. 8.

AGNANIA, ob. Anagni.

AGNANO, *Anienus-lacus*, łez. Krol. Neapol. w ziemi Labour. Znajdują się blisko tego im. cieplice.

AGNETSIN, *Agnetinum*, m. w X. Siedmiogrodzkim, nad rz. Ho-spachą, m. 4. od Hermenstadt.

AGNONE, m. Krol. Neapol. w Abruzzo, m. 4. od Molify.

AGOBEL, m. Afr. małe ale obronne w Kr. Marokańskim, blisko Tednestu.

AGOSTA, m. w Sycylii z wybornym portem, ale które r. 1693. trzęsieniem ziemi zruynowane zostało. m. 6. od Syrakuz.

AGOUT, rz. Fr. która wpada w Tarne o m. 1. od Rabenstems. Jest tego im. włość obficzna w Prowancyi.

AGRA, m. s. Krolestwa, lub Prow. zwanej od niektórych Indostanem, w stanach wielkiego Mogołu w Azji. Miasto jest obficzne, budowane w poł. miesiąca, w kolo ledwie przez dzień na kentu może być obcześnie, otoczone murem kamiennym, i fossa na sto stop szeroka. Jest rezyd. pierwej zawsze, a teraz niekiedy Cesarzów Mogolskich, których tu Pałac niezmierny jest wielkości. W Saraju Cesar. na 1000. lub więcej znajdnie się niewiast. Łaźni w tym mieście jest 800. Godne tu podziwienia *Manfolum* Tadmehaliżony jednego Cef. budowane przez lat 20. Indyk Agreyski jest przedniejszy i droższy nad inne. Leży nad rz. Gemeną, dl. 96. 26. sz. 26. 43.

AGREDA, m. Hiszp. w Kastylii starej, o m. 3. na poid. od Tarkony, fl. iż jest oyczyzną Maryi d'Agreda. Inne jest m. tego im. w Ameryce w Krol. Popajanskim.

S. AGREVE, *S. Agrypiana*, m. Fr. m. 7. od Tournon.

AGRIA, *Abiata*, po Niem. *Eger*, m. obronne w Węgrzech wyższych z Bisk. i zamkiem mocnym, zwanym *Erlant*. Turcy r. 1552. obległszy to miasto z 70000. wojska, odstąpić musieli straciwszy dnia jednego

dnego 8000. lubo Garnizon Węgierski nie składał się tylko z 2000. Nie-wiały natenczas Węgierskie, wielką pokazały odwagę. Mahomet III. r. 1596. dobył był Agryi, aler. 1687. i 1715. odebrana była od Cesarza, i odtąd do niego należy. Od Budy na poim. m. 15. od Kołzyc 22. dl. 37. 47. sz. 47. 42.

AGRIGAN, jedna z Wysp Maryańskich, ma wokoło mil. blisko 16.

AGSPACH, m. w cyr. Austriackim nad Dunajem, m. 7. na z. od Wiednia.

AGUAS, *Agwanie*, narod znaczny Amer. połud. nad rzeką Amazonow, w krainie nayżyźniejszej i nayludniejszy. Lud tu jest oświecenijszy i obyczajniejszy nad innych Amer. Dzieciom, iak tylko się urodzą, ścićkaia między dwjema deskami głowę, chcąc aby miały twarz płaską; bo to maia za ozdobe urody.

AGUATULCO, lub *AQUATULCO*, *Agwatulco*, m. i port Amer. w Hiszpanii nowej, zdobyte od Franciszka Draka Anglika 1578. i znouu od Tom. Shandficha 1587. Port ma wielki i uczęszczany, ponieważ tu stawaia okręty, które z Europy i nowej Hiszp. wiozą towary do Peru. Leży nad morzem połud. od Meksyku na połud. m. 140. dl. 270. sz. 15. 10.

AGWILA, lub *AGLE*, m. Afr. w Kr. Fezańskim, w Prow. Habar, nad Ergwilą, o m. 5. na połud. od Miquenezu. Pełno tu jest lwów, ale tak płochoy, iż przed dziećciem uciekaia, zkad przysłowia w Afryce urosło, wyrzucając komu tchorzowstwo, mowić, iż tak jest lekkim, iako ten *Aquilański*, któremu ogon *ugryzaia ciębie*.

AGUILAR DEL CAMPO, *Sutobrica*, m. Hiszp. w Kastylii starej, o m. 8. na połud. od Kalarhory.

AHAUS, ob. Aahus.

AHRWEILER, m. Niem. w Elekt. Kolońskim, na Ahr, m. 3 od Bonny.

Tom I.

AHUAZ, m. Perskie, w Chusystanie, nad rz. Maghamą, która wpływa do rz. Tygrysu. Mieszkańcy tej okolicy zowią się Oxienami. lub Uxyenami. m. 25. na połud. od Susteru.

AHUN, *Agedunum*, m. Fr. w Marchii wyż. z Opac. nad Kreuzą, m. 3. od Gueretu.

AHUS, lub *Ahuis*, obronne i nadm. m. Szwecyi w Prow. Gotlandyi, z portem dobrym, leży nad morzem Bałtyckim, m. 6. od Chrystianstad. dl. 32. 14. sz. 56.

AIACCIO, ob. Adjazzo.

AIAN, zowie się brzeg wschodni Afr. od Magadoxo do Kapo Gwardafuy, w którym te ofiadły Krolestwa: Adelskie, Magadoxanśkie, Brawańskie, i Jubańskie.

AICHA, lub *Aichasch*, m. Niem. nad rz. Parą w Bawaryi wyż. o m. 18. na poim. od Munichu. Wzięte było od Szwedów 1634. pamiętne dowodami ich okrucieństwa. Spalone potym 1704. od Anglikow zostało, ob. Altaich.

AICHEIM, m. i dzierżawy Szwabkie w Hr. Rechbergskim nad Illerą, m. 12. od Ulmy.

AICHSTADT, czyli *Eichstett*, *Aureatum*, *Alla-nargisa*, *Dryopolis*, M. Niem. w Frankonii, stol. Bisk. tego im. udzielnego, rościągłego wzdłuż na m. 18. w szerz 7. S. Wilibald r. 740. był tu Bisk. pierwszym. Biskup Eichstadzki jest Kancierzem Katedry Mogunckiej. Leży nad rz. Altmulą, w dolinie żyżnej i wesołej, o m. 15. na połud. od Norymbergi. dl. 28. 45. sz. 49.

AIELO, *Thyela*, m. Kr. Neapol. w Prow. Abruzzo, z tyt. X. o milę o Celano.

AIGLE, *Aquila*, m. piękne Fr. w Normandyi wyż. nad Roilą w Diec. Ebroicenskiej. Handel znaczny prowadzi zbożem, towarem drobnym miedzianym i żelaznym, a naywięcej szpilkami. Jest blisko lasu, m. 19. od Rotomagu na południe.

B

AIGLE, *Ala*, *Aquilegia*, po Niem. *Aeten*, m. z Stwem w Szwy-carach w Kant. Berneńskim, o m. 3. na połud. od jez. Genewskiego.

AIGNADEL, ob. Agnadel.

AIGNALEDUC, *Atanah*, m. Fr. w Burgundyi i Grod; Kościół ma wspaniały, handel tu znaczny na plotno. Od *Chatillon* m. 5.

S. AIGNAN, lub **AGNAN**, m. Fr. i Xstwo mające tytuł Para, nadane nim dla P. Beauvilliers 1665. m. 20. na z. od Bourges.

AIGREFEUILLE, m. Fr. w Pow. Alteńskim, m. 3. od Ru-pelli.

AIGREMONT, m. Fr. w Burgundii.

AIGUEBELLE, m. w Sabaudyi właściwey, nad Archą, o m. 7. na połud. od *Chambery*. Od Hiszp. 1742. wzięte było. Inne m. tego im. w Delfinacie, z Opac. ktore, czyni 3000. liwrow.

AIGUES-BONNES, fl. źródło wod mineralnych we Fr. m. 4. od Aletu.

AIGUES-CAUDES, czyli wody ciepłe, fl. źródło wod mineralnych, skutecznych na bole głowy i żołądka, w Pow. Bearnieńskim, o m. 6. na połud. od Pau.

AIGUE-PERSE, m. Fr. w Aruernii niż. w X. Montpensier, fl. urodzeniem Mich. Hopiala Kancel-rza Franc. Blisko miasta tego jest krynica, w ktorej woda wre za-wiże, będąc jednak na dotknięcie zimną, a szkodliwą jest ją piącym. Jest od Clermont na poln. o m. 8. dł. 20. 46. sz. 45. 50. Inne miasto Fr. tego im. jest w Burgundyi m. 5. od Kluniaku.

AIGUES-MORTES, czyli wody umarte, m. Fr. w Langwedocyi, sławne widzeniem się tu Fran-ciszka I. i Karola V. r. 1538. i żetu Ludwik IX. na okręt wsiadał idąc na Krucyatę. Dawniej leżało nad morzem, dziś od niego posunięte na m. 2.

AIGUES-VIVES, czyli wo-

dy żywe, m. Fr. w Langwedocyi, m. 3. od Nîmes. *Aigue-vive*, jest Op. w Dyec. Turoneńskiej, o m. 1. od Montrichardy, czyni 2000. liwr.

AIGUILLES, *Acus*, fl. góra Fr. w Delfinacie, zwana górą niedo-stępna, i iniana za cud dziejący Del-finatu, m. 2. od Gracyanopolu.

AIGUILLES, *Acicularum*, Kap w Afr. blisko przylądku dobrej nadziei, przed którym jest hak wielki na morzu, zwany od Holl. *An-quillas*. dł. 35. sz. 40.

AIGUILLON, *Acilio*, m. Fr. w Akwitani w Pow. Agieńskim, z X. mającym tytuł Para. R. 1346. Jan X. Normandy po 14. Miesią-cach oblężenia jego, odstąpił ztąd musiał. Od Agen m. 5. na połnoc.

AILACH, *Aelana*, m. dawne Az. w Arabii opoczystej nad morzem czerwonym. Leży blisko trak-tu pielgrzymujących z Egiptu do Mekki. Jest to dawne *Elati* wspo-mnione w Piśmie S.

AILESBUY, *Eglesburgum*, m. Angiel. z tyt. X. nad Tamizą w Hr. Buckingham, o 5. m. na połud. od Oxfordu, wyiła 2. Dep. na Parl.

AILLAND, m. Fr. w Wyspie Franc. o m. 4. na połud. od *Joigny*.

AIMERIES, m. Hanonii Fr. z zamkiem nad Sambra, m. 6. na po-lud. od Mons.

AİN, rz. Fr. ktora wpada w Ro-dan, o m. 5. w bok Lugdunu, zwa-na po Lac. *Danus*, *Enna*, &c.

AIR, lub **AYR**, *Aera*, m. Szkocyi, Stoł. Prow. Aeryi, czyli Kyli, przy uściu rz. tegoż im. wysiła 2. Dep. na Parl. o m. 20. na połud. od Edynburga. dł. 14. 40. sz. 56. 22.

AIRAGUES, m. Fr. w Pro-wancyi, od Awenionu o m. 2. fl. wi-nami białemi, znanemi pod imie-niem klaretu Ayragkiego, *Clairette-d'Airagues*.

AIRAINÉ, m. Fr. w Pikardyi, fl. targami walmemi, m. 6. na z. od Ambianu.

AIRE, *Vicus-Julius*, m. Fr. nie-gdyś Stoł. Gaskonii, fl. bawieniem

się tu Alaryka Krola Gotów, ma Bisk. i Opac. od Burdegali, m. 22. na połud. od Paryża 155.

AIRE, *Aeria*, m. mocne w Ni-derlandzie w Hr. Artezji z zamkiem. R. 1676 General Humieres odebrał go Hiszp. a r. 1710. poddało się Fran-cyi przez kapitulacyą, i zostało przy niej traktatem Utrechtskim. Jest nad rz. Lis, o m. 9. na połud. od Dun-quierki. dł. 20. sz. 50.

AIRVAUX, *Aurea-vallis*, m. i Opac. Fr. w Piktawii, czyniące 11000. liwr. m. 3. od Thouars.

AISCH, rz. w cwr. Frankonii, płynie pod Windsheim, wpada w Re-gnitzę, blisko Bambergi.

AISDAM-GILON, m. Fr. w Pow. biturycieńskim, o m. 4. od Bourges.

AISNAI-LE-CHATEAU, m. Fr. w Pow. Burbońskim, o m. 3. od S. Amada

AISNAI, lub **AINAI**, Opac. Fr. w Lugdunij, czyni 30000. liwr. sekularyzowane 1685. sławne szczyt-kami starożytności, kościoła zbudowanego od Planka, i kolumn wyta-wionych od Gallów na honor Augu-sta Cez. ktore przeniesione do ko-ścioła wspieraia jego sklepienie.

AISNE, *Axona*, rz. Fr. bierze początek w Szampanii i łączy się z Oisla.

AIX, *Aqua sextia*, M. dawne i piękne w Prowancyi, miastem jest Parl. założonego od Ludwika XII. mennicy, i Stoł. Wielkorządzwa Prowanckiego Ru. Rzymu 630. za-łożył go Sextus Calvinus, blisko cieplic, i ztąd wzięło nazwisko La-cińskie. Leży w równinie pięknej, w pośrodku, ma plac wesóły do prze-chadzki ozdobny fontanami. Jest tu Akad. fl. Perrier, Tournefort, Gi-ber, Fabrot, Tomassin, i wiele in-nych fl. ludzi tu się urodzili. o m. 16. od Awenionu. dł. 23. sz. 43. 31.

AIX, *Aqua gratiana*, m. i for-teca daw. w Sabaudyi nad jez. Bour-get, z tyt. Margr. o m. 4. od Cham-bery. Sławne tu są wody miner. i

ważnie, ktore są dziełem, iak wielu mniema, Rzymian iezceze.

AIX-LA-CHAPELLE, ob. Akwizgran.

AIX, wysępka na morzu Akwi-tańskim, m. 3. od Rupelli. Opano-wali ją byli Anglicy, i zwaliwszy fortecę opuścili r. 1737.

AIXE, m. Fr. w Delfinacie, m. 2. od Limoges.

AIZENAI, ob. Azenai.

AIZENT, czyli **AIZAN**, m. Fr. w Aruernii, m. 3. na z. od Au-rylliaku.

AKADYA, *Acadia*, czyli no-wa Szkocya, połwyśpa w Amer-połn. między nową ziemią i nową Anglią, dł. na m. 120. a sz. 40. Monts, i Champlain sprowadzili tu niektore Franc. osady i zbudowali m. s. *Port Royal*, w kilka lat. Angl. opanowali tę Prow. i nazwali ją nową Szkocją, ale przez traktat Bre-deński wrocila się Francyi. Potym r. 1690. gdy *Williams Phips* wziął *Port Royal*, ustąpiła Francya ca-łej Prow. Angl. traktatem Utrech-tskim, potwierdzonym trakt. Paryz-kim, r. 1763. Obfituje Akadya w owoce, zboże i leguminy. Mieszkańcy polowaniem i ryb łowieniem na-wiścey się bawia. W położeniu dla handlu jest bardzo wygodnym.

AKALZYKA, forteca w Ge-orgii Tureckiej na górze Kaukazie.

AKAMBU, Krol. Afr. bogate na brzegach Gwinei. Krol tu jest samowładnym, a lud chociaż nie-wolniczy, zuchwały jednak na po-dziw.

AKANES, *Acana*, wielka i mała, są dwa miasta w brzegu zło-tym Gwinei, ktorych mieszkańcy sa-mym handluia złotem.

AKAPULKO, *Acapulco*, M. Amer. i port znaczny nad morzem połud. mogący pomieścić 100. okrę-tów. Ztąd wychodzą okręty do Pe-rn i wysp Filipińskich. Jest w Prow. Meksykańskiej, m. 8. na połud. od Meksyku; mieścić go nie trzeba z Agwatulko.

AKARA, czy *Acra*, -kralna Afr. w Krol. Akamboskim, w której Anglii i Hol. mała swe fortece i włości. Nigrycyzycy tu największy prowadzą handel. Duńczycy zaś najpierwsi tu są Panami. Kraj ten lepszy jest nad inne w tym położeniu.

AKOMA, *Acoma*, m. Amer. poln. w nowym Meksyku z zamkiem na górze położonym, jest Stół. Prowincji fwey. Wzięta była od Hiszp. 1599.

AKRA, ob. *Acra*.

AKRON, Krol. małe Afr. na brzegu złotym Gwiney. Mieszkańcy żyją spokojnie pod protekcją Fantynów. Hol. wózod tego Krol. mała fortece zwaną: *de la patience*.

AKSARAY, m. w Cylicy niedys. pod im. Diecezary, Cezar-Augusty, Justynopolu, Anazarby; dziś gruz. Jest nad rz. Pytamus, która wpada w Golf Laiazzo.

AKTAMAR, lub *WAN*, iez. wielkie w Armenii obfito w ryby, z miastem tego im. i zamkiem mocnym m. 45. od Taurysu.

AKWIZGRAN, *Aix de la Chapelle*, po Niem. Aachen; M. wielkie i wolne Niem. w Westfalii, w X. Juleaceńskim pod protekcją Woiewody Renu, iako Xcia Juliac. Mieszkańcy są katolicy, lub i Dystrydenci są cierpieni. Zbudowane jest r. Xtuła 124. od Serena Graha pod Andryanem Cef. Karol W. dla piękności jego położenia, chciał w nim mieć swą stolicę, i wyślawił tu kościół, czyli wspaniałą kaplicę dla siebie; zkaż miało wziętą nową u Fran. nazwisko *la Chapelle*, w której pochowany został, gdzie jego pas rycerski, miecz, książka Ewangelii dochowuje się, które 3. rzeczy służą do Koronacy Cesarzów, które miejscem Akwizgran przez. Bullę złotą jest wyznaczony, ale po Karolu V. żaden z Cef. nie był tu koronowanym. Miasto to; wolne jest od wszelkich podatków; prowadzi handel znaczny, obfobliwie suknamy. Sławne

wielą zborami, i traktatami tu uczynionymi, iako między Fr. i Hiszp. 1668. i innym 1748. który zakończył wojnę o następstwo Domu Austr. Z przyczyny różnicy w Religii r. 1614. pod Macieiem podpadło było banicy. Otto III. tu jest też pochowany. Otoczone jest górami, i ma wody mineralne zdrowe. Od Mastrychtu m. 5. dl. 23. 55. fz. 51. 15.

AKWITANIA, ob. Guenne.

AKWILA, ob. Aquila.

AKYSSAR, lub *AKISSAR*, *Thyatira*, m. w Natolii, leży w miley równinie, liczy mieszkańców 50000. a tych Mahometanów samych, od Smirny na poln. m. 12.

ALADULYA, Prow. znaczna Turcyi Az. nad morzem szrod. Kraj niekiszatny i górzysty, obfituje w pastwiska, konie wyborne, i wielbłądy. Lud jest wojenny i rozbojniczy. Jest na W. Karamanii.

ALAIGNON, rz. Franc. wpływa z góry Cantal, i wpada w Albię przy Issire.

ALAIS, *Alezja*, M. Fr. wielkie, ludne, i bogate w Langwedocyi niż. z Bisk. i zamkiem zbudowanym od Ludwika XIV. 1689. W czasie wojny o religię, miało to będąc z strony dystrydentów, obleżone i dobyte było od Ludwika XIII. Leży nad rz. Gardon, o m. 14. od Orange na z. Blisko Alezyi znajduje się obfito minery koperwasu. dl. 21. 32. fz. 44. 8.

ALACH, m. Fr. w Hr. *Commin-ges*, m. 2 od S. Martory.

ALAN, m. Perskie w Turkestanie.

ALAND, czyli *Ueht*, rz. w dawney Marchii Brandeburskiej, wpada w Elbę przy Schnakemburgu.

ALAND, lub *ALANDYA*, wyspa na morzu Bałtyckim, między Szwecyą i Finlandyą, nal. do Szwedów, ma m. s. Kasselholm.

ALANGUERA, m. Portug. w Estremadurze, o m. 7. od Lizbony w mieście bardzo miłym.

ALATRI, *Alesrium*, m. Wł.

ławne w Kompanii Rzymskiej, z Bisk. leży na wzgorku, o m. 16. na połud. od Rzymu.

ALAVA, lub *ALABA*, mała Prow. Hiszp. mająca dl. m. 8. fz. 7. Znajdują się w iey gruntach miedzi i żelazo. Jest częścią Biskay i ma m. s. Wiktoryą.

ALAUT, lub *ALUTA*, rz. Turcyi Europ. wypływa z gór, które dzieła Multany od Siedmiogrodu, wpada w Dunaj, o m. 12. od Widy.

ALAYRAC, m. Fr. o m. 2. od *Karkassony*.

S. ALBAN, m. Fr. w Langwedocyi, o m. 6. na poln. od *Mende*. Jest wieś Fr. tego im. 2. m. od Rannu, il. przez wody mineralne, skuteczne na choroby zaskórne.

ALBANIA, Prow. Turcyi Europ. nad odnogą Wenecką, graniczy na w. z Tessalią, i Macedonią, na połud. z Liwadyą, na poln. z Bosnią i Dalmacyą. Obfituje w wina przednie. Albańczykowie, są rośli, mocni i odważni, żołnierze dobrzy.

Turcy wielką z nich przeciw Grekom mieli pomoc, w czasie wojny z Moskwą, r. 1774. zakonczoney, których gdy na Greków dopuścili Turcy, ledwie w lat 4. po wojnie wstrzymali ich od pustoszenia, i łupieństwa, równie na Turków, iak na Greków środzy. Powiększey części są Schizmat. pochodzą od dawnych Scytów. Sł. Skanderbeg tu się opierał Turkom, ale po śmierci jego r. 1467. familia jego zjad wypędzona została. Ma m. s. Durazzo. ob. Braid-Albin.

ALBANO, m. z Bisk. w kompanii Rzymskiej, nad iez. tegoż im. Biskup Albański jest z liczby 6. Kardynałów Biskupów naydaw. Albano z swym pow. przedane jest od Xcia Savelli Kameron Papieskiemu r. 1647. Powiat ten najlepsze wydaie wina w kraju Rzymskim. Znaczniejszy Papiowie Wiofey tu naywięcey winnie mają, i rokosznych ogrodów. Fryderyk Barbarossa Cef. zruynował go był, ale potem do stanu swego po-

wrocilo. Jest od Rzymu na połud. m. 6. tyleż od Ostyi dl. 30. 15. fz. 41. 43.

Inne jest tego im. m. w Krol. Neapol. w Bazylikacie, ma tytuł X. i grunt urodzayny, mieszkanie od Szlachty.

ALBANOPOL, m. Albanii, Ros. niegdyś tey Prow. nad rz. Dryną, o m. 16. na w. od Alessio.

S. ALBANS, m. i X. Angiel. w Hr. Herefortshire, nazwane od S. Albana pierwszego Męcz. W. Brytanii. Obiera 2. Dep. na Parli. od Londynu na poln. m. 7. a 8. od Herefordu.

ALBAZYN, m. w Tartaryi wiel. nad Amurą, m. 250. na poln. od Pekinu. Przez traktat r. 1689. uściapione jest Chińczykom od Moskaiów, którzy tu fortece znieśli.

ALBARAZYN, *Lobetum*, obronne m. Hiszp. iedno z naydawniejszych, z Bisk. w Kr. Aragonii. Zjad dobre płotna wychodzą. Od Tervelu m. 5. od Saragoßy 30. od Madrytu 40. dl. 16. 12. fz. 40. 32.

ALBA, *Alba Pompeia*, m. z Bisk. w Monferracie, uściapione traktatem r. 1631. Xciu Sabaudyi. Oyczyną jest Innocentego I. Pap. Cef. Pertinax urodził się tu w pobliskiej wiosce *Villa Martis*. Od Turynu na połud. m. 8.

ALBA-JULIA, lub *Weissenburg*, tak zwane m. od Julii matki Aureliusza Cef. który go odnowił. Rezyd. Bisk. i Gubernatora Siedmiogrodu. Ma Akad. fund. od Xcia Rakoczego. Od Temezwaru m. 23. na poln. od Belgradu m. 50. dl. 42. fz. 46. 30.

ALBA-REGALIS, *Stuhl-Weissenburg*, M. Wegier niż. nazwana Alba Krolewska, iż była miejscem Koronacy Kr. Węgierskich, rezyd. i grobu ich. Wzięta była od Solimana II. r. 1543. a od Gener. *Mer Caur* woysk Rudolfa Cef. 1601. Balza Hazan odzyskał ją pod Mahometem III. ale znowu woyskom Cef. poddać się musiała 1688. Twierdze Alby zwalone zostały r.

1702. o m. 12. na połud. od Budy.

ALBE, lub Aps, m. Fr. w Langwedocy, rezyd. miasta dawnego *Alba Helviorum*, albo *Alba Augusta*, m. 4. od Viviers.

ALBEN, góra w X. Karnioli, na której m. tego im. o m. 10. na połud. od Laubachu. Zwana jest także *Monte-del-Carso*. Znajdują się tu minery Merkuryfuzu.

ALBEK, m. Niem. z zamkiem w Szwabii, należy do m. Ulmy, m. 2. od niey.

ALBENGUA, *Albinganum*, m. dawne i mocne w Rpltej Genueskiej z Bisk. w r. 1175. Spalone było od Pizanów, ale na nowo wybudowało się lepiej. Za miastem pełne są okolice łąk oliwnych. Leży nad morzem w równinie wesołej, i dobrze uprawnej, ale w powietrzu nie zdrowym, zkąd przysłowia Wł. *Albigna plana, se fosse sana, si dimanderebbe Diana*. Od Genuy m. 15.

ALBI, *Albiga*, m. Fr. stoleczne powiatu, w Langwedocy wyż. z Bisk. podniesionym na Arcy Bisk. r. 1676. Miane tu *Concilium* r. 1176. potępiło heretyków Albigeńców, o kolicie ma mile. Jest od Tulozy na m. 15. od Paryża 140. dł. 19. 49. sz. 43. 55.

ALBIA, m. Sabaudy w Pow. tegoż im. nad rz. Seraną.

ALBIAC, m. Fr. w Akwitanii, w Powiecie Ruteneńskim; tamże leży *Albin* m. Fr.

ALBINAI, m. Arabii szczęśliwej w Prow. Seger, nad rz. Prymą, która wpada w Ocean.

ALBINOS, tak zowią Portug. Murzynów białych. Tych zbytnia białosć przykrzeżyła jest na wyczerpie nie niż czarność Negryczyków właściwych.

ALBIS, *Albins*, sławne gór pafmo w Szwyjcarach, które są wyfokie, zaczynają się przy *Einsiedlen*, i dzielą kanton Żurychu od Kant. Zug.

ALBON, zamek i wieś w Del-

finacie, na połud. Pow. Wienneskiego.

ALBONA, m. Istrii Weneckiej, Oyczyzna Fl. Miryka, nad golfem *Carnero*, m. 5. od Poli.

ALBURG, lub AALBURG, m. s. Diec. tegoż im. w Julandyi poln. w Kr. Duńskim Jan I. Krol Duński tu umarł 1513. Nazwisko ma od mnożstwa węgorków, które się tu posławiają. Leży nad kanałem, o m. 4. od morza, 12. m. na poln. od Wiburga. dł. 27. sz. 57.

ALBRED, skład, i dom kompanii kupieckiej Franc. nad Gambią w Afryce.

ALBRET, lub LABRIT, *Leportum*, m. Fr. w Gaskonii, stoł. Pow. Alberteńskiego, niedys Xstwo tytuł Para maiać r. 1558. przyłączone do Korony pod Henrykiem IV, dane w zamian za Sedan i Raucourt Xciu Bouillon od Ludwika XIV. r. 1651. Nazwisko ma Łac. od mnogości w tym Pow. zającow. Od Burdegali na połud. m. 15.

ALBUFEIRA, *Balsa*, m. nadm. Portug. w Krol. Algarwii, między Faro i Lagos.

ALBUQUERQUE, Albukierka, m. i Xstwo Hiszp. w Estremadurze z zamkiem dobrym. Sukienne i płocienne warzłaty czynią tu znaczny obdyt. m. 5. od Portalegry, 9 od Alkantary.

ALBUSEMA, wysępka na morzu śródziemnym ku brzegom Krol. Fezańskiemu.

ALBUSSAC, m. Fr. o m. 4. od Tulles.

ALBUZINSKOI, ob. Albazyń.

ALCAZAR-DO-SAL, lub ALCACER, *Sclacium*, m. Portug. w Estremadurze z zamkiem bardzo mocnym; zkąd sól przedziwnie biała wychodzi. Jest nad rz. Cadaon, od Setubalu na połud. m. 9. od Lizbony 14. dł. 9. 41. sz. 38. 18.

ALCAZAR-CEGUER, to jest Pałac mały, m. Afr. w Prow. Hasbat. Jakob Almanzor wytywał

go w miejscu bardzo wygodnym, i pożytecznym, blisko cieśniny Gibraltaru między Ceutą i Tangerem. Alfons Krol Portug. opanował go był r. 1468. lecz potem odstąpili go Portugal. Murzynom. dł. 12. sz. 35.

ALCAZAR-QUIVIR, to jest, Wielki Pałac, m. Afr. w Kr. Fezańskim, które nie było wprzód tylko Pałacem wybudowanym od Almanzora IV. fl. jest potyczką Sebastjana Kr. Portug. i Murzynów.

ALCALA-DE-GUADAIRA, *Hienpia*, m. Hiszp. w Andaluzji, nad rz. Guadairą o m. 2. na połud. od Sewilli.

ALCALA-DE-HENAREZ, *Comptum*, Komplut, M. piękne i wielkie Hiszp. w Kastylii nowej z Akad. założoną od Kardyn. Xymenesa, i nadaną od niego bogatą biblioteką. Ma zamek zwany *Apatafso*; okolice miała są żyzne i miłe, i dobrze uprawne. Za Komplutem jest źródło wody tak zdrowej i czystej, iż Krolowie Hiszp. do niej sami tylko chcieli mieć prawo. Leży nad rz. Henarezą, m. 5. na w. od Madrytu. dł. 14. 30. sz. 37. 18.

ALCALA-LA-REALE, m. Hiszp. w Andaluzji, z fl. Opac. Leży na górze, obfituje w wino i owoce wyborne, blisko rz. Salado, o m. 12. na połud. od Gemali.

ALCAMO, m. Sycylii w Prow. di Mazara, o m. 10. od Palermu.

ALCARAZ, m. Hiszp. w Kastylii dawnej, obronne zamkiem mocnym; fl. dawnym kanałem rurówodnym, m. 55. na połud. ku w. od Madrytu.

ALCARRIA, ob. Algaria.

ALCOI, m. Hiszp. w Kr. Walencyi, o m. 3. na połud. ku z. od Alikanty.

ALDBOROUGH, *Isurium*, m. Ang. w Hr. Suffolk, ludne, i osiadłe naleyplezmi tu marynarzami i flisami okretowemu. Obiera 2. Dep. na Parl. Jest nad morzem, m. 24. od Londynu. Inne *Aldborough*, m. Ang. w X. Jorku, wysła 2. Dep.

na Parl. m. 35. od Londynu.

ALDEMBURG, ob. Altemburg.

ALDENAR, m. i Hr. Niem. w Elekt. Kolońskim nad rz. Abią o m. 5. na połud. od Bonny.

ALDENHOVEN, m. i grod Niem. w X. Juliacńskim, na z. Julichu.

ALEGRANZA, ob. Kanaryskie wyspy.

ALEGRETA, m. Portug. w Allenteio, nad rz. Kaia, o m. 12. na połud. od Elvas.

ALEMPARWA, m. pod pan. Mogolu, na brzegach Koromandelu, o m. 9. od Pontifery.

ALEN, lub AALEN, *Ola*, m. dawne Cef. w Szwabii, nad rz. Kocherą, m. 7. od Nordlingi na poln.

ALEN, m. Niem. w Bisk. Monasterskim, m. na połud. od Monasteru.

ALEN, rz. w X. Kalemberskim, która łącząc się z rz. Schulną, wpada w Wefer.

ALENCON, Alenfon, *Alentio*, M. Fr. wielkie i piękne, z tyt. X. Wielkorządztwo w Normandji. W sąsiedztwie są dwie góry kamienne, z których zdadne do murowania kamieniefamią, gdzie i diamenty trafiają się, zwane Alenkoneskie. Jest Oyczyzną Piotra Alixa. Leży w gruncie żyznym, o m. 25. na połud. od Rotomagu, 8. od Mons, od Paryża m. 35. dł. 17. 45. sz. 48. 25. Inne jest m. Fr. tego im. m. 4. od Montelimartu.

ALENTARYA. Prow. mała Moskiewska, w Estonii nad odnogą Finlandzką. Narwa jest w niej m. 5.

ALENTEIO, Prow. Portug. między Tagiem i Gwadyaną; dla żyżności swej zwana jest szpiclherem Portugallii. Pełna jest winnic, łąk, i zwierza. Ma wzdłuż m. 36. i prawie tyle wżerz. Dzieli się na 5. Pow. czyli *Comarcas*, to jest: *Portalegre, Elvas, Estremos, Evora, i Beja*.

ALENQUER, Alenkwersa, m.

Portug. w Estremadurze, obronne, i w okolo mające wyborne winnice. Ma tytuł Margr. i jest dożywociem Krolowy. Jest na w. *Torres Vedras*.

ALEP, M wielkie Azji, w Syryi; wzięte było od Arabow 637. za Herakliusza Cef. cztery rodzaje tu są chrześcian, ktorzy osobnych Bisk. i kościoły mają, z wolnością religii swych. Liczą tu 15. lub 16000. Schizmatyków, czyli Greków, 12000. Ormianow, 10000. Jakobitow, i Maronitow, czyli Katol. właściwych. Alep zaś i przedmieścia mają ludzi na 250000. w Cef. Tureckim po Stambule i Kairze pierwszym jest miastem. Handluje kamlotem, bawelną, skorami, wełną Turecką, popiołem, rodzenkami, pistacją, kurdybanem, naywięcej galasem i łupiną żołędziową. Ztąd wywożą iedwab Percki, ziela lekarckie i farbiarskie, senes, pióra strusie, balsam, materye wełniane Tureckie, muszliny, dyamenty Indyjskie, które to rzeczy z Tartary, Arabii, Perzji, i Indji przychodzą. Tu Fr. Holl. i Angl. mają swych Konsulow. Rząd zależy od Bafzy Gubernatora całej Prow. Gółębie znajome Turkom do noszenia listow tu się wychowują. Jest o m. 28. na w. od Alexandrety, od Damafku m. 70. dl. 55. sz. 35. 45.

ALERHEIM, m. i grod Niem. w Szwabii, m. 4. na połud. Oettingi, fl. potyczka tu sfoczoną r. 1645.

ALERIA, m. z Bisk. na wyspie Korfyce o 9. m. na w. od Corte.

ALESSANO, m. Xstwo, i Bisk. w Krol. Neapol. w Pow. Otrancim, o m. 7. od Otranty.

ALESSIO, *Lissus*, m. Albanii w Turcji Europ. z dobrym zamkiem i Bisk. Tu pochowany Skanderberg. Jest od Albanopolu m. 16. na z. od Antivari m. 10. dl. 37. 15. sz. 41. 43.

ALETH, *Aletha*, m. w Langwedocji niż. w Pow. Tulozy, z Bisk. fl. cieciami, i odrobinkami złota i srebra, które znajdują się w potokach wypływających z gór

Pirenejskich; przy ktorzych to miasto leży. Od Narbonny na połud. ku z. m. 15.

ALEXANDRETTA, albo SKANDERUM, *Alexandria minor*, m. Az. w Syrii nad morzem szroziem. Bliskie bagna czynią tu powietrze niezdrowe, przeto w czasie gorącym przenoszą się mieszkańcy, o m. 4. ztąd do wioski Bayland, zaleconey wodami i owocami dobrejmi. Co tu dziwi obcych, jest widzieć gółębie w krotkim czasie przynosiące tu listy z Alepu, i nazad od noszące. Gółębi takowych rodzaj jest obliwizy, i fl. w całej Azji. Jest od Alepu na z. m. 28. dl. 36. 35. sz. 54.

ALEXANDRIA, lub SKANDERYA, fl. M. piękne i bogate w Egipcie, założone od Alexandra W. przed Xsem 332. Wiele już utraciło swych ozdób, ktorych szczątki pozostały, iako kolumny Pompeiusza i 2. obeliskow ogromnych. Z fl. latarni morskiej Faros, liczonej między 7. cudami świata; zbudowanej od Ptolomeusza Filadelfa, dla oświecenia okrętow, nie ma tylko stary zamek Faryllon. Znakiem Euklides, Didymus, Origenes, ztąd byli rodem. Leży przy uściu odnogi zachodniej Nilu, o m. 50. od Kairu.

ALEXANDRIA, *Alessandria*, *Alexandrie de-la-paille*, *Alexandria statuellorum*, m. Wł. mocne i znaczne, stol. Powiatu w X. Medyolańskim, z zamkiem postawionym r. 1178. na honor Alexandra III. Pap. z Bisk. nadanym wielą Przywilejami; Xżę Eugeni dobył go był 1706. Potym wzięte było 'od Franc. 1745. ale przez traktat Utrechtcki powróciło do Krol. Sardynii 1746. Jest nad rz. Tanaro, o m. 6. na połud. od Kafalu, 14. od Genuy.

ALEXANDROW, m. Pol. w Woi. Bracławskim, mało osiadłe, m. 6. od Bracławia, 16. od Umania.

ALEXANDRYA, m. Pol. w Woi. Woiyńskim nad Horyniem, zruy-

struynowane, m. 3. od Kiewania.

ALEZ, m. Bisk. w Sardynii.

ALEZYA, ob. Alais.

ALFELD, m. z zamkiem w Niem. nad rz. Leiną, o m. 3. na połud. od Hildesheimu.

ALFER, Opac. Bened. m. 4. od Strazburga.

ALFIDENA, *Aufidena*, dawne m. Wł. w Krol. Neapol. z tyt. Margr. fl. wojną Samnitow. m. 12. na połud. ku w. od Celano.

ALGARIA, Prow. Hiszp. bardzo żyzna w Kastylii nowej między Tagiem i Madrytem.

ALGARWIA, lub ALGAR-BIA, male Krol. Portugalskie, między Alenteio i Oceanem, długie na m. 27. sz. 8. Nazwisko Algarbii w języku Maurów, znaczy krainę urodzayną, iakoż obfituje w figi, daktyle, migdały i oliwę, a naywięcej w winą przednie. Rybołówstwo nie mały im czyni dochod. Ma M. S. Faro. Alfons III. za pomocą Sefira Gnała woysk Kastylii wypędził ztąd Maurów, ktorzy te Krol. posiadali przez lat 180.

ALGER, *Algerianum*, Krol. Afr. graniczy na w. z Krol. Tunezu, na z. z Marokańskim, na połud. ma górę Atlas, na pośn. morze szroziemne. Jest naywiększe z 6. Krolstw Barbaryi, powietrze umiarkowane, grunt po większej części suchy, ale ku pośn. urodzayny, doliny pełne drzew owocowych, które tu kwitną w Lutym, a dożrzewają w Maiu, nigdzie przednieysze, iak tu melony letnie i zimowe się nie rodzą, a macice winne tak grube bywają, iż ie ledwie może obiać człowiek, grona zaś na poltory stopy długie. Wiele tu jest zwierząt obliwizłego gatunku. Krol. Algierskie rządzi się kształtem Rpltey pod protekcją Sultana, ktorey dziś tylko cień przy Turkach zostal. Turcy od lat 300. tu panowanie swe rozposcierali, lubo r. 1766. Alger z ich fl. rządu wybił, czynią tu stan szlachecki. Głowa tey Rpltey

Tom I.

Deyem się zowie. Bunt tylko w Algerze śmiercią bywa karany. Religii są Mahomet. język Algierski jest Dyalektu Arabskiego, lubo wielu mieszanym z Franc. i Wł. mowią. Obywatele są mocni i siłzni, cery ogryzalej; wielu rozbójnictwem morskim się bawią. Dzieli się to Krol. na różne Prowincye.

ALGER, M. S. Krol. Algierskiego, po Łac. *Rescurum*, lub *Julia Casarea*, budowane jest w czworgran, na schyłku gory ku morzu spadzistej, tak iż domy tym wyżey stoją, im dalsze są od szrodka. Dachy mają płaskie, i służą im do przechadzki i na ogrody. Ulice miasta są cialne dla uniknienia gorącości słońca. Jest tu 7. fortec, iedna z nich naywyżey stojąca jest pryncypalną. Alger jest ludny, i fl. rozbójnictwem morskim. St. Barbarosa zboycza morski opanował gor. 1516. Anglicy popalili Algierskie okręty 1655. i 1675. Francuzi go szturmowali 1688. Leży nad morzem, przeciw wypie Minorce. dl. 21. 20. sz. 36. 49.

ALGEZIRA, M. Hiszp. mocne w Andaluzji z portem, nad brzegiem cieśniny Gibraltaru. Po długim oblężeniu r. 1344. wzięte było od Maurów. Zowie się także Gibraltarem starym. Od fortecy Gibraltaru m. 4. tyłoż od Taryfji.

ALGHIER, *Algara*, M. piękne Sardynii w stronie zachodniej z portem, i Bisk. Łowienie tu koralow jest bardzo korzystne i naylepsze na morzu szroziemnym. Od Saffari na połud. m. 6.

ALGONKWINI, *Algonquins*, Narod Amer. pośn. w Kanadzie, między rz. Ondowaką, i iesz. Ontario. Mieszkańcy są dzicy, błakając się, język ich naybardziej jest szacowany w Amer. pośn.

ALGÓW, *Almangovia*, *Algea*, Kraina Niem. w Szwabii, między rz. Lechą, Dunayem, ieziołem Konstancyjskim, i Tyrolem. Rz. Iller przedziela tę Prow. Miasta iey

większe są: Kempten, Memmingen &c.

ALGUEL, M. Afr. mocne, w Krol. Marokańskim w Prow. Hea. Leży na gorze, na połud. Safii. Należało do Portug. ale mieszkańcy go poddali Murzynom.

ALHAMA, *Artigis*, znaczne M. Hiszp. w Kr. Grenady, w gruncie żyznym i obfitującym w wszystkie wygody życia. Cieplice tu najlepsze są w całości Hiszpanii. Alhama była miejscem delicyi dla Maurów. Leży w nizinie, o m. 10: na połud. ku z. od Grenady. Są cieplice tego im. w Aragonii, nad rz. Xaloną, m. 2. od *Catalujud*.

ALICANTA, lub **ALONIUM**, Alikanta, M. Hiszp. w Krol. Walencyi, bogate i mocne, fl. portem obrounym, winami, gruntu żyzności, rozmarnym oświadczy wielkości, bryłami tu się znajdującymi, i handlem. Franc. Angl. i Hollendrzy tu mają swych Konsulów. Jakób I. Krol. Arag. to miejsce Maurów 1264. a flotta Ang. pod Janem Leakiem, wzięła go była Hiszpanom r. 1706. którą ci odyzyskali 1708. Jest nad morzem śródziem. o m. 30. na połud. od Walencyi. dł. 17. 40. sz. 38. 40.

ALICATA, Alikata, M. w Sytylii, fl. dobreimi winami i zbożem, r. 1543. było zbурzone od Turków. Leży nad morzem nakładając wyspy, m. 9. na połud. ku w. od Gergenti. Blisko Alikaty jest góra, zwana dawniej *Enomus mons*, na której był zamek *Dadalion*, gdzie Falarys tyran Agrygentu trzymał miedzianego wołu, narzędzie swych frogosci.

ALIFA, m. Wł. w Kr. Neap. w Pow. Lawora, z Bisk. zruynowana, m. 5. od Kapuy.

ALISE, ob. S. Reine.

ALIX, Kapituła Kanoniczek Franc. która wiele poniosła w wieku 16tym, i winna swe przywroczenie fl. Xieni Weroninie. Liczy Kanoniczek zarnego urodzenia 21. o

m. 5. od Lugdunu.

ALIXAN, m. Fr. w Delfinacie, m. 1. od Romans.

ALKA, *Talca*, wyspa mała na morzu Kałpijskim, urodzajna, z strony Tabarestanu.

ALKANTARA, *Alcantara*, *Norba Casarea*, M. Hiszp. w Estremadurze, mocne, gniazdo Kawalerów Alkantarskich. Alfons IX. Krol Kastrylii odebrałszy ją Maurów oddał w straż Kawalerom Kalatravskim, a we dwa lata Kawalerom Alkantarskim, wprzód zwanym, Kawalerami Grufzkii. Alkantarę założył Trajan Cels. Wzięta była od Hrabiego Galloway i Portugalczyków 1706, w tymże roku odebrana przez Franc. Most nad Tagiem ma wspaniały. Jest od Merydy na półn. o m. 18. od Sewilli o m. 50. dł. 11. 35. sz. 39. 20.

ALKEN, *Alcken*, m. Niem. z zamkiem i grodem w Elekt. Trewirskim, nad Mozellą, m. 2. od Koblenza.

ALKHAUSEN, M. Niem. w Szwabii, m. 3. od Buchau; należy do W. Miśtrza Maltańskiego.

ALKMAR, *Almaer*, M. dawne i piękne w Hollandyi półn. Często od Fryzonów pustoszone, r. 1573. wytrzymało oblężenie Hiszpanów. Tu i w okolicy masło i ser Holl. najlepszy robią. Ztąd najprzedniejsze wychodzą tulipanów gatunki. Oczyszczają je Kornelego Bontekoe, od Amsterdamu m. 7. dł. 22. 10. sz. 52. 28.

Inne miejsca, n. p. Alkala, Alkazar, &c. patrz Alcala, Alcazar, &c.

ALLANCHES, m. Fr. w Arvernii, w X. Merkirskim, m. 7. na z. od Brioude.

ALLEGRE, lub **ALEGRA**, m. Fr. w Arvernii, z tyt. Margr. Leży pod górą, na której jezioro przepaściście. Od Brioudu m. 6.

ALLENDORF, m. Niem. w cyr. Renu wyż. i Landgrawstwie Raskii, fl. żupami solnemi, i 3. mostami kamieniami. Jest nad rz. Werrą w mi-

lym położeniu, o m. 13. od Kasselu. Inny *Alendorf* m. jest o m. 3. od Gießen.

ALLENIOIE, wieś wielka Fr. z zamkiem w X. Montbeliard, o milę od Bedfortu.

ALLER, rz. Niem. w Saxonii niż. zaczyna się w X. Magdeburskim, przerywa Luneburg, pod Zell jest sławną, wpada w Weser.

ALLERSBACH, Opac. Cyf. w Niem. m. 7. na z. od Passau.

ALLERSBERG, ob. Heilberg.

ALLERTON, m. Ang. w Prow. Yorku, gdzie Dawid Krol Szkocki bitwę z Angl. przegrał. Obiera 2. Dep. na Parl. Od Yorku na półn. m. 10.

ALLEVARD, lub **ALLAVAR**, m. Fr. w Delfinacie, nad rz. Bardą, m. 6. od Gracyanopolu.

ALLIER, *Elaver*, rz. Fr. wpadająca w Ligierę nizew Newers.

ALLIRE, Op. Bened. Fr. w Clermont-Ferrand, czyni 10000. li. wrow.

ALLONNE, nazwisko kilku m. Fr. mniej znacznych w wyspie Francuzkiej.

ALLUYE, m. Fr. z tyt Margr. o m. 3. od Chateaudun.

ALMADA, *Cetobrix*, m. Hiszp. w Pow. ta Mancha, o m. 15. na połud. ku z. od Kalatrawy. Si. miniera m. merkuryfzu najbogatszą i najpierwej odkryta w Europie.

ALMANSPACH, m. Niem. w Szwabii, między jez. Zell, i Konstancyjskim, m. 2. od Konstancyi.

ALMANZA, m. Hiszp. w Kastrylii nowej, fl. zwycięstwem Marfalka Berwick, nad Mylordem Galloway 1707. którego tu w napisie jedynym dochowane pamiątkę. Od Walencyi na połud. ku z. m. 20. dł. 16. 35. sz. 38. 54.

ALMEDA, *Alfena*, m. Portug. w Estremadurze naprzeciw Lizbony.

ALMEDINA, M. Afr. spustoszone w Krol. Marokańskim, leży w pięknej równinie między Aza-

mor i Safia.

ALMEIDA, Almedia, M. Portug. w Prow. *Tra-los-Montes*, nad granicą Krol. Legionu; sławne rospawą wojenną Hiszpanów z Portug. r. 1667. m. 4. od Pinhelu.

ALMERIA, *Portus magnus*, M. Hiszp. nadm. z Bisk. i Portem, m. 5. od Adry, od Grenady m. 25.

ALMISSA, *Aluminium*, m. mocne w Dalmacyi, przy uściu rz. Cetyny, m. 4. od Spalatro.

ALMUCHIKANIE, *Almouchiquois*, Narod Amer. półn. w Kanadzie, mieszkańcy wzdłuż rz. *Chouacouet*, różniący się od sąsiedzkich językiem i obyczajami.

ALMUNECAR, M. Hiszp. w Krol. Grenady z portem przy morzu śródziemnym, o m. 8. na połud. od Alhamy.

ALNA, Opac. Cyf. w Bisk. Leodyjskim, nad Sambrą, m. 2. od *Charleroy*.

ALOSTA, M. w Hr. Flandryi nad rz. Dendrą, między Gandawem, i Bruxellą; wzięte i zwalone z murów było od Francuzów pod Turen-niusem 1667.

ALOA, wieś Fr. w Burgundyi, fl. winami, między *Nuits*, i *Beaune*.

ALPEN, lub **ALPHEN**, m. Niem. w Elekt. Kolońskim, m. 3. od Weselu. Dawne podobno *Albina Castra*.

ALPES, Alpy, wielkie pasmo wysokich gór Europejskich, które oddziela Włochy od Fr. i Niemiec. Rozciągają się od granic Franc. i przy morzu śródziem. blisko Monaco, do odnogi Weneckiej, a w swej rozciągłości różne biorą nazwiska.

ALPES Szwabskie, *Alpes Savoyae*, ciąg gór rozległych, na granicach X. Wirtemberskich na wschód Neckera, przy których leży Kirchein, Autach, &c.

ALPHEN, m. Holl. nad Renem, między Leydą i Woerden, o którym mniemają, iż jest dawne *Castra Ulpia*.

ALPIRSBACH, Klasztor wielki i Grod Xłtwa Wirtemberskiego, o m. 16. na półn. od Fryburga.

ALPSTEIN, *Alpi-Saxum*, *Alpes Rhodica*, Pafino gor Szwajcarskich, które dzielą Kanton Appenzell, od Toggenburga, Reintalu, i Baronii Saffkiej.

ALPUXARRAS, wysokie góry Hifzp. w Krol. Granateńskim, przy brzegu morza śródziemnego, mieszkanne dawniej od Maurow, od tych zaludnione, i dobrze uprawiane, rodzą wina dobre i owoce wyborne.

ALSACYA, *Alsace*, Prow. Fr. graniczy na w. z Renem, na połud. z Szwajcaryą, i Burgundią, na z. z Lotaryngią, na półn. z cyr. Renu. Kray gruntu na podziw urodzajnego; obfituje w zboża wszelkie, wino, drzewa, len, tabakę, leguminy i owoce. Alfacya wyż. ma dostatek srebra, ołowiu, miedzi, i wiele wód mineralnych. Aż do Otona I. należała do Austr. potem r. 1648. traktatem Monasterkim powróciła do Francyi, i przyłączona fcy traktatem Ryświckim. Religia tu panująca jest Katolicka, lecz i inne są wolne. Język polipolity jest Niemiecki, znacznieli mówią i Francuzkim.

ALSEN, Alfa, wyspa Duńska na morzu Bałtyckim, blisko Appenrady, i Fleensburga. Nie ma nic znacznego prócz 2. Zamkow Sunderburg, i Nordburg.

ALSFELD, M. dawne Niem. z zamkiem, należy do X. Haffy-Darmstadt, nad Schwalną w Haffy wyż, m. 4. od Marpurga. ob. Alsfeld.

ALSLEBEN, ob. Alzleben.

ALSZWANGEN, m. w Kurlandyi z zamkiem starym, i Ekonomią Xiążęcą. Od Goldyngi m. 3. i poł.

ALTAMURA, m. Biskupie z tyt. Xłtwa w Krol. Neapol. w Pow.

Barskim, m. 9. od Baru.

ALTAICH, dwa Opac. Bened. Niem. w Bawaryi, iedno o milę od Straubingi, drugie m. 7. od Palsau.

ALTDORF, Opac. Bened. m. 3. od Strazburga. Dziad Roberta mocnego, z którego idzie Dom panujący we Fr. był Hrabia Altdorfskim. ob. Altorf.

ALTEA, m. nadm. Krolewskie w Hifzp. m. 17. na połud. od Walencyi.

ALTEMBERG, Opac. Cyf. w Bisk. Kolofńskim.

ALTENA, lub **ALTONA**, M. Niem. w Saxonii niż. nad Elbą naprzeciw Hamburga. Należy do Kr. Duńskiego. Spalone było od Szwedów po potyczce pod Gadebuschem, r. 1713. ale potem odnowione zostało. dl. 27. 2. sz. 54.

ALTENAU, M. Niem. w X. Grubenhagenskim, m. 2. od Goslaru, należy do Elekt. Hannowerskiego. W okolicy znajdują się kruszce srebrne, miedziane i ołowiane. Inne M. tego im. jest w Hr. Marchii.

ALTENBERG, m. Niem. w Misnii, fl. minera. miedzianą, m. 4. od Drezna.

ALTENBURG, m. w Xłtwie Siedmiogrodzkiem, z zamkiem, o m. 7. od Alby Julii, na połud.

ALTENBURG, Xłtwo, i M. dawne Niem. z zamkiem w Saxonii niż. i Misnii, fl. miana tu rozmowa 1568. i 1569. Niegdyś było Cef. teraz należy do Xcia *Saxe Gotha*. Leży nad Pleisłą m. 8. na połud. od Lipska. dl. 30. 38. sz. 50. 59.

ALTENBURG, po Węgiersku Owar, M. mocne w Węgrzech niż. w Hr. Prezburskim, blisko Dunaya, o m. 6. od Prezburga.

ALTENBURG, wieś Szwajcarska nad Aarą, w Kant. Berneńskim, fl. rozwalinami dawn. Miasta Rzymskiego *Castrum Vindoniense*. Hrabiowie Altenburscy idą z Hr. Habsburskich, z których pozedł dom Austriacki.

ALTENBURG, ob. Oldenburg.

ALTENCELLA, niegdys Opac. dziś dobra Margr. Misnii, nal. do Elekt. Saffkiego. Dała się tu widzieć Maufolea Margrabiów Misnii. Biblioteka tutejsza bogata w starożytności oddana jest Akademii Lipskiej.

ALTENREIF, po Fr. *Haute Rive*, Opac. mężkie w Szwajcarch w Kant. Fryburskim nad Saną, o m. 15. na połud. od Fryburga.

ALTENHEIM, wieś Niem. w Szwabii nad Renem, m. 3. od Strazburga, fl. potyczką Hollendrow z Francuzami, r. 1675.

ALTERN, M. i zamek w Saxonii wyż. w Hr. Mansfeldzkim.

ALTENSKI Pow. ob. Aunis.

ALTHEIM, lub **ALTHAM**, m. w Bawaryi, o m. 5. na w. od Braunau.

ALTIN, M. i Krol. Azyatyckie w Tartarii wielkiej, blisko Oby, m. 100. na połud. ku w. od Tobolskoj.

ALTIRCH, m. i grod Fr. w Alfacyi, w Pow. Sundgowii. Tu Biskup Bazylejski ma Oficyalę do rządu Diecezji, m. 5. na z. od Bazylei.

ALTORF, M. Niem. w Frankonii, fl. Biblioteką i Ak. fund. r. 1579. Ogrod botaniczny i kabinet Anatomii, godzien tu jest widzenia. Należy do Domu Brandeburskiego, m. 4. od Norymbergi. dl. 28. 53. sz. 49.

ALTORF, znaczne M. Szwajcarskie, stoł. Kant. Ury, o poł. mili od jeziora 4. Kantonow. Opasane jest górami ledwie przebytymi, o m. 4. od Lucerny, 15. od Zurychu. Ukazują tu plac, na którym sławny Tell przymuszony był zrzucić strzałą iabłko z głowy Syna.

ALTRANSTADT, m. Niem. w Elekt. Saffkim. gdzie Schulemburg Marzalek woysk Augusta II. Kr. Pol. lokował oboz, i gdzie r. 1706. uczyniony był pokoy, między Augustem II. i Karolem XII. Krolesem Szwedzkim. Od Lipska m. 1.

i poł.

ALTZEY, *Altia*, m. Niem. i zamek w Palatynacie niż. stoł. Pow. tego im. od Moguncyi m. 6.

ALUCEMAS, m. Afr. w Krol. Marokańskim. należy do Hifzp.

ALVA-DE-TORMES, Alba, znaczne M. Hifzp. w Krol. Legionu, z zamkiem i fortecą; nadane tyt. Xłtwa 1469. od Henryka IV. Krola Kastylii. Od Salamanki m. 5.

ALUTA, ob. Alaut.

ALZEIM, *Adolzhaim*, M. Niem. w cyr. Renu niż. należy do Elektora Moguncckiego, od Moguncyi na połud. m. 8.

ALZYRA, m. Hifzp. v położeniu miłym między dwoma odnogami rz. *Xucar*, m. 6. od Walencyi.

ALZONNE, m. Fr. m. 3. od Carcaffone.

ALZLEBEN, dawne m. Niem. z zamkiem nad Saalą, w Xłtwie Magdeburgskim, m. 8. na półn. od Halli.

AMABLE-DER-RIOM, Opac. Fr. w Diec. Klermontańskiej, czyni 9000. liwrow.

AMADABAD, M. Az. wielkie, stoł. Krol. Guzaraty w Państwie Mogolskim, ludne jest i handlowne. Jest tu wielki szpital dla ptaków i innych zwierząt chorych, które z wielkim staraniem mieszkańcy tu leczą. Od Suratn na półn. m. 40. dl. 90. 15. sz. 23.

AMADAN, piękne M. Az. w Persyi, o m. 80. na półn. ku w. od Bagdadu, tyleż ku z. od Ispahanu, dl. 65. 25. sz. 35. 15.

AMADYA, M. handlowne Azyi w Kurdystanie, pod rządem Beja. Leży na górze, m. 30. na półn. od Mozułu.

AMAK, wyspa Duńska małym kanałem oddzielona od Zelandyi.

AMALFI, dawne M. Wł. w Krol. Neapol. z Arcy-Bisk. r. 1135. spuścizyli go Pizanie, wyniosliży rząd Pandekty, zwane Pizanskie a potem Florenckie. Amalfianie prowadzący handel na wschodzie, wy-

stawili w Jerozolimie przy grobie S. Kaplice, pod tyt. S. Jana Jalmużnika, która była początkiem Kawalerów S. Jana Jerozolimskiego. Przypisują Auterowie jednemu tu obywatelowi *Flavio Gioia* wynalezienie kompasu magnetycznego w początku 14go wieku. Leży między dwoma skałami, na które obciążonym bydlętom wędrczeć się niepodobna. Zboże dwa razy na tydzień sprowadzają z Salerny, więc gdy morze w nawalnościach jest, głód cierpieć muszą. Robią tu papier dobry i niektóre materye, *m. 7.* na połud. od Noli d. 37. *fz. 40. 35.*

AMANCE, *m. Fr.* w Lotaryngii, *m. 2.* od Nancy.

S. AMAND, *M. Niderlandu*, w Hr. Flandryi, z Opac. bogatym, i kościołem na podziw wielkim. Ludwik XIV. zdobywszy go 1667. z całym Pow. przyłączył do Fr. co utwierdził traktat Utrechtski. *Sl.* w S. Amandzie są wody mineralne, znane pod imieniem wod źródła *de Bouillon*. Od Duaku *m. 5.* od Paryża *m. 50.* dł. 21. *fz. 50. 27.*

S. AMAND, *M. Fr.* w Pow. Burbońskim, wystawioner. 1410. na obalinach Orwalu, o *m. 8.* od Bourges. Inne *m. Fr.* tego im. w Aurelianum *m. 9.* od Gien.

S. AMAND-DE-COLY, *Op.* Fr. w Akwitanii, *m. 4.* od Sarlaty. ob. Boiffe. Inne tego im. Opac. Bened. w Rotomagu. Także *S. Amand*, *m. Fr.* w Arvernii, *m. 3.* od Clermontu. Procz tych są inne małe miasta Fr. tak zwane.

AMATRICE, *m. Wł.* w Krol. Neapol. z tyt. Xłtwa, *m. 6.* na poln. ku z. od Akwili.

AMAZONOW, rzeka w Amer. polud. bierze początek z jeziora *Guanaco* w Peruuii; i pod *Saen*, zaczyna być żeglowną, z trudnością jednak, dla skał w pośrodku rzeki stojących, osobiwie w części należącej do Hiszp. Przebiegłszy na 1100. mil Kraju wpada dwoma korytami w Ocean. Kapitan Franc. de

Orellana, pierwszy przedsięwziął w podjętej podróży z rozkazu Kr. Hiszpańskiego odkrycie uyscia tej rz. około r. 1539 ale w lat potym 10. umarł. Dzicy mieszkańcy kraju tego w głąb się skryli po uyrzeniu Europejczyków. Po nad tą rz. wzdłuż nie dać się widzieć tylko miasteczka Indyjskie zgromadzone wyżej od Missyquarzewo Hiszp. niżej od Portugalskich

AMAZYA, *M. dawne* w Turcji Azyat. które bywa wydziałem braci starszych Sultana. Jest stoł. Prow. tegoż im. w której najlepiej wino i owoce się rodzą. *Sl.* urodzeniem Strabona i rezyd. Bafzy. Leży nad rz. Kazalmachą, *m. 12.* od Tokatu.

AMBERG, *M. piękne*, stoł. Palat. wyż. z zamkiem wziętym od Cesarza r. 1703. nad rz. Wilsą *m. 12.* na w. od Norymbergi, 9. od Rattybony. dł. 20. 30. *fz. 49. 26.*

AMBERT, *m. Fr.* w Arvernii niż. stoł. Pow. Liwradzkiego. Ma fabryki kamlotu i papieru dobre. *m. 7.* na w. od *Jffoire*.

AMBEZ, *m. Fr.* nad zbiegiem Garumny rzeki z Dordonią, *m. 3.* od Burdegali.

AMBIALET, *m. Fr.* w Dyec. Albenskiej.

AMBIERLE, *m. Fr.* o *m. 15.* od Lugdunu.

AMBLENY, *m. Fr.* o *m. 2.* od Soissons.

AMBLETEUSE, Ambletuza, *m. Fr.* nadm. w Pikardyi z fortecą mocną. Tu przyłądował po uysciu z Anglii Jakub II. r. 1688. Od Boliui *m. 3.* dł. 19. 20. *fz. 50. 50.*

AMBOINA, wyspa Az. jedna z Moluckich, z miastem tego im. ośladzonym garnizonem. Odkryta jest od Portug. około 1515. wzięta od Holl. 1603. Obfituje w goździki do potraw używane.

AMBOISE, *Ambacia*, *M. Fr.* stoł. Pow. Turoneńskiego niż. z zamkiem mocnym przez swe położenie. Przyłączone jest do Keroni

Fr. r. 1276. Ludwik XI. tu ustanowił był order S. Michała. *Sl.* jest urodzeniem Karola VIII. i X. *Comire*. Tu był uknowany sławny śpiśnik Ambacyeński przeciw Gwizyuzm. Leży nad zbiegiem Ligery i Mafly. *m. 5.* od *Tours*. dł. 18. 39. *fz. 47. 24.*

AMBOURNAL, lub *Ambrour*, *m. Fr.* w Bugezyi, z Opac. czyniacym 10000. liwr.

AMBRACIA, *m. dawne* w Epirze, nad odnogą tegoż dawniej im. ob. Arta.

AMBOTEN, *m. Kurlandzkie* w Pow. Piltyńskim, z zamkiem na górze, od Goldyngi *m. 8.*

AMBRE, *m. Fr.* w Langwedocyi wyż. z tyt. Margr. *m. 6.* na z. od Caltres.

AMBRIERES, *m. Fr.* o *m. 3.* od Mayenny.

S. AMBROISE, *Opac. Fr. m.* 2. od Bourges.

AMEDD, góra w Afryce, która dzieli Nigrycyą od pułczy Sary.

AMELAND, wyspa na Zuyderzee leżąca, przy Fryzyi Hollenderskiej.

AMELIA, lub *AMERIA*, *M.* dawne Wł. w Xłstwie Spoletańskim z Bisk. Oyczyzna Sexta Rofcyusza obronionego od Cyzerona. Leży na górze między rz. Tybrem i Nerą, o *m. 8.* od Spoletu, od Rzymu *m. 18.* dł. 30. *fz. 42. 33.*

AMELUNXHORN, *Opac.* Cyfter. w Xłstwie Wolfenbutel, blisko Olendorfu. Należy teraz do Protestantów.

AMENEBURG, *m. Niem.* w Hasyi, należy do Elekt. Mogunckiego.

AMERSFORT, *Amirsfortia*, *M.* znaczne Holl. w Prow. Utrechtskiej, w położeniu miłym; grunta ma obfite w zboże i pastwiska. Katoolicy tu swe mają Collegium. Jest nad rz. Enfą, *m. 5.* od Utrechtu, od Amsterdamu *m. 12.* dł. 23. *fz. 52. 14.*

AMERYKA, *America*, *Amo-*

rique, Świat nowy, Indye zachodnie, czwarta część Świata znanego, podług ostatnich odkryciow obłana zewsząd morzem. Krzyżstof Kolumbus Geneueńczyk odkrył ją najpierwszy 1492. który najprzód do Wyłpy Guanachany, teraz S. Salwador zawiął, potym Kubę i inne wyspy wynalazł. Ale iż Ameryk Wespucyusz Florentczyk 1497. ład sam pierwszy odkrył, od niego jest nazwana. Hiszpani, Portug. i Anglicy wynajdując resztę krajow nieznanomych, miliony wyrzneli ludzi. Najlepiej plody ziemi wydaje Ameryka, nieprzebrana moc zioł lekarskich, i owocow. Obfituje w cukier, kamienie drogic, kruszce, &c. Zywi naydziwniejsze natury potwory, motyle i mrowki tak wielkie jak wroble, ropuchy na 40. funtów wazące, swinie rowne wolom. Drzewa, owoce i zboża Europejskie przyjmują się tu szczęśliwie. Gdy kray ten znaleziono, załżano w nim narody rożnym kłżtałtem rządzące się, teraz podzielony jest na Prow. należące do Monarchow Europ. rządzących tu przez swych Gubernatorow, lub Vice-Reyow. Amerykanie co do obyczajow są zdradliwi, zawzięci, zabobonni, mający zwyczaj twarz rożnemi malować kolorami, ale to naywięcej dzicy, bo ofwoieni z Europejczykami pokazują dowcip, rozum przenikliwy i sposobny do wżytkiego. Zostajacy pod pan. Anglikow, Franc. Hiszp. Portugal. Holl. są Katol. lub Dysydenci, reszta są po większej części batwochwalcy. Dzieli się Ameryka, na polud. i poln. które rożne znowu zawierają Prow. W poln. Meksyk, Kalifornia, Luizyana, Wirginia, Kanada, Ziemia nowa, i wysp bardzo wiele. W polud. Ziemia Tega, Peru, Paragwaya, Chili, Ziemia Magellańska, Brezylia, i Kray Amazonow. W czasie gdy Ameryka zrzuca uciążliwe iarżmo panowania Enrop. inny mieć iej pewnością będziemy podział. Rożniaga

się od połud. do półn. na *m.* 2420. ob. Stany Amerykańskie ziednoczone.

AMIDAN, ob. Diarbekir.

AMIENS, Ambian, M. S. Piskardy, dawne, piękne i wielkie, ma Bisk. i Ak. założoną r. 1750. Kościół tu Katedr. jest dziełem doskonałej Architektury. Ambian przyłączone jest do Korony Franc. 1185. wzięty był dla Hiszp. od Ferdyn. Teillego r. 1597. zdradą sfośliwską, a wkrótce odzyskany od Henryka IV. który tu wystawił zamek, a Kolbert postanowił fabryki różne, w których tak w mieście, jako i za miastem pracuje robotników więcej niż 30000. Oycyzna jest Sylwiusza, Riola, Voitra, i Rohaultego. Leży nad Sommą, *m.* 10. od Abbewilli, od Atrebatu 14. Amienski, lub Ambianski powiat jest Franc. w Piskardyi, który przerzyna rz. Somma, obfituje w zboża, leguminy, len, &c.

AMILLY, *m.* Fr. *m.* 2. od Chartres.

AMIRANT, wyspy Afrykańskie blisko Madagaskary leżące, mało mieszkańskie.

AMMERSCHVIR, *m.* Fr. w Alfacyi, w Pow. Ensisheimskim.

AMOL, M. Az. w Uzbeku, nad rz. Gihon, *m.* 24. na z. od Bokary.

AMONT, *m.* i grod Fr. w Frankofonie poln. przyłączone do Pow. Wezułskiego.

AMORGOS, wyspa na Archipelagu, między Cykladów, żywna i obfita, w wino, oliwę, i inne żywności. Mieszkańcy są ludzcy po większej części religii Greckiej. Najlepszą część jej Czercy posiadają, którzy tu bardzo bogaty Monaster mają. W drugiej stronie tej wyspy jest Kaplica S. Jerzego, w której znajduje się fl. naczynie, które pewnych czasów się napelnia lub wypóżnia, a do którego z Archipelagu, iak do wyroczni udują się. Drzewa ma mało. Jest od Kandyi na poln. *m.* 11. fl. Symonides

tu się urodził.

AMOULINS, *m.* Fr. w Gaskonii, *m.* 2. od Lizier.

S. AMOUR, *m.* Fr. *m.* 6. na wschód od Turnus. Ztąd był rodem fl. Doktor Wilelm de-Saint-Amour.

AMPAZA, mały kraj Afr. na brzegu Zangwabarze. Krol. Ampazańskie hołduje Portug. Tegoż im. ma M. S.

AMPATROWIE, naród wyspy Madagaskary, w krainie żyznej, zarobek lasami, w których mieszkańcy osiadli, rozbojnicztwo mają za chwałę rycerską.

AMPURIAS, *Amperice*, dawne M. Hiszp. w Katalonii, *m.* 4. od Roses. Od niego ma nazwisko kraina nieplodna *Ampurdan*.

AMPURIAS, M. spustoszone w Sardynii z Bisk. przyłączonym do Kastel-Aragoneńskiego.

AMRAS, zamek bardzo obronny w Hr. Tyrolu, w położeniu wefołym, blisko Inspruku, zbudowany od Arcy Xcia Ferdynanda. Si. obfitymi wizerkami wszelkiego rodzaju, znajdującymi się tu w Bibliotece, ozdoby portretami uczonych. *dl.* 29. *ro.* 12. 47.

AMSTERDAM, M. S. Hollandyi, wielkie, bogate, handlowe, ludne, i obronne murem wysokim. Most nad rz. Amstelą przedziwnej Architektury jest dziełem. Zdobi go wspaniała Giełda kupiecka, i Ratusz z ciosanego białego kamienia; także kabaty ciągnięte przez miasta murwane, obfalone drzewem, na których mostów więcej niż 4000. liczą; dwie Synagogi, bogata dla Żydów Portug., druga uboga dla Niemieckich; Szpitalow 18. Port tutejszy jest ieden z największych w Europie, zawrzeć może 1000. okrętów, ale przystęp do niego zasypie wielki piasek, zwany *Pampus*. Religia tu pan. jest Protestantom, ale i inne mają wolność. Rząd miasta sprawuje 30. Senatorów dożywnych, i 12. Burmistrzów, co lat 4. obieranych. Amsterdam jest Oy-

czy-

czyzną Alarda, Rodgansa, Spinozy &c. Jest nad rz. Amstelą; i jez. Ja. Od Londynu *m.* 70. od Paryża 95. od Kopenhagi 130. od Wiednia 225. od Rzymu 350. od Warszawy 250. *dl.* 22. 39. *sz.* 50. 22.

AMSTERDAM, jest wiele miejsc tego im. w Indjach, między innemi, wyspa na morzu połud. *m.* 5. od Middelburga.

AMSTRUTER, ob. Anstruter.

AMUR, rzeka, morze, i cieśnina Azyatycka tego nazwiska w Tartarii wch. rz. wpada w morze Kamfzaki.

ANA, M. Az. w Arabii pustey nad Eufratem, w gruncie miłym i urodzajnym. Został pod pan. Emirów holdowniczych Sultanom. Obywateli są po większej części herztami rozbojów i łupieństwa. *m.* 50. na z. od Bagdadu.

ANAGNI, *m.* dawne Wł. w Kampanii Rzymskiej z Bisk. *m.* 4. od Palestriny. Innocenty III, Grzegorz IX, Alexander IV, Bonifacy VIII. ztąd byli rodem, z których ostatni poróżniwszy się z Filipem pięknym Kr. Franc. tu był więzionym przez Wileł. Nogareta. *dl.* 30. 41. *sz.* 41. 45.

ANATOLIA, ob. Natolia.

ANCARANO, *m.* Wł. w Marchii Ankonitańskiej, *m.* 2. od Ascoli.

ANCE, ob. Anfa.

ANCENIS, *Andenesium*, *m.*

Fr. w Brytanii, *m.* 4. od Nantes.

ANCHIN, *Aquisclincum*, Opac. Bened. w Hanonii Fr. na kępie rz. Skarpy, fund. r. 1070. czyni 50000. liwr. Jest o *m.* 2. od Duaku.

ANCLAM, ANCOBER &c. ob. Anklam, Ankober &c.

ANCE, lub ALBERT, *m.* Fr. w Piskardyi z tyt. Margr. *m.* 5. od Ambianu. Znajdują się tu kamienie zdadne do budowl.

ANCTOVILLE, dwa są *m.* Fr. tego im. w Normandyi niż. iedno *m.* 5. od Coutances, drugie *m.* 3. od Bayeux.

ANCY-LE-FRANC, *Ancla-*

Tom I.

um, *m.* Fr. w Szampanii nad rz. *Armançon* *m.* 4. od Tonnerry. Zamek tu jest wspaniały. Blisko jest inne *m.* *Ancy-le-Serveux*.

ANCYRA, ob. Angouri.

ANDALUZA, dawniej *Vandalusia*, Prow. Hiszp. na *m.* 100. wzdłuż, 60. w szerz mająca. Rz. Gwadalkiwir dzieli ją na dwie. Jest to kraj nazyżniejszy, najbogatszy, nayhandlowniejszy i naywelszy w całym Krol. Obfituje we wszystko, ofobliwie konie, wino i zboża, przeto. stajnią, piwnicą i szpichlerzem całej Hiszp. się zowie. Sewilla jest w niej M. S.

ANDALUZYA nowa, Krai na Ameryki połud. w ziemi tegley. Brzegi jej posiadają Hiszpani.

ANDAMANS, wyspa Indyjska na odnodze Bengalskiej, której mieszkańcy mieni są za ludojdzcow.

ANDANCE, *m.* Fr. w Pow. Wiwarskim, o *m.* 6. od Wienny. *Andays*, także *m.* Fr. blisko Bidafosa, fl. wódkami wybornemi.

ANDEGAW, ob. Angers.

ANDELY, M. Fr. w Normandyi wyż. dzieli się na większy Andely i mniejszy. Znajduie się tu żrzodło pod imieniem S. Klotyldy, do którego w dzień tej S. niezliczone mnożstwo ludu się zbiega, dla uleczenia tych chorob. Od Rotomagu *m.* 8. od Paryża 20.

ANDEOL, *m.* Fr. od Viviers *m.* 2.

ANDERLECH, obronna forteca zastanaiąca Bruxellę w Brabancyi Austr.

ANDERNACH, *m.* Niem. w Arcy Bisk. Kolońskim, do którego należą. Si. jest przegrana Karola Iyego Kr. Franc. zbitego od własnego siostrzeńca r. 876. Od Bonny *m.* 6. *dl.* 25. *sz.* 50. 27.

ANDES, lub *las Cordilleras*, wielkie palmio gór naywyższych w Amer. połud. od północy przez Peru, Chili do cieśniny Magellańskiej rozciągionych, obfitych w złoto, która

D

tu nie tylko w odrobinach, ale sztukami znacznymi znajdują. Na tych to górach rośnie sławne drzewo *Quinquina*, którego Kora stała się tak wielkich użytków w lekarstwie. Jest wielkości wiśni. Tu także zbierają balsam z drzew balsamowych Amerykanie, który jest dziwnie skuteczny na rany.

ANDLAU, m. Fr. w Alsacyi z zamkiem na górze, i Opac. tego im. Kanoniczek Świeckich, o m. 5. od Strazburga.

ANDORRE, m. Fr. które dało nazwisko dolinie gór Pyreńskich znaczney urodzajnością przy Tarskonie w Hr. *de Foix*.

ANDOWER, m. Ang. w Southamptonii, które wysłała 2. Deput. na Parl. Od Londynu m. 20.

ANDOUILLE, m. Fr. m. 2. od Lawalu.

ANDRAGIRI, M. Az. w śródku wyspy Sumatry, stol. Krol. tego im. należy do Hol. którzy tu wybudowali fortecę dla ubezpieczenia tu swego panowania.

ANDRE, rz. Fr. zaczyna się w Pow. Andegawskim, wpada w Ligę przy Nantes.

S. ANDRE, ob. Lavamund.

S. ANDRE, port handlowy w Hiszp. na Granicach Biskaj, z Bisk. Suffrag. o m. 20. na z. od Bilbao.

S. ANDRE, jest wiele małych miasteczek, a oświadczyli Opactw. we Francyi tego im.

S. ANDREA, M. Niem. Austr. w X. Karyntyi, nad rz. Lawantą, m. 16. na w. od Klagenfurtu.

ANDREASBERG, M. Niem. w bliskości Grubenhageny, m. 8. na połud. od Goslaru. Tu się znajdują minery.

ANDRESY, m. główne Baronii, Probostwa, i Grodu tego im. w Wyspie Franc. Winnice ma dobre. Jest o milę od Trielu.

S. ANDREWS, *Regimunda*, S. Andrzej, M. Szkocyi połudn. stol. Prow. Fify, z Arcy Bisk. i Akad. założoną r. 1412. Kościół tu

Katedr. jest wspaniały Gockiey Architektury, i większy nad S. Piotra w Rzymie, godzien podziwienia, lubo nieco spustoszony. Obiera 2. Deput. na Parl. Od Edimburga m. 15. o milę od morza. dł. 15. 15. f. 56. 30.

ANDRIA, *Netium*, M. Wł. w Krol. Neapol. w Pow. Barlim, z Bisk. i tyt. Xstwa. Leży w równinie, m. 2. od Barletty.

ANDRO, lub ANDROS, wyspa i Miao Turcyi Europ. jedna z Cykladów na Archipel. Obywatele są naywięcej obrządków Greckich, mają Biskupa i wiele Monasterów. Bogactwa tej wyspy zależą na łańdźwaniu do tkanych robot tylko zdadnym. Pola są urodzajne, zarosłe pomarańczami, cytrynami, figami, granatami, morwanami, i jujubami. Jest na połn. Kandyi, blisko Negrepontu. dł. 43. f. 38.

ANDRUSZOW, m. między Smoleńskiem i Mściawiem, fl. traktem tu r. 1667. zawartym między Polską i Moskwą, którym zawieszenie wojny do lat 15. jest umowione.

S. ANDRZEJA ziemia i kap na zachod. wyspy Madagaskary. Tegoż im. kap w ziemi Magellańskiej w stronie wschodniej.

ANDUSE, m. Fr. w Diec. Alenńskiej, znacznie handlowne, z tyt. Baronii. Obywatele r. 1629. od Ludwika XIII. do posłuszeństwa mocą byli przywiezieni. O m. 2. od Alezyi.

ANDUXAR, *Illiturgis*, znaczne M. Hiszp. w Andaluzyi, obronne zamkiem, mieszkaniem wielu szlachty zaszczycone. Obsituje w zboże, oliwę, miód i owoce. Oycyzną jest Ferrona *del-Cagno*. Od Korduby na w. m. 10. dł. 14. 17. f. 37. 45.

ANEMABO, M. Afr. na brzegu złotym Gwinei z portem. Tu Anglicy fortecę mają.

ANET, lub ANNET, wielki i piękny zamek wyspy Franc. zbudowany od Henryka II. dla Dyany

de Poitiers, Xżny Walentyńskiej, a teraz dziedziczny Xcia *de Pen-thievre*; o m. 3. od Dreux.

ANGELES, (*la Puebla de los*) *Angelopolis*, M. znaczne, handlowne i ludne w Ameryce poln. w Prow. Meksyku z Bisk. W powietrze jest zdrowym, w gruncie żywnym.

ANGELO, (S.) S. Anioła, M. Wł. mocne w Krol. Neapol. w Kapitanacie, m. 2. od Monfredonii, pół mili od morza. Są dwa inne miasta tego im. we Włoszech. Jedno w Kr. Neap. z Bisk. od Beneventu na w. m. 7. Drugie w X. Urbinińskim, m. 4. od Urbinu. Są także 2. zamki, jeden w Rzymie *Castellum S. Angeli*, nie bardzo mocny, drugi w Malcie prawie niedobyt.

ANGEN, m. w Austrii niż. m. 10. od Wiednia.

ANGENNES, włość we Fr. od której wzięła imię Familia *d'Angennes*, o m. 5. od Chateaufneuf.

ANGEBURG, m. Prus Brandeburskich z zam. nad rz. Angerapą, m. 16. od Krolewca.

ANGERMANNLAND, Prow. Krol. Szwedzkiego jedna z północnych. Gran. na połn. z Laponią i Bothnią, na w. z golfem Botnickim i Medelpadą, na z. z Jemtylą i Herndalia. Jest pełna lasów, skał, i gór, z których tu naywiększa *Skul* się zowie.

ANGERMOND, m. w Marchii Brandeb. nad Walsą, m. 12. od Szczecina. Inne m. także zwane jest w Xstwie Kurlandyi nad morzem Bałtyckim, m. 25. od Nittawy.

ANGERN, m. w Kurlandyi w Stwie Tukumskim, mające góry żelazne.

ANGERS, Andegaw, wielkie M. Fr. stol. Xstwa Andegawskiego, z Bisk. i Akademiami, jedną r. 1398. inną sztuk wyzwolonych 1685. inną później sztuki iedżenia na koniu założoną. Jest miejscem Sądow i Mennicy. Oycyzną Bodina, Berniera, Launay, i wielu fl. lu-

dzi. Od Nantes m. 18. na połn. od Tours na z. m. 22. dł. 17. 6. f. 47. 28.

ANGERVILLE, m. Fr. m. 4. od Estampes. Inne tegoż im. jest w Normandyi fl. wielkimi iarmarkami.

ANGHIERA, *Anglera*, m. i Hr. Wł. w X. Medyolańskim, m. 12. na połn. od Medyolanu.

ANGLE, m. Fr. w Piktawii, z tyt. Baronii leżące na górze, o m. 3. od S. *Pons*. Jest góra także zwana w Arwennii, z której wypływa iźródła mineralne.

ANGLESEY, wyspa Ang. Prowincyi Wallii, na morzu Irlandzkim, Diec. Bangorskiej, z tyt. Hr. mająca w około na m. 26. ziemi na 200000. łanów, uprawney i obfitey w pastwiska i zboża. Wysła Dep. na Parl. Ma M. S. *Bewmarisch*.

ANGLET, m. Fr. w Pow. Labour, o milę od Bayonny, zalecone przednimi białymi winami.

ANGLIA, Krol. znaczne w Europie, mające dł. na m. 110. szer. 90. Zowie się też Brytanią W. i Szwecją, dawniej zwana Albion. Jest na wyspie, która na w. ma Niderland, Niem. Danią, i Norwegią, na połn. Szkocyą, na z. Irlandyą oddzieloną kanałem S. Jerzego, na pold. kanał Angielski. Dzielilo się wprzod na 7. Królestw, pod Egbertem złączone są w jedną Koronę. Powietrze tu grube i mgliste, częściej podlega odmianie, iż we 24. godzinach, niekiedy 4. pory roku przemieniają. Zima przykra trwa naydłużey. Kray ten iednak jest obfity we wizerko, pastwiska, zwierzyny i welny naydelikatniejszy. Wilkow tylko, dzikow, niedzwiedziow nie ma żadnych. Niedostatek wina nadgradza piwem dobrym, i iablecznikiem, zwanym *cydre*. Wody mineralne, kruszce srebrne, ciowiane, i cynowe naylepsze, kopalnie obfiterne węgli ziemnych, których zamiały drzewa, którego tu jest mało

w piecach, kuźniach, hutach &c. używają, ma po wielu bardzo miejscach Anglia. Sił są konie i pły Angielskie. Rolnictwo rozumne, nayprzedniejsze rękodziela Angli. i handel ich wielki w 4. częściach świata, z bogactwami Kray ten nadmierne, gdyby go nie uciężniały podatki, co czyni drogosc towarow i odbył ich mniejszy. Ostatnia wojna Angli. z osadami Ameryk. i rosnące nieczymierne tego Krol. długi wyniszcza go nie przesłania. Anglicy są dowcipu bystrego, w pożyciu szczery, na wojnie odważni, do wolności przywiązani, ale przytym mściwi, do okrucieństwa skłonni i ponurawaci, wiele politykujący, w piśmich i postępach często niebaczni. Rząd w Anglii Monarchiczny, i częścią Republikański, iż Parlament wiele wpływa do rządów. Dzieli się Parl. na izbę wyższą i niższą, izba wyż. składa się z 2. Arcy Bisk. 24. Bisk. 16. Parow Szkockich, 147. Lordow Angiel. izba niż. składa się z Komunow, czyli 553. od Hrabstw, Miast, Portow i Akademii Deputatow. Religia Kalwińska. Język mieszany z Saskiego i Normandzkiego. Dzieli się Anglia na 52. Hrabstw czyli *Shires*. Londyn jest w niej M. S.

ANGLIA nowa, Prow. Ameryki połu. między Kanadą i morzem, długa na m. 70. Podzielona jest na 4. Prow. które r. 1776. dla wybicia się z pan. Angiel. weszły w związek stanow zjednoczonych. To jest nowy Hampsbire, Massachusset, wyspa Rhodu, i Konnektikut. Poczęła być uczęszczana od Angli. 1606. pod Jakobem I. lecz zupełnie oddziedziczona była 1620. Kray ludny i obfity. *Boston* jest M. S. Cudzoziemcy zyskowny tu mają handel. ob. *Stany Amer. zjednoczone*.

ANGLON A, M. Neapol. w Bazylikacie, niedługo z Bisk. teraz przyłączonym do Turfańskiego. Od Turfy m. 5.

ANGLURE, m. Fr. w Szam-

panii, m. 3. od Sezanny.

ANGOLA, Krol. Afr. w Kongo między rz. Dandefą, i Kaanza. Kray ten rodzi proso, pomarańcze, daktyle, i inne owoce. Znajdują się tu zwierza obfiliwsze, z tych zwane *Kofas maru*, wiele ma podobieństwa do człeka. Angolanie są gnuśni, tyle żon mający, ile ich wyżywić mogą, iadają psie mięso, z łuku strzelają zrzęcznie. Krol Angolański mieszka na górze skalistej, jedynym tylko wawozem przystępnym. Portugal. nawigację tu posiadają, i handel Negryczykow zakupowaniem, wywożą ich do Ameryki zład rocznie na 12000. prowadzą znaczny. Znajdują się tu wielu i Chrześcian, którzy mają swego Biskupa.

ANGOT, Krol. czyli Prow. Afr. w Albisynii.

ANGOULEME, *Engolisma*, M. Fr. Stel. Powiatu w X. Aureliańskim z Bisk. Miało najprzód tyt. Hr. a potem Xłwa. Sił jest urodzeniem Balzaka, Rawailaka i innych. Leży w środku Prow. na górze otoczony skałami, m. 20. od Lemo-wiku, od Rupelli 25. dl. 17. 48. sz. 45. 39.

ANGOY, Krol. małe Afr. z M. S. tego im. przy uścieniu rz. Zairy.

ANGRA, M. S. Wyspy Terceiry, jedney z wysp Azorow, na morzu Afryk. z portem, fortecą i Bisk. Należy do Krol. Portug.

ANGRIAS, ob. Ixetruk.

ANGUIEN, ob. Enguien.

ANGUILLARA, m. Wł. w Stanie Papiezkim, m. 6. na połu. od Rzymu. Inne jest w Pow. Pade-wskim nad rz. Adigą, od Rowigo m. 3.

ANGUILLA, wyspa Amer. jedna z Antylskich, jest nieurodzajna należy do Anglikow.

ANGUILLAS, ob. Aignilles.

ANGURA, *Angouri*, zwana dawniej *Antyra*, M. Az. w Natolii z Arcy Bisk. Greckim, znaczne jest swą starożytnością, i sł. zwycięstwem

Tamerlana, a uwiezieniem Bajazeta 1401. Ziające tu i koty mają sierść długą, zdadną do przedniejszych materyi. Należy do Turkow. Kilka zborow w Ancyrze mianych było. Od Pruzii na w. m. 75. od Carogrodu 85. dl. 50. 25. sz. 39. 30.

ANGUS, Anguzya, Prow. Szkocyi połu. Obfituje w zboża i pastwiska. Mieszka na iest od Szlachty M. S. iest Forfar.

ANHALT, Xłtwo Niem. w Saxonii wyż. między Xłstwem Magde-burskim, Halberstadtzkiem, Hr. Mansfeldtskim, i Elekt. Saksim. Kray ten urodzajny w zboża i owoce, iabłka obfiliwie wydaie przednie. Ma dostatkiem kruszców, naywiększy odbył ma z piw dobrych. X. Anhaltynskie iest dziedziczne familii tego im. idącey z domu Askańskiego, jedney z nayzacniejszych w Niem. i naymocniejszy, gdyby tą dziś posiadała, co w wieku 12. Do niej należało Marg. Brandeburskie od 1152. do 1322. X. Saksie od 1180. do 1422. X. Lawenburg w Saxonii niż. od 1422. do 1689. Dom ten podzielony iest na 4. linie *Des-sau*, *Bernburg*, *Koethen*, i *Zerbst*, z którego iest pan. Katarzyna II. Imper. Rosyjska, Xłzna d'Anhalt-Zerbst. Anhalt zamek iest spustoszały nad rz. Sefką.

ANHOLT, m. Holl. z zam. w Hr. Zulfanii, rezyd. Xłżat de Salm. m. 3. od Emeryki.

ANHOUT, wysępka na morzu Niem. między Szwecyą i Danią, iest mało osiadła, należy do Duńczykow.

ANKLAM, M. mocne w Pomeranii Pruskiej, mające wyborne pastwiska, od Szczecina na połu. m. 14.

ANKOBER, Krol. Afr. na brzegu złotym Gwinei przy rz. tegoż im. bardzo małe. Bosuman twierdzi, iż Ankoberanie nie znają małżeństw, ale używanie niewiaśc iest publiczne u nich.

ANKONA, *Ancona*, dawne i

zn. M. Wł. w stanie Papiezkim, stol. Marchii Ankonitańskiej z zam. i Bisk. Iest handl. odbył mu naywiększy czynią blichy woskowe. Tu się daje widzieć brama tryumfalna Traiana Cef. z marmuru białego. Gdzie dziś Marchia Ankonitańska, dawniej były Prow. *Picenum*, i w części *Samnium*. Leży nad morzem. m. 20. od Urbimu, od Rzymu 47. dl. 31. 15. sz. 43. 36.

ANIANA, m. Fr. z Opac. w Dieu. Montpelleri.

ANIAGA, piękne m. i skład kupiecki Ang. na brzegu Malabarskim, m. 20. od Kapu Komoryn.

ANJOU, Pow. Andegawski, Xłtwo i Prow. Fr. w kraju miłym i żyznym. ob. Angers. Tegoż im. iest m. i zamek Fr. w Delfinacie, m. 5. od Wienney.

ANJOUAN, lub ANZUAN, wyspa Afr. jedna z Komorskich. Anzuanie są ludzcy pospolicie, religii Mahome. Grunt ich rodzi zboża, i wyborne owoce. Leży na połu. Madagaskary. Arabowie przychodni zowią ją Zoanią, zład od Europ. nazwana Anzuana. Dla wygodnego stanowiska, często okręty do Afr. płynące tu lądują.

ANLESY, Hr. Fr. m. 5. od Nevers.

ANNABERG, m. znaczne w Saxonii wyż. na górze *Schneeberg*, m. 5. na połud. od Misnii. O miłę są wspaniale i dobre łaźnie Zofii Elekt. Sakskiej, zwane *Wiesbaden*, *Jobstad*, &c.

ANNAMABU, M. Afr. w Gwinei, m. 3. od Fortecy *la Mina*. Kraina ta dziwnie wygodna iest do handlu z Nigrytami, którzy sukna, wódki, i inne towary Enrop. nie skąpe opłacają złotem. Chcieli Franc. tu 1749. i 1751. założyć kompanią kupiecką, i żądali Anamabuanie, ale Angl. zabiegli i obronną tu wystawili fort. 1755. dokonaną.

ANNAND, M. zamek, i rz. Szkocyi w Prow. Aupandalii, mający grunt żyzny i gate wesołe. Od

tego m. wzięło imię Margr. Wyfsta 2. Dep. na Parl. o milę od cieśniny Solwayjskiej. dł. 14. sz. 55. 50.

S. ANNA, wieś Czeska w cyr. Pilzeńskim, w bliskości ktorej znajduje się srebrne kopalnie.

S. ANNY, nazwisko 3. wysp Amer. na brzegu Brazylii, okryte są lasami, i pełne ptaków zwanych tu głupimi, iż łatwo dać się łapać.

S. ANNY, wyspa, i port wyspy Kap Breton. Port jest obszerny i w połow ryb obfity.

ANNAPOLIS, ob. Port Royal.

ANNECY, *Annezium*, M. Sabaudyi w Pow. Genewskim, z zamkiem nad jez. tego im. Rezydencya Bisk. oddal. jak Genewscykwie stawczy się Kalwinistami wygnali Biskupa swego Piotra de la Baume, r. 1535. o 7. m. na połud. od Genewy. dł. 23. 44. sz. 45. 53.

ANNET, ob. Anet.

ANNEZIN, ob. Bethune.

ANNOBONA, wyspa Afr. tak nazwana, iż od Portug. odkryta była dnia pierwszego roku. Ma wiele miejsc bardzo żyznych, rodzi pomarańcze ważące nad 2. funty, zwierząt i ryb ma dostatkiem. Najwięcej ją bogaci handel bawełny. Hołduje Portug. Obywatele są mocno przywiązani do religii Katol. Osiedla samemi prawie Murzynami. Leży przy brzegu Gwinei.

ANNONAY, m. Fr. w Pow. Wwareńskim, o 9. m. od Wienney. Oczyszczna Kardyn. Bertranda.

ANNOT, m. Fr. w gorach Prowancyi, m. 3. od Glandewy.

ANNOPOL, m. Pol. w Woi. Wolińskim, im. Xżąt Jabłonowski, m. 5. od Zaslawia.

ANNENBURG, m. w X. Semigalii z Ekonomią Xżęcą i zamkiem zruynowanym, nad rz. Aa. m. 3. od Nitawy.

ANONA, forteca w X. Medyolańskim, należy do X. Sabaudyi, nad Tanaro m. 5. od Kafalu.

ANSA, m. Fr. dawne w Lugduńskim, fl. zborami narodowemi, od Lugdunu m. 4.

ANSA, *Anse*, nazwisko, ktore się daie odnodze morskiej, czyli części morza wpływającej w kształt między dwie ziemie *Sinus latior*; daie się też zatokom morskim między dwa przylądki wypuszczonym, *Sinus angustior*. Pospolitsze jest nazwisko: Odnoga, Golf, Bey, &c.

ANSLO, czyli CHRYSTIANIA, *Anseola Civitas*, M. Norwegii w Pow. Aggerhus, Bisk. i Trybunałem Krajowym. Spalone było r. 1567. odnowione zostało od Chrystiana IV. Kr. Duńskiego, m. 12. na z. od Fryderykstadu. dł. 27. 34. sz. 59. 24.

ANSPACH, czyli OLMSPACH, M. zamek i Margr. Niem. w Frankonii, należy do Xcia Domu Brandebur. linii Anspach-Bareit. Miasto jest piękne. W pałacu Margrabim jest ciekawy kabinet różnych obfłości. Robią tu dobrą porcelanę. Od Norymbergi m. 11. od Bambergi 20.

ANSTRUTER, dwa M. Szkocyi rozłączone rzeką w Prow. Fife, m. 8. na półn. od Edimburga. Wyfsta 2. Dep. na Parl. dł. 15. 10. sz. 56. 12.

ANTARKTYCZNY, *Antarcticus*, nazwisko Geogr. bieguna południowego, będącemu w punkcie przeciwnym biegunowi Arktycznemu. ob. Arktyczny.

ANTEQUERA, Antekwera, wiel. i piękne M. Hiszp. w Krol. Grenady, ktorego część na wesoły leży wzgórze. Obfituje w sol warzona. Si. tu blisko znajduje się źródło wody bardzo skuteczney. Od Malagi m. 12. dł. 13. 40. sz. 36. 51.

ANTEQUERA, m. Biskupie nowe Hiszp. w Amer. w Prow. Gwaxace.

ANTHAKIA, ob. Antiochia.

ANTHON, zamek i wieś Fr. w Delfinacie, m. 5. od Lugdunu.

ANTIBES, *Antipolis*, znaczne nadm. M. Fr. w Prowancyi z portem i zamkiem zwanym Kwadratową fortecą, iż jest stawiany w czworoscian, ktorego bok, czyni ćwierć mili. Grunt wydaie owoce wyborne. Oczyszczna jest Tournelego Teologa gadatliwego. m. 5. na z. od Nicy. dł. 24. 48. sz. 43. 34.

ANTIKOSTA, ob. Wniebowzięcia Wysp.

ANTIGNY-LA-VILLE, i Antigny-le-Chateau, są Margr. Fr. w Burgundyi.

ANTIGOA, wyspa Amer. półn. jedna z Antylskich, należy do Angli. Skały na morzu, ktore ją otaczaia, czynią nieprzystępną z brzegow. Obfituje w zwierzyne, i bydlę, cukier, tabakę i imbir. Leży między Barbada, Gwadalupą i Dezyderadą.

ANTIN, miejsce główne Margr. Franc. podniesionego na Xstwo tyt. Para r. 1711. Jest nad rz. Bueza.

ANTIOCHIA, lub ANTAKIA, daw. i znaczne M. Az. w Syrii, ktorey jako i całego wschodu było stol. Ma Patryarchę; ale już mało znaczącego. Założone było od Seleuka Nikatora, i było rezyd. wielu Cef. ktorym swe winno ozdoby, a ktorych mało dziś pozostały znaki. Obeldach General Kalify Omar wydarł ją Grekom r. 638. Godefryd Bouillon r. 1097. odzyskał ją na Arabach, ale Sultau Bundeckdary r. 1269 odebrał ją za przypuszczonym szturmem, i od wygraney Selima I. posiadaią ją Turcy. Tu kilka zborow Katol. mianych było. Oczyszczna jest S. Chryzostoma, i iak niektorzy mniemaią S. Łukafza. Od Alepu na połud. m. 10. dł. 55. 10. sz. 36. 20. Są inne Miasta tego im. jedno w Frygii i na gran. Pizydyi, m. 20. od Kogni.

ANTIOCHETTA, Antiochia, M. Turcyi Az. w Karamanii z Bisk. Greckim, naprzeciw wyspy Cypru.

ANTIPAROS, wyspa na Archipel. naprzeciw wyspy Paros, o

m. 2. Należy do Turkow. W rządzie Duchownym zależy od Arcy Bisk. Grec. Naxeykiego. W tey wyspie znajduje się dziwne łochy podziemne, przez ktore dowodzą niektorzy vegetacyi kamieni. Same Familie Franc. i Weneckie osiadły, idące z dawnych rozbojników.

ANTIPODES, Przeciwnogi, zowią się ci ludzie, ktory na przeciwnym nam końcu osi kuli ziemney mieszkaią, i maią równą szerokość Geogr. ale naprzeciw, długość zaś różniącą się 124. gradusami. Dni i nocy, lato i zimę maią opacznie. Aby więc wyznaczyć właściwe na kuli ziemney Antipodow miejsce, imo. wziąć trzeba równą szer. z strony bieguna przeciwnego. *zdo.* Dodać 180. grad. do iego długości, lub jeśli liczba gradusow szerokości przewyższa 180. grad. odciąć tyleż potrzeba, a summa wynikła gradusow pokaże Antipodow. Ze mamy Antipodow, rzecz nie wątpliwa, byli dawni, ktoryzy przeczyli.

ANTIPOL, ob. Antibes.

ANTIVARI, Antibar, M. mocne w Dalmacyi Turckiey, nad Golfem Weneckim, naprzeciw Miasta Wl. Bari, zkąd ma nazwisko *Antivari*. Ma Arcy Bisk. Prožno się Weneci r. 1648. o odebranie Antybaru Turkom pokusili. Jest od Raguzu o m. 18. na połud. dł. 36. 45. sz. 42.

S. ANTOINE, m. Fr. w Delfinacie z fl. Opac. Kanonikow regul. ktory r. 1777. do Kawalerow Maltańskich przyłączeni są. Od Romanfu m. 3. Tegoż im. jest Opac. w Paryżu.

S. ANTONIEGO Wyspa Afr. jedna z wysp Kapu zielonego, o m. 6. od wyspy S. Wincentego. Półna jest gor wyższych, z ktorych wypływa rzeczek wiele czyniących ziemie żyzną. Obfituje najwięcej w Indych. Ma tego im. M. S. wśród samych gór, i wiosek niewiele.

ANTONGIL, odnoga morska Madagaskary w Afr. od Portugal-

czyka, który ją odkrył, tak nazwana, jedna z najbesspieczniejszych i naylepszych dla okrętów, i dla handlu.

S. ANTONIN, m. Fr. zalecone nayprzedniejszyemi we Fr. sławkami, m. 10. od *Villefranche*.

ANTRAIM, Antrina, Hr. Irlandyi, leżące na półn. w Prow. Ulstery. W kraju dosyć urodzajnym Ma M. S. tego im. Od Dublinu na półn. m. 36.

ANTRAIM, m. Fr. w Brytanii, m. 8. od Rennes.

ANTWERPIA, *Anvers*, *Antwerpen*, M. S. Margrabstwa tego im. w Brabancyi Austr. jedno niegdyś z naybogatszych, z Bisk. i fortecą dziwnie regularną i mocną. Antwerpia budowana jest w kształt łuku, którego cięciwę czyni rz. na ktorej ma port piękny i wygodny. Po traktacie Monasterskim, wiele mu Amsterdamski handlu ujął; budowie publiczne, których tu jest więcej nad 200. są bardzo wspaniałe, i Kościół Katedr. gożdzien podziwiania, a naywięcej Ratusz naypiękniejszy prawie w świecie. Ulice są szerokie i regularne. R. 1585. wzięte było od Xcia Parny; po potyczce w *Ramailles* r. 1706. poddało się Xciu Malborough. R. 1746. dobył go Krol Fr., i znowu 1748. Austrii wrocil. Tu zawarty był traktat barierowy między Hol. i Austrią. St. Ortelius, Delrio, Bacarelles, i st. malarze Hial i Rubens ztąd byli rodem. Od Brukseli na półn. m. 9. od Amsterdamu 27. dł. 21. 50. sz. 51. 13.

ANTYLSKIE wyspy, *Antilles*, wyspy Amer. półn. przed Gósem Meksykańskim. Pierwszy je Kolumbus odkrył 1492. Nie zpaia tu nigdy ani śniegu, ani lodu, ani zimy, trzy tylko mają pory roku, wiosnę, lato i jesień, przez które drzewa zielenieją zawsze. Wina tu się rodzą obficie, zboża tylko kwitną. Mielżkane są od Karaibow, od Franc. też Holl. i Anglikow olia-

nych tu r. 1625. z wysp tych większych jest 28. i naylepsze z nich należą do Franc. lub Anglikow.

ANTYZIODOR, ob Auxene.

ANWEILLER, m. Fr. w Alzacyi niż. m. 2. od Landau.

ANZEATYCKIE miasta, po Fran. *Hanse*, jest towarzystwo ziemczonych miast dla ubesspieczenia handlu swego. Nazwisko ma początek z Niem. języka *Ansee*, przy morzu, iż miasta nadmorskie ten czyniły związek. Hamburg najprzód i Lubeka r. 1241. sprzymierzyły się razem, wiele miast potem do ich przytąpiło towarzystwa, a r. 1500. związek ten słabiej począł, i dawny rząd Anzeatyczny nieutrzymuje się, iak między Lubeką, Hamburgiem, i Bremą.

ANZERMA, M. i Prow. Amer. połud. w Popayanie. Obfituje w kruszec złoty, leży nad rz. Koką.

AOSTA, lub *Acusta*, dawne M. i Xstwo we Wł. między Piemontem i Sabaudyą, dł. m. 12. z Bisk. należy do Xcia Sabaudyi. St. jest pamiątkami starożytności Rzymiskiej i urodzeniem S. Anzelma. Jest w gruncie żyznym, obfitym w pastwiska i owoce, nad rz. Doryą, m. 20. na półn. od Turyna. dł. 25. sz. 45. 38.

AOSTE, dwa m. Fr. tegoż im. w Delinacie.

APALACHIA, Krol. Ameryk. półn. w Florydzie, podzielone na 6. Prow. z których każda ma swych Rządcow zawisłych od Krola. Kraj jest gorzyszy, niziny ma urodzajne. Lud jest polerowny, i w szysitek prawie Religii Chrześciańskiej.

APCHIER, Baronia Fr. w Langwedocyi, m. 7. od Mendy, ztąd jeden dawny dom Franc. wziął imię.

APCHON, jest Baron. Fr. w Arvernii.

APENNIN, pasmo gór, które dzieli wzdłuż Włochy, i od Alpów do Kr. Neap. ku połud. się rozciągają; ztąd naywięcej wód wypły-

wa

wa, które się rozlewają po Kraiu Włoskim.

APENRADA, lub APENRODA, m. Duńskie w X. Slezwickim z zamkiem. Kilkakroć zburzone było. Douglas Gnał Szwedzki blisko Apenradę porażony był od Duńczyków 1643. i 1644. Leży nad odnogą morza Bałtyckiego, m. 5. na połud. od Hadersleben. dł. 27. sz. 55. 4.

APPENZEL, *Abbatis Cella*, M. Szwajcarskie i Kanton 13ty; wziął nazwisko od jednego domku, który tu miał S. Gallus Opat w wieku 7ym. Cały Kanton zamyka się w jednej dolinie, tak nieplodnej, iż mieszkańcy po większej części żyją tylko mlekiem i serem, i mienią ją za lud naygrubszy w Szwajcaryi. Dzieli się na 12. Pow. z których 6. jest Katol. a 6. Protekt. Od Zurychu na w. m. 16.

APPLEBY, *Aballaba*, m. Ang. Stoł. Westmorlandii nad Edeną. Wyśłał dę. 2. na Parl. od Londynu na półn. ku z. m. 70.

APREMONT, lub ASPREMONT, m. Fr. w Piktawii. Tegoż im. jest Baronia w X. Barz z tyt. Hrabstwa.

APS, ob. Alba.

APT, *Apta Julia*, dawne M. Fr. z Bisk. w Prowancyi, nazwisko ma od wygodnego położenia. Szczyści się wielą znakami starożytności Rzymiskiej. Jest nad rz. Kalaroną m. 7. ob. Aix. dł. 36. 6. sz. 43. 50.

APULIA, ob. Puglia.

APURIMA, lub APORIMACH, rz. bardzo bystra Amer. połud. w Peruui.

AQUA, Prow. Afr. w brzegu złotym Gwinei.

AQUA-NEGRA, Akwa, mały pow. w X. Mantuańskim, nad rz. Chiezą, m. 3. od Ustiano.

AQUA, *Aqua pendente*, ob. Acqua.

AQUATULCO, ob. Agwatulko.

AQUILA, Akwila, wielkie i piękne M. Wł. z zamkiem, i z Bisk. w Kr. Neapol. Przez trzęsienie zie-

Tom I.

mi przypadłym tu r. 1703. zabitych 2400. a ranionych 1500. zoltałb. Leży nad Pefkarą m. 14. od morza, od Neapolu na półn. ku z. m. 40.

AQUILEIA, Akwileia, M. niegdyś naybogatsze, i nayhandlowniejszy w Włoszech, a teraz spustoszałe. Miało Patriarchę do r. 1751. w którym Benedykt XIV. zniósł tę godność, a postanowił Arcy Bisk. Udyńskie, dla tej części Włoch, która nał. do Wenetów, a Gorytzkie w części należące do Domu Austr. Od Attyli Kr. Hunnow r. 452. a 948. od Henryka Xcia Bawaryi dobyte było. Leży w Prow. Forotulieńskim, m. 9. na z. od Tryestu, od Wenecyi 23. dł. 31. 5. sz. 45. 55.

AQUINO, Akwin, M. Wł. z Bisk. w Kr. Neapol. w ziemi Laworze. Od Konrada Cef. zruynowane zoltałb. Biskup rezyduje w *Pontecorvo*. Oyczyną jest Akwin Juwenalis, Pescensiusza, i S. Tomasz. Od Gaietty m. 8. na półn. dł. 21. 23. sz. 41. 32.

AQUITAINNE, ob. Akwitania.

AR, ob. Aar.

ARABIA, jeden z większych Kraiów w Azyi, jest nakształt półwyspy oblany morzem czerwonym, i odnogą Perską. Dzielią ją na 3. części, Arabią opoczytą, szczęśliwą, i pustą, które holdują Turkom, lub despotycznym rządóm swych Serofo. Imo. Arabia pustą, jest nieplodną, dzieli się na różne Xstwa, nad którymi Arabscy panują Emirowie. Owiec i wielbłądów ma mnostwo. Zdo. Arabia opoczytą, czyli *Petrea*, od dawn. M. S. *Petra* nazwana, w stronie półn. jest mało mielżkana dla nieurodzajności; niegdyś tu Amonitow, Moabitow, i Idumeyczykow, było siedlisko. Ztąd. Arabia szczęśliwą, po Arab. *Temen* zwana od swej żyzności rządzona jest od Seryfow, i Krolików holdowniczych Sultanom. Wydaie Arabia drzewa kakaosowe, balsamowe, palmowe, kakie, aloes, mirrę, da-

E

ktyle, ryż; ztąd perfumy, kadzidla, zioła lekarskie wychodzące bogacą handel, a naywięcej kassa i gumma. Konie i niewiady Arabskie są powszechnie szacowane. Arabowie są Religii Mahom. i wiele dobrych mają przmiotow.

ARAD, forteca Węgierska, w Hr. tego im. stol. Bisk. Schizmatycznego, m. 12. na pośn. od Temezwaru.

ARAFAT, lub HARAFAT, góra o 4. czy 5. m. od Mekki w Arabii, gdzie Pielgrzymi Mahometanie schodzą się na modlitwy. Arabowie ją zowią *Gebel-Arafat*, a Turcy *Arafetagi-Tag*. Niektórzy Geogr. kładą ją niewłaściwie blisko Medyny, od ktorej jest na m. 100.

ARAGONIA, Krol. i zn. Prowincya Hiszp. gran. z Fran. Nawarrą i Kastylią. Powietrze ma czyste i zdrowe, i lubo rzek ją wiele przezrzyna, zbywa iey jednak na wodzie zdanej do picia. Okolice nadrzeczne wydaia wino, oliwę, zboże, len, i różne owoce; dalsza krajina jest nieplodna, piaszczysta, i sucha, obituie jednak w szaffran, i zupy solne. Ta Prow. ma nazwisko od rz. Aragonii przez nią płynącej. Przyłączona jest do Korony Hiszp. od Ferdynanda V. r. 1478. M. S. jest Saragossa.

ARAKAN, czyli Krol. Arakauśkie w Indyi Azyatyckiej. na z. oblane morzem, na pośn. i w gran. z Kr. Awaniskim, na połud. z odnogą Bengalską. Kray jest ludy i żyzny przez Prowincyi pośn. Wydaie kokos, ryż, bawełnę, banabas, i naywysmienitsze owoce. Dwie tylko tu znaia pory roku, zimę od Kwietnia do Października, a resztę lato. Arakanie są dumni i zabobonni. Niewiasty są cery białe, uszy długie, i noszenie iak naywięcej pierścionkow na palcach, jest u nich w modzie. Umarłych ciała palą, lecz ktorych nieśtaie na drzewa tu bardzo drogie. rzuciają trupy w rzeki, i śmiertelnie chorych na brzegi

wynoszą, aby ie woda zabrała; przeto krukow wielkich, i innych ptakow drapieżnych liczne się tu żywi mnożstwo, które kupami na bydło nawet napadają, i ie żywo pożeraia. Koni mają mało, ale bawołów, wołów, i stoni dostatkim. Arakan jest M. S. w nim pałac Krolowski będący, niezmiernie bogactwa zawiera, osobliwie dwa rubiny wielkie, iak iabłka. Krol więc Arakauśki pilze się Krolew stonia białego, panem złotego palacu, i dwoch zaufnie rabinowych &c. Rząd jest nie ze wżyskim despotyczny, a handel nie ma w tym kraju zupełnego bezpieczeństwa. dl. 110. 30. fz. 20. 30.

ARAL, wielkie jezioro Azji, m. 60. na w. od morza Kaspijskiego, do ktorego Tatarowie zwrocili rzeki Gihon i Syłon, które wprzod wpadały w morze Kasp. dla uwolnienia się od rozbojnikow morskich, ktorzy temi rzekami z morza Kaspijskiego w kraiu wpadali. Ale odmiana ta przecięta komunikacyą Indyi z Europą przez morza Kaspijskie i czarne.

ARAMONT, m. Fr. w Langwedocyi, m. 3. od Awenionu.

ARAN w Hiszp. dolina gor Pyrenayskich, w ktorej bierze początek rz. Garumna.

ARANDA-DE-DUERO, Rauda, piękne i dosyć wielkie M. Hiszp. w Kastylii starey nad rz. Duera, m. 10. na z. od Osiny. Inne m. Hiszp. Aranda jest w Kr. Aragonii, m. 8. na połud. od Tarazony.

ARANUEZ, Pałac Kr. Hiszp. w Kastylii nowey nad Tagiem, piękny i wspaniały od Madrytu m. 10. na połud.

ARARAT, góra w Azji wyłoka, puśta i skalista, w Prow. Armenii. Wierzech iey jest niedostępną i zawsze okryty śniegiem, a zatym śażywie niektórzy mniemają, iakoby na nim był Kłasztor Mnichow. Ormianie twierdzą, iż na tey górze załanowila się Arka Noego, co być

nie może, bo Ararat w Piśmie S. nie jest góra, ale Kray, ktorym Armenią być wielu rozumie.

ARAS, lub ARAXA, rz. ktora wypływa z granic Turcyi Az. przezrzyna Armenią, i część Perlyi i wpada w rz. Kure.

ARASSI, M. nadm. handl. i ludne w Rzepltey Genueńskiej, o mile od Albingi.

ARAUKO, forteca Ameryki połud. w Chili, nad źrózdem rz. Tukabeli. Mieszkańcy tey okolicy są mężnieyszy i trożli nad innych Amier. i nie raz przeciw Hiszp. buntowali się.

ARAUZYA, lub ARAUZYKAŃSKIE Xitwo, ob. Orange.

ARAW, *Arangia*, M. Szwaycarskie w Agrowii nad Aarą, dosyć wiel. i piękne; znaczne jest Kościołem, fontanami, i żyźnością gruntu. Kantony Protestantkie, tu swe partykularnie miewiają obrady, i tu 1712. z kantonami Katol. zawarli pokoy. Miało to ma wielkie przywiele, a w Jurydykcyi zależy od Berny. m. 3. od Arburga. dl. 25. 30. fz. 47. 25.

ARAWA, forteca Węgier wyż. w Hr. i nad rz. tego im. Od Kozyc m. 29. na pośn. ku z.

ARBA, M. Rzepltey Weneckiej na wyspce tego im. przy brzegach Dalmacyi, z Bisk.

ARBERG, *Arola mons*, m. Szwayc. w Kant. Berneńskim, z zamkiem; leży nad Aarą na Kępie, m. 4. od Berny.

ARBOGA, m. Szwedzkie w Sudermanii, m. Szwedzkich. 4. od Orebra.

ARBOIS, m. Fr. w Hr. Burgundyi, ś. dobrym winami, m. 9. na z. od Besancon.

ARBON, dawne M. Szwayc. nad jez. Konstancyńskim w Turgowii, z zamkiem zbudowanym od Rzymian, gdzie S. Gallus umarł r. 640. Zostaie pod Jurydykcyą Biskupa Konstancyńskiego. W czasie wojny Szwaycarowie trzymają gar-

nizon. Katolicy, i Protest. równą Religii mają wolność. Od Konstancyi m. 5.

ARBURG, m. Szwayc. w Kant. Berneńskim, mocne z położenia twego na skale obronnej twierdzami. Leży nad zbiegiem rz. Wigery i Aary, od Soloturny m. 5. dl. 25. 25. fz. 47. 10.

ARCHANIOŁ, *Archangel*, M. S. swego wielkorządzstwa w Moskwie, z portem. Jest ludne; handl. i wielkie lubo drewniane. Obituie we wszelkie potrzeby życia. Ryby, futra, len i inne towary swe tanio tu zbywają Moskale. Handel Archaniolu, niegdyś był znacznym, ale za powstaniem Petersburga zmniejszył się. Pożar r. 1754. na 600. domow tu pochłoniął. Leży nad Dzwinną blisko morza białego. dl. 57. 20. fz. 64. 34.

ARCHES, wieś Fr. z tyt. Xstwa, Demu Kondenzow, na pośd. względem Charleville.

ARCHIDONA, m. Hiszp. w Andaluzyi, m. 12. od Korduby.

ARCIPELAG, *Archipelagus*, *Mare Aegeum*, część wielka morza śródziem. między Turcyą Europ. i Azyatycką. Należy częścią do Eur. częścią do Azji od Wyspy Rhodu do morza Marmory Wyspy na Archipel. są bardzo liczne, z tych niektóre, są tylko skały niemieszkalne, inne poczęści bezludne. W wojnie Porty z Moskwą zakończoney r. 1774. traktatem, sprzyłanie Grekow Moskwie, dało powód Turkom niszczenia wysp osiadłych Grekami. Despotyczny rząd nie umie utrzymywać, lub powiększać liczby poddanych. Nie zna tylko niszczyć, co mu się opiera, aź sam własną przemocą osłabiony padnie ofiarą mochieyszemu. Liczą tu wysp głównieyszych 45. Toż imie Archipelagu dane jest wielom skupionym wyspom razem w Azji i Ameryce.

ARCIS nad Albą, m. Fr. w Szampanii, ś. rękodzięłem pończoch, m. 6. od Troyes.

ARCO, lub **ARCH**, M. mocne z zamkiem, w Hr. Tyrolu; należy do domu Austr. Jest w dobrym położeniu nad rz. Sareą, m. 6. na z. od Trydentu. dl. 28. 25. fz. 45. 52.

ARCOS, lub **ARCH**, *Arcobriga*, M. Hiszp. dobrze obronne z tyt. X. w Andaluzji. Leży na skałe spadzistej, m. 10. na półn. od *Cadix*.

ARCS, m. Fr. w Prowancji z tyt. Margr.

ARCY, włość Fr. w Burgundji nad rz. *Cure*, fl. lochami podziemnymi głębokimi na 300. łżni, pełnemi ciekawych dziwów przyrodzenia. *Perault* r. 1670. zwiadał ie z rozkazu dworu Franc. Jest w nich fontana i małe jez. W środku pełno niedoperzow.

ARDACH, m. Bisk. w Irlandji, m. 3. od Longfortu.

ARDART, ob. *Ardfeart*.

ARDEBIL, wielkie i fl. M. Perskie w Aderbilanie. Pamiętne grobem i rezyd. Krolow Perskich, a naybardziej grobem Schieka-Sefi wodza sekty Perjanow, do ktorego tu zewiżad zwykli pielgrzymować Persowie. Od *Tauris* m. 10. na w.

ARDENBOURG, m. Flan-dryi Holl. zruynowane przez fahmyche Hollendrow, od *Sluyfu*, m. 2. dl. 21. fz. 51. 16.

ARDENNA, las wielki nad rz. Mozą przy *Charlemont* we Fr. i Opac. tego im. w Normandji.

ARDER, lub *ARDA*, małe Krol. Afr. w Gwinei właściwy nad odnogą S. Tomaża. Krol. tego jest M. S. *Ardra* lub *Azem*, oprowadzone rzeką i grubym murem. Lud tu rozwiżył; bliżnieta nie uznawali za płod prawego łoża. Nie mają Kościołow, ani publicznych nabożeństw, nie wierzą nieśmiertelności duszy. Mieszkańcy są mocni, odważni i żyją długo, lubo powieirze ich Europejczykom jest niezdrowe. Opła ludzi tu naywięcej gubi. Rząd jest absołutny. Obfituje Kray ten w wino, sól, proso, owoce przez rok cały trwające.

ARDES, lub *ARDRES*, M. Fr. w Anweronii niż. główne Xstwa *Mercœur*, w gruncie żyznym, m. 9. od Klermontu

ARDFEART, lub *ARTEFEART*, m. niegdyś Biskupie w Irlandji, w Hr. Kerreńskim, blisko morza. Wy-sła 2. Dep. na Parl. m. 2. od Kerri.

ARDRA, ob. *Ader*.

ARDRES, *Ardeaa*, m. Fr. obronne w Pikardji niż. fl. widzeniem się tu między *Ardes* i *Guines*. Franciszka I. Kr. Fran. i Henryka VIII. Kr. Ang. r. 1520. Leży wśród bagnisk. m. 3. od Kaletu. dl. 19. 30. fz. 50. 35.

AREKA, port na brzegu zachodnim morza czerwonego, m. 22. od Suakwerny; jest wielki i dobrze obwarowany. Ma przy wniściu wysepkę na 200. kroków bliską.

ARELATA, ob. *Arles*.

AREMBERG, M. i Hr. Niem. w Westfalii przyłączono do cyrk. Remu niż. z zamkiem, a nadane tyt. Xstwa od Maxymiliana II. Cef. dla Jana *de Ligne*, zwanego potym *d'Artemberg*. Leży nad Ahra, m. 9. od Kolonii. dl. 24. 33. fz. 50. 27.

ARENSBERG, M. i Hr. Niem. w cyr. Westfalii z zamkiem nad rz. Roera. m. 15. od Paderborny.

ARENSBURG, M. nadm. stoł. wyspy Ozełii, na morzu Bałtyckim, nal. do Moskwy, Ma Bisk. Luterskie.

ARENSWALDA, M. Niem. w nowey Marchii Brandeburskiej nad jez. Slawinem, m. 12. na półn. od Landsbergi.

AREQUIPA, *Arekwipa*, lub *Ariquipa*, M. Ameryki połud. w Peru z Bisk. założonym od Franc. Pizary imieniem Krola Hiszp. r. 1536. Miało wesołe, w powietrzu najlepszym w Peru. Blisko Arekwipy jest góra ognista. Leży nad rz. w gruncie żyznym. Od Liny na połud m. 130.

ARETIN, ob. *Arezzo*.

AREVALO, m. Hiszp. w Kastylii starej, z tyt. Xstwa, m. 14. 22

połud. od Walladolidy.

AREZZO, *Aretyn*, *Arctium*, daw. M. Wł. z Bisk. w Pow. Florenckim. S. Donat był tu pierwszym Bisk. Oyczyną jest Gwidona Benedykta wyznalezcy not głosowych; ut re mi fa sol la z sylab pierwszych hymnu na Jan. S. Ząd także Albergoti, Petrarcha, Piotr Aretinus byli rodem. Od Sienny m. 11. dl. 29. 32. fz. 43. 27.

ARGENS, Margr. Fr. w Prowancji, m. 4. od Senez.

ARGENSON, włość we Fr. z tyt. Hr. w Pow. Turoneńskim.

ARGENTAC, m. Fr. w Pow. Lemowieńskim, m. 6. od Tulles.

ARGENTAN, M. Fr. w Normandji niż. z tyt. Margr. i Wiskon-tego. Prowadzi handel znaczny o-foblów w koronkach zwanych *point de France*; leży na wzgórce wśród równiny urodzajney. m. 5. od Seez.

ARGENTAU, zamek nadpłyty w Niderlandzie między Mastrychem i Leodjum.

ARGENTEUIL, m. Fr. fl. wielkimi winnicami i kopalnią gyp-sową. Tu u Bened. ukazują suknie P. Jezufa. Jest nad Sekwaną m. 2. od Paryża. Inne m. Fr. tegoż im. jest w Szampanii m. 3. od Noyers.

ARGENTARIA, *Argentiers* wyspka na Archipel. blisko Milo, od Turkow zwana Kimolos. Imię ma od szyb srebrnych, około których już dziś nie pracują. Grunt tu nieurodzajny, wod innych nie ma-ją, prócz studzienny. Obywatele są Grecy. Obfituje ta wyspa w glinkę tłustą i gębczałą, zdatną do biele-nia płócien, szacowaną u dawnych pod im. *terra cimolaea*. od teyże wyspy zwaney dawniey *Cimolus*. Nie ma na niej iak jedna wieś, w ktorey jest Konsul Francuzki.

ARGENTON, M. i Hr. Fr. w X. Biturycyjskim z zamkiem, ktory Ludwik XIV. zburzył, a Xzē Aureliański, do ktorego należał, wziął inny w zamian r. 1775. m. 20. od Limoges. dl. 19. 10. fz. 40. 30.

ARGO, małe mieysce w Morei nad goltem Napoli, gdzie było daw-niey fl. M. Argos. Ma Arcy Bisk. i zamek.

ARGONA, Pow. Fr. między Mozą, Marną i Aisne.

ARGOSTOLI, naylepszy port z fortecą na wyspie Cefalonii, na-przeciw Albanii.

ARGOWIA, Pow. Szwycar-ski nad Aarą, od ktorey ma imię, zawiera część znaczną Kantonu Berneńskiego; dawniey był więkzy, i niegdyś dziedziczny Hr. Habsbur-skich. Mieszkańcy są Proteſtanci. ob. *Freje Aemter*.

ARGUIN, wyspa Afr. mała, o milę od brzegow zachodnich Nigry-cyi, na ktorey jest forteca tego im. od Alfonsa V. Krola Portug. 1461. wystawiona; wzięta była od Holl. 1638. a od Franc. pod wodzem *Ducasse* odebrana. Hollendrom i przez traktat Nimegski została przy Frane. m. 12. od Kapu białego.

ARGUN, M. Cef. Moskiewskie nad rz. tegoż im. w Tartaryi przy granicach Tartaryi Chińskiej. Ma łyby owiane i srebrne. W rz. Argunie połowiają się niekiedy ru-biny i perły. Od Albazyńskoy na połud. ku z. m. 36.

ARGYLA, *Argila*, Prow. Szkocyi z tyt. X. ktora odnogi morskie i jeziora przezypniają. Zawiera kra-inę Knapdail, żywi wiele bydła i koz dzikich. Inerarra jest M. S.

ARHUS, lub *ARCHUSEN*, Archu-zya, zn. M. Duńskie w Jutlandji półn. stoł. Diec. Arhuzkiej, z portem, i Bisk. fundowanym 1614. Poppo był pierwszym Bisk. Leży nad brzegiem morza Bałtyckiego, przy uściu rz. Gudy, otoczone polami żyznemi, i lasami pełnymi zwierzyny. Od Wi-burga m. 11. dl. 27. 30. fz. 56. 30.

ARIANO, M. Wł. z Bisk. w Krol. Neapol. m. 6. od Benewentu. Inne m. Wł. tego im. w Pow. Fer-rarckim, m. 3. od Adryi.

ARICA, Aryka, port i M. nie-gdyś znaczny w Ameryce połud. w

w Peru, a zniszczone trzęsieniem ziemi r. 1605. nie jest tylko wioską. Stanowisko tu okrętów spokojne nie jest dla panujących połud. wiatrów. Arykanie nie znają deszczu, odbył największy im czyni pieprz Amerykański, którym tu zarosła są pola, uprawne gnojem pastwa zwanego *gana*, a którym żyłkowy dla siebie prowadzą handel, z całym Peru i daley. Pognoiona tym gnojem ziemia, za jedno ziarno wydała 500. w każdym gatunku. Od Atakamy m. 90.

ARIEGE, rz. Fr. która płynie z gór Pyreneskich, i wpada w Garumnę, nosząc z piaskiem odrobiny złote.

ARIKUROWIE, *Aricours*, naród Ameryki połud. w Guyanie przy rz. Amazonow. Laet twierdzi, iż żadnych tu nie mają znaków Religii.

ARIPO, lub *MARVPO*, forteca z portem, na wyspie Ceylon przy uściu Cerondy, należy do Holl. na wschód tegoż portu, jest hak na morzu, który służy do połowu perel.

ARKADYA, *Arcadia*, m. Greckie w Morei, blisko golfu tego im. w Xstwie Belvedere, m. 11. od Nawarynu.

ARKATA, *Arcata*, stol. m. Nababii, czyli Xstwa holdowniczego wiel. Mogolowi, na w. Pondichery.

ARKTYCZNY, *Arcticus*, zowie się biegun i cyrkul w globie ziemnym północny, z Greckiego *Arctos*, co niedźwiedzia znaczy, iż pod jego konstellacją zostaje. Podobnie i kraje koło tego bieguna położone Arktycznymi się zowią, ale nam są mało znane. Długo szukano w północy połączenia nadszłych morzów z Indyjskimi wschodnimi, znaleziona jest ta komunikacja, ale na mało się przyda, dla lodowatości morza.

ARLANT, m. Fr. m. 6. od Brioude.

ARLES, *Arelata*, wielkie i da-

wne M. Fr. w Prowancji z Arcy Bisk. i Akademią złożoną z 30. szlachty. Tu fl. zbor przeciw Donatystom był mianu. Oyczyzną jest S. Ambrożego, Ferreina i Moliniera. Wino, oliwa, zboże, rośnią tu obficie. Szczyci się Arelat wielą pamiątkami starożytności, najsłynniejszą zaś z tych są, amfiteatr, i obelisk odnowiony 1669. Od Aix na z. m. 15.

ARLE, *Arula*, m. Fr. z Opac. w Pow Rusyllionu.

ARLESHEM, piękne M. Szwajcarskie w Bisk. Bazyleyskim, rezyd. Kanonikow Diec. tej m. 2. od Bazylei.

ARLEUX, dawne m. Fr. z zamkiem, odebrane od Franc. sprzymierzeńcom 1711. od Cambrai m. 2.

ARLON, M. w Hr. Chiny, przyłączone do Xstwa Luxemburskiego, należy do Domu Austr. m. 4. od Luxemburga.

ARMACH, M. niegdyś kwitnące i sławne w Irlandyi, ale dziś spustoszałe. Ma Arcy Bisk. który jest Prymasem Irlandyi; sławni S. Malachiasz, Usseryus Arcy Bisk. Armackimi byli. Wyłża 2. Deput. na Parl. Jest nad rz. Kaliną w gruncie najlepszym na całą wyspę. Od Dublina na półn. m. 28. dł. 10. 46. sz. 54.

ARMAGNAC, Pow. Armaniacki we Fr. z tyt. Hr. w Wielkorządztwie Akwitani. Ma M. S. *Arch*, Obfituje w wino, zboże, handluje największymi lmem i wódkami. Przyłączony był do Korony Fr. za Henryka IV. a część jego dana Henrykowi Xciu Lotaryngii Hrabi *Harcourt*, od Ludwika XIV.

ARMENIA, Kraj wielki, ieden z najpiękniejszych i najżyźniejszych w Azji, między Georgią i Diarbekiem, przez rzek kilka przerzyna. Jest mniemanie, iż tu był Ray-ziemski. W żadnym Krol. tyle, ani tak krwawych potyczek stoczonych nie było. Wielu nayprzod

kray ten miał Krolow partykularnych, którzy niszcząc się wzajem, pomogli Turkom i Persom do podzielenia się ich krainą. Ormianie są handlowni, trzeźwi, rzetelni, pracowici i na podziw gospodarni. Religii są Chrześcijańskiej, ale o brządkow szczególnych. Duchowieństwo ich składa się z Patryarchy, Arcy Bisk. Wertabietow, czyli Doktorow, Xięży Świeckich i Mniichow.

ARMENTIÈRE, *Armentaria*, piękne M. Flandryi zdobyte od Franc. za Ludwika XIV. r. 1667. Leży nad rz. Lifą, m. 3. od Lillii. dł. 20. 27. sz. 50. 40.

ARMIRO, M. Turcyi Europ. w Macedonii nad golfem tegoż im. na północ Negreponu, m. 12. od Laryssy.

ARMUYDEN, *Armuyada*, M. Zelandyi na wyspie Walchernie, iak port od morza zawałony został, mało znaczne. Xzę Alby dobywszy Armuydy zburzył ją, ale X. d'Orange odebrałszy, nowo ją umocnić dozwolił. Bogactwem tego m. są zupy solne. Od Middelburga pół mili Nal. do Holl.

ARNAUT, nazwisko, ktore dała Turcy Albanii; ztąd Albańczykowie Arnautami też są zwani.

ARNEBERG, M. starej Marchii Brandeburskiej, nad Elbą między Tangermondą i Werben.

ARNEDO, M. z portem w Peru w półn. od morza, m. 10. na półn. od Limy.

ARNET, *Arnay-le-duc*, m. Fr. w Burgundyi, fl. potyczką r. 1570. na ktorej Marzałek *Cosse* od Gener. *Coligny* zbity był. m. 6. od Beaune.

ARNHEIM, M. Holl. w Geldryi, piękne, stol. powiatu Weluwii, miejsce trybunału tej Prow. Wzięte było od Ludwika XIV. r. 1672. ale potem we 2. lata odstąpione. Od Nimegi m. 3. dł. 22. 25. sz. 52.

ARNO, rz. Wł. w Xstwie Toskanii, wypływa z Apenninu, pły-

nie przez Florencyą i Pizę, wpada w morze.

ARNOLDSTEIN, Opactwo Niem. Bened. w Karyntii, m. 12. od Klagenfurtu.

ARNON, rz. Fr. w Pow. Biturycyjskim, wpada w rz. *Cher-Arnoul*, Opac. Fr. bogate w Metzu, czyni 20000. liwr.

ARNOULD, m. Fr. m. 7. od *Chartres*.

ARNSBURG, ob. Arensburg. ARNSFORT, m. Niem. w Austrii niż. nad Dunajem, nal. do Arcy Bisk. Salzburskiego.

ARNSHEIM, m. Niem. w Palatynacie Renu, m. 3. od Kreutzenach.

ARNSTADT, *Aristadium*, m. Niem. w Turynii, nad rz. Gerą. Oyczyzna Ernesta, Tentzeliusza i Henr. Fascha, m. 4. od Erfurtu.

ARNSTEIN, m. Niem. w Frankonii z zamkiem w Bisk. Wurtzburskim, m. 14. od Wurtzburga.

AROAISE, fl. Op. Fr. w Pikardyi fund. r. 1209. główne miejsce Augustynianow, m. 3. od Perony.

AROLSEN, m. Niem. w cyr. Renu wyż. rezyd. Xcia Waldeckiego, m. 11. na połud. od Paderborny.

ARON, ob. Aaron.

ARONDEL, ob. Arundel.

ARONCHES, *Arunci*, m. Portugalii w Allentei, na gran. Estramadury Hiszp. Wzięte było od Hiszp. r. 1661. i spustoszone 1664. ale w krotce przez Hr. Schomberg odnowione zostało. Jest nad rz. *Cura*, m. 2. od Portalegry. dł. 11. 14. sz. 39.

ARONE, *Arona*, M. Wł. z zamkiem, w X. Medyolanu, w Pow. Anglierskim; opanowane było od Cef. 1706. Zamek należy do Familii Boromeuszow, w którym się S. Karol urodził. Leży nad jez. *Maggiore*. Nal. do Kr. Sardynii. dł. 26. 5. sz. 45. 41.

AROOŁA, m. Mosk. nad rz. Okką, m. 80. od Moskwy.

AROSBAY, M. Indyjskie w

części pośn. wyspy Madury, blisko wyspy Jawy.

ARSEN, ob. Westeras.

ARPAION, ob. Chartres.

ARPAION, m. Fr. w Pow. Ruteńskim z zamkiem dobrym z tyt. Xłtwa. Ztąd wyszedł fl. dom Fr. Arpaionow. m. 4. od Milhaud.

ARPINO, M. Wł. w Krol. Neapol. w Pow. Laworze, fl. pod imieniem *Arpinum*, w czasie Rzepltey Rzymskiej, urodzeniem Maryusza i Cyncrona. Od Akwinu m. 3.

ARQUA, Arkwa, M. Weneckie w Pow. Padewskim, pamiętne grobem Petrarchy, m. 4. od Padwy.

ARQUES, *Archia*, m. Fr. fl. zwycięstwem Henryka IV. r. 1589. Miało dawniej zamek i zbrojownię. m. 2. od Dieppy.

ARRADES, M. Afr. fl. ciepłami, w Krol. Tunetańskim, na trakcie z Gulety do Tunetu.

ARRAN, lub ARREN, wyspa znaczna Szkocyi, z portem i tyt. Hr. z strony połud. Hrabstwa Argyli. Leży w części morza pełnej śledziow, stokfiżow, i łuszczukow. Rzeczki tu rybne są w łosiofie.

ARRAS, *Atrebat*, wiel. i piękne M. Niderlandu, stol. Artezji z Bisk. i Trybunałem kryminalnym. Od Ludwika XIII. wzięte było r. 1640. lubo mieszkańcy mieli go za niedobite, i w czasie obleżenia napisali na jedney bramie, iż pierwey szczyry kotow ziedzą, niż go Francuzi dobęda. Xżę Kondeusz r. 1654. trzymając stronę Hiszp. od oblegania go odstąpić był przymuszony. Sławne tu bogactwy i Biblioteka jest Opac. S. Wasta czyniare 40000. liwr. Fortyfikacya miasta jest po części Pana *Vauban*. Od Duaku m. 5. od Paryża 42. dl. 20. 26. sz. 50. 17.

ARREVERT, ob. Arvert.

ARRHUSEN, ob. Arhus.

ARROA, Aroa, wysępka Duńska na morzu Bałtyckim, na połud. wyspy Fionii.

ARROIO-DE-SERVAN, m.

Hiszp. w Estremadurze, m. 3. od Merydy.

ARROU, rz. Fr. wypływa z bliska Arnetu, łączy się z Ligerą.

ARS, m. wyspy *de Ré*, nal. do Fr.

ARSHOT, ob. Aerschot.

ART, m. znaczne w Kant. *Schweitz*, nad iez. *Zug*.

ARTA, M. wielkie i dawne Turcyi Eur. w Albanii z Arcy Bisk. Chrześcian tu więcej niż Mahometanow. Handel ma znaczny. Leży nad golfem tego im. m. 28. od Lepantu.

ARTAGNAN, Hr. Fr. nad rz. *Adour* w Pow. Bigorreńskim.

ARTANNES, m. Fr. z tyt. Baronii, m. 3. od Tours.

ARTENAI, m. Fr. m. 4. od Aurelianu.

ARTHEZ, m. Fr. m. 2. od *Orthes*.

ARTEZYA, *Artois*, Prow. Fr. w Niderlandzie, z tyt. Hr. między Flandryą i Pikardyą, jedna z najlepszych Prowincyi Fr. Handel iey zawiął na lnie, chmielu, wełnie, oliwie i płotnach. Dzieli się na kilka Pow. i policzona jest między Stanami Korony Fr. Należała niegdyś do 17. Prowincyi Niderlandu, ale gdy Ludwik XIII. zdobył Atrebatę na Filipie IV. Krolu Hiszp. cała Artezja poddała się Francyi, r. 1640. procz Miast: *S. Omer*, i *Aire*. Te nakoniec trakt. Nimegiskim Francyi ustąpione zostały r. 1678. potwierdzonymi traktatami następującemi, a w szczególności Utrechskim 1713. Podniesiona ta Prow. na Hr. od Filipa Augusta była, a od Filipa pięknego na Xłtwo z tyt. Para 1297. Brat drugi Krola Fr. Karol Filip jest Hrabią Artezji odr. 1757. M. S. jest Arras.

ARTONNA, dawne M. Fr. w Arvernii, od Gannaty m. 2.

ARTS, wysępka Fr. na zatocz. morskiej *Morbihan*, m. 1. od *Van-nes*, w Brytanii mnieyszej.

ARVA, Arwa, rz. Sabaudyi, wpada

wpada pod Genewą w Rodan.

ARUDY, m. Fr. m. 3. od Oleron.

ARVERT, lub ARVERD, połwyspa Fr. przy uściu rz. *Seudre* w Santonii, rodzi drzewa rozliczne, zawżę zieleniejące się; ma m. tegoż im.

ARUANS, lub AROUENS, jedna z wysp leżących przy uściu rzeki Amazonow, w Amer. połud.

ARUIERES, kartuzya Fr. w Diec. Genewenskiej, dawna i bogata, fund. r. 1140. od Amadeusza II. Xcia Sabaudyi.

ARUNDEL, lub ARONDEL, m. Angiel. w Hr. Suffex, nad rz. *Aruna*, z tyt. Hr. m. 3. od *Chichester*. Wysła 2 Dep. na Parl. St. są między uczonemi marmury Arondełskie, tak nazwane, iż od Hrabia Arondełskiego z wyspy *Paros* były tu wprowadzone. Marmury te wyrażają lipoki, od pan. Cokropsa Założyciela Krol. Ateńskiego do Archonta *Diognetta* co czyni lat 1318. Te dziś składają część marmurów *Oxfordzkich*. dl. 17. 5. sz. 50. 50.

ARWA, ob. Arawa.

ARWERNIA, ob. *Auvergne*. ARZAMAS, M. Moskiewskie, nad rz. *Mokrzya reka*, w Prow. *Mordwjańskiej*, na trakcie z Moskwy do Astrakanu. 120. m. na połud. ku w. od Moskwy, od Astrakanu m. 200. Tu General Dluhoruki poskromił buntujących się Kozaków.

ARZILA, Arzylla, forteca dawna i piękna M. Afr. nadm. nad Oceanem, w Krol. Fezańskim, nal. do Krol. Marokańskiego. Alfons Krol Portug. dobywszy Arzyllę szturmem, dziedzica Tronu Fezańskiego z siostrą wziął w niewolę. Ten potym młody Xżę dopiawży Korony r. 1508. z 100000. wojska obległ fortecę, ale odstąpić był przymuszony, którą sami Portug. opuścili. Od Fezu na połn. ku z. m. 35.

ARZILLIERES, baronia Fr. w Szampanii.

ARZINGAN, lub ARZENGAN,

Tom I.

M. Azyat. w Natolii nad Eufratem. Od Erzerum na połud m. 46.

ASAD-ABAD, lub ASED-ABAD, piękne M. Az. w Persyi, w Prow. *Irak-Agemi*, m. 27. na połn. ku w. od Mosulu.

S. ASAPA, M. Ang. Biskupie nad Kludą w X. Wallii, m. 3. od Flenty.

ASAPS, m. Fr. w Pow. Bearneńskim.

ASCENSYI, *Ascensionis Ins.* ob. Wniebowstąpienia, wyspa.

ASCHA, m. Brabancyi Austr. między Bruxellą i Aloftą. Mieszkańcy *Ascensyanie* się zowią.

ASCHAFFENBURG, *Aschburgun*, znaczne M. Niem. w Frankonii, niegdyś było Cef. teraz należy do Arcy Bisk. Mogunckiego, który tu ma zamek wspaniały. Jest nad Menem, m. 8. od Frankfurtu, 12. od Moguncyi. dl. 26. 35. sz. 50.

ASCHAU, ob. Rottenberg.

ASCHERLEBEN, m. Niem. w Xłwie Anhalt, założone na ruinach Askanii, zkład poszedł dom Xżęat Anhalt, którzy wprzod pisali się Hrabiami Askanii. m. 8. na w. od Halberstadu.

ASCOLI, *Asculum*, M. Wł. w Marchii Ankonitańskiej z Bisk. Oyczyzna Mikolaia IV. Pap. Ma dwa zamki, jest na gorze, po pod którą płynie rz. *Fronto*. Od Ankony na połud. m. 20. dl. 31. 23. sz. 42. 47.

ASCOLI-DE-SATRIANO, M. Krol. Neapol. w Kapitanacie z Bisk. od Benewentu m. 15. na w. fl. zwycięstwem Fabrycyusza nad Pirem Kroleem Epiru.

ASFELD, lenność Xłtwa Bremskiego, nadana od Krolowey Chrystyny Oycu Generala Asfelda.

ASHBURTON, m. Ang. w Hr. Dewonii, wysła 2. Deput. na Parl. m. 9. od Excesteru.

ASINARIA, Azynara, wysępka bliska brzegu zachodniego Sardynii, m. 7. od Sassari. Blisko tej wyspy r. 1409. Genueńczykowie przegrali bitwę morską z Aragoń-

czykami.

ASKEATON, m. Irlandyi w Hr. Limerick. Wysła Dep. na Parl. m. 6. od Limericku.

ASNA, piękne m. Egiptu wyż. nad Nilem. Mieszkańcy są bogaci, prowadzą handel bydłem i zbożem. Pozostają tu jeszcze znaki godnych podziwiania budowli, i grobow Pogańskich.

ASNOIS, Baronía Fr. w X. Aureliańskim, m. 2. od Clamecy.

ASOLA, m. Weneckie w Pow. Breściańskim, blisko rz. Chiezy z Opac. m. 8. od Kremony.

ASOLO, Azul, M. Wl. ludne w Pow. Trewizańskim nad żrzdłem rz. Muson, m. 4. od Bassano.

ASPERG, ob. HohenAsperg.

ASPEROSA, *Abdera*, M. Turcyi Europ. w Romanii nad Archipel. z Bisk. Greckim, i z portem, m. 9. od Nikopolu. dł. 42. 50. sz. 40. 58.

ASPRES, m. Fr. jedno w Normandyi, drugie w Delfinacie, m. 4. od Gap.

ASSANKALA, *Assancalé*, M. mocne w Armenii nad rz. Araxą. Ma cieplice dobre i uczęszczane, m. 9. na poln. od Erzerum.

ASSANCHIF, M. Azyi w Dyarbeku nad Tygrem, od Dyarbekiru m. 16.

ASSAT, Baronía Fr. w Pow. Bearnieńskim, m. 2. od Pau.

ASSEM, ob. Arder.

ASSENIPOLANIE, *Assenipoli*, naród Amer. poln. w Luizjanie, dziki jeszcze po części.

ASSENSA, M. Duńskie nadm. na wyspie Fionii z portem. Tu stała pływacy z Xstwa Slezwickiego do Kopenhagi. Od Odensee m. 7.

ASSIGNIES, Margr. Fr. w Artezji.

ASSISIO, Affyz, M. Bisk. w Xstwie Spoletu. Wybudowane jest na schyłku wysokiej góry. Oczyszczają S. Klary, i S. Franciszka, któremu tu gmach wyłoki, na trzy wielkie piątra jest stawiony. Od Spole-

tu na poln. m. 8. dł. 30. 12. sz. 43. 4.

ASSOMPTION, *Assumptio*, ob. Wniebowzięcia, wyspa i Miasto.

ASSONNA, m. Fr. w Piktawii, m. 6. od Niorty.

ASTABAT, M. piękne Az. w Armenii, o m. 1. od Araxy. Jest w gruncie dobrym i obfitym w wina wyborne. W okolicy Astabaty rośnie korzeń zwany *ronas*, rozciągający się po ziemi, iak lukrecya, a który służy do farbowania materii w wysokim kolorze czerwonym. Wiele go złąd bardzo sprzedają do Persyi i Indyi. Od Nachiwanu na połud. m. 5.

ASTARAC, lub **ESTARAC**, mały Pow. Fr. w Gaskonii z tyt. Hr. ludny i urodzajny. M. S. iest Mirandada.

ASTER, m. Fr. z tyt. Wiskontego w Pow. Bigorreńskim.

ASTERBAT, lub **ASTRABAT**, wielkie M. Perskie w Prow. tegoż im. która iest dawną Hirkaniją, nad rz. i blisko golfu Afterabackiego, przy końcu połud. morza Kaspijskiego.

ASTI, *Asta*, piękne i dawne M. i Hr. Wl. w Piemontcie, z zamkiem, i Bisk. Wzięte było od Franc. 1703. ale 1704. odebrane od Xcia Sabaudyi, i powrotnie od Franc. 1745. a nakoniec od Krola Sardynii 1746. zdobyte było. Leży nad Tanarą, o m. 5. od Alby. dł. 25. 50. sz. 44. 50.

ASTIER, m. Fr. z Opac. m. 4. od *Perigueux*.

ASTORGA, *Asturica*, dawne M. Hiszp. w Krol. Legionu z Bisk. Jest dobrze ufortyfikowane sztuką i z natury. Leży na równinie wesołej nad rz. Tuettą obfitą w delikatne pstragi. Od Legionu na połud. m. 10. dł. 12. sz. 41. 20.

ASTRACHAN, lub **ASTRAKAN**, Krol. Tartaryi Azjatyckiej pod pan. Rosyjskim. Kray ten zawiera niektóre miasta nad Wolgą, reszta są stepy rościągające się aż do morza Kaspijskiego, z których soli dostatkim zbierają. Zbieranie iey

wprzod Obywateli mieli wolne, ale iak ią Dwór Moskiewski sobie przywłaszczył, drogo sol tu opłacać muszają, naywiększy z ryb: lubo tu bardzo tanich, odbytu mają. Grunt tu z siebie żyźny, dla suchości, iż tu żadne nie padają deszcze, mało co rodzi, melony iednak rownie przednie, wydaie iak w Persyi. Wolga swym wylewem, tak iako Nil sprawia żyźność Krain nadbrzeżnych. Wody w całym kraju, procz rzecznych, są słone, przeto same prawie brzegi rzek są osiadłe. Hordy iednak Tatarow po głębokich są nawet rozległe stepach.

ASTRACHAN, lub **ASTRAKAN**, M. S. Krol. tego im. w Tartarii na kępie Wolgi nowo wybudowane blisko dawnego Astrakanu. Domy ma wszystkie, procz Katedr. i niektórych Cerkwi, drewniane, przeto częstym iest podległe pożarom. W r. 1767. ogień tyśiąc tu domow pochłonał. Opalany iest Astrakan murem i palisadami, osiadły Moskallami, Angl. Franc. &c. którzy tu znaczny handel morzem Kaspijskim prowadzą z Persyą. Car Iwan Bazyłowicz r. 1554. opanował to M. na Tatarach Nagajskich odniesionym zwycięstwem. W r. 167c. Stenkoraczyn herłzt rokołszu, wziął go był zdradą, ale wkrótce buntu przypłacił śmiercią. Od morza o m. 20. dł. 67. sz. 46. 22.

ASTURIA, *Asturya*, Prow. Hisz. z tyt. Xstwa między Biskają i Legionem, długa na m. 48. szer. 18. Dzieli się na Asturyą Owiedańską i Santyllańską, zwane od miast swych. Ta Prow. pełna iest lasow i gór. Wina tu przednie i konie. Znajdują się w Asturyi minery złote, lazurowe, chryzokoll, &c. Obywateli są bitni, szczerzy i pracowici. Szlachta Asturyjska nayzacnieysza iest w Hiszpanii. Pierworodni Synowie Krolow Hiszp. piżną się Xżętami Asturyi.

ATAKAMA, *Atacama*, M. Ameryki połud. w Peru. Tegoż im. są

blisko stepy rozległe, i pasmo gór dzielących Peru od Chili. Mrozy tu niekiedy tak bywają tegie, iż ludzie w domach marzną.

ATAKAMES, *Atacames*, Gubernia w Peru zawiśła od Audiencyi *Quitto*, ciągnie się po nad brzegiem morza połud. pod Gwaiakwilę. Od r. 1741. załudniać się poczęło, przez komunikacyą morza połud. w *Quitto* z rz. Emeraudą.

ATALAYA, m. Portug. w Estremadurze, na wzgórcze z fortecą dobra, m. 2. od Tomary.

ATANAK, ob. Aifnay-le-Duc.

ATENA, m. Wl. w Kr. Neapol. z tyt. X. m. 9. na poln. od *Policastro*.

ATENY, ob. Atyna.

ATH, M. piękne i mocne w Hr. Hannonii Austr. Od Franc. wzięte było r. 1697. i 1707. ale tymże wkrótce odebrane od sprzymierzonych zostało, r. 1707. Od Mons m. 5. dł. 21. 30. sz. 50. 35.

ATHBOY, m. Irlandyi w Hr. *Egl-Meath*, wysła Dep. na Parl. m. 3. od Trimu.

ATHEA, m. 1. od *Craon*, **ATHIS**, w Normandyi, m. 5. od *Vira*, są m. Franc.

ATHENREY, *Athenria*, m. Irlandyi w Hr. Galloway, mało ludne, wysła Dep. na Parl. m. 4. od Galloway.

ATHERDEA, m. Irlandyi w Hr. Luth, wysła Dep. na Parl. m. 3. od Luthii.

ATHLONA, kanton Irlandyi, w Hr. Roskomen, niegdys Bisk. z zamkiem i mostem pięknym nad Shannoną. Wysła Dep. na Parl. iest stol. Hrabstwa *West-Meath*. Od Dublinu na w. m. 25. od Ardachy na połud. m. 9. dł. 9. 30. sz. 53. 20.

ATHOL, *Atholia*, Kanton Szkocyi poln. w Hr. Perth, zalany prawie jeziorami. Ma M. S. Blair.

ATHOS, *Monte Santo*, *Agios Oros*, wysoka góra Grecyi w Macedonii na półwyspie Archipelagu, która przy zachodzie słońca, aż na Le-Fi

mnos wyspę cień rzuca; mieszkana jest od Mnichow Greckich, którzy na niej 22. Klasztorow mają, a pustyni 40. w tych zaś na 6000. Mnichow się mieści, i którzy haracz Porcie placą, żyją ostro, i tylko z pracy żak. Zrzuceni od Turkow Biskupi Grecy tu odsyłani bywaia, i ztąd Mnichy brane na Bisk. bywaia.

ATLANTYCKI Ocean, zowie się morze między Afryką i Ameryką zawarte.

ATLAS, Pasmo gór wysokich w Afr., które dzieli Barbarą od Biledulgerdy, rozciągając się od w. do z. W wielu miejscach jest niemieszkany z przyczyny ostrości zimna. Gdzie jest powietrze umiarkowane, tam Afrykanie pędzą swe trzody. Wierch jest zawsze okryty śniegiem, gdzie niegdzie zboże z pod śniegu rośnie, i iak topnieć zaczyna, kłofy się ukazują. Ryżu tu zbieraia dostatkim. Jest to najwyższa góra w Afryce. Od niej, iż mniemano dawniej, że Niebo całe na Atlasie się wspiera, nazywamy dzisiaj, zbiór kart Geograficznych, *Atlasem*.

ATOK, M. S. Prowincyi tego im. w Azji w stanach Mogolskich, nad zbiegiem rzek Nilao i Indu.

ATREBATA, ob. Arras.

ATRI, *Adria*, m. Wł. w Kr. Neap. w Abruzzo, z tyt. X. Nal. do domu Akwawivow, na Bisk. Leży na górze skalistej, m. 4. od Teramo. dl. 31. 38. fz. 42. 45.

ATTALENS, wieś, zamek i Pow. Szwayc. w Kant. Fryburgskim, m. 2. od Fryburga.

ATTANCOURT, m. Fr. załeczone wodami mineralnemi, m. 3. od Joinville.

ATTENDORF, lub ORTERN-DORF, M. w cyr. Saxonii niż blisko nyscia Elby, miejsce gdzie się zgromadzaia stany Pow. Hadelshiego.

ATTERDORF, m. w Xstwie Westfalii nad rz. Bichą, m. 10. od Arensbergi. Ztąd marmury dobre wychodzą. W r. 1742. prawie całe

spaliło się.

ATTIGNI, Attiniak, *Attinacum*, m. Fr. w Szampanii, miejsce dawne, pamiętnie zbiorami, i bawieniem się tu niektorych Krolow Fr. Chilperyk Krol, tu umarł, a Ludwik łagodnym zwany za zabicie brata, tu miejsce sobie pokuty obrał. Od Remow na poln. ku w. m. 3. dl. 22. 17. fz. 49. 30.

ATTINGA, kray w Azji blisko Kapu Komorynu, w którym Krolowa rządzi, i nie idzie za mąż, ale mężki trzymają Saray, Korona tu idzie po samych tylko kądzieli.

ATTISHOLZ, lub ATISWALD, fl. miejsce w Szwaycarach wodami mineralnemi o półmili od Soloturny.

ATYNA, lub SETYNA, Ateny, *Athens*, M. Grecyi, fl. i starożytne, pamiętna dawniej Rzeplra, Oyczyzna tylu mędrcom i wodzow. Dziś ledwie z rozwalin o iego przelicy wielkości wnieść można. Liczy jeszcze mieszkańcow po większej części Grekow na 16000. ma Arcy Bisk. zawiśle od Patryarchy Carogrodzkiego. Margr. Bonifacusz zdobył był Ateny na Grekach, i do r. 1282. w rękach Franc. zostawały, aż ci w czasie fl. Niezporow Sycylijskich ztąd od Aragończykow wypędzeni zostali. Z pod pan. Aragończykow przeszły w dom Akciaielow; z tych Xciu VIII. wydali ie Mahomet II. r. 1455. Opanowane Ateny od Wenetow r. 1464. były w ich reku do r. 1687. gdy wzięte od Turkow, pod ich zostaly iarzment. Ateńczykow są dorodni, ale chytzy i zysku chciwi. Handluia jedwabiami, lnem, woskiem i oliwą. Leżą Ateny w Liwadyi, m. 40. na poln. ku w. od Mazytry, od Larysli 53. dl. 41. 55. fz. 38.

AVA, ob. Awa.

AVALON, m. Fr. w Burgundyi, znaczne handlem, w Pow. Semurenkim. Po 3. miesiącach obłężenia wzięte było r. 1007. od Roberta Kr. Fr. Ma zamek mocny, leży w gruncie dobrym, obfituje w

wina. Od Antyziodoru na połud. m. 10. od Dijon m. 20. Jest także Prow. tego im. w Amer. poln. na wyspie ziem. nowey, *Terreneuve*.

AVALON, wieś i zamek Fr. m. 6. od Grenobli.

AVAUGOUR, Baronía Fr. w Brytanii, m. 2. od *Gwincamp*.

AVAUX-LA-VILLE, m. Fr. z tyt. Hr. m. 5. od Remow.

AUB, m. Niem. w Frankonii z Grodem, w Bisk. Wurtzburkim.

AUBAGNE, *Albinia*, m. Fr. w Prowancyi, gdzie kilkakroć stany Prowancyi zgromadzone były. Od Toulon m. 8.

AUBAIS, Margr. Fr. m. 4. od Nismes.

AUBE, *Alba*, rz. Fr. która płynie przez Szpampanię i łączy się z Sekwaną i Marcilly.

AUBENAS, o m. 6. od *Viviers*.

AUBENTON, w Pikardyi, o m. 4. od *Verajins*.

AUBETERRE, w Pow Engolizemskim z Opac.

AUBIGNE, w X. Andegawskim, zktąd bierze nazwisko pewna familia Fr. są małe m. Franc.

AUBIGNY, Albiniak, m. Fr. z zamkiem i tyt. X. dziedzictwo iednego Anglika, od *Bourges* na poln. m. 9. Sa ianne m. we Fr. tegoż im.

S. AUBIN, lub S. ALBIN, Pow. zamek, i wieś w Szwaycarach do Kant. Fryburg. między ieziorem Morat i Neuchatel.

AUBIN-DU-CORMIER, *Cormutus*, M. Fr. w Brytanii, wyławione r. 1222. od Xcia Mauklera.

St. wygrana Wiskontego *Tremouille*, nad X. Aurelianskim odniesiona r. 1488. od Rennes m. 4. od Paryża 74. dl. 16. 15. fz. 48. 15.

S. AUBIN, Opac. S. Albina w Andegawie, czyni 20000. liwr. Wiele innych miejsc jest niezłym nieznanym we Fr. tego im.

AUBONNA, *Albona*, piękne M. Szwayc. w Kant. Berneńskim nad rz. tegoż im. o m. 1. od iez. Getewskiego. Kupione nappzod od Ta-

werniora woiażera, i przedane Margrabi de *Quefne*, a od Berneńczykow nakoniec r. 1701. odkupione było. Od Lauzanny m. 4. dl. 23. 57. fz. 48. 30.

AUBUSSON, *Albutio*, m. Fr. w Marchii z tyt. Wiskontego, któremu fl. dom *Aubuffon*, wienien swe nazwisko. Oddalony od tey familii z dawnych czałow, Ludwik XIV. ustatpil go z okolicą Xciu *Fenillade*, w zamianę za *Saint Cyr*. Rekodziela tu założone meblow, czynia go ludnym i handl. Od *Bourganeuf* m. 7. od *Evans* g.

AUCH, *Augusta Auscorum*, M. Fr. stol. Armaniaku, z Wielkorządztwem, główne caley Gaskonii. Ma Arcy Bisk. mającego tytuł Prymasa Akwitanii, i do tego wielkie dochody, którego tu Katedra dziwnie jest wspaniała. W Kapitułe mieści 5. Kanonikow Świeckich, z tych iednym jest sam Krol Fr. iako Hr. Armaniaku. Leży na górze, od Touloufy na z. m. 11. dl. 18. 20. fz. 43. 38.

AUDA, *Atax*, rz. Fr. płynie z gór Pyreneyjskich przez Langwedocyę niż. i wpada do morza szrodziemnego blisko Narbounny.

AVEIN, wieś w Niderlandzie, o m. 2. od *Rochefort* w X. Luxemburskim, gdzie Francuzi porazili Hiszp. r. 1635.

AVEIRO, *Lawara*, *Averium*, M. Portug. z tyt. Xstwa i portem dobrym. Oyczyzna Aryusza Barbofey, m. 2. od Oceanu, 12. od Porto. dl. 0. 30. fz. 40. 30.

AVELIN, Baronía Fr. m. 2. od Lilli. AVELLINO, *Abellinum*, A. wellin, M. Wł. w Kr. Neapol. z Bisk. W r. 1694. trzęsieniem ziemi zruynowane zostało. Od Benewentu m. 5. dl. 32. 33. fz. 40. 53.

AVENAY, m. Fr. z Opac. czyniącym 25000. liwr. o m. 1. od *Epernay*.

AVENCHA, lub AVANCHE, *Aventium*, piękne M. Szwayc. i Pow. Kantonu Berneńskiego, dawniej znaczne i stol. caley Szwaycaryi,

ale dziś spustoszone. Wiele tu znaków starożytności Rzymskiej dale się widzieć. Pierwsi Bisk. Lanzańscy tu mieli rezyd. Leży o półmili od iez. Morat, od Fryburga, *m. 2. dł. 24. 37. fz. 46. 50.*

AVENIERES, *m. Fr.* blisko Lawalu. Inne tego im. *m. 3.* od Belay.

AVERBACH, *m. Niem.* w Pałatynacie wyż. Bawaryi, *m. 12.* na połud. ku w. od Norymbergi.

AVERNO, Awern, jezioro Wł. w Kr. Neapol. blisko *Puzzoli*, dawniej zaraźliwe, dziś dobre maice wody, i które niegdyś łączyło się z iez. *Lucrinum*, i miał port wygodny, zniefiony bez znaku trzęsieniem ziemi r. 1508.

AUERSBERG, *Auersperg*, *M. i Hr. Niem.* w Karnioli, *m. 8.* na połud. od Laubachu.

AUERSBURG, zamek mocny w Bawaryi na górze, *m. 3.* od Kufsteinu.

AVERSA, *m. Kr. Neapol.* z Bisk. w miley równinie; Oyczyzna Tozzego. Od Kapuy *m. 3.* tyleż od Neapolu. *dł. 31. 50. fz. 41.*

AVES, *Avium*, ob. Ptakow wyspa.

AVESNES, *m. Fr.* obronne w Hannonii, którego twierdze Marszałek *Vauban* odnowił. Ustapione było Francyi r. 1659. od *Maubeuge m. 3.* od *Cambray m. 16.*

AVESNES-LES-NONALNES, *Opac. Fr.* w Artezyi, blisko Atrebaty, fund. r. 1128. dla Mniszek, czyni 12000. liw.

AVESNELE-COMTE, *m. Fr.* w Artezyi, *m. 4.* od Atrebaty.

AUFEAY, *m. Fr. m. 4.* od *Argues*.

AUFNAU, lub *UFNAU*, kępa jeziora Zurychu, nal. do *Opac. Pułelniczego S. Maryi. St. Poeta* Frankoński *Ulryk Ha Huttem* tu umarł r. 1523.

AUGE, *Algia*, mały Pow. *Fr.* z tyt. Wikontego. Obsituie w zboże, len, i iabika. Ku morzu ma zupy

solu białey i w okoto buyne pastwiska, na których liczne trzody bydła zawsze się pasą.

AUGOSTODUN, ob. Autum.

AUGUSTOW, *Pol. M.* piękne i dosyć mocne w Woiewodztwie Podlaskim, z Stwem. Wystawione od Zygmunta Augusta Krol. *Pol.* od którego ma nazwisko. Leży nad iez. od Bielska na poln. *m. 18.* od Warszawy *m. 40. dł. 41. 37. fz. 53. 25.*

AUGSBURG, ob. Ausburg.

AUGST, *Augusta Rauracorum*, daw. *M. stol.* niegdyś Rauraków, gdzie Manucyusz Plankus Rzymską pod Augustem wprowadził osadę, teraz tylko Wiesz, *m. 2.* od Bazylei. Dają się tu widzieć rozwaliny Amfiteatru, i niektóre starożytności pamiątki wydobywane bywają. Wiesz należy do Domu Austr. a okolica iey nad rz. *Ergetza* do Bazylei. Augusta od Attyli zrównowana została, a Biskupi ztąd do Bazylei św. Katedrę przenieśli, która zatym powiększać się poczęła.

AUGSTBURG, zamek wspaniały w Misnii, w Pow. Ertzburckim, nad rz. *Tiszopą*, na granicy *Voigiland*.

S. AUGUSTYN, forteca *Amer.* poln. na brzegu wschodnim Florydy; należała do Hiszp. ale traktatem pokoju r. 1763. ustapiona jest Anglikom. Tego im. jest Kap w Brezylji. Tegoż im. jest *Opac. S. Maura* zakonu, we *Fr.* czyni 7500. liwr. przy *Limoges*, inne jest przy *Terouane*.

AVIGNON, Awenion, *Avenio*, piękne i wiel. *M. Fr. stol.* stanu, tegoż im. należącego do Biskupow Rzymskich kupionego przez Klementa VI. r. 1348. od Joanny Krolowy Nawarry i Hrabiny Prowanckiej za 80000. dukatow. Przez lat 62. aż do Grzegorza XI. tu Papieże mieli rezyd. Syxt VI. postanowił Awenionkie Arcy Bisk. r. 1475. Wprzód zaś Bonifacy VIII. założył tu Akademię r. 1303. Zdobłą Awenion przepyszne kościoły.

Jest nad Rodanem, *m. 5.* od *Orange*, od *Aix m. 16. dł. 22. 28. fz. 43. 57.*

AVILA, Awila, *Abula*, dawne i mocne *M. Hiszp.* w starey Kastylii z Bisk. i Akad. Rękodzieła sukienne ma przednie. Leży w okolicy wesołej opasanej górami okrytymi drzewem owocowym i winnicami. Oyczyną jest *S. Terefły i Gonzalefa*. Od *Salamanki m. 16.* na połud. *dł. 13. 22. fz. 40. 35.* Tego im. jest *m. Amer.* w Peru.

AVILES, *m. Hiszp.* w Asturyi, nal. do Krol. Legionu, jest od Owiedo na połud. ku z. o *m. 10.*

AVIS, *Avium*, Awiz, *m. Portug.* w Alentei, na górze z zamkiem, blisko rz. *Awizy*. Ztąd kawalerowie Awizańscy wzięli swoje nazwisko, ustanowieni od Dom *Alfonsa Henryka I. Kr. Portug.* Od *Estremozu* na z. *m. 7.*

S. AULAIRE, *Margr. Fr. m. 5.* na z. od *Chaalons*.

AULAYE, o *m. 8.* od Angulemy;

AULONZA, *m. 4.* od Tulles;

AULPS, od *Frejus m. 8.* są *m. Franc.*

AUMALE, albo ALBEMARTE, Albamarta, *M. i Hr. Fr.* w Normandyi wyż. podniesione na Xstwo Parostwo od Henryka II. dla Gwizyusza. Ma *Opac.* czyniące 5000. liwr. Sarze Albemartkie są szacowane. Leży na gran. *Pikardyi*, od *Rotomagu m. 14.* od *Ambianu m. 10. dł. 19. 20. fz. 49. 50.*

AUMONT, *m. Fr. i Wł.* z tyt. Xstwa Parostwa, nadanym mu r. 1665. Jest w Szampanii *m. 2.* od *Trojes*.

AUMONE, *Opac. Fr. m. 6.* od Bley, czyni 4500. liwr.

AUNAY, *m. Fr.* w Piktawii, *m. 8.* od Nionzy. Inne tego im. z *Opac.* Cyfter, czyniący 7000. liwr. w Normandyi, *m. 5.* od *Bayeux*.

AUNEAU, *m. Fr.* z zamkiem starym, *m. 4.* od *Karnutu*, pamiętne Przegrana Reitrow zbitych od X.

Gwizyusza pod Henrykiem III.

AUNIS, Alteański Pow. mała Prow. *Fr.* między Piktawią i Santonią. Ten kray, lubo suchy, wina i zboża wydaie dostatkim. Drzewa ma mało, ale wiele izei słonych, z których tu wybiorą sol wyciągać umieją. Ze jest nad morzem, i ma porty, przeto jest handlowny i bogaty.

AVOGE, piękny zamek *Fr.* w Prow. Lugdunskiej na trakcie Paryzkim, dziedziczny Xiążąt *Ivelot*, których jest rezydencyą.

AVON, Awona, są *g. rzeczki* tego im. w Anglii, jedna pod Bath, i Bristol, druga pod Salisbury, trzecia pod Warwik płynie.

AURACH, Aurak, *Auracum*, *m. Niem.* z zamkiem dobrym, zwykła rezyd. Xiążąt młodszych domu Wirtemberskiego. Leży o *m. 10.* na z. od Ulmy, a 6. od Tubingi. *dł. 27. 4. fz. 48. 25.*

AURACH-HERZOG, lub HERZOGAURACH, *m. Niem.* w Frankonii w Bisk. Bamberckim, od Norymbergi *m. 6.* na poln.

AVRANCHES, *Abrincæ*, dawne *M. Fr.* w Normandyi wyż. z Bisk. które Huet zaszczycił. Fortyfikacye miasta od *Angl. r. 1203.* zwalone były, ale z czasem odnowione zostały. Jabciezniki Arauzeńskie są naylepsze w Normandyi. Powiat Arauzeński rozciąga na *m. 10.* *M. leży* nad rz. *Seą*, poł. mili od morza, od *Morrain* na z. *m. 8. dł. 17. 16. fz. 48. 41.*

AURAY, *Auracum*, Aurak, *M. Fr.* i port w Brytanii niż. nad golfem Morbian. Pamiętne jest poryczką r. 1364. na której Gesslin był uwięziony. Od *Vannes* na z. *m. 4.* od *Paryża 106.* od *Rennes* na połud. 23. *dł. 14. 40. fz. 47. 44.*

AURE, dolina we *Fr.* którą przetrzyna rz. *Nesta*, a z której wycinają drzew wiele do budowy okrętow Krolewskich.

AURELIA, Aureliańska Xstwo, ob. Orleans.

AURENGABAD, wiel. M. Indyjskie, stol. Prow. Balagaty w Państwie Mogolskim. Jest handl. i ludne w gruncie żyznym.

AURICK, M. Niem. w Ostfryzyi w cyr. Westfalii z zamkiem dobrym. Leży na równinie okrażonej lasem pełnym zwierzyny. Od Embdeny m. 5. od Oldenburga 8. dł. 25. fz. 53. 28.

AURIGNY, wyspka na brzegach Normandii blisko *Contentin*, należy do Anglików.

AURILLAC, Auryllak, znaczne M. Fr. i ludne z Opac. w Arvernii wył. Oyczyzna wielu znakomych ludzi. Gerbert Papież pod im. Sylwestra II. r. 999. Fortet, Aibrol, Noailles Marzalek i Kardynał tu się rodzili. Od Tulles na połud. ku w. m. 11. od Paryża m. 100. dł. 20. 3. fz. 44. 55.

AURILLY, m. Fr. w Normandii wył. stol. Margr. Dają się tu widzieć rozwaliny zamku wielkiego.

AUSBURG, Aufspurg. *Augusta Vindelicorum*, M. Niem. wielkie, sławne i starożytne, stol. cyr. Szwabii w Bisk. Augzburckiego. W okolicy ma piękne równiny pełne pastwisk i łąk. Rząd miasta jest tak dobry, iż może być miane za najporządniejszy w świecie. Jest Cef. wolne. Pałac Biskupa jest piękny, w którym tu ułożone było wyznanie wiary Lutra r. 1530. zwane *Confessio Augustana*. Kościół i Ratusz godne i widzenia. Turenniusz r. 1646. obległ go bezskutecznie. Sławna liga r. 1687. w której się wiele potencji Europ. przeciw Fran. oświadczyło, tu była zawarta. W r. 1703. dobyty był od Franc. Aufspurg, ale wkrótce po potyczce Hochstadzkiej oddany został. Handel tego już wiele zmniejszony odtąd, jak w Hollandii kwitnąć zaczął, znaczny jednak ma z różnych galanterii, i srebrnych rękodzieł odbył. Leży między Werdachem i Lechem od Munichu m. 12. od Norymbergi w. 25. dł. 28. 28. fz. 48. 24.

AUSCH, ob. Auch.

AUSSEA, m. Styryi wył. znaczne szymbami folnemi.

AUSSIG, *Auslra*, piękne i wesołe M. Krol. w Czechach w cyr. *Leutmeritz*. Tu Misijczykowiem od Husytów r. 1426. porażeni byli. Od Leutmerycza m. 4.

AUSSON, m. Fr. od *S. Florentin* m. 4.

AUSTERLICZ, albo Sławkow, porządne M. Morawii, o 10. m. na połud. od Brüny.

AUSTRIA, *Oesterreich* po Niem. *Autriche* po Fr. Prowincya Niemiecka, między Czechami, Węgrami, Styryą i Bawaryą. Rz. Ensa wpadająca w Dunaj dzieli ją na wył. i niż. Wiedeń jest iey M. S. i Rzym. Cesarzow domu Austr. Ta Prowincya żywnością gruntu, zdrowym powietrzem, obfitością i miłym położeniem celuie inne w Niem. Wina, zboża, i owocow ma dostatek. Szafan tu rośnie lepszy nad Indyjski. Austracy są dowcipni, obyczayni, kochający się w naukach, i rękodzielnach, i są dobrzy wojownicy. Nie trzeba mieścić iey z cyr. Austr. który zawiera Arcy X. Austrii, Xięstwa Styryi, Karynthii, Karnioli, i Hr. Tyrolu; ani z Państwami domu Austr. Dom ten zwął się Habsburskim, z którego pierwszym Cef. Rudolf będąc, zdobyłszy Austrią, na Ottokarze Krolu Czeskim, nowe dom jego wziął nazwisko. Maxymilian Cef. żeniąc się z Maryą Xiężniczką Brabancyi, Filip z Joanną Krolewną Hiszp. Neap. i Indyi znacznie dom ten wzmocnili, ale na naywyższy potęgi stopień wzniósł się w Karolu V. który Hiszp. Niderland, część Włoch i Burgundya posiadał. Dom Austr. na bracie i synie Karola V. na 2. linie podzielony został. Filip II. syn głowa linii Hiszp. pańskiej zakończony na Karolu II. Kr. Hiszp. Ferdynand brat Cesarz głowa linii Niem. zakończony na Karolu VI. oycu Maryi Teresy, żony Franciszka I. Cef. a matki Jozefa

zefa II. panującego, który z oycą Lotaryńczyka formułuje nową linię domu Austr. Z famlii Austr. było Cef. 16. i Krolow Hiszp. 6. Austriya zaśczycona jest tyt. Arcy Xiśwa, i wielkimi Przywilejami w Rzelzy Niem.

AUSTRALNE ziemię, zowią się kraie południowe, czyli pod Ekwatorem leżące, w których naytężey dopieka słońce.

AUTEUIL, Hr. Fr. m. 6. na z. od Paryża. Inne tego im. m. 2. od *Beauvais*.

AUTHIE, i AUTHION, są rz. Fr. iedną w Artezyi wpada w Ocean, m. 3. od *Montreuil*, druga o m. 1. od Andegawu, łączy się z Ligera.

AUTHON, m. Fr. od *Saintes* m. 4. Tegoż im. w Aurelii m. 3. od *Montmirail*.

AUTREY, Opac. Augustyniańskie w Lotaryngii.

AUTUN, Augustodun, *Augustodunum*, dawne M. Fr. z Bisk. w X. Burgundyi. Nie jest już dziś tak znaczne jak dawniej było przed zburzeniem jego, od Saracenow w r. 730. Dają się tu widzieć ieszcze niektóre piękne starożytności pamiatki, rozwaliny Kościołow Janusa i Cybeli. Kościół S. Marcina gozdien jest widzenia. Biskup Augustodunski jest Prezesem Stanow Burgundzkich, i używa *Pallium*. Od *Dijon* na połud. m. 19. od Paryża 65.

AUTZ, m. Kurlandyi w Stwie Tukumskim, i Parafia, od Nitawy m. 6.

AUVERGNE, Arwernia, lub Alwernia, Prow. Fr. w Lugduńskim. Miała niegdyś swych Xiążąt; przyłączona była do Korony Fr. r. 1210. od niej różnym w lenność puszczona, aż dostała się domowi Burbofskiemu, z których ostatni X Arwernii podpadł kensifikacie, r. 1531. Arwernia wróciła się do korony. Ta Prow. wlowo, serow, i innych żywności, dostarcza obficie Paryżowi

Tom I.

i Lugdunowi. Obywatele są pracowici. Ztąd rocznie na 10. lub 12. tysięcy robotników do Hiszp. i innych krajow wychodzi. Sidonius, Awit, Paskal, i Kancel. Franc. Hospital tu się rodzili.

AUVILLAR, m. Fr. w Gaskonii m. 5. od Agen; Oyczyzna Kontensona Teologa.

AUXERRE, Antyziodor, *Antissiodorum*, M. Fr. i Hr. w Burgundyi z Bisk. R. 1669. Hr. Antyziodoreńskie przyłączone było do Stanow Burgundzkich. Karol V. kupił go od Jana Chalons r. 1370. a traktatem Atrebackim ustapione było Xięciom Burgundyi r. 1435. Ludwik XI. nowo go przyłączył do korony Franc. 1477. Oyczyzna jest Gilberta, Klerka, Wala i Boenf. Od Sens m. 13. od Paryża 40. dł. 21. 14. fz. 47. 47.

AUXOIS, Pow Semurki; *Augustus Alesiensis*, jest Pow. Fr. w Burgundyi, którego M. S. Semur.

AUXONNE, *Auxonia*, m. Fr. obronne w Xiświe Burgundzkim z tyt. Hr. Jest nad Saoną, na której miał most. Prożno go obiegał po traktacie Madryckim Hr. Launoy dla Karola V. Przyłączone jest do Stanow Burgundzkich r. 1639. Od *Dijon* na w. m. 7. od Paryża 74. dł. 23. 3. fz. 47. 11.

AUXY-LE-CHATEAU, m. i Baronia Fr. w Pikardyi, m. 3. od *Doulens*.

AUZAGUREL, ob. Zeila.

AUZANCE, m. Fr. w Arvernii, m. 4. od *Evaux*.

AUZAT, m. Fr. w Arvernii, m. 3. od *Iffoire*.

AUZON, lub Auxon, *Auxona*, m. Fr. w Arvernii, m. 3. od *Brioude*.

AW, Au, włości Bawaryi w Niem. nad Abensą, m. 7. na z. od Landshuta.

AWA, *Arifabium*, Krol. w Azji nad rz. tego im. przy golicie Bengalskim. Nie trzeba go mieszać z rozległymi Państwami Krol. tego.

G

M. stoł. Awa jest wielkie i ludne. Domy są drewniane, ale wysokie, ulice pod sznur ciągnione i obfite drzewem. Pałac Królewski jest opalany murem, złożony z wierzchu i wewnątrz. Awanie temiz prawami co Japończykowie się rządzą, ale ani wpauiowości, ani obyczajności ich nie mają, są jednak ludzcy.

AWA, Krol. w Japonii z M. S. tego im. na wyspie jedney między Niphon, i Bongo. Inne Krol. tegoż im. jest na wyspie Niphon.

AWENTYN, ob. Abensperg.

AWLEN, *Alena*, m. Niem. w cyr. Szwabii, jest Cef. nad rz. Kochera, m. 5. od Heidenheim.

AX, m. Fr. m. 4. od *Tarascon*, pamiętne wodami mineralnemi.

AXELLA, m. Flandryi Holl. wzięte r. 1586. od Xcia Maurycego d'Orange, od Hiszp. ustatpione Holl. r. 1648. opanowane nakoniec od Franc. 1747. Leży między bagnami, o m. 5. na półn. od Gandawy. dk. 21. 24. sz. 51. 17.

AXIMA, mały kray Afr. na brzegu złotym Gwinei. Nigrycyzycy, którzy ją posiadają handlują z Hollandją.

AXIS, termin Geografii, zowie się oś, czyli linia od jednego punktu globu ziemnego do drugiego przez sam środek ziemi poprowadzona, około ktorey, dla zrozumienia obrotu ziemi, wyobrażamy sobie obracający się glob ziemny. Dwa końce ośi zowią się poli czyli bieguny.

AXUMA, niegdyś wielkie i piękne M. Abissynii i stoł. całego Państwa, dziś tylko wieś. Wielkość jego dawna z samych gruzow poznać się daie. Leży w okolicy urodzayney i wesołej, o m. 50. od morza czerw. dk. 54. sz. 14. 30.

AY, lub *A1*, *Ageium*, m. Fr. w Szampanii, sł. winem przednim, o miłę od *Epernay*.

AYAMONTA, nadm. M. Hiszp. w Andaluzji z dobrym zamkiem zbudowanym na skał. Ztąd wiele maytkow biorą Hiszpani do Indyi

zachodnich. Jest przy uściu Gwadyany m. 6. od Tawiry, od *Cadix* m. 32.

AYEN, m. Fr. w Pow. Lemowiceńskim z tyt. Xfiwa, o m. 1. od Luneli. Tuż *Aymargus*, m. Fr.

AYUKINI, nazwisko hordy Tatarskiej w Azji, ma swego Hana.

AYUTHAN, rz. w Amer. półn. wpada w Ocean spokojny.

AZAMOR, *Azamurum*, m. nadm. Afr. w Krol. Marokańskim w Prow. Dukweli; mało znaczne po zburzeniu jego od Portugal. 1513. Od Safit na półn. ku w. m. 40.

AZAY-LE-RIDEAU, Azyak, *Aziacum*, m. Fr. Za Karola VI. opanowali go byli Burguńczykowie, ale od Delfina Fr. r. 1418. odzyskane było. Leży nad Indrą, m. 5. od Tours.

AZAY, m. Fr. w Piktawii. Są inne miejsca we Fr. mniej znaczne.

AZEM, *Asem*, lub *Acham*, Krol. Az. w części półn. Stanow. Krol. Awańskiego. Jest w gruncie wędzie bardzo żyznym, obfitym w saby złote, srebrne, ołowiane, w rudę żelazną, która nal. do Krola, i wiele farb drogich. Azemczykowie są dorodni, bałwochwalcy, i wielożenni. Mięso psie najwymaczniej jedzą. Kemmerus jest M. S. ob. Ardra.

AZENAY, m. Fr. w Piktawii.

AZILAN, m. Fr. w Langwedocyi.

AZINCOURT, lub *AGINCOURT*, wieś Fr. w Artezyi, sł. zwycięstwem Anglikow, odniesionym nad Franc. r. 1415. m. 3. od Hedinu.

AZMER, M. Indyi w Państwie Mogolskim, stoł. Prow. swey, z zamkiem dziwnie mocnym, w którym sam Cef. Mogolu rezyd. często. Azmeranie są nieobyczajni i bezczelni. Drogi tu kamieniste, przeto woły podkopywać zwykli, i tych wielu tak do jeżdżenia używają jak my koni. Nie wielka część tej Prow. jest urodzayna, handel iey naywiększy w Saletze. dk. 93. sz. 25. 30.

AZO, lub *Azoo*, M. Az. w Indyi na gran. Kr. Azemskiego, nad rz. Lakwią.

AZOF, lub *Azak*, M. Turcyi Az. przy uściu rz. Donu, w Tartarii mnieyszej. Piotr W. opanowałszy Azof 1695. umocnił go dosyć, ale r. 1711. musiał go ustąpić Turkom, którzy ie oddali Kozakom Azowskim.

Traktatem w r. 1739. fortyfikacye Azofu zburzone były, a przez inny w r. 1774. Moskwie Azof oddany jest, dk. 58. sz. 47. 18.

AZORES, lub *Açores*, *Acipitrum insula*, wyspy iastrzędzie, w Afr. blisko m. 200. na z. od Lizbony, nazwisko mają od wielkiego tu mnostwa iastrzędziów. Odkryte są wieku 15go. od *Gonzalosso*. Należą do Portug. Obfitują w winnice, zboża, bydło, drzewa-owocowe i pastele. Liczą tych wysp 9. Angła na wyspie Tercerze jest M. S. wyższych.

AZYA, iedna z 4. części świata, a druga w porządku, lubo nayprzed od ludzi mieszkana, oddzielona od Europy morzem szrodz., Archipelagiem, morzem czarnym, Donem, i Dzwina; od Afr. morzem czerwonym, i między morzem Suez, z innych stron oblana Oceanem. Nowe odkrycia dały widzieć, iż niema połączenia lądem, jako zawsze rozumiano, z Ameryką. Znaczneyse Azyi części są: Arabia, Turcyja Azjatycka, Perliya, Indya, Syberyja, Tartarya, Chiny, Japonia, Krol. Awańskie, Siamskie. Wyspy, Ceylan, Sondzkie, Moluckie, Celebes, Filipińskie, Maldywskie. Religie panujące w Azji są: Chrześ. Mahomet. i Pogańska; dwie ostatnie nayobsterniey się rozciągają. Języki szczególne są: Arabski, Perłki, Grecki, Chiniński, Japoński, Tatarski, Molucki i Malabarski. Dla rozległości swey Azya różnego doznawa powietrza. Obfituje w to wszystko, cokolwiek do wygod życia, nawet i zbyt ku służyć może, w kamienie drogic, diamenty, perły, rubiny, nayrzad-

sze ziola, naydelikatneyse wonności, szuby złote, srebrne, i inne wszelkie kruszce, zwierza nieznaome Europ. lwy, tygrysy, wielbłądy, słonie, sobole, małpy różnych postaci. Rząd w Azji wszędzie prawie jest despotyczny.

B.

BA, m. Afr. w Gwinei, w Krol. Ardrańskim, Hollendrzy tu swoy mają magazyn.

BAAR, m. Fr. w Alfacyi, m. 5. od Strazburga.

S. BABEL, m. Fr. w Arweronii, m. 3. od *Iffoire*.

BABEL-MANDEL, cieśnina morska łącząca morze czerwone z Oceanem, między iedną wyspą i górą tego im. Nazwana z Arabskiego *Bab-al-mandab*, co znaczy brama żałobna, iż Arabowie brali za tych żałobę, którzy się na tę cieśninę niebezpieczną puszczali.

BABIA Góra, iedna z Karpackich, ale wyższa nad inne w Woiew. Krakowskim. Jest płodna w kruszce, drzewa, ziola obfityse, służące do lekarstw, i wody mineralne. Na wierzchu iey ma być jezioro.

BABICE, m. w ziemi Sanockiej, pod pan. Austr. w położeniu gorzystym ale wesołym, od Przemysła m. 4. Tegoż im. są m. Polskiew Sendomirskim i Mińskim.

BABIMOST, m. Pol. i Stwo nie Grodowe w Poznańskim.

BABIN, wieś w Woiew. Lubelskim, pamiętna Rplą Babińską, którą pod pan. Zygmunta Augusta r. 1560. żartobliwy szlachcie nazwiskiem *Pszczonka* wymyślił, ku poprawie przez uczciwe żarty obyczajow. Miała ta Rzpłta Ministrów i Urzędników obieranych podług wykroczenia czyiego w posiedzeniu publicznym. To zgromadzenie po śmierci Starosty Pszczonki, i Kaszowskiego, który w niey był Kanc. ustat.

BACARAT, m. Fr. w Lotaryngii, m. 4. od Lunewilli.

BACH, ob. Batha.

BACHIAN, iedna z wysp Mołuckich w Azji, grunt ma żyzny, należą do Hol. którzy tu mają twą fortecę.

BACHARACH, lub BACHARACH, m. Niem. w Wol. Renu niż. niegdyś Cef. fl. winami dobremi. Jest nad Renem, m. 7. na z. od Moguncyi. dl. 25. 15. sz. 49. 57.

BACHMÜT, M. Moskiewskie, mocne, i nowo zbudowane przeciw Tatarom w wielkorządztwie Woronieckim; nad rz. Doneczem, od r. 1736. rezydencya Hana Dońskiego. Od Azofu m. 50. na półn.

BACIESERAY, lub BACHASERAY, M. S. połwyspy Krymei w Tartarii mniejszej, rezyd. Hana Tatarskiego, który tu ma Pałac Architektury Chińskiey, którego część r. 1736. spalili Moskale. Od Carogrodu ku półn. m. 70. dl. 52. 30. sz. 45. 30.

BACILLY, m. Fr. w Normandyi, m. 1. od Avranches.

BACQUEVILLE, m. Fr. m. 2. od Andely.

BADAIOZ, *Badaicium*, M. Hiszp. mocne, wiel. i ludne, stol. Estremadury, z Bisk. zamkiem i mostem zbudowanym ieszcze od Rzymian nad Gwadyaną. Nad nim r. 1661. porażeni byli Portugal. Od Dom-Juana Austr. Badaioz jest w położeniu korzystnym. Portugalczycy r. 1658. daremnie go oblegali. Jest w gruncie żyznym i obfitym w pastwiska. Od *Elous* m. 5. dl. 11. 37. sz. 38. 35.

BADEN, lub BADA, *Therma inferiores*, piękne M. Niem. w cyr. Szwabii, w Margr. tego im. z zamkiem, w którym Xzē ma rezyd. Bada zalecona jest dobrocią gruntu, i łaźniami, od których ma Niem. nazwisko. Leży blisko Renu, m. 8. na połud. od Strazburga, m. 12. od Spiry. Margr. Badeńskie gran. z Bisk. Spireńskim, z X. Wirtemberskim, i Furstemberkim, na połud. z Brizgawią, na z. z Renem.

BADEN, lub BADA, *Therma superiores, Aquae Helveticae*, dawne i piękne M. Szwajcarskie, sławne ciepłami, Seymami Kantonow, i traktatem między Franc. i Cef. r. 1714. tu uczynionym. Bada zdobytą była od Szwajc. 1415. na Frydryku Xcin Au r. której Kantony Berny i Zurychu w czasie wojen domowych r. 1712. uczynili się Panami, zostawiając Katolikom wolność Religii. Leży nad rz. Limatą, m. 4. od Zurychu, 12. od Bazylei. dl. 25. 35. sz. 47. 27. Na łakach Badeńskich wykopują z ziemi kostki kamienne do gry, w których się kochali Rzymianie, i sprowadzali je z wyspy Samos; znać iż tu ich mieć musieli magazyn, które w zbурzeniu mieysca rozwaliny ziemią pokryły.

BADEN, czyli BADA, *Therma Austriaca*, m. Niem. w Arcy X. Austriackim, sławne zdrowiem ciepłami, do których z Wiednia i innych uczęszczają okolice. Jest nad rz. Schwachatą, m. 6. na połud. od Wiednia, 5. od Neustadtu. dl. 34. 20. sz. 47. 55.

BADENWEILIER, m. Niem. w Bryzgawii, nal. do Margr. Badeńskiego, m. 4. od Bazylei.

BADONVILLIERS, m. Fr. w Lotaryngii, m. 6. od Lunewilli.

BAEZA, *Batia, Vitia*, piękne i wiel. M. Hiszp. w Andaluzji, z fundowaną Akademią od Jana Awili; wydarte było Maurom od Ferdynanda Katol. Oczyszczona fl. Ciakonięgo, nad rz. Gwadalkiwir, m. 6. na połn. od Gwadix. dl. 14. 58. sz. 37. 45. Inne tego im. jest M. Amer. w Prow. *Los Quixos*, w Peru zbudowane od Gellarmity z Ayalos r. 1559. Leży na r. *Quitto*.

BAFFA, m. na wyspie Cyprus, zbudowane na rozwalinach dawnej *Paphos*, z fortecą. Jest Kap. i wyspka tegoż im. niedaleko tego miasta.

BAFFINA, lub BAFFINSKA ODNOGA, *Baffinsbaya, Sinus Baffini*,

jest w kraiu leżącym pod Arktykiem, odnoga morska wielka odkryta od Wilelma Baffina Anglika.

BAGDAD, M. Az. na brzegu wschodnim rz. Tygrys, wystawione od Kalify Abugialfara Almanzora r. Xtula 762. Jest wiel. i dołyć handl. Imho źle budowane, i mało ludne. Fabryka Kurdybanu jest tu znaczna. Mury tu są z cegły. Karmelici i Nestoryanie mają swe kościoły. Ku końcu r. 1633. dobyli go Turcy straciwszy 40000. ludzi. Nie trzeba go mieszać z Babylonem, który był nad Eufratem. Od Bassory na połn. ku z. m. 100. od Mossulu na połud. m. 60. dl. 63. 13. sz. 33. 15.

BAGEMDER, Prow. Abissynii górzysta, i bogata w krulzec złoty.

BAGNAGAR, lub EDERABAD, czyli GOLKONDA, M. Az. w Państwie Mogolu, stolica Krol. Golkondzkiego; jest dołyć wielkie, budowne, i niemieszkane tylko od znaczniejszych obywatelow. Po polstwo i kupcy mieszkają na przedmieściu *Erengabad*, dłuższym nad milę. Oorangzeb podbił był to M. z całym Krol. Leży blisko rz. Nerwy, m. 60. na z. od Mazulipatanu. dl. 96. sz. 15. 30.

BAGNALUC, ob. Baniatuk.

BAGNARA, m. Wł. nadm. w Kr. Neapol. z tyt. Xłtwa, m. 7. na połn. od Regio.

BAGNARFA, *Balneum Regis*, m. Wł. z Bisk. w Pow. Orwieszańskim, fl. urodzeniem S. Bonawentury, m. 5. od Witerbu.

BAGNERES, m. Fr. zalecone wodami mineralnemi, m. 3. od Tarby. Tegoż im. jest m. Fr. równie sławne zdrowiem wodami, m. 5. od S. Bertranda.

BAGNEUX, wieś dawna wyspy Fr. półtory mili od Paryża, najlepszą mającą winą w tej okolicy, gdzie wiele jest ogrodów i domów dla użycia wiejskich rozrywek uczęszczane od mieszkańców w Stolicy.

BAGNOLES, wieś Fr. fl. wodami miner. skutecznymi przeciw apoplexyi i reumatyzmowi, m. 3. od Domfrontu.

BAGNOTS, m. Fr. w Langwedocyi niż. w którym jest plac wełny mający w szrodku wytryskające źródła. Leży nad rz. Cezą, toczącą z piaskiem odrobiny złota. Jest m. Fr. tego im. od Mendy o m. 2., mające wody mineralne, które wzbudzają apetyt i ułatwiają transpiracyę. Jest inne w Pow. Lugduńskim z zamkiem.

BAHAMA, wyspa Ameryki półn. iedna z Lukajskich, długa m. 13. sz. m. 8. należy do Angl. Od niej mają nazwisko bystry kanał Bahamski między Florydą i Lukajskiem, i hak piaszczysty na morzu na połn. wyspy Kuby. Przez kanał Bahamski przechodzą okręty Hiszp. płynąc do Hawany.

BAHRDAMBEA, ob. Dambea.

BAHREIN, lub BAHRAYN, Prow. Arabska nad golfem Perskim, z wyspą tego im. sławną połowem perel. Ta Prow. obfituje w daktyle i winą wyborne, grunt ma żyzny. Fl. Katyf jest M. S. hołduie Krol. Perskiemu.

BAHUS, M. S. Prow. Szwedzkiej tego im. mocne z zamkiem. Zbudowane jest r. 1300. od Hakina IV. Krola Norwegii. Duńczykowie ustapili go Szwedom r. 1658. trakt. Roschildzkim, i próżno go potem 1678. odzyskać starali się. Leży na opoce oblanej rz. Gothełbą. Od Gotherburga m. 4. od Kongeli m. 3. od Kopenhagi m. 60. dl. 29. 20. sz. 57. 52.

BAIA, było dawne M. Wł. w Krol. Neapol. blisko *Puzzoli*, z którego niepozostały, tylko rozwaliny Kościołow, i gruzi rokosznych pałacow Rzymskich; ma ieszcze zamek, który broni wniyscia iednego z najlepszych portow na morzu szrodziemnym.

BAIGORAY, dolina Nawarry

niż. we Fr.

BAIKAL, wiel. jez. Mołkiewskie w Syberyi, długie m. 60. sz. 6. W trakcie do Chin przebyć go trzeba. Pełne jest ryb, najwięcej iesiottow, szczupaków i płow morskich. Wodę ma słodką. Wielka rz. Angara ztąd wypływa.

BAILLEUL, czyli **BELLE**, m. Fr. w Hr. Flandryi m. 3. od Ypry. Inne m. Fr. tego im. jest w Pow. Andegawskim, st. urodzeniem Renata Szopina. Od *Fleche* m. 2. Jest inne w Normandyi, zkąd poszli Bailowie Krolowie Szkoccy w 14. wieku. Jest Pow. także w Artyzy w Hr. S. Pol. który dał imię znaczney familii Fr. wygasley.

BAINDT, Opac. Niem. w Szwabii przy Rawensburgu. Xieni ma tyt. Xiężny Państwa Niem.

BAIOCENSKI Pow. ob. Bessin.

BAINS, forteca w Ruffyllonie, m. 3. od Bellegardy. Znajdują się tu wody miner. Tegoż im. jest m. Ang. m. 50. od Londynu.

BAIONNA, M. Fr. mocne, hand. i bogate, z Bisk. i fort. w wielkorządztwie Akwitanii, którego fortyfikacye dziełem są *P. Vauhan*. Wniyscie tu do portu jest trudne, ale stanowisko bezpieczne. Szynki Baionskie są zalecone. Miasto jest w zaftawie arędney, ma grod i mennicę. Od Dax m. 12. od Pampelony m. 17. dł. 16. g. sz. 43. 29.

BAIONNA, M. nadm. Hiszp. w Gallicyi z portem wygodnym, w gruncie żyznym, nad brzegiem morza bardzo rybnym m. 24. na połud. od Kompottelli. dł. g. sz. 41. 54.

BAISE, rz. Fr. w Gaskenii początek bierze w *Nebouzan*, i łączy się z Garuną przy *Aiguillon*. Inna rz. tego im. jest w Burgundyi.

BAIXAS, m. Fr. w Pow. Ruffyllonskim, m. 2. od Perpinianu.

BAKAN, wiel. i piękne M. Azjatyckie w Indyach, w Kr. Awafskim.

BAKAR, lub **BACAR**, Kraina bogata i żyzna w stanach Mogolu nad Gangelem, w ktorey Beker jest M. S.

BAKOW, M. Wołoskie na gran. Multan, i Siedmiogrodu nad rz. Jalonica, w którym Klemens VIII. postanowił Bisk. r. 1405. na ktorey podawać Krol Polski, a sprawować Dominikanie i Franciszkanie mają prawo. Od Targowiska na poln. ku w. m. 18.

BAKU, *Bacou*, lub *Backu*, mocne M. Perskie w Shirwanie zwane też Albanopolem, lub Albaną. Wzięte jest od Moskalew r. 1723. i przez traktat r. 1732. przy nich się zostało. Jest handl. i położone na skale blisko morza Kaspijskiego, o m. 45. od Derbentu. W okolicy tego M. znajdują się źródła, z których olej skalny, czyli *petroleum* zbierają. Służy do światła i pokosów.

BALAGATA, Balagwata, Prow. Państwa Mogolskiego w Azyi. *Aurengabad* jest iey M. S.

BALAGNE, ob. Balania.

BALAGUER, *Bellegarium*, M. Hiszp. w Katalonii z zamkiem i mostem nad rz. Segrą. r. 1645. dobyli go Franc. a 1650. odzyskali Hiszpanie. Leży pod górą spadziistą, m. 5. od Lerydy, 16. od Tarragony. dł. 18. 28. sz. 41. 38.

BALAMBUAN, lub **PALAMBUAN**, mocne i handl. M. na brzegu wschodnim wyspy Jawy, w Pow. tegoż im. którego jest M. S.

BALANIA, mała Prow. wyspy Korfyki, w ktorey jest M. S. *Casvi*.

BALARUC, m. Fr. w Langwedocyi niż. st. cieplicami zdrowemi na paraliż, i rumatyzm. Od Frontignan m. 1.

BALATON, jezioro Węgier niż. dł. na m. 6. szerokie m. 2. z niego wypływa rz. Sarwissa.

BALBASTRO, M. Hiszp. w Krol. Aragonii z Bisk. leży nad rz. *Vero*, m. 17. na poln. od Saragossy.

BALBEK, *Heliopolis*, dawne M. Az. w Syrii, opasane murem dobrym, ktore zawiera dotąd piękne starożytności pamiątki. Od Damasku na poln. m. 15.

BALDIVIA, port naylepszy i miejsce główne Prow. Chili w Amer. połudn. Należy do Hiszp. jest między rz. Kallakalą i *del-Potreto*, przy uysciu ich.

BALE, ob. Bazylea.

BALEARNE, Opac. Cyfter. w Burgundyi, czyni 6000. liwr. m. 4. od *Safins*.

BALERSKIE wyspy, *Baleares*, jest 4. wysp. na morzu szrodz. Majorka, Minorka, Iwika, i Formentera, należą do Hiszp. prócz Minorki Angielskiej. Mieszkańcy tych wysp dawniej sławni byli procarze. ob. wyspy osobno.

BALI, Balya, M. S. wyspy i Krol. tego im. w Azyi. Wyspa jest bardzo ludna. Obfituje w ryż i wszelkie owoce. Mieszkańcy są czarni i bitni. Krol rzadko się daie widzieć, i nikomu złota z ziemi w swym Krol. wydobywać nie pozwala. Są balwochwalczy, trupy palą na stosach, i wraz z niemi żony, ktore naybardziej kochali. Leży wyspa na wschod. Jawy, ma w okolo m. 14.

BALI, lub **DANKALI**, Krol. Abissynii w Afr. ktore opanowali Gallowie. Zadnych tu miast, ani wsi nie ma. Rz. główna jest *Hawacha*.

BALINCOURT, m. i zamek Fr. m. 2. od *Portoife*.

BALKA, Balk, dawniej *Bactra*, wiel. i sławne M. Uzbekaiskie w Azyi. Wzięte było od Mogolanow r. 1221. Tamerlan potym r. 1369. zdobył ją był na Hussanie, Uzbekanowie nakoniec stali się iey Panami. Dońny tu najwięcej są mrurowane, Pałac Hana jest z samego marmuru. Obfituje w iedwab, z ktorego piękne tu tkają materye. Od Bokary na połud. m. 60. dł. 85. sz. 36. 40.

BALLANVILLIERS, Ba-

ronia Fr. m. 6. od Paryża.

BALLENSTADT, m. i Hr. Niem. w X. Anhalteńskim, m. 2. od Kwedlinburga.

BALLINEKIL, M. Irlandyi, wysła 2. Dep. na Parl. m. 18. na poln. ku z. od Dublina.

BALLINROAB, m. Irlandyi, stol. Hrab. Mayonskiego, wysła Dep. na Parl. m. 15. od Kyli.

BALLISHANNON, m. Irlandyi w Hr. Dunnagal, wysła Dep. na Parl. m. 4. od Dunnagali.

BALLON, o m. 3. od Rupelli.

BALLOTS, w X. Andegawskim m. 2. od Craon.

BALMOND, o m. 4. od *Beaujeu*, są male m. Fr.

BALNALU, m. Irlandyi, wysła Dep. na Parl. m. 2. od Longfortu.

BALON, m. Fr. z tyt. Margr. m. 4. od Mans.

BALOWA, M. Azjatyckie w Indostanie, w Krol. Dekan.

BALTIMORA, m. Irlandyi, wysła 2. Dep. na Parl. Jest nad odnogą tego im. m. 18. na połud. ku z. od *Korch*.

BALTYCKIE morze, zowie się wielką odnogą między Niemcami i Polską, styka się z Danią, Szwecją, Botnią, Finlandyą, Inflantami, Kurlandą, częścią Polski i Prusami. Łączy z morzem Duńskim przez cieśninę Duńską, Belty wielkie i małe. Wniyscia prawo na morze Baltyckie ma Dania, i wybierania cła, od wchodzących lub wychodzących okrętów.

BALUKLAWA, lub *JAMBOL*, Port dobry i m. w Krymei nad morzem czarnym, gdzie jest fabryka okrętów dla Sultana Tur. m. 16. od Krymu.

BALWA, m. Niem. w X. Westfalskim, m. 3. od Arensbergi.

BALZAC, m. Fr. o m. 1. od *Angouleme*.

BAMBA, jedna naybogatsza z 6. Prow. Krol. Kongaiskiego. Znajdują się tu dostatek sioni tak ogrom-

nych, iż zęby niektórych na 200.
funtow wąż. M. S. iest tegoż im.
Rządzca tey Prow. iest najmocniej-
szy z holdownikow Kongańskich.
Mieszkańcy są woinni, Religii
Chrześcijańskiev.

BAMBERGA, *Gravonarium*, wielkie i sławne M. Frankonii Niem. przedtym Cef. teraz Biskf. Leży nad zbiegiem Menu i Rednicy. Biskup Bambercki jest tu udzielniem, i Prezefem stanów Frankońskich. Przez Przywilej Henryka II. zwany Edyktem jedwabney nici S. Kunegundy oddała hold. Biskupowi Bamberckiemu, Krol Czeski Podcazły wielki Bambercki za Pragę, Elektor Saski Marzalek za Wittemberg, Elektor Bawarski Stolinak za Auerbach, Brandeburski Elektor Podkomrzy Bambercki za Kufrzyn. Biskup Bambercki ma głos na Sejmie Rzeszy Niem. posiada w Karyntnii niektóre Powiaty, które są pod pan. Austryackim. Dochody jego są bardzo znaczne. Biskupstwo rozciąga się wzdłuż na m. 32. wierz 16. Podani jego wyści są we Fr. od prawa *Aubarne* r. 1773. Bamberg od Wurzburga m. 16. dk. 28. 40. fz. 50.

BAMBERG. m. Czeskie pod
górą leżące. Tu r. 1109. traktat u-
czyniony na zakończenie wojny
między Henrykiem IV. Cef. i Boles-
ławem III. Xciem Polskim. Od Ko-
nigsfürstu m. 11. od Glatzu m. 12.

BAMBU, lub **BAMBUK**, Krol. Nigrycy w Afr. między krajami Gallam, Kasson, Kantu, i Kombregudą, otaczają go zewzład góry obfite w złoto.

BAMFA, M. i Hr. Szkocyi poln.
wyśla Dep. na Parl. jest nad uy-
ściem Dowemy, m. 40. na północ
od Edymburga.

BANARA, lub BENARES, piękne i sławne M. Państwa Mogolu w Azji, które zdobył Kościół Pogan. Handel tu wiodą znaczny. Mieszkańcy mają wielkie nabożeństwo do wody Gangelowej poświę-

coney od wielkiego ich Kapiłana, z którą duchowni drogo im przedają, pią ją na końcu iedzenia, tak iako my zwykliśmy najlepsze trunki. Tu Bramowie najbawnieyszą mieć ma-
ią w Indyach szkołę. dl. 101. 30. sz.
26. 20.

BAN, nazwisko Węgierskie rząd-
ców niektórych w Węgrzech Prow-
zowanych Bannatami. Tak Bannar
TemezwarSKI zowie się Prow. kro-
rey M. S. Temezwar.

BANBURY, m. Ang. w miłym
położeniu nad rz. Chernelą, czyni
członek Parlamentu, m. 4. od Ox-
fordu.

BANC, ob. Hak morski.

BANCA, Banka, wyspa Indyj-
ska między Sumatrą i Borneo. Ma
M. S. tego im. Holl. wystawili tu
fortecę, dla upewnienia tej wyspy
sobie.

BANCALIS, Bankalis, M.
znaczące na wyspie Sumatrze, w
Krol. Achemskim. Hollendrzy pro-
wadzą tu wielki handel. Leży z
strony cieśniny Malakkij.

BANDA, fedm wysp iest w A-
zyi, tak zwane od iedney nayzna-
czneyzey m. 6. od Ceramy. Hol-
l. mają na nich sive zamki, i prowa-
dzą handel zyskowy, których nay-
lepszą część posiadają. Z tych to
nam wysp przychodzi kwiat i galki
muskatowe, które tu tylko bezce-
zownie rosną. Trzęsieniem częstym
ziemi są podległe. Mieszkańcy są bi-
ni. Powietrze mają niezdrawe. ob.
Nera.

BANDER-ABASSY, lub **GO-**
MEON, M. nadm. Perkie w Prow.
Kermani, z szapowskiem dla okre-
tów wielkim i biesiecznym. Brze-
ten jest nayli. i mieysce nayhandl.
w Periyi, w którym żywności w szys-
kie lą bardzo tanie, ale powietrze
nayniezdrowsze, osobiwie od Kwie-
tnia do Wrzesnia. Wiatry zimne z
cieplem na przemian panują. Por-
tugał. r. 1612. opanowali byli Ban-
der, ale r. 1614. Abas W. Krol Per-
ski za pomocą Anglikow ztąd ich
wype-

wypędził. Leży nad golfem Ormu-
tkim. dł. 75. łz. 27.

BANDER-KONGO, nadm.
m. Perfkie w Prow. Farfistan, nad
golfem Perfkim, handel jego jest
nikczemny.

BANDO, ob. Azmer.

BANDON-BRIDGE, m. Ir-
landyi, wysła Dep. na Parl. m.
6. od Corcke.

BANGOR, m. Ang. w Xstwie
Wallii w Hr. Karnawańskim z Bisk.
o m. 1. od Beaumaris nad cieśniną
Menayfka. dł. 13. 4. sz. 53. 14.

BANGOR, m. Irlandyi m. 9.
na poln. od Downy. Tego im. iest
m. na wyspie *Belle Isle*.

BANIALUK, wiel. i mocne M.
S. Bośni w Turcyi Europ. rezyd. Be-
glerbeya. Leży na gran. Dalmacyi
blisko rz. Setynny m. 12. na połud. od
Spalatto. 20. m. od Jayczy, dł. 35.
20. (z. 44. 20.

BANIANIE, Sekta Indyjska idąca z tych, do których przycho-
dził Pythagoras czerpać Filozofią.
Dzieli się na pokolenia; tych za-
cniwlezych jest 83, zowią je Kartani-
mi. Wtrzymują się od mięsa i ryb,
mają szpitale dla zwierząt. W dro-
dze nie nie mawiają, ale tylko na
migi swe pokazują potrzeby. Ro-
zprośeni są powłecznie, i tak iu
nas żydzi, i do wszelkich interesów
używani bywają, iż każdy z prze-
dniejszych Indyaninów na Baniane

BANNES, m. Fr. m. 7. od Fleche.
Inne tego im. w Pow. Wiwarskim,
m. 2. od Awejanu.

BANKOK, fortaca w Krol. Si-
amskim w Azji. Dla handlu jest wa-
gi wielkiey. Francuzi ztąd r. 1616.
wypedzeni byli od Siamczykow.

BANNOA, m. Irlandyi, wysyła
Dep. na Parl. m. 6. od Wexfortu.

BANTAM, M. najwmochieyze na wyspie Jawa, stol. Krol. tego im. z portem i zamkiem obronnym. Na 2. miasta sie dzieli, z ktorych w jednym mieszkaja Chinczykowie. Krol jest Mahometanin, i pilnie prze-

frzega porządku' w mieście i handlu. Mieszkańcy są wielozenni, w 8. lub 9. latach dzieci swe żenia. Wszyscy chodzą boso. Kobiety są udatne, i mają iakoby Krolowę, wybraną z familii państwa, do rozszadzenia spraw niewieścich. Handliują nawyęcej pieprzem, w czym naley piec tu zylkuia Hollendrów.

BANZA, ob. Salvador.

BAPAUME, *Bapalma*, mo-
cne M. Fr. w Artyzi. Fortyfikacye
jego są dziełem P. Willi i po części
Waubana. Wzieli Bapalmę Fr. r.
1641. i przy nich traktatem Pyre-
nejskim zoiłta. Leży w gruncie
suchym, m. 5. od Atrebatu. dł. 20.
30. ł. 50. 6.

BAQUEVILLE, m. Fr. o m.
3. od *Argues*.

BAR, m. Fr. i Włości, *m.* 2. od
Grassy. Inne jest o *m.* 1. od Tulli.

B A R, Xiſtwo Barſkie we Fr. mje-
dzy Lotaryngią i Szampanią. Dom
Lotaryſki trzymał go lennym pra-
wem od Fr. która go objęła trakta-
tem Pyreneyſkim, ale go potym od-
dała domowi Lotaryſkiemu trakta-
tem Ryſwickim. Nakoniec przez
traktat R. 1736. dane było Stanisła-
wowi Leſzczyſkiemu Kr. Polſkie-
mu w dożywocie, po którego śmier-
ci. 1766. wrocilo ſie do Korony Fr.

BARLE-EDUC, Bar Xiążęcy,
M. S. Xftwa Barksiego w wielko-
zadztwie Nancy, wystawione od
Pryderyka I. Xcia Lotaryngii r. 951.
z zamkiem i ogrodem. Dzieli się
na niższą i wyż. Wina Barksie-
fą przednie, nie ulepiwą w delikatno-
ści smaku Szampańskim. Oczyszczna
Bellhoma. Od Ligny m. 3. od Toub
na z. 12. m. dł. 23. fz. 48. 35.

• BAR nad Albą, *Bar sur Aube*, dawne M. Fr. w Szampanii, stoł. Pow. Wallagenńskiego, zalecone dobrami winami. Oyczyzna Poety Burbona. m. 8. od *Joinville*, 42. od *Parvą*.

BAR nad Sekwaną, *Bar sur*
Seine, m. Fr. z tyt. Hr. w Xłwie
Burgundyi, w Pow. tego im. należy

do Xzát Aureliańskich. Jest m. 14ste, którego Deputaci składają Stany Burgundzkie. Oczyzyzna P. *Vignier*, m. 6. od Troyes.

BAR, M. Pol. w Woiew Podolskim, z forteczką i Stwem niegrodowym, ma szkoły. Sławne jest konfederacyą tego im. Dobyte było od Moskalów r. 1771. m. 12. od Kamieńca Podol.

BARABA, wielkie jezioro Az. w Syberyi, pełne soli tegiey, którą tu rąbia jak lody.

BARABINSANIE, narod Tartaryi w części połud. Syberyi nad jeziorem, który płaci daninę Carom Moskiewskim. Narod wojenny i bałwochwalczy. Barabinskoy jest M. S. Od Tobolska na połud jest o m. 120.

BARAGOA, m. Amer. na wyspie Kuba, ma port na brzegu północnym tej wyspy.

BARANCA-DE-MALAMBO, M. Amer. w Prow. S. Marty w Ziemi tegiey z Bisk. i portem, miejsce handlu znacznego, m. 30. na półn. ku w. od Kartageny.

BARANIWAR, m. Węgierskie w Hr. tego im. Wzięte Turkom od Cef. Niem. r. 1634. Jest między Budą i Belgradem nad rz. Graffo. m. 6. od Esseku. dl. 36. 20. sz. 46.

BARANOW, m. w Woiew. Krakowskim pod pan. Austr. w cyr. Pilznińskim, w Pow. Leżajskim, ośiadłe jest rzemieślnikami, ozdobne pałacem Bisk. Krakowskich, i dość porządne. Leży nad Wisłą, od Sandomierza m. 3. i poł.

BARATON, dolina żyzna w Pow. Fr. Bearneńskim.

BARBADA, *Barbata*, Wyspa Amer. jedna z Antylskich, długa m. 10. szeroka 5. Tu największe są osady Anglików, które mają na wyspach Antylskich. Uzbroid może Barbada 10000. woyska. Jest urodzajna, obożliwie w trzciny cukrowe obłita. Drzewa tu są zawsze zielone. Rz. *Tuigh* ma wodę, po której pływa tulinosć, którą obficie do lamp zbierają, i palą jak oliwę. Znajduje się tu gatunek muszek, których skrzydła iadno się świecą w nocy. Można mowić, iż ta wyspa obfituje w wszystko, procz wody, o którą tu dobrą ciężko. Anglicy sprowadzali do Barbady na 40000. Nigryczyków, odkryli ją pod pan. Jakoba I. *Bridgetown* jest M. S.

BARBANTANA, m. Fr. o m. 2. od Awenionu.

S. BARBARY, S. *Barbe*, M. Amer. w Meksyku w Audiencyi *Guadalajara*, w Pow. nowej Biskai, znaczne szczybami srebrnemi. Należy do Hiszp. Francuzi bezkutecznie o niego się kufili.

BARBARYA, wielki Kray Afryki, zawarty Oceanem Atlant. morzem śródziemnym, Egypcem i Nigrycyą. Rozciąga się wzdłuż znacznie, wizerz nierówny. Barbaryńczykowie są wojenni, przywiązani do bogactw, i dowiecni. Nie wiasty są skromne. Barbary, ogólnie ku brzegom, obfituje w wszelkie zboża i owoce wyborne, wielość portow ułatwia ich handel. Zakupują ztąd pióra strusie, indych, złoto w proszkach, miedź, mosiądz, wołk, korale, i wiele koni, które tu są przednie. Rzeki powiększy części wypływają z Góry Atlas, i są błotniste. Kray wewnątrz jest prawie pusty. Zawiera Barbary Krol. Trypolitańskie, Tunetańskie, Algierskie, Fezańskie, Marokańskie, Tafilet i puszczę Sarę. ob. ie w szczególności.

BARBASTRA, m. wyspekfi *Noirmoutiers*.

BARBATO, m. Hiszp. w Andaluzyi przy uściu rzeki tego im. która mu port czyni, od *Cadix* m. 9.

BARBAZAN, m. Fr. w Pow. Bigorreńskim, mające wody mineralne.

BARBEAUX, Opac. Cyfter. we Fr. m. 2. od Meluny, czyni 20000. liwrow, fund. r. 1143.

BARBECIN, czyli Krol. Barbecyńskie w Afr. naprzeciw Kapu

Zielonego. Damy zwykły się tu ranić i rozdzierać gębę, aby miały szerszą, bo to tu mają za piękność.

BARBEN, m. Fr. z włosciami, m. 4. od Aix.

BARBERINO, m. Wł. w Toskanii, w Pow. Florenckim nad rz. Siewą, m. 7. na półn. od Florencyi. Ztąd nazwisko ma jedna familia Wł.

BARBERY, Opac. Cyfter. we Fr. m. 3. od Caen, fund. 1170.

BARBECI, nazwisko mieszkańców wielu dolin Piemontkich, Lucerny, Angrony, Peruzyi, i S. Marcina, których Barbetami zowią.

BARBEZIEUX, m. Fr. z tyt. Margr. i fabryką płocien, m. 15. na półn. od Burdegali. Śl. zdroiem mineralnym.

BARBONNEL, m. Fr. w Szampanii m. 2. od Sezanny.

BARBORA, m. nadm. w Afr. w Krol. Adelskim, nad cieśniną Babel-Mandel. Jest wyspa tego im. zwana także *Alondi* na morzu czerwonym, na z. odnogi Barborckiey. Obywatele są czarni, żywią liczne trzody.

BARBUDA, wyspa Amer. jedna z Antylskich, m. 15. na półn. od Antygoy. Jest ludna. Należy do Anglików. Wydaie indych, tabakę, i różne owoce.

BARBUZINSKOI, M. Moskiewskie w Azji na brzegu wschodnim jeziora Baikal, gdzie rz. Barbuzigga wpada w jez. o m. 500. na w. od Tobolskoy.

BARBY, m. i Hr. Niem. w Saxonii wyż. nad Elbą, m. 5. od Magdeburga.

BARCELLONA, Barcino, wielkie, mocne i bogate M. Hiszp. stol. Katalonii z portem, zamkiem, i Bisk. którego w wieku 3cim Biskupem był S. Teodozy. Fabryka Kili-mow, i płocien farbowanych, czyni znaczny w ich handlu obdyt. Za A-taulsą, który tu był zabity, wzięli Barcellone Gotowie, którym zaś ją wydarli Maurowie. Hr. Marfin uczynił się icy Panem r. 1649. ale r. 1652.

po obleżeniu 15. Miesiący odzyskali ją Hiszpani. Znowu r. 1697. opanowali ją byli Francuzi, i nazad ją Hiszpanom wrocili traktatem Ryświckim. Arcy X. a potom Karol VI. i Milord Peterborough, dobyli Barcellony po 3. tygodniach obleżenia r. 1705. z woyskiem nieliczniejszym nad garnizon miasta. Filip V. r. 1706. z dobrą Artylleryą i licznym woyskiem ją obległ, ale Jan Leake przymusił go do odstąpienia. R. 1714. od Franc. i Hiszp. została wzięta. Oczyzyzną jest Albanelego, i Gwalbesa. Od Taragony m. 18. od Madrytu m. 100. dl. 19. 50. sz. 41. 26.

BARCELLONE, m. Fr. w Pow. Armaniackim, i inne w Delfinacie, m. 4. od Valence.

BARCELLONETTA, *Barcellona*, m. Fr. w Delfinacie, stol. Doliny tego im. zbudowane jest r. 123. od Berangera Hrabi Prowanckiego rodem z Barcellony. Amedeusz X. Sabaudyi opanował ją r. 1382. traktatem Utrechtskim ustąpione jest Francyi. Od Embrunu m. 4. dl. 24. 23. sz. 44. 26.

BARCELOR, M. Indyjskie, na brzegu Malabar, w Azji w Krol. Kanarkim z portem. Ryż i pieprz wielki tu czynią obdyt. Portugalnieli tu swe zamki, z których od Obywatelow są wypędzeni. Leży między Goą i Mangalor, hołduje Holendrom.

BARCELOS, m. Portug. w Prow. *Entre Minho & Douro*, z tyt. X. nad rz. Suryllą m. 6. od Bragi.

BARCKSHIRE, *Barcheria* Prow. Ang. na połud. Oxfortu, wysła 2. Dep. na Parl. jest żyzna i zawiera łanow ziemi 527000. Powietrze ma zdrowe. Reading jest M. S.

BARDA, wyspa przy brzegu Malabariskim blisko Goy w Azji. Jest ludna, obfituje w drzewa kokowe, należy do Portug.

BARDEWICK, M. niegdyś znaczne w Saxonii niż. Od Henry-Hij

ka Lwa X. Saskiego dobyte i zruynowane zostało. Jest nad rz. Ilmenau, m. 7. od Hamburga.

BARDI, M. Wł. i zamek w X. Parmeńskim, rezyd. Xżat Doryow, nad rz. *Cano*. m. 10. na połud. od Parmy.

BARDONACHE, wieś, i miejsce główne doliny tego im. w Delfinacie we Fr. utpationey Krol. Sardyńskiego r. 1760.

BARDOU, źródło mineralne blisko m. Burbonu we Fr.

BARDOUE, Opac. Fr. fund. r. 1134. czyni 8000. liwr. m. 3. od *Auch*.

BARDT, *Bardum*, m. Niem. bogate i obronne w X. Pomeranii, z zamkiem i z portem zbudowanym r. 1179. Jest blisko morza Bałtyckiego, nal. do Szwecyi, m. 3. od Stralsunda. dł. 31. fz. 54. 23.

BARE, *Vallateria*, wieś Fr. w Podgorsu Pyrenejskim, m. 3. od *Bagneres*, fl. ciepłymi i wodami mineralną, niemieszkała tylko w lecie, obita w pastwiska i trzody.

BAREITH, lub **BAREUTH**, m. Niem. w Frankonii w Margr. Kulmbachkim, ma Gimnazjum, nal. do Xcia idącego z domu Brandeburskiego, który się pilnie Xiążęciem i Margrabią Bareit. Od Kulmbachu m. 6.

BARENFLUR, *Baroflum*, M. Fr. w Normandyi zruynowane od Edwarda Kr. Angiel. 1346. i port tego zalany został. Leży nad brzegiem rybnym, m. 5. od Cherburga.

BARENTON, m. Fr. m. 3. od Domfrontu.

BARGEMONT, m. Fr. Oyczyną Morerego, m. 3. od *Draguignan*.

BARGENY, *Berigonium*, M. Szkocyi połud. stol. Prow. Karrick, m. 30. na pold. od Edynburga.

1. Bar, M. i Xstwo Wł. w ipol. z Arcy Bisk. Miaołonne nad Golfem Weneńskim, którym port miało, nim go

zepsuli Weneci. Jest o m. 8. od Trani na w. m. 4. od Bitonto, 50. od Neapolu. Xstwo Barfkie i Rossafskie spadło na Bonę Krolową Polskę żonę Zygmunta I. z domu Sforczyńców.

BARI, Prow. Krol. Neapol. w Apulii, obfituje w oliwę i migdały. **BARIAC**, m. Fr. z tyt. Baronii, m. 6. od *Ures*.

BARIOLES, m. Fr. dosyć ludne w Prowancyi, ma prawo deputowania na zjazd stanów, m. 3. od *S. Maximin*.

BARKA, *Barce*, wielka Kraina Afr. niepodłna i prawie pusta, na w. Krolestwa Trypolitafkiego, nal. do Turkow. Niemieszkała jest tylko od Arabow.

BARKAN, m. Węgierskie, czyli przedmieście Strygonia, fl. dwoma wygranami Chreścian nad Turkami, jednym r. 1664. drugim r. 1683.

BARKLEY, m. Angiel. z tyt. Hr. w Prow. Gloucester, m. 5. od Brystolu nad rz. Sawerną.

BARKOW, m. Polskie w Wci. Podolskim.

BARLAIMONT, Hr. w Hanonii, nad Sambrą, m. 2. od *Mau-benge*.

BARLES, włości Fr. w Prowancyi z wodami mineralnymi, m. 5. od Digne.

BARLETTA, *Barolum*, piękne i mocne M. Wł. w Krol. Neapol. jedno z tych, które się zowią czterema zamkami Włótkami. Leży nad Golfem Weneńskim, m. 10. od Bari. dł. 34. 2. fz. 41. 30.

BARLOVENTO, wyspy mniejsze Antylskie w Amer. poln. dzielą się na *Barlovento* i *Sotavento*, nazwane od Hilsz. iż jedne płynąc pod wiatr, drugie z wiatrem płynąc odkryli. Posiadane są one częścią od Holl. Franc. Duńcz. Hilszpahow i Anglikow, częścią od właściwych mieszkańców. Na tych to wyspach sławny ptaszek *kolibry* gozdzien podziwienia i opisu w Historyi naturalnej dla swej cudnej piękności

od Europejczykow pierwszy raz jest posłrżony. ob. Antylskie.

BARMSTADT, m. i Hr. w Saxonii niż. m. 4. od Glückstadu.

BARNARD, Opac. Fr. sekularyzowane w Delfinacie.

BARNAWELD, *Barnaveldi Insula*, wyspa Ameryki połud. w cieśninie Magellańskiej na połud. Ziemi ognistej wynaleziona od Holl. r. 1616. i do nich należy. Inna jest tego im. blisko Japonii.

BARNEVILLE, m. Fr. w Normandyi m. 5. od *Valogne*; inne tamże m. 3. od Rotomagu.

BARNIM, wyższy i niż. są dwa cyr. Brandeburskie, w pierwszym jest Oderberg, w drugim Berlin.

BARNSTABLE, *Larnastapula*, m. Ang. w Dewonshire, nad rz. Tawą, z portem niezczczanym, i pięknym mostem. Wyłia 2. Deput. na Parl. m. 10. od Excester. dł. 13. 42. fz. 51. 10.

BAROCHA, M. Krolestwa Guzaraty w Azji nad rz. Nerdabą sławną obilnością wody przymiotem zdarnym do przedniego bielenia płocien. Obfituje w pawie i kamienie achatki. Anglicy tu mają swe fort.

BARONIE, kraina Fr. w Delfinacie tak zwana, iż zawiera dwie obłzerne Baronie *Meuillon*, i *Montauban*.

BARRA, wyspa mała Hebrydzka w Szkocyi, na m. 2. długa. Mieszkańcy są Katol. Tegoż im. jest Krol. małe w Nigrycyi.

BARRAUX, fort Fr. w Delfinacie, wyławiona od Karola Emanuela Xcia Sabaudyi r. 1597. wzięta od Ledisguiera r. 1598. o m. 3. od Gracyanopolu.

BARRE, m. Fr. m. 6. od Mendy. Inne jest Margr. Fr. w Pow Andegawskim.

BARRE, termin Franc. Geograficzny, i żeglarski, znaczy brodwinę, baki czyli skały ukryte w morzu, które zawadzaia wniść do portu okrętom, iż ie przebyć nie można, tylko podczas wezbra-

morza.

BARREME, m. Fr. w Prowancyi, i dolina, m. 1. od Senezu.

BARRYEROWE miasta w Niderlandzie Austr. zowią się, w których przez traktat r. 1715. barryerowy, pozwolone Hollendrom trzymać swe załogi dla obrony granic Kraiu swego od Franc. Te zaś są Namur, Ypra, Furna, Tornak, Warneton, Menin, zamek Knok i Ruremunda. Załogi te przez rozporządzenie Jozefa II. Cef. r. 1781. przy nieopieraniu się Hollendrow wyprowadzone są z nich, z Namuru r. 1782. dopiero wyprowadzone były.

BARSAC, m. Fr. w Akwitannii, m. 2. od Langon.

BARSZCZOWO, m. Pol. w Woiew. Podolskim, znaczne znajdującemi się tu blisko lochami podziemnymi, w których daia się widzieć szczyby alabastrowe, i marmurowe. Nie miały dotąd ciekawego badacza, któryby ich ciągu dochodził, od Kamieńca m. 6.

BARTENSTEIN, M. Pruskie nad rz. Alłą z zamkiem, jest wielkie i wiedzie spor o pierwzeństwo z Krolewcem. Leży w Pow. Bartonii, m. 10. od Krolewca.

S. BARTŁOMIEJA wyspa mała Amer. jedna z Antylskich, ma w około m. 8. Jest z portem. Franc. tu swe mają osady od r. 1648. Leży na połud. wyspy S. Marcina, ob. Noyon.

BAKUTH, M. dawne Turckie w Syrii. Jest tu Kościół Katol. w ręku Grekow Nestorianow. To M. nie jest już tak znaczne, jak niegdys. Jest nad brzegiem morza, w gruncie wesółym i żyznym. m. 8. od Seydy.

BARUTH, M. Niem. w Elekt. Saskim, między Wittembergiem i Berlinem.

BARWICK, lub **BERWICK**, M. Ang. dosyć obronne i ludne w Nortumberlandyi przy uściu rz. Twedy, m. 33. na poln. od Yorku.

BARYSZ, m. w cyr. Lwow-
skim, dystryktie Halickim pod pan.
Aust. Od Tizmienicy m. 6.

BARZELLE, Opac. Cyfter.
we Fr. czyni 3000. liwr. m. 2. od
Valenco.

BAS, wysępka Franc. przy brze-
gach Brytanii, naprzeciw *S. Pol de*
Leon.

BASILICATA, Bazylikata,
Lucania, Prow. Wł. w Krol. Nea-
pol. między Kapitanatą i Kalabryą.
Obfituje w zboże, oliwę, wino, sza-
fran, bawełnę i miod. *Cirensa* jest
iey M. S.

BASKIRYA, Kraina Tatary
Moskiewskiej na gran. Krol. Kazań-
skiego. Gdy Baskirowie r. 1735.
zbuntowali się, Carowa Mosk. kilka
tu fortec dla utrzymania ich w bo-
jaźni wystawić kazala.

BASQUES, Baskowie, zowią
się Podgorzanie Pyreneyscy, częścią
we Francyi, częścią w Hiszpanii, to
jest mieszkańcy Powiatów Sulańskie-
go, Nawarryi Labour. Bayonna jest
ich M. S. Większa część ich w Hisz.
ob. Biskaja.

BASRACH, ob. Bassora.

BASSA, wysępka Szkocyi przy
wnięściu Goflu Edyńskiego z
fortecą na skałce niedostępnej, a mia-
ną tu za niedobyta. Obfituje w gest
morkie.

BASSAC, m. Fr. z Opac. Be-
ned. czyniącym 2500. liwr. nad rz.
Charentą, m. 6. od *Saintes*.

BASSANO, *Bassanum*, M.
Weneckie m. 6. od Wiceny, nad
rz. Brentą w gruncie żyznym w wi-
na delikatne. Oczyszna Jakoba *Du*
Pont, i Alda Mamuyusza. Inne jest
od *Bassano*, w którym Dolabella
Konful, zbil Toskańczyków, jest to
zaś w kampanii Rzymskiej, o m. 1.
od Tybru, na z. od Orty.

BASSEA, *Bassorum Oppidum*,
m. w Flandryi Fr. na gran. Arte-
zyi, fl. wielą wytrzymanemi oble-
żeniami. Hiszpani r. 1668. ułtapili
go Francyi traktatem Akwizgrañ-
skim. m. 3. od Lilli. dł. 20. 30. sz.

50. 53.

BASSEMPOY, m. Fr. m. 6.
od Daxy.

BASSIGNANA, *Augusta Ba-*
tienorum, wielka wieś Wł. w X.
Medyolańskim, nad zbiegiem rzek
Padu i Tanaru; fl. potyczką tu zwie-
dzioną r. 1745.

BASSIGNY, *Bassiniacus a-*
ger, żyzny Pow. Franc. w Szampa-
nii, obfituje w drzewa; którego M.
S. jest *Chaumont*.

BASSOMPIERE, włości Xie-
stwa Pańskiego we Fr. ktore dały im-
mie fl. domowi de *Bassompierre*.
Leżą między Thionwillą, i Longwi.

BASSORA, lub **BALSORA**,
Toredon, M. Az. wielkie, niżej
zbiegu Eufratu z Tygrem, w Irak
Arabii. Zbudowane za rozkazem
Omara Kalify III. r. 636. Od roku

1668. Turcy stali się iej panami,
W r. 1775. opanowali ją Persowie,
i odtąd stała się kupą gruzow i roz-
walin, zniszczona wojną i chorobami,
z przyczyny niezdrowego po-
wietrza dla przyległych bagnisk.
Mieszkańcy prowadzą handel zna-
czny. Zią Sardałami suchemi, sza-
rańczami, i daktylami tu obfitemi.
Bassora wydała wielu uczonych Au-
torów Arabskich, między innemi A-
bunawafa. Deszcz tu w zimie le-
dwie kiedy, a w lecie nigdy nie
pada. Leży od Goflu Perskiego o m.
3. od Bagdadu o m. 100. około, na
połud. ku w. dł. 66. sz. 30. 20.

BASTIA, m. Turcyi Europ.
nadm. w Albanii, naprzeciw wyspy
Korfu, przy uściu rz. *Calanu*.

BASTIE, m. Fr. m. 2. od Gap.
BASTIDA-DE-CLARENOS, m.
Fr. w Nawarze niż. m. 2. od Ba-
yonny.

BASTIA, *Mantium*, M. S.
wyspy Korfyki, z Bisk. portem, i
mocną fortecą. Anglicy i zbuntowa-
ni Korsarze zdobyli ją byli r. 1745.
wkrotce odebrali ją Genuńczyko-
wie. Potym ułtapiona była Franc.
Jest na brzegu wchodnim m. 3. od
S. Florenzo, 40. od Genuy. dł. 27.

12. sz. 42. 35.

BASTIMENTOS. małe wy-
sepki blisko ziemi tegiej w Amer.
połud. przy uściu odnogi *Nombre*
de Dios, z dobrym portem. Na ie-
dnej z nich znajduje się źródło do
picia wody osłabliwej. Kray jest o-
siadły od Indyanów, Hiszp. Depen-
dują od *Portobello*.

BASTILLA, zamek Fr. w Pa-
ryżu, zbudowany od Karola V. r.
1369. obrocony na więzienie publi-
czne.

BASTION Franc. jest plac o-
bronny w Afr. na brzegach Barba-
ryi, w Krol. Algierskim, fl. połowem
koralow; z koni, zboża, miedzi,
cyni, i wosku znaczny ma w han-
dlu odbył. Zdobyli go Franc. r.
1561.

BASTONIAK, lub **BASTO-**
NIACK, *Bastonia*, m. w X.
Luxemburskim, m. 8. od Luxem-
burga. Należy do domu Aust.

BASVILLE, *Bassvilla*, M.
Amer. z wygodnym portem w Mar-
tynice blisko *Fort Royal*, jest tego
im. we Fr. zamek, m. 3. od Pa-
ryża, nal. do *P. de Lamoignon*, m.
2. od Arpaiony.

BATA, M. Afr. stoł. prowiny
tego im. w Krol. Kongańskim, le-
ży w gruncie urodzajnym.

BATANS, Opac. Fr. Fran-
szkanow, fund. 1226. czyni 10000.
liwr. w *Besançon*.

BATAWIA, *Batavia*, piękne,
wiel. i mocne M. na wyspie Jawa,
w kr. Bantańskim z zamkiem do-
brym; Hollendrzy tu są Panami,
wystawiona jest od nich tam, gdzie
była dawniej Jakarta r. 1619. bu-
dowieła piękne, i handel prowa-
dzi bardzo wielki. Znajdują się tu
kupcy Państw niemal wszystkich,
nawięcej ją z bogactw Chinczyko-
wie. Stolicą jest kompanii Indy-
skiej Hollendrow, i ich towarów
składem. Miejsce jest rady gene-
ralnej i rządu osad Holl. w Indyach.
Żywności tu bardzo drogie. dł. 122.
30. sz. połud. 69.

BATEMBURG, *Batavodu-*
rum, dawne M. Holl. w X. Gel-
dryi, z tyt. Baronii nad rz. Mozą.
m. 3. od Nimegi.

BATH, *Butonia*, M. i Bisk.
Angiel. w Somerseshire, fl. ciep-
cami i fabryką sukien. Oczyszna
Jana Hales. wysłał z. Dep. na parl.
m. 3. od Brystolu. m. 30. na z. od Lön.
dł. 15. sz. 51. 20.

BATHA, czyli **BACHIA**, *Balgia*,
M. i Hr. Węgierskie, miało niegdys
swego Bisk. Wzięte jest od Ces. N.
r. 1686. Jest nad brzegiem zachod.
Dunaju, m. 5. od zbiegu jego z
Drawą. od Koloczyna na połud. m. 7.
dł. 37. sz. 46. 40.

BATAMONSTER, *Ba-*
thiensse Monasterium, klasztor Ba-
thienński, jest M. Węgierskie, oddzie-
lone od r. Dunaem.

BATIE, Hr. Fr. w X. Domskim,
m. 4. od *Travoux*.

BATIE d'Arvillars, Margr. Fr.
w Delfinacie, m. 7. od Gracyano-
polu na pół. ku w.

BATIKALA, lub **BATIKALA**,
małe Krol. Indyjskie na brzegu Ma-
labarskim, na półn. Krol. Kanar-
skiego, hołduje Krol. Onorskiemu,
ma M. S. tego im. Hollendrzy po-
zbawili tu handlu Portug.

BATIKALO, lub **MATICALO**,
M. i Krol. w części wschodniej wy-
sipy Ceylan, z portem przy uściu
rz. tego im. mającej obfiterne kę-
py. Hollendrzy wypędziwszy Portu.
najlepszą tu część posiadają.

BATOGHINA, nazwisko czę-
ści wyspy Gilolo.

BATOR, m. Węgierskie w cyr.
za Tyfzańskim, zkad wzięła imie
familia Batorych, z ktorej Stefan
I. był Krolew Polskim, Jędrzey zaś
następcą Kromera Bisk. Warmińskie-
go i Kardynałem.

BATOW, m. Pol. w Woie. Po-
dolskim fl. kłęką Marc. Kalinow-
skiego Hetmana Poln. Kor. z całym
woytkiem r. 1652. porażonego tu
od Chmielnickiego herfsta buntów
kozackich.

BATURYN, m. Pol. w Woie. Kiiowski pod pan. Rossyjskim, nad rz. Dęzną, m. 20. od Czerniecho-wa.

BATTAVI, Narod. Niem. dawniej osiadły tam, gdzie Nederland. **BATTLA**, m. Ang. w Hr. Suffex, fl. potyczką między Haroldem Krolew. Ang. i Wilhelmem Xciem Normandy r. 1066. m. 14. na pold. od Kantorbery.

BATUSABER, M. Azyatyc. w części pold. połwyśpy Malaki.

BAUBRAY, m. Fr. w Normandy, m. 1. od Conches.

BAUDRICOURT, Margr. Fr. w Lotaryngii. Inne jest o m. 2. od *Jouinville* w Artezji.

BAVEY, lub **BAVAY**, *Bagacum*, dawne m. Fr. w Harmonii, niegdyś wielkie, dziś wieś, m. 2. od *Baubeuge*.

BAUGE, lub **BEAUGÉ**, *Balgacum*, m. Fr. z zamkiem wy-fawione od Fulkona Nery wieku Xlgo, w pow. Andegawskim m. 4. od *Flèche*. fl. potyczką w r. 1421.

BAUGE, *Balgium*, m. Fr. w Brescy, z tyt. Margr. w gruncie ży-znym, m. 2. od *Blacon*.

BAUGENCI, *Balgentiacum*, M. Fr. w X. Aureliańskim z tyt. Hr. m. 4. od Aureliana, z Opa. fund. r. 1100, czyniącym 3600. liwr. Tu dwa *Concilia* r. 1104. i 1152. miane były. Handluje winami, wód-ką, sarszą &c.

BAUGERAI, Opac. Fr. Cy-ster. czyni 2800. liwr. fund. r. 1173. od *Loches* m. 2.

BAUGY, m. Fr. w pow. Biturycyjskim, od *Bourges* m. 4.

BAULLE, m. Fr. w Aurelii, m. 1. od *Baugenci*.

S. BAUME, *S. Balma*, lochy podziemne w Prowancyi we Fr. między Marfilią i Tulonem. Mniemają, iż tu S. Magdalena umarła.

BAUME, *d. Hofum*, m. Fr. i Xftwo z tyt. Para w Delfinacie, m. 2. od Romans.

BAUME-LES-MOINES,

jest Opac. Fr. czyni 13000. liwr. w Diec. Befancon.

BAUME-LES-NONES *Balma*, m. Fr. w Burgundyi m. 5. od *Besancon*, z Opac. którego zakonnicy czynią wywod szlachestwa.

BAUSK, Busk, lub Bowsk, M. Kurlandyi na gran. Litwy. Gu-staw Adolf Kr. Szwedzki r. 1695. potym r. 1705. po krwawey potyczce z Szwedami opanowali je Moskale. Leży nad zbiegiem Memli i Muszy. Bliżko na skale jest zamek spusto-szały *Bauskemburg*. m. 6. od Nita-tawy, dl. 42. 14. sz. 56. 30.

BAUTAGNE, Margr. Fr. w Burgundyi m. 3. od *Tournus*.

BAUTZEN, lub **BUDISSEN** Budzyn, Budyfyna, M. Niem. w Luzacyi wyż. z mocnym zamkiem, niegdyś Cef. dziś nał. do Elektora Saxonii fl. traktatem r. 1018. między Bolesławem I. Kr. Pol. i Hen-rykiem II. Cef. Oyczyna Jana Ot-ona, nad rz. Sprą m. 12. na w. od Drezna, od Gorlica 9. od Pra-gi 26. od Warszawy m. Pol. 78. dl. 32. 12. sz. 51. 10.

BAUX, m. Fr. w Prowancyi m. 3. od Arelaty, które dało na-zwisko znaczney familii Franc.

BAWARYA, *Bavaria*, po Niem. *Bayern*, po Franc. *Baviere*, znaczna Prow. Niem. z tyt. X. między Szwabią i Austryą, ma wzdłuż m. 50. wierz 35. Powie-trze zdrowe, grunt obfity w zboża, pastwiska i wina, kraj jednak jest ubogi dla małego handlu. Dzieli się na Bawaryą wyż. i niż. Po śmierci ostatniego Elektora Maxymiliana Jozefa r. 1777. Dom Austr. który miał pretensye do Bawaryi niższej zagarnął ją przez umowę z Elektorem Woiewodą Renu r. 1778. 3go. Stycznia. Xftwo Bawarskie od r. 1625. załczycało się godnością Elektorską. ale ta teraz przyłączona jest do Elektora Reńskiego, który i Xftwo oddziedziczył. Nie trze-ba mieścić Bawaryi, której M. S. Munich, z Woiew. Bawarskim, kto-

re czyni część Nortgawii, i ma M. S. Amberg, ani z Cyr. Bawar-skim, który jest daleko obfzerniejszy. Elektor Bawarski ma dochodu 13. milionow Reńskich, i ma w żoldzie około 15000. woyska. Bawar-czykowie są wyjęci we Fr. od nie-możności posiadania po swych zmar-łych w tym Krol. r. 1767. Cyrkuł Bawarski zawiera Palatynat wyż., Arcybisk. Saltzburkie, Bisk. Frei-singenńskie, Pasławskie, i Ratysbońskie, i Xftwo Neuburkie. M. S. jest Munich.

BAY, Margr. Fr. w Burgundyi m. 4. od Gray.

BAIARD, zamek Fr. w Del-finacie, m. 1. i poł. od *Allevard*.

BAIE, ob. Bey.

BAYEUX, *Bajoco*, M. Fr. znaczne w Normandyi z Bisk. bogatym, stol. powiatu Bessyńskiego. Kościół Katedr. jest tu dziwnie piękny. Mieszkańcy są pracowici, i do handlu sposobni. Leży m. 2. od morza, m. 7. od *Caen*.

BAYON, m. Fr. w Lotaryngii, m. 5. od Nancy.

BAYONNA, ob. Baionna.

BAYS, m. Fr. w pow. Wiwa-reńskim nad Rodanem, m. 4. na poln. od *Viviers*.

BAZA, *Basti*, m. Hiszp. dawniej bardzo obronne, w Kr. Grenady m. 6. od Guadix.

BAZAIM, *Bacaim*, *Bacaimum*, piękne M. Krol. Wifapur-kiego, w Azji, z portem dobrym na brzegu *Cunacan*. Za Jana Kr. Portug. r. 1533. wzięte było od Nunona, i Akunih. Zaraza po-wietrza wiele tu ludzi wygubia. Hołdzie Portugal. m. 8. na pold. od Bombainy.

BAZAS, *Vasata*, m. Fr. w Gaskonii z Bisk. dawnym, stol. Pow. Wasłeskiego po Fr. *Baza-dos*, nieurodzajnego i zarosłego w krzaki, leży na skale, m. 15. na poln. od *Condon*, od Ga-rumny m. 3. dl. 17. 20. sz. 44. 20.

BAZIEGES, m. Fr. w Lan-

re gwedocyi wyż. m. 4. od Toulofy.

BAZOGES, nazwisko dwóch m. Fr. w Pikawii.

BAZOUGES, mniej znaczne m. Fr. w pow. Andegawskim, i Cenomańskim.

BAZYLEA, *Bale*, *Basilea*, wielkie ludne, bogate i naysiękniejsze M. Szwayc. w Kantonie Bazy-leyskim, w porządku *głym*, rozcią-głym na m. 12. z Bisk. i Akademią fund. od Piusa II. r. 1459. Mieszkańcy przyjęci do przywilejów Kantonu r. 1501. Jan Eskolampadiusz wniósł tu Luteranizm r. 1519. i wypędzeni mieszkańcy i Biskup, przenieśli się do *Porentru*. Ken dzieli Bazyleę, na 2. miasta złączo-ne wspaniałym mostem. W Bazylei jest zwyczaj obfitywy wybijać godzi-ną w przed przed godziną właściwą. Rząd miasta jest Demokratyczny, i szlachty nie cierpią, osiadła musi przyjmować mieyskie prawa. Kanton Bazylejski mieścić nie trzeba z Bisk. Bazylejskim, które jest małą Prow. Niem. w Renie wyż. a które Bisk. jest Xciem Państwa Niem. i nie po-siada nad 2. miasta Porentru i Del-mont. Bazylea fl. jest ielsze han-dlem, i żywnością, także mianym tu zborem r. 1432. i urodzeniem Amerbacha, Bernouillego, i Hol-bena. Od Strazburga m. 22. od Ge-newy 50. od Paryża 100. od Wie-dnia 160. dl. 25. 15. sz. 47. 55.

BAZYLIA, m. Pol. w Woie. Wolińskim, od Konstantynowa m. 9. na w.

BAZYLIGROD, M. w Tar-taryi Moskiewskiej nad Wolgą, gdzie się z nią łączy Sura m. 12. od Moskwy M. S.

BEAIOUS, ob. Borneo.

BAYGNE, ob. Baigne.

BEARN, *Bearnia*, Prow. Fr. z tyt. Xftwa, między Nawarrą, Ga-skonią właściwą, i Bigorą. Kraj ten niemający długości nał m. 16. a sz. m. 12. liczył mieszkańców r. 1695. 198000. Obfitnie w rudy żelazne, ołowiane, i miedz; ma re-

wniny żyżne i załadzone winnicami. Benearczykowie są mocni trzeźwi i pracowici, po kilka tysięcy wychodzi ich ztąd na robotę do Hiszp. M.S. jest *Pau*. Ta Prow. przylączona jest do Korony Franc. pod Henrykiem IV.

S. BEAT, m. F. nad Garumną, w pow. *Comminges*, mające idomy stawiane z marmuru, w który obfitują okolice, m. 2. od S. Bertranda.

BEAUCAIRE, *Belloquadra* m. Fr. w Langwedocyi niżej. fl. iarmarkami, jest nad Rodanem, m. 5. od Awenionu, 4 od Arelaty. W Akwitani jest Baronia tego im.

BEAUCE, *Belfia*, Prow. Fr. między wyspą Franc. i X. Aurelianckim; dla obbliwżey żyżności gruntu zwana jest tżpichlerzem Paryża. Niema żadnych prawie ni łąk, ni wód, ani winnic. *Chartres* jest M.S. BEAUCAMPS, m. Fr. m. 6. od Abbewilli. Inne jest o m. 1. od Aumale.

BEAUCHAMPS, Margr. Fr. w Prowancyi m. 4. od Taraskony.

BEAUDEDUIT, m. Fr. m. 6. od Ambianu.

BEAUFREMONT, Baronia Fr. w Lotaryngii m. 2. od *Neuschauenau*.

BEAUFORT, *Bellofordia*, m. Fr. w Andegawskim z zamkiem. Handluie najwięcej zbożem. Oyczyzna Jak. *Giroult*. m. 6. od Andegawy.

BEAUFORT, Xłwo. Fr. w Szampanii, teraz zwane *Montmorency*. m. 7. od Troyes. Jest Baronia Fr. tego im. w Artezyi m. 4. od Attrebaty.

BEAUFORT, m. Sabaudyi doływ mocne, m. 5. od *Mousters*.

BEAUJEU, *Bellus locus*, piękne m. Fr. z zamkiem, fl. starożytnością. Gniazdo zacney familii Franc. *de Beaujeu*. m. 3. od Saony. m. 5. od *Macon*. Są włóści Fr. tego im. w pow. Biturycenckim.

BEAUJOLOIS, Pow. Bellio-

ceński Franc. w X. Lugduńskim przy Burgundyi, jedna z naydawniejszych Bar. Fran. nal. do Xa. Aurelianckiego. *Villefranche* jest M. S. załęczycia się wielkimi przywilejami.

BEAULIEU, *Bellus locus*, nazwisko wielu m. Fr. i Opaćw; jedno z tych m. 2. od *Clermont* czyni 25000. liwr. Inne w Mans, czyni 7700. liwr. Inne Cyfter. o m. 3. od Langres czyni 3500. liwr. Reszta niżej nie są znaczne.

BEAUMNOIR, czyli BOURHIER, Margr. Fr. w Xłwie Burgundyi, m. 3. od *Dion*.

BEAUMARCHAIS, m. Fr. m. 8. od Auch.

BEAUMARIS, lub BEAUMARISH. M. Ang. stoł. wyspy Angley z portem, zbudowane od Edwarda I. który go umocnił dobrym zamkiem. Wyśła Dep. na Parl. jest nad Cieśniną Menayską, m. 2. od Bangory. dł. 13. 4. sz. 53. 20.

BEAUMES, Baronia Fr. m. 4. od Awenionu.

BEAUMONT, *Bellomontium*, m. Hannonii Austr. między Sambrą i Mozą z tytułem. Hr. Wilelm III. Krol. Ang. dobywży go r. 1691. zburzył tu for. Przez traktat r. 1769. woyska Franc. i towary idące z Państwa Fr. do innych jego dzierżaw mają wolne przeysćie przez most w *Beaumont*. Jest od *Maubeuge* o m. 4. dł. 21. 51. sz. 50. 12.

BEAUMONT, *le Roger*, m. Fr. w Normandyi z tyt. Hr., nosi imie fundatora Rogeryusza Hr. Belomonskiego, od *Harcour* m. 2. Inne *Beaumont sur Oise*, jest m. Fr. z tyt. Hr. m. 3. od Paryża. R. 1400. spustozone było od Burguńczykow. Także *Beaumont le Vicomte*, m. Fr. o m. 6. od Aleneon, nadane tyt. Xłwa od Franciszka I.

BEAUMONT, M. Fr. w Langwedocyi nad rz. Ginoną, m. 2. od iey uyscia w Garumnę. Jest m. Fr. tegoż im. z Opac. Bend. w Arweronii, m. 1. od *Clermont*. Inne w

Langwed. m. 4. od Touloufy.

BEAUMONT, m. Fr. w Pow. Perigord, m. 4. od *Bergerai* z tyt. Hr. Wiele innych jest mieysc we Fr. tego im.

BEAUNE, *Belna*, piękne M. Fr. w X. Burgundyi, fl. winami i szpitalem fund. od Mikelaia Rollina Kancel. Xcia Burgundyi Filippa dobrego. Henryk IV. zepsuł tu zamek mocny wystawiony od Ludwika XII. Leży w kraju wesołym i żyżnym. m. 10. od Dijon. dł. 22. 20. sz. 47. 2.

BEAUPORT, nazwisko odnogi morskiej w Afr. na połud. brzegu Kastrery między przylądkiem dobrej nadziei i rz. *Do infante*. Jest tego im. Opac. Fr. w Brytanii czyni 8000. liwr.

BEAUPRE, nazwisko kilku Opaćw Fr. i Baronii jedney Franc. blisko *Sainville*.

BEAUPREAU, m. Fr. w Andegawskim niegdys z tyt. X. Para, m. 5. od *Aucenis*.

BEAUREGARD, są małe m. Fr. w Delfinacie, w Arweronii, i jedno w X. Dombłkim, którego dawniey było M. S.

BEAUVAIS, *Bellovacum*, M. Fr. znaczne w wyspie Fr. stoł. Pow. Bellowacenckiego, którego Biskup jest Hr. i Xciem Parem. Chor w Katedrze jest nayprzednieyszey Architektury dziełem. X. Burgundyi oblegał go bezskutecznie z 80000. woyska r. 1472. Niewiały na ten czas pod Wodzą Joanny Hachetet dafy tu meśtwu dowod. Handel w płotnach i materyach welnianych jest tu znaczny. Fabryka meblów, i blichy wyborne nie mnieyszy im czynią odbył. Oyczyzna jest wielu fl. ludzi, iako Hermanta, Dubos, Vignacourt. Od Ambianu na połud. m. 12. dł. 19. 44. sz. 49. 26.

BEAUVAU, m. Fr. z Margr. w Andegawskim.

BEAUVOIR, m. Fr. w Normandyi, m. 2. od *Lions*. I inne w Piktawii z tyt. Margr. naprzeciw *Noirmoutier*. Tegoż im. Opac. Fr.

w Pow. Biturycenckim fund. r. 1234. m. 3. od *Bourges*.

BEBASSAR, M. Natolii blisko Angury, gdzie kozy mają sierść długą i cienką zdadną do robienia kamlotow.

BEC, m. Fr. z Opac. czyniącym 6000. liwr. w Normandyi, m. 9. od Rotomagu.

BECDELIERRE, Margr. Fr. w Brytanii, którego mieyscem głównym jest Treambert.

BECHEREL, M. Fr. w Brytanii, m. 5. od Rennes. Ztąd wiele wychodzi nici kreconych.

BECHIN, *Bechinum*, M. i cyr. Czeski. General *Bugnoi* dobył go był r. 1619. i spalił. m. 5. od Taboru.

BECKEM, m. Niem. w Bisk. Monasterkim przy żrzadle rz. Weruny, m. 8. od Soestfy.

BEDARIEUX, lub Bec d'Arieux, m. Fr. w Langwedocyi, nad rz. Orbą. m. 8. od Beziers.

BEDASOWIE, *Bedas*, Narod wyspy Ceylan w Azji, osiadły w lesie wielkim, blisko morza, którzy są biali, i sprawni strzelcy z łuku. Do mięsa dodają miodu, i kładą je w drzewa wydżżone, które potym zatykają kółkiem, zostawiają tak i przez rok, potym biorą i iedzą. W swych lasach wielkie mają pszczoł mnośtwo. Nie mają miast ani wsi, ale często swe odmieniają mieszkania.

BEDER, *Bathana*, mocne i znaczne M. Az. w Państwie Mogolu, fl. Talinganow, m. 37. od Golkondy na połn., od Aurengabady na połud. 60.

BEDFORDSHIRE, mała Prow. Angiel. obita w zboże, paświska, mająca gruntu na 600000. łanow; wysła 2. Dep. na Parl. M. S. jest Bedford.

BEDFORT, *Latiodunum*, M. Angiel. w Prow. tego im. z tyt. Xłwa. Leży o m. 9. na połud. od Kambrdygi, od Londynu m. 15. dł. 17. sz. 52. 8.

BEDIS-VELEZ, M. Afr. z

portem dobrym w Prow. Eryf, w Krol. Fezańskim, naprzeciw *Permon de velez*.

BEDOUIN, M. Fr. w Hr. Wenessyńskim, m. 3. od *Carpentras*.

BEDOWIN, m. Ang. w Wiltshire, wysła 2. Dep. na Parl.

BEDUINOWIE, *Beduini*, rodzaj Arabow mieszkających w stepach pod namiotami, niepodległych żadnym Emirów, ani Szeikom ich Namiesnikom. Xżę najczęściej mający między nimi powagi mieszka w puszczy między górą Synai i Mekką. Turcy płacą mu daninę, aby nie napastował Karawanow pielgrzymujących do Mekki. Beduinowie są w Svyri, Palestynie, Egipcie, i innych Kraiach Azji i Afryki. Rel. ich jest Mahom. Mimo tego jednak z Chryścianami ludzko się obchodzą. Przychodniow przyjmują grzecznie, bez wyciągania czego od nich. Są z przyrodzenia poważni i skromni, nie śmieją się prawie nigdy, mówią mało, obmow nie cierpią, żyją razem w jedności, lecz gdyby który jednego z nich zabił, zerwana jest z nim, i z całym zabójcy potomstwem na zawsze przyjaźń. Broda jest w wielkiej u nich wadze, nie maż większy tu ochydy nad iey ogolenie. Nie mają ani Patronow, ani Sędziow. Emir, lub na kogo nappierwszego napadną, rozkłada ich poróżnienia i sprawy. Trzymają keni i niewolników wiele. O swą genealogią trzaskliwi nie są, ale pilni w wybadywaniu się pochodzenia swych koi. Trzy są ich gatunki, szlachta, mieszczanie i gbury. Nie używają lekarzow, ani aptek. Lud jest suchy, mocny, i niepracowny. Niewiaży białe i urodne.

BEDUER, Margr. Fr. w *Querici*.

BEERALSTON, m. Ang. w Devonshire, wysła 2. Dep. na Parl.

BEFORT, m. Fr. stol. Sundgawii z zamkiem dobrym. Dom Austr. traktatem Westfalskim ustał go Fr. r. 1648. m. 3. od Montbeliard, m. 11. na z. od Bazylei, d.

24. 32. sz. 47. 38.

BEGIA, lub BEGGIA, M. Afr. w Krol. Tunetańskim z zamkiem. Grunt iego jest żyzny w zboże. Leży na spadku góry, m. 25. od Tunetu.

BEJA, *Pax Julia*, M. Portug. dość wielkie i mocne w Allenteo z Bisk. i z tyt. Xstwa, nad ieziozem tego im. obitym w ryby delikatne, z ktorego zwykli poznawać przyszłą flotę, przed którą daie się w nim słyszeć huk nakłztalt ryku. Od Ewory m. 13. na połud. od Lizbony m. 25. dł. 10. 10. sz. 37. 58.

BEICHLINGEN, m. i Hr. Niem. w Turynghii, w cyr. Saxonii wyż. m. 7. na połn. od Wiemaru.

BEINE, Margr. Fr. m. 3. od *Digne*.

BEIRA, Prow. Portug. między Estremadurą i *Tralos-montes*, obfita w zboże i wszelkie owoce, w ktorej M. S. Konimbryka.

BEKIA, *Begia*, wyspa Amer. jedna z Antylińskich, mająca w okolo na m. 12. z portem dobrym. Nie ma wody do picia, i nie jest uczęszczana tylko od Karaibow z wypsy S. Wincentego do łowienia tu ryb, lub uprawy swych ogrodow przyplwających. Pełna jest iadowitego gadu.

BEKSANGIL, *Bithynia*, Prow. Natolii w Azji między morzem czarnym, Marmorą, i Archipelagiem.

BELA, lub BIALA, m. w Stwie Spickim na gran. Węgierskiej, mieszkanie od Lutrow, ludzi gospodarnych, pożarami zniszczone. Leży w miley równinie nad rz. Popradem, m. Pol. 15. od Krakowa.

BELCASTEL, m. Fr. m. 4. od *Ville Franche*.

BELCASTRO, m. Wł. w Kr. Neapol. z Bisk. w Kalabrii, leży nad górą, m. 3. od morza, 4. od S. Seweryna.

BELCHAMP, Op. Fr. w Lotaryngii, m. 2. od Lunewille.

BELCHITA, *Belia*, m. Hiszp. w Krol. Aragonii, nad rz. Almona-

zyr, m. 8. na połud. od Saragossy.

BELEM, M. i Pałac roskolzny Krola Portug. m. 2. od Lizbony. Jest także Belem, m. Amer. w Brezylji z Bisk. nal. do Portugal.

BELESME, m. Fr. dawne, m. 4. od Mortagne.

BELESTAT, m. Fr. w Hr. *de Toix*, fl. żródłem tu bliskim, ktore 12. razy wytryska, i tyleż razy nieknie we 24. godzinach równym wyściatem czasu, m. 4. od *Mirepoix*.

BELFAST, piękne M. Irlandyi w Hr. Antrymskim, z portem i zamkiem dobrym. Handluie znacznie. Wysła 2. Dep. na Parl.

BELGIUM, nazwisko nadmorskiego kraiu wzdłuż między Niem. i Francją, zawiera Nederland i Holandya. ob. Nederland.

BELGRAD, *Alba Graeca*, wiel. i fl. M. Turcyi Europ. stol. Serwii z Bisk. i z zamkiem dobrym. Handel tu kwitnie znacznie. Wzięte było od Solimana II. r. 1521. potym dostało się Cef. Niem. Znowu r. 1660. odzyskali je Turcy, i posiadanie im iego traktatem Karłowickim potwierdzone było r. 1690. Xżę Eugeni odebrał był Belgrad r. 1717.

poraziwszy Turkow, ale r. 1739. odany im był pod kondycją, aby fortyfikacye zburzyli, co i wykonali. Leży nad zbiegiem Dunaju i Savy, m. 65. na połud. od Budy, m. 106. od Wiednia. dł. 38. 30. sz. 45.

BELGRAD, M. Turcyi Europ. w Romanii nad Bosforem Trackim, m. 8. od Konstantynopola.

BELGRADO, M. Wł. w Pow. Forojulieńskim, nal. do Wenetow. Jest między Udyną i Konkordyą.

BEJOCIENSKI, Pow. ob. Beaujolois.

BELLABRE, m. Fr. w Biturycyńskim Pow. z tyt. Margr. znaczne huta żelazna, m. 3. od *Blanc*.

BELLA MORESKO I LE-PORIA, ob. Leporia.

BELLE-AIGUE, *Bella Aqua*, Opac. Fr. Cyfter. fund. r. 1137. czyni 2500. liwr. m. 4. od *Ebrovil*.

Belle branche, Belle combe, Belle etoile, Belle fontaine, są Opac. we Fr. mało znaczne.

BELLEFOURIERE, włości Fr. w Artezji, m. 2. od Lens.

BELLEGARDE, M. Fr. nad Saoną wprzod zwane *Seurs*, nim r. 1620. nadane było tyt. Xstwa Parada P. Bellegarde. Jest m. 6. od *Chalons*. Tego im. inne m. Fr. jest w Arwernii, m. 5. od *Evaux*.

BELLEGARDE, Plac mocny Franc. w Ruffillonie na gran. Katalonii. Wzięty był od Hiszp. r. 1674. ale Marzałek Schomberg wkretce go odzyskał. Po traktacie Nimegskim r. 1679. umocnił go Ludwik XIV.

BELLE-ISLE, *Colonesus*, wyspa Fr. m. 6. od brzegu Brytanii Franc. długa na m. 6. szeroka m. 2. Należała do Familii P. *Fouquet*, który ją zamienił u Krola na Hr. *Gisors*. Obronna jest garnizem Fr. Pałac Krolewski jest nayszczniejszym tu miejscem. Ma zupy solne, i ziemie żyzną. Anglicy opanowali ją r. 1761. ale traktatem Paryżkim wrocna jest Francji r. 1763.

BELLELA, *Belle perche, Belle rive, Belleval, Bellevaux*, są nazwiska Opactw Francuzkich.

BELLENAVE w Arwernii, *Belleroche* i *Belleville* w Pow. Bellocyńskim, ostatnie z Opac. czyniącym 3500. liwr. są m. Franc.

BELLEY, lub BELLY, m. Fr. z Bisk. Ustapione jest Francji r. 1601. od Karola Emanuela Xcia Sabaudyi. Leży blisko Rodanu, m. 7. od Chambery.

BELLINZONA, *Billitionum*, M. Wł. w Xstwie Medyolańskim, stol. Pow. swego, m. 2. od jeziora *Maggiore*. Należy do Szwajcarow.

BELLOWACENSKI Powiat, ob. Beauvais.

BELLOY, Baronia Fr. m. 4. od *Compiene*.

BELLUNO, piękne m. Wł. z Bisk. w Stanach Weneckich. Jest dołyć ludne. Oyczyzna Pierryulza i

Bolzaniego, *m.* 7. od Feltri. *dl.* 29. *sz.* 46. 9.

BELZERO, ob. Biela Ozero.

BELT, nazwisko dwóch cieśnin morskich w Danii, z których jedna mniejszym, druga większym Beltem się zowie. Niemi się łączy morze Bałtyckie z Niemieckim. Pierwszy jest między wyspą Fionią i Seelandyą, drugi między Fionią i Jutlandyą.

BELTURBET, *m.* Irlandyi w Hr. Kawan. Wysła Dep. na Parl. *m.* 3. od Kawany.

BELTZIG, *m.* Niem. w Elekt. Saskim, *m.* 9. od Wittembergi.

BELWEDERA, *Elis*, *M.* znaczne Grecyi, stol. Prow. tego im. na brzegu zachodnim Morei. Kraina nasyżniejsza i najbogatsza w tej połwyście. Miało jest w położeniu miłym; *m.* 7. na półn. od *Chiatrenza*, tyleż na połud. od Patras. Jest tegoż im. zamek w Krol. Neapol. *m.* 10. od *Castano*.

BELWEDER, miejsce blizkie Warszawy fl. fabryką farfuruową, w położeniu wesółym.

BELZ, *M.* Woiew. i Stwo Grodowe, teraz pod pan. Austr. Wprzód dzieliło się na Pow. Belski, Buski, Grabowiecki, Horodelski i Lubaczewski. Teraz cyrkul Belski zawiera 3. dystrykty, czyli Pow. Zamoycki, Tomaszowski, i Sokalski. Ma za herb gryfła złotego w polu czerwonym. Senatorow i urzędnikow ma jak inne Woiewodztwa. Woiew. Belskie od Władysława Jagiella ufłapięone było Xiążętom Mazowieckim, po których familii wygaśnięciu r. 1461. Kazimierz IV. przyłączył go do Korony, r. 1773. przeszedł pod pan. Austr. Kray ten obłany Bugiem i Wieprzem, jest żyzny, bogaty w odkryte nowo na wielu miejscach minery, i zupy solne. Magdzie nigdzie ziemię obracającą drzewa w kamień. Obywatele są polerowni, szczerzy i łudczy. Belz od Lwowa jest *m.* 8. od Krakowa 40. od Zamościa 9. *dl.* 42. 44. *sz.* 50. 30.

BELZUNCE, zamek i Baronia Fr. w Nawarze niż.

BELZYCE, *m.* w Woiew. Lubelskim, spustoszone, osiadłe handlującami tu żydami, od Krakowa *m.* 30. od Lublina *m.* 3.

BENAVARRI, *M.* Hiszp. w Krol. Aragońskim z zamkiem na granicy Katalonii *m.* 7. od Balbastro.

BENAUGES, Hr. Fr. w Pow. Burdegali, którego *M. S. Cadillac*.

BENAVENTA, *Avitium*, *m.* Hiszp. w Krol. Legionu z tyt. Xiśwa, nad rz. Elą, *m.* 12. od Zamory.

BENDARMARSEN, lub BENARMASSEN, *M.* i Krol. na wyspie Borneo, z portem dobrym, w Azji.

BENDER, lub TEKIN, *m.* Turcyi Europ. w Bessarabii nad Nieistrem, *m.* 54. na połud. od Bracławia; rezyd. Balzy, sławne schronieniem się tu Karola XII. Kr. Szwedzkiego po przegranej pod Puławą. Opanowany od Moskalow jest Bender r. 1770.

BENDZYN, ob. Będzyn.

BENE, lub BENA, *M.* Wł. w Xiświe Piemontu z tyt. Hr. *m.* 3. od *Querasco*, 2. od *Toscano*.

S. BENEDETTO, *M.* Wł. w X. Mantuańskim, *m.* 2. od *Sechia*, 14. od Mirandoli.

BENESUEF, lub BENISUAIDA, *Hermopolis*, *M.* Egipskie w Afr. załeczone lmem przednim, i konopiami, nad Nilem, *m.* 20. na połud. od Kairu.

BENEVENTO, Benewent, piękne, wielkie i bogate *M.* Wł. ale mało ludne w Kr. Neapol. stolica Xiśwa tego im. z Arcy Bisk. fund. r. 969. Toryla dobył go i zruynował r. 545. Narowninie Benewentu Karol Xzē Andegawski a Krol Neapol. porazili i trupem położył współzapaśnika o Koronę Mainfreda r. 1266. Wiele Benewent trzęsieniem ziemi zruynowany został, ośobliwie r. 1703. Sł. grammatyk Orbilius, Grzegorz VIII. Rofredo, i Odofredi byli rodem ztąd. Należy Benewent z swym

Xiśwem do Papieża. Jest w gruncie urodzajnym, w położeniu wesółym *m.* 5. od Awellini. 48. od Rzymu. *dl.* 31. 27. *sz.* 41. 6.

BENEVENT, *m.* Fr. w Marchii, *m.* 5. od Gwerety. i Opad. czyniące 10000. liwr. przyłączone r. 1695. do Bisk. Kwebeckiego.

BENEZUELA, ob. VENEZUELA.

BENFELD, *m.* Fr. w Alfacyi nad Illą, od Lotaryńczykow r. 1592. a od Szwedow r. 1632. wzięte było. Twierdze jego przez traktat Westfalski zniesione są. *m.* 5. od Stra burga.

BENGALA, Krol. w Indyach nad golfem Bengalskim, które Ganges przeczyna. Mieszkanie jest od balwochwalcow i Mahometanow. Nie wiały są udatne i strojne, ale bezwzględne. Obfituje kraj w iedwab, bawełnę, cukier, indych, pieprz, imbir, zboże &c. *M.* S. jest Daka. Anglicy i4 Panami tego krain.

BENGUELA, Krol Afr. z *M.* S. tego im. które się też zowie S. Filipa, w stronie zachodniej Afryki między Krol. Angolańskim i Jagą. Naylepszą jego część posiadają Portugalczycowie.

BENHEIM, fort. Fr. w Alfacyi, *m.* 2. od *Fort Louis*.

BENIARAX, *Bunobara*, dawne i zn. *M.* Afr. w Krol. Algierskim, w kraju obłitym w zboże, miód, i pastwiska, *m.* 15. na pold. od Oranu.

BENIN, piękne i wiel. *M.* S. Krol. Beniniego w Afr. rozciągłego na mil 150. nad Golfem Gwineyjskim, czyli S. Tomazsa. Krol Beninki jest mocny, uzbroić może wojska 100000. w krotkim czasie. Niepokazuje się ludowi tylko raz na rok, i na ten czas zabija na honor jego 15. lub 16. niewolników. Gdy umiera, część dworskich idzie za nim do grobu, i chowają z nim suknie i sprzęty jego. Zabija też ludzi wielu dla jego na innym świecie asystencyi. Wszyscy są niewol-

nikami Krola, i noszą piętna na znak tego. Mężczyźni nie noszą sukien, tylko które im od Krola są dane, niewiały aż dotąd są bez odzienia, póki go od meżow nie mają. Przeto wielu tu, obojczy płci nago po ulicach chodzą. Po śmierci Krola 7. dni mają uroczyste, w których około jego tańcuja grobu. Nigryczykowie sądząc, iż Bog będąc dobrym, nie potrzebuje czci, czynią ofiary diabłu, aby go usłodzić; czczą balwany. Kray ten zarosły jest różnym drzewem i wod pełny, obfituje w pieprz, bawełnę, kruszec, i zwierza. Owce tu mają sferć zamiast wełny. Holl. naywiękcy w tym Krol. prowadzą handel. Benin *M.* S. jest nad rz. Formozą *m.* 45. na półn. ku w. od *Ouvere*, *dl.* 26. *sz.* 7. 40.

BENISSONS-DIEU, Op. Fr. fund. r. 1138. *m.* 3. od Roan-ny.

S. BENOIST, *m.* Fr. z Op. Bened. fund. r. 623. czyniącym 14000. liwr. nad Ligerą o *m.* 1. od Sully. Tegoż im. Op. w Lotaryngii, inne w Szampanii, i w pow. Biturycyńskim.

BENSHEIM, *m.* Niem. w Die. Mogunckiej *m.* 4. od Worms.

BENTHEM, *m.* Niem. i Hr. z zam. w Westfalii, ma udziałnego Pana. na z. od Olnabruku *m.* 15.

BENTIVOGLIO, *m.* i zamek Wł. w pow. Bolofńskim, które dało nazwisko familii Bentiwogliow. *m.* 4. od Bononii.

BERAR, *Berarium*, Prow. Państwa Mogolskiego w Azji blizko Krol. Bengalskiego. Jedna z nayobfitszych w Indyi w zboże, ryż, owoce, i mak, z którego robią opium. Trzciny cukrowe tu same bez pracy ludzkiej się rozmnażają. *Schapur* jest *M.* S.

BERAUN, *Berona*, *M.* Krol. i Cyr. Czeski. W tym mieście stanął pokoy względem religii r. 1435. ułożony na zborze Bazylyjskim. Jest nad Mizą *m.* 5. od Pragi. Cyrkul

ten jest pelen lasów i zwierzyny, i zowie się też Podwierzdzkim.

BERBICE, Rzeka Amer. w ziemi tegiej, która wpada w morze północne. W tym kraju niemalż inney nad tę rzekę, której brzegi zarosłe są krzakiem bawełnianey krzewiny, i rośliną zwaną *Oreltiana*, około której, iak koło indychu się chodzi, i tegoż jest użyćcia. Holl. tu mają swe osady.

BERCHTOLSGADEN, m. i Probstwo udzielne w Arcyb. Saltzburskim zawarte. Ztąd na całą okolicę soli wychodzi dostatkiem. Leży nad Ahą, m. 4. od Saltzburga. Dł. 30. 40. sz. 47. 30.

BERCKEIM, m. F. w Alfacji, m. 1. od Shelestadt.

BERKSHIRE, ob **BARKSHIRE**.

BERDOA, puszcza wielka w Barbaryi, w Krol. Trypolitańskim, w której lud bawi się rozbojami.

BERDOA, M. Armenii Perskiej w Azji. Powietrze ma zdrowe, bydła, osobiwie mułow, żywi bardzo wiele. Jest w gruncie żyznym, m. 4. od rz. Kury, m. 25. od Erywanu. Dł. 65. 30. sz. 47.

BERDYCZOW, M. Pol. w Woi. Kiiwskim, z zamkiem dosyć obronnym, w którym klasztor Karmelitów bogaty z obrazu cudownego. Od Dubna m. pol. 26.

BERBEROWIE, lub **BREBEROWIE**, *Breberes*, naród Afryki mieszkaący pod namiotami nakłztałt Arabów w różnych kraiach Barbaryi, na półd. Krolestw Trypolitańskiego i Tunetańskiego. Ich bogactwa zależą na bydłe, osobiwie na licznych trzodach kóz. Jest lud wojenny, z szlachectwa chępliwy, utrzymujący swe pochodzenie z Sabeyczyków, którzy tu z Arabii szczęśliwey przeszli z Krolestwem swym Melek-Istrykiem, który podług nie których dał imię Afryce, nie którzy mieszkać po miastach, ale pogardzeni od tych, którzy mieszkać po stepach.

BERG, *Ducatus Montensis*, Xitwo Bergeńskie, w Niem. nad brzegiem wschodnim Renu w Cyr. Westfalii; kraj pełny gor i lasów, mieszkańcy są handlowni. Dusseldorp jest jego M. S. Należy do Ele. Woiewody Reński. Jest Hr. tego im. w Zutfauii Prowincyi Holl. na gran. Kiiwii.

BEGAMASK, *Bergamasco*, Prow. Wł. w Państwie Weneckim, graniczy z Brescianą, Walsoliną i Xitwem Medyolanu. Kraj jest bardzo ludny. Obywatele są dowcipni i przemysłni w handlu żelaza, obiciów, bydła, marmuru i kamieni. Język Bergamaskanów jest naygrubszy we Włozzech.

BERGAMA, *Bergomum*, wiel. ludne i mocne M. Wł. stol. Bergamasku w Rplcey Weneckiej, z Bisk. i zamkiem. Wkatedrze daie się widzieć grób Gnała Bardome *Cognitione*, który pierwży armaty na pole do boju wyprowadził. Mieszkańcy podlegli są wolom wifzącym pod gardłem. Albani, Alberyk Rosliati, Piotr Maffieusz z Bergamy byli rodem. m. 10. od Medyolanu, 15. od Kremony. Dł. 27. 8. sz. 45. 42.

BERESTECZKO, m. Pol. w Woi. Wołyńskim, dosyć handl. i osiadle. St. główną porażką Chmielnickiego, mającego z sobą, iak pifzą, kozaków i Tatarow na 300000. zbitego od Polaków pod Janem Kazim. r. 1650. Jest domu Zamoyfskich. Poddani zaszczycać się wolnością, mało znaną poddaniństwu Polskiemu. Jest od Dubna m. 6. od Łucka m. 7.

BEREZYNA, - rz. w Woi. Witebskim, wypływa z pod Dypfzyc, i w pada w Dniepr. w pow. Rzeczyckim.

BERGAS, *Bergula*, M. Turcyi Europ. w Romanii z Arcybisk. Greckim. Jest nad Larysłą, m. 13. od Adrianopola.

BERGBIETEN, m. Fr. w Alfacji, m. 3. od Strazburga.

BERGEN, *Berga*, piękne i

dawne M. Norwegii, stol. Prow. Bergenhus, i caley Norwegii, z zamkiem mocnym, z Bisk. Luterskim, i portem głębokim. Prowadzi handel wielki rybami suchemi, futrem drogim i drzewami mafzrowemi. Cały kraj prawie zbożanie rodzi, sprowadzają go ztąd inąd, a sprzedawania go na prowincyę samy Berganie mają prawo. od Drontheim m. 95. od Kopenhagi 120. Dł. 23. 15. sz. 60. 11.

BERGEN, m. Pomeranii, stol. wyspy Rugen. należy do Szweccji, m. 5. od Strallunda.

BERGEN, M. Niem. w Saxonii, m. 3. od Dannebergi. Tegoż im. m. Niem. w X. Juliaczeńskim między Julichem i Kolonią.

BERGEN, Opac. Proteftanckie, blisko Magdeburga, ztąd konkordata religii r. 1579. wyszła.

BERGEN, H. miejsce blisko Frankfur. nad Menem, gdzie Franc. Hannoweranów zbili r. 1759.

BERGENHUS, Bergenhuza, Prow. Norwegii, między morzem, i Aggerhuza, bogata w rudy żelazne.

BERGERAC, *Bergeracum*, bogate, bandl. i mocne M. Fr. w Pow. Perygord; w czasie wojny o Religiją Ludwik XIII. dobywłszy Berzeraku zburzył twierdze tego r. 1621. Leży nad Dordonją, m. 3. od Perigueux.

BERG-OP-ZOOM, *Berga ad Zoom*, M. Brabancyi Holl. w Margr. tego im. Jest male ale piękne, itak murem, iako i dla bagnow go otaczających jedno z nymocniejszych. Xżę Parny r. 1581. a Margr. Spinola r. 1622. oblegał go, bezskutecznie: Spinola stracił tu 10000. ludzi. Fr. pod Gnałem Lowental dobyli szturmem Bergopzomy r. 1747. Należy do Elektora Palatyna, i twierdze tylko są Holl. Oyczyzną jest Zueryuiza Boxhorn. Od Anwerpji m. 6. od Bredy m. 8. Dł. 27. 45. sz. 51. 30.

BERG-SAINT-VIVOX, M. z pięknym Opac. w Flandryi,

Tom 1.

ufortyfikowane przez P. Vauban. Wzięte od Xcia Parny r. 1587. było Hollendrom, mimo ich dzielnego odporu, temu zaś od Xcia Aureliańskiego r. 1640. jest odebrane. Wr. 1651. poddało się Hlizzpanom, ale ie r. 1658. odzyskał Turenniuiz, i traktatem Pyreneyskim zostalo się przy Franc. Jest nad rz. Kolmą, m. 2. od Dunkierki. Fortece Lavin Szwaycarska, i S. Franciszka, nie są ztąd daley nad milę.

BERGSTRASS, Pow. z tej strony Renu, rozciągły od Landgrawstwa Darmstadt, do Heidelbergu. Należy do Elekt. Mogunckiego. i Palatyna Renu.

BERGZABERN, *Berga ad Tabernas*, m. Niem. w Xitwie Dwoch-Mostow, m. 3. od Landau.

BERLAS, m. Fr. w Langwedocyi, m. 2. od Castres.

BERLIN, *Berolinum*, wiel. piękne, i mocne M. Niem. stol. Elekt. Brandeburskiego, rezyd. Kro. Pruskiego. Zdobia go pałac wspaniały, w którym biblioteka wielka z kabinetem pełnym obfliwości różnych i medalow, Akademia, Obserwatorium, gmachy publiczne, i przepiękna zbrojownia. Religia. pan. Luterska, ale inne mają wolność. Austriacy r. 1757. a Moskale r. 1760. wyciągnęli ztąd znaczne podatki. Leży nad Sprą, która w pada w Elbę, m. 13. od Brandeburga, 18. od Wittembergi, 120. od Wiednia, Dł. 37. 7. sz. 52. 31.

BERLINEC, m. Pol. w Woi. Podolskim od Szarego grodu m. 3.

BERLIPS, Hr. Niem. w Hafsji nad rz. Werą.

BERMUDY, *Bermudes*, wyspy Amer. poln. o m. 200. od brzegów Karoliny. Tak są nazwane od Jana Bermuda, który ie r. 1527. odkrył. Od sprowadzenia swych tu osad r. 1612. Anglicy ie sobie przywłaszczyli, i trzymają dotąd. Krapiszarze liczą tu na 10000. osia-

K

dłych Anglików: iakoż ich osady tu są największe. M. S. jest S. Jęzowego na wyspie jedney z frzednich tego m. Nayobsternieysza z nich jest Bermuda. Powietrze tu umiarkowane i zdrowe. Rośliny wszelkie Europ. dobrze się przyjmują. Zbiierają tu z pola na rok dwa razy. Mieszkańcy przeistają na płodach swej ziemi, mało się bawią handlem, który tu zawił na tabace, pomarańczach nadzwyczaj wielkości, i drzewach do budowl. Do wieku 17go choroby tu były rzadkie, odmiana jakaś powietrza uczyniła je teraz częstszymi.

BERN, *Berna*, wiel. i piękne M. Szwajcarskie stol. Kantonu Bernieńskiego, założone od Berchtolda V. r. 1191. kościół, szkoly sławne i bogata Biblioteka go zdobią. W Bernie jest 12. towarzystw, które opactwami zowią, 4. większe i 8. mniejszych, w jednym z tych każdy obywatel bez różnicy stanu zapisany być powinien, inaczej wyższych godności spodziewać się nie może, każda z tych kompanii ma swego kapitana, zwanego szefnastnikiem, bo 4. opactwa, małą ich po dwóch, a mniejsze 8. po jednym, co czyni ich 16. W tym mieście zawsze są chowane niedźwiedzie, na pamiątkę, iż ich założyciel, tamy, gdzie Berna, upolował, niedźwiedzia. Obywatele są handl. Religii protestanckiej, iako i kanton cały. Berna oyczyną jest Morelego. Leży nad rz. Aarą m. 7. od Fryburga, 20. od Zurychu, 30. od Genewy. dł. 25. 10. f. 47.

BERNENSKI, Kanton, z 13. Kantonow Szwajcarskich jest drugi i największy; wzdluż na m. 60. wierz 50. Rząd jego polega na wielkiej i małej radzie. Dzieli się na część Romaneńską, w ktorej po Franc. i Niemiecką, gdzie po Niem. mówią.

S. BERNARDA, Opac. w Niderlandzie, m. 2. od Antwerpii. Tegoż im. Opac. we Fr. mila od

Bayonny. Są i inne.

S. BERNARDA, gora wyłoka w Szwaycarach i Sabaudyi, między Walezyą, i doliną Aostą; na wierzchu tej, który zawsze okryty jest śniegiem, ktoredy się ciągnie trakt Szwaycarski i Włoski, jest wielki klasztor, w którym zakonnicy przyjmują ludzko. i bez płacy wszelkich podróżnych bez różnicy religii.

BERNAW, m. Niem. w Ele. Brandeburskim m. 6. od Berlina.

BERNAY, m. Fr. w Normandyi wyż. z tyt. Hr. i Opac. Bened. fund. 1013. ktore czyni 16000. liwr. jest handlowne o m. 12. od Rotomagu.

BERNBURG, piękne M. Nie. w Saxonii wyż. w Xstwie Anhalt, nad rz. Salą, m. 6. od Dessau.

BERNCASTEL, m. Niem. w Elekt. Trewirskim, z zamkiem wystawionym r. 1277. sł. dobrimi winami, jest nad Mozellą między *Trarbach* i *Weldenz*.

BERNCOURT, Baronía w Lotaryngii m. 3. od *Toul*.

BERNEUIL, Wikomt Fr. m. 2. od *Compiègne*.

BERNWALD, m. Pol. w X. Oświęcimskim, pod pan. Austr. i Stwo Niegrodowe.

BERRE, *Berra*, m. Fr. w Prowancyi, z tyt. Baronii, m. 5. od *Aix*. Xżę Sabaudyi opanował ją r. 1591 ale traktatem Werwiskim wrocil ją Francyi. Jest blisko bagno tego im.

BERRI, *Bituriges*, pow. Bituryczeński, Prow. Fr. z tyt. Xstwa, między pow. Blezeńskim, Gatyneńskim i Piktawią. Grunt jest żwżny w zboże, len, konopie, owoce, i gdzie niedzie wino. Dzieli się na wyższy i niższy; rządzona nayprzod ta prow. była od swych Hr. potym Wikomtów, nakoniec przedana Filipowi I. r. 1100. i od Jana Krola Fr. podniesiona na tyt. Xstwa, zwykla iść w dział Krolewiczow Franc. Polepszenia stanu zubożony

tey Prow. złym rządem, ułtawa Parlamentu r. 1778. obmyśliła sposob, i zaradziła niszczeniu jej od wielu Kommissarzow. *Bourges* jest M. S.

BERSELLO, lub BRESSELLO, *Brixellum*, M. Wł. dobrze obronne w X. Modeneńskim. Xżę Eugeni r. 1702. dobył go, r. 1703. znówu Franc. r. 1707. wyprożniono od nich zostało. Leży blisko zbiegu Padu z Linzą, m. 4. od Parmy, 3. od Gwaftalli, 6. od Reggio, 11. od Modeny, 10. od Kremony. dł. 28. f. 44. 55.

BERSUIRE, *Bersuire*, m. Fr. w Piktawii niż. m. 5. od *Thouars*, 3. od *Mauleon*.

BERTACOURT, Opac. Zakonnicy, fund. r. 1095. we Fr. m. 3. od Ambianu.

BERTET-DE-GORZB, Margrab. Fr. m. 5. od *Macon*.

BERTHEOUS, Berthevin, Bertignat w Arwernii są nieczemne m. Fr.

BERTHOLSDORF, m. Niem. w Łuzacyi wyż. m. 2. od *Labau*, gniazdo braci Morawskich, którzy tu w bliskości zbudowali *Herrnhut*, ob. to nazwisko.

S. BERTIN, Opac. Fr. Bened. w *Saint-Omer*, czyni 100000. liwr.

BERTINORO, *Bertinorium*, M. Wł. w Romanii z zamkiem i Bisk. Suffr. m. 6. od Rawenny, 56. od Rzymu. dł. 29. 39. f. 44. 8.

S. BERTRAND, *Conventa*, M. Fr. w Akwitanii stol. Hr. *Comminges*, z Bisk. który się piże Biskupem Konweneńskim, a jest Suffr. Arcy Bisk. Augustańskiego. Leży nad Garunną m. 17. od Augusty, 10. od Tarby, 175. od Paryża. dł. 18. 8. f. 43. 3.

BERWALT, m. Niem. w nowy Marchii Brandeburskiej, m. 2. od Damy; leży nad jez. i sł. jest traktatem uczynionym między Francją, Szwecyą, i Protestantami Niemieckimi na poparcie wojny lat 30. r. 1631.

BERWICK, ob. Barwick.

BERZETO, *Barcetum*, m. i

Opac. w X. Parmeńskim, m. 9. od Parmy na połud.

BESANCON, *Vesontio*, Bezancon, dawne, piękne i wielkie M. Fr. stol. Hr. Burgundyi, z zamkiem. Ma Arcy Bisk. który się piże Xciem *Imperii*. Ma Akad. *Universitatem*, sądy główne, i szpital wspaniały. Chustka od potu Chrystusa Pana, wiele tu ludzi dwa razy na rok ściąga. Ludwik X. V. r. 1674. dobył go. Oyczyną jest Kardynała *Granvelle*, Boissarda, Dunoda, Chiffleta, Boisfota. Od *Dijon* m. 10. od Paryża 83. od Genewy 26. dł. 23. 44. f. 47. 13.

BESIGHEIM, m. Niem. w Szwabii w X. Wittenberkskim, m. 10. na półn. od Stuttgardy.

BESCON, m. 4. od Andegawy.

BESSAN, m. 1. od Agdy, są

m. Fr.

BESSARABIA, czyli Buziack, mały Kray Turcyi między Multanami, Dunajem, morzem czarnym i Tartaryą, mieszczący od Tatarow niepodległych, którzy z bydła, roli, i rozbiciu żyją. W Religii i obyczajach podobni są do Tatarow Krymskich. Na wpadnienie woysk obcych w Kray swoy, uciekają na gory nieprzebyte. Miasto ich główne jest Bender.

BESSE, Bessenay, Bessiers, są małe m. Fr.

BESSIN, Pow. Baioczeński we Fr. w Normandyi niż. blisko morza. Dzieli się na wyż i niż. Znajdują się w nim kamienie łupalne do murowania zdadne. M. S. jest *Bayeux*.

BETANCOS, *Betanzos*, *Brigantium Flavium*, M. Hiszp. w Gallicyi nad rz. Mandeo, m. 13. na półn. od Kompostelli. dł. 9. 40. f. 43. 21.

BETELFAQUI, lub BETELSAKI, m. Az. w Arabii szczęśliwej, m. 10. około od morza czerwonego, w gruncie bardzo obfitym w kawę naywzietszą w całej Turcyi. Jest o m. 37. na półn. od Mekki.

BETHLEEM, w Palestynie R. Kij

Urodzeniem Chrytusa Pana; nie jest więcej dziś jak małą wioską. Leży na wzgórce *m. 2.* od Jeruzalem.

BETHLEEM, Przedmieście *vr Clamecy*, z tytułem Biskupstwa, na które nominuje *Xz de Nevers*.

BETHUNE, *Bethunia*, *M. Fr.* w Hr. Artezji z zamkiem i twierdzami dzieła *P. Vanban*. Gaillon *d'Orleans* wziął go był r. 1645. odebrali go sprzymierzeni r. 1710. ale traktatem Utrechckim oddane było Francji. Leży na skale *m. 3.* od *Aire*, *s.* od *S. Omer*, 48. od Paryża. *dl. 20. 18. sz. 50. 31.*

BETLIS, mocne *M. S. Kurdystanu* w Azji z zamkiem. Bey udzielny tu jest Panem. Nad rz. Bendekahi, *m. 60.* od Diarmiru. 18. od *Van*.

BETSCHAU, *m. Czeskie* w cyr. Egerckim, *fl. minerami*, *m. 10.* na w. od Egru.

BETUWE, lub BETAU, *Batuwa*, Kraina *Holl.* w Xstwie Geldryi między Renem i Leck. Ziemia tu zawsze wilgotna, a deszcze czynią go często Kraiem nieprzebytnym. Dzieli się na Betuwią wyższą i niższą.

BEU, *m. Fr.* z tyt. Hr. *m. 2.* od Houdan.

BEVELAND, wyspa *Holl.* w Zeelandji. Rz. Skalda dzieli ją na dwie części zwane *Zuid-Beveland*, i *Nort-Beveland*.

BEWDLEY, *m. Ang.* w Prow. Worcester, nazwane z Angielskiego, co znaczy miłe miejsce, od swego położenia nad Sawerną. Wyśła 2. Dep. na Parl. *m. 5.* od Worcester, 31. od Londynu. *dl. 15. 10. sz. 12. 24.*

BEWERGEN, *m. Niem.* w cyr. Westfalji, *m. 9.* na poln. od Munster.

BEVERLEY, *Petuarja*, *m. Angiel.* w Prow York, *m. 55.* na poln. od Londynu. Oczyszczona Fishera Bisk. Rochesterckiego zabitego od Henryka VIII. Wyśła 2. Dep. na Parl. *dl. 17. sz. 53. 48.*

BEWERN, *m. w X. Brun-*

szwickim nad Weserą, z zamkiem, *m. 4.* od Korweyu.

BEWERUNGEN, *m. Niem.* w Diec. Paderbornskicy, *m. 9.* na w. od Paderborny.

BEUIL, *m. Fr. m. 5.* od Tours, i Opac. *Fr. m. 3.* od *Limoges*, Cysterfów, czyni 1100. liwr.

BEUREY, Włości *Fr.* w Lotaryngji *m. 3.* od Baru Xiążęcego.

BEUTHEN, Budysta niższa, *M.* i dzierzawa w Szląsku niższym nad rz. Odrą *m. 4.* od Głogowa.

BEUTHEN, wyższy, *M.* i włości w Szląsku wyż. w Xstwie Opawskim. Jest *fl.* traktatem między Kazimierzem IV. Kr. Polskim, i Podiebradem Jerzym Kr. Czeskim r. 1460.

BEUZEVILLE, *m. Fr.* z Hr. w Normandji, *m. 2.* od *Carentan*.

BEY, *Baia*, nazwisko Geograficzne znaczy odnógę morską małą, z tą różnicą od wielkiej odnogi, że Bey przy wnijściu jest ciałny, czyli lżyie ma wązka, a dalej wpływając i rozlewając się między brzegami, staje się oblężniewszym; i w takich miejscach naybezpieczniej zawiłają okręty.

BEZE, ob. Baife.

BEZIERS, *Biterra*, *Biterro*, piękne i dawne *M. Fr.* z Bisk. powiatem, i tyt. Wikontego w Langwedocyi niż. Wesole jego położenie było powodem niektórym mowieniu, iż gdyby Bog na ziemi mieszkać chciał, mieszkałby w Biterze: *Si Deus in terris, vellet habitare Biteris*. Na co żartobliwy ufoczypliwie dodał: *ut iterum crucifigeretur*. Grunt jego żyzny obfity, w zboże, oliwę, wino wyborne. Oczyszczoną jest Barbeyraką; Boskagera, Fontaniera, Maïrana. Od morza jest *m. 3.* od Narbony *m. 5.* od Paryża 157. *dl. 20. 52. sz. 43. 20.*

BEDZIN, lub BENDZYN, *m. Pol.* w Woiew. Krakowskim i Stwo niegrodowe, na granicy Szląskiej, pamiętne Kommissjiacyi

między Beuthen i Bendzynem uczynionej r. 1584. między Rudolsem II. Cef. Niem. i Arcy Xciem Maksymilianem i całym domem Austr. z drugiej zaś strony między Zygmunt III. i Kzeplą Pol. w której tranzakcyi Maksymilian rzekł się na zawsze pretenzji do Tronu Polskiego. Od Krakowa *m. 11.*

BIAFAR, *M. S. Krol.* tego im. w Nigrycyi, nad rz. *los Camarones*, blisko gósi *S. Tomazja*. Białarowie także jest naród Afrykański na brzegach Gwinei naprzeciw wyspy Bilagos.

BIAGRASSO, wieś Xstwa Medyolańskiego nad rz. Ticinella, *m. 4.* od Medyolani, 2. od *Vigevano*. W tym mieyscu Franc. pierzchiać musieli r. 1524., w której ich ucieczce *fl.* Bayard poległ.

BIAŁA, *m. Polskie* w Brześciu Litewskim, z łzkami i pięknym pałacem Xząt Radziwiłłow. od Brześcia *m. 6.*

BIAŁA, rz. w Woiew. Krakowskim, płynie pod Sandecz, Tuchow, wpada w Dunajec niedaleko Tarnowa. Tęgoż im. rz. w Podlaskim wpada w Narwę.

BIAŁA, *m.* w Xstwie Oświęcimskim na granicy Szląskiej blisko Bilitz.

BIALACERKIEW, *m. Pol.* w Woiew. Kiiwskim, znaczne Tatarów kłeską r. 1626. Ma Starostę bez iurydykcyi, od Kiiwam *m. 16.*

BIALAKŁAWA, ob. Bala-klawa.

BIAŁOGROD, lub BIAŁOGROD, *Akerman*, *Arpis Moncastrum*, *M.* mocne Bessarabii nad morzem i jeziorem Widowo, *m. 4.* od wysścia Dniestru, od Oczakowa *m. 12.* Opanowane było od Moskalow r. 1770. i wroczone Tatarom r. 1774. Stolicą jest Tatarow Budziackich, obronne garnizonem Tureckim. *dl. 49. 20. sz. 46. 24.* Jest inne *m.* tegoż im. w Bessarabii.

BIAŁOGROD, *m. Pol.* w Woiew. Wileńskim, *m. 3.* od Lidy.

BIAŁYKAMIEN, *m. Pol.* w ziemi Lwowskiej, teraz pod pan. Austr. w dystrykcie Brodzkim od Złoczowa *m. 2.*

BIAŁYSTOK, *M. Pol.* w Woiew. Podlaskim, jedno z nayporządniejszych miast Polskich, które zdołają pałac kosztowny, ogrody rozrywkowe, zwane Wersalem Podlaskim. *Sl.* długą chorobą Augusta II. Kr. Pol., nadnieszczono pożarem r. 1753. Jest domu Branickich *m. 28.* od Warszawy.

BIANA, *M. Az.* w stanach Mogolu, *fl.* wyborynym tu indychem, *m. 20.* od Agry.

BIART, *m. Fr. m. 2.* od Bayonny.

BIBEN, ob. Pedena.

BIBERACH, Biberak, *Bibra-chum*, *M. Niem.* wolne i Cesarskie w Szwabii. Naywiękzy tu prowadzą handel barchanem. Oczyszczoną jest *fl.* Brandmullera. Mieszkańcy ustawą Parl. mogą we Fr. cheymować dziedzictwa od r. 1775. Leży w nizinie buynnej, nad rz. *Rufs*, i pobokiem *Biber*, *m. 3.* od Buchau.

BIBURG, *m. o. m. 2.* od Lands-hut w Bawaryi, zowią go też Wilsburgiem, iż jest nad rz. Wilfą. Niektorzy mają go za dawne *Bibacum* Ptolomeusza.

BICETRE, zamek o *m. 1.* od Paryża, gdzie szalonych, niemych, włoczców, i wydziedziczonych zamykał. Nazwisko ma od pewnego Biskupa Winchesterckiego.

BICHE, ob. Bitche.

BICOCQUA, o milę od Medyolani, pamiętne miejsce porażenia Lautreka r. 1521.

BIDACHE, *Bidaflia*, *m. Fr.* w Nawarze niż. z zamkiem, *m. 5.* od Bayonny. Dziedzictwo domu Grammontow.

BIDASSOA, *Vedassus*, rz. która dzieli Hiszp. od Franc. wpływa z gór Pyreńskich, wpada w morze między Andają i Fontarabją. Hiszpani biorą clo od Franc. iadących do Hiszp., a Franc. od

Hiszp. z drugiej strony rzeki przybywających do Francji. Ta rz. czyni wypię *des Faisans*, fl. zawartym tu pokoiem r. 1659.

BIDOUZE, Baronía Fr. m. 4. od Tarby. Tegoż im. jest rz. w Narwarze.

BIECHOW, m. Pol. w Woiew. Kalickim, z Kąśzelańską. Zdobi go Kłasztór Filipinów. Jest na półn. Gniezna.

BIECZ, *Becia*, m. Pol. w Woiew. Krakowskim, dziś pod pan. Austr. w dystrykcie Krosńskim. Ma swój powiat, gród i urzędników. Obwiedzione jest starym murem. W gruntach Bieckich znajduje się miedź i koperwas. Mieszkańcy z wody rzeki Raby, sol warzą, a z pianny rzecznej sarkę zbierają. Tu stolica katow. Jest nad rz. Rabą, od Krakowa m. 13. od Sandomierza 14. dł. 38. 53. sz. 49. 50. Oryczyzną jest Kromera.

BIELA, M. Aragońskie nad rz. Biela, m. 14. od Saragossy.

BIELA, *Ebellanum*, M. Rofyjskie, stol. Prow. tego im. nad rz. Opłzą, m. 50. od Moskwy.

BIELA-OZERO, lub Bielezero, M. i Xstwo Moskiewskie nad jez. tego im. przy uściu rz. Konfy, m. 135. od Archaniołu. dł. 56. 40. sz. 58. 55.

BIELA, M. Czeskie w cyr. Bolesławskim.

BIELA, *Gaumellum*, m. Wł. w X. Piemonckim, stol. powiatu swego, nad rz. *Cerva*, m. 8. od Wercelli, 5. od Iwry.

BIELANY, bor Krolewski, i Kłasztór Kamedulów, o półmili od Warszawy, założony od Władysława IV. dla dopełnienia ślubu uczynionego na wojnie Moskiewskiej, a zubożony od Jana Kazimierza.

BIELAWY, m. Pol. w Woiew. Łęczyckim nad rz. Bzurą.

BIELICA, m. Pol. w Woiew. Wileńskim w Pow. Lidzkim nad rz. Niemnem, m. 58. od Warszawy.

BIELSK, M. S. Ziemi Bieł-

skiej w Woiew. Podlaskim, drewniane, osiadłe najwięcej żydami tu kupczącymi. Jest nad Granicą Brześcią Litt. Ziemia Biełska Seymikuie w Brańsku, obiera 2. Posłów i 1. Dep. Dzieli się na Pow. Brański, Tykociński i Surazki. Ma swych Urzędników, Starostwo, i Leśnictwo, które idzie za Przywileiem. Od Warszawy m. 24.

BIELSK, m. Pol. w Woiew. Płockim, mało osiadłe, w gruncie dobrym.

BIELSK, czyli Bilitz, m. Szlakię pograniczną, przy którym wita bierze za nim swój początek. Jest od Krakowa m. 10.

BIENNA, M. Szwajc. nad jez. tego im. Biskup Bazylei ma tu swe niektóre prawa. Prezydent miasta jest głową rady najwyższej. Religia pan. Protešt. Sprzymierzona jest z Kant. Berny, Soloturny, i Fryburga. Jest o m. 1. od Nidau, m. 7. od Berny, 5. od Soloturny, 7. od Fryburga. dł. 24. 44. sz. 47. 11.

BIERE, wspaniały zamek Fr. m. 1. od Semuru.

BIERVLIET, Bierflet, *Birfletum*, Forteca Flandryi Holl. gdzie Wilelm Beukelins pierwszy wynalezca solenia śledzi w beczkach, umarł r. 1397. w r. 1377. wsi tu 19. zalanych zostało. Od Axeli m. 4. od Ekluzy 5. od Hsindik m. 1.

BIESZCZADY, ob. Karpackie gory.

BIETIGHEIM, mocne M. Niem. w Szwabii w X. Wirtemberskim, w Krainie zaleconey zdrowym powietrzem, winem, i owocami debremi m. 8. od Stutgardy.

BEULLES, m. i Hr. Fr. m. 4. od Montauban.

BIEVRE, rz. wpadająca w Paryżu w Sekwanę.

BIEZUN, m. Pol. w Woiew. Płockim, osiadłe najwięcej żydami, iako inne m. Pol. nikczemne.

BIGEN, M. Az. stol. małego Krol. tego im. w Japonii na półwyspie Nippon.

BIGORRE, Pow. Bigorreński we Fr. z tyt. Hr. między Armaniami i *Cominges*, dzieli na Bigorę gorzystą, równą, i Rustanią. Tarba jest M. S.

BIHACZ, M. obronne Kroczy Tureckiej na kępie rz. Unny, m. 26. od Karłstadu, 18. od Segny.

BILAZAI, m. Fr. w Piktawii. Ma wody mineralne skuteczne na choroby zaskorue.

BILBAO, *Flaviobriga*, wiel. piękne i bogate M. Hiszp. stol. Biskai, z portem uczęszczanym. Zalecone zdrowym powietrzem, żywnością gruntu, handlem, i pięknym położeniem. Założone było od *Dom Diego Lopez de Haro*. Leży blisko morza m. 20. od S. Sebestyana, 75. od Madrytu. dł. 14. 30. sz. 43. 23.

BILBESHEIM, Opac. Mnišek Bened. we Fr. m. 2. od *Haguenau*, fund. r. 1131.

BILEDULGERID, czyli kray Daktylow, zwany dla wielkiej tu ich obilności, którego owocu większej części Barbaryi dostarcza. Jest częścią południową Krol. Tunetańskiego w Afr. wzdłuż ma na m. 60. tyleż wżerz. *Tufera*, jest M. S.

BILGORAY, m. Pol. w Woi. Bełzkim osiadłe rzemieślnikami, od Rozwadowa m. 7.

BILLEFELD, *Bifeldia*, m. Niem. w Cyr. Westfalskim m. 12. od Olmabruku.

BILINA, m. Czeskie m. 4. od Leutmeryczu, przy gorze fl. przez ziola lekarńskie, kruszce różne i wody mineralne, które pią ci, co łazni używają w Teplicach.

BILLON, *Bilionagus*, M. Fr. w Arvernii z kapitułą kanonikow. m. 8. od Clermont. Tego im. Opac. Fr. Bernard. czyni 1600. liw. m. 2. od Bezanfonu.

BILLY, m. 2. od Gannaty, i inne o m. 2. od Clamecy są małe m. Fr.

BILOHROD, M. Moskiewskie, stol. Wielkorządztwa Białogrodz-

kiego, jest na w. Kliowa, od niegoż m. 56.

BILSEN, *Belisia*, m. Niderlandu Austr. w Bisk. Leodyjskim, nad rz. Demerą, m. 3. od Mastrychtu. Jest tu fl. Opac. Kanoniczek, których Xieni jest Xiezną państwa Niem. i niemoże iść za mąż, lubo inne w tym zgromadzeniu mogą.

BIMELIPATAN, gielda Holl. na brzegach Koromandelu w Azji, m. 4. od Wiligapatanu.

BIMINI, *Biminia*, wysępka Ameryki połudn. iedna z Lukayfskich, blisko kanału Bahamy, rozciąga na m. 6. zarosła lasami, mieszkana od ludzi dzikich. Dla wielu morskich okolo niej hakow, nie łatwo jest przystępna; położenie ma wesołe.

BINAROS, m. Hiszp. w Krol. Walencyi, fl. dobremi winami. Jest przy morzu, m. 12. od Tortozy.

BINCHE, *Bintaim*, M. Hannonii Austr. wzięte było od Ludwika XIV. r. 1667. od Mons m. 4. tyleż od *Charleroy*.

BINDON, *Bindonium*, m. Ang. w Dorcester, blisko rz. Fromy, z tyt. Hr. m. 3. od Dorcestu.

BINGASY, M. nadm. w Krol. Trypolitańskim w Afr. w Prow. Barce, m. 56. na z. od Dery.

BINGEN, dawne i piękne M. Niem. w Arcybisk. Mogunckim, m. 10. na półd. od Koblentzu. Opanowali go byli Franc. r. 1644. dł. 25. 18. sz. 50.

BINGLEY, Baronía Angl. w Prow. Yorku, m. 50. na półd. od Londynu.

BINTAN, wyspa Indyi wschodnich w Azji leży na półd. półwyspy Malakki.

BIORNEBURG, lub Brorono, M. Szwedzkie w Finlandyi półd. nad rz. Kumą, blisko iey nyscia do golfu Botnickiego, od Abo m. 30. na półn.

BIOLE, Hr. Fr. w pow. *Quers* ci.

BIPONTYNSKIE, Xstwo.

ob. *Zweybruck*.

BIR, *Birtha*, m. Turcyi Azyatyckiej w Dyarbeku z zamkiem rezyd. Gubernatora. Jest w kraju obfitym w wszelkie potrzeby do życia, nad Eufratem, m. 20. na poln. od Alepu, 14. od Urfy, dl. 53. 36. sz. 36. 10.

BIRAN, m. Fr. z tyt. Margr. m. 3. od *Auch*.

BIRKENFELD, M. i Prow. Niem. w Cyr. Renu wyż. blisko Nawy, m. 8. od Trawiru 19. od Moguncyi.

BIRMINGHAM, m. Ang. w Prowinc. Warwick, znaczne handlem żelaza, i piękną drukarnią. Jest od Londynu na poln. o m. 27. dl. 16. sz. 52. 35.

BIRON, m. i zamek Fr. w Akwitani między *Bergeraci* *Cahors*, nadane tyt. Xstwa r. 1723.

BIRVIESGA, *Vitroufca*, m. Hiszp. w Kastylii dawney, stol. pow. Burewy, m. 6. od Bugos na poln.

BIRZE, m. Pol. w Xstwie Zmudzkiem, stol. pow. Birżeniańskiego; fl. widzeniem się tu i umową sekretną Augusta II. Kr. Pol. z Piotrem W. Carem Mosk. przeciw Karolowi XII. Kr. Szwedzkiemu, który tu wkroczył, po ich odejściu z wojskiem nadciągnął. od Poniewieża na poln. m. Litt. 10.

BISACCIA, piękne M. Wł. w pryncypacie Neapol. z Bisk. m. 6. od Ariano, 6. od *Conza*.

BISAGOS, Bizagozy, Wyspy Afr. blisko brzegu Gwinei. Liczą ich 14. Są urodzajne, obfitują w wino, oliwę, palmy, pieprz podługowaty, ryż, i wyborne owoce. Mieszkańcy są roślini i odważni. Każda wyspa ma swego królika, ale ci panującemu w Formozie, która jest największą z nich, holdują. Ferdynand de Po Portugal. pierwszy z Europyeczyków postrzegł.

BISANTAGAN, piękne m. Azyatyckie w Krol. Kambojskim, w Indostanie, w kraju żyznym.

BISGARA, albo *Peskara*, M. Afr. w Krol. Algierskim, w Prow. Labez. Znayduie się tu gady mnostwo.

BISCHOFSSHEIN, m. Niem. w Bisk. Wurtzburskim, m. 14. od Wurtzburga.

BISCHOFSSHEIM, M. Niem. Arcyb. Moguncyjskiego, nad rz. Taubera. Oyczyzna Jana Schilcharda m. 8. na zach. Wurtzburga.

BISCHOFSS-WERDA, *Epi. scopi insula*, M. Niem. w Misnii w Saxonii wyż. m. 5. od Drezna. Wzięte było od Szwedow r. 1639. i 1641.

BISCHOFSS-ZELL, *Epi. scopi cella*, piękne M. Szwajcar. w Turgawii z zamkiem, gdzie mieszka namiestnik w duchownych co do katolików rządach Biskupa Konstancyjskiego, i ma połowę jego dochodów. Mieszkańcy są wolni, i mają swą radę najwyższą. Religia Protestantcka wszczęta tu jest r. 1529. Zjad Bibliander, Zvinger, Jan Lung, Scherb, i Goldast są rodem. Jest nad Thutą, od S. Galla m. 3. od Konstancyi 5. dl. 26. 13. sz. 47. 33.

BISCHVIELER, m. Fr. w Alfacji m. 4. od Strazburga.

BISIGLIA, *Pigilia*, M. Wł. w Kr. Neapol. dość ludne z Bisk. Saffr. jest w ziemi Barskiej blisko Golfu Weneckiego m. 3. od *Trani*.

BISERTA, nadm. M. Afr. w Krol. Tunetańskim nad morzem frzodziemnym. Większa część mieszkańców rozbojem się bawi, m. 15. na pol. ku z. od Tunetu.

BISHOP'S-CASTLE, *Epi. scopi castrum*, m. Angiel. w Prow. Schrop. do Bisk. Herfordzkiego; wysła 2. Dep. na Parl. Jest nad rz. Ony. m. 2. od Montgomery, 40. od Londynu.

BISIGNANO, *Bisnium*, *Besinia*, piękne M. Wł. w Kr. Neapol. w Kalabrii, z fortecą dobrą z Bisk. sufr. Rossiańskiego. Zjad jedna familia Wł. de S. Severino, nosi

nosi tyt. Xstwa. Leży na gorze blisko rz. *Boccona*, od *Cosenza* m. 7. od Rossiano m. 6. od Neapolu 33. dl. 34. 10. sz. 39. 37.

BISKAYA, *Biscaya*, *Cantabria*, Prow. nadm. w Hiszp. między Asturyą, Kastylią i Nawarą. Jest w kształt figury serca. Król ten wydał w wielu miejscach dość zboża, a wszędzie mnostwo jabłek, cytryn, i pomarańczy. Morze dostarcza tej Prow. ryb obficie, i wyrzuca na brzeg konchy. Ma też drzewa dostatek zdanego do budowl okrętów, rudy także żelazne i ołowiane. Biskajczykowie są najlepszy w Hiszp. żeglarze, marynarze, i żołnierze. Są żywi, obyczajni i grzeczni. Językiem mówią osobliwym, niemającym podobieństwa do innych w Europie. Ta Prow. dzieli się na różne Powiaty zwane *Marindades*. Bilbao jest M. S.

BISKAYA nowa, Prow. Ameryki poln. w Meksyku. *Paras* jest miastem iey głównym. Znaydują się w miejscach niektórych szczyby frebne, rz. *Las Najas* przerzyna iey część większą. Nie jest dobrze oślądla. Należy do Hiszpanow.

BISKUPIEC, *Bischofsburg*, m. w X. Warmińskim, w Pow. Seeburskim.

BISNAGAR, wiel. i ludne M. Indyjskie w Azji, stol. Krolestwa tegoż im. zwanego też Krol. Karnateńskim, Narfyngańskim, lub Chandegry. Jest od Golkondy o m. 45. od Pondichery m. 75.

BISSEAU, wyspa Afr. na brzegu Gwinei, ma w około m. 40. mieszka na iey Negreyczyków żyjących w bałwochwaltwie. Liczą tu Krolestw 9. z których jedno jest panem innych. Tron jest Elekcyjonalny. Europeyzykowie ugłaszczą tu dla handlu.

BISSY, m. w Burgundyi, nal. do domu de *Thiard*.

BISTERFELD, m. Niem. w Hr. Lippeńskim, między Paderbornem i Korweyem.

Tom I.

BISTRZYCZ, *Bistricia*, piękne i mocne M. w X. Siedmiogrodzkim, stol. Hr. tegoż im. nad rz. Byłtryczą m. 17. na poln. od Koloswaru.

BISMARCK, m. Pruskie w Woi. Pomorskim zniszczone pożarami, zostało pod pan. Pruskim.

BISZTYNEK, lub *BISTEIN*, M. Pruskie w X. Warmińskim, zbudowane r. 1325. Wzięte było od Krzyżaków r. 1455. pogorzało r. 1589.

BITBURG, *Beda*, m. w Xstwie Luxemburskim, m. 11. od Luxemburga, 7. od Treviru.

BITCHE, lub *BICHE*, *Bidiscum*, m. Fr. w Lotaryngii, stol. Hrabstwa tego im. Ludwik X V. opanował go i umocnił, ale też twierdzą przez traktat Ryświcki zwołane zostały, i M. oddane Xciu Lotaryngii r. 1698. Po przyłączeniu Budyka do Korony ufortyfikowane było powtórnie. m. 14. na polnoc od Strazburga, 15. od Sarlonis. Leży pod górą blisko rz. Schwalby, dl. 25. 14. sz. 49. 5.

BITETTO, *Bitettum*, m. Wł. w Krol. Neapol. w ziemi Barskiej, m. 4. od Bari.

BITO, *Bitum*, małe Krol. Afr. w Nigrycyi na połud. rz. *Niger*. Mieszkańców ma bogatych.

BITHAINE, *Betania*, Opac. Fr. fund. r. 1133. w Diec. Bezan-fońskiej, między *Louxeuil* i *Vesoul*, czyni 4500. liwr.

BITONTO, *Badruntum*, piękne M. Wł. z Bisk. w Krol. Neapol. Hiszpani pod Xciem Montemar tu blisko r. 1734. wygrali potyczkę, która ich uczyniła Panami Neapolu. Jest w pięknej równinie, m. 3. od Golfu Weneckiego, m. 4. od Bari. dl. 34. 22. sz. 41. 13.

BITTERFELD, m. Niem. w cyr. Saxonii wyż. w Misnii między Hallą i Wittenbergiem.

BITERRENSKI, powiat we Fr. ob. Beziers.

BITURYCENSKI powiat we Fr. ob. Berry.

BIVONA, *Hipponium*, *Vibo*, M. Sycylii w Prow. *Val-di-Mezara*, leży na górze, ma tyt. Xłwa, m. 10. na połud. od Palermy. Tegoż im. jest m. Wł. w Kalabrii, m. 6. od Squillace.

BIZU, m. Afr. w Barbaryi w Krol. Marokańskim. Jest w gruncie obfitym w zboże, wino, oliwę, figi i orzechy. Mieszkańcy są maigini.

BLAIA, ob. Blaya.

BLAINOILLE, m. Fr. w Normandii m. 3. od Rotomagu. Tegoż im. inne jest w Lotaryngii z tyt. Margr. m. 2. od Lunewilli.

BLAIR, m. i Xłtwo Szkocyi, w Prow. Atholii, fl. potyczką r. 1689, na ktorej Wikomt Dundee poległ. Jest nad rz. Garry, m. 9. na połud. od Puth, 29. od Edyburga.

S. BLAISE, S. Blażeja, Opac. Bened. w Brylgowii w lesie czar-nym, fund. r. 945. nad rz. Albą na połud. Fryburga.

BLAISE, rz. mała we Fr. wpada w Entę o m. 1. od *Dreux*. Tegoż im. inna rz. wpada w Marne, m. 2. od *Vitri-le-François*.

BLAISOLS, Blezeński Pow. we Fr. z tyt. Hrabstwa. *Blois* jest M. S.

BLAISON, m. Fr. z tyt. Baronii, w Pow. *Saumur*.

BLAISY, Hr. Fr. m. 4. od *Dijon*.

BLAMONT, *Albus mons*, m. Lotaryngii z tyt. Hr. m. 5. na połud. od Lunewilli. Są włości Franc. tego im. w Burgundii.

BLANC, *Oblincum*, m. i Margr. Fr. z zamkiem nad rz. *Creuse*, znaczne dobre winami. Jest w Pow. Bituryczeńskim, m. 12. od Poitiers, 70. od Paryża, 25. od *Bourges*. dł. 18. 43. sz. 46. 38.

S. BLANCAT, m. Fr. i Kaptelanii w Gaskonii, m. 5. od *S. Gaudens*.

BLANCHE, Opac. Fr. w *Noirmoutiers*, i inne tego im. w *Martin*.

BLANCHE-COURONNE, i *Blanchelande*, są także Opac. Fr.

mało znaczn.

BLANCKENBERG, *Blancoberga*, m. Niem. w Xłwie Bergeńskim, nad Siegą, o m. 5. od Bonny. Jest tego im. port w Flandryi Holl. m. 3. na połud. od Bruges.

BLANCKENBURG wiel. m. Niem. i Hr. z zamkiem w Stannach domu Brunświckiego, m. 3. od Halberstadtu.

BLANDEQUE, Opac. Fr. w Artezyi, m. 1. od S. Omer.

BLANGY, m. Fr. m. 3. od Lisleux; i Opac. m. 2. od Hebdin.

BLANKA, *Blanca*, wyspa ofiada w Amer. na poln. wyspy Malgozaty, blisko ziemi tegiey. Ma mnóstwo żółtów i iaszczurek Indyjskich.

BLANKENHEIM, m. zamek, i Hr. Niem. m. 12. od Julia-ku.

BLANZAC, *Blanzicum*, m. Fr. m. 5. od Angulemy.

BLAR, zamek Szkocki w Atholii nad Garry.

BLARU, Margr. Fr. m. 4. od Mante.

BLASZKI, m. w Woiew. Sie-radzkim spustofale.

BLAUBEUREN, *Ara Flavio*, m. Szwabskie w X. Wirtemberskim, m. 4. od Ulmy.

BLAVET, ob. *Port Louis*.

BLAYA, lub *BLAIA*, *Blavia*, dawne i mocne M. Fr. z dobrą fortecą w Akwitani. Port Blay uczęszczany jest od obcych. Płynące okręty do Burdegali, tu swe armaty i zbroie składać powinny. Od Protestantów r. 1568. dobyte było, i zruynowane. Jest od Burdegali m. 7. 20. od Angulemy. dł. 16. 53. sz. 45. 6.

BLECHINGLAI, m. Ang. w Prow. Surrey, wysła 2. Dep. na Parl.

BLIEDZIEIOW, Opac. Polskie Cyfter. w Woiew. Poznańskim, kollacyi Krolewskiej, nad rz. Obrą.

BLEINHEIM, wieś Niem. blisko Hochstadtu, ob. *Hochstadt*,

i Woodflok.

BLEKINGIA, mała Prow. Szwecyi południowej między Smalandą, i Skanią nad morzem Bałtyckim.

BLÉNAC, Margr. Fr. m. 2. od Marennes.

BLERANCOURT, m. Fr. z zamkiem dobrym, m. 4. od Swefionu.

BLERE, w Turonii, *Blergies* w Pikardyi, *Blesle* w Arvernii, *Blesneau* w Xłwie Aureliańskim są m. Fr.

BLEZENSKI, Pow. ob Blayfois.

BLESSINGTOWN, m. Irlandyi w Hrab. *Wicklon*, m. 7. na półd. od Dublinu. Wysła Dep. na Parl.

BLETTERANS, m. Fr. w Burgundii nad Seyllą m. 2. od *Lons-le-Saunier*.

BLOCKZIL, *Bloczilia*, mocne M. Rzpłey Holl. w Prow. Oberyssellii z fortecą, jest przy uściu rz. Aa w Zuyderzee, gdzie ma port dobry m. 3. od Steenwick, dł. 23. 30. sz. 52. 44.

BLOIS, *Blesæ*, Bleza, dawne i piękne M. Fr. w Prow. Aureliańskiej, stol. swego pow. z Bisk. fund. r. 1697. wspaniałym zamkiem, w którym zabity był Xzę Henryk Gwiżul. Tu Krolowa Pol. Sobieska umarła r. 1716. Zdobią Bleż fontanny, budowle i most wspaniały. Handel prowadzi znaczny. Leży nad Ligerą w miłym położeniu, m. 13. od Aureliana, od Paryża 40. dł. 18. 50. sz. 47. 35.

BLONDRAURY, w Delfinacie, *Blot-le-rocher*, i *Blot l'Eglise* w Arvernii są m. Franc.

BLONIE, m. Polskie i powiat w ziemi Warszawskiej, ma Stę. Niegrodowego, m. pol. 4. od Warszawy, od Poznania, m. 37.

BOBENHAUSEN, m. Niem. w Weterawii o m. 1. od Frankfurtu nad Menem. Nal. do Hr. Hano-nii.

BOBIO, lub *Bonbio*, *Bobium*, M. Wł. w Xłwie Medyolańskim z Bisk. i Opac. fund. od S. Kolombana, ma tytuł Hr. Należy do Sardynii, jest nad rz. Trebbią m. 12. od Genui, od Placencji 8. od Padwy 10. od Tortony 9. dł. 27. sz. 44. 48.

BOBIO, lub *Bonio*, rz. największa w Prow. Amer. *Chili*. Wypływa z gor. Kordyliers, i wpada w morze blisko Concepcyi.

BOBR, m. Pol. w Woi. Witebskim pod pan. Ros. od Warszawy m. 104. od Smoleńska 34.

BOBROWNIKI, m. Pol. w Ziemi Dobrzyńskiej, z Stwem. grod. Tu skład Archiwum Ziemi. Jest pamiętne porażką Krzyżaków r. 1326. za Władysława Jagiełła.

BOBRUYSK, m. Pol. w Woi. Mińskim, nad Bobryą, od Rohaczowa m. 16.

BOCAGE, mała kraina Franc. w Normandii niż. ktorej *Vite* jest M. S.

BOCCA-DI-LUPO, ob. *Thermopile*.

BOCHERVILLE, m. Fr. w Normandii m. 2. od Rotomagu z Opac. Bened. ktore czyni 13000. liwr.

BOCERVILLE, wieś Fr. w Lotaryngii znaczna Kartuzyą piękną.

BOCKI, m. Pol. w Woi. Podlaskim dośyć osiadłe, od Bielska m. 3.

BOCINO, *Bucino*, m. Wł. w Krol. Neapol. nad zbiegiem rzek Selo i Negro m. 6. od *Conza*.

BOCHARA, ob. *Bokar*.

BOCHNIA, M. w Woi. Krakowskim, teraz pod panowaniem Austr. w Cyrkule wielickim, pow. Wiśnickim, sławne żupami solnemi. Przed odkryciem tu soli r. 1251. za Bolesława wstydliwego Bochnia była wioską. Szyby te solne ciągną się wzdłuż daleko, tak iż o m. 5. z Wielickimi żupami mała mieć komunikacyę. Głębokie są gdzie niegdzie na sekci 600. Sol tu prze-

dniejsza fest od Wielickiej. Nad rąbaniem iey około 1000. ludzinieustannie pracuje, którą pakują w beczki, i tak do Polski, Gallicyi, Węgier, Szlaskia, Czech, &c. sprzedają. Dochód niezmierny z nich idzie teraz na skarb Cesarzki. Zostają pod dyrekcyą zup Wielickich. Procz soli, w gruntach Bocheńskich znayduje się też Alabaster, od Krakowa m. 5. od Wiednia 63. od Warszawy 45.

BOCKOLI, m. Niem. w Westfalii w Biskupstwie Münsterfkim nad Aa m. 6. od Wefel.

BODENHAUSEN, Baro. Niem. w Hasyi, m. 7. od Kasselu nad Wertzą.

BODMAN, lub BODMIN, *Vobla*, m. Ang. w Hr. Kornuwallii niegdys Biskupie z tyt. Hr. Wyfyla 2. Dep. na Parl. m. 67. na pold. od Londynu.

BODWAR wielki, m. Niem. nad rzeczką tegoż im. w Xstwie Wirtemberskim, fl. winami.

BOEIL, Baronia Fr. w Nawarze niż.

BOEN, *Boenium*, m. Fr. leśne w podgórzu, przy rz. Lignon, m. 5. od Ruan, zalecone dobrami papierniami.

BOERKOE, ob ABLAI.

BOG, rz. Polska bierze swoy początek w Podolu, płynie pod Winnicę, Braclaw, Koniecpol i wpada z Dniestrem w morze czarne.

BOGDANIE, *Bogdani*, wiel. Narod Tartary Azyatyckiej na polnoc Chin kray dziedziczą obfzerny i ludny. Chołdują Chinczykom ale ich są nieprzyjacieli głównemi. Ich handel zależy na futrach sobolich, i lisach czarnych. Zowią się też Ninkami.

BOGSUND, *Bogefunda*, m. Szwedzkie w Osirogothii, fl. potyczką między Szwedami i Duńczykami r. 1520. od Gothenburga na w. m. 28.

BOGLIO, lub BEUC, BOLEWM, m. i Hr. w Xstwie Sabandyi

nad rz. Tynezą m. 3. od *Glandeves*.

BOGUSŁAW, *Boguslavia*, m. Pol. w Woi. Kiiowfkim z Stwem niegrod. od Białeycerkwi m. 6.

BOHEMIA, ob. Czechy.

BOHERIES, Opac. Fr. Cyfter. fund. 1741. czyni 14000. liwr. o milę od Guife.

BOIADOR, Kap. w Afryce w Barbaryi, tak nazwany od Idzego *Tagnez* Portug. który pierwszy do niego zawinął r. 1433. z rozkazu Dom Henryka Infanta.

BOIANO *Bovianum*, m. Wł. w Krol. Neap. w Hr. Molifenskim z Bisk. leży pod górą Apenninem, m. 15. na poln. od Benewentu, od Neapolu 18. dl. 32. 8. sz. 14. 30.

BOIANOWO, m. Pol. w Woi. Poznańskim. Osiadłe wielu fukiennikami.

BOIGNY, wieś Fr. m. 1. od Orleanu, mieysce główne Lazaryfłow we Fr.

BOINA, rz. Irland. w Leinster fl. przegraną Jakuba II. r. 1690. na ktery Marzalek Schomberg był zabity.

BOINEBURG, m. i Hr. Niem. w Hasyi niż. na z. Eyfenaku.

BOINICZ, M. Węgierskie w Hrabstwie Zolnoch, fl. cieplicami i dostatkim szafrau, który się tu rodzi, dl. 36. 40. sz. 48. 44.

BOIS-AUBRY, w Diec. Turoneńkiej, i *Bois-grostand*, o m. 3. od Sables, sz. Opac. Franc.

BOIS-COMMUN, *Commeranum*, M. Fr. z zamkiem w Pow. Gatyneńskim, m. 5. od Montargis.

BOIS-LE-DUC, lub BOLDUK, po niem. *Herzogenbusch*, *Sylva Ducis*, piękne, wiel. i mocne M. Brabancyi Hol. z wielo fortecami. Nazywacznieysze z tych są Hekel, Izabella, i S. Antoniego. Mostow tu liczą więcey nad 100. Xiążę Aranzykański wziął go był na Hlzp. r. 1629. Biskup i Duchowieństwo uciekło się do Hlzp. Jęft tu jednak dosyć katolików, którzy religii prywatney mają wolność. Bolduk założony był r. 1183. od

Godefryda Xcia Brabancyi wżród lasu, zkąd ma nazwisko *Bois-le-duc* czyli las Xiążęcy. Oyczyzna jest Agilens. Leży nad rz. Dommel i Aa, między bagnami, m. 9. od Bredy 8. od Antwerpji, 18. od Amsterdamu. dl. 22. 46. sz. 51. 45.

BOIS-LE-COMTE, ob. Mi-try

BOISSE, m. i Opac. Fr. Bened. m. 4. od Angulemy czyni 3000. liwr.

BOISSESON-MARVIEL, m. Fr. m. 5. od Aureliaku.

BOISSIERS, Opac. Fr. w Andegawii, czyni 2400. liwr.

BOISY, Magr. Fr. m. 2. od Reany.

BOITRON, m. Fr. w Normandyi, m. 2. od Seez.

BOITZEMBURG, ob. Botsenburg.

BOKAMALA, lub BUKEMALA, M. S. Prow. tegoż im. w Afr. kray jest mieszczany od Jagów, którzy skupiają zęby słonowe od Bakków swych sąsiadów i holdowników Kr. Makokańskiego, i handlują nimi z Gwineyzykami.

BOKAR, *Bochara*, lub BUKARYA, dawniej *Tribestra*, wiel. M. Tartary w Kraiu Uzbeku, stolica Krolestwa tego im. Gmachy tu publiczne są wspaniałe. Wzięte było od Genghiszkana r. 1220. a od Tamerlana potym r. 1370. Uzbekowie nakoniec stali się jego Panami r. 1498. Gdy cudzoziemcy ziedney tu rzeczki piłą wodę, która przez Miasto płynie, wyrastają im brodawki w goleniu nanaogach długie na łokieć, które wleką się po ziemi przepeknąć się muszą, a zaty m wdaie się gangreną nieuleczoną. Perflowie i Moskale handel tu prowadzą. Władza Krola ograniczona jest powagą Mustego. Awicenna urodził się w Alfienie wiosce tego kraiu. Leży Bokar nad rz. jedną, która wpada w Gihon. Od Samarkandii m. 40. od Amolu 24. dl. 84. 40. sz. 39. 20.

BOLBEL, m. Fr. m. 4. od *Cau-debec*, spustolzało pożarem r. 1765. bogate dawniej było fabryką nożów, forbotów, skor. i welnianych materyi. Odnawiać się jednak poczyną.

BOLBONNA, Op. Fr. Cyfter. w Hr. de Foix, czyni 9000. liwr.

BOLEMBERG, m. Niem. w Xstwie Meklemburskim nad Goftera morza Bałtyckiego, m. 4. od Wisłamaru.

BOLEMOW, m. Pol. w ziemi Sochaczewskiej, z Stwem Niegrod.

BOLESŁAU, Bolesław cyrkul Bolesławski, czyli powiat w Czechsch, który graniczy z Szląskiem i Luzacyą oddzielony, gorami MaM.S. Bolesław czyli *Buntzlau*.

BOLESŁAW, czyli BUNTZLAU, Boleslavia M. Szląskie na trakcie Warszawfkim do Drezna. Oyczyzną fl. Opitiulza. Jest nad rz. Bober. m. 7. na poln. od Lignicy, od Drezna m. Pol. 20. od Warszawy m. Pol. 66. dl. 35. 28. sz. 51. 12.

BOLESŁAWIEC, m. Pol. w ziemi Wieluńkiej nad rz. Prośnią, ma się. Niegred. m. 2. od Wielunia.

BOLKOWICZ, m. Szląskie w Xstwie Głogowskim m. 7. od *Glogau*, dl. 33. 50. sz. 51. 27.

BOLLECHARD, m. Fr. m. 4. od Rotomagu.

BOLLEWEILLERT, Mar. Fr. w Alfacyi m. 4. od Kolmaru.

BOLOGNA, *Bononia*, *Bolonia*, daw. wiel. bogate i piękne M. Wł. drugie w rzędzie w stanie Papiezkim, stol. powiatu Bonofkiego z Arcybisk. i Akad. nayfl. we Włoszech. Budowle bardzo ma wspaniałe i piękne, tak przez Architekturę doskonałą, ganki przedniego gustu, jako i przez wyborne malowania, w czym Bonofczykowic celują wżyskich. Zależy od rządu Papiezów, którzy tu mają swego namiestnika. Nabyta była od Mikotaia Pap. r. 1278. przez poddanie się iey własne. Nauki tu zawżse kwitnęły. Handel ma znaczny. Mie-

szkańcy są ludzie i obyczajni miłośnicy obcych, osobliwie Franc. których przemianą mody izwyczajnie. Miasto jest ludne, ulice ma proste. W środku jest wieża *Asneti* zwana, miana we Wł. za największą, wyłoka stop 376. fabryki materii jedwabnych ma dobre. W porządku największych Miast Włoskich Bononia zowie się *thusa* dla żyzności gruntu. Oczyszczają jest Benedykta XIV. Jakobina, i eandera, Albertego, Akkurfa, Aldrowanda, Achillimiego, Tomazsa Pizańskiego &c. Od Modeny *m.* 9. od Ferrary 10. od Rawenny 15. od Florencyi 19. od Rzymu 70. dł. 28. 52. sz. 44. 29.

BOLONEZ, Pow. Bonofiski we Wł. zawarty jest granicami Ferrary, Romanii, Florencyi, i Xftwa Modeny. M. S. w nim Bologna.

BOLONIA, Franc. ob. Boulogne.

BOLSENA, *Volsinium*, m. Wł. w Kampanii Rzymskiej nad jez. tego im. *m.* 3. od Orwietty.

BOLSZAYA-ZEMLA, to jest wielka ziemia, kray nazwany od Moskalow, i wynaleziony od nich r. 1723. przez Xcia *Chelafski* dziedzica wysepki między brzegiem Syberyi i to większą ziemią, który po tym odkryciu wizyty był. od Moskalow w niewole. Dla nieznośnego tu zimna mało jest mieszkana. Leży przy uściu rz. Kolimy, pod 65. grad. długości.

BOLWERT, *Bolverda*, lub *ROLSWERT*, m. Fryzyi, o *m.* 3. od Slooten.

BOLTON, zamek Angiel. z tyt. Xftwa w Prow. Yorku nad rz. Trywelą, *m.* 50. od Londynu.

BOLZANO, lub *Borzen*, *Bocenum*, wiel. i piękne M. Niem. w Hr. Tyrolu, nad rz. Eysach o *m.* 7. od Bryxen, dł. 28. 46. sz. 46. 42.

BOMBAIM, lub *Bombay*, M. Azyatyckie w Indyach na wyspie tego im. blisko rz. Kunkanow.

należy do Anglii od r. 1662. w którym usłupili im go Portugal. Ma fortecę i Gubernatora. Rodzi się tu wiele drzewa Kukulowego, które mieszkańcom znaczny czyni obyt. Powietrze jest niezdrowe. Bawochwalcy i katolicy z równą wolnością swe sprawują obrządki. Nazwisko ma od *Buon-Bey*, czyli dobrej odnogi morskiej, na której port tu jest wygodny bardzo. Jest o *m.* 8. od Bacaim, 16. od Chauli, dł. 90. 30. sz. 19.

BOMBON, Prow. Ameryki pold. w Peru, w Audyencyi Limańskiej, gdzie rz. Amazonow ma swoy początek. Kray jest urodzajny bardzo.

BOMMEL, *Bommelia*, piękne M. Holl. w Xftwie Geldryi, o *m.* 3. od *Bois-le-Duc* nad rz. Wahalą na kępie tego im. r. 1672. wzięte i zrujnowane było od Franc. potem od nichże odstąpione, dł. 22. 45. sz. 51.

BONAC, Margr. Fr. o milę od *Foix*.

BONAIRE, *Bonusair*, Wyspa Amer. blisko brzegu poln. ziemi tegiej, na pold. wyspy Kurazao. Ma nazwisko od zdrowego tu powietrza. Należy do Holl. którzy tu mają swego Gubernatora. Obfituje w farny i sol. dł. 34. 20. sz. 12. 10.

BONANDREA, *Apolonia*, M. i port Afr. na brzegu zachodnim Krol. Barki.

BONAVENTURA, Odnoga morska, port, i forteca w Ameryce w Popayanie. Powietrze tu jest niezdrowe, *m.* 36. na w. od Kali. dł. 303. 20. sz. 3. 20.

BONAVISTA, Wyspa morza Atlantycznego, jedna najbardziej posunięta ku w. z wysp Kapu Zielonego; tak nazwana od Portugal. iż pierwszą jest, którą ci odkryli. Długa jest na mil 3. szeroka 5. dawniej naylepszą była z wysp *Cap Verd*. Obfituje teraz w bawelnę i liczne trzody koz. Na wyspie tej są dwa dla okrętów stanowiska. Naylepsze zowie się stanowiskiem An-

gielskim, Portugalskie nie jest tak dobre.

BONCONVENTO, *Bonus Conventus*, m. Wł. w Pow. Siennęskim, od Sienny *m.* 4. Henryka VIII. Cef. śmiercią jest pamiętne.

BONEFF, Opac. Fr. *m.* 4. od Namur.

BONELLES, m. Fr. *m.* 2. od *Dourdan*.

BONFAY, Opac. w Lotaryngii *m.* 3. od Darnay.

BONIFACIO, *Bonifacium*, M. na wyspie Korfycy w podgorzu blizkim Sardynii. Jest ludne i do brze obronne. Tu będąc zbitym od Genuńczykow Alfons V. Krol Aragoński odstąpić od obleżenia był przymuszony r. 1420. Od Ajaccio na połud. *m.* 15. dł. 26. 47. sz. 41. 25. Tu blisko znajdującą się cieśninę morska ma nazwisko *Boca-di-Bonifacio*.

BONAE *Spei promontorium*, ob. dobrej nadziei Kap.

BONJEU, Opac. Fr. Cyfter. w Marchii nad rz. Tardą, czyni 2000. liwr. *m.* 4. od *Aubusson*. Jest inne Opac. tychże i tego im. *m.* 2. od Burdegali, i czyni 3500. liwrow. Tegoż im. Opac. Fr. *m.* 2. od Montpellier.

BONN, *Bonna*, mocne i dawne M. Niem. rezyd. Elektora Kolońskiego. Dobyte od Montekunkulego r. 1673. wzięte potem od Franc. a po upartym długim obleżeniu odebrane od Elekt. Brandeburskiego było r. 1689. Gdy się oświadczyli Kolończykowie na stronę Fr. Marlborough wziął mocą Bonnę r. 1703. Pałac ten Elektoriski i ogrody są bardzo wspaniałe. Jest nad Renem, *m.* 4. od Kolonii, 24. od Moguncyi, od Juliaku 7. od Trewiru 26. dł. 24. 40. sz. 50. 44.

BONNA, M. nadm. Afrykańskie w Barbaryi w Krol. Algerkim z portem dobrym, założone jest o milę od dawney Hippony. Zowie się też *Balet-et-Unied*, czyli Pałac Juubowy, dla mnogości drzew inii-

bowych w koło miasta. Karol V. opanovał był Bonnę r. 1535. ale ją wkrótce odebrali Turcy, i nowo umocnili. Jest o *m.* 50. na z. od Tunetu, 30. od Konstantyny. dł. 25. 28. sz. 37.

BONNE, m. Sabaudyi w X. Genewęskim, o milę od Annecium. **BONNECOMBE**, Opac. Fr. Cyfter. czyni 14000. liwr. *m.* 3. od Rodez.

BONNE-ESPERANCE, w Hannonii.

BONNEFONT, na z. Miasta Nifors.

BONNEFONTAINE, w Diec. Remeńskiej, *m.* 1. od Aubenton.

BONNESSAIGNES, *m.* 2. od *Vantadour*, są Opac. Fr. niezbyt znaczne.

BONNE-ESPERANCE, (CAP) ob. Dobrej nadziei Kap.

BONNESTABLE, m. Fr. w Pow. Cenomańskim, handel ma wielki na zboże, *m.* 5. od Belemy.

S. BONNET, m. Fr. w Pow. Forez, s. dobrą fabryką nożycow, *m.* 3. od Montbrison. Inne jest *m.* 7. od *Villefranche*.

BONNEVAL, Hr. Fr. *m.* 6. od Limoges, które dało imię familii, z której był s. Hr. *Bonneval*, potym umarły w Turczach.

BONNEVAL, *Bonavallis*, m. Fr. z Opac. Zak. S. Ben. fund. r. 841. czyniące 4500. liwr. Jest nad Ligera *m.* 3. od *Chateaudun*, *m.* 7. od *Chartres*. Jest tego im. Opac. Cyfter. w Diec. Rodezkiej, czyni 12000. liwr. *m.* 3. od *Aubrac*.

BONNEVAUX, o *m.* 2. od *Poitiers*, i inne o *m.* 5. od Wienny, są Opac. Fr.

BONNEVILLE, m. Sabaudyi w Pow. *Fauffigny*, nad Arwą, *m.* 5. od Annecium.

BONNEVILLE, m. nad jez. Bieneńskim w Bisk. Bazylei pod protekcją Kant. Berneńskiego.

BONNEUIL, m. Fr. w Pi-kardyi, *m.* 1. od Breteuil.

BONNY, m. Fr. nad Ligera,

m. 2. od Briary.

BONONIA, ob. Bologna.

BONPORT, Opac. Fr. Cyter.
m. 3. od Rotomagu, fund. r. 1190.
czyni 18000. liwr.

BONREPOS, m. 3. od Pon-
sivy, inne o. 1. od Awalony.

BONS, w Belley, są Opac. Fr.
BOPPINGEN, *Bosfinga*, m.
Niem. Cef. i woine w Szwabii nad
Egrą, m. 4. na z. od Nordlingi.

BOPPART, *Bodobriga*, m.
Niem. w cyr. Renu niż. niegdyś
Cef. teraz przyłączone do Elektor-
stwa Trewińskiego r. 1494. Jest pod
górami m. 3. od Koblentz, od Naslau
5. dl. 25. 10. sz. 50. 19.

BORCHLOEN, ob. Lofs.

BORCKELO, *Borkeloa*, plac
mocny Niderlandu Holl. w Hr. Züt-
fanii nad rz. Borkelą, m. 4. od Züt-
fen.

BORCZOWSK, m. Pol. w Wo-
jew. Podolskim, pod pan. Austr. od
Kamienica m. 5.

BORD, M. Fr. w Pow. Lemo-
wiceńskim, m. 10. od Tulles.

BORDE-AU-CHATEAU,
Baronia Fr. m. 3. od Chalons.

BORDEAUX, ob. Bourdeaux.

BOREMLA, lub BOREMEL,
m. Pol. w Wojew. Wolyńskim, wspaniały
Pałacem nowowystawionym
ozdobne. Od Warszawy m. Pol. 35.
od Beresteczka m. 2.

BORGO, *Borgus*, M. Szwedz-
kie nad golfem Finlandzkim, w
Prow. Nylandy, m. 8. od Helsing-
fortu. dl. 44. sz. 60. 34.

BORGOFORTE, m. Wł. w
Xstwie Mantuańskim nad Padem. m.
4. od Mantuy. dl. 28. 17. sz. 45. 3.

BORGO-SANDOMINO, *Fi-
dentia*, M. Wł. w Xstwie Parmeń-
skim, m. 8. na połud. od Placency
z Bisk. postanowionym od Klemen-
sa VIII. r. 1607. Oyczyzną jest Bene-
d. Bachiniogo. dl. 27. 30. sz. 41.
53.

BORGO-DI-SAN-SEPOL-
CRO, *Biturgia*, M. Wł. w Xstwie
Toskańskim, w Pow. Florenckim z

Bisk. postanowionym od Leona X.
r. 1515. Jest od Urbinu m. 9. od
Arezzo 5. dl. 29. 50. sz. 43. 35.

BORIA, *Belfinum*, m. Hiszp.
w Krol. Aragonii, m. 5. od Tارا-
zony. Inne tego im. jest w Amer.
w Peru w Audiencyi *Quitto*, o. m.
50. od Kuenzy, które jest miej-
scem głównym Misji Hiszpanów w
Kraiu *Maynas* nad rzeką Amazo-
now mającą tu blisko kataraktę.

BORIQUENA, Borykwena,
wyspa Ameryki poln. blisko *Porto
Rico*. Angl. uczynili się iey Panami,
ale są wypędzeni zjad od Hiszp.
Lubo jest urodzajna i wesoła, jest
jednak nieludna. Powietrze i wo-
dy zdrowe, przytym ptaśtwa i zwier-
zyny ma mnogość. Obsituie w figi
Indyjskie. Twierdzą Pilarze, iż Hisz-
pani bojąc się aby nie mieli mocnych
sasiadów, załadniać iey nie chcą.

BORKOLM, M. S. wyspy Mo-
skiewickiej Oelandy z zamkiem o-
bronnym.

BORMIO, *Bormium*, piękne i
ludne M. w Kraiu Gryzonów z Hrab-
stwem. Sprzymierzone jest Szway-
carom. Tu Rzepla Gryzonów trzy-
ma swego Gubernatora zwanego *Pod-
desta*, do rządu, i do zaśladywania
na radach i sądach tu najwyższych.
Jest nad zbiegiem Addy i Ilolaccy,
m. 7. od Tirano, 17. od Kur. dl. 27.
45. sz. 45. 26.

BORNEO, *Bona fortuna*, wy-
spa Azyatycka, jedna z 3. wielkich
wysp Sondzkich. Dom Jerzy Mene-
fesz Portugalczyk odkrył ją r. 1521.
obsituie w owoce i różnego rodzaju
zwierza różne od naszych, osobli-
wie w małpy i ryż, który tu jest
najlepszym w Azji. Brzegi iey mie-
szkane są od Murzynów, zwanych
Malais, ob. to słowo, w środku
ciężko siedli, zowią się tu *Beajous*. Ci
są roślini, udatni, i zabobonni. Nie
mają żon więcej jak jedną. Cudzo-
łóstwo śmiercią karzą. Ale Malezo-
wie, uciemiężając ich tyle ile mogą
bezkarnie. Handlują kawą, wo-
łkiem, pieprzem, ryżem &c. Drzew
na

na okręty zdatnych pełne są lasy.
Ma wokoło na m. 600.

BORNEO, M. S. wyspy tego
im. wielkie, handl. i ludne; port
ma dobry. Stawiane jest na wiel-
kich palach ku brzegowi północne-
mu wysp. dl. 129. 50. sz. 4. 50.

BORNHOLM, *Boringia*, wy-
spa morza Bałtyckiego Duńska, na
półd. ku w. Prow. Schonen. M. S.
w niej jest Sandewick.

BORNO, lub BURNU, *Bor-
num*, wielkie Krol. Afr. w części
włchodniej Nigrycyi. Rz. Niger prze-
rzyna go, i kryjąc się w ziemi, z in-
ney dalej wypływa strony. Obsituie
w liczne trzody, proso i bawelnę.
Krol jest bardzo bogaty. Dapper pi-
sze iż obywatele są bez żadnych
praw i religii, że żony i dzieci ma-
ją wspólne. M. S. jest Borno jedno
M. w całym kraiu, inne miejsca
nie są tylko wioski kilka, i góry
przepaściiste.

BORNSTED, m. Niem. w
Hr. Mansfeld.

BOROWICA, lub Borowicz,
m. Pol. w Woj. Kiiowski, gdzie
r. 1638. Kozacy przymuszani byli
od Polaków wydać Generała swego
Pauluka. Leży nad Dnieprem.

BORUBRIDA, *Isurium*,
M. Angiel. w Prow. Yorku m. 60.
na poln. od Londynu. Wyśła 2.
Dep. na Parł. dl. 16. 5. sz. 54.

BORYSOW, m. Pol. w Woj.
Witebskim, nad rz. Berezyną.

BORZECIN, m. Pol. w Woj.
Sandomirskim, grunta ma bogate
w słyby mineralne, ale dotąd praw-
wie nietykane, nal. do Bisk. Kra-
kowskich. Leży pod łyśną górą od
Sandomirza m. 9.

BOSA, M. nadm. w części za-
chod. Sardynii z zamkiem, z por-
tem dobrym, i Bisk. jest dawne; le-
ży nad rz. tego im. na poln. ku z.
wyspy *Bosa*, od *Oristagni* m.
11. dl. 26. 25. sz. 40. 19.

BOSCAUDON, i *Boshaud*,
Opac. Fr.

BOSCO, lub BOSCHI, Me-
Tom I.

Sylva, M. Wł. w X. Medyo-
lańskim. Oyczyzna Piusa V. Jest nad
rz. Orbą m. 2. od Alexandryi.

BOSFOR, Trakt. *Bospho-
rus Thracicus*, kanał Konstantyno-
polański. Jest cieśnina, przez k-
tore morze Marmora łączy się z czar-
nym, największej szerokości ma
połmili. Carogrod, budowle Ture-
ckie, pałace *Sultanów* i Bażów
zdobią jego brzegi. Dzieli Azję od
Europy. Okrętom często bywa nie-
bezpieczny.

BOSNA-SERAY, ob. Seraio.

BOSNIA, Prow. Turcyi Euro.
nazwana od rz. Bosny, która przez
nią płynie Mahomet II. wydarł ją
był Hospodarowi Bośniackiemu Ste-
fanowi, i żywo go z skory złupić
kazał. Dawniej czyniła Prowincyę
Węgierską. Dzieli się na wyższą i
niższą. Leży między Sklawonią,
Albanią, Serwią, i Kroacyą. Rzą-
dzi nią Beglerbey Turecki, który
rezyd. w Baniałuku M. S. Bośni
Jest tu Biskup Łac. i mieśzka w Dio-
kowiarsze mieście Sklawonii.

BOSPHORUS, nazwisko Gre-
ckie cieśniny morskich.

BOSSE, m. Fr. w Pow. We-
xyńskim, m. 2. od Chaumont.

BOSIGNES, m. Angiel. w
Kornuwallii, wyśła 2. Deput. na
Parł.

BOSSU, piękny zamek z tyt.
Hr. w Hannonii, blisko S. *Gnillain*.

BOST, wielkie piękne, i bar-
dzo mocne M. Perlii, stol. Prow.
Sablestan. Zamek ma nayobronniej-
szy w tym Krol. Leży nad Inome-
dą, na poln. Kandaharu.

BOSTON, *Bostonium*, wiel.
piękne i mocne M. Ameryki poln.
stol. nowey Anglii, z portem do-
brym, z którego więcej nad 300.
okrętów naładowanych do Europy
i do Ameryki corocznie wychodzi.
Domy prywatne i publiczne są tu
wspaniałe. Ma Akad. i Drukarnię.
Jest naypiękniejszą osadą Angielską
w Amer. Leży nad brzegiem mo-
rza, m. 3. od nowey Kambrydgi,
M

dl. 306. fz. 42.

BOSTON, *Bostonium*, M. Angielski w Prow. Linkoln, m. 35. na poln. od Londynu. Si. wieża, która tu najpiękniejszą jest w Anglii, wysłała 2. Dep. na Parl. Jest handl. z przyczyną wygodnego portu, leży nad rz. Withaną, przy Golfie Bołtońskim, dl. 17. 22. fz. 52. 53.

BOSFORT, m. Angiel. w Pro. Leycester, fl. jest potyczką między Rychardem II. i Henrykiem VII. która założyła koniec wojnom, i walkom dwóch wielkich domów, Yorku i Lankastru Xiążąt. Jest od Leycester m. 4.

BOTHMAR, Hr. Niem. w X. Zell, nad rz. Redzą m. 7. od Zell.

BOTHNIA, znaczna Prow. Szwedzka nad Golfem tegoż im. który ją na 2. części dzieli, Botnią wschodnią czyli Kaianię, i Botnią zachodnią. Brzegi odnogi Botnickiey są dobrze osiadłe.

BOTZEN, ob. Bolzano.

BOTZENBURG, piękne M. Niem. w Xiſtwie Meklemburskim z zamkiem nad Elbą, przez którą płynące statki tu do placu.

BOVA, *Bowa*, m. Wł. z Bisk. w Krol. Neapol. w Kalabrii, blisko Appenninu, m. 8. od Regio.

BOUCHAGE, Baronia Fr. w Delfinacie, m. 5. od Belleyes, inna tego im. jest w Piktawii.

BOUCHAIN, *Buccinum*, M. mocne w Hannonii Fr. stol. krajiny *Ostervant*, założone od Pepina Krola. Skalda rz. go przedziela, Xżę Aureliński r. 1676. dobył go był, r. 1711. opanowali go sprzymierzeńcy, ale r. następującego odebrał go Marzalek *Villars*. Jest o m. 3. od Kameraku, od Duaku 4. dl. 20. 53. fz. 50. 17.

BOUCHARD, kępa Fr. i m. fl. urodzeniem Andr. *Duchefne*, m. 7. od Tours.

BOUCET, Opac. Fr. w Arwernii, i tegoż im. Margr. Fr. pod imieniem *du Quesne* m. 3. od Etam-

pes.

BOUDRY, m. i kasztel. w X. *Neufchatel*, m. 2. od *Neufchatel*.

BOUFFLEKS, niegdys *Cagnu*, m. Fr. z tyt. Xiſtwi i zamkiem, przed którym jest wspaniała statua Ludwika XIV. m. 3. od Bellowaku.

BOVES, m. Fr. z tyt. Margr. m. 2. od Ambianu.

BOUILLAS, Opac. Fr. Cyfter. m. 2. od *Lelloure*, czyni 2400. liw.

BOUILLE, m. Fr. nad Sekwaną m. 3. od Rotomagu.

BOUILLON, *Bullio*, piękne M. Fr. w Xiſtwie tego im. w Luxemburgu, z zamkiem mocno obronnym. Zząd Godefryd Bouillon wziął nazwisko po matce swojej. Francuzi opanowali gor. 1676. i Ludwik XIV. oddał go familii Xiżąt Buillońskich. Jest od Sedanu m. 4. od Luxemburga m. 15. na z. dl. 22. 55. fz. 49. 45.

BOUIN, wylepka Fr. na brzegu Piktawii niż. kanałem tylko oddzielona od niej. Jest wkształt troykonta. Ma miasto tego im. Mieszkańcy nie płacą podatków.

BOVINES, ob. Bouyines.

BOVINO, *Bovinum*, M. Wł. w Krol. Neapol. w Kapitanacie z Bisk. m. 12. na poln. od Benewentu.

BOULAY, m. Fr. w Lotaryngii.

BOULAYE, Margr. Fr. w Burgundii.

BOULBON, Hr. Fr. w Prowancyi.

BOULENCOURT, Opac. Cyfter. m. 10. od Troyes.

BOULENE, m. Fr. w Hr. Wenefyńskim.

BOULETERANES, m. Fr. w pow. Ruſſylońskim niczym nie są pamietne.

BOULOGNE, *Bolonia*, wiel. piek. M. Fr. w Pikardii stol. pow. Bołofkiego, leżącego w części poln. Pikardii rozciągłego na m. 12. przylączanego do korony Franc. pod Ludwikiem XI. Handel jego zależy na węglach kopalnych, i ma-

śle. Bolonia ma port i Bisk. Oyczyzną jest X. *Quien*. Leży przy uściu rz. Jany. m. 9. na z. od S. Omer, od Lilli 22. od Atrebaty 20. od Paryża 55. dl. 19. 16. fz. 50. 43. Jest tego im. Baronia Fr. w Pow. Wiwareńskim, i las z wioſką m. 2. od Paryża.

BOULON, *Boulouere*, Bouter są m. Fr. nieznaczące.

BOUQUENON, ob. Saar-Bockenheim.

BOURBON, wyspa, ob. Mascareigne.

BOURBON-LANCY, *Borbonium-Anselmum*, M. Fr. w Xiſtwie Burgundii, fl. zamkiem i ciepłicami wód mineralnych. Łaźnie wielkie są tu pokładane marmurem, dzieło, iak wielu mniema Rzymian iefzcze. Od Autodunu na połud. m. 37. od Paryża 69. dl. 21. 26. fz. 46. 37.

BOURBON-L'ARCHAMBAUD, czyli **BOURBON-LES-BAINS**, *Burbo-Archambaldi*, Burbon, m. Fr. w Pow. Burbońskim, fl. łaźniami. Wody tu tak są ciepłe, iż palca w nich bez oparzenia wytrzymać nie można, z tym wszystkim ani iało w nią wrzucone nie twardnieie, ani ziola nie miękna. Wzięta woda ze źródła zaraz na ogień, nie prędzej wręć zaczyna, iak i najzimniejszy. Jest od Nevers na połud m. 10. od Paryża 65.

BOURBONNE-LES-BAINS, m. Fr. w Szampanii fl. ciepłicami, m. 7. od Langres, 10. od *Chamont*.

BOURBONNOIS, Pow. Fr. Prowincyi Lugduńskiey. Obsztuie w zboże, owoce, drzewa, pastwiska, zwierzyne i wino. Nadany tyt. Xiſtwy Parostwa r. 1329. od Filipa Walezyusza Kr. Fr. dla Ludwika syna Roberta, który był najmłodszym synem Ludwika S. Ten Xżę Ludwik miał synów Piotra i Jakoba, ostatni ten jest, od którego pochodzi dom pańujący we Francyi, Hiszpanii i Neapolu.

BOURBOURG, *Broburgus*,

Burburg, m. Flandryi, opanowane zostało od Franc. r. 1657. i im przyłączone pokojem Pyreneyskim, mocą którego twierdzy tego były zburzone. Jest tu zgromadzenie dam zakon: godnie tylko urodzonych. Leży nad kanałem do Dunkierki prowadzonym, pol mili od *Gravelines*, od Dunkierki 4. dl. 19. 50. fz. 50. 55.

BOURDEAUX, *Burdigala*, Burdegala, dawne, wiel. piękne, bogate i iedno z celnych Miast Fr. stol. Akwitanii i powiatu tego im. Arcybisk. Burdegalski, pisze się Prymasem Akwitańskim. Ma także Akademię umiejętności i sztuki wyzwołonych, Parlament założony od Ludwika XI. wielkorządztwo, grod, mennicę, Amirałstwo. trzy fortece i port ieden z najlepszych we Fr. Najznaczniejszą fortecą jest zamek zwany *Trompette*, ufortyfikowany od P. *Vauban*. Handel Burdegali zależy po więkſzey części na winach zwanych *Grave* i *Palud*. Pierwszy gatunek jest nayprzedniejszy. Nazwane zaś są podług różności gruntu, na którym rosną. Corocznie bywają tu dwa wielkie i wolne iarmarki. Leży nad Garuną, od Rupelli m. 35. od Paryża 130. od Bazzas 14. dl. 16. 55. fz. 44. 50.

BOURDELLE, m. 3. od *Perigueux*.

BOURG, w Normandii.

BOURG-ARGENTAL, w Pow. Forez.

BOURG-L'AULT, w Pikardii nad Oceanem.

BOURGDOISANS, m. 7. od Gracyanopoli, są m. Fr. niczym nie znaczne.

BOURG, w Brecyi, *Tamnum Burgos*, M. Fr. stol. Brecyi, miało Bisk. do r. 1536. *Faber*, X. *Vaugelas* i *Faret* tu się rodzili, m. 8. od *Macon*, od Belley 15. od Paryża 93.

BOURG-L'ABBE, ob. S. Lo.

BOURG-LARTIER, m. Fr. w Arwernii m. 9. od *Clermont*.

Mij

BOURG, nad Garumną m. Fr. w Pow. Burdegalskim z portem, m. 4. od Burdegali.

BOURGACHARD, *Burgum Achardi*, m. Fr. w Normandii, m. 6. od Rotomagu. Było zgromadzenie we Fr. zakonne Kanoników regul. od tego m. zwanych, ale ci od Arcybisk. Rotomagijskiego r. 1768. zniesieni zostali.

BOURGANEUF, *Burgus novus*, M. Fr. w Marchii nad rz. Taurion, rezyd. wielkiego Przeora Maltańskiego Arweńskiego języka. Daje się tu widzieć wieża zbudowana od Żyzyma brata Bajazeta, m. 6. od Lémowiku, od Paryża 30.

BOURGES, Bituryga, *Bituriga*, dawne, wiel. i piękne M. Fr. ale mało ludne stol. Pow. Biturycyjskiego z Arcybisk. i Akad. prawa, fund. od Ludwika XI. r. 1466. Obywatele nie wiele handlują. Duchowieństwo tu jest liczne. Urzędnicy mieyscy mają prawo Szlachectwa od Ludwika XI. który się tu urodził, nadane. Kościół Katedr. jest wspaniały w guście Gockim. Oyczyzną jest Burdalego i *Dechamp*. m. 12. na poln. od Nevers, 50. od Paryża. Jest w samym środku Francyi. dł. 20. sz. 47. 4.

BOURGET, m. Sabaudyi nad jez. tego im. który wpływa w Rodan, m. 6. od Chambery.

BOURGNEUF, m. Fr. z portem małym w Brytanii, m. 3. od Nantes. Inne jest o m. 2. od RuPELLI.

BOURGOGNE, Burgundya, Prow. Fr. z tyt. Xstwa Para, rozciągać wzdłuż m. 45. wierz 30. Jest między Pow. Burbońskim, Lugduńskim, Niwernęskim, i Szampanią. Wydać obficie zboże, owoce, a szczególnie wino. Nie trzeba tey Prow. mieszać z wielkorządztwem Burgundyi. Ta Prow. dawna była na opatrzenie braci młodych Króla Franc.

BOURGOGNE, Hr. ob. France-Comté.

BOURGOIN, m. Fr. w Delphinacie.

BOURGEN, m. 5. od Laval. BOURGTHEROUDE, m. 5. od Rotomagu.

BOURGUEIL, są male m. Fr. niczym nieznaczące.

BOURMONT, *Bunonis mons*, m. i grod Fr. m. 4. od Neufchateau.

BOURNAZEL, Margr. Fr. w Pow. Belloioceńskim.

BOURNET, Op. Fr. czyni 4000. liwr. m. 5. od Angulemy.

BOURNENVILLE, wieś w Pikardyi z tyt. Xstwa.

BOURNEVILLE, m. w Normandyi.

BOURNEZEAU, m. w Piktawii.

BOURNIQUEL, m. w Pow. Kahorikim.

BOUSSAC, m. z zamkiem na skale w Pow. Biturycyjskim.

BOUSSAGNES, m. w Langwedocyi.

BOUSSILLE, m. w Andegawskim Pow. nie mają nic znakomitego.

BOUTONNA, rz. Fr. w Piktawii, wpada w Charentę.

BOUVINES, lub Pont-à-Bouvines, Bowiny, wieś w Flandryi, m. 3. od Lilli, sławne wygrana Filipa Augusta Kr. Franc. nad Ottonem Cef. r. 1214.

BOWSK, ob. Bausk.

BOUXIERES, Opac. Fr. Kanoniczek, m. 1. od Nancy.

BOUXVEILLER, m. Fr. w Allacyi m. 2. od Sawerny.

BOUZANNE, rz. Fr. wpada w Kreuze przy Argenton.

BOUZEY, ziemia z tyt. Hr. w Lotaryngii.

BOUZONVILLE, Opac. w Lotaryngii, m. 3. od Sarlouis.

BOXTEHODA, lub Buxtehuda, dawne M. Anzeatyckie Niem. w cyr. Saxonii niż. nad potokiem *Est*, który wpływa w Elbę, m. 5. od Hamburga, 17. od Bre-

my. Należy do Duńczyków, którzy ją zdobyli na Szwedach.

BOXTEL, m. Brabancyi Holl. z 2. stanowiskami dla okrętów, m. 2. od Bois-le-duc.

BOYVAL, wieś w Artezyi niedaleko S. Pol, w której jest studnia głęboka stop 120. która niekiedy nie ma nic wody, a czasem wyłewa wierzchem i potok czyni; obfitość ta nie pochodzi z deszczów, ale tylko gdy wiatr północny wieje.

BOYLE, ziemia w Hrabstwie Roskommon, w Irlandyi, która dała imię jednej familii, m. 6. od Roskommony.

BOYNES, m. Fr. w Aureliańskim, m. 2. od Pitiviers.

BOZOLO, m. z zamkiem i powiat w X. Mantuańskim, graniczy z Kremoneńskim, m. 6. od Mantuy.

BOZOULS, m. Fr. m. 4. od Rodez.

BRABANCON, wieś z zamkiem i tyt. Xstwa w Hannonii m. 1. od Beaumont.

BRABANCYA, *Brabant*, *Brachbantum*, wiel. Prow. Niderlandu z tyt. Xstwa graniczy z Bisk. Leodyjskim, z Geldryą, Hrabstwem Namur, Hannonią i Flandryą. Dzielą się na Austryacką ku połud. w której M. S. Bruksella, i Hollenderską ku półn. w której Breda, Bergopzoom, Bois-le-duc, są miasta celne. Manufaktury koronkowe, szpalerowe i kamlotowe wstawiają kraj ten i bogactwa. Większe rzeki Brabancyi są Eskalda, Dyla, Rupel, Demel, Netha, i Sekwana, ob. Niderland.

BRACCIANO, *Braccennum*, piękne M. Wł. w Kampanii Rzymskiej z tyt. Xstwa Familii Urfinow, nad jez. Bracciano, o 6. m. i poł od Rzymu. dł. 29. 45. sz. 42. 4.

BRACEAW, *Bracclavia*, M. i Woiew. Polskie. Przyłączone było razem do Korony z Woiew. Ruskim. Graniczy z Tatarami, Multanami, z Woiew. Podolskim, Wo-

łyńskim i Kijewskim. Grunta ma na

my. Należy do Duńczyków, którzy

ją zdobyli na Szwedach.

BOXTEL, m. Brabancyi Holl.

z 2. stanowiskami dla okrętów, m.

2. od Bois-le-duc.

BOYVAL, wieś w Artezyi

niedaleko S. Pol, w której jest stu-

dnia głęboka stop 120. która niekie-

dy nie ma nic wody, a czasem wył-

ewa wierzchem i potok czyni; ob-

fitość ta nie pochodzi z deszczów,

ale tylko gdy wiatr północny wieje.

BOYLE, ziemia w Hrabstwie

Roskommon, w Irlandyi, która dała

podziw żyżne, i w kruszec gdzie niegdzie obficie. Herb jego Xiężyc niepełny w krzyżu. Mundur: kon-
tuż iafno szafirowy, wyłogi ponfo-
we, żupan biały. Dzieli się na Pow.

Braciawski, Winnicki, i Zwino-
grodzki. Ma Woiewodę i Kasztela-
na. Seymkuie w Winnicy, objera
6. Posłów i 2. Deput. Ma swych po-
granicznych Sędziów, którzy za-
chodzące kłótnie między Obywate-
lami i Tatarami, z Kommissarzami

Tatarskimi rozstrząsają. Braciaw le-
ży nad Bugiem, założony od Ale-

xandra Kr. Pol. przeciw napaściom
Tatarów r. 1497. Jest Stwo niegrod.

Wzięty był od Turków r. 1672.
ale we 3. lata odebrany został. Od

Kamieńca Podol. m. Pol. 29. dł.
47. 15. sz. 48. 49.

BRADFORD, kraina Angiel.
w Prow. Shrop. z tyt. Hr.

BRAWA, *Bracia*, *Bragua*, wiel.
i piękne M. Portugal. stol. Prow. *En-*

tre Minho & Duro, z Arcybisk.
mającym dochodu rocznego 40000.

dukatów, do którego to miasto nal.
z włościami intratnemi. Najśl. z

Arcybiskupów Bragańskich był Bar-
domiey z Martyrow. Zborow Ko-

ścielnych kilka tu mianych było. Od
Kompostelli m. 35. od Lizbony 66.

dł. 9. 30. sz. 41. 30.

BRAGANZA, Bragancya,
Bragance, *Brigantia*, znaczne M.

Portugal. z zamkiem, stol. Xstwa
Braganckiego, w Prow. *Tralos-*

montes. Jan II. Xżę Bragancyi zo-
stał Królem Portug. r. 1640. pod

imieniem Jana IV. Tron spadał na
potomstwo. Odtąd to Xięstwo na-

leży do familii panującej. Tera-
źniejszy Marya Franciszka Izabel-

la Królowa Portugal. jest z domu
Braganckiego. Leży przy gran. Gal-

licyi m. 13. od Mirandy, 36. od Bra-
gi. dł. 11. 20. sz. 41. 47.

BRAGEAC, Opac. Fr. m. 6.
od Auryllicku.

BRAGNY, Margr. Fr. w Bur-
gundyi, m. 5. od Nuits.

BRAHIŁOW, M. Wołoskie

nad Dunajem przy uściu Serety, m. 10. na poln. od Syliftryi Mo-skale opanowali go r. 1770.

BRAID-ALBAIN, czyli **ALBANIA**, Prow. poln. Szkocyi, między Argylą, Atholią, i Straterną. Mieszkańcy są wojenni i dziwnie oszczędni. Od tego kraju Synowie rodziny Królewskiej w Szkocyi bra-li tytuł Xiążąt Albanii.

BRAIN, m. Fr. w Andega-wskim.

BRAINE, *Brennacum*, m. Fr. z tyt. Hr i Opac. czyniącym 7000. liwr m. 4. od Szwesjonn.

BRAINE-LALLEU, *Broni-um*, m. Brabancyi Austr. m. 3. od Halli, 5. od Brukselli.

BRAINE-LE-COMTE, *Brenna Comitis*, m. Hannonii Austr. Od Brukselli m. 6. od Mons. 5.

BRAKEL, *Brachelia*, m. Niem. w Westfalii niegdys Celi, m. 5. od Paderborny.

BRACKLEY, M. Angiel. w Prow. Northampton, ma nazwisko z Angiel. od wielości tu rosnącej paproci. Wyśła 2 Dep. na Parl. od Londynu na poln. m. 20.

BRAGON, forteca Franc. w Franckonie, blisko *Salus*, zbu-dowana od Ludwika XIV.

BRAMOWIE, *Bramas*, Na-rod Azyatycki wgląd Król. Awań-skiego, i Pegwańskiego osiadły.

BRAMPER, m. Angiel. w Prow. Suffex, obiera 2. Deput. na Parl.

BRAMPUR, wiel. M. Azyaty-ckie w Państwie Mogolu, stol. Król. Kandyshańskiego z zamkiem, w którym pałec Królewski. Narod jest Bałwochwalski. Handlują naj-więcej materjami, bawelnianemi. Brampur leży nad rz. Tapetą.

BRANCA, Branka, czyli wy-śpa biała, wyspa mała na Oceanie Atlantyckim, jedna z wysp Kapu zielonego, na z. wyspy S. Miko-łaja. Jest to skała wyłoka i spadz-ista, bez wody słodkiej i mieszkań-ców. Na tej iedney z wysp tych

znayduie się ofoblne zwierze *Gua-na*, podobne do łaszczeni.

BRANCAS, wieś Fr. z tyt. Xięstwa w Prowancyi.

BRANCHS, m. Fr. m. 2. od Turony.

BRANCOURT, m. Fr. m. 4. od Laony.

BRANCION, wieś Fr. m. 2. Tours, z kąd imie dawney fami-lii we Fr.

BRANDEBURG, *Brandenburgum*, wiel. i dawne M. Niem. w Saxonii wyż. w frzedney Marchii Brandeburskiej. Miało swego Bisk. ale odmiana Religii Katol. go zniós-ła. Jest handlowne. Leży nad Ha-wlem, m. 10. na z. od Berlina, od Magdeburga 16. od Wittenbergi 15. d. 30. 45. fz. 52. 32.

BRANDEBURG nowy, zna-czne M. Niem. w cyr. Saxonii niż. w Xiństwie Meklemburskim, m. 8. od Waren, 16. od Szczecina.

BRANDEBURG, M. dosyć wiel. Króla Pruskiego, z zamkiem pięknym, przy brzegach Frischaf-fu a uściu Pregla, m. 5. od Królewca, 32. od Gdańska, w Pru-siech w cyr. Natangii. d. 38. 50. fz. 54. 37.

BRANDEBURSKIE Elek-torstwo, czyli **MARCHIA**, jest znaczny Kray Niem. między Pome-ranią, Meklemburgiem, Polską i Szląskiem. Dzieli się na 5. części: *Alt March*, czyli stara Marchia, *Mittel March*, frzednią, *Neue March*, nową, *Pregnitz*, i *Uker March*. Prow. ta często odmieniała Panow. *Mutavit Dominos Marchia sepe suos*. Ustąpiona nakoniec była r. 1417. Fryderykowi Burgrabiemu Norymberskiemu z domu Ho-hen Zollern, który go dzisiaj posia-da w Fryderyku II. Królu Pruskim z niego pochodzącym. Dwór jest Kalwiński, mieszkańcy najwięcej są Lutrzy, Katolicy też są cierpie-ni. Nietrzeba mieć Elektořtwa z Państwami Elektora Brandebur-ktory nadto posiada Pomeranią.

Xiństwa Magdeburg, Kliwią, Hal-berstadt, Minden, i Newizatel, Hrabstwa Marchii, Rawensberg, Lin-gen, Teklenburg, i Murkie, przy-tym Szląk i Ostryzja.

BRANDEIS, m. Czeskie z zamkiem, w cyr. Kaurzymiskim, nad Elbą m. 5. od Pragi, od War-szawy 82.

BRANGES, wieś Fr. i Hr. m. 5. od Chalons. *Brantes*, Magr. Fr. w Hr. Wenezyjskim.

BRANTOME, m. Fr. z Opac. Bened. czyniącym 3600. liwr. m. 4. od *Perigueux*.

BRANSK, m. i ziemia Pol. w Woi. Podlaskim, miejsce sądów i seymików ziemskich, od Warszawy na w. m. 21.

BRASSAC, Margr. Fr. w Pow. Kahorskim.

BRASŁAW, *Brastavia*, M. Pol. i powiat w Woi. Wileńskim. Ma Stwo. grodowe, swych Urzę-dników i Marzałka dożywotniego. Jest tu Opac. obrządku Greckiego, i zamek stary fypany. Leży nad ie-ziołem, m. 20. na poln. od Wilna.

BRASSOW, *Kronstadt*, *Co-rona*, mocne M. w Xiństwie Siedmio-grodzkim, z tyt. Hr. nad rz. Bur-czelą, m. 20. od Targowiska na poln. tyleż na w. od Hermanstadt.

BRAVA, *Brawa*, czyli S. Ja-na, jedna z wysp Kapu zielonego w Afr. mieszkana od Portugal. sta-wna winami przedniemi. Ziemia jest gorzysta, obficie w płcenie Turcka, melony wodnistę, patany, dynie, konie, osły, świnię, i fale-trę. Brzegi są połowne w ryby. Ma wiele stanowisk dla okrętów, naj-lepsze z tych jest zwane *Fuerno*.

BRAVA, *Brawa*, M. Afr. na brzegu Aian, z portem dosyć do-brym. Czyni mały stan Republi-kancki niepodległy, pod protekcją iednak Portugalczyków, m. 35. od Magadoxo.

BRAUNAU, *Brannodunum*, M. Niem. w Sawaryi nad rz. Inną m. 9. od Pasaun.

BRAUNFELS, M. Niem. w Hr. Solms, m. 2. od Wetzlaru. **BRAUNSBURG**, ob. Bruas-berga.

BRAUX, m. Fr. w Szampanii m. 2. od *Charleville*.

BRAY, nad Sekwaną, m. Fr. w Szampanii, i Baronia z tyt. Para. Inne jest nad Sommą w Pikardyi. Tegoż im. jest kraina Fr. w Nor-mandyi wyż. między Wexynem i Pikardya.

BRAZYLIA, lub **BREZYLIA**. *Brazylia*, kray wielki Ameryki połudn. z tyt. Xiństwa przywłaszczony dla następców Tronu Portugal. odkryty jest od Dom. Pedro Alva-rez Kabral Portugalczyka r. 1500. 24. Kwietnia, który dał iey imię zrazu S. Krzyża, iż na znak już swego niby kraju, dokąd tegoż cza-su Hiszpani przybyli, wetknął krzyż w ziemię. Graniczy na w. i poln. z morzem, na z. z Amazonami, na polśd. z Paragwaią. Prow. ta jest nayobfitłyszą żrzdziel bogactw Portugalii. Wody ma dobre, powietrze lubo ciepłe, zdrowe iednak, i zie-mię żyzną. Cukru wydaie na po-dziw wiele, który tu jest nayprze-dnielszy, bydlęta ma mnostwo, zaro-słały drzewem brezyliowym, słu-żącym do farby czerwoney, kobay-bą, z ktorego najlepszy wyciągaia balsam, i lpekakuaną używanym bardzo do lekarstw. Daie się tu wi-dzieć mały ptaszek cudney piękno-ści, głosu słowiczego, wielkości iak mucha, zwany Kolibry. Znayduie się tu wiele małp, papugow, i innych nam nieznanych zwierzow i roślin, dostatek kruszcow złotych, i srebr-nych, dyamentow, tak wiele, iż Królowie Portugl. boiać się, aby nie staniały, zakazali ich szukania, u-stanowiwszy szczupłą kompanią, ktoreby tylko było wolne ich szu-kanie. Wkarbcu Króla Portug. jest znaleziony tu dyament ważący 1624 karatow, ceniony 224. millionow funtow szterlingow. Odkryto tu 4ty gatunek rubinow i topazjow, kray

jest mieszkany od Portugal. i wielkicy liczby ludu im' niepodległego, który jest dzikim, i chodzi po części nago, jest mocny i mało znający chorob. Lubią się stroić w pióra, które sobie obwiązują koło skroni, mają święta, i w których wielkie czynią wesołości, obok nim iść mają jakiego niewolnika. Jedzenie z chwytanego nieprzyjaciela, ośobliwie Portugalczyka, mają za największy heroizm, i czynią to z obrazkami tak dziwnymi, iż ledwie są podobne do wiary. Dzieli się Brazylia na 15. kapitanii, z których 8. od korony, reszta od prywatnych panów Portugal. należy, podległe rządowi jednego Vicereya. M. S. Brazylia jest S. Salvador.

BREAUTE, m. Fr. z tyt. Mar. w Normandji.

BREBICES, ob. Berbice.

BREBINCE, rz. Fr. w X. Burgundji wpada w Ligere.

BRECHIN, *Brechintum*, M. Szkocyi poim. w Anguzji, sławne handlem bydła, i łosów, i wygraną tu odniesioną od Szkotów nad Duńczykami, wysła Dep. na Parl. m. 16. na poim. od Edynburga, 7. od S. Andrzeja, dł. 15. 20. sz. 56. 47.

BRECKNOCK, *Brechinia*, Prow. Angiel. w X Wallii, zawiera około 600000. łanów gruntu. Obsituje w zboże, bydło, ryby, i wydry. Wyśła 1. Dep. na Parl. Brecknock jest M. S. prowadzi handel największy wełną. Mieszkańcy było niegdyś od Rzymian. Jest miejscem ładów, wysła 1. Dep. na Parl. m. 45. od Londynu, 10. od Herfordu na z. dł. 14. 2. sz. 52. 8.

BREDA, *Breda*, piękne i mocne M. Brabancyi Holl. stol. Baronii tego im. sławne bagna i wody czynią go obronnym mimo twierdzy dobrych. Katolików znajduje się tu więcej niż Protest. r. 1577. garnizon poddał Bredę stanom Holl. r. zaś 1581. Klandyuz *Barlaimont* odzyskał ją za pomocą Barona Fre-

zyna, który tu był więźniem. Znowu r. 1590. Xzē Maurycy zdobył ją na Hilzpanach, Spinola uczynił się jej panem r. 1625. ale r. 1637. Xzē Aranzkaski odebrałszy ją przywrócił Hollandom. Leży w równinie żyznej i miley, od *Bois-le-Duc*, na z. m. 9. od Antwerpii 10. od Amsterdamu 24. dł. 22. 20. sz. 51. 35.

BREDERODA, włości Holandji poim. o m. 1. od Harlemu.

BREDON, m. Fr. w Arwernii.

BREFORT, M. mocne Holl. w Hr. Zutfanii, m. 2. od Grolu.

BREGANCON, *Briganconia*, mocny zamek Fr. w Prowancyi na skale i na wysepce brzegu morza śródziemnego, między Toulou i Tropez.

BREGENTZ, *Bregentium*, M. i Hr. Niem. w Tyrolu, do domu Austr. nal. jest nad jez. Konstancyjskim, m. 7. od Appenzell.

BREHAL, m. 4. od *Coutances*. *Brehemont*, o m. 5. od Turony, sz. m. Franc.

BREMA, wiel. ludne, i mocne M. Niem. stol. Xłtwa Bremeńskiego w Saxonii niż. z Arcybisk. sekularyzowanym przez traktat Westfalski r. 1648. i oddany pod tyt. Xłtwa Szwedom, w których rękę było do r. 1712. w którym opanowali go Duńczycowie. Ci znowu ustąpili go r. 1715. Elektorowi Hannowerskiemu, i Szwecya przymuszona była podpisać to ustąpienie w traktacie Sztokholmskim. Xłtwa więc Bremeńska nal. dziś do Elektora Hannover. Ale Brema M. jest wolne, Cef. i Ancezyczne, Katedra sławna, która podlegała niegdyś Arcybisk. oddana jest Elektorowi. Handel tu jest wielki. Oycyzną jest Eggelinga, m. 9. na z. od Oldemburga, 36. od Brunzwiku, 28. od Luneburga, dł. 26. 20. sz. 53. 10.

BREMEGARTEN, *Bremogartum*, Bremgarta, piękne, bogate, i dosyć wiel. M. Szwajc. w powiecie *Freyen Aempter* między kan-

Kantonem Zurychu i Berny. Handel jego ośobliwie na papierze zależy. Wprowadzony tu był Kalwinizm, lecz r. 1532. powróciła Religia Katol. Jest Oycyzną Bullingera; m. 4. od Zurychu, 2. od Bady. dł. 25. 55. sz. 47. 20.

BREMERFORD, *Bremesforda*, m. Niem. w cyr. Saxonii niż. w X. Bremeńskim, m. 13. od Bremy.

BRENDOLA, m. Weneckie w Prow. Wincentynie, zalecone zdrowym powietrzem.

BRENNA, mała Kraina Fr. między Pow. Turoneńskim, Biturycyjskim, i Piktawią. *Meziere* jest M. S.

BRENTA, rz. w Państwie Weneckim, wpada w Golf Wenecki przy Tarencie.

BRESCON, forteca na iedney wyspie morza śródziem. naprzeciw Agdy o milę od tego miasta.

BRESCIA, *Bresse*, *Brixia*, dawne, wiel. ludne, piękne i mocne M. Wł. stol. Brecyany, z fortecą i Bisk. r. 1517. Franciszek I. przymusił Xcia Medyolańskiego do oddania jej Wenetom. R. 1769. trześciem ziemi była skolatana. Broń ognista piękna ztąd wychodzi. Kościół Katedr. zamek, zbrojownia, i wieża, zwana *Pallada*, zdobią miasto. Oycyzną jest Kapreola. Leży w równinie miley nad Garzą, m. 11. od Bergamu, 15. od Mantuy, 38. od Wenecji. dł. 27. 40. sz. 45. 31.

BRESCIANA, *Briscanus*, lub *Brixianus* agar, Prow. Wł. Rzeploty Weneckiej, między Gryzonami, Weronezą, Mantuańskim Xłtwem i Bergamańskim. Obsituje w wino, żelazo i zboże. M. S. jest Bressia.

BRESLAU, ob. Wrocław.

BRESLE, m. Fr. w Lugduńskim, m. 4. od Lugdunu. Jest między gorami. Tego im. rz. w Normandji wpada w morze przy Treport.

BRESSE, *Bressia*, Prow. Fr. od r. 1601. z tyt. Hr. między Bur-

Tom I.

gundya, Frantzkontem, i Sabaudya. Ta Prow. ma swe stany osobne. M. S. Bourg.

BRESSIEUX, m. Fr. w Delfinacie m. 6. od Gracyanopoli.

BREST, *Brivates*, M. Fr. w Brytanii niż. z zamkiem na skale spadziſtey ku morzu, i z portem iednym z naysiękniejszych, i naysiękniejszych we Fr. przy wielkicy odnodze morskiej, którey zatkota obiać może 500. okrętów wojennych, ale wniſcie ma trudne i ciasne. Ludwik XIV. wystawił tu zbrojownię. Próżno Anglicy port ten kufili się opanować r. 1694. Jest o m. 12. na połud. od *Morlaix*, od Rennes 48. od Paryża 129. dł. 13. sz. 48. 22.

BRETAGNE, ob. Brytania.

BRETEU, m. Niem. w Szwabii, oycyzna Melanchtona, m. 4. od Filipsburga.

BRETEUIL, *Britolium*, m. Fr. w Normandji, z tyt. Hr. sławne jest handlem żelaza, m. 26. na z. od Paryża. Inne m. tego im. o m. 6. od Ambianu, ma Opactwo czyniące 10000. liwr.

BRETIGNY, wieś wyspy Fr. o m. 1. od *Mont-l'heri*. Inna o m. 2. od Karnutu, sławne traktatem pokojem między Francją i Anglią r. 1300.

BRETONCELLES, m. 5. od Mortagne.

Breues, m. 2. od Clamecy, sz. m. Fr.

BRETZENHEIM, Hr. Państwa Niem. w Elektorstwie Kolońskim.

BREUIL-BENOIST, i *Breuil-Herbaud*, sz. Opac. Fr.

BREY, m. Niem. w Bisk. Leodyjskim, m. 6. od Mastrychtu.

BREZE, m. i Margr. Fr. m. 2. od Saumur.

BREZYLIA, ob. Brazylia.

BRIANCON, *Brigantia*, dawne M. Fr. w Delfinacie i Powiat. Ma zamek mocny na skale. Lesdygierowie opanowali go byli r. 1590. sz. jest manna, którą tu obficie zbiera.

raią na liściach modrzewowych. Od Embrunu *m.* 7. na półn. dł. 24. 20. sz. 44. 46.

BRIARA, *Brivadurum*, *m.* Fr. w Pow. Gatyneńskim nad Ligerą, śl. kanałem łączącym Ligere z Sekwaną mającym od tego miasta nazwisko. Jest od Aurelianu *m.* 14. na połud. od Paryża 35.

BRIAS, Hr. Fr. w Artezji, *m.* 1. od S. Pol.

BRIATESTA, *m.* 5. od Alby. *Brice*, *m.* 5. od Paryża śl. *m.* Franc.

S. BRICE, *m.* Fr. z Margr. handlowe na wino, *m.* 2. od Antyzodoru.

BRICQUEBEC, *m.* Fr. w Normandji niż. *m.* 3. od Walony.

BRIDGENORTH, *m.* Angiel. w Prow. Shrop, wysła Dep. na Parl. Jest nad rz. Sawerną, nad którą ma most piękny, o *m.* 40. na półn. od Londynu.

BRIDGETOWN, *M.* Amer. w Barbadii zwane miastem S. Michała. Jest piękne, ładne, handlowe, obrotowe i bogate. Mieszkańcy są obyczajni, i w wszelkim gatunku znajdują się tu rzemieślnicy.

BRIDGEWATER, *m.* Angiel. w Prow. Sommerfet, z tyt. Xłwa, wysła 2. Dep. na Parl. Jest o *m.* 40. na z. od Londynu.

BRIDLINGEN, ob. Burlington.

BRIDFORT, *m.* Angiel. w Prow. Dorset, wysła 2. Deput. na Parl. Ztąd najlepiej wychodzą liny okrętowe, *m.* 40. na półn. od Londynu.

BRIA, Bryeński Pow. we Fr. między Szampanią i wyspą Franc. do tych 2. Prowincji wielkorządztwa należący przez połowę.

BRIE, *m.* Fr. *m.* 3. od Angulemy.

BRIE-COMTE-ROBERT, *m.* Fr. nazwane od założyciela łwe go Roberta Krolewicz Franc. Hrabia de Dreux.

BRIEG, ob. Brzeg.

BRIELA, *Brille*, *m.* nadm. Holl. stoł. wyspy Wooruy. Sławne urodzeniem Admirała Tromp. Wilhelm de la Mark opanował ją r. 1572. To zdobycie rzuciło fundament Kzephety. Jest przy uściu rz. Mozy, *m.* 5. od Rotterdamu. dł. 21. 31. sz. 51. 53.

BRIENNE, *Breona*, *m.* Fr. w Szampanii blisko rz. Alby, dzieli się na dwa miasta. Tego im. jest Hr. Fr. *m.* 6. od Laony, od którego bierze imię dawna familia Fr. **BRIESNON**, lub **BRIONON**, *m.* Fr. w Szampanii, nad rz. *Armancon*.

BRIEUX, *Briconium*, *M.* Fr. w Brytanii wyż. z Bisk. i portem dobrym. Oycyzna Duarena. Jest w gruncie żyznym, w zboże i owoce, pośmili od morza, od Rennes na półn. *m.* 20.

BRIEY, *m.* Fr. w Lotaryngii.

BRIEZEN, piękne *M.* Niem. w Marchii średniej Brandeburskiej, *m.* 8. od Witembergi.

BIGNAIS, *Priscinium*, *m.* Fr. *m.* 2. od Lugdunu, śl. potyczka r. 1362. na której poległ Jakób Burbon Hr. Marchii.

BRIGNOLES, *Brimonia*, *M.* Fr. w Prowancji, śl. dobremi sliwkami. Oycyzna Paroissia i le Brun. Leży między gorami w miłym położeniu. Od Toulonu na półn. *m.* 6.

BRIGUEIL, *m.* Fr. *m.* 3. od Montmorillon.

BRIHUEGA, *m.* Hiszp. w Kastylii nowej nad rz. Tannuą, *m.* 13. na w. od Madrytu.

BRILLAC, *m.* Fr. w Piktawii.

BRINDISI, Brunduzyum, *Brundusum*, *Brindes*, dawne i znaczne *M.* Wł. w Kr. Neapol. w Pow. Lekceńskim, forteca i port, którego część zruynowali Wenetowie. Sławne śmiercią Wirgiliusza, a Oycyzną Pakuwilza. Leży nad morzem *m.* 13. na w. od Tarentu. dł. 35. 40. sz. 40. 52.

BRINN, *Brana*, *M.* główne i

mocne w Morawii. Jest dość wielkie i budowne. Tu zjazd stanowiący był na przemian z Ołomuńcem. *Spilberg* zamek, który jest na wzgórce za miastem, służył mu za obronę. Krol Pruski r. 1742. go oblegał. Leży blisko rz. Swaty *m.* 10. od Znaymu, 20. od Wiednia, *m.* Pol. od Krakowa 42. dł. 24. 43. sz. 40.

BRIONNE, *Brinta*, *m.* Fr. w Normandji, z tyt. Hr. nad Rillą, *m.* 7. od Rotomagu.

BRIORD, Hr. Fr. *m.* 4. od Belley.

BRIOUDE, *Brivas*, *M.* Fr. w Arvernii niż. Dwa są miasta tego im. o pół milę od siebie, jedno z nich dawne, mające most wielki na jedney arkadzie architektury przedziwney; drugie nowe z kapitułą kanon. którzy sami tylko są szlachta, i piszą się Hrabiami. Jest od Ifoire *m.* 6. od Paryża 90.

BRIOU, w Piktawii.

BRIOUZE, w Normandji, śl. *m.* Fr.

BRIQUER, *m.* w Piemontcie, *m.* 1. od Pignerol.

BRISACH-VIEUX, *Brisacus mons*, Brysak dawny, *M.* Niem. niegdyś stoł. Bryzgowii i Cesarzkie. Należy do domu Austr. wzięte było od Franc. r. 1638. i 1703. Jest nad Renem, nad którym most tu jest wielki na tyżwach. Twierdze jego są zwalone. *m.* 12. od Strazburga, 10 od Bazylei, dł. 25. 28. sz. 48. 8.

BRISACH-LE-NEUF. Brysak nowy, piękne *M.* Fr. w Alfacyi zbudowane z rozkazu Ludwika XIV. na przeciw Brysaku dawnego, umocnione twierdzami od Pana *Vauban*, pośmili od Renu, 12. od Strazburga.

BRISGAU, Bryzgowia, *Brifgovia*, kraj Niem. w Cyr. Szwabii nad brzegiem wschodnim Renu, który go dzieli od Alfacyi. Jest jednym z stanów dziedzicznych domu Austr. który najznaczniejszą część iey posiada. Wyższa należy

do domu Badeńskiego. *M.* S. Freyburg.

BRISAC, *Bracum Saccum*, *M.* Fr. w Andegawskim pow. z tyt. Xłwa, śl. potyczką tu stoczoną blisko r. 1067. między Godefrydem, Earbu i Fulkonem Rechinem bratem swym. Od Andegawu *m.* 4. June jest tego im. w Langwedocyi.

S. BRISSON, *m.* Fr. i pierwsza Barenia w pow. Biturycyjskim, śl. wytrzymanym mężnie oblężeniem pod Ludwikiem grubym. Należy do domu Sekwierow, dla których nadane jest tyt. Margr. r. 1653.

BRISTOL, *Bristolium*, *M.* Angielskie w Sommerfetshire, wiel. ładne, piękne, handl. i naybogatsze po Londynie, z portem, tytułem Hr. i Bisk. śl. iarmarkami, wodami mineralnemi, i kościołem, w którym dzwon naywiększy jest w całej Anglii. Wyśła 2. Dep. na Parl. jest nad rz. Awanzą, *m.* 10. od Gloucester. 32. na z. od Londynu dł. 15. sz. 51. 27.

BRISTOL, *m.* Ameryki półn. w Barbadii, bardzo ładne i handl. obrotowe dwoma fortcami, należy do Anglikow.

BRIVE-LA-GAILLARDE, *Briva-Curretia*, piękne *M.* Fr. w pow. Lemowiceńskim. Zdobbą go budowle, ma sądy, jest w miley i żyżney równinie *m.* 4. od Tulles, 116. od Paryża.

BRIVESAC, w Limowiceńskim, *Brix*, w Normandji *m.* 2. od Walony śl. *m.* Franc. ob. Bruick.

BRIXEN, piękne *M.* Niem. w Tyrolu z Bisk. gmachy publiczne tu są wspaniałe. Biskup jest Panem, aje pod protekcją Hrabior Tyrolskich. Leży w gruncie obfitym w przednie wino, *m.* 6. na w. od Tyrolu, 16. od Trydentu, dł. 29. 25. sz. 46. 36.

BROC, *m.* Fr. w Arvernii, *m.* 1. od Ifoire.

BROD-DEUTSCH, i *Boemisch*, Brod. Niemiecki i Czeski, Ni

są dwa miasta w Czechach, pierwsze w Cyr. Czaflawskim nad Sazawą, które związkowi opanowali r. 1742. drugie jest w Cyr. Kauzrzymkim.

BROD-UNGARISCH, Brod. Węgierski, M. Morawskie, w Cyr. Hradyskim, zalecone wodami mineralnymi m. 3. od Hradysku.

BRODERA, lub **BRODERA**, M. Azyatyckie w Państwie Mogolu, nal. do Krol. Guzaraty fl. dobremi płotnami, indychem, i laką farbą.

BRODT, lub Brod, Broda, mieysce mocne w Węgrzech, w Hr. Possegeńskim nad Sawą w Sklawonii, fl. zwycięstwem odniesionym nad Turkami r. 1688. od Posegi m. 2. od Gradyki 11. dl. 36. sz. 45. 15.

BRODNICA, *Straßburg*, m. i Pow. ziemi Michałowskiej pod pan. Pruskim fl. traktem między Kazimierzem Kr. Pol. i Ludwikiem Xciem Bawaryi; pamiętne także przegrana tu Szwedów z Koniecpolskim. Jest nad rz. Drwęcą od Torunia na w. m. 9.

BRODY, M. Pol. w Woi. Wołyńskim, teraz pod pan. Austr. jest stol. dystryktu Brodzkiego w Cyr. Lwowskim. Od Koniecpolskiego kasztelana ufertyfikowane, zamieszkałe od mnostwa żydów, których tu na 4000. liczone, ich handlami sławne. Jest familii Potockich, od Lwowa m. Pol. 13. od Dubna 7.

BRON, (*Nieder i Ober*) Bron wyższy i niższy, dwa miasta jedno przy drugim, w Hr. Linangi, w Alfacyi niż. m. 4. od *Haguskau*. Należy do Hrabio *de Linango*, i Xiażat *Hohenloe*.

BRONCHORST, Hr. Niem. m. 7. od Zutfani nad rz. Ifelą.

BRONNO, M. w X. Medyolańskim, gdzie r. 1703. Cesarscy porazili Franc. m. 4. od Pawii.

BRONPRES, m. Fr. w Brestyi, fl. grobem Filiberta Xcia Sabaudyi, i jego familii.

BROUAGE, piękne i mocne M. Fr. w pow. Santoneńskim z por-

tem. Zupy solne tu są nayznaczniejsze we Franc. a które wielki czynią obdyt. Od Rupelli m. 6. od Paryża 108.

BROUSSE, w Aruernii. *Brue-des-Grignoles*, m. 14. od Burdegali.

Bruch, w pow. Agineńskim.

Brudges, w Bearnie są m. Fr. **BRUCK**, lub **BRUGG**, M. Szwajcarskie w Argowii, w ktorej jest trzecim miastem wolnym nad rz. Aarą z mostem pięknym. Jest tu *Collegium*, w którym wielka biblioteka jest publiczna m. 5. od Arawii.

BRUGES, *Bruga*, *Brugae*, wiel. i piękne M. Flandryi Austr. z Bisk. Wśród wielkiego rynku znajduje się gmach publiczny zwany szkołą Bogardow, fund. r. 1411. gdzie około 130. dzieci sierot edukuje się darmo. Wiele ztąd uczonych, wielu Biskupow, Opatow, i fl. ludzi wyszło. W tym to mieście Filip dobry Xżę Burgundy postanowił r. 1430. Order złotego Runa. Holl. szturmowali Brugę r. 1704. i poddali się związkowym r. 1706. odzyskali ją Francuzi r. 1708. znowu tu związkowi wzięli 1709. 1745. także zdobyli ją Franc. oyczyną jest Jana Brugeskiego, który wynalazł sposob malowania pod olej. Jest nad kanatem, w równinie, m. 3. od morza, i od Ostendy, 10. od Gandawy, od Antwerpii na z. 14. dl. 20. 47. sz. 51. 11'. 30".

BRUNETO, lub **BRUGNETO**, *Brunetum*, M. Wł. w Rzpłey Genueńskiej z Bisk. leży pod Apenninem, m. 15. od Geny.

BRUGUIERE, m. Fr. m. 1. od Castres.

BRUICK, lub **BRUX**, m. Krolowskie Czeskie w Cyr. Zaczęńskim, m. 20. na poln. od Pragi.

BRUMPT, m. Fr. w Alfacyi, m. 3. od Strazburga

BRUNA, ob *Brinn*.

BRUNCHAMEL, m. F. w Laoneńskim pow.

BRUNETTE, forteca przy Suzie, która załazania.

BRUNSWICK, *Brunswick*, *Brancopolis*, wiel. i mocne M. w Cyr. Saxonii niż. stol. Xstwa Brunzwickiego, niegdyś wolne, Cef. i Anzeatyczne, ale wzięte r. 1671. od Rudolfa Augusta Xcia Brunzwickiego, zostało im podległe, którzy tu dla utrzymania swey zwierzchności wystawili fortecę. Francuzi dobyli go r. 1758. a w r. 1761. oblegalo bezskutecznie. Sl. i wiel. tu bywa-
ją iarmarki. Oyczyną jest Konrada Ryterhuysa. Leży nad rz. *Ocker*. m. 22. na z. od Magdeburga, od Halberstadt 13. dl. 28. 15. sz. 52. 15.

BRUNSWICKI dom, jednym jest z naywiększych w Europie, ma tenże sam początek, co i Dom Xżat Modeńskich, to jest z domu *Azo d'Est*. Dziś się dzieli na 2. linie, Xżęcą czyli Xżat. Brunzwickich, mających przydomek *Fosfenbuttel*, i Elektoralną, czyli Xiażat Hannowerskich i Luneburckich, posiadających Tron Anglii. Brunzwickiego domu państwa mieszać nie trzeba, z Xstwem Brunzwickim, które się dalej rozciągaia zamykając nadto Xstwa Zellenkie, Luneburckie, Lawemburckie, Bremeńskie &c: posiadane są dziś po większej części od Krola Angiel. Same Xstwo Brunzwickie, jest kray Niem. graniczy 1. a poln. z Xstwem Luneburg, na w. z X. Magdeburg, Halberstadt, Anhalt, na pols. z Turynią i Hassją, na z. z X. Mindenem.

BRUNZBERGA, *Brunsborg*, lub *Braunsberg*, M. Pruskie, stol. Bisk. Warmińskiego, założone r. 1260. od Anzelm Bisk. Warm. obmurowane, dosyć handl. ma szkoły. Leży nad haffem przy uściu rz. Palsargi od Elbiaga m. 2.

BRUICH, rz. Alfacyi wpada w Ren pod Strazburgiem.

BRUSQUE, m. Fr. z tyt. Margr. m. 4. od *Vabres*.

BRUXELLA, *Bruxella*, naypiękniejsze i naybogatsze M. S. Bra-

baneyi, i całego Niderlandu Austr. publiczne tu gmachy są wspaniałe, handel wielki, fabryki materyi dobre. Ma swą radę wielką, i mieyscem jest kilku trybunałow. Marzałek *Villeroy* dobywał go r. 1695. odstąpił iev Franc. r. 1706. Elektor Bawarski r. 1708. oblegal go bez skutku; wzięte od Franc. zostało 1746. Aiquillon, Quesnoy, Vander Weide, i Wesal ztąd byli rodem. W położeniu jest dobrym nad kanalem, który ią o m. 9. łączy z Antwerpią, m. 50. od Paryża, 65. od Londynu, dl. 21. 56. sz. 50. 51.

BRUIERES, m. Fr. Lotaryngii, m. 9. od Lunewilli, wielki ma obdyt ze zboża. Inne tego im. jest w Langwedocyi, znaczne wodami mineralnymi.

BRUYL, m. Niem. m. 2. od Kolonii, gdzie w swym pięknym zamku często rezyduje Elektor Koloński.

BRY, m. Fr. m. 2. od Antyziodoru.

BRYTANIA wielka, *Britannia*, *la grande Bretagne*, nazwisko wyspy na Oceanie, która zawiera Krol. Anglii i Szkocyi. Nie trzeba ią mieszać z wypłami Brytańskimi, które są częścią Monarchii wielkiej Brytanii iako i Irlandją, Sorlińskie wyspy, Orkady &c.

BRYTANIA mniejsza, *Britannia*, *Bretagne*, Prow. Fr. nadm. długa na m. 60. sz. 45. graniczy z Normandją i Piktawią. Dzieli się na wyższą i niższą: ma 9. Bisk. powietrze w niej umiarkowane, lasy obfzerne, handel wielki dla położenia swego nad morzem. Przyłączone jest do korony Franc. za Franciszka I. r. 1532. *Rennes*, jest M.S.

BRYTANIA nowa, kray i półwyspa Amer. poln. między Akadyą, Kanadą, i nowym Yorkiem, może mieć długości m. 80. Pan. Lille mieszkańców tego kraju zwieie matami Eskimami. Nal. do Angl.

BRZEG, *Brieg*, *Brega*, mocne i piękne M. Szląskie, fol. Prow. tego im. nad Odrą z Akademią i Szkołami, m. 3. od Wrocławia, od Opawy 6. dł. 35. 10. sz. 50. 49.

BRZEG, termin Geograficzny, czyli nazwisko ogólne Kraiów nadmorskich. Ztąd Abex, Aian, Zangweber &c. brzegami nazywamy.

BRZESZCIE Kniawskie, M. i Woiew. Polskie. Miało niegdyś swych Xiążąt. Krzyżacy opanowali znaczną część tego. Władysław Jagiełło odżydkawiał go od nich, odzielił go od Woiew. Inowrocławskiego, które z nim ma imię Kniaw. Kray ten jest bardzo żyzny, obfituje w zboże i ryby. Handel Wisłą prowadzi z Toruniem, i Gdańskiem. Ma w herbie pol orla białego i pol lwa czarnego. Ma Bisk. Woiewodę i Kasztel. Dzieli się na 5. Pow. Radziejowski, Brzeski Kni. Kruświcki, Kowalski, Przedecki, tyleż Starostw grodowych: Seymikuie z Woiew. Inowrocławskim w Radziejowie; wysła 4. Pościow na Seyn, i Deput. 2. na Tryb. Mundur tego Woiew. jest kontusz granatowy, żupan i wyłogi Karminowe. Brześć jest M. małe, obwiedzione murem, fl. traktatem r. 1435. między Władysławem i Krzyżakami uczynionym. Leży wespół bagnow. Od Warszawy na z. m. 20. dł. 37. 10. sz. 52. 30.

BRZESZCIE Litewskie, M. Pol. i Woiewodztwo, z Bisk. Greckim, gran. z Woiew. Podlaskim, Nowogrodzkim, Wolskim i Lubelskim. Ma za herb pogoń białą na polu czerwonym. Dzieli się na 2. Pow. Brzeski Lit. i Piński, które Seymikuie osłono, i obierają po 2. Pościow, i 2. Dep. Ma Woiewodę i Kasztel. Mundur tego Woiew. kontusz fioletowy, wyłogi amarantowe, żupan i pas biały. Brzeście M. zdoła Katedra Biskupa Grec. miejscem jest Seymikuie i Sądow. dołyć handlu. Leży nad Bugiem, m. 24. od Warszawy. dł. 41. 52. sz. 52. 10.

BRZEZANY, M. w Woiew. Ruskim, teraz pod pan. Austr. w cyr. Lwowskim, fol. dystryktu Brzezańskiego, dołyć ludne, z zamkiem obronnym. Tu r. 1698. obozowało wojsko Pol. o m. 10. na poln. od Lwowa.

BRZEZINY, m. Pol. i Powiat w Woiew. Łęczyckim, z Kasztelanją. Od Rawy m. 5.

BUA, *Bubna*, wyspa golfu Weneckiego, blisko miasta Trau, z którym przez most się łączy. Zowie się też wyspa kurapatw, iż tu ich mnóstwo się znajduje.

BUANES, m. Fr. w Gaskonii.

BUARCOS, m. Portugal. blisko morza, m. 9. od Koimbriki.

BUB, m. Czeskie w cyr. Bolestawskim, z zamkiem, m. 20. na poln. od Pragi.

BUCH, nazwisko małej krainy Franc. w Gaskonii, m. 12. od Burdegali.

BUCHAN, Pow. Szkocki w Hr. Aberdeńskim, rozciągał wzdłuż na m. 19. Ztąd wychodzi wiele wspaniałych, i burzliwych żółtych, który tu obficie na brzegach zbieraia.

BUCHAU, *Buchovium*, M. wolne Cef. w Szwabii nad jez. *Federzee* m. 9. od Ulmy, 13. na połud. od Tubingi. Odr. 1775 mieszkańcy mają prawo dziedziczenia we Francji po zmarłych krewnych. Jest tu Opac. Kanoniczek, które iść mogą za mąż, prócz Xieni, ta zaś ma głos na Seymach Rzeizy Niem. dł. 27. 20. sz. 48.

BUCHAU, Kray Niem. w cyr. Renu wyż. Zawiera wielkie Opac. Faldenkie.

BUCHOREST, eb. Bukorest.

BUCHORN, M. Niem. wolne i Cef. w Szwabii nad jez. Konstancyskim, m. 5. od Lindawy.

BUCHY, m. Fr. m. 5. ob Rotomagu.

BUCILLY, Opac. w Pikardyi.

BUCY-LE-LONG, m. Fr. m. 1. od Swessyonu.

BUCKINGHAM, lub *BURKINGHAM*, Prow. Angiel. w Diec. Linkolnskiej, zawiera około 4400. fanow. Wyšla 2. Deput. na Parl. i tyleż M. S. tego im. które ma tytuł Xiśwa. Chleb, woły i welsa Buckinghamka szacowane są w całej Anglii. Leży nad rz. *Onse*, m. 15. na poln. ku z. od Londynu. dł. 16. 33. sz. 51. 57.

BUZACZ, M. Pol. w Woiew. Podolskim, pod pan. Austr. od Lwowa m. Pol. 25.

BUCZNIOŹ, m. Pol. i Stwo niegrod. w ziemi Halickiej.

BUDA, czyli *Orfan*, Budzyn, *Aquincum*, M. S. Węgier niż. a dawniej i całego Krol. z zamkiem do brym. Gmachy publiczne, i piękne Kościoły zdobiły ją, ale te pożarami są prawie zniszczone. Stolicą jest Biskupstw Katol. i Szizmatyckiego. Położenie iey jest mile. Grunt w okolicy pełny winnic, które wyborne wydaia wina. Znajdują się tu źródła wody tak ciepłej, iż wkrótce, włożone w nią iasia, twardnieją, lubo ryby żywe w niej pływają. Soliman II. r. 1526. dobył Budy, odebrał ją Arcy Xzę Austr. Ferdynand r. tegoż. Znowu Soliman r. 1529. ją był opanował i oddał Janowi Zapoli Woiewodzie Siedmiogrodzkiemu, po którego śmierci r. 1543. postanowił tu Bagę. Po kilkakroć potem próżno była oblegana do r. 1686. w którym Xzę Lotaryngii wydarł ją Turkom, i odtąd nał. do Domu Austr. Trzy fl. traktaty tu zawarli Polacy. R. 1369. Kazimierz Krol Polski z Ludwikiem Kr. Węg. wzięli tu w związek przeciw Karolowi IV. Cef. r. 1492. stanął tu traktat między Albrychem Kr. Pol. i Władysławem Kr. Węgier. i Czeskim bratem iego. Nakoniec r. 1507. tu Zygmunt I. Krol Pol. i Władysław Krol Węg. i Czeski wzajemną przeciw Turkom przyrzekli sobie pomoc. Jest nad Dunajem m. 42. na połud. od Wiednia, 29. od Preizburga, 42. od Kołzyc, 225. od Konstantynopola. dł. 36.

BUCKINGHAM, lub *BURKINGHAM*, Prow. Angiel. w Diec. Linkolnskiej, zawiera około 4400. fanow. Wyšla 2. Deput. na Parl. i tyleż M. S. tego im. które ma tytuł Xiśwa. Chleb, woły i welsa Buckinghamka szacowane są w całej Anglii. Leży nad rz. *Onse*, m. 15. na poln. ku z. od Londynu. dł. 16. 33. sz. 51. 57.

BUZACZ, M. Pol. w Woiew. Podolskim, pod pan. Austr. od Lwowa m. Pol. 25.

BUCZNIOŹ, m. Pol. i Stwo niegrod. w ziemi Halickiej.

BUDA, czyli *Orfan*, Budzyn, *Aquincum*, M. S. Węgier niż. a dawniej i całego Krol. z zamkiem do brym. Gmachy publiczne, i piękne Kościoły zdobiły ją, ale te pożarami są prawie zniszczone. Stolicą jest Biskupstw Katol. i Szizmatyckiego. Położenie iey jest mile. Grunt w okolicy pełny winnic, które wyborne wydaia wina. Znajdują się tu źródła wody tak ciepłej, iż wkrótce, włożone w nią iasia, twardnieją, lubo ryby żywe w niej pływają. Soliman II. r. 1526. dobył Budy, odebrał ją Arcy Xzę Austr. Ferdynand r. tegoż. Znowu Soliman r. 1529. ją był opanował i oddał Janowi Zapoli Woiewodzie Siedmiogrodzkiemu, po którego śmierci r. 1543. postanowił tu Bagę. Po kilkakroć potem próżno była oblegana do r. 1686. w którym Xzę Lotaryngii wydarł ją Turkom, i odtąd nał. do Domu Austr. Trzy fl. traktaty tu zawarli Polacy. R. 1369. Kazimierz Krol Polski z Ludwikiem Kr. Węg. wzięli tu w związek przeciw Karolowi IV. Cef. r. 1492. stanął tu traktat między Albrychem Kr. Pol. i Władysławem Kr. Węgier. i Czeskim bratem iego. Nakoniec r. 1507. tu Zygmunt I. Krol Pol. i Władysław Krol Węg. i Czeski wzajemną przeciw Turkom przyrzekli sobie pomoc. Jest nad Dunajem m. 42. na połud. od Wiednia, 29. od Preizburga, 42. od Kołzyc, 225. od Konstantynopola. dł. 36.

45. 12. 47. 20.

BUDECZ i Budyna, są m. Czeskie w cyr. Rakoneckim, na poln. Pragi.

BUDOA, lub *BURUA*, M. nadm. mocne w Dalmacji z Bisk. Suffr. Antybarskiego, nadj. do Wenetow. Soliman Balza Sultany oblegał go bezskutecznie r. 1626. Jest o m. 6. od Antivari, od Ragazy 11.

BUDWEISS, m. Niem. w Czechach nad Moldawą m. 29. od Pragi, 33. od Wiednia. W czasie wojny r. 1741. po kilkakroć wzięte było.

BUDZIACK, gniazdo Tatarów Budziackich w Bessarabii, oddanych między Tatarami Dobruckimi na połud. i Czachowskiemi nad morzem, holdujących Turkom, i podległych Hanowi swemu. Tego im. tamże miaścisko jest blisko Białogrodu nad Dniestrem.

BUDYSSYN, eb. Bautzen.

BUENOS-AIRES, albo *Ciudad La Trinidad*, *Bonus aer*, *Fanum Sanctissimae Trinitatis*, piękne M. Ameryki połud. Hiszpańskie fol. Prow. zwanej *Rio de la Plata*, w Paragway. Europejczycowie prowadzą tu handel wielki. Imię ma od zdrowego powietrza. Wystawione jest r. 1535. od Piotra Mendozy, i potem od niegoż porzucone. *Cabeza de Vasa*, zaprowadził tu nową osadę r. 1542. i zaniechał go znowu. Odnowione dopiero zostało r. 1582. Mieszkanie jest od Hiszp. i Indyanow.

BUEN-RETIRO, jest rokoszny pałac Krola Hiszp. blisko Madrytu.

BUFFON, mała włość Fr. blisko Montbaru w Burgundyi.

BUG, rz. w Poliszce, ma początek w Rusi czerwonej, płynie pod Sokal, Włodawę, Brzeszcie Lit. Drohiczyn, a pod Zakroczymem łączy się z Wisłą.

BUGEY, Bugezya, *Bugesta*, Prow. Fr. między Salsburgą, Brestą, i Delfinatem, ma wzdłuż na

mil 16. ustąpiona Francji traktatem Lugduńskim r. 1601. z Bressyą, i pow. *Gex* w zamianę za Margr. Saluceńskie. Belley jest M. S.

BUGIA, M. mocne i ludne, w Krol. Algierskim w Afr. stol. Prowincji tego im. ma stanowisko dla okrętów wygodne. Algierczycowie zdobyli go na Hiszpanach po przegranej Karola V. Jest nad morzem, m. 30. na w. od Algieru dl. 22. 15. 12. 36. 34.

BUGNEN, w Bearnie; *Bago* m. 5. od *Brigueux*, *Buis* w Delinacie, m. 5. od *Vaison*, są m. Fr. **BULAM**, wyspa Afr. blisko brzegów Gwinei, na w. wyspy Bisagos, ziemię ma żyzną, koni i krow mnostwo. Mało jest mieszkan.

BUKARIA wielka, *Bucharia*, czyli kraj Uzbekow, jest obłężna Prow. Azji w Tartarii, między kraiem Kalmukow, Turkestanem, Tybetem, Perlią i morzem Kaspijskim, jest to część najludniejsza i najlepiej uprawna Tartarii wiel. Obfituje w lasy i piękne pastwiska. Tatarowie tu osiedli są polerownicy i młynnicy nad innymi. Mleko bydłace, i mięsa konie za najsmaczniejsze mają potrawy. Nie wiały nie ustępują w odwadze Męszczynom, i wraz częstokroć z męzami na wojnę idą. Uzbekowie z Persami częste prowadzą wojny, i stała się im strasznymi. Kraj ten zawiera Krol. Bałkańskie, Bokarskie, Samarkandzkie i Turkomania, ob. te Artykuły.

BUKARYA, mała, ob. Kazgar, czyli Kagkar.

BUKARY, M. Morlakii nad Golfem *Carnero*, gdzie Karol VI. port wyślawił, i zrobić drogę kazał dla przeprowadzenia ztąd bydła do Włoch.

BUKARIZA, m. Dalmacyi.

BUKOR, M. Azyatyckie w Indostanie, stol. Prow. tego im. na kępie oblanej rz. Indem.

BUKOREST, *Bucharesta*, wiel. i mocne M. Wołoskie, nad rz.

Embrowicą, rezydenc. Hespodara Wołoskiego i Arcybisk. m. 16. od Targowiska. Cztery w wielkim klasztorze miała tu drukarnią.

BUKOWINA, m. nad gran. Pol. Wołoskie, i ztąd obłężna puszcza mająca nazwisko, pamiętna potyczką między Polakim i Turckim wojskiem r. 1686. Jest blisko Dniestru od Kamieńca Podol. na z. m. 7.

BULGARYA, wielka, Prow. Az. w Tartarii Moskiewskiej, między Krol. Kazanńskim, Baskirya, i Astrakańskim Krol. w górach tej Prow. znajduje się szczyby kryształowe, i rudy żelazne. M. S. jest Bulgar, leży blisko Wolgi.

BULGARYA mniejsza, Prow. Turcji Europ. między Dunajem a morzem czarnym. Krolowie Bulgarcy, byli niegdyś udzieln. mieszkali w Nikopolu. Teraz należy do Turkow, zawojuwana od Bajazeta około r. 1370. Religia tu panuje Schizm. Grecka. M. S. jest Zofia. **BULLEGNEVILLE**, Hr. Fr. w Xstwie Barskim w Lotaryngii, m. 10. od Nancy.

BULLES, m. Fr. m. 4. od Belowaku, fl. lmem przednim, którego dostarcza do fabryki płócien zwanych pol. Hollenderskimi.

BULLENBROOK, m. Angiel. z tyt. Hrabstwa w Prow. Lincolnskiej, miejsce urodzenia się Henryka IV. Krola Ang. m. 34. na poln. od Londynu.

BULLOS, czyli **BULL**, m. Szwajc. w Kant. Fryburskim, i tyt. Oyczyzna Franciszka Geinoczy.

BULLOU, Baronía Fr. m. 5. od Karnutu.

Bully, m. Fr. w Normandii m. 1. od *Neuchatel*.

BUNGO, Krol. Bongańskie, jedno z największych w Japonii na wyspie *Ximo*, którego M. S. jest *Lunay*. Franc. Cywan Krol Bongański przyjął wiarg katol. wysłał poselstwo do Grzegorza XIII.

Pa-

Papieża r. 1582.

BUNZLAU, lub **BUNTZEL**, Bolesław M. S. Cyr. Bolesławskiego w Czechach nad Elbą m. 12. na poln. od Pragi. Stary Bolesław ztąd jest o m. 6. Tu Bolesław Krol zabił S. Wacława brata swego. ob. Bolesław.

BUQUOI, m. Fr. w Artezyi z tyt. Hrabstwa.

BURBON, Burboński dom. ob. Bourbon.

BURCKHAUSEN, M. Niem. w Bawaryi niż. nad rz. Saltzą, m. 11. od Salzburga, 29. od Munichu.

BURDEGALA, ob. Bourdeaux.

BUREN, *Bura*, M. Holl. w Geldryi z tyt. Hr. m. 8. od Nimegi.

BUREN, m. Szwajc. w Kant. Bernenskim, z zamkiem nad rz. Aarą.

BUREN, m. Niem. Bisk. m. 6. od Paderbony nad rz. Almq.

BURFORT, dawne M. Angl. w Hr. Oxfordzkim, z tyt. Hr. nad rz. Windrushą, m. 20. na poln. od Londynu.

BURGAU, *Burgovia*, Margr. M. i zamek Niem. w Szwalbii Aust. m. 6. od Anzpurga, 7. od Ulmy.

BURGDORF, lub *Barron*, piękne M. Szwajcar. w Kant. Bernenskim, z zamkiem. Leży na wzgórce, m. 4. od Berny.

BURGEL, m. Niem. w Misnii, m. 2. od Jeny. Ma dawny klasztor.

BURGLITZ, zamek Krolowski w Czechach w cyr. Rakoneckim, jest na gorze na z. Pragi, w którym dawniej strzeżono więźniów znaczniejszych.

BURGOS, wiel. i bogate M. Hiszp. stol. Kastylii dawniej z bogatym Arcybisk. założonym r. 1574. Zdobia go gmachy publiczne, fontanny, place rokoźne do przechadzki, rynki wspaniałe. Jest częścią na gorze, częścią nad rz. *Arlancon*, m. 26. od Bilbao, od Madrytu 47. dl. 14. 20. 12. 42. 20.

BURGRABIA, *Burgrabswo*, *Sam L.*

Burgaviatus, znaczyło dawniej urząd rządcy miasta, lub zamków; znaczniejsze były Magdeburckie, Norymberskie, &c. ob. Landgraftwo.

BURGUNDIA, Xstwo. ob. Bourgogne.

BURGUNDYA, Hrab. ob. Franche Comté.

BURICK, *Buruncum*, M. Niem. w Xstwie Kliwii, nak. do Krola Pruskiego. Francuzi r. 1672. zburzyli jego twierdze, fl. jest wygraną wojsk Otona W. Cef. nad Lotaryńczykami. Jest w miłym położeniu nad Renem. m. 7. od Kliwii, 17. od Kolonii.

BURLATS, m. Fr. w Langwedocy m. 1. od *Castres*.

BURLINGTON, lub *Braynlington*, m. Angiel. nadn. w Prow. Yorku z tyt. Xstwa. fl. *Boyle* tu się urodził.

BURRO, wielka wyspa w Azji między Amboiną i Celebes.

BURSA, ob. Prusa.

BURY, Baronía Fr. m. 2. od Błęzy.

BUSSANG, w Lotaryngii przy początku rz. Mozelli, fl. miejsce wodami mineral. skutecznymi na długie choroby.

BÜSK, *Buscum*, m. ziemia i stwo. w Woł. Belz pod pan. Austr. zaś, jest w cyr. Lwowskim, pow. Brzeżańskim, czyni część dochodów Cesarzskich, od Lwowa m. 7. od Dubna 13.

BUSSET, Hr. Fr. w Arwennii.

BUSSETO, m. Wł. w Xstwie Placencyi, m. 1. od Padu.

BUSSIERE, wieś Fr. i Opac. m. 5. od *Dijon*. Tegoż im. są we Fr. Opac. w pow. Biturycyńskim Cyflet. czyniące 4000. l. m. 4. od *Montlucon*. Także m. Fr. m. 6. od Lemowiku. i Margr. m. 4. od Montargis.

BUSSY, nazwisko miejsc kilka we Fr. mniej znacznych.

BUSTA, ob. Bosta Butow, ob. Bytow.

BUTHA, lub *Büta*, wyspa Szkocyi, która z wyspą Arran czyni Hr. Butenskie. Żyzna jest w zbożu

za i pastwiska, a bogata obołbiwie połowem śledzi. Mniemanie jest, iż dom Sztuartów ztąd poszedł. Zamiek Buteński jest o m. 1. od Buthsfay, i wysła współ z Kaitnessą Dep. na Parl.

BUTRINTO, M. nadm. w Albanii, nad Golfem tego im. z Bisk. i dosyć dobrym portem. Należy do Wenetów m. 12. od Chimery.

BUTZAW, *Ebodorum*, m. w Xstwie Meklemburskim, na trakcie z Szwerynu do Rostoku.

BUTZBACH, M. Weterawii w Xstwie Darmstadtzkim m. 5. od Wetzlary.

BUXTON, wieś Angiel. w Derbyshirze na gran. Chesteru śl. wodami mineralnemi.

BUSANCOIS, m. 9. od Ifoudunu.

Buzancy w Szampanii.

Buzet, w Langwedocy m. 4. od Touloufy.

Buzzy-Angy, m. 4. od Bellowaku śl. m. Fr. nieczym nieznaczną.

BUZAY, Opac. Cyfter. we Fr. m. 4. od Nantes, czyni 3000. liwr.

BYDGOSZCZ, *Bromberg*, m. i Pow. w Woj. Inowrocławskim z kasztelanją. Miejsce niegdyś trybunału Wielkiej Polśkiej na przemian z Poznaniem, i skład soli Krolewskiej. Śl. Traktatem między Janem Kazimierzem Krolewem Polśkim i Fryderykiem Elektorem Brandeburskim, r. 1657. Teraz pod pan. Pruskim. Leży nad rz. Brdą. m. 8. od Torunia.

BYCHOW, m. Litewskie w Woj. Mściawskim nad Dnieprem, pod pan. Rosyjskim m. 13. od Mohylowa.

BYCZYNA, m. Szląskie, dawniej Katedra Bisk. Wrocławskie. śl. zwycięstwem odniesionym tu przez Zamoyskiego Hetmana Pol. nad Maxymilianem Arcy Xciem Austr. bratem Rudolfa Cesarza r. 1587.

BYSTRZYCA, m. Litewskie z Starostwem Niegrodowym w Woj.

Wileńskim, m. 5. i poł. od Wilna. Tegoż im. rz. w Woj. Lubelskim.

BYTOW, lub *Burow*, M. i powiat w Prusiech, które Zygmunt I. z pow. Lęburskim, dał w hold Jerzemu i Barnimowi Xiążętom Pomorskim siostrzeńcom swoim, i ich potomkom r. 1526. Też powiaty po zgaśnięciu familii Xiążąt Pomorskich za Jana Kazimierza przez *pałta* Bydgoskie oddane są w lenność Elektorom Brandeburskim r. 1657. jest dosyć ośiadłe, od Gdańska m. 16.

BYTOM, toż co Beuthen.

BYTYN, m. Litewskie w Woj. Nowogrodzkim, na kłaztor Bazylianów.

BYZANTYUM, m. niegdyś nad Bosforem Trackim, teraz Carogrod.

BZURA, rz. w Woj. Rawskim, płynie pod Łowicz, wpada w Wisłę przy Wylzogradzie.

C.

Których miejsc nie znajdujemy pod literą C. patrz pod literą K. zwłaszcza Afrykańskich, Azjatyckich, Polśkich, Niemieckich, Moskiewskich miejsc nazwiska.

CABEC-A-DEVIDE, *Segobrya*, m. Portug. w Alenteiz z zamkiem obronnym, m. 5. od *Porto-Alegro*, 8. od *Estremos*, dł. 10. 48. łz. 39.

CABO-BLANCO, ob. Kap Biały.

CABO-CORSO, Kap na brzegu złotym Gwinei w Afr. ze wsią tego im. w której jest forteca Angielska największa i najpiękniejsza po fortecy *de la Mina*. Jest inny Kap tego im. w Brezylji w Prow. *Siara*, i inny znów na wyspie Korfyce dawniej zwany *Sacrum Promontorium*.

CABOURD, m. Fr. w Nor-

mandyi, m. 4. od Kadomu, śl. wielością owiec i krolików.

CABRA, *Aegabra*, m. Hiszp. w Andaluzji, m. 10. od Korduby, ob. Kabra.

CABRIERES, m. Fr. w Hr. Weneffyńskim, o m. 3. od *Cavillon*. Mieszkańcy jego za Dekretem Parlamentu Prowancyi w pień byli wycięci pod tozorem religii r. 1545.

CACACA, ob. Kazaza.

CACERES, *Cacera*, m. Hiszp. w *Estremadurze*, blisko którego r. 1706. wojska sprzymierzone poraziły tylną straż P. Berwick. Jest nad rz. Sabrozą, m. 9. od Alcantary na połud. 14. od Placencyi.

CACERES-DE-CAMERINHA, *Cacera*, m. wyspy *Lucon*, w Azji z Bisk. Suffr. należy do Hiszp.

CACHEO, m. Afrykańskie w Nigrycy nad rz. S. Dominika, nal. do Portugal. którzy tu mają trzy fortece. Handel tu jest wielki na wość, i niewolników.

CACORLA, *Kakorla*, M. Hiszp. w Andaluzji między 2. górami, o m. 2. od źródła Gwadalkiwiry, m. 18. od Grenady.

CADALEN, m. Fr. m. 4. od Albi.

CADEE, liga Kadeńska, czyli Domu Bożego, nazwisko drugiego Pow. Gryzonów, który zawiera 11. wielkich towarzystw, z tych Koirskie jest pryncypalne.

CADENAC, ob. Capdenac.

CADENET, m. Fr. w Prowancyi z Rarym zamkiem, m. 5. od Aix.

CADEQUIE, *Cadacherium*, dobry port Hiszp. w Katalonii z wioską, m. 2. od Rozy.

CADEROUSSE, m. Fr. m. 1. od Orange.

CADILLAC, *Catelliacum*, m. Fr. w Akwitani, blisko Garumny, m. 2. od Langon.

CADIX, *Kadyx*, *Gades*, piękne, wielkie, sławne, mocne i najbogatsze M. Hiszp. w Andaluzji, z portem dziwnie wygodnym, do kto-

rego kupcy zewsząd zawiłają, z 2. mocnymi zamkami, i Bisk. Kościół Katedr. ma bardzo piękny. Wzbytkie okręty Hiszp. do Ameryki z Kadix ruszają; ztąd corocznie flotta do Amer. wychodzi, i naładowana bogactwami tu powraca. Nie maśz miasta w Eur. handlowniejszego, i gdzieby liczniejsze były pieniądze. Zbudowane było od Fenicyczkow. Anglicy zdobyli go i złupili r. 1596. w r. zaś 1702. od śl. morskich Angiel. i Hollend. bezskutecznie było oblegane. Karol. V. umierając zlecił był Filipowi II. aby tych 3. miejsce nabyłszy przetrwał, Fleisyngi w Niderlandzie, Gulety w Afr. Kadyxu w Hiszp. Leży na małym wyspie m. 8. od Medyny Sydońskiej, 18. od Gibraltaru, 26. od Sewilli. dł. 12. łz. 36. 37.

CADORE, lub *Pieva-di-Cadore*, *Plebis Cadorina Castrum*, Kadorym, M. Weneckie w Pow. Foroulińskim, znakomite urodzeniem Tytiana śl. malarza; nad rz. Piawą, o m. 8. od Belluny.

CADOVIN, *Cadunium*, Opac. Fr. Cyfter. m. 6. od Sarlaty, czyni 3600. liwr.

CAEN, *Cadomus*, Kadam, piękne i znakomite M. Fr. stol. Normandyi niż. ma Univ. fund. od Karola VIII. Akademią nauk wyzwolonych. Piotr *Varignon*, *Malherbe*, *Sarrafin*, *Huet*, *Furnier*, *Milord Bollinbroke*, *Dalechamps*, ztąd byli rodem. Jest mieyscem Sądów i wielkorządztwa Powiatowego. Leży w wielkiej dolinie, między 2. łąkami, m. 26. od Rotomagu, 51. od Paryża. dł. 17. 18. łz. 49. 11.

CAGLI, *Callium*, m. Wł. w Xstwie Urbinińskim, pod Apenninem, m. 8. od Urbinu.

CAGLIARI, *Caliaris*, Kalara, M. S. Sardynii, z Arcy Bisk. Prymasem Sardynii i Korfyki, Akad. zamkiem, i portem dobrym ozdobione. Wzięte było od związkowych r. 1708. Jest nad morzem w części połud. wyspy. m. 60. na półn. od

Palermu, m. 80. na południe ku z. od Rzymu. dl. 27. 7. sz. 39. 20.

CAGNES, włości Fr. w Prowancji, m. 1. od Nicy, i zamek piękny. ob. *Cannes*.

CAGNOTTE, Opac. Bened. we Fr. m. 10. od Dax, czyni 2000. liwr.

CAGNY, ob. Bonfliers.

CAHORS, *Divona Cadurci*, Kadurk, znaczne M. Fr. w Pow. *Querci*, z Bisk. Suffr. Albeńskiego. Ma Akad. fund. r. 1332. *Vice-Comes*, Cestaku jest holdownikiem Biskupa, i szczególniejszym sposobem odbiera od niego tę lenność. Przed objęciem poselski Cestaku powinien oczekiwać przy bramie miasta Biskupa z odkrytą głową, bez płaszcza, z jedną nogą całą gołą w pantoflu, i gdy ten zbliża się, muła, na którym Biskup siedzi, powinieneć z uderzeniem, w tymże ubiorze do pałacu samego prowadzić, i siedzącemu u stołu także usługiwać. W nadgrobie swych przykrości ma muła, i frebro-stołowe Bisk. które wynosić maia na 3000. liwr. Henryk IV. r. 1530. dobył go szturmem, i natenczas pierwszy to raz użyto Patardów, w dobywaniu obronnych placów. Oyczyzna jest Klemensa Marota, i Jana XXII. Pap. Zalecony jest Kadurk winami dobremi. W położeniu jest wygodnym nad Lothą. m. 20. od Albi, 25. od Tulosy, 41. od Burdegali, 30. od Paryża. dl. 19. 6. sz. 44. 26.

CAHUSAC, m. Fr. w Langwedocy, m. 4. od Albi.

CAIA, ob. Alegretta.

CAJETE, ob. Gayeta.

CAIARC, m. Fr. nad rz. Lothą, m. 3. od Figeaku.

CAIAZZO, *Calatia*, M. w Krol. Neapol. z Bisk. Suffr. Kapuańskiego, m. 3. od Kapuy, 9. od Neapolu na półn. ku w.

CAICOS, wyspy Ameryki, na półn. względem wyspy S. Dominika, imię maia od jedney celnicy-

zey.

CAIENNE, ob. Kayenna.

CAIMAN, ob. Kaiman.

CAILLY, m. Fr. w Normandji podniesione na Margr. m. 4. od Rotomagu.

CAIX, m. Fr. w Pikardji. m. 5. od Ambianu.

CALABRIA, ob. Kalabrya.

CALAHORRA, *Calaguris*, M. Hiszp. w Kastylii dawney z Bisk. Oyczyzna st. Kwintyliana; leży w Kraiu żyznym, na wzgórze, która się rozciąga do rz. Ebry. m. 3. od Burgos; 25. od Saragośli. dl. 15. 48. sz. 42. 12.

CALAIS, *Caesum*, Kalet, bardzo obronne M. Fr. w Pikardji niżej z Cytadellą i portem bardzo wygodnym. Edward III. Krol Angiel. r. 1347. przymusił mieszkańców głodem do poddania się. Xzę Gwizynul r. 1552. zdobył go na Anglikach, Arcy Xzę Albert r. 1596. pod swą był moc Kalet zagarnął. Związki szturmowali go prożno r. 1696. Traktatem Werwińskim przywrocony został Kalet Francji. Ztąd ważny jest trakt morski i narykrośły do Anglii. Dwa razy na tydzień z Kaletu w czasie pokoju wychodzą baty pocztowe do *Douvres*, i tyleż razy z *Douvres* przychodzą. Jest nad morzem, m. 10. od Dunkierki, 10. od Abbewilli, 61. od Paryża, 7. od *Douvres*, 32. od Londynu. dl. 19. 30. sz. 50. 57. Forteca zwana *Nieuw*, fluży Kaletowi za obronę. Ciesniuna Kaletańska zwana *Pas de Calais*, jest częścią nawięzłą gólu zwanego *la Manche*.

S. CALAIS, *Caritesti oppidum*, m. i Baronia Fr. z Opac. Bened. czyniącym 4500. liwr. m. 6. od *Vendome*.

CALAMO, *Calamina*, *Claros*, wyspa na Archipelagu z strony Azji, na połud. wyspy Lero, holduie Turkom.

CALATAIUD, *Bilbitis nova*, wiel. i doły piękne M. Hiszp. w

Aragonii. Dawna *Bilbitis* oyczyzna Marcyalisa jest w bliskości zwana teraz, *Baubola*, lub *Bubiera*. Kalataud jest oyczyzną Wawrzyńca Gracyana. Leży nad zbiegiem Xalony, i Xyloki w nizinie urodzajnej, m. 15. od Saragośli, 14. od Tarakony. dl. 16. 10. sz. 41. 22.

CALATRAVA, *Oretum*, Kalatrawa, piękne M. Hiszp. w Kastylii nowey, gniazdo kawalerów Kalatrawskich ustanowionych r. 1158. od Don Sanchesa II. Krola Kastylii. Jest w równinie blisko rz. Gwadyany. Obsztuie w wino, zboża, zwierzyne, i liczne trzody, m. 5. od Ciudad-Real, 6. od Almagry, 20. od Toledu. dl. 14. 20. sz. 39. 8.

CALAU, *Calb*, *Calcar*, ob. pod literą K.

CALCINATO, mały plac we Wl. w Brejcy, pamiętny zwycięstwem Xcia *de Vendome*, nad wojskiem Cesarzskim r. 1706. Jest blisko Chiezy, m. 4. od Brejcy.

CALERS, Opac. Cyfter. we Fr. czyni 3500. liwr. fund. r. 1148. m. 4. od *Rieux*.

CALETURE, forteca wyspy Ceylan przy uściu rz. tego im. w Kraiu młey zwaney *Champ de la Canelle*, na brzegu morza. Hollendrzy opanowali ją r. 1615. ale potem byli przymuszani odstąpić iey.

CALLAO, *Callaum*, znaczne i mocne M. Ameryki połudn. w Peru, z portem, w którym stanowisko miane jest za największe, naybezpieczniejsze, i naypiękniejsze na morzu południowym. Krol Hiszp. trzyma tu garnizon i Gubernatora, który z osob. pierwszey rangi, i do 5. lat wyznaczony bywa. Procz cytryn i pomarańczow inne drzewa szczególniejszego są gatunku w tym Kraiu. Kallao jest doły handl. leży blisko morza m. 2. od Limy. Trzęsieniem ziemi r. 1746. mocno nadpsute zostało.

CALLAS, m. Fr. w Prowancji. m. 2. od Draguignain.

CALLE, (la) osada Franc. w Kr. Algierskim, niedaleko od Bafyonu Franc.

CALLIAN, m. Fr. w Prowancji, m. 4. od Draguignain.

CALOIER, ob. Kalogeri.

CALNIDE, m. Fr. m. 4. od *Bergerac*.

CALVI, *Calvium*, m. Wl. w Krol. Neapol. w ziemi Laworze z Bisk. Suffr. Kapua. m. 3. od Kapuy.

CALVI, lub *Calvesi*, *Litus Castia*, M. wyspy Korsyki na górze skalistej, nad golfem tego im. z portem, i fortecą dobrą. Biskup Sagoński tu rezyduje. m. 13. od Bastji, od Ajazzo 16. dl. 26. 35. sz. 42. 30.

CALVISSON, m. Fr. w Langwedocy, m. 3. od Nisfme.

CALZADA, *Calcida*, m. Hiszp. w Kastylii dawney ktorego Bisk. złączone zostało z Kalahorskim. Jest nad rz. Laglerą, m. 16. od Kalahorry.

CAMALDOLI, Kamedul, wieś w Toskanii, m. 10. na w. od Florencji, st. naypryncypalniejszym Klastorem Mnichow Kamedulskich, położona w dolinie góry Apenninu.

CAMARET, m. Fr. w Brytanii niżej nad Beyem, m. 3. od Brest. Pamiętne, iż tu r. 1694. wyśledli Anglicy, i stracili 1200. ludzi.

CAMARGUE, *Camaria*, wyssepka Fr. nayżyźniejsza w Prowancji przy uściu Rodanu. Jest to raczej zgromadzenie wielu kęp odłączonych kanałami.

CAMARINES, ob. pod lit. K.

CAMBERNON, m. Fr. w Normandji, m. 1. od *Contances*.

CAMBONES, m. Fr. w Langwedocy, m. 3. od *Castres*.

CAMBRAI, *Cameracum*, Kamerak, piękne, wiel. i bardzo mocne M. z Pow. swym w Niderlandzie, z Arcy Bisk. zażczyconym tyt. Xcia, z Cytadellą obronną, i fortecą. Było niegdys Cef. ale teraz należy do Franc. którzy go na Hiszp. zdobyli r. 1677. i przy których zostało się trakt. Nimegkim. Jest nad

rz. Skaldą, która go przeryza, *m.* 9. od Atrebaty, 6. od Duaku, 12. od Mons, 41. od Paryża. *dl.* 20. 53. *sz.* 50. 10.

CAMBRESIS, Kameraceński powiat, jest Prow. Franc. w Niderlandzie rozciąga na *m.* 10. między Hannonią, Pikardyą, i Artezją. Kray jest urodzajny i bardzo ludny. Mieszkańcy są pracowici, rzemieślnicy, i sposobni do nauk. Handel ich wiel. zależy na zbożu, owcach, płotach, które przedaia do Fr. Hiszp. i Indyi, i welnie delikatney. *Cambray* jest *M. S.*

CAMBRON, Opac. Cyfter. w Hannonii, *m.* 3. od Mons.

CAMERINO, *Camerinum*, Kameryn, *M. Wl.* w Stanie Papieżkim z Bisk. Jest dawne i dosyć ludne, mocne z położenia samego na górze i nad rz. Chiento, *m.* 10. od Spoletu, 16. od Ankony. *dl.* 30. 36. *sz.* 43. 6.

CAMINHA, mocne *M. Portug.* w Prow. *Entre Douro & Minho*, mające tytuł Xłtwa, *m.* 10. od Bragi. *dl.* 9. 5. *sz.* 47. 44.

CAMPAGNA, *Campania*, Kampania, *M. Wl.* w Krol. Neapol. w Pryncypacie z Bisk. Suffr. Arey Bisk. Conzan: *m.* 6. od Conza, 7. od Salerny.

CAMPAGNA DI ROMA, ob. Kampania Rzymska.

CAMPAGNE, *m.* Fr. w Pow. Armiańskim, *m.* 3. od *Eause*.

CAMPAN, *Campani*, *m.* i miejsce główne doliny Franc. w Bigorreńskim, Pow. *m.* 1. od *Bagnères*.

CAMPECHE, lub *S. FRANCISCO*, *M. Hiszp.* nowey na pół wyspie Yukatan, nad brzegiem wschodnim Beyu Campeche, z oborną armatami fortecą. Nie jest dziś tak bogate i handl. jak przedtym. Było niegdyś miejscem nawałnieszego handlu na drzewa farbiarskie zwane ztąd u Franc. *bois de Campeche*, chociaż nie tu, ale ztąd *m.* 12. się rodzą. Wzięte by-

to od Anglikow r. 1659. Wolontaryusz Anglicy i Francuzi zdobyli go r. 1678. Rozbojnicy Morfey z wyspy *S. Dominika* opanowali go r. 1685. spalili, i zburzyli Cytadellę. Jest w ziemi, która owoce, ptaki, i zwierza wydaie osobliwżew swym Kraiu *dl.* 287. *sz.* 19.

CAMPET, wieś Franc. podniesiona na Margr. blisko *Mont-de-Marsan*.

CAMPIANO, ob. Compiano.

CAMPINE, *Campinia*, Kraina Niderlandu w części Hollenderskiej i Biskupstwa Leodyjskiego.

CAMPLI, lub *Campoli*, *Campulum*, Kampoł, *m. Wl.* w Krol. Neapol. *m.* 1. od Tarento, w Abruzzo. Bisk. Kampołskie przylączone jest do Ortońskiego.

CAMPO-MAIOR, *m.* Portug. w Alentei z zamkiem, *m.* 3. od Elvas, 10. od Portalegry, 40. od Lizbony.

CAMPO-SANTO, w Xłtwie Spoletańskim, i blisko Modeńskiego, na lewey stronie rz. Panary, s. miejsce potyczką między wojskiem Hiszp. i Austr. r. 1743.

CAMPREDON, *M. Hiszp.* w Katalonii w Podgorsu Pyreńskim, *m.* 10. od Puicerdy. Fr. r. 1691. zruynowali jego twierdze.

CANADA, *Canal*, obacz pod lit. K.

CANAPLES, *m.* Fr. w Pikardyi z tyt. Margr. *m.* 4. od Ambianu.

CANAVEZ, ob. Jvrée.

CANCALLE, *m.* Fr. w Brytanii. wyż. na brzegu morza z stanowiskiem dla okrętow. Znaczenie jest obfistością iestotow, iż Kankalskie iestioty pożyły w przyłowiu u Franc. Anglicy r. 1758. zawinęli tu bezskutecznie, *m.* 3. od *S. Malo*, 79. od Paryża.

CANCHE, *Cancia*, rz. Fr. w Artezji, zaczyna być żeglowną od Montreuil, wpada w morze przy Estapli.

CANCHY, *m.* Fr. *m.* 3. od

Abbewilli.

CANDE, *m.* i Par. Fr. *m.* 6. od Andegawy.

CANDE, *Condade*, *m.* Fr. w Turońskim pow. nad zbiegiem Ligery i Wienny, pamiętne śmiercią *S. Marana*, *m.* 2. od Saumur.

CANDE, wieś Fr. blisko Londun zalecona wodami mineralnemi skutecznemi nazatwardzenie żołądka

CANDEIL, Opac. Cyft. we Fr. *m.* 4. od Albi. czyni 2600. liwr. fund. r. 1152

CANDIA, wieś w Medyolańskim, *m.* 5. od Wercelli, *m.* 1. od Padu, oyczyzna Alexandra V. Pap. ob. Kandy.

CANEE, Canelle, ob. pod K.

CANET, *m.* Fr. blisko morza, *m.* 2. od Perspianu. Inne w Langwedocyi *m.* 4. od Lodowy.

CANETO, *Canetum*, Kanet, *m.* Wl. w Xłtwie Mantuańskim. Wzięte było od woysk Cef. r. 1701. odebrane im było przez Franc. 1702. znowu odzyskane od woysk Cesarzskich a potem od Francuzkich 1705.

Jest to dawne *Bebriacum*, gdzie Witelliusz zbił Ottona, i gdzie sam był zbity od woysk Wespazyana.

Jest o *m.* 8. od Mantuy, 7. od Kremony, nad Oglią, *dl.* 27. 55. *sz.* 42. 31.

CANISY, *m.* Fr. w Norma. podniesione na Margr. *m.* 2. od *S. Lo*.

S. CANNAT, *Castrum de S. Cannato*, *m.* Fr. w Prowancyi, *m.* 1. od Lambesku.

CANNE, *Canna*, wioska we Wl. w Krol. Neapolitańskim blisko Ofanty, w ziemi Barskiej, w której to Annibal poraził Rzymian, *m.* 3. od Barletty.

CANNES, *Canoa*, *m.* Fr. w Prowancyi, nad morzem frzodziem. z portem i zamkiem, *m.* 4. od Grassy ob. *Caunes*.

Cannibales, ob. Karaiby.

CANON, wieś Fr. w Normandyi między Seezą Troarną. Wtey to wsi ustanowiony jest fest *ludzi cnotliwych*, na którym roku każdego zwyczaj jest gozien naśladowania wśzech narodow uwieczac

tych albo oycow, albo matki, albo też dzieci, które w przeciągu roku z jakim dobroczynnym, a iawnym czynem popisali się. X. le Monnier wydał opisanie tego festu r. 1777. w Paryżu.

CANOSA, Kanoza, *m.* Biskupa w Krol. Neapol. w ziemi Barskiej, ale inż niema więcej Biskupa, lecz Proboszcza tylko udzielnego. Trzęsieniem ziemi r. 1694. zruynowane jest.

CANOURGUE, *m.* Fr. *m.* 5. na z. od Mendy.

CANTAL, wiel. i wysoka góra Fr. w Arwernii, blisko Auryliaku i *S. Flour*. Zawsze prawie okryta śniegiem. Mieysce na niej zwane *le plomb de Cantal* wyższe jest 993. pretow nad libellę morza.

CANTAZARO, ob. Kantazaro.

CANTECROIX, Xłtwo w Brabancyi Austr. z miastem małym tego im. *m.* 2. od Antwerpii.

CANTELEU, wieś Fr. z zamkiem, pięknym, *m.* 1. od Rotomagu.

Cantimpre, Opac. August. w Kameraku.

Canton, ob. Quanton.

CANY, *m.* i Margr. Fr. w Normandyi nad Durdaną, *m.* 2. od *S. Valery*.

CAORLO, *Caprula*, *Caorie*, wyspka Gofu Weneckiego, na brzegu Forojulieńskiego pow. Powietrze ma niezdrówę. Jest *M.* tamże tego im. z Bisk. Suffr. Weneckiego.

CAOURS, *m.* Wl. w Piemontańskim Xłtwie, pod górą na której wystawiona jest forteca *m.* 4. od Pignerol.

CAP, ob. Kap.

Cap-Breton, ob. Isle Royale.

CAPBRETON, *m.* Fr. *m.* 3. od Bayonny. Mieszkańcy są dobrzy żeglarze, a grunt ich piaszczysty wydaie obficie wina.

CAPO, **CABO**, ob. imiona szczerulne Kapow.

CAPACCIO, lub **CAPACE**, *Caput aequum*, *m.* Wl. w Krol.

Neapol. z Bisk. Sufir. m. 1. od morza, 9. od Salerny.

CAPDENAC, dawne m. Fr. w pow. *Quercy*, jest na skale oblanej rz. Lotą. Znakomite jest wiernością swą ku Krolom, iż nigdy niechciało się poddać Anglikom, od *Figeac*, m. 2.

CAPELLE, (la) *Capella*, m. Fr. w Pikardyi. Wzięte było od Hiszpanow r. 1636. a od Kardynała Waletty odebrane następującego r. jest o m. 5. od Guise. Tegoż im. jest Opac. m. 3. od Tulosy.

CAPENDU, *Canis Suspensus*, m. Fr. w Langwedocyi m. 3. od Karkassony.

CAPESTAN, *Caput Stagni*, m. Fr. w Langwedocyi, m. 4. od Narbony.

CAPITANATA, Kapitanat, Prow. Wl. w Krol. Neapol. przy golfie Weneckim, graniczy z Hr. Moliseńskim, Pryncypatem, Bazylikatą i ziemią Barfką. Ma dobre pastwiska, zboże wydaje obficie, ale drzew prawie nie. *Lucera deli Paganì*, jest M. S. Góra Gargan, czyli S. Anioła rozlega się po większej części tej Prowincyi.

CAPO-d'-ISTRIA, *Caput Istriae*, znaczne M. Istrii nad Golfem Triestańskim z Bisk. Weneci r. 932. zdobyli go szturmem, wydarli go im Genueszcykowie, r. 1380. ale potem odzyskali go Weneci, i od r. 1478. zostały przy nich. Powietrze ma zdrowe i umiarkowane, sól, i wino, największy tu czynią obdyt, od Tryestu m. 3. dl. 31. 35. sz. 45. 43.

CAPUA, Kapua, fl. M. w Krol. Neapol. w ziemi Laworze z Arcy Bisk. założonym r. 968. od Jana XIII. Pap. jest o m. 2. od dawney Kapuy, która już nie jest tylko wioską zwaną S. Maryi, gdzie dają się widzieć ielsecne piękne szczytki gmachow publicznych. Nowa Kapua wystawiona jest od Xiążąt Lombardzkich nad rz. Wulturną, m. 6. na

połn. od Neapolu, 10. od Bene-wolntu, 38. od Rzymu, dl. 31. 55. sz. 41. 7.

CAPRAIA, lub CAPREA, wyspa Wl. na morzu Toskańskim, na połn. Korsyki do ktorey należy. Jest dość ludna, ma małe miasto i zamek dla obrony. Genueszcykowie wydarli ją r. 1507. Jakobowi *de Maro*, który iej był Panem, a od tych Korsykanom dostała się r. 1767. ma w okolo blisko m. 6.

CAPRI, lub CAPREA, wyspa morza frzodziennego w Krol. Neapolitańskim przeciw Sorentu, pamiętna schronieniem się tu Tyberysza. Przystęp do niey jest trudny. Ma wielkie mnostwo przepiórek, z których Biskup ma znaczny dochód, a przeto nazywany *Przepiórek Biskupem*; długa jest m. 2. szeroka 3. ćwierci. M. S. w niey jest *Capri* z Bisk. i zamkiem dobrym strzeżonym od mieszkańcow, od Neapolu na pold. m. 8. dl. 31. 41. sz. 40. 35.

CAPSIR, mała kraina w Hr. Rusylońskim we Francyi.

CAPUI, lub CAPUL, CAPULA, Kapul, wyspa jedna z Filipińskich, mająca obwód na m. 3. jest wesółą i urodzayną.

CARACAS, lub CARACOS, *S. Jago de Leon*, Karaka, znaczne M. Ameryki połudn. w Ziemi tegiey, w Prow. Wenezueli, na połn. Guany. Jest bogate, i położone w równinie obfitey w liczne trzody i drzewo kokosowe wydające orzechy, z których naylepszą na świecie tu robią czekolaty. Powietrze ma zdrowe. Francuzi r. 1679. złupili Karakę. dl. 312. sz. 9. 40.

CARAMAN, Margr. Fr. w Dec. Aleteńskiey.

CARAMANTA, Caramanta, M. i Prow. Ameryki połudn. rozciąga się wzdłuż rz. *Cauca* między nową Grenadą, powiatem Karthageny, Popayanem i Panamą. Znajduje się w niey wiele potokow, które obywatelom dzikim dostarczają so-

foli białey i bardzo dobrej. Jest to dolina otoczona wysokimi gorami.

CARANGUES, Karangowie, narod Ameryki połudn. w Peru, od ktorego wzają nazwisko wielki iko-sztowny pałac, ktorego się rozwaliny widzieć dają, m. 30. od *Quito* prawie pod Ekwatorem.

CARARA, ob Massa.

CARAVACA, lub SANTA CRUZ di CARAVACA, Karawaka m. Hiszpańskie w Krol. Murcyi, od ktorego nazwany jest pewny rodzaj krzyżow tu robionych, m. 8. na pold. od Hueskary.

CARAVAGGIO, m. Wl. w Medyolańskim, pamiętne pot. r. 1446. i urodzeniem sławnego Malarsza tego im. m. 4. od Kremony.

CARCADO, wieś Fr. w Brytanii, podniesiona na Hr. m. 1. od *Vannes*.

CARCASSONE, *Carcasso*, Karkassona daw. i zn. M. Fr. w Langwedocyi niż. z Bisk. Ludwik VIII. Krol Franc. zdobył ją na Albigen-sach, a Raymond *Trincavel* ustąpił z wszelkimi prawami S. Ludwikowi. Rz. *Aude*, dzieli ją na gorną i dolną. Gorna Karkassona ma zamek mocny i kościół Kate-dralny, dolna jest w kształt czworogrannu, i porządna. Jest jednym z bogatzych miast, dla licznych tu fabryk różnego gatunku sukien. Od Narbony m. 12. od Tulozy 19. od Paryża 160. dl. 20. sz. 43. 10.

CARCES, m. Fr. z tyt. Hr. w Prowancyi, m. 3. od Brignoles.

CARDEILLAC, m. Fr. z tyt. Margr. m. 2. od *Figeac*.

CARDONE, *Cardona & Athanassa*, Kardona, piękne i mocne M. Hiszp. w Katalonii z tyt. Xstwa i zamkiem dobrym. Znajduje się tu blisko góra nieprzebrana w soli, im więcej iej ztąd wybierają, tym więcej tracą korzyści. Ta zaś różna, czerwona, biała, zielona, i karnat, &c. ale ją opłukawizy, wizyżkie traci kolory. Niemalż nic piękniejszego, iak widzieć tę gó-

Tom 6.

łę, gdy ją słoneczne oświecają promienie. Okolica pełna jest winnic, które przednie wydaia wina. Tudeż słońcy nadzwyczajney tu rośliny wielkości. Kardona stoi na wzgórce, blisko rz. *Cardonero*, m. 15. od Tarragony na połnoc, od Barcelony 15. dl. 19. 10. sz. 47. 42.

CARENCY, wieś Fr. z tyt. Margr. m. 2. od Atrebaty.

CARENTAN, *Carentonium*, m. Fr. w Normandyi niż. z dawnyin zamkiem, m. 3. od morza 8. od Konstantyi.

CARFAGNANE, ob. Castel

Nuovo de carfagnane.

CARIATI, Karyan *Carianum*, m. Wl. w Krol. Neapolitańskim w Kalabryi z Bisk. Sufir. Ma tytuł Xstwa, i zowie się *Cariati Pechia*, dla różnicy od *Cariati nuova*, które jest o trzy ćwierci mili ztąd nad Golfem Tarentu, m. 10. od S. *Saverina*, 9. od Rostano.

CARIGNAN, *Carinianum*, Karynian, m. Wl. w Piemontskim z tyt. Xstwa, w ziemi tegoż im. bardzo urodzayney, i miley, obfitey w pastwiska. Od Franc. r. 1544. wzięte było po potyczce Ceryfol-skiey, i twierdze jego, procz zamku jednak, zburzone były. Znowu r. 1691. zdobyte, i odebrane było. Leży nad Padem, m. 3. od Turynu, 6. od Pigneroli, 2. od Karmagnoli, dl. 25. 20. sz. 44. 45. ob. Yvoit.

CARINOLA, *Forum Claudii, Calenum*, m. w Krol. Neapol. z Bisk. Sufir. Kapuańskiego. Powietrze jest nie bardzo zdrowe. Leży blisko góry *Massico*, m. 6. od Kapuy, 11. od Neapolu.

CARIPOUS, *Caribes*, ob. pod literą K.

CARISTO, *Caristus*, Karyst, m. w części wschodniej wyspy *Ne-grepon*, z Bisk. blisko Kapu *Loro*.

CARLAT, m. Fr. w Arwer-nii, w Pow. *Carladet*, z tyt. Hr. m. 2. od Auryllaku. Tego im. m.

P

Fr. w Langwedocy wyż. m. 4. od *Mirepoix*.

CARLAT, *Cartilatum*, Karlat, m. Fr. w Hr. Foix, między *Pamiers* i *Rieux*, fl. urodzeniem Piotra Baylego.

CARMAGNOLA, *Carmaniole*, *Carmaniola*, Karmaniola, M. Wł. w Piemontem, z tyt. Hr. i dobrą cytaclcll. Jcst handl. Wzięte było od Pana *Catinat* r. 1691 i tegoż r. odebrane od Xcia Eugeniulza. Oyczyną jęst Franciſzka Karmanioli. Leży w pow. żyżnym, obfitym w zboża, len, iedwab, blisko Padu, m. 5. od Turynu, 7. od Pignerol, dl. 25. 20. ſz. 44. 43.

CARMAING, *Carmanum*, m. Fr. z tyt. Hr. m. 6. od Tulozy.

Carmen, Margr. Fr. w Brytanii, m. 1. od S. Pol de Leon.

CARMONE, *Carmo*, Karmona, dawne M. Hifzpańskie w Andaluzji. Brama tu Sewilſka, jęst największą ſzuka ſtarożytnoſci w całej Hifzpanii. Leży w gruncie urodzaynym, m. 6. na w. od Sewilli.

CARMONS, m. w Hr. Goryckim w Auſtr. na górze blizką rz. Indry.

CARNEILLE, m. Fr. w Normandyi m. 5. od Falez.

CARNERO, *Carnarius*, nazwiſko części Gofu Weneckiego od brzegu zachodniego Iltryi, do wyſpy Groſſy i brzegow Morlakii rozciągające ſię.

CARNET, m. Fr. w Normandyi, m. 4. od *Avranches*.

CARNOET, Opac. Cyfter. we Fr. czyni 3000. liwr. m. 12. od *Quimper*.

CAROGROD, ob. Konſtany-nopol.

CAROUGES, m. Fr. w Normandyi, m. 5. od *Alençon*.

CARPENTRAS, *Carpentras*, M. S. Hrabſtwa Weneſyńskiego, z Biſk. ſądami, i Synagoga żyd. Jęst nad rz. Auzonią pod górą *Ventoux*, o m. 5. od Aweionu, 5. od *Orange*, 146. od Pary-

ża, dl. 22. 42. ſz. 44.

CARPI, *Carpum*, M. Wł. w Xłwie Modeſkim, z dobrym zamkiem, i tyt. Xłwa. Ma Prałata Zadneſtu nie podległego Biſk. oſtąpione było od Franc. r. 1703. i znowu od tychże odebrane r. 1705. Xżę Eugeni opanował go r. 1706. jęst o m. 3. od Modeny, 5. od Neggio, 5. od Mirandoli.

CARPI, m. Wł. w pow. Weronczkim, ſławne wygraną Xcia Eugeniulza nad Francuzami, r. 1701. Leży nad Adygą, należy do Wenenow.

CARPIO, m. Hifzp. w Andaluzji, z tyt. Margr. nad rz. Gwaldalkiwir, m. 8. od Korduby.

CARRAVEIRA, Karaweyra, M. Arcybisk. Schizm. w Turcyi Europeyckiej w Macedonii. Zowie ſię też *Boor Caſſoro*. Jęst to dawna Beroa.

CARTAMA, *Cartamarum*, m. Hifzp. w Krol. Grenady, leży pod górą m. 3. od Malagi.

CARTHAGENA, *Carthago nova*, Kartagena, M. Hifzp. obronne, nadm. w Krol. Murcyi, ſtol. powiatu tegoż im. z Biſk. Wyſławione było od Azdribala. Port Kartageński najlepšíym jęst w całej Hifzp. i jędnym z najznaczniefzych w Europie, co dało przyczynę mowienia ſławnemu Doryi, iż 3. tylko znał porty beſpieczne. Mieſiąc Czerwiec, i Lipiec, i Kartagenę. Jan Leak wziął go był dla Arcy Xcia Auſtr. potym Ceſ. Karola VI. r. 1706. ale Xżę Berwick odzyskał go wkrotce. Leży nad odnogą Kartageńską m. 11. od Murcyi, dl. 17. 6. ſz. 37. 36.

CARTHAGENA, Kartagena, wiel. piękne, i obronne M. Ameryki połudn. ſtol. Prow. tego im. w ziemi tegiej. Założone jęst około r. 1562. z Biſk. i 3. fortecami. Boccachica, S. Krzyża, i S. Łazarza. Port Kartageny miany jęst za najlepší w całej Ameryce. Handel tu jęst bardzo wielki, oſobliwie

na perły, co go jędnym z najbogatſzych miaſt w Amer. czyni. W Kartagenie ſkładaia wszelkie dochody Krola Hifzp. z Grenady nowej, i całej ziemi tegiej. Wzięta była od Angl. r. 1585. Francuzi też r. 1697. znaczny zład plon unieſli. Amiral Wernon Szef Flotty Angiel. r. 1742. obległ ją był, ale był przymuſzony do oſtąpienia wſyſtkich ſwych utraciwszy ludzi. Leży nad morzem, w mieſciu bardzo wygodnym, i korzyſtnym. dl. 302. 10. ſz. 10. 26. Wielkorządztwo Kartageny gran. z Audyacyą S. Fe, morzem północnym, i goſfem Daryeńskim. Kray jęst gorzyſty i pełen zwierzy dzikich.

CARTHAGO, znaczne M. Ameryki półn. w Meksyku w Prow. *Coſtarica*. Ma Biſk. i Gubernatora Hifzp. Jęst bardzo bogate i handlowne.

CARTHAGO, czyli nowa Kartagena, M. Amer. w Audyencyi *Santa Fe* w ziemi tegiej, m. 6. od rz. *Canca*.

CARY, ob. Macredin.

CASALE, Kazał, *Bondicomagum*, M. S. Xłwa Monſerratu we Wł. piękne i mocne, z cytaclcll, i Biſk. założonym r. 1474. od Syxta IV. ſ. jęst wygraną Hrabi *Harcourt* nad Hifzp. r. 1640. Xżę Mantuański przedał go Krolowi Franc. r. 1681. ale r. 1695. wroczone mu było, wzięte będąc od zwiazkowych, po zbuzrzeniu od nichże twierdzy. Znowu go byli odzyskali, i odnowili fortyfikacye Francuzi, lecz r. 1706. Krol Sardyński ſtał ſię jego panem. Potym ięszcze odebrane było od Franc. r. 1745. i nakoniec od Kr. Sardyńskiego r. 1746. w Main opanowane jęst mocą. Jęst nad Padem, m. 15. od Turynu, 14. od Medyolanu, 20. od Genuy. dl. 26. 4. ſz. 45. 7.

CASAL-MAGGIORE, Kazał więkſzy, m. Wł. w X. Medyolańskim nad Padem, m. 8. od Kremony, 6. od Parmy.

CASCAES, M. Portugal. przy uſciu Tagu w morze, gdzie zgromadzaia ſię okręta, maiace plynas do Indyi. Ma obronną Cytaclcllę i dobre ſtanowiſko dla okrętow, m. 5. od Lizbony.

CASE-DIEU, Opac. Premonſtr. fund. r. 1135. czyni 6000. liwr. m. 2. od *Plaisance*.

CASERTA, m. Wł. w ziemi Laworze z tyt. Xłwa i Biſk. Suſfr. Jęst pod górą Kaſerta, m. 3. od Kapuy, 5. od Neapolu.

CASLONA, Kzlona, *Caſtulo*, m. Hifzp. w Andaluzji bliſko rz. Gwaldalkiwir, niegdyſ Biſkupie.

CASSAGNETES, m. Fr. m. 3. od Rodez.

CASSAINOUSE, m. Fr. w Arweronii, m. 6. od Aureliaku.

CASSAMANCE, Kaſſamanka, rz. w Afr. m. 30. na połud. od Gambii, ktorey jęst odnogą; jęst żeglowną w części Afryki, gdzie wolny jęst Francuzom handel. Przez nią przebrać ſię mogą do Gambii, przez tę zaś do rz. Niger, ktorey Gambia czyni koryto, i tak maia uſtawiony handel z Senegalią.

CASSAN, Kaſſan, m. Afr. w Nigrycyi nad Gambiā.

CASSANO, *Cassanum*, Kaſſan, m. Wł. z zamkiem mocnym nad Addą w Medyolańskim Xłwie, m. 6. od Medyolanu, 10. od Kremy. Śl. ſzwankiem, który tu odnioſł Xżę Eugeniulz od Xcia *Vendome* r. 1705.

CASSANO, albo *Cossano*, m. Wł. w Krol. Neapol. w Kalabryi z Biſk. m. 2. od Tarentu, 7. od Roſſano.

CASSEL, ob. Kaſſel.

CASSENEUIL, *Cassinogilum*, m. Fr. m. 2. od *Villeneuve*.

CASSIS, m. Fr. z portem, m. 3. od Marſeilli.

S. CAST, wieſ Franc. w Brytanii nad Oceanem, m. 5. od S. Malo na z. gdzie r. 1758. przyładowali Anglicy, i byli porażeni.

CASTANET, m. Fr. w Lan-Pij

gwedocy, m. 2. od Tulozy.

CASTELAMARE, M. Wl. w Krol. Neapol. w Pryncypacie, z Bisk. i portem dobrym, m. 2. od Sorrento. 6. od Neapolu. Jest M. tegoż im. na brzegu między *Capaccio* i *Policastro*; i 3 cie w Sycylii w Pow. *di Mazara*, o m. 12. na połud. ku z. od Palermo.

CASTEL-ARAGONEZE, *Castellum Aragonense*, Kastel, mocne M. Wl. w Sardynii z Bisk. Suffr. Saffar. i portem dobrym, m. 8. od Saffari.

CASTELBALDO, mały plac w Pow. Weronezkim we Wl. nad Adyga, m. 6. od Rowigo.

CASTEL-BOLOGNESE, *Castrum Bononiense*, m. 3. od Faenzy.

CASTEL-BRANCO, *Castellum album*, M. Portugal. z Bisk. stol. Powiatu, w Prow. Beyrze, nad rz. Lyra, m. 14. na półn. ku z. od Alkantary.

CASTEL-CORN, lub CHATEAU-CORN, w Pow. Trentyńskim zamek.

CASTEL-OVO, forteca piękna w Neapolu.

CASTEL-DE-VIDE, plac doły obronny Portugal. w Alentei, m. 3. od Portalegry na półn.

CASTELDURANTE, ob. Urbanea.

CASTEL-FOLLIT, plac Hiszp. w Katalonii obronny na górze nieprzystępnej, m. 7. na połud. od Kämpredony.

CASTELFRANCO, m. Wl. w Pow. Bononńskim, m. 6. od Bononii, blisko rz. *Secchia*, zastroniony fortecą Urbinu.

CASTEL-GANDOLFE, *Ara Gandulphi*, plac obronny we Wl. w Stanie Papiezkim, z zamkiem, nad izeiorem tegoż im. m. 4. od Rzymu.

CASTEL-GELOUX, *Castellum Gelosum*, m. Fr. w Pow. Wazateńskim, dołyć handl. m. 5. od Neraku. Jest tegoż im. m. w Hr.

Armaniackim, m. 3. od Auch. ob. Kastell.

CASTELLANE, *Castellona*, m. Fr. w Prowancyi, m. 3. od Senazy nad rz. Werdura, w gruncie żyznym i miłym. Ma prawo deputowania na zjazdów Rtanow.

CASTELLANETTE, *Castellania*, m. Wl. w Krol. Neapol. w ziemi Lekce. z tyt. Xftwa, i Bisk. Suffr. Jest nad rz. Talvo, m. 6. od Tarentu.

CASTELLAZZO, *Gamandium*, mały plac we Wl. w Xstwie Medyolańskim, pamiętny walną rozprawą wojenną Hrab. Staremburg z Francuzami, r. 1704. m. 1. od Alexandryi, 4. od Tortony, 4. od Acqui.

CASTELLET, zamek w Hr. Wenetyjskim z tyt. Margr. m. 2. od Apty.

CASTELLAN, lub CASTILLON, m. Hiszp. w Katalonii, m. 2. od Roses.

CASTELLUZZO, nazwisko kilku miast małych we Wl. w Krol. Neapol.

CASTELMORON, m. Fr. w Langwedocyi, m. 3. od Toulusy. Tegoż im. m. Fr. w Pow. Agineńskim, m. 3. od Kléraku; i inne o m. 7. od Bafes.

CASTELNAUDARY, *Castellum novum Arit*, znaczne M. Fr. stol. Powiatu; fi. porażką woysk buntowniczych pod wodzem Gastonem Xciem Aureliańskim r. 1632. Xżę *Montmorency* tu był ichwytany. Jest na wzgórze blisko kanału w gruncie w zboża żyznym, m. 6. od Karkafony, 13. od Tulozy, 157. od Paryża. dł. 19. 38. sz. 43. 19.

CASTELNAU-DE-BARBARENS, m. Fr. w Hr. Astarskim, m. 3. od Auch.

CASTELNAU-DEBRASAC, m. Fr. m. 3. od Castres.

CASTELNAU-DE-BONFONS, m. Fr. m. 1. od Albi. Tegoż im. m. w Pow. Kahorskim nad zbiegim rz. Cery z Dordona,

m. 3. od Figeac, zwane *de Bretenous*, i inne *d'Estreteson*, m. 4. od Tulozy.

CASTELNAU-DE-MAGNOAC, m. Fr. stol. 4. dolin, m. 6. od Mauleony.

CASTELNAU-DE-MONTMIRAIL, m. Fr. w Pow. Albi-geńskim, m. 5. od Albi.

CASTELNAU-DE-MONTTARTIER, m. Fr. między rz. Luta, i Bargaloną, m. 5. od Katurku.

CASTEL-NOVO, *Castellum novum*, Kastel nowy, m. mocne Dalmacyi z zamkiem wystawionym r. 1373. od Tuandeona Krola Bosnii. Wzięte było od Hiszp. r. 1538. odebrane od Baberoſy 1539. Węnetowie uczynili się jego Panami r. 1687. i odtąd do nich należy. Leży nad golfem *Cattaro*, m. 4. od *Cattaro*. dł. 36. 20. sz. 42. 25.

CASTELNOVO-DE-CARFAGNANE, m. Wl. w Modęńskim Xstwie z dobrą fortecą, po Łacinie *Grafinianum*, od Parmy m. 4.

CASTEL-S. JOANNE, Kastel S. Jana, piękne m. Wl. w Xgświe Placencyi z zamkiem, w kraju obfitym w ryż, m. 4. od Placencyi.

CASTEL-SACRAT, m. Fr. m. 5. od Agenny.

CASTEL-SARRASINS, m. Fr. w Langwedocyi wyż. m. 3. od Montauban.

CASTELVIEL, m. Fr. nad rz. Tarna.

CASTIGLIONE-DEL-STIVERE, *Castilio Hiverorum*, Kastel Stywer, obronne m. Wl. w X. Mantuańskim z zamkiem. Wzięte było od sprzymier. r. 1701. Tu Francuzi r. 1706. porazili woyska Cef.

CASTILLON, w Hiszp. ob. Castellon.

CASTILLON, Kastyllon, *Castilio*, m. Fr. w Akwitani, w Pow. Perigord, pamiętne zwycięstwem Franc. nad Angl. r. 1451. nad rz.

Dordona, m. 10. od Burdegali. dł. 17. 43. sz. 44. 52.

CASTILLON, m. Fr. m. 3. od Liziers. Inne m. tego im. nad Garonną, niżej Burdegali m. 12.

CASTILLONES, m. Fr. w Pow. Agineńskim, m. 5. od Bergerrac.

CASTRES, *Castra*, Kastrą, znaczne M. Fr. w Langwedocyi wyż. z Bisk. Suffr. Albeńskie założonym r. 1316. Deodat Opat *de Lagni* był tu pierwszym Bisk. Obywatele przyjąwszy Religiję Proteſt. ułożyli u siebie kształt rządu Rzepltey, i umocnili miasto, ale r. 1629. część ich będąc zwyciężona od Ludwika XIII. przymuſzeni byli do poddania się, i zrzucenia twierdzy. Jędrzey Dacier, Alex. Morus, i Boyer ztąd byli rodem. Od Albi m. 8. na połud. od Tulozy 14. od Paryża 148. dł. 19. 55. sz. 37. 10.

CASTRIES, m. Fr. w Langwedocyi z tyt. Margr. m. 2. od Montpellier.

CASTRO, *Castrovinum*, Kastro, M. S. Xstwa Kastręńskiego we Wl. w Stanie Papiezkim. Innocenty X. zburzył go r. 1647. i przeniósł ztąd Bisk. do *Aqua pendente*. Było blisko rz. Opady, m. 4. od morza, 10. od Orwiety, 22. od Rzymu. Xstwo Kastręńskie leży nad morzem śródziem. między Pow. Orwietąńskim, i Toskanią. Obfituje w owoce i zboża. Należało do Xgścia Parmy, na którym zdobył go r. 1641. Urban VIII. Pap. a utrzymali Następcy, mimo oporu Właścicieli, do r. 1738. w którym uſtąpione zupełnie zostało Papieżom przez traktat Wiedeński dnia 18. Listopada.

CASTRO, m. nadm. i Biskupie we Wl. w Krol. Neapol. w Pow. Otranty. Od Turkow r. 1537. mocno zniszczone zostało. Oyczyzną jest Pawła *de Castro*, o m. 3. od Otranty, 3. i poł od Alessano.

CASTRO, m. mocne Ameryki połud. w Chili, Stolica wyspy Chi-

łój z portem. Wzięte jest od Holl. r. 1643.

CASTRO-CALTALDO, lub **CARTALDO**, m. Wł. w Xstwie Toskanii, Pow. Siennieskim, fl. urodzeniem Jana *Bocace*.

CASTRO-DE-URDIALES, *Castrum Urdiale*, m. Hiszp. w Biskay nad Oceanem, z zamkiem i portem, m. 4. na z. od Bilbao.

CASTRO-MARINO, *Castrum marinum*, m. Portug. w Algarwii, jest bardzo obronne, i prawie przy uściu Gwadyany, m. 24. od Lagos, 24. od Sewilli. dl. 10. 27. sz. 37. 6.

CASTRO-NOVO, *Castrum novum*, M. Wł. w Sycylii, w Pow. *di Mazara*; na wzgórze przy źródle rz. Platany. dl. 31. 30. sz. 37. 40.

CASTRO-VERREYNA, M. Ameryki połudn. w Peru, znaczne szczytami srebrnemi, obfitością tabaki, dobrej i zdrowym powietrzem, m. 60. na połud. ku w. od Limy. dl. 305. sz. połud. 13.

CATANA, Katana, *Catina*, wiel. dawne, bogate i fl. M. w Sycylii, pod górą Etną nad golfem tegoż im. wytławione od Naxyenow r. przed N. Christ. 718. Ma Bisk. Całe miaśto zburzone było trzęsieniem ziemi r. 1693. odnowione potem i zamieszkanę zostało dla żyźności gruntu w zboże, wyborne wino i owoce. Oczyszczną jest Mikołaja Fudełchi, m. 13. od Syrakuzy, 21. od Messyny. dl. 32. 54. sz. 37. 30.

CATANZARO, *Cantarium*, Kantarya. M. Wł. w Krol. Neapol. Kól. Kalabrii, bardzo ludne z Bisk. jest rezyd. ordynar. Gubernatora Prow. Leży na górze, m. 4. od *Belcastro*. dl. 34. 35. sz. 38. 58.

CATARAGOUL, forteca nowej Francji w Amer. nad rz. S. Wawrzeńca przy złączeniu jez. Ontario, zbudowana dla trzymania w bojaźni Irokweńczyków, jest w wesołym położeniu.

CATEAU-CAMBRESIS, *Castrum Cameracense*, m. Fr. w Pow. Kameraceńskim. Zdobi go zamek wspaniały. Jest osiadłe, i pamiętne traktatem tu podpisanym r. 1559. między Henrykiem II. Kr. Franc. i Filipem II. Kr. Hiszp. Wzięte jest od podatkw. m. 5. od Kameraku. dl. 21. 10. sz. 50. 3.

CATELAR, m. Fr. w Rusylińskim, m. 2. od *Villefranche*.

CATELET, *Casselletum*, Katelelet, m. Fr. w Pikardyi. Od Hiszp. r. 1557. zdobyte było, i potem kilkakroć wzięte i odebrane jest. Od Kameraku m. 4.

S. CATHERINE, m. Fr. w Ageneńskim Pow. i Opac. Augustynianek tego im. w Aptcie, ob. S. Katarzyny.

CATHUS, m. Fr. m. 2. od Kaderku, i inne m. 9. na połn. od *Figeac*.

CATTARO, *Cathara*, Katarra, obronne m. w Dalmacyi z dobrym zam. i Bisk. Suffr. Baskiego. Nał. do Wenetow, i jest nad golfem tegoż im. m. 4. od Skutary, 11. na w. od Raguzy. dl. 36. 33. sz. 42. 25.

CAVAILLON, *Cabellio*, m. Fr. w Hr. Weneffynskim, z Bisk. Suffr. Awenion. Jest nad rz. Durance, w gruncie urodzajnym i wesołym, m. 5. od Awenionu, 9. od Arelaty. dl. 22. 52. sz. 43. 52.

CAVALLIERE, m. Fr. m. 2. od Milhaud.

CAUDEBEC, Kalidobek, *Calidobecum*, M. Fr. bogate i ludne, stol. Pow. Kaletęńskiego. Jest bardzo handl. Leży pod górą, blisko Sekwany, m. 7. od Rotomagu, 35. od Paryża, 11. na w. od Havre.

CAUDECOSTE, m. Fr. m. 3. od Agen, m. 1. od Garconny.

CAUDIEZ, *Coderia*, m. Fr. w Langwedocyi, m. 4. od Aletu.

CAVEYRAC, m. Fr. z pięknym zamkiem, m. 2. od Nismes.

CAVITA, Kawita, M. na wyspie Manilli iedney z Filipińskich,

z zamkiem dobrym i portem, blisko którego jest fabryka okrętów. Jest o m. 4. od Manilli.

CAULINCOURT, wieś Fr. z tyt. Margr. m. 2. od S. *Quentin*.

CAUMONT, m. Fr. nad Garonną, naprzeciw Marmandy. Jest wiele miaszeczek i wsi tego im. w Akwitanii.

CAUNARD, m. Fr. w Gaskonii, m. 6. na w. od Daxy.

CAUNE, m. Fr. m. 7. od Kastry.

CAUNES, lub Cannes, m. Fr. z Opac. Bened. czyniącym 3000. liwr. m. 8. na z. od Narbony.

CAUPENNE, m. Fr. w Gaskonii m. 4. od Daxy.

CAURZYM, dawne, znaczne, i wolne M. Czeskie stol. pow. tego im. między Elbą i Moldawą, m. 8. od Pragi. Bogaci ten pow. wielki połow Sumow.

CAUSSADE, m. Fr. znaczne obfitością tertufflow i szafranu m. 5. na połn. ku w. od Montuban.

CAUX, Kaletęński powiat, *Caletensis Ager*, we Fr. w Prow. Normandyi, zamyka 10. miast, 30. Zamkow i około 600. parafii, lubo długi jest tylko m. 18. a szer. 10. Jest w kształt trójkąta. Obfituje w zboże, legumini, konopie, wełnę, i owoce. Ma zwyczaj szczególny, mocą którego starci otrzymują wyższość prawie, co młodszych przymusza szukać szczęścia za oyczyzną. Drob domowy tak mają przedni, iż kury tłuste, Kaletęńskiemu zwac Francuzi zwykli. Obfituje także w ryby i zwierzyne. *Candebec* jest M. S.

CAUX, m. Fr. m. 2. od Karkassony.

CAXAMALCA, Kaxamalka, M. Ameryki połudn. w Peru, stol. kraju tego im. obfituje w pastwiska, owoce, ryż, i różne kruszce. Kaxamalkanie są łagodni, uczciwi, i dowiejści. Jest o m. 30. od morza spokojnego, dl. 304. sz. połudn. 8.

CAYEUX, *Cadocum*, m. Fr.

w Pikardyi, m. 2. od S. *Valery*.

Caylar, m. Fr. w Langwedocyi m. 5. od Lodewy.

CAYLUS, m. Fr. w Gaskonii, m. 8. na połn. od Montuban.

CAZAUBON, m. Fr. w Armaniackim pow. m. 2. od *Eause*. St. Kazaubon nie był ztąd rodem. ale z *Bordeaux* w Delfinacie.

CAZERERES, m. Fr. m. 3. od Rieux.

Cazillac, Bałonia Fr. m. 4. od Briwy.

Ceance, m. Fr. w Hr. Cenomańskim, m. 2. od Domfrontu.

Ceaux, m. Fr. w Arwennii m. 5. od Brioudy.

CEDOGNA, *Laquedonia*, M. Wł. w Krol. Neapol. z Biskup. Suffr. Konzan. w poł. zrujnowane, pod górą Appenninem, m. 5. od Melfy dl. 33. 8. sz. 41. 5.

CEFALONIA, *Cephalonia*, znaczna wyspa Grecyi, na połd. Albanii, a na połn. i w. Morei. Obfituje w oliwę, wino czerwone, Muszkatel przedni, rodzynki w gatunku rowne Korynckim. Leży pod Klimatem gorącym. Przeto tu drzewa i w zimie kwitną. Należy do Wenetow od r. 1449. M. S. jest Cefalonia, mające Bisk. dl. 38. 20. sz. 38. 30.

CEFALU, lub **CEFALEDI**, *Cephaledis*, M. w Sycylii w Prow. *di Demona*, z zamkiem, portem, i Bisk. m. 14. od Messyny.

CEILAN, *Ceylan*, *Celanum*, wiel. Wyspa w Azji około 100. mil długa, a więcej nad 50. szeroka. Jest w kształt gruszk. Wogólności kray jest górzysty powietrze ma zdrowe, doliny żyźne. Obfituje w zwierza i trzody wszelkiego rodzaju, prócz owiec, w ptactwo nam Europ. nieznanne, węże bardzo iadawite, małpy, mrowki, które wiele czynią tu szkody, kość słoniową, kamienie drogic, i stonie, które są powszechnie naybardziej szacowane, różne korzenie farbiarskie, imbir, kardymonią, zioła le-

karlskie, i ryżu najwięcej, który pospolicim Ceylanczyków jest pokarmem. Nappożyteczniejszym produktem Ceylanu, jest cynamon, którym tu całe lasy zarosłe się znajdują. Między obfiliwsiemi tu drzewami jest *Tallipot*, którego liście tak są wielkie, że jedno 15. lub 20. ludzi okryć i zasłonić przed deszczem może. Wołazerowie i żołnierze z fuchych tych liści robią namioty. Holl. posiadają wszystkie prawie Ceylanu brzegi. Szrodek kraju jest pod pan. Krola Kaddeyskiego. Sami Bedasowie są niepodlegli. Wypiarze się zowią Cyngulami, są dorodni, i piękney talii. Szluby ceremonii jest u nich bardzo proste. Pan młody bierze jeden koniec płotna, którym opasuje swe biodra, pańi zaś młoda trzyma za drugi koniec płotna, potem kropią im wodą głowy i po całym ciecie. Poty trąba związek małżeństwa, po ki zgoda. Pierwsza noc po ślubie jest dla meża, druga dla brata meża, i tak wciąż aż do szóstego gradu. Dzieci równie należą do braci, iak do meży; familye różnią się szczególnymi znakami, iako to, jedni noszą kaptany, drudzy z plecami gołemi, inni z pierściami chodzą odkrytymi. i t. d. Wszyscy Chrześc. są szlachcą. Syn w teżyże zostaje kondycyi i profesyi, co i oyciec. Mają także niewolników, iest to rodzaj żebraków, zawsze muzykujących o wyżebranym tylko żyć chlebie. Stan ich iest wzgardzony, chodzą kupami od miejsca do miejsca żebrząc. Mowią, że są zdawna na tę karę skazani, że będąc niegdyś strzelcami Krolewskimi, zamiast zwierzyny dali Krolowi mięso ludzkie. Cyngulanie są balwochwałcami. Wierzą w Boga Stworcę, czczą jednak innych mniejszych Bogów, czyli cienie ludzi pocziwych, iako i czartów, których mają za przyczynę chorób, i cienie ludzi złosliwych. Także mają Boga *Buddon*, który zbawia dusze, i zstąpił na zie-

mię, kłaniając się planetom. Są u nich i kapłani, wierzą w znamię twychwitanie ciał. Obcowanie niewiaży z mniej godniejszy męszczyzną, karzą śmiercią. Znajdując się w Ceylanie rodzaj obfiliwszy pańków. Samica nosi pod brzuchem dwa iaja pełne nasion młodych pańków, te wykluwają się zagryzając swą matkę, Ceylanie wmawiają w dzieci, iż na drugim świecie, będąc tu nieposłuszne, staną się pańkami, i będą od własnego pożarci płodu. Ob. Kandy Kaneila. *Le Grand hist. wyspy Ceylan.*

CEIRESTE, *Cesarista*, m. Fr. w Prowancyi m. 3. od Aptu. **CEKORA**, lub **CZEZORA**, M. w Multanach pamiętne przegrana Polaków z Turkami r. 1619. Jest nad zbieganiem Frutku i Selsyi.

CELANO, *Celanum*, m. Wł. w Krol. Neapol. w Abruzzo, z tyt. Hr. około połmili od jez. tego im.

CELEBES, *Sindarum*, wyspa Azyatycka na morzu Indyjskim pod Ekwatorem, na pośd. Filipińskich, między Borneo, i Moluckimi wyspami zwana, inaczej iest Makassar. Długa blisko m. 150. szer. 90. Zawiera dwa Krol. Celebes na pośd. którego M. S. tego im. i Makassarskie na pośd. Obfituje w ryż, owoce, drzewo palmowe, które wydaje kokos, i w bydło. Powietrze iest umiarkowane, obywatele niegdyś balwochwalcy i ludoiedzi, teraz są Mahometanie, ob. Makassar. Holl. mają tu swe zamki i dzierżawę.

CELLE, Opac. Fr. w Szampanii blisko Troyes, czyni 7000. liwr. **CELL**, ob. Zell. Altenzell, Marientzell.

CELLEFROUIN, m. Fr. w pow. Angulemskim nad Somma, m. 1. od *Chasseneuil*, z opac. August.

CELLES-S-HILAIRE, Opac. Fr. blisko Poitiers, czyni 2000. liwr. inne o m. 10. od Poitiers na pośd. czyni 6500. liwr. ob. Selles.

CELY, wieś z tyt. Hr. m. 3. od Fon-

Fontainebleau.

CENEDA, *Acedum*, *Ceneta*, dawne M. Wł. doły, ludne w Marchii Trewizańskiej, w Państwie Weneckim z Bisk. Suffr. m. 8. od Trewizy, 4. od Belluny.

CENIS, Cenowie, lub Senowie, liczny naród Luizjany w Amer. pośn. osiadły blisko źródła rz. tego im. Ma wielkie stada koni.

CENIS, góra która czyni część Alpów, i dzieli Margr. Suzeńskie, od Moryenny, ob. *Mont Cenis*.

CERAM, lub **CEIRAM**, *Ceramum*, iedna z wysp Moluckich, między nową Gwineą, wyspą Amboną i Bandą w Az. wzdłuż ma m. 56. w szerz 16. i obfituje w różne korzenie część iey opanonawa iest od Hol. którzy tu mają fortecę i skład Negryczyków część inna należała do Krl. Ternaty. Mieszkańcy są Mahometanie. Hollendrzy wygubiali tu wszystkie gwoździiki, które Ceram wydaie.

CERCAMP, Opac. Cyfter. w Artezyi, fund. r. 1140. czyni 25000. liwr. m. 2. od *Dourlans*.

CERCANCEAU, Opac. Cyfterskie w pow. Gatynęńskim, fund. r. 1181. czyni 2000. liwr. m. 2. od *Nemours*.

CERDANIA, *Cerdagne*, mała Prow. w podgórzu Pyrenejskim, część iey zawiera Hiszp. część Fr. Hiszpańskiej iest M. S. *Puycorda*, Francuzkiej *Mont-Louis*.

CERENCES, m. Fr. m. 3. od *Coutances*.

CERENS, m. Fr. w pow. Cenomańskim, m. 4. od Mans.

CERENZA, *Acherontia*, *Cerencya*, m. Wł. w Kalabryi z Bisk. przyłączonym do Karyackiego. Leży na skale, m. 4. od S. *Severina*.

CERET, *Ceratum*, Seret, M. Fr. w pow. Ruffyllońskim. Zdobigo most przepływny na iednej arkaście. Tu r. 1660. ziechali się kommissarze Hiszp. i Franc. dla ułożenia granicy tych dwóch Krolestw. Jest blisko Tety, m. 5. na pośd. ku z. od

Tam I.

Perpenianu, dl. 20. 21. fz. 42. 23. **CERFROY**, głowne miejsce Mathurynow, w X. Walezykim, m. 1. od *Forlé-Milon*.

CERIGNOLA, *Ceryniola*, m. 10. od Manfredonii, 2. od Ofanty, w Apulii w Krol. Neapol. gdzie Franc. r. 1503. byli porażeni.

CERIGO, *Cythera*, wyspa na Archipelagu na pośd. Morei, na pośn. ku w. wyspy Kandy, niegdys fl. pod im. *Cythery*, z M. S. tegoż im. Obfituje w zające, synogarlice, przepiórki, i naylepsze fokoty. Wenerę i Helenę ztąd bydź rodem autorowie mniemają. Należy do Wenetów.

CERILLY, m. Fr. m. 7. od Moulins.

CERINES, *Ceraunia*, M. wyspy Cypru, z dobrym zamkiem, portem i z Bisk. Greckim.

CERISIER, m. Fr. w Szampanii, m. 3. od Sens.

CERISOLLES, *Ceryzol*, *Cerisole*, wieś w X. Piemontkim, pamiętna wygrana Fr. nad Hiszp. 14. Kwietn. r. 1544. pod Franciżkiem I. Jest o m. 3. od Alby, 2. na w. od Karmaniole.

CERISY, m. Fr. w Normandyi, z Opac. Bened. czyniącym 16000. liwr. m. 4. od Bayeux; tamże m. Fr. tego im. m. 3. od *Coutance* na w.

CERNAY, m. Fr. w Szampanii, m. 8. na w. od Remy.

S. Cernin, m. Fr. w Pow. Ruteńskim m. 6. od Wabry.

Cerny, m. 3. na w. od Estampes.

CERTALDO, ob. *Castro-Caltaldo*.

CERVERA, *Secerna*, m. i wiel. winnica Hiszp. w Katalonii z Akad. fund. r. 1717. Jest nad małą rz. tego im. m. 9. na pośn. ku z. od Taragony, dl. 18. 44. fz. 41. 28.

CERVIA, *Cervia*, *Phicoile*, dawne i bogate M. Wł. w Romanii, z Bisk. Suffr. Raweneńskiego, nad Gólfem Weneckim. Powietrze ma nie bardzo zdrowe, dl. 30. fz. 44. 16. m. 4. od Rawenny.

CESE, Ceza rz. Fr. w Langwedocyi, niesie z wodą odrobinkę zło-

Q

ta, wpada w Rodan blisko *Orange*.

CESENA, *Cesana*, Cezena, piekne i mocne M. Wł. w Romani z Bisk. jest nad rz. *Savio*, m. 6. na w. od Rawenny, 6. od Rimini. Oczyszczona Kardyn. Franciszka Albizzi, i Piusa VI. Pap.

CESSENON, m. Fr. m. 3. od Beziers.

CETON, m. Fr. w Normandyi m. 2. od *Nogent-le-Rotrou*.

CETTE, *Cetta*, port Fr. inaczey zwany *Port S. Louis*, gdzie się zaczyna kanał Langwedocy między Montpellier i Agdą.

CEVA, *Ceba*, obronny plac, i Margr. we Wł. w X. Piemontkim, nad Tanarą, z dobrą fortecą, m. 3. od Mondowy, 7. na z. od Sawony.

CEVENNES, ob. *Sevennes*.

CEUTA, *Septa*, M. Barbaryi w Krol. Fezańskim w Afr. z wygodnym portem i Bisk. Jan Krol Portugalki zdobył go na Maurach r. 1415, po rewolucyi Portug. r. 1640. należy do Hiszp. ustapione im trakta-tem Lizbońskim r. 1663. r. 1697. wytrzymało natarczywe obleżenie prze- ciw Maurom, jest nad cieśniną morską na przeciw Gibraltaru, dl. 17. 26. l. 35. 36.

CEYRAS, m. Fr. m. 3. od Lo- dewy.

Cezy, m. Fr. m. 5. na połu. od Anrzyzodoru.

Chaage, Opac. Fr. w *Meaux*, czyni 5500. liwr.

Chaalis, ob. *Chailly*.

CHAALONS, lub **CHALONS**, nad Marną, *Catalonum*, Szalon, wiel. M. Fr. w Szampanii. Ma Bisk. który jest drugim w porządku Hr. i Parow duchownych. Zdobi go pa-łac dozorczy miasta. Jest mieyscem głównym wielkorządzstwa Szampa- nii. Zawiera 12. Elekcyi. Ablan- court, Blondes Minister, Marc. Aka- kia, Aubertin, ztąd byli rodem Fabryka sukien grubych i rasy naj- więkzcy czyni mu odbyt. Leży w pięknych łakach nad rz. Marną m.

16. od Werdunu, od Remow m. 10. na pold. ku w. od Paryża 36. dl. 22. 2. l. 48. 57.

CHABANOIS, m. Fr. z tyt. Xłtwa w pow. Angulemskim, m. 2. od *Roche Chouart*.

CHABEUIL, m. Fr. w Del- finacie m. 3. od Walencyi.

CHABLAIS, *Caballius Ager*, Szablański pow. w Sabaudyi z tyt. Xłtwa. Leży między jeziorem Ge- newkim, i Rptą i Walezyą. *Tha- non* jest M. S.

CHABLIS, *Cabelia*, Kabela, m. Fr. na gran. Szampanii m. 4. na w. od Anrzyzodoru, fl. prze- dniami winami białymi. Wzięte by- ło od Kalwinistów r. 1598.

CHABRIS, *Carobria*, m. Fr. w X. Orleańskim, m. 2. od Romo- rantynu.

CHADER, znaczna wyspa A- zyi, oblana Tygrem i Eufratem, ni- żej ich zbiegu z sobą.

S. CHAFFRE, Opac. Fr. m. 4. od Puy, czyni 10000. liwr.

CHAGNY, m. Fr. m. 3. od Chalons w Burgundyi.

CHAHAGNES, i *Chaillan*, m. Fr. w pow. Cenomańskim.

CHAHARE, ob. *Shahare*.

CHAILLEVETTE, w Santo- nii, m. 2. od Marennes.

Chailloué, w Normandyi m. 1. od Sees.

Chaingy, w Aurellii, m. 2. od Orleanu, fl. m. Fr. nikczemne.

CHAILLY, *Caroli locus*, fl. Opac. Cyfter. fund. r. 1136. czyni 36000. liwr. m. 2. od Senlis.

CHAISE-DIEU, *Casa Dei*, m. Fr. w Arwernii, z Opac. Be- ned. czyniący 16000. liwr. m. 5. od Brioudy.

CHALABRE, m. Fr. nad rz. Lers, m. 3. na pold. od Mirepoix.

CHALADE, Opac. Fr. Cy- fter. czyni 5500. liwr. m. 2. od *S. Menchout*.

CHALAIS, m. Fr. w Santo- nii, z tyt. Xłtwa m. 4. na z. od Aubeterry.

CHALCEDON, lub **KALCE- don**, M. Bitynii, przy wnieściu po- łud. Bosforu Trackiego, gdzie mia- ny jest zbor Kościelny przeciw Eu- tychelowi wśród wieku 15.

CHALANCON, m. Fr. w Langwedocy, m. 4. od Walencyi.

CHALIGNY, m. Fr. z tyt. Hr. w Lotaryngii, m. 2. od Nancy.

CHALLIN, m. Fr. m. 7. na z. od Andegawy.

CHALCZ, m. Pol. w Wolew- Mińskim, mało osiadle.

CHALONS nad Saoną, *Ca- billoxum*, dawne M. Fr. w Burgun- dyi, z Cytadellą i Bisk. w którym

pierwszym był Donacyanus w wie- ku 14tym. Jest nad Saoną m. 16. na połud. od *Dijon*, 26. od Lugdunu, 76. od Paryża. ob. *Chaalons*.

CHALONNE, *Calonna*, Ka- lonna, m. Fr. m. 3. na połud. ku z. od Andegawy nad Ligerą, blisko gdzie rz. Layon w nią wpada, na przeciw kępy także zwanej *Cha- lonne*. Znajdują się tu blisko ko- palnie węgielne. Grunt Kallonny

wydaie dobre wina białe.

CHALOSSE, Pow. mały Fr. w Gaskonii. *Dax* jest M. S.

CHALUS, *Castra Lucii*, m. Fr. i zamek w Pow. Lemowiceń- skim, z tyt. Hr. fl. walnym iarmar- kiem na konie na S. Jerzy, m. 6. na połud. ku z. od Lemowiku.

CHAMAKI, ob. *Schamakia*.

CHAMALIERES, m. Fr. m. 1. od Klermontu, w Arwernii.

CHAMARANDE, wieś Fr. w Szampanii z tyt. Hr. m. 1. od Chaumont.

S. CHAMAS, m. Fr. w Pro- wancyi, m. 3. na połud. od Salony, fl. wyborami oliwami.

CHAMB, czyli **CHAM**, *Chamum*, m. Niem. w Bawaryi niż. stol. Hrabstwa tego im. w regen- cyi Straubingstey, m. 14. od Ra- tyzbony na połu. ku w. Po śmier- ci ostatniego Elekt. Bawar. dom

Austr. pod moc go swą zagarnął r. 1774. dl. 30. 30. l. 49. 14

CHAMBERET, m. Franc. w Lemowiceńskim, m. 6. od Tulles.

CHAMBERTIN, ob. *Gevey*.

CHAMBERY, *Camberiacum*, Szambery, znaczne i dobrze osia- dle M. S. Sabaudyi z zamkiem.

Stolica rządu Xłtwa Sawoyfskiego. Nie będąc ufortyfikowane, bywało często od nieprzyjaciół dobyte, i oddawane. Oczyszczną jest Xłtwa Saint Reala, P. *Vaugelas*, i podług niektórych X. *Chales*, m. 16. na połud. od Genewy, 11. od Greno- bli, 18. od Lugdunu, 35. od Turynu, 90. od Paryża. dl. 23. 30. l. 45. 35.

CHAMBLY, forteca nowey Francyi w Amer. naprzeciw male- go iez. uczynionego od rz. Soreli z frony Montrealeu.

CHAMLY, m. Fr. m. 1. od Beaumont.

CHAMBON, m. Fr. w krainie zwanej *Combrailles* na gran. Ar- wernii, m. 4. od *Montlucon*. Inne tego im. z Opac. Bened. czyniący 2500. liwr. jest o m. 3. od Thouars.

CHAMBONAS, m. Fr. z tyt. Margr. m. 9. od Ulez.

CHAMBONS, Opac. Cyfter. we Fr. m. 11. na z. od *Viviers*, czyni 8500. liwr.

CHAMBOR, *Camborium*, za- mek Krolewski we Fr. m. 4. na w. od Blezy. Jest to naypiękniejsza budowla Gocka we Francyi.

CHAMBOSE w Belloioceń- skim, m. 3. od Villefranche.

Chamboulive, w Lemowiceńskim, m. 6. na połu. od Brywy.

Chamboy, w Normandyi, m. 3. na w. od Argentanu.

Chambrais, tamże, m. 2. od Bernay.

Chamdeniers, z tyt. Margr. w Pi- ktawii, m. 4. od Niorty, fl. m. Fr. niczym nieznaczące.

CHAMBRE, (la) m. Sabau- dyi w Hrab. Moryeńskim, nad rz. Arką z tyt. Margr.

S. CHAMOND, *Oppidum S. Annemundi*, m. Fr. w Pow. Lug- Qij

duńskim, z zamkiem mocnym.

CHAMPAGNAT, m. Fr. m. 3. od *Marriac*.

CHAMPAGNE, Szampania, *Campania*, znaczna Prow. Franc. około 65. m. długa, 45. szeroka. Graniczy z Hr. Hannonii, Luxemburgiem, Lotaryngią, Burgundią i Wyspą Francuską. Większe rz. ma Sekwanę, Mozę i Marnę. Handel iey zależy na winach przednich, zbożu, płotach, materyach welnianych, bydło, a naywięcej owcach. Część tey Prow. zwana jest *Champagne pouilleuse*, z przyczyny, iż jest w miley równinie, która nie wydaie tylko owies, żyto, grykę. Leży między Sezanną i Witry. Szampania miała niegdys Hrabów udzielnych do r. 1274. w którym Henryk III. zwany otyły, 15ty Hr. Szampanii, i Krol Nawarry nie zostawił tylko jednę córkę *Joanne de Navarre*, posłubioną Filipowi pięknemu Kr. Fr. i ta wniosła do Korony Franc. tę Prow. Dziel się na wyż. i niż. *Troyes* jest M. S. Proźno Chalons i Reims słyną o prym wiedzy. Zawiera 8. Pow. z których pierwszy jest Szampania właściwa. Szampańczykowie są miłośnicy, szczerzy, obyczajni, pracowici i nęćni. Lubo im nie przypisują dowcipu, wiele jednak ludzi si. i uczonych wydała.

CHAMPAGNE, Opac. Fr. Cyflet. w Pow. Cenomańskim, czyni 4500. liwr. Tęgoż im. m. Fr. m. 2. od *Lucon*, i inne m. 5. od *Confolens*.

CHAMPDIEU, m. 1. od *Montbrison*.

Champeaux, m. 3. od *Melun*, si. urodzeniem Wilelma de *Champeaux*.

Champeix, w Arwernii, m. 4. od *Klermontu*.

Champeniers, m. 2. od Angulemy, są m. Franc.

CHAMPIGNY, *Campiniacum*, m. Fr. w Turonii, m. 1. od *Richehen*, które miało piękny zamek; z

ktorego nie pozostało tylko pałac i kaplica.

CHAMPLAIN; wiel. itz. w Kanadzie, które wpada w rz. S. Wawrzeńca.

CHAMPLATREUX, zamek w Wyspie Franc. m. 1. od *Lusarches*.

CHAMPLITTE, m. Fr. m. 4. od *Gray*.

CHAMPRON, dzierżawa Fr. w Burgundii, m. 2. od *Charlien*.

CHAMPS, dawny zamek w Lotaryngii, m. 1. od *Bruyeres*.

CHAMPTERCIER, wieś Fr. m. 1. od *Digne*. Oyczyzna *Galsenda*.

CHAMSAUR, mała Kraina Fr. w *Delfinacie*.

CHAMPTOCEAUX, *Castrum Celsum*, m. Fr. w Pow. Andegawskim m. 13. na z. od Andegawy z zamkiem nad *Ligerą*, m. 7. wyżej *Nantes*.

CHAMPTOCE, m. Fr. tamże nad *Ligerą*, m. 4. od Andegawy.

CHANCELADE, m. Fr. z Opac. m. 1. od *Perigueux* celne miejsce kongregacyi tegoż im.

CHANCHA, bogate i zn. M. w Afr. w Egipcie, m. 2. od *Kairu*, przy wnieściu w puszcę, która prowadzi do góry *Synay* przez rozległą krainę pełną samych drzew palmowych.

CHANCHEU, *Changeum*, Kapten, wiel. i piękne M. Chińskie w Prow. *Fokienie*, si. przez swój most, i nieustanne iarmarki na wszelkie towary Chińskie, i cudzoziemskie. dl. 131. 39. sz. 24. 42.

CHANDERNAGOR, lub CHANGANOR, M. Indyjskie stol. krain tego im. w Krol. *Bengalskim* przy ujściu *Gangesu* niżej *Ongly*. Należy do jednej *Batwochwalni* piękney i bogatey. Kompania Franc. w Indii ma tu skład kupiecki, który opanowali byli Anglicy r. 1757. i wrócili nazad r. 1763.

CHANGE, i *Changy*, są m. Fr. w Norm. i Pow. *Cenomańskim*. *Chaniers*, w *Santonii*, m. 5. na

w. od *Blay*.

CHANNISI, lub XANSY, Prow. północna w Kr. Chińskim, bardzo żyzna, i naypierwej osiadła od Chińczyków. Obsituie w zboże, bydło, ryżu ma mało, ale bardzo wiele prosa. Obywatele są ludscy i grzeczni, niewiaśty piękne i urodne. Zawiera 5. miast celnych, z tych każde ma wiele innych mniejszych pod swą dependencyą. Ma blisko 5. millionow ludzi. X. *Martini* twierdzi, iż znaydują się tu studnie, mające zamiast wody ogień, który mieszkańcom do gotowania iadła służy.

CHANNTON, lub QUANG-TONG, Kwanton, Prow. nadm. i północną Chińska, oblana morzem, i rzekami. Obsituie w ryż, prosa, ięćmień i owoce. Drobin, zwierzyńcy, i ryb tak wiele, iż prawie darmo ich dostać można. Z drzew zbierają tu kofmaczną iedwabną, które zostawiają na drzewach gaśnienie, lubo te nie są robaczki iedwabne. Sliwki też w wielkiej tu się rodzą obfitości, i znaczny czynią obdyt, które obywatele służy, i niemi handlują. Zawiera ta Prow. 7. millionow ludzi, których mają za najmniey mających rozum z Chińczyków wszystkich, ale którzy są śmieli, pracowici, i wielcy złodzieje. 5. w tey Prow. jest miast głównych, z tych każde ma pod sobą wiele innych.

CHANONAT, dwa m. Fr. w Arwernii, m. 2. na połud. od *Klermontu*, mające wody mineralne.

CHANPING, góra Chińska w Prow. *Chanton*, z M. tegoż im. ktorego nie zostały tylko gruzi. To m. było oyczyzną si. *Konfucyusza*.

CHANTONAY, m. Fr. w *Pikawii*, m. 6. od *Fontenay*.

CHANTELLE-CHATEL, *Canilla*, m. Fr. w Pow. *Burbońskim* nad rz. *Boule*, m. 3. od *S. Pourcain*. dl. 20. 35. sz. 46. 10.

CHANTELOU, zamek wspaniały blisko *Amboizy* zbudowany

od *Xiężniczki* z *Urfinow*, i ozdobiony od *Xcia Choiseul*, do ktorego domu należy.

CHANTEMERLE, Opac. Fr. m. 3. od *Sezanny*, fund. r. 1180. ktore . 1690. podpadło *suppresji*.

CHANTILLY, *Chantillacum*, m. Fr. m. 9. na półn. od *Paryża*, 2. od *Senlis* na z. Jest tu zamek wspaniały, i las piękny; należy do domu *Kondeuszow*.

CHANTRIGNE, m. Fr. m. 3. na półn. od *Mayenny*.

CHAUOURCE, *Chaorcium*, m. Fr. w Szampanii, m. 3. na z. od *Baru* nad *Sekwaną*, przy źródle rz. *Armancyi*. Si. uczony *Edmund Richer* urodził się w iego okolicy.

CHAPELLE, *Kapella*, Opac. Fr. *Premonstr.* czyni 2000. liwr. m. 4. od *Baru* nad rz. *Aube* na północ.

CHAPELLE-AGNON, m. Fr. w Arwernii, m. 2. od *Amberty*. CHAPELLE-D'ANGILLON, m. Fr. w Pow. *Biturycyjskim*, m. 7. na półn. od *Bituryki*.

CHAPELLE-LE-REINE, m. Fr. z tyt. *Margr.* m. 2. od *Nemuru*.

CHARCAS, (les) *Charka*, *Charca*, Prow. Ameryki połudn. w *Pern* nad morzem połud. Nje trzeba ją mieszać z *Audyencyą* tegoż im. Jest to naybogatsza w świecie Prow. w kruszce, i minery, których ma bardzo wiele. Plata jest M. S.

CHARCE, wieś Fr. w *Prowancji* z tyt. *Margr.* m. 6. od *Die*.

CHARENTE, *Carantonus*, *Karenta*, rz. Fr. *Erora* bierze początek w *Lemowiceńskim*, płynie przez Pow. *Angulemski*, *Santonią*, i wpada w *Ocean* blisko wyspy *Olerony*. Jest żeglowną, do *Rochefort*, i okręty tu zachodzić mogą.

CHARENTENAY, m. Fr. m. 3. od *Antyziodoru*.

CHARENTON, *Carantonus*, m. Fr. m. 2. na w. od *Paryża*, pamiętne zborem *Protestantow* zniesionym tu r. 1685. Inne jest w Pow. *Burbońskim* z Opac. m. 2. od *S.*

Amanda.

CHARITE, *Caritas*, M. Fr. w Xstwie Niwerneńskim nad Ligera, z bogatym Przeorstwem Bened. fund. r. 700. czyniącym 20000. liwr. Zdobi go most piękny kamienny, m. 5. od Nevers, 11. od Bituryki. dł. 20. 40. sz. 47. 8. Tegoż jest im. Opac. Cyfter. m. 6. na półn. od Bezançon, czyni 12000. liwr. Jest inne Opac. m. 2. od Tannery.

CHARLEMONT, *Carolomontium*, Karlont, mecie M. Irlandy, i celne w Hr. Armachskim. Jest z tyt. Wikontu, wysła Dep. na Parl. W r. 1690. poddało się Wilhelmowi Krolowi. Nad rz. Blak-Water, o m. 1. od Dunganony, od Armachu na półn. 2. dł. 10. 40. sz. 54. 20.

CHARLEMONT, piękne M. Niderlandu w Hr. Namurkim. Zbudowane jest na wzgórce od Karola V. i ustatkowane Francji traktatem Nimegkim r. 1679. i od nich ufortyfikowane podług sztuki P. Vauban. Leży nad Mozą, m. 10. na połud. ku z. od Namuru, 8. od Roeroy. dł. 22. 24. sz. 50. 5.

CHARLEROY, *Carolorogium*, małe, lecz bardzo obronne m. Niderlandu Austr. w Hr. Namurkim. Wystawione jest od Hiszp. r. 1666. i nazwane imieniem Karola II. Porzucone potem od nichże na zbliżenie się Francuzów r. 1667. i im. oddane było r. 1668. Odebrane było od Hiszp. r. 1678. i znowu dobyte od Franc. r. 1693. i wroczone było Hiszp. r. 1697. Nakopiec traktatem Utrechtskim ustatkowane jest Cesarzowi. Wzięte jest od Franc. r. 1746. Ma fortece dobrą i Cytadelę. Jest nad rz. Sambra, i Piętoną, m. 8. na z. od Namuru, 8. na w. od Mons. dł. 24. 14. sz. 50. 20.

CHARLES-TOWN, *Carolopolis*, Karolopol, nazwisko 2. miast Angiel. w Amer. jedno w Karolinie, drugie w Barbadii. Pierwsze jest nad rz. Ashley, dobrze budowne,

i ma port nieco od miasta.

S. CHARLES, forteca Amer. w Nowey Francyi, nad jez. *Minnitico*.

CHARLEVAL, m. Fr. m. 4. na w. od Rotomagu.

CHARLEVILLE, m. Irlandy w Hr. Korkeńskim, wysła Dep. na Parl.

CHARLEVILLE, *Carolopolis*, Karolopol, bardzo piękne M. Fr. w Szampanii, w Pow. Reteleńskim, zbudowane r. 1606. od Karola Gonzagi Xcia Niwerneńskiego. Ulice ma ciągnięte pod sznur, budowle równe, piękne, pod dachówką kamienną, i rynek wspaniały. W pośrodku jest fontana rosficzna. Na Karolopol do Xiażat Kondenszów, i wolny jest od wszelkich podatków. Oyczyną jest Xdza *Longuerue*. Jest nad Mozą, blisko Meziars, nie oddzielone tylko mostem, o m. 4. od Sedanu na półn. ku z. 52. od Paryża. dł. 22. 18. sz. 49. 50.

CHARLIEU, *Carus locus*, M. Fr. blisko Ligery, m. 4. na półn. od Reanny z Przeorstwem Kluniackim czyniącym 15000. liwr. Tegoż im. jest Opac. w Franzkońcie, które czyni 20000. liwr. m. 6. od Wezulu.

CHARLOTTEBURG, zamek o m. 2. od Berlina, Krola Prus.

CHARLY, m. Fr. m. 2. na z. od Chateau-Thierry.

CHARMES, *ad Carpinos*, m. w Lotarygii nad Mozelią z bardzo pięknym mostem, m. 3. na w. od Mirécourt. 6. na połud. od Nancy. Jest także Opac. Fr. m. 6. na połud. od Soisson.

CHARNE-ERNEE, ob. Ernee.

CHARNIZAY, m. Fr. z tyt. Margr. m. 4. od Loches.

CHARNY, wieś Fr. z tyt. Hr. m. 2. od Viteaux.

CHAROLLES, *Quadrigella*, Szarolla, m. Fr. stol. Pow. Szaroleńskiego, mającego tyt. Hr. i należy

do Kondenszów, długiego na m. 12. sz. 7. po Franc. *Charolois*, w X. Burgundyi, nad rz. Rekonceyą.

CHARON, m. Fr. w pow. Alteńskim nad morzem, z Opac. Cyfter. m. 3. na półn. od Rupelli.

CHAROST, *Carophium*, m. Fr. w Biturycieńskim podniesione na tytuł Xstwa Para, r. 1690. dla Ludwika de Bethune, jest nad Arnoną m. 5. na pold. ku z. od Bituryki, 3. od Iffaduna.

CHAROUX, *Carrosum*, m. Fr. w pow. Burbońskim z dwoma parafiami m. 3. od Gamaty. Tegoż im. jest m. Fr. w Piktawii blisko rz. Charenty z Opac. Bened. przyłączonym do kolegiaty Bryondzkiej r. 1760. czyniącym 6000. liwr. od Siwray, m. 1. na w.

CHARPEY, m. Fr. w Delfinacie, m. 4. od Walencyi.

CHARTRE, m. Fr. z tyt. Margr. m. 3. na w. od Chateau-du-Loir.

CHARTRES, *Carnutes*, *Autricum*, Karnut, dawne i znaczne M. Fr. stol. powiatu, nadane tyt. Xstwa r. 1528. z Bisk. kościół tu Katedr. jest z najpiękniejszych. Dzwonnica osłobliwie godna podziwienia, iż dzwonnica Karnuteńska, sklepienie Ambiańskie, chor Bellowaceński, i facyata Remska poszły w przyśłowiu. Równie przedziwnej piękności jest statua na wielkim ostarzu naysw. Panny rzeźby P. Contou w szrod wieku 13. postawiona. W skarbcu kościoła znajduje się słońce złote pod baldachimem złotym, które podczas ceremonii 4. Baronow Angiel. nosić zwykło. Handluje nawięcej zbożem. Jest oyczyną Filipa Desportes, Regniera, Filibiena, i Nikoli. Leży w gruncie żyźnym nad Eurą, m. 18. na pold. ku z. od Paryża, od Orleanu 15. dł. 18. 50. sz. 48. 26.

CHARTREUSE-GRAND, Kartuzya wielka w Delfinacie m. 5. na półn. ku w. od Grenobli, gdzie Generał Kartuzyanów prze-

mieszkuje.

CHARTREUVE, Opac. Fr. Premonstr. czyni 3500. liwr. m. 4. na pold. ku w. od Sweffionu.

CHASAGNE, Opac. Fr. Cyfter. w Bressyi, czyni 4500. liwr. od Lugdunu na półn. m. 6. Tegoż im. wieś w Burgundyi m. 3. na pold. ku z. od Belny zależne dobrami winami.

CHASSELET, *Casseletum*, Kaslelet, m. Fr. w Hr. Namur, nad rz. Sambra, m. 1. od Carleroy.

CHASSELAY, m. Fr. nad Saoną, m. 2. od Lugdunu.

CHASSENEUIL, m. Fr. w Angulemskim pow. m. 2. od Rochefancault.

CHASSIERS, m. 2. od Viers.

CHASSIRON, wieża z latarnią morską na końcu północnym wyspy *de Re*, która ma 2. ogniska, dla rożnicy od wieży Korduańskiej.

CHASTANS, m. Fr. w Piktawii, m. 2. od Beauvoir.

CHASTEAU-LA-VALIERE, m. Fr. w Andegawskim pow. z zamkiem dawnym m. 7. na w. od Beaugo.

CHASTRES, ob. Chartres.

CHATEAU-BRIANT, *Castrum Brientii*, m. Fr. w Brytanii na gran. Xstwa Andegawskiego z zamkiem dawnym m. 8. na pold. od Rennes.

CHATEAU-CHINON, *Castrum Caninum*, m. Fr. nad Yonną w pow. Niwerneńskim, znaczne fabryka wielką sukien, m. 12. na w. od Nevers.

CHATEAU-DAUPHIN, obronny zamek na gran. Piemontkiej w Margr. Saluceńskim, ustatkowany Xciu Sabaudyi przez traktat Utrechtski. Od wojska złożonego z Hiszp. i Franc. r. 1744. dobyte i wzięty był. Jest o m. 12. od Briançon, od Embrunu 11. na w.

CHATEAUDOUBLE, m. Fr. w Prowancyi, m. 2. od Draguignan.

CHATEAU-DU-LOIR, *Castrum Lidi*, m. Fr. w pow. Cenomańskim fl. siedmioletnim oblężeniem, które wytrzymało przeciw Herber. *Eveillechien*, Hrab. Cenomanu. Jest nad Ligerą, m. 9. od Mans, 39. od Paryża. dl. 18. sz. 47.

CHATEAU-DUN, *Castello Dunum*, Kasteł-Dun dawne M. Fr. stol. pow. Dunieńskiego z Opac. Augustyn. czyniącym 3000. liwr. Miejskańcy mieli są za bardzo przenikliwego dowcipu ludzi, iż położyli w Franc. w przysłowie: *Il est de Chateau-Dun, il entend à demi mot*. Lambert Likors, August *Costé*, i Timol. *Cheminais* ztąd byli rodem. Kasteł-Dun jest budowny porządnie, ulice ma pod sznur, rynek obszerne, zamek i kaplica budowane są od fl. Hrab. de *Dunois*, w skarbcu kościoła jest krzyż złoty z drogiemi kamieniami, i z prawdziwą cząstką krzyża S. i naczynie szklane zwane Karol W. iż iemu miało być dane w darze od Aarona Krol. Perskiego. Leży m. na wzgórce nad Ligerą, m. 12. od Blezy, 10. od Aurelianu, 29. od Paryża. dl. 19. sz. 48. 4.

CHATEAU-FORT, m. 1. od *Chevreuse*.

CHATEAU-GAY, m. Fr. w Arvernii m. 1. od Riom.

CHATEAU-GONTIER, *Castrum Gonterii*, m. Fr. z zamkiem w pow. Andegawskim nad Mayenną. Ma wody mineralne, m. 9. na półn. ku z. od Andegawy, 57. od Paryża, dl. 16. 54. sz. 47. 47.

CHATEAU-IOUX, forteca w Frankzkoncie blisko Pontarlier.

CHATEAU-PABBAYE, Opac. Premonstr. czyniące 25000. liwr. m. 2. od Tournay.

CHATEAU-LONDON, *Castrum Nantonis*, Kasteł-London, m. Fr. w pow. Gatyneńskim nagórze z Opac. Augustyn. fund. w wieku 6tym, czyniącym 1500. liwr. m. 2. od Nemuru, 20. na pold. od Paryża.

CHATEAU-LIN, m. Fr. w Brytanii, m. 6. na półn. od Kimpery. Tu w rz. Auzonie wiele poławiają Sumow.

CHATEAU-MEILLAND, *Castrum Mediolani*, Kasteł Medyolański M. Fr. w pow. Biturycyńskim, m. 3. na w. od *Chatre*. Ma kollegiatę i dawny zamek zbudowany, iak mówią, od Juliusza Cezara.

CHATEAU-NEUF, *Castrum novum*, Kasteł nowy, nazwisko wielu miast małych Franc. Jedne jest w Anguleńskim pow. nad Charentą m. 4. od Angulemy a m. 2. od Jarnaku, iedne jest w Biturycyńskim m. 7. na pold. od Bourges. Inne nad rz. Sartą z tyt. Baronii, m. 4. na półn. od Andegawy. Także o m. 5. na w. od Orieau nad Ligerą, które r. 1770. nadane jest tyt. Xstwa pod im. *Urilliere*. Inne m. 3. od Belley. Inne m. 4. od Karnutu.

CHATEAU-POINSAT, m. Fr. m. 8. od Lemowiku.

CHATEAU-PORTIEN, *Castrum Portianum*, m. Fr. w Szampanii w krainie Reteleńskiej z zamkiem zbudowanym na skale mając tytuł Xstwa od r. 1567 nadany od Karola IX. od Retheli na z. m. 2. dl. 21. 53. sz. 49. 35.

CHATEAU-RENARD, *Castrum Rainardi*, m. Fr. w pow. Gatyneńskim, m. 3. na w. od Montargis. Handluje sukniem na mundury żołnierskie. i szafranem, dl. 20. 18. sz. 48.

CHATEAU-RENAUD, *Castrum Renaldi*, m. Fr. w Turonii z tyt. Margr. m. 4. od Amboizy. 35. od Paryża, tegoż im. m. Fr. m. 4. na półn. ku z. od Sedanu, mające tytuł Xstwa, inne m. 6. od Angulemy na półn. nad rz. Charentą. dl. 18. 26. sz. 47. 22.

CHATEAU-ROUX, *Castrum Radulsi*, m. Fr. w pow. Biturycyńskim, nadane tyt. Xstwa Parostwa dla Henryka de Bourbon Xcia Kon-

Kondeusza. Ale gdy go Ludwik XV. od Hr. Klermonckiego kupił, r. 1736. ustanowił tu ślądy Krolewskie r. 1740. Zdobią go kościoły, zamek, i fabryka sukienna. Jest w pięknej i rozległej równinie nad rz. Indrą, m. 7. na pold. ku z. od Moudeny, od Bituryki 13. od Argenton 6. od Paryża 58. dl. 19. 22. sz. 46. 48. 45" tegoż im. m. Fr. w Delfinacie m. 2. od Embranu.

CHATEAU-SALINS, m. Fr. w Lotaryngii m. 5. na półn. od Nancy, fl. zupami solnemi.

CHATEAU-THIERRY, *Castrum Theodorici*, M. Fr. w Szampanii, z tyt. Xstwa Parostwa nadanym mu od Karola IX. r. 1566. z zamkiem dosyć pięknym zbudowanym na wyniesionym miejscu. Oyczyzną jest Jana de la Fontaine, fl. Poety. Leży nad Marną m. 15. na pold. ku z. od Remow, 19. od Paryża. dl. 21. 8. sz. 49. 12.

CHATEAU-VILLAIN, *Castrum Villanum*, m. Fr. w Szampanii nad rz. *Saun*, m. 6. na w. od Langres. Podniesione było na Xstwo Parostwo r. 1703. dla Hr. Tulozańkiego. Zdobi go zamek. dl. 22. 34. sz. 48. tegoż im. inne jest m. w Delfinacie, m. 7. na w. od Wienny.

CHATEL, lub **CHATE**, *Castellum in Vosago*, m. w Lotaryngii nad Mozellą m. 3. na półn. od Mirecourt.

CHATEIGNERAYE, m. Fr. m. 4. na półn. od Fontenay.

CHATEL-AILLON, *Castrum Alionis*, dawne M. Fr. nadm. w Santonii m. 2. od Rupelli, znieszone zewzyskim.

CHATEL-CHALON, *Castellum Carnonis*, m. Fr. z Opac. Mnizek Bened. w Frankzkoście, m. 2. od *Lons-le Saunier*.

CHATEL-GUYON, wieś Fr. m. 1. od Riom, zalecona wodami mineralnemi laxującymi.

CHATELAR, m. Fr. zruynowane w Xstwie Dombkim, m.

Tom I.

5. od *Trevoux*.

CHATELDON, m. Fr. w Burbońskim pow. m. 5. na pold. od *Moulins*, ma wody mineralne lekatkie.

CHATELET, m. Fr. w Lotaryngii m. 2. od *Neuchateau*, i zamek, zkad bierze swe nazwisko familia we Franc.

CHATELET, tegoż im. m. Fr. m. 2. od Melunu.

CHATELLERAUT, *Castrum Heraldii*, m. Fr. w Piktawii wystawione w wieku 11tym, nadane tyt. Xstwa Parostwa r. 1515. miejsckańcy są dowcipni i spsobni do handlu. Jest w gruncie żyznym nad rz. Wienną, po której przechodzi się przez most piękny, m. 7. na półn. ku w. od Poitiers, 14. od Turony, 67. od Paryża, dl. 19. 13 4" sz. 46. 33. 36".

CHATELUS, m. Fr. w Marchii m. 3. od Guereti, inne m. 2. od Bourgenf. Tegoż im. wieś Fr. z tyt. Hr. m. 2. od Awalon.

CHATIGNAN, znaczne M. Indyjskie w Azji, w Krol. Bengaliskim.

CHATILLON, *Castellio*, Kasteł nadzwilkto wielu miast Fr. znaczniejszy są *Chatillon*, w Xstwie Dombkim, oyczyzna Samuela *Guichenon*, m. 4. na z. od Bourg. Inne z Opac. m. 5. na półn. od Werdun. Inne jest o m. 2. od Romans. Także nad Indrą w miłym położeniu m. 4. na pold. ku w. od Loches. Nad Ligerą w Biturycyńskim pow. m. 1. od Briary, 4. od Gien.

CHATILLON-SUR-LOING, Kasteł nad Loingą, m. Fr. podniesione na Xstwo pod im. *de Bouteville*, w pow. Gatyneńskim, w dolinie wesolej, m. 4. na pold. ku w. od *Montargis*, dl. 20. 30. sz. 47. 50.

CHATILLON-SUR-MARNE, Kasteł nad Marną, w Szampanii, m. 3. na z. od Epernay, fl. dawnością posiadających go Panow. i urodz. Urbana II. Pap. dl. 21. 30.

R

sz. 44. 8.

CHATILLON - SUR - SEINE, Kastellion nad Sekwaną, w Burgundyi, które przedziela na 2. m. rz. Sekwana, iedno się zowie *Chau-mont*, drugie *Bourg*, m. 10. na z. od Langres 11. od Dijon. Ma Opac. August. dł. 22. 8. sz. 47. 45.

CHATRE, *Castra*, Kastrum, m. Fr. w pow Biturycyjskim, w gruncie bardzo urodzajnym, handel znaczny prowadzi bydłem m. 11. na pold. ku z. od Bituriki dł. 19. 36. sz. 46. 35.

CHATRES, lub ARPAYON, m. Fr. w dolinie bardzo miley m. 1. od Montlhery. Jest tego im. Opac. Fr. m. 1. od Koniaku, i inne m. 7. na w. od *Perigueux*, czynią po 1300. liwr.

CHATTAM, wieś Angiel. w Prow. Kent, między Rochester, i Kantuarią, znaczne dwoma Magazynami okrętów Krolewskich. Ufortyfikowane jest od Angl. fl. Minister Angiel. Pitt, był Hr. de Chattam.

CHAVAGNAC, Margr. Fr. w Arwernii, m. 1. od Multraty.

CHAVAINES, m. Fr. m. 7. na z. od Mauleon.

CHAVANAY, m. Fr. o m. z. od *Condrieu*.

CHAUDEBOURG, blisko Thionwilli wody mineralne skuteczne przeciw zatwardzeniom.

CHAUDÉS-AIGNES, m. Fr. w Arwernii, mające wody mineralne, m. 5. od *S. Flour*.

CHAUDRON, m. Fr. w Andegawskim pow. m. 6. od Andegawy.

CHAVEZ, lub CHIAWEZ, *Aqua Flavia*, obronny plac Portugalski nayeclniejszy w Prow. Tralof-mentes. Jest pod górą, m. 15. na z. od Braganzy dł. 10 34. sz. 41. 45.

CHAUL, *Caman*, M. mocne w Indyi na brzegu Malabarckim w Prow. Blagana, w Krol. Wizapurckim, z portem bardzo bezpiecznym

i dobrą Cytadelią. Jest bardzo handlowany, więcej na iedwab piękny. Od Portugal. r. 1507. wzięte było i do nich należy, m. 6. na pold. od Bom-baymu. Jest inne M. tegoż im. blisko pierwszego rownie mocne, i nado właściwych mieszkańców krain, jest o m. 2. od morza, dł. 90. 20. sz. 18. 30.

CHAULNE, *Calniacum*, Kalniak, m. Fr. w Pikardyi, z tyt. Xięstwa Parostwa nadanym r. 1621. i przywroconym r. 1710. Są tu walne co mieścić na bydło wszelkie iarmarki, od Peronny na pold. ku z. m. 3. dł. 20. 30. sz. 49. 45.

CHAUME, ob Nicolas.

CHAUMES, *Calomæ*, m. Fr. m. 5. na pold. ku w. od Paryża, m. 1. od Roissy z Opac. Bened. które czyni 6000. liwr. Jest inne Opac. Fr. tego im. w Brytanii czyniące 2000. liwr. blisko *Macheconl*.

CHAUMONT, *Calvus mons*, Łysa góra, m. Fr. w Szampanii, stol. pow. *Bassigni*, mieszkańcy są obyczajni i ludscy. Odprawiała się tu niegdyś corocznie ceremonia, zwana la *Diablerie*, w której reprezentowano pamiątkę S. Jana, gdzie Aktorowie przybrani po diabelsku udawali wzięcie Heroda do piekła, leży blisko Marny, o m. 7. od *Joinville* na pold. 12. od Troyes, dł. 22. 46. sz. 43. 6.

CHAUMONT, m. Fr. w pow. Wexyńskim, m. 1. od Magny, inne jest w Sabaudyi na wzgórce m. 7. na pold. ku z. od Genewy. Także w kraju Luxemburskim m. 1. od Bastogny, tegoż im. Opac. Fr. m. 2. od *Chateau - Portien*, czyni 8000. liwr.

CHAUMOUZAY, m. Fr. w Lotaryngii z Opac. Kanon. Regul. przeżło r. 1777. do Bisk. Dieńskie-go, m. 5. na pold. ku z. od Remiremontu.

CHAUMUSSAY, m. Fr. w Turonii, m. 5. od Loches na pold.

CHAUNAI, *Calnucum*, m. Fr. w Piktawii, m. 2. od Siyrai-

CHAUNI, *Calniacum*, m. Fr. w Pikardyi, m. 2. na w. od Noyony. Oyczyzna fl. Witafla.

CHAUSEY, wyspa Fr. na Oceanie między brzegami Normandyi i Brytanii.

CHAUSSIN, m. Fr. w Burgundyi, z tyt. Margr. należy do domu Kondeuszow, m. 4. na pold. od Doli.

CHAUVIGNY, m. Fr. w Piktawii nad Wienną, m. 6. na w. od Poitiers.

CHAUX, w Pow. Angulemskim, m. 2. od Baigne.

Chaylar, m. 5. na z. od Tournou.

Chazellieres, m. 5. na w. od Montbrise, są m. Fr.

CHÉCINY, M. Pol. i Pow. w Woiew. Sandomirskim, z Stwem, znaczne szymbami marmuru, ołowiu, i srebra po części w górach tu znajdującemi się. Zamek ma położony na skale. Od Krakowa m. 15.

CHEERY, Opac. Fr. Cyfter. m. 6. na pold. od Klermontu, czyni 6000. liwr.

CHEKO, lub KECIO, znaczne M. Azyatyckie, stol. Krol. Tonkwijskiego, leży nad rz. Songkoj, m. 40. wyżej iey uścicia. Pałac Krolewski jest tu bardzo wspaniały. dł. 123. 30. sz. 22.

CHEKIANG, Prow. nadm. Chińska, na w. Pekinu, fl. swą żyźnością, w miłym położeniu, bogactwami, i posiadłością mieszkańców, których liczą tu do 4525000. Znajdują się tu lasy morwowe, w których żywi się wiele robaczek iedwabnych. Mieszkańcy nie dają rość drzewom, ale młode tylko rozkrzewiają latorośle, ponieważ doświadczenie nauczyło ich, iż robaczki, które z młodych drzew morwowych żyją liśćmi, delikatniejszy snują iedwab. W tej Prow. jest 11. miast celnych, i wiele innych.

CHELM, *Chelma*, M. Pol. w Woiew. Ruskim stol. ziemi, z Bisk. Łac. i Greckim, Stwem grod. i szkoła-

mi. Ma Kasztel. i Sady ziemskie. Ziemia Chelmska na 2. Pow. się dzieli, Chelmski i Kraśnostawski, obiera 2. Posłow. i Dep. Część iey r. 1773. do kordonu Austr. jest odłączona, to jest Stwo Rostockie, i Rubieźowskie; Diecezji część wielką pod toż pan. przeżła. Mundur tej ziemi jest kontusz zielony, obfzlegi czarne, żupan siomianego koloru. Herb jest niedźwiedź biały między dwoma drzewami w polu zielonym. Grunta ma żyźne, i pełne w wielu mieyscach kredy. Gdzie niegdzie tej są własności, iż drzewo obracają w kamień. Miasto jest na wzgórce, od Warszawy na pold. m. Pol. 33. od Lublina 9. od Włodzimierza 15. dł. 41. 42. sz. 51. 10.

CHELMNO, *Culma*, M. S. Woiew. Chelmińskiego, r. 1775. traktatem podziału oderwanego od Polski, dziś pod pan. jest pruskim. Przyłączone było do Korony razem z innemi Prusami, i od Kazimierza Jagellończyka IV. r. 1454 Gubernium na Woiew. podniesione, które zawiera w sobie Ziemie Michałowską, Pow. Grudziądzki, Chelmiński, Torciński, Kowalewski; wysłało wprzod 2. posłow. Teraz ma swego Bisk. który rządzi i Pomezaniańską Diec. Woiewodę Kasztelana, Urzędników Ziemskich i Grodzkich. Chelmnno jest nad Wisłą założone podług Strykowskięgo r. 1239. było niegdys Anzeatycznym, teraz Biskupie. Od mieszkających tu najwyższych Sądów Pruskich Prawo Chelmińskie ma swoje nazwisko. Od Warszawy m. 36. od Torunia m. 6. dł. 36. 45. sz. 53. 4.

CHELMZA, po Niem. *Culmsee*, m. Pruskie, o m. 1. od Chelmnna, znaczne Katedrą Bisk. Chelmińskiego, który rezyduje w Lubawie. Miasto te r. 1251. jest założone.

CHELSEY, na z. Londynu, gdzie ogród jest lekariski, i szpital w zamku dla inwalidow.

CHELY-D'APCHER, m. Fr. Rij

m. 3. od Mendi.

CHEMAZE, m. Fr. m. 2. od *Chateau-Gontier*.

CHEMELLEFORT, m. Angiel. w Prow. Essex nad rz. Chelmarą, m. 8. na półn. ku w. od Londynu. Tu miane bywaia Sady Prowincałne.

CHEMILLE, *Camillacum*, Kamiliak, m. Fr. w Andegawskim Pow. nad rz. Iromą z tyt. Hrabstwa i Kollegiata, m. 3. od *Beaupreau*.

CHEMINON, m. i Opac. Fr. Cyfser, czyniące liwr. 8000. Oczyszczną *Richeta*, m. 4. na w. od Vitry.

CHEMNITZ, m. Czeskie w cyr. Leutmaryckim, które znaczny prowadzi handel szklami, sztucznie tu wyrzynanemi. Inne jest w Margr. Misnii, o m. 12. na połud. ku z. od Drezna.

CHENELAYE, Margr. Fr. w Brytanii, m. 3. od Deli.

CHENONCEAU, m. Fr. z bardzo pięknym zamkiem, zbudowanym od Katarzyny *de Medicis*, a który dostał się P. Dupin. Nie jest on jeszcze dokończony, ale z wystawionej wielkiej części, można poznać, jak miał być wspaniały, o m. 2. na połud. ku w. od Amboisy.

CHER, *Carus*, rz. Fr. która wypływa z Arwernii, płynie przez Pow. Burboński, i Biturycyński, łączy się między *Tours* i *Saumur* z Ligerą, mało jest żeglowną.

CHERAC, m. Fr. w Santonii, m. 2. od *Saintenu*.

CHERASCO, lub *QUERASQUE*, *Clarasum*, Klerask, obrotne i znaczne M. Wł. stoł. Krainy tegoż im. z dobrą cytacllą, należy do X. Sabaudyi przez traktat Kambrezki r. 1559. Tu r. 1631. podpisany był traktat. Leży na wzgórce przy zbiegu rz. Stury, i Tanaro, m. 9. na połd. ku w. od Turynu, 10. od Pigneroli, 7. od *Coni*, dł. 25. 30. sz. 44. 35.

CHERBOURG, *Cosaris burgus*, Szerburg, M. Fr. nadm. w

Normandyi z portem, i Opac. Augustyn. które czyni 6000. liwr. Od woysk Filipa piękne r. 1298. złupione było. Sł. jest potyczką morską stoczoną tu blisko r. 1692. Znowu od Angl. r. 1758. spustofzone zostało. Jest o m. 5. na półn. od *Coutances*, 77. od Paryża. dł. 16. 2. sz. 49. 38.

S. CHERON, Opac. August. blisko Karnutu, czyni 2500. liwr.

CHEROMAC, w Piktawii, m. 6. na połud. od *Confolens*.

Cheroy, w Pow. Gatynęńskim, m. 4. na w. od Nemuru, są m. Fr.

CHERSO, lub CHERZO, *Cresspa*, M. i wyspa Gofu Weneckiego blisko Kroczy, nal. do Wenetów. Powietrze ma dobre, i kray lubo kamienisty, żywi liczne trzody, obfituje w wino, oliwę, i miód przedni. dł. 32. 15. sz. 45. 8.

CHERSONESUS, jest termin Grecki Geograf. znaczny klin ziemi między 2. morza wpuszczony. Znaczniejszy są Tracki, gdzie dziś Gallipoli, Tambryński, gdzie blisko Lubeka, Tauricki, gdzie Kassa &c.

CHERVES, m. Fr. w Turonii, m. 7. od Richelieu na połud. ku z. Inne o m. 3. na w. od Angulemy.

CHESHIRE, *Castriensis Comitatus*, Prow. Angiel. nadm. około 74000. łanów, która pośła 2. Dep. na Parl. Obfituje w fol i pastwiska. Chester jest M. S.

CHESSY, wieś Fr. z tyt. Hr. i pięknym zam. m. 7. od Lagny.

CHESTER, M. Marylandu w Amer. półn. na brzegu wschodnim odnogi Chesapeake.

CHESAPEAK, golf morski w Amer. półn. rozciągający się za tokę wzdłuż w Prow. Maryland, wstawiony kilka potyczkami morskimi i podaniem się Generala Cornwallis Sprzymier. Francuzom i Amerykanom w czasie wojny trzynastoletniej między Anglią i Ameryką. Dla okrętów ma bezpieczne stanowisko.

CHESTER, *Castrin*, mocne,

i znaczne M. Angiel. stoł. Cheshiry, z dobrym zamkiem, z tyt. Hr. i Bisk. Handel ma wielki. Ztąd ruszają okręty do Irlandyi, i tu Edgar Krol Słow wieść się kazał w bacie 8. Krolom Brytanii i Szkocyi od Kościoła S. Jana do swego Pałacu, przymuszonym robić wiosłami. Wytyła 2. Dep. na Parl. Jest o m. 50. na półn. ku z. od Londynu. dł. 14. 29. sz. 53. 15.

CHESTERFIELD, *Chesterfida*, M. Angiel. w Derbyshirze z tyt. Hr. m. 8. na półn. od Darby, 55. od Londynu. dł. 16. 6. sz. 53. 12.

CHEVERNY, m. Fr. z tyt. Hr. znaczne skład m. soli, Sądami, i pięknym zamkiem, m. 3. od Blezy.

CHEVRES, *Cervia*, m. Fr. w Santonii, m. 7. od Angulemy na w.

CHEVIRE, m. Fr. m. 2. od *Baugé*.

CHEVREUSE, *Caprustum*, m. Wyspy Franc. nad rz. Iwetą z tyt. Xłwa Parostwa. Ma dawny zamek na blizkiej górze, m. 3. na połud. od Werfalu.

CHEVIERES, Włości z tyt. Marg. w Delfinacie, m. 1. od S. Marcellina.

CHEUX, m. Normandyi, m. 8. od Caen.

CHEZAL-BENOIT, Opac. Bened. czyni 6000. liwr. m. 3. od Ifodunu.

CHEZERY, M. i dolina, które Xżę Sabaudyi nstępując Brescyi Francyi r. 1601. warował sobie, dla wolnego przejścia do Franfzkontu. Zostało przy Franc. przez traktat uczyniony z Kr. Sardynii r. 1760. o m. 5. na półn. od *Pont-Grezin*.

CHEZY, m. Fr. w Diec. Swesfyonęńskiej z Opac. Zakonu S. Benedykta, czyniącem 6000. liwr. nad Marną, m. 1. od *Chateau Thierry*.

CHIAMEZZAN, Prow. nadm. w Amer. półn. w Meksyku. Grunt ma bardzo urodzajny. Obfituje w

szyby srebrne, miody i woski. Mieszkańcy są piękne go wzrostu i bitni. Niegdyś byli ludojedzcy, ale za wprowadzeniem Religii Chrześc. z Osadą Hiszp. r. 1554. przez Dom Franciszka *de T. Bavia* odmiemili dziłie obyczaie. S. Sebaftyjan jest M. S.

CHIAPA, Prow. Meksykańska w Amer. z dwoma M. tegoż im. Obfituje w robaczki szkarłatowe, drob, bydło, zwierzyne, owoce, miód &c. Handel ztąd Hiszp. wiele zysku przynosi. Powietrze ma gorące.

CHIAPA-DE-LOS-INDIOS, wiel. i bogate M. w Prow. Chiapa, o m. 12. od poprzedzającego, jedno z najznaczn. miast Amer. Wiele w nim mieszka szlachty. Mieszkańcy kochają się w tańcach i rozrywkach. Nazwisko ma od wielu tu osiadłych Indyjanów, którzy płacąc haracz Krol. Hiszp. dł. 284. sz. 15. 6.

CHIAPA-EL-REAL, M. S. Prow. Chiapy w Meksyku. Ma Bisk. Suffr. Meksykańskiego, i Gubernatora. Handel pryncypalny jego zależy na cukrze, bawelnie, i kakao, dł. 284. 50. sz. 16. 20.

CHIARENZA, ob. Clarence.

CHIARI, m. Wł. o m. 5. na z. od Brescyi blisko *Oglio*, fl. wygrana Niemców odniesioną nad Franc. r. 1701.

CHIAROMONTE, *Claramons*, M. Wł. w Sycylii w Prow. *di Noto*, na górze o m. 11. na z. od Syrakuzy. dł. 32. 25. sz. 37. 5.

CHIAVARI, m. w Rzeplęcy Genuęńskiej, znaczne iarmarkami, m. 10. na w. od Genny.

CHIAVENNA, *Clavenna*, Klawenna wiel. i piękne M. Szwaycarskie w Kraju Gryzonów, w Hr. i o m. 2. od iez. tego im. Jest bardzo handl. osobliwie w winach i owocach przednich. Zdobia go Pałac Gubernatora i Kościoły. Obywatele są Rel. Katol. m. 14. na połud. od Koiry, blisko iez. Komo. dł. 27. 4. sz. 46. 15.

CHICHESTER, *Ciceſtria*, M. Angiel. stol. Prow. Suffex z Biſk. przenieſionym tu z Suffex za Wilelma zwycięzcy. Ma tyt. Hr. i wyſzyła 2. Dep. na Parl. Kościół Katedr. ieſt przepyszny. Raki tuteyſze ſą bardzo zalecone. Jeſt o m. 20. na połud. ku w. od Londynu, od morza 4. dl. 16. 55. ſz. 50. 50.

CHIELETA, obronny plac w Turcyi Europ. w Morei. Wzięty był od Wenetów r. 1685. ale odebrany potym od Turków z całą Moreą zoſtał. Jeſt o półmili od Goſfu Koroſkiego. dl. 40. 6. ſz. 26. 50.

CHIEMSEE, *Chiemus*, albo *Chiemum*, ieziorno Niem. w Bawaryi wyż. Tuż ieſt M. tego im. z Biſk. fund. r. 1215. o 10. m. na z. od Salisburga.

CHIETI, *Teatea*, Teata, M. Wł. w Krol. Neapol. w Abruzzo, z Arcy Biſk. fund. od Klemenſa VII. Pap. S. Kaletan założył tu zakon ztąd nazwany Teatynów. Jeſt na górze blisko rz. Peſkary, m. 6. na połn. ku z. od Anzamo, dl. 31. 48. ſz. 42. 22.

S. CHIGNAN, *S. Aniani Opidium*, m. Fr. m. 5. na połud. od S. Pons, rezyd. Biſk. z Opac. Zakon. S. Benedykta, ktore czyni 4500. liwr.

CHIHIRI, *Sequir*, Sekwira, wiel. M. Arabii ſzczęśliwey, nadm. w Krol. Hadramurkim nad Oceanem z portem głównym w tym Krol. Mieſzkańcy Mahometanie ſą ludzcy, ſzczery i ſkromni. Maia ſobie za honor, gdy corki ich ſpoikują z cudzoziemcami. Handel prowadzą znaczny. dl. 67. ſz. 14. 20.

CHILI, *Cile*, wielki Kray i Krol. w Ameryce połudn. rozległe wzdłuż morza połudn. m. 300. ſzerokie m. 15 lub 20. w Prow. tylko Chikuyecie ſzerſze ieſt. Można go dzielić na 3. części, na Biſk. S. Jago, Imperyalſkie, i *Cuyo*. Chili odkryta była r. 1525. przez P. Diego Almagra; ieſt Kray żywny i łatwy do uprawy, więkſza część ieſt mieſz-

kana od Indyanów, ktorzy nie mają ani miaſt ani wſi, tylko proſte chaty. Wadą ich ieſt pijaństwo i chęć wielu żon mienia; żyją pod rządem głów familii, zwanych Kacykami. Są urodziwi, cery żółtawe, przez ktore ſię czerwoność przebiła, ſą wojenni, i zręczni iędzce na koniach, ktore naywięcej z Europy ſprowadzają, i wiele ich trzymają ſtada. Koſkie mieſo ieſć zwykli. Obſtanie Chili w drzewa, owoce, piſzenie Tureką, bydła, a naywięcej kručze i metalle wszelkiego rodzaju. Część tego Kraiu wielka należy do Hiſzp. od niepodległych Amerykanów naſtawianych. S. Jago ieſt M. S.

CHILOE, *Chiloe*, Wyſpa Amer. połud. na brzegu Chiłeſkim, długa około m. 50 ſzer. 7. Znajduie ſię wiele burſztynu ſzarego. Celnie iej M. ieſt *Caſtro*.

CHILLY, wieś Fr. m. 4. od Paryża z pięknym zamkiem.

CHIMAI, *Cimacum*, m. Niderlandu w Hannonii Franc. z tyt. Xięſtwa. Jeſt nad Blanche m. 4. na z. od Marienburga, 4. na połn. od *Rocroi*. dl. 21. 57. ſz. 50. 30.

CHIMERA, dawna forteca Turecka w Albanii, stol. Pow. tego im. ktory zawiera ciąg gór, ktorých mieſzkańcy zwani Cymeryotami, ſą powiękſzey części rozboynicy morſcy. Mieſto ieſt na ſkale nad morzem, m. 6. od wyſpy Korfu, 15. od Walony. dl. 37. 43. ſz. 40. 10.

CHINAI, *Chiney*, lub *Ciney*, M. i Hr. w Biſk. Leodyſkim, m. 3. od Dinanty, 6. od Namuru na połn. ku w. Uſtapiſe było Francyi r. 1681. i oddane r. 1697.

CHINCA, Chinka, wiel. i ſt. dolina w Peru, w Prow. Limaſkiej. Winnice tu udaia ſię bardzo ſzczęśliwie. Znajduia ſię takż minery żywego ſrebra, i owiec wiele.

CHINCHIAN, *Chinchianum*, Chinkian, M. Chińskie, bardzo handl. w Prow. Nakińſkiej, ozdobione przepysznyemi bałwochwalnia-

mi, i wieżą całą z żelaza. Lekarze tuteyſi mieni ſą za naybiegleyſzych w Krol. Chińskim. Grunta iego pełne ſą drzew wiſniowych. Jeſt inne M. tego im. w Prow. Junnannie. dl. 137. ſz. 30. 56.

CHINY, *Sina*, naydaw. i nayludniejszy Cef. Azyi, na w. oblane morzem, na połn. oddzielene od Tartaryi murem długim m. 400. na z. ma góry i puſzcze, na połud. Ocean, Krol. Tonkin, Kochinchina, i Laoańskie. Rozległe ieſt wzdłuż m. 750. wſzerz 500. Równiny tu wſyſtkie ſą zaorane i wpaſk zkopane, aby łatwiej zkrapiane być mogły. Góry rżnięte w gradusy aby łatwiej zarowno wſzędzie deſzcze ią oblewać mogły, i te albo ſą uprawne albo drzewami zaroſte. Po wielu mieyſcach obſtują Chiny w rudy żelazne, miedziane, cynowe, ſzyby złote, ſrebrne i meryufzu. Naymniejszy kawalek ziemi dobrze tu ieſt oſzczędzany, iż niema gruntu żadnego tak małego, ktoryby właścicielowi pożytku nie czynił. Zboża, leguminy wszelkie, ryżu oſobliwie, i zioł lekarſkich naywięcej rodzi. Owoce i drzewa ſą niektore ſzczególne w tym kraiu. Jako to drzewo *The*, z ktorego liſciow mamy ziele zwane herbata, tę zaś z iednego drzewa zbierają troiaką, naypierwſza zbierana w Marcu zoſtaie w Kraiu, i zowie ſię Cefarſką, i ieſt naylepſzą, drugie poźniej zbierane z bogacią ich handel, i ſą podleyſze: drzewo to zawſze zielenieie, wyſokie ieſt naywięcej ſtop 8. Drzewo *ſichu* w gorąca wielkie wydaie z ſiebie ſok tłusty, z ktorego Chińczykowie znaiomy Europie pokoft robią. Drzewo loiowe *Ou-kieou-mu* rodzi owoc, ktory w twardę ſkorupę okrytey mchem loiową maſę wewnątrz zawiera, ktorey Chińczykowie do ſwiatta używaią. Drzewa *The-li-mu*, dla twardości żelazney prawie, *Pela-chu*, iż na nim łańcuchy ſkładaia obſcie plaſtry miodu. Trzcina *Bam-*

hou, z ktorey papier robić, i pleć naydelikatniejszy koſzyczki, krzeſta &c. Chińczykowie zwykli, i inne podobne roſliny godne tu ſą podziwiania. Cały Kray pełen ieſt rzek, i dla ułatwienia handlu rżnięty kanałami. Naywiękſzy ieſt kanał Krolewſki, ktory różne łączy rzeki i kanały, i nim od iednego końca do drugiego Chiny przebyć można. Chińczykowie cery ſą oliwkowey. Być wyłokim, otyłym, czoła ſzerokiego, oczow małych i wkiegłych, noſa krotkiego, uſzow obwiſłych, brody długiey, i włoſow czarnych, naywiękſzą ieſt u nich pięknoſcia. Niewiaſty na pozor ſą tylko ſkromne, wychodzą z domu rzadko, ale to dla trudności im poſpolitey chodzenia. W młodoſci krępią im nogi, aby były cienkie, przez co ſtaia nieużytemi. Kochaia ſię Chińczykowie naybardziej w rolnictwie, handlu, żeglartwie i naukach: w domach twych nie ſą tak zbytkuiący jak Europ. ale zewnątrz ſą okazali. Druk, ſztynchowanie na drzewie, proch do ſtrzelania, użYTEK kompaſu dawno im ſą znaiome. Chiny więcey liczą mieſzkańcow niź ſama Europa. Rządzone ſą od Cefarza, ktory ma prawo wyznaczenia Naſtepcy. I lubo ieſt abſolutny, ſtawia ſię iednak oycem Narodu ſwego. Każdy Mandaryn ma moc oſtirzegania go o iego wady biletem liſtowym. Nie ma żadnego Pańſtwa, ktoreby dłużej trwało nad Chińskie. Zgadzaia ſię wielu ſwiadectwa. iż 4000. lat ſtoi. A hiſtorya Chińska daley ieſzcze iego zaſiaga początku 22. familii przeſzło, ktore z ſiebie Cefarzow 236. już dały. Oſtatnia fam. panująca ieſt Tartarow, ktora poſiada Tron od r. 1640. Cef. ieſt głową ich Religii bałwochwalczey. On ma prawo Kanonizowania wſławionych oſobliwſzymi cnotami. Chińczykowie, ile wyżywić, tyle żon mieć mogą. Piſmo ich hierogliczne, każda oſobno figura oznacza rzecz oſobną,

i pewny wyraz. Dziela się Chiny na 16. wiel. Prow. to jest Pekinią, Oansi, Xenfi, Chanton, Honanę, Suchuene, Huguang, Kiangfi, Nan-kinia, Chekiang, Fokieng, Kwanton, Kwangfi, Junnanę, Kweychau, i kray Leaotun. Pekin jest M. S.

CHINGTU, *Chingum*, M. Chinskie handl. i znaczne w Prow. Suchuene. Daie się tu widzieć wspaniały kościół Kanzungi Krola Chioańskiego, wynalezcy podług Chinczyków wyrabiania iedwabiu, i sposobu chodzenia około robaczków iedwabnych, d. 130. 47. sz. 23. 30

CHINGULAIS, czyli **CYN-ULANIE**, ob. Ceylan.

CHINGIANG, M. Chińskie, jest iedno z 15. celnych miaś w Prow. Hukwangfi.

CHINKAN, M. Chińskie głowne w Prow. Kwangfi.

CHINON, *Caino*, dawne M. Fr. w Turonii, pamiętne śmiercią Henryka II. Krola Angl. rezyd. Karola VII. Krol. Franc. i urodziem Mathuryne *de Neure*, fi. Rabalais w *Devinere* o m. 1. ztąd urodził się m. 4. na poln. od Rylszelii, 9. od Turony, 60. od Paryża, dł. 17. 47. sz. 47. 12.

CHINGTING, M. Chińskie iedno z celnych w Prow. Pekin, jest wielkie, dobrze osiadle, i 32. miał w swym pow. zawiera.

CHINY, znaczne m. i Hr. w Xstwie Luxemburgu Austr. nad rz. Semoyą m. 8. na w. od Sedany dł. 23. 8. sz. 49. 38.

CHIOS, ob. Scio.

CHIOURLIK, *Turullus*, dawne M. Turcyi Europ. w Romanii z Bisk. Greckim, jest nad rz. tego im. o m. 20. na z. od Konstantynopola, 25. na w. od Adryanopola, dł. 45. 22. sz. 41. 18.

CHIOZZA, lub **CHIOGGIA**, *Fossa Claudia*, dawne i piękne M. Wł. w Państwie Weneckim na małej wyspie blisko Laguny, z Bisk. Suffr. Weneckiego z portem obronnym Cytadellą, i z Podestatem, jest

o m. 6. na połd. od Weneeyi, 9. na w. od Padwy, dł. 29. 58. sz. 45. 17.

CHIPPEHAN, m. Angl. w Wiltshire, nad rz. Awoną, wysła 2. Dep. na Parl. m. 39. na z. od Londynu dł. 15. 38. sz. 51. 25.

CHIPPING-WYKOMB, m. Angiel. w Prow. Buckingham, wysła 2. Dep. na Parl.

CHQUITOS, Chikwitowie, Narod Ameryki połd. w Gubernii *de Santa Cruz dela Sierra*, miod i wośk naywiększym są iego bogactwem. Pifarze twierdzą, iż wczasie chorób zaraźliwych zabijają ktorą niewiaśle, w uprzedzeniu tym będąc, że kobiety są wżyskiego złego na świecie przyczyną. Są wojenni, nie czuli na powaby płci białej, i zabobonni. Zony odmieniałą, ile razy się im podoba. Nufio Chawez pierwszy wszedł r. 1557. do ich kraju, i przymusił do płacenia daniny Krol. Hiszp. Lecz potem krwawe prowadzili z Hiszp. wojny do r. 1690. w którym część ich przyjął religią katol.

CHIRAC, w Langwedocy; *Chirat*, o m. 1. od *Chabanois Chirens*, o m. 4. na poln. od Grenobli są m. Franc.

CHIRVAN, ob. Shirwan.

CHITOR, *Chitorium*, fi. M. Azyatyckie w Państwie Mogolu, w Prow. tego im. Już nie jest dziś tak znaczne jak było dawniej, dł. 94. sz. 23.

CHIVAS, lub **CHIVASSO**, *Chivassa*, *Clavassum*, mocne M. Wł. w Xstwie Piemontskim; wzięte było r. 1639. od Tomazfa Xcia Sabaudyi, odebrane od Franc. tegoż r. i potem zdobyte 1705. odzyskał go związkowi r. 1706. w tak wygodnym położeniu jest nad Padem, iż kto się staie iego panem, ma nie jako klucz, do kraju Turryńskiego, Kawaneńskiego, Wercelskiego, Lombardy, i Monferatu, o m. 5. na poln. ku w. od Turynu, o 3. i pół od Weruy, dł. 25. 20. sz. 45. 8.

CHI-

CHIOUSY, *Clusum*, Kiuza, m. Wł. w Xstwie Toskańskim, nad rz. Chiava, m. 9. na poln. ku z. od Orwiety z Bisk. Suffr. Sienneńskiego, jest mało ludne z przyczyny niezdrowego tu powietrza dł. 29. 30. sz. 43.

CHIUTAY, *Cotium*, Chytaya, znaczne M. Turcyi Azyatyckiej, stol. Natolii właściwej i rezydencya Beglerbeya, jest nad rz. Churzaką, która się łączy z Sangarą, m. 30. na połd. od Burfy dł. 47. 22. sz. 39. 42.

CHIZE, m. Fr. w Piktawii, m. 5. od Niorty.

CHLUMECZ, m. Czeskie w cyr. Konisgratzkim, znaczne licznemi w tym pow. przednimi hutami szklannemi. Od Könizgratzu na z. m. 4.

CHNIM, m. dosyć mocne w Bosnii, m. 6. na połd. od Banialuku, nal. do Wenetow.

CHMIELNIK, m. Pol. w Woi. Podolskim, nad rz. Bogiem, od Konstantynowa m. 3.

CHOCIM, M. w Multanach na pograniczu Polskim nad rz. Dnieprem, fi. dwoma osobliwie zwycięstwami Polaków odniesionemi nad Turkami, jednym r. 1621. drugim r. 1683. i śmiercią wielkiego bohatory Chodkiewicza Hetmana W. Lit. r. 1621. wzięte było od Moskalow po wyjściu z niego garnizonu Turckiego 1769. od Kamieńca Podol. m. Pol. 3. od Lwowa 35. od Warszawy 92. dł. 44. 50. sz. 48. 50.

CHOCIMIERZ, m. Pol. w Woi. Ruskim, teraz pod pan. Austr. w gruncie żyznym, od Stanisławowa m. 5. od Sniatyna 7.

CHOCZ, m. Pol. w Woi. Kalskim.

CHOISEUIL, *Caeolum*, m. Fr. w Szampanii, m. 5. na poln. ku w. od Langres. Od niego wziął nazwisko znaczny dom we Fr. de *Choiseuil*, ob. Polifi.

CHOISY, nad Sekwaną, pałac rokośny Krola Franc. m. 3.

Tom I.

wyżej Paryża.

CHOISY-BELLE GARDE, m. 4. na z. od Montargis, jest m. Fr. z tyt. Margr.

CHOLET, m. Fr. w pow. Andegawskim, nad rz. *Moine*, m. 9. od Andegawy na połd. z tyt. Baronii i pięknym zamkiem, Dalo imie znaczney familii Franc. *de Cholet*, m. 70. od Paryża.

CHOMELIS, m. Fr. w Arwernii m. 4. od Puy.

CHOMSK, m. Pol. w Woi. Brzeskim Litt. w pow. Pińskim, nad rz. Jasioldą, od Pińska m. 9.

CHONAD, *Cenadium*, m. i Hr. Węgierskie o m. 10. na poln. od Temezwaru z Bisk. Suffr. nad rz. Maroczą.

CHOOQUES, Opac. Fr. w Artezii, m. 1. od Betuny.

CHORETNIK, m. Pol. w Woi. Sandomirskim nikczemne.

CHOROSTOW, m. Pol. w Woi. Podolskim pod pan. zaś Austr. w cyr. Halickim w Dystrykcie Zaleszczyckim, osiadłe dosyć, od Ustatyna m. Pol. 4. na poln. od Kamieńca Podolskiego 9.

CHORGES, *Caturgya*, m. Fr. w Delfinacie, spalone było od Xcia Sabaudyi r. 1692. jest o m. 4. na z. od Embrunu.

CHOTZEMICZ, blisko Elby rz. w cyr. Caurzyskim. Tu wojska Austr. wygrały na Krol. Pruskim potyczkę r. 1757.

CHOUAQUEN, Haukwena, forteca Amer. nad jez. Ontario w Kanadzie, wzięta była od Fr. r. 1756.

CHOUG, lub **SHOGLA**, M. dosyć wielkie Azyatyckie w Syrii nad Orontą z bardzo pięknym karawanem, czyli Austerą, gdzie wżyscy podróżni, bez żadney różnicy przyjmowani i żywieni są darmo. Jest na trakcie z Alepu do Seydy.

CHOUZE, m. Fr. nad Ligera, m. 4. na w. od Saumur, inne m. 6. od Turony.

CHOYNICE, *Chonick*, m. w S

Woi. Pomor. pod pan. Pruskim z kościołem luterckim, pamiętne w wojnie Krzyżackiej z Polakami, dość handl. jest nad rz. Brdą *m. 2.* na poln. od Tucholi.

CHRIST-CHARCH, *m. Angiel.* w prow. Hantshire nad rz. Awoną *o m. 1.* od morza, 29. na pold. ku z. 6d Londynu. Wyśła 2. Dep. na Parl. dl. 15. 45. sz. 50. 46.

S. CHRIST, blisko Peronny we Fr. miejsce zalecone wodami mineralnymi tychże własności co Forzeńskie.

CHRISTIAN-ERLANG, *ob. Erlang.*

CHRISTIANIA, *ob. Anflo.*

CHRISTIANOPEL, *Chrystianopolis*, Chrystyanopol, mocne *M. Szwedzkie* stol. Blekingii, z dobrym portem nad morzem Bałtyckim. Nazwisko swe wzięło od Chrystiana IV. Krola Duńskiego swego fund. traktatem Roschildzkim ustąpione było Szwecji r. 1658. *m. 10.* na pold. ku z. od Kalmaru dl. 34. 12. sz. 56. 20. *ob. Krytyanopol.*

CHRISTIANSBURG, Krytyansburg, forteca Afr. w Gwinei na brzegu złotym, blisko Akary, nal. do Duńczyków. Od Negreńczyków r. 1654. opanowana była, ale potem wrocona Duńczykom została.

CHRISTIANSTADT, *Chrystianstad*, *m. Szwedzkie* w Schonii, założone r. 1600. od Chrystiana IV. Krola Duńskiego i ustąpione było Szwedom traktatem Roschildzkim, r. 1658. wzięte było od Duńczyków r. 1678. i znów odebrane od Szwedów r. 1680. od Kopenhagi na poln. ku w. *m. 20.* dl. 32. 5. sz. 56. 5. Port Krytyanstadzki jest *o m. 4.*

CHRISTIANSTADT, *m. Niem.* w Luzacyi, nad rz. Dobera.

CHRISTIANA, *M. niegdyś stol.* nowego Jersey w Amer. poln. za czasu pan. tu Szwedów, teraz *Elizabeth.*

CHRISTINAUX, *ob. Kili-*

stinowie.

S. CHRISTOPHORI, *ins. ob. S. Krzyżośa W.*

S. CHRISTOPHE, *m. Fr.* w Turonii, z tyt. Baronii *m. 7.* na poln. od Turony; tegoż *im. m. Fr.* w Aurelli *m. 4.* od Romorantynu na pold.

CHROBESZ, dawny zamek Polski w Woi. Sandomirskim, w pow. Wiślickim.

CHRUDY, *M. Czeskie* w cyr. i nad rz. tegoż *im. m. 12.* na w. od Caurzymu. Podało się było Husytom r. 1421. znaczne jest węglanami zupami.

CHAUNGKING, wiel. i piękne *M. Chińskie* w Prow. Suchue nie nad zbiegiem dwóch rzek rybnych, obfitych w ostrzygi.

CHUSISTAN, lub *Kurzystan*, dawniej *Susiana*, Prowin. Perska w Azji między Taszą i Basforą. Powietrze tu gorące, zkad owoce są dobre i ranne, iako i zboża, osobliwie trzciny cukrowe. Jest w piękney równinie, Souther jest *M. S.*

CIALIS, *Cialium*, Krol. Cialiskie w Azji, w Tartaryi wolney, gran. na poln. z Krol. Eluth, na w. z stepami piaszczystymi, na pold. z Krol. Tybetańskim, na z. z Turkestanem, od którego go oddziela góra Imaus. Ma *M. S.* tegoż *im.* dość handl. w gruncie bardzo urodzajnym.

CIAMPA, Krol. Cyampańskie w Azji, w Indyach, od w. i pold. oblane morzem wschodnim, na poln. ma Kochinchinę, a na z. Krol. Kambojskie, ku pold. kraj pełny jest lasów i stepów, dla wielości tygrysów i sioniów dzikich, nie bardzo bezpieczny, niezdrowe ma powietrze przez 6. osobliwie miesięcy gorąca panującego. Grunt tu piaszczysty, a wody po większej części są szkodliwe. Znajdnie się tu wiele chrześcian, a tych bardzo gorliwych w Religii swej.

CIBOLA, Prow. nowego Me-

xyku w Ameryce mieszkana jest od ludzi dzikich; obituje w pszenice Turecką, smole, sol, niedzwiedzie, lwy, tygrysy, &c. i szczerulny rodzaj baranów bardzo wielkich. dl. 266. sz. 35.

CIECHANOW, *M. Pol.* i ziemia w Woi. Mazowieckim z Kastełnią mniej. i Stwem grod. Leży w równinie między błotami, od Pułtuska *m. 3.* ziemia Ciechanowska dzieli się na 5. pow. Ciechanowski, Sochociński, i Piasznyski, który ostatni pow. i ziem. Ciechan. mających urzędników. Wyśłaią 2. Posłów.

CIECHANOWICE, *m. Pol.* w Woi. Podlaskim miewa znaczne iarmarki, od Bielska na z. *m. 7.*

CICLUT, Cyklut, forteca w Dalmacyi, zdobyta na Turkach od Wenetów r. 1694. Jest *o m. 2.* od Narenzy. 16. od Raguzy dl. 35. 58. sz. 43. 25.

CIKOKO, *ob. Kicesui.*

CILLEY, lub *CILIA*, *CYLYA*, dawne *M. i Hr. Niem.* w Styryi wyż. między Sawą i Drawą, na pogran. Karynthii i Karnioli. *M. Cyllay* jest rz. Saana *m. 10.* na poln. ku w. od Laubachu, dl. 33. 20. sz. 46. 28.

CIMBEBAS, lub *KLEMBEBANIE*, *narod Afr.* w Kafreryi ofiadły nad morzem na z. w Krol. Matamańskim.

CIMKOWICE, *m. Pol.* w Xięstwie Stuckim, w Woi. Nowogrodzkiem, Xżat Radziwiłłow od Nieswieża na pold. *m. 4.*

CINALOA, Cynaloa, Prow. nowy Hiszp. w Amer. poln. nad morzem Kalifornii, powietrze ma niezdrowe, obituje w owoce, leguminy, i welnę; właściwi mieszkańcy kraju są fluszni i mężni. *M. S.* jest Cinaloa; lub *S. Jago.*

CINAN, *Cinanum*, Cynan, wielkie i ludne *M. Chińskie*, najpierwsze z celnych miast w Chantonii w gruncie bagnistym. dl. 134. 50. sz. 37.

CINQMARS, *m. Fr. m. 4.* od

Turony.

CINTAGABELLE, *m. Fr. m. 6.* od Mirepoix.

CIOTAT, *Civitas*, Ciotata. *M. Fr.* nadm. w Prowancyi, handl. ofiadłe, i znaczne przedmiemi winami muszkutowemi. Jest tu blisko klasztor Serwitów, w których obmurowaniu znayduie się źródło, doznające *fluxum* i *refluxum* morskiego, czyli regularne dwa razy w 12. godzin wznieśienia się i opadnienia wody. Jest od Tulonu na z. *m. 8.* od Marsellii 5. dl. 23. 15. sz. 43. 16.

S. CIR, *S. Cyricus*, *S. Cyra*, wieś *Fr. o m. 1.* od Wersalu, sławna wspaniałym ipozytecznym kolegium fund. od Ludwika XIV. i dokonany r. 1686. dla edukacyi 250. panien szlacheckich, wywod czyniących szlachectwa przez 4. stopnie z oycami, i niemogących tu się mieścić przed rokiem 7. ani wnieść po r. 12stym, ani zostawać dłużej iak do r. 20go wieku swego. Zakonnice zatrudniające się ich edukacyą, czynią słub 4ty uczenia panien. Jest *m. Fr.* tego *im. m. 1.* od Lugdunu, inne *m. 4.* od Mortain.

S. CIRAN, *S. Sigirannus*, *m. Fr.* nad rz. Klezą z fl. Opac. Bened. *m. 5.* na poln. od *Du Blanc.*

CIRCESTER, lub *CIRENCESTER*, *CORINIUM*, *m. Angl.* w Prow. Glocestershire, wysła 2. Dep. na Parl. i jest nad Schurną, *m. 4.* od Glocesteru, 24. od Londynu, dl. 15. 47. sz. 37. 24.

CIRENZA, lub *ACERENZA*, *Acherontia*, *M. Arcy Bilk.* w Krol. Neapol. nad Brandano, w podgórzu Apeninu *m. 14.* na w. od Konzy, 20. od Baru, *m. 5.* na pold. ku w. od Wenozy, dl. 33. 40. sz. 40. 48.

CITADELLA, *Jamna*, Cytaдела, mocne *M. S.* wyspy Minoriki z portem, należało do Anglików, odebrane razem z całą wyspą od sprzymierz. Hiszp. i Franc. na imię Krol. Hiszp. r. 1782. jest *o m. 11.*

na poln. ku z. od Portu Mahon. dl. 21. 48. sz. 39. 58.

CITEAUX, *Cyffercium*, Cysterfia, fl. Opac. Fr. w Burgundyi, mieysce glowne Zakon. Cyfter. ozdobił przepysznym ich Kłasztorem i Kościołem, fund. r. 1098. Leży między błotami, m. 2. od Kuits.

CITTA-DE-LA-PIEVE, *Civitas plebis*, M. Wł. w Pow. Peruzafńskim, z Bisk. założonym r. 1601. m. 2. na w. od *Chiusi*.

CITTA-DI-CASTELLO, *Tiferum*, M. i Hr. Wł. w Umbryi z Bisk. dependującym tylko od Pap. Jest dosyć obronne i ludne. Leży nad Tybrem, m. 11. na połud. ku w. od Urbinu, 10. od Peruzy, 40. od Rzymu. dl. 29. 44. sz. 43. 28.

CITTA-NUOVA, m. Wł. nadm. w Istrii z Bisk. Suffr. Udyńskiego, należy do Wenetów, m. 24. na w. od Wenecyi.

CIRCUMCISIONIS terra, *terre de la Circuncion*, jest to kraj odkryty r. 1739. 1wszego Stycznia przez P. Loziera *Bouvet*, wysłanego od Kompanii Franc. w Indyach do poznania Kraiów na połud. Afryki leżących. Postrzegł pod grad. 54. szerokości połud. a 28. grad. i minut 30. dług. Kap. który od dnia wynalezienia tego nazwał, dla wiatrow przeciwnych, dla zapchanych lodami brzegów wysięć on na ląd nie mogli. Ile mogli go jednak uważać, postrzegł go być gorzytym, i przeryzanym rzekami wielkimi. Zda się być zaś ten ląd Australny tenże sam, co dawniej r. 1503. od Kapitana de *Gonneville* był odkryty, który go opisuie żyznym, osiadłym, rządzoneym od małych Krolów, obfitym, i mieszkawcow ludzkich mającym, położenia mu pewnego naznaczyć nie można.

CIUDAD-DE-LAS-PALMAS, *Civitas Palmarum*, M. S. wyspy Kanaryi z Bisk. od r. 1485. z dobrym portem i fortecą. dl. 3. sz. 28.

CIUDAD-DE-LOS-REYES, *Civitas Regis*, M. Amer. w ziemi tę-

giey w Prow. S. Marthy, bliskie źródła rz. Cezar Pompatao.

CIUDAD-REAL, *Phillipopolis*, M. Hiszp. w nowey Kastylii, stol. Prow. Mancha, znaczne najeżdża tu wyprawą skor na rękawiczki. Jest o m. 1. od Gwadyany, 5. od Kalatrawy, 36. na połud. od Madrytu. dl. 14. 10. sz. 39. 2.

CIUDAD-RODRIGO, *Mirobriga*, Roderykopol, mocne, i zn. M. Hiszp. w Krol. Legiońskim z Bisk. Wzięte było od Portugal. i ich związkowych r. 1706. w 4. dniach, a odebrane im od Hiszp. r. 1707. Jest w okolicy urodzajney nad rz. Agwadą, m. 46. na z. od Madrytu, 16. od Salamanki. dl. 11. 54. sz. 40. 38.

CIUNCHEU, wiel. i bogate M. Chińskie, dziejące z miast celnych w Prow. Fokienie, blisko morza nad golfem. dl. 134. 40. sz. 25.

CIVIDAD-DI-FRIULI, *Forum Julii*, Friula, dawne M. Wł. w Pow. Foroiulińskim w Państwie Weneckim, znaczne osiadł tu szlachta, dawnością swą. Jest obronne nad rz. Natyzoną m. 3. na poln. ku w. od Udynu, od Akwilei 8. dl. 31. sz. 46. 15.

CIVITA-CASTELANA, *Falisca*, Faliska, m. Wł. Bisk. w Patrymonium S. Piotra bliski Tybru, m. 7. wyżej Rzymu.

CIVITA-DUCALE, ob. Pinna.

CIVITA-VECCHIA, *Centum Cellae*, *Civita-Vetia*, m. Wł. nadm. w Patrymonium S. Piotra, ufortyfikowane od Urbana VIII. z portem dobrym i zbrojownią, w której pospolicie chowane bywają galery Papiezske. Powietrze tu jest niezdrowe. Od Rzymu m. 14. od *Castro* tyleż. dl. 29. 17. sz. 42. 5.

CIVRAC, m. Fr. z tyt. Hr. m. 3. od Liburny na w. *Civrai*, ob. Sivrai.

CIZE, dolina Nawarry niż. której mieyscem głównym jest S. *Jean Pisé de port*.

CLAIN, Klena, rz. Fr. w Piktawii, wpada w Wiennę, od Chateleraut o m. 1. wyżej.

CLAIR, *Fanum S. Clari* ad *Eptam*, Klera, m. Fr. w Pow. Wexyńskim, fl. pielgrzymkami czynionemi tu z nabożeństwa. W tym m. traktat r. 945. między Rychardem I. Xciem Normandyi, i Ludwikiem IV. Kr. Franc. był podpisany. Jest nad Eptą, m. 3. od Gisors, 2. od Magny, 12. od Rotomagu.

CLAIRA, m. 2. od Perpinianu. *Claire*, m. 4. od Rotomagu, są m. Fr.

S. CLAIRE, S. Klary, wysępka na morzu południowym, o m. 25. od Kapu białego, blisko odnogi morskiej Gwayakwili. Jest figury człowieka umarłego przyśpianego ziemią.

Tegoż im. wyspa w Afr. jest jedną z Kanaryjskich; leży między Lancerotta, i Allegranzą, i nie jest tylko skałą wielką.

S. CLAIRE, nazwisko kilku Opactw we Fr. *Claire-Fontaine*, Opac. Fr. Augustyn. m. 2. od Dourdany, czyni 3000. liwr. Inne jest o m. 5. na poln. od Wefouli, czyni 5000. liwr.

CLAIRFAIX, Opac. Fr. Cyfter. m. 4. od Ambianu, czyni 4000. liwr.

CLAIRLIEU, Opac. Fr. Bernar. fund. r. 1151. m. 2. od Nancy.

CLAIRMONT, Opac. Fr. m. 3. od Lawali, czyni 8000. liwr.

CLAMECI, *Climiciacum*, Klamesa, m. Fr. w Pow. Niwerneskim. Bełem Przedmieście tego m. ma tyt. Bisk. Roger de *Piles* był ztąd rodem. Jest nad zbiegiem Beurony, i Yonny, m. 7. na połud. od Antyziodoru, 45. od Paryża. dl. 21. 11. sz. 47. 27.

S. CLAR, m. Fr. w Armadaku niż. m. 3. od *Leicoure*.

CLARE, ob. pod lit. K.

CLARENZA, lub CHIARENZA, *Clarentia*, Klarenza, M. niegdyś znaczne i stol. Xłwa tegoż

im. które jest dawną Elidą, na brzegu zachodnim Morei, dzisiaj prawie zruynowana. dl. 39. 10. sz. 37. 55. ob. Baftida.

CLARENCE, m. Angiel. z tyt. Xłwa nad Sturą w Hrabstwie Suffolk.

CLAVAS, Opac. Cyfter. we Fr. m. 4. od Annonay.

S. CLAUDE, *S. Claudius*, S. Kludyńsz, piękne M. Fr. w Frankońcie z Bisk. fund. r. 1742. od Benedykta XIV. Mellet *Fargues* był tu pierwszy Bisk. St. Opac. tu teysze sekularyzowane zostało, zakonnicy uczynieni Kanonikami noszą medalle złote, i czynią wywód szlachectwa. Nabożeństwo do ciała S. Kladyńsza wielu tu ściga ludzi. Leży nad rz. Lisoną, m. 6. na z. od Genewy, 23. od Bezançon. dl. 23. 35. sz. 46. 20. Tegoż im. jest m. Fr. m. 2. od Bleyz.

CLAYE, m. 3. od Meaux. *Clecy*, m. 6. od *Vite*. S. Clement, m. 2. od Tulli, są m. Fr.

S. CLEMENTE, Klemenia, M. Hiszp. w Prow. Mancha, sławna swą wiernością dla Krola Filipa V. który iey dał tytuł: *Najszlachetniejszego*, *Arcy-Krolowskiego*, i *najwierniejszego miasta*.

CLEMONT, m. Fr. w Szampanii, m. 5. na poln. od Langry. Inne jest o 5. m. od Gieny.

CLERAC, lub CLAIRAC, *Claiviacum*, Klerak, M. Fr. nad Lotą. Kościół Parafialny ma tyt. Opac. którego dochody 12000. liwr. oddał Kościołowi S. Jana Laterańskiego w Rzymie Henryk IV. Klerak jest ludny i bogaty dla handlu, który wielki prowadzi tabaką, winem i gorzałką. Od Ageny na poln. ku z. m. 3. dl. 18. 8. sz. 44. 28.

CLERMONT, w Argonnii, *Claramontium*, Klermont, m. Fr. z tyt. Hr. w Pow. Werduńskim, o m. 3. od S. *Menehoult*, 57. od Paryża. dl. 22. 44. sz. 49. 46. Tegoż im. m. Fr. z zamkiem i tyt. Hr. jest w Langwedocy niż. m. 3. od

Lodewy.

CLERMONT, M. i Hr. wy-
spy Franc. m. 6. od Bellewaku,
15. od Paryża. dl. 20. 4. sz. 49.
22. Inne m. i Baronia Fr. tego im.
jest w Delfinacie, m. 5. na poln. od
Grenobli. Ztąd Hrabowie *de Cler-*
mont-Tonnere biorą swe nazwisko.

CLERMONT-FERRAND,
Augustonemetum, Arverni Clarus
mons, znaczne, bogate, i ładne M.
Fr. stol. Arvernii, z Bisk. ktore-
go Katedra, gmachy publiczne, i
place do przechadzki są bardzo pie-
kne. Jest miejscem Sądow. Da-
je się tu widzieć most naturalny zo-
biony od wytryskującej wody z
żródła mającej moc petryfikacyi.
Zalecony jest także Klermont wo-
dami mineral. Filip August przyłą-
czył go do Korony r. 1212. Tu mia-
ne było *Concilium* za Urbana II. r.
1095. na którym pierwsza Krucya-
ta uchwalona stanęła. Sawaron,
Audigier, Jan Bonafous, Paschal,
Domat ztąd byli rodem, m. 22. na
połud. od Mouliny, 31. od Lugdu-
nu, 88. od Paryża. dl. 20. 45. sz.
45. 46.

CLERMONT-DESSOUS,
o m. 4. od Ageny. *Clermont-Gal-*
lerande, o m. 1. od Fleche. *Cler-*
mont-Lodive, między Lodewą i Pe-
zenas, są małe m. Franc.

CLERVAL, *Claravallis*, Kła-
rawalla, m. Fr. z zamkiem w
Franzkońcie, nal. do Domu Wir-
temberskiego, posiada go Hr. Mont-
belliard. Dependuje od Korony Fr.
o m. 2. od *Baume-les-Dames*. Jest
inne m. tamże zwane *Clervaux*, m.
2. od Orgelety.

CLERVAUX, *Claravallis*,
Klarawalla, jedno z najpiękniej-
szych i najst. Opactw. Fr. jest w
Szampanii o m. 2. od Baru, w do-
linie opasanej lasami i górami. Mie-
scem jest głównym Cyfterfow idą-
cych za uftawą S. Bernarda, kto-
rą im. dał r. 1115. Tu się daie wi-
dzieć fl. owa wanna S. Bernarda
zawierająca 800. beczek. Blizko

tego Opac. uformowało się miaśc-
ko. Jest tegoż im. Opac. Panien Cy-
fter. w Metz.

CLERY, m. Fr. fl. obrazem cu-
downym Najswiętszej Panny, m.
3. od Orleanu.

CLERY-CREQUI, m. Fr. m.
1. od Peronny.

CLICHI, *Clipiactum*, m. Fr. o
m. 1. od Paryża. Tu miany był
zbor Bisk. Fr. r. 1636.

CLIMA, Klima, jest termin Ge-
ograficzny, znaczny przeciąg ziemi
zawarty między dwoma cyrkulami
równoległemi Ekwatorowi. Tako-
we Klimata biorąc je od Ekwato-
ra do cyrkulów polarnych z obuch
stron iedne od drugich mają dnie
dłuższe połgodziną, n. p. Jeśli Kli-
ma pierwiże między Ekwatorem i
cyrkułem wyżey lub niżej leżą-
cym ma dzień godzin 12. zaczyna-
jący się drugi mieć będzie dnia 12.
godzin i poł. I tak inne Klimata po-
stepując coraz daley ku cyrk. polar-
nym różnić się będą połgodziną
dnia, a zatem i nocy. Takich zaś
Klimatów zwanych godzinami jest
24. od Ekwatora do cyrk. polar-
nego połnocnego, i drugie 24. od
Ekw. do cyrk. polar. połudn. z dru-
giej strony. z cyrkulów polarnych
ku biegunom zaś dni Klimatów Mie-
ściacem się różnią, i jest ich po 6.
tak, że ostatnie Klimata mają dzień
uftawiczny 6. Miesięcy trwający. Po-
spolicie zaś przez Klima rozumie
się różność Kraiu, czyli co do po-
wietrza, czyli co do własności zie-
mi lub mierzkańcow.

CLINCHAMPS, m. Fr. w
Normandyi, m. 2. od Caa.

CLISSA, Kliffa, forteca w Dal-
macyi Weneckiej wielkiej wagi,
zdobyta od Wenetow na Turkach
była r. 1634. Jest o m. 3. na półn.
od Spalatro, 12. od Sebeniki. dl.
35. sz. 44.

CLISSON, *Cliffonium*, Klif-
son, m. Fr. nad Seurą, m. 5. od
Nantes.

CLOIS, m. Fr. w Diec. Ble-

zeńskiej, m. 2. od Kasteldunu.

S. CLOUD, *Novigentum*, S.
Clodoaldus, S. Klodoald, m. Fr. m.
2. na z. od Paryża nad brzegiem
Sekwany. Znaczne jest zamkiem
wspaniałym, który Ludwik XIV.
nabył od Franc. *de Gondy* pierwfz.
Arcy Bisk. Paryzkiego dla Filipa
Xcia Aurelińskiego swego brata,
który go na przepyszny obrotił Pa-
łac, i ieden z najpiękniejszych w
Euro. Kaskady tu ośobliwie godne są
podziwienia. Włość nal. do Arcy
Bisk. Paryzkiego, które nadane tyt.
Xstwa Paroiftwa było r. 1674. dla
Francisz. *Starlay*, Arcy Bisk. Pa-
ryzkiego. dl. 19. 52. sz. 50. 37.

CLUNI, *Cluniacum*, Kluniak,
M. Fr. w Burgundyi i fl. Opac. Be-
ned. 45000. liwr. czyniące. Tu po-
dług świadectwa Dzieciopisów Pol.
Kazimierz syn Mieczysława II. r.
1309. Mnichem został, którego u-
wolnionego od ślubow zakonnych
przez Benedykta XI. Polacy na
Tron wezwali. Leży nad rz. Grosną,
m. 4. od *Maçon*, 15. od Lugdunu,
70. od Paryża.

CLUSA, Kluzza, m. Wł. w Xie-
stwie Sabaudyi, stol. Pow. Fosyliń-
skiego nad Arwą, m. 9. od Genewy,
8. od Annecy, 16. od Szambery.

CLUYS-DESSUS, m. 2. od
Aigurandy. *Cluys-Dessous*, m. 4. od
Argentony, są m. Fr. w Pow. Bi-
turyceńskim.

COARAZE, Baronia Franc. w
Pow. Beareńskim, m. 4. od Pan.

COCHEREL, wieś Fr. w Nor-
mandyi, m. 3. na w. od Ebroiki, fl.
wygraną tu Gieftklima odniesioną
nad Krolew Nawarry r. 1364.

CODOGNO, *Cotoneum*, Koto-
nea, m. Wł. w Xstwie Medyolań-
skim, Pow. Lodezańskim ku zbie-
gowi rzek Addy i Padu. Tu r. 1746.
Austryacy z placu spędzeni byli.

COESNON, *Coetnus*, Koetna,
rz. Fran. wpada w morze przy Pon-
torfonie.

COETLOGON, lenność *de*
Hanbert, w Brytanii mnieyzey,

ktora daie nazwisko iednemu za-
cnemu Domowi Franc.

COEUVRE, m. Fr. o m. 3. na
z. od Sweslyonu z tyt. Xstwa Pa-
roftwa

COGNAC, *Coniacum*, Koniak,
M. Fr. w Pow. Angulemskim, z
zamkiem pamiętnym przez urodze-
nie w nim Franciszka I. Prożno r.
1651. od Xcia Kondensza było oble-
gane. Wodki tu są przednie. Jest
w gruncie miłym, i obfitym w wina,
nad rz. Charentą, m. 7. na z. od
Angulemy, 2. od Jarnaku. Tegoż
im. m. Fr. w Piktawii.

COGNI, *Iconium*, Konia, wiel.
i dawne M. w Turcyi Az. w Kara-
manii, rezyd. Beglerbeya. Jest w
piękney równinie i żyzney. Obfitu-
je w zboża, leguminy, owoce i by-
dło. Owce tu znajdują się tak wiel-
kie, iż ogony ich do 30. funtow
ważą. Od Satali m. 60. na w. dl.
51. 30. sz. 37. 56.

COGORETTO, lub COGURET-
to, Kaguretta, wieś we Wł. nadm.
w Rzepicie Genueńkiej z małym
portem, od Genuy na za. m. 10. fl.
jest urodzeniem Kryštofa Kolomba,
który wynalazł Amerykę. 1492.

COIGNY, wieś Fr. w Nor-
mandyi z tyt. Xstwa, o m. 2. od
Carentan.

COINCY, m. Fr. m. 2. od *Cha-*
teau-Thierry.

COIMBRA, *Conimbrica*, Ko-
nimbryka, piękne, fl. i wiel. M. Portu-
gal. stol. Prow. Beiry z Bisk i fl.
Akademią fund. od Dyonizego Kro-
la; zdołają go Katedra wspaniała i
rozkoszne fontanny. St. Pifarze *de*
Diego, *Paiva*, *Andrada*, i *Thom.*
Correa, ztąd byli rodem. W poło-
żeniu jest miłym, obfitym w winni-
ce, ogrody oliwne, owoce. Leży
na wzgórcie nad brzegiem rz. Mon-
degi, która go na dwie części dzieli.
Od Bragi m. 35. od Porto 24. od
Lizbony 36. dl. 9. 48. sz. 40. 10.

COIRE, *Curia Rhatorum*, po
Niem. *Chur*, Kur, wiel. i piękne
M. Szwajcarskie, stol. Kraiu Gry-

zonow z Bisk. bardzo dawnym, którego Biskup ma prawo bicia monety, i jest Xciem Imperii. Dzieli się na 2. części, mniejsze jest Katol. drugie Protekt. Koira ma swój rząd osobny i prawa szczonego. Rada składa się z osob 70. z ktorej 15. Senatorow bywa. Leży w równinie między górami obfitey w zwierzyne, i zarosły winnicami, o ćwierć mili od Renu, 22. od Konstancyi, 21. od Zurychu. dl. 27. 8. sz. 46. 50.

COISLIN, wieś Fr. w Brytanii z tyt. Xstwa, m. 2. od Pont-Chateau.

COL, termin Fr. Geogr. są to wąwozy między górami, przez ktore trakty się ciągną. Znaczniejszy są *Col d'Aguelle*, przechod z Fr. do Włoch, ktory prowadzi z Gwilletry do *Chateau-Dauphin*. *Col-d'Argentiere*, przechod z Fr. do Włoch między Margr. Saluceńskim, i Hr. Niceńskim. *Col-de-Limon*, trakt przez Alpy prowadzi z Sospelii, do *Coni*. *Col-de-Tende*, przechod przez Alpy między Piemontem i Hr. Niceńskim, nazwany od góry leżącej w Hr. Niceńskim.

COLIMA, Kolima, wiel. i bogate M. Amer. połu. w Meksyku, stol. Pow. tego im. bardzo wesołego i urodzajnego. dl. 270. 33. sz. 18. 30.

COLIOURE, *Caulcoliberis*, *Il-liberis*, Illibera, dawne i mocne M. Fr. w Pow. Ruffyllońskim w pogorzu Pyrenejskim z małym portem, m. 4. od Perpinianu, 2. od Elny. dl. 20. 45. sz. 42. 31. 45."

COLLE, *Collis*, m. Wł. w Xgwie Toskańskim w Pow. Flor. z Bisk. Suffr. Florenc. m. 4. na połu. ku z. od Sienny, 10. od Florencyi. dl. 28. 45. sz. 43. 24.

COLIGNY, m. Fr. z tyt. Hr. w Brelcy, m. 5. na połu. od Bourgu.

COLMAR, *Collumbaria*, Kolmar, znaczne M. Fr. w Alzacyi wyż. ktorey jest M. S. Było niegdyś Cef. Mieyscem jest rządu najwyż. i Rady Alzackiej, nadane jest

pięknemi Przywilejami. Lutrzy mają tu wolność swey Religii; jest blisko rz. Illi, m. 2. od Brilachu, 9. od Bazylei, 14. od Strazburga, 97. od Paryża. dl. 25. sz. 48.

COLMARS, *Collis Martis*, Kollmarya, m. Fr. w Prowancyi, mające prawo deputowania na zjazd Stanow. Leży przy Alpach, m. 8. od Glandawy, 8. od Digne. dl. 24. 30. sz. 44. 17.

COLMENAR, m. Hiszp. w Kastylii dawney, m. 10. na połu. ku w. od Placencyi.

COLOCHINA, dawne M. Morei nad Golfem Kolochińskim, m. 20. na połud. ku w. od Mazytry, 4. od Cerygo.

S. COLOMBE, S. *Columba*, S. Kolomba, m. Fr. nad Rodanem, na przeciw Wienny. Tegoż im. jest Opac. Fr. zakonu S. Benedykta blisko m. Sens, czyniące 6500. liwr. Także *la Columbe*, Opac. Cyfiter. fund. r. 1146. m. 2. od Tremouilli.

COLOMBO, *Colombum*, Kolomba, piękne i mocne M. na brzegu zachodnim wyspy Ceylanu w Azji z dobrą Cytadellą i trzema fortecami. Po długim oblężeniu wydarli go Hollendrzy Portug. r. 1556. i tu rezydauie Gubernator Holl. dl. 98. sz. 7.

COLOMMIERS, *Columbaria*, M. Fr. w gruncie urodzajnym i tłustym, m. 13. na w. od Paryża, 4. od Meaux.

COLONGES, Opac. Fr. m. 2. od Gray.

COLONNA, Kolumna, m. Wł. w Kampanii Rzymskiej, ktore dale nazwisko fl. familii Kolumnow, od Rzymu m. 6.

COLORNO, *Colurnium*, Kolumna, M. Wł. w Xgwie Parmy, ozdobione pałacem dla rozrywki Xgcia Parmeńskiego. Jest to jedno z mieysc najrozkoszniejszych we Wł. przez położenia wesołości, piękność ogrodow, i obfitość wsiystkiego zaletone. Leży blisko Padu, m. 3. od Parmy. dl. 27. 50. sz. 44. 54.

CO-

COLOURI, *Salamis*, Kolora, wyspa i wieś Grecyi w Golfie Egejskim. Ma około m. 25. o m. 5. od Aten. Nal. do Turkow.

COMACHIO, *Comacula*, Komakia, m. Wł. w stanie Papiezskim, w pow. Ferrariskim z Bisk. znaczne zapami solnemi. Wzięte bylo od woysk Cesar. r. 1708. ale potym Karol VI. wrocil go Benedyktowi XIII. Powietrze tu panuje niezdrowe, przeto nie jest prawie mieszkanie tylko od rybakow. Leży między bagnami zwanemi *Valli-di-Comacchio*, o m. 8. na połu. od Rawenny. 11. od Ferrary. dl. 29. 42. sz. 44. 40.

COMAYAGA, ob. Valladolid.

COMBELLONGUE, Opac. Fr. Premonstr. czyni 2000. liwr. m. 2. od S. Lizier.

CAMBRAILLE, mała kraina Fr. ktorey mieyscem głównym jest *Evaux*.

COMBRONDE, *Opidum Candidobense*, m. Fr. z tyt. Margr. w Arwernii m. 3. od Gannaty.

COMO, *Comum*, Koma, M. Wł. ludne i mocne w Xgwie Medyolańskim, stol. pow. z Bisk. jest o półmili od dawnego *Comum*. Zdobyte bylo od Cef. r. 1706. jest oyczyną Pawła Jowiusza, i Innocentego XI. Leży nad jeziorem tego im. o m. 11. od Bergamy, 9. od Mediolanu na połu. dl. 26. 32. sz. 45. 45.

COMINES, *Cominium*, zamek i M. Fr. w Flandryi nad rz. Lis, ktore należało do Filipa de Comines, o m. 3. na połu. od Lilli.

COMMQUIERES, m. Fr. m. 6. na połu. od Olony.

COMMERCEY, *Commerciacum*, Kommerla, piękne M. Fr. w Xgwie Barckim z tyt. Xstwa i wspaniałym zamkiem wystawionym od Franc. de Gondi Kardyn. de Retz, w czasie tu jego bawienia. Karol Xz Lotaryngii kupił go od tego Kardynała dziedzicem dla Xcia de Vandemont. Ludwik XIV. ustąpił go z Xstwem razem Xciu Leopoldowi r. 1707. Powrocila do korony Fr. z

Tom I.

Lotaryngią, jest nad Mozą m. 5. od Touli na z. od Baru Xiążęcego m. 6. na w. od Paryża 60. dl. 23. 15. sz. 48. 40.

COMMINGES, *Convenae*, Konwenneński, pow. we Fr. z tyt. Hr. z sądami, i Bisk. znaczne Krolowi Franc. od Malgorzaty dziedziczki Hrabstwa tego zmarley r. 1443. ma długości m. blisko 18. szer. 6. leży między Gaskonią, Katalonią i Langwedocyą. Handel tego pow. zależy na wiecy na bydle, mulach, i zbożu. S. Bertrand jest M. S.

COMORIN, Komoryn, Kap w Indyi, w części naybarzdziej połumoney ku morzu połwyspy Indyjskiej, ku południowi Malabaru, o m. 40. prawie na z. od wyspy Ceylanu.

COMORRE, Komorskie wyspy w Afryce, między Zangwebaryą, i Madagaskarą. Naywiększa z nich jest Komora, ale nie urodzajna, i Angafia. Rządzone są od malych Xiążąt pogan, lub Mahometanow, ktorzy są holdowniczymi Portugal. mieszkańcy handluja na swe produkta z Portugal. w Mozambice. Była maia podobne do Europejskich, dl. 60. sz. 12.

COMPANS, wieś Fr. z tyt. Hr. m. 3. od Meaux.

COMPEYRE, m. Fr. nad Tarną m. 1. od Milhaud.

COMPIEGNE, *Compendium*, Kompiegna, M. wyspy Franc. z pięknym zamkiem, w którym często rezyd. Krolowie Franc. Zborów kośc. 5. tu mianych bylo. Sławna pod imieniem *Pucelle d'Orleans*, tu w niewole od Angl. wzięta byla r. 1430. Tu Kardyn. *Richelieu* zawarł związkowy traktat z Holl. r. 1624. Oyczyną jest Piotra d'Ailly, i Hieron. Hangefta. Zbudowane bylo od Karola Iyłego, jest blisko lasu zawierającego około 29000. morgow, bardzo wesołego i wygodnego do polowania m. 5. na połu. od Nonony, 8. na z. od Swessy, 12. od Bellowaku, 18. od Paryża dl.

T

29. 41. sz. 49. 24.

COMPOSTELLA, *Brigantium*, Kompostella, fl. M. Hiszpań. stol. Krol. Galicyi, z Arcybisk. fundowan. 1120. i Akademią, w kapitule tutejszey jest Kardynałow kapłanów 7. przez naśladowanie kościoła Rzymkiego. Rynki i gmachy publiczne, kościoły, a osobliwie Metropolitański, są bardzo wspaniałe. Pospolstwo od dawna mniema, że ciało S. Jakoba Ap. tam spoczywa, przeto wielka dotąd wsząd liczba chrześcijaństwa się gromadzi. Wzięte i spalone było przez Almanzora Xiążęcia Arabskiego. Ztąd zakon żołnierski S. Jakoba z Kompostelli wziął swoy początek. Leży na kopie uczynionej od rz. Tambry i Ulli, w równinie miley. m. 35. od Bragi, 55. od Legionu, 101. od Lizbony, 110. od Madrytu, dl. 9. 28. sz. 42. 54.

COMPOSTELLA, nowa M. nowey Hiszpanii w Ameryce poim. w Prow. Xalisco, zbudowane od Nunona Guzmara r. 1531. jest o m. 33. na z. od Gwadalaxy.

COMPREGNAC, o m. 4. na z. od Milhaud.

COMPS, nad Nartabrą m. 3. od Kastellany, są m. Franc.

COMTE, *Comitatus*, ob. Hrabstwo.

CONCARNAU, *Concarneum*, M. Fr. w Brytanii z portem i zamkiem dobrym, m. 4. od Quimper.

CONCEPTION, *Conceptio*, Koncepcya, M. Amer. poim. w Chilii, założone r. 1550. od Piotra *Baldivia*, podbiela kraju tego. Ma Bisk. i port obszerny i piękny. Od Indyjanów po kilkakroć zdobyte i spustoszone było. Obywatele są urodni, mocni, i grzeczni, aлегнуśni, jest miasto nad morzem, w gruncie dobrym, w kraju obfitym w zboża i wina wyborne, dl. 304. 27. sz. 36. 32.

CONCEPTION, m. nowey Hiszpanii w Ameryce poim. dependnie od Audyencyi Gwatemalskiej,

jest nad małą rz. wyżey Porto-Bello.

CONCEZE, m. Fr. w pow. Lemowiceńskim, m. 7. od Briwy.

CONCHES, *Concha*, Koncha, m. Fr. w Normandii z tyt. Hr. i Opac. Bened. fund. r. 1050. czyniącym 13000. liwr. handel prowadzi znaczny, jest o m. 4. na poim. ku z od *Evreux*, 13. od Rotomagu, dl. 18. 26. sz. 48. 57.

CONCORDIA, Konkordya, m. Wł. z tyt. Hr. w Xstwie Mirandoli. Oblegane było od wielkiego Przeora Franc. r. 1704. jest nad rz. Sacchią, o m. 2. na z. od Mirandoli. Oyczyna Rufina dl. 28. 34. sz. 44. 52.

CONCORDIA, m. Wł. zrujnowane z Bisk. o m. 12. na z. od Akwilei. Biskup tutejszy rezyduje w blizkim mieście Porto-Gruaro, dl. 30. 30. sz. 44. 52.

CONGRESAUT, *Concurcalum*, m. Fr. w pow. Biturycyńskim, m. 5. od Briary.

CONDAT, m. Fr. m. 4. od Muraty.

CONDE, *Condato*, Kondea, M. Fr. Niderlandu w Hannonii, z zamkiem, i z tyt. Xstwa, jest to jedno z obrońniejszych miast, którego twierdze są dziełem kawalera *de Ville*. Wzięte było od Franc. r. 1676. i otrzymali go traktatem Niemegskim, r. 1678. Leży blisko zbiegu rzek Skaldy i Hainy, m. 5. na z. od Mons, 5. i poł. od Tournai, 51. od Paryża, dl. 21. 15. sz. 50. 26. Od tego miasta wzięta nazwisko familia Kondeufzow.

CONDE - SUR - NERAU, Kondea nad Nerallą, m. Fr. w Normandii, znaczne handlem. Jest nad rz. Nerallą, m. 8. na poim. od Caen, 50. na z. od Paryża.

CONDE - SUR - ITHON, lub *Conde l'Evêque*, m. Fr. w Normandii m. 5. na poim. ku z. od Ebroidki. Jest wiele innych miejsc we Fr. tegoż im. które znaczą zbieg, czyli złączenie się dwóch

rzek.

CONDEON, m. Fr. m. 10. od Saintes.

CONDOM, *Condomium*, Kondom, m. Fr. w Gaskonii, stol. pow. tego im. z Bisk. założonym od Jana XXII. r. 1349. dla niedostatku handlu jest ubogie. Wzięte było i spustoszone od P. Montgomery wodza Protestantów r. 1569. Kondom wniósł swe założenie dawnemu klasztorowi zniesionemu r. 1549. Scipion *Dupleix* ztąd był rodem m. 3. od Naraku. 30. od Burdegali. dl. 18. sz. 44.

CONDRIEU, *Condriacum*, Kondryak, piękne m. Fr. w pow. Lugduńskim, zalecone dobrimi winami, jest blisko Rodanu, m. 3. na poim. ku z. od Wionny, 14. od Walencyi, 7. od Lugdunu dl. 22. 28. sz. 45. 28.

CONFLANS, mały pow. Konflanski w Hr. Roussylońskim, którego jest M. S. *Ville-franche*.

CONFLANS, m. Wł. w pow. Tarentezkim w Sabaudyi, ma tyt. Margr. m. 6. od Montieri nad Iserrą.

CONFLANS, *Confluentes*, m. Fr. w Lotaryngii, na pograniczu Fraszkontu, m. 5. na z. od Metz. Jest tego im. nad zbiegiem Marny i Sekwany, wieś ozdobna pałacem Arcybisk. Paryżskiego.

CONFLUENT, *Confluens*, toż jest co zeyście się razem dwóch rz. w jedno koryto.

CONFOLENS, *Confuentes*, m. Fr. nad rz. Wionną na pogran. Marchii i Piktawii, m. 10. od Lemowiki, 12. od Angulemy.

CONI, *Cuneum*, Konia, M. Wł. bardzo obronne w Xstwie Piemontckim z dobrą cytadellą. Podało się Francuzom r. 1641. i znowu od nich oblegane było ale r. 1691. r. 1706. od niego odstąpić byli przymuszani, jako i r. 1744. w ostatnim razie stoczona była potyczka, jest nad zbiegiem Gessy i Stury, m. 14. na poim. od Turynu, 12. od Pigneroli, 12. od

Finali dl. 25. 20. sz. 44. 23.

CONIMBERIA, ob. Koimbra.

CONLIE, Konlia, m. Fr. miesce główne Margr. Lawardyńskiego, zalecone walmi co tydzień targami m. 4. na poim. ku z. od Mans. W tymże na w. położeniu *Connerai* m. Fr.

CONQUET, *Conquestus*, Konkiet, piękne i bogate nadm. m. Fr. w Brytanii niż. w Kornuwalii z dobrym portem, i wygodnym stanowiskiem dla okrętów, o m. 5. na z. od Bresty.

CONQUES, m. Fr. m. 5. na poim. od Rhodesy z Opac. Sekularyzowanym czyniącym 10000. liwr.

CONSERANS, lub *Cousserans*, *Conssorani*, mały pow. Konforański we Fr. w Gaskonii, między Hr. Foix, i Konweneńskim, z Bisk. który po zrujnowaniu Konforany przez Bernarda Hrabiego Konweneńskiego rezyd. w S. Lizier.

S. CONSTANCE, nazwisko strony jedney przyładku dobrej nadziei, sławney wyboremi winami. Ob. Konstancya.

CONSTANTINA, Konstantyna, m. Hiszp. w Andaluzyi z zamkiem na górze, o m. 17. od Korduby.

CONTINENS, termin łac. Geograficzny, znaczący *Ląd*, czyli większą rozległość ziemi, żadnym morzem nieprzerwaney ani rozłączonej. Dzieli Geografowie pospolicie ziemię na dwa lądy *stary*, i *nowy*. Stary zawiera Europę, Azję, i Afrykę, nowy tylko Amerykę, która teżli się, iak niektorzy mniemają, łączy z Azją, ieden ląd tylko byłby prawdziwy.

CONTY, *Conteium*, Konteia, m. Fr. w Pikardyi wyż. z tyt. Xięstwa, który nosi ztąd familia Xżąd de Konty będących drugą Linją domu Kondeufzow. Jest nad Seilą, m. 4. od Ambianu, 25. na poim. od Paryża, dl. 19. 34. sz. 49. 54.

CONVERSANO, *Conversanum*, Konwersana, M. Wł. w Krol. Tij

Neapol. w ziemi Barfkiey, leży między górami, o m. 4. od Golfu Weneckiego, 6. od Baru, dl. 34. 50. sz. 41. 10.

CONZA, *Censa*, lub *Compfa*, Konza, dawne m. Wł. w Krol. Neapol. w Pryncypacie z Arcybisk. Jest nad rz. Ofiantą, m. 12. od Benewentu, 21. na w. od Neapolu, 13. od Salerny, dl. 32. 55. sz. 40. 50.

COQUIMBO, lub la **SERENA**, Kokwimba, m. Ameryki połud. blisko rzeki tegoż im. w Chili, wy stawione od Piotra *Valdivia* r. 1544. Mieszkańcy są dobrzy, ludzcy, i obyczajni. Kraj obfituje w owoce, krulące, i metale różne. Pola są zawsze zielone, deszcz tu pada rzadko. Od Anglikow pokilkakroć złupione było, dl. 306. 24. sz. 29. 54.

CORBEIL, *Corbolium*, Korbelia, m. Fr. nad Sekwaną, która na 2. miasta dzieli, zawiera 4. parafie, Xżę Burgundy prożno ją oblegał, r. 1412. Kalwiniści też od obłożenia ztąd odstąpić przymuszani byli, ale od Xcia Parmy r. 1590. dobyte było. Jest o 7. m. na półd. od Paryża, 3. od Melunu dl. 20. 6. sz. 48. 38.

CORBENY, Korbeny, m. Fr. między Laoną i Reims, o m. 5. od nich. Znaczne jest relikwiami S. Markowa, do których lud się tu zbiega, dla uzdrowienia wołów pod gardiem wyrosłych, i Krolowie Fr. po koronacyi tu miejsce odwiedzać zwykli, r. 776. był tu pałac Krol.

CORBEIL, *Corbeia*, Korbeia, m. Fr. w Pikardyi z fl. Opac. Bened. czyniącym 65000. liwr. wzięte było od Hiszp. r. 1636. ale Ludwik XIII. odebrał go r. tegoż Ludwik XIV. zrzucił go kazał r. 1673. Jest nad Somną m. 4. na w. od Ambianu, 30. od Paryża dl. 20. 10. sz. 49. 54.

CORBIERES, dolina Fr. w Langwedocyi, pamiętna, iż tu Fr. w wieku ośmym w pień Saracenow wycieli. Jest z żrony Aletu.

CORBIGNY, *Corbinlacum*, Korbinia, m. Fr. w pow. Niwerneńskim, z Opac. Bened. ktore czyni 7000. liwr. m. 5. od Clameci.

CORBON, m. Fr. m. 2. od Mortagne.

CORDES, m. Fr. nad rz. Ceroną, liczy 800. dymow, m. 4. od Alby; inne tego im. m. 9. od Toulouse.

CORDILIERES, ob. Andes.

CORDOUAN, fl. wieża Korduańska z latarnią morską we Fr. przy uściu Garumny. Wieża ta Architektury jest przedziwnej; odnowiona była od Ludwika XIV. r. 1665. dla oświecenia okrętow, i obwarowania, aby nie wpadały na piaski, ktore są przy uściu Garumny o m. 22. od Burdegali.

CORDOVA, *Cordoue*, *Corduba*, Korduba, dawne wielkie i mocne M. Hiszp. w Andaluzyi z Bisk. ozdobione wielkimi i pięknymi gmachami publicznymi, wzięte było r. 170. Hegiry od Abderama Generała Maurów. Ferdynand Krol odebrał go niewiernym w wieku 13tym. Jest w gruncie żyznym, i w okolicy pełnej sadow cytrynowych, pomarańczowych, i winnic przednich. Ztąd naylepsze konie Hiszpańskie wychodzą. Oyczyzną jest obydwóch Senekow, Lukana, Jana Sepulwedy, Ferdynanda z Korduby, Ludw. Gongory, i Kardyn. Toleta. Leży nad Gwadalkwiwą m. 28. od Sewilli, 34. od Malagi, 70. od Madrytu, dl. 13. 48. sz. 37. 42.

CORDOVA, nowa Korduba, M. Amer. pold. w Paragway, z Bisk. ktorego jest rezyd. o m. 70. od S. Jago.

CORFOU, Corinthus, ob. pod literą K.

CORI, *Coria*, m. Wł. w Kampanii Rzymskiej, m. 4. na pold. od Palestyny.

CORIA, *Corium*, Korya, m. Hiszp. w Krol. Legionu z Bisk. jest nad rz. Alaganą m. 10. od Placencyi, 10. od Alkantary.

CORME-ROYAL, m. Fr. w Santonii, o m. 3. od Saintes.

CORMEILLES, m. Fr. w Normandyi z Opac. Bened. czyniącym 12000. liwr. Jest nad rz. Kaloną, m. 3. od Lisieux.

CORMERY, *Cormeriacum*, Kormeryak, m. Fr. w Turonii w położeniu miłym nad Indrą, m. 3. od Turony, z Opac. ktore czyni 4000. liwr. Oyczyzna Joach Periona.

CORMICY, w Szampanii, m. 4. od Reims. *Cormolain*, m. 3. od S. Lo. *Corné*, m. 3. od Andegawy. *Corneillan*, m. 2. od Aire, są nizezemne m. Fr.

CORNET, forteca wyspy Gernesey, należę do Anglikow.

CORNETO, *Cornetum*, Korneć, m. Wł. w Patrimonium S. Piotra z Bisk. dependującym od Papieża. Jest nad Martą, o m. 1. od morza, 8. od Witerbu, 15. na półd. od Rzymu.

CORNEVILLE, Opac. Fr. August. czyni 6000. liwr. w Normandyi, m. 2. od Pontaudemery.

CORNWALL, *Cornovaille*, *Cornubi*, Kornuwallia, Prow Angiel. nadm. mająca w około m. 50. a łanow ziemi 660000. wysła 2. Deput. na Parl. Doliny tej Prow. obfitują w zboże i pastwiska; góry w kruszce cynowe i miedziane, w zwierzyne różną a osobliwie Bekasły. Tu największy jest w Anglii na Sardyni połow. Obywatele są mocni i odważni. Egbert Krol Angiel. pierwszy tę podbił Prow. r. 809. Lanceston jest ley M. S.

CORNOVAILLES, *Corisopitum*, *Cornu Gallia*, Kraina Fr. w Brytanii, ktora zawiera Diec. Kwimperfską.

CORNUS, m. Fr. m. 4. od Kadirku.

COROGNE, *Coruna*, *Corunium*, Koruna, bogate i mocne M. Hiszp. nadm. w Galicyi, z zamkiem i portem bardzo obfzernym, obronnym dwoma Cytafellami. Dale się tu widzieć wieża stara zbudowa-

na od Rzymian. Koruna jest na małej połwyspie, m. 6. od Betanzos, 15. od Kompostelli. dl. 9. 20. sz. 43. 20.

CORON, *Corona*, Korona, dawne i mocne M. Morei, nad Golfem Korofiskim, w Prow. Belwederrze. *Leon Veteran*, rozbojnik morski Genueński dobył go r. 1204. i tegoż r. poddało się Wenetom. r. 1408. wzięte było od Bajazeta II. a odzyskane od Xcia Doryi r. 1533. Znowu gdy powróciło pod moc Turkow, zdobył go Francisz. Morofini r. 1685. i potem go odebrali Turcy. Jest o m. 6. od Modony na półd. ku w. od Mistrzy 15. dl. 39. 40. sz. 36. 55.

CORPS, m. Fr. w Delfinacie, o m. 9. od Grenobli.

CORREGIO, *Corregium*, piękne i wesołe m. Wł. stol. Xstwa tegoż im. należącego do Xcia Modenckiego, ozdobione pięknym zamkiem. Poddano się Xciu Eugeniuszowi r. 1706. Oyczyzną jest fl. malarza Antoniego z Corregium, m. 4. na półd. ku z. od Modeny, 3. od Reggio. dl. 23. 20. sz. 44. 45.

CORREZE, m. Fr. w Lemo-wiceńskim, m. 3. od Toulli.

CORSICA, ob. Korfyka.

CORSE, m. Fr. nad Ligerą, m. 3. od Andegawy.

CORTA, *Cenestum*, Ceneść, M. Wł. na wyspie Korfyce z Kollegium, i mocnym zamkiem w śród-ku wyspy. Jest rezyd. Bisk. Arzyńskiego, o m. 11. na połud. ku z. od Bastyi, 10. od Calvi. dl. 26. 55. sz. 42. 12.

CORTONA, dawne M. Wł. w Xstwie Toskańskim w Pow. Florenckim z Bisk. i fl. Akad. Oyczyzną Piotra Berety, fl. malarza. Jest na górze, o m. 13. na połud. ku w. od Sienny, 8. od Peruzyi. dl. 29. 37. sz. 43. 18.

CORVO, wyspa Krucza, jedna z Azorow naybardziejziey ku północy leżąca. Ma m. 3. w około; jest z zamkiem dobrym i z portem, na

połn. wyspy de Flores.

COS, wyspa, ob. Stanchio.

COSENZA, *Consentia*, Kosenza, znaczne M. Wł. z zamkiem dobrym i Arcy Bisk. Stół. Kalabrii dalszej w Krol. Neapolitańskim. Oyczyzna Jana Grawiny. Jest w równinie żyznej nad rz. Grata, m. 4. od morza, 12. na połud. ku z. od Rossano, 60. od Neapolu. dł. 34. 10. sz. 39. 23.

COSNAC, m. Fr. w Santonii nad Garonną, m. 7. od Saintes.

COSNE, *Condane*, m. Fr. nad Ligera, m. 6. na połud. od Gieny.

COSSANA, *Cossa*, ob. Caffano.

COSSE, m. Fr. w Pow. Andegawskim, m. 4. na połud. od Lavalu.

COSTARICCA, *Ora dives*, Brzeg bogaty, Prow. Ameryki północnej w nowej Hiszp. dependuje od Audiencji Gwatemalskiej. Ziemia jest uboga i nieplodna, ale w bydła obfituje wielkie i opasłe. *Carthago* jest też Prow. M. S.

COSTE, termin Geograf. Fr. po Łac. *Littus*, po Pol. Brzeg, zowią się tak podnadm. Prowincje, ob. ie pod dodanemi fobie szczególni nazwiskami.

COSTE-ROTIE, nazwisko nadane brzegowi Prow. Delfinatu wyżey Walencji i Thainy, gdzie dobre zbierają wina.

COTENTIN, Pow. Konstantynski w Normandji niż. nad morzem Brytańskim, obfity w pastwiska, trzody liczne i konie wyborne. Obywatele są dowcipni, rostrzopni i pracowici. *Costances* jest M. S.

COTIGNAC, Kotyniak, m. Fr. w Prowancji, zalecone dobrami konfakturami, m. 2. od Barioli.

COUBERT, wieś Fr. z tyt. Hr. m. 6. od Paryża.

COUCY, *Codicicium*, m. Fr. w Pow. Łańskim, st. ruina zamku zbudowanego od dawnych Panów de Coucy, odnowionym i powiększonym od Ludwika Xcia An-

reliańskiego brata Karola VI. Krola Fr. Ma śady, leśnictwo i skład soli: zwane jest także *Coucy-le-Châtel*: o m. 5. od Laony na z. od Swessyonu 3.

COUHE, m. Fr. w Piktawii, m. 7. od Poitiers.

COULANGES-LES-VINEUSE, *Colonia Vinosa*, m. Fr. m. 3. na połud. od Antyziodoru st. dobremi winami. *Coulanges*, nad Yonną jest o m. 2. od Clamecy. *Coulans*, m. Fr. z tyt. Baronii i z zamkiem, o m. 3. od Mans. *Coulomb*, Opac. Bened. m. 4. od Karnuty, czyni 11000. liw.

COULONCHE, w Normandji, m. 3. od Domfrontu. *Contanges*, w Piktawii, m. 4. od Fontenay. *Contons*, w Pow. Biturycyjskim, m. 3. od Gieny. *Courbeville*, m. 3. od Lawali, są małe m. Franc.

COVOLO, Kowolo, znaczna forteca w Hr. Tyrolu, która przechodu broni z Niemiec do Włoch. Jest wielkiej wagi. Artyllerya, żywności i żołnierze wciągani być do tej fort. zwykli za pomocą pewnej maszyny.

COURBIERES, Włość mała w Prowancji, m. 2. od Manoski.

COURBONS, wieś Fr. z tyt. Margr. m. 1. od Digne, i *Courcy*, z tyt. Margr. m. 2. od Pithiviers.

COURDIEU, Opac. Fr. Cyfster, m. 5. od Orleanu, czyni 5000. liw.

COURGIS, m. 2. od Antyziodoru, *Courle*, m. 6. od Thouars. *Courmonteral*, m. 2. od Montpelier. *Cournillon*, m. 5. od Nyons. *Coursan*, m. 1. od Narbonne. *Coursen*, m. 5. od Rupelli. Inne w Burgundji z tyt. Hr. m. 4. od Antyziodoru. *Courtanavaux*, w Pow. Cenomańskim z tyt. Margr. m. 5. od Vendome, są nikczemne m. Fr.

COURTENAY, *Curtiniacum*, m. wyspy Fr. w Pow. Gatyneńskim, st. przez swych dziedziców, m. 6. od Sens, 24. od Paryża. dł. 20. 45. sz. 48. 1.

COURTESON, m. Fr. w Xigstwie Arauzykańskim, m. 1. od Ograwie. Oyczyzna Sauryna.

COURTISON, m. Fr. w Szampanii, m. 2. od Chalons.

COURTOMER, m. Fr. z zamkiem i tyt. Margr. w Normandji, m. 2. od Seezy.

COURTRAY, *Corturiacum*, Korturyak, dawne M. i Kąstet. w Flandryi Austr. Ludwik XIV. zdobył go i zruynował r. 1683. Jest nad rz. Lis, m. 4. od Lilli na połn. ku w. od Paryża 56. dł. 20. 58. sz. 51. 51.

COURVILLE, m. 3. od Karnuty. *Coursana*, z Baronią w Lotaryngji, m. 3. na w. od Baru. *Courzieux*, m. 4. na z. od Lugdunu, są m. Franc.

COUSSEY, wieś z tyt. Hr. m. 1. od Neuchateau.

COUTANCES, *Constantia*, Konstancya, dawne i znaczne M. Fr. w Normandji stół. Powiatu, z Bisk. ozdobne Kościołami, i osoblwie Katedrą wspaniałą. Jest blisko morza, m. 5. od S. Lo, 16. od S. Malo, 9. od Avranches, 71. od Paryża. dł. 16. 12. sz. 49. 2. 50.

COUTERNE, m. Fr. w Normandji, m. 3. od Domfrontu.

COUTHENAS, wieś Fr. m. 2. od Montbellard, st. źródłami wody słoney, i górą kamienia łupalnego.

COUTRAS, *Corterate*, m. Fr. nad rz. Dordogną, m. 4. na połn. ku w. od Liburny, pamiętne wygrana Henryka IV. r. 1587.

COUTURE, Opac. Bened. w Diecezyi Mańskiey, czyni 15000. liw.

COUTURELLE, wieś w Artezji z tyt. Margr. m. 3. od Dourlens.

COUVERTOIRADE, m. Fr. m. 5. od Milau.

COUVONGES, zamek w Xigstwie Barlskim we Fr. m. 2. od Baru.

COYAC, m. Hiszp. w Diec. Owiedańskiey, st. mianym tu zborem

Kościel. r. 1050.

CRANSAC, wieś Fr. m. 6. na połn. ku z. od Rhodezy. St. wodami mineralnemi skutecznymi na ztwardzenia.

CRAON, zamek i Xstwo w Lotaryngji, m. 1. od Lunewilu, przedtym zwane *Haden villers*.

CRAONNE, m. Fr. m. 4. od Laony.

CRAPONNE, m. Fr. w Arwernii, m. 5. od Puy. Toż jest nazwisko kanału rz. Durancyi, który służy do uprawy rol Powiatu *Crau*.

CRATO, Krata, m. Portug. w Estremadurze z zamkiem, niegdys było Przeorstwo Maltańskie, ale teraz przyłączone jest do Korony, m. 4. na z. od Portalegry.

CRAU, Pow. Kraweński w Prowancji między Rodanem, i Stawem Berry, w gruncie kamienistym. Tegoż im. rz. we Fr. wpada w morze śródziemne przy Agdzie.

CRAPAN, *Crevenum*, Krawana, m. Fr. w Burgundji nad zbieganiem rz. Kury z Yonną. St. jest stoczona bitwa między Franc. i Anglikami r. 1423. Jest w gruncie żyznym, i w wina obfitym. Od Antyziodoru, m. 4. od Awalonu 5. od Paryża 35. dł. 21. 15. sz. 47. 42.

CREANCES, m. Fr. w Normandji, m. 3. od Costances.

CREANGE, Marg. udzielne, zawarte w Lotaryngji, o 7. m. na w. od Metzu.

CRECI, *Creiciacum in Pontivo*, Kresy, dawny Pałac Krol. Fr. w Pikardji, st. zwiedziona tu potyczka Anglikow z Franc. pod Filipem Walezyuszem r. 1346. Jest o m. 4. od Abbewilli, 12. od Ambianu, 40. na połn. od Paryża. Tegoż im. m. m. 3. od Meaux, inne o m. 2. od Swessyonu, także nad rz. Serrą, m. 3. od Laony.

CREIL, *Creolium*, m. wyspy Franc. o m. 2. od Senlis, 12. na połn. od Paryża. dł. 20. 8. sz. 49. 13.

CREME, *Crema*, Krema, mone M. Wł. w Państwie Wenecyjskim. Pow. Kremasku z Bisk. zało-

żonym r. 1579. Należy do Wenetów odr. 1428. Jest nad rz. Seryą, m. 3. na połn. od Placencyi, 8. od Kremoney, 10. od Brescyi, 9. od Medyolanu. dl. 27. 25. sz. 45. 25.

CREMIEU, Kremitak, m. Fr. w Delfinacie, o m. 1. od Rhodanu, 6. od Lugdunu.

CREMONA, Kremona, znaczne, dawne i obronne M. Wł. w Xstwie Medyolańskim, stol. Pow. tegoż im. z zamkiem dobrym i Bisk. Xżę Eugeni próżno się o zdobycie jego na Franc. pokusił, Marzałka jednak Franc. *de Villeroi* z pośrzed Fortecy zabrał w niewolę, r. 1702. a przez kapitulacyą r. 1707. i Miasto. Oyczyzną jest Hieron. Widy. Leży w równinie bardzo miley nad Padem, o m. 12. na połn. ku z. od Parmy, 6. od Placencyi, 11. od Brescyi, 15. od Mantny, 11. od Medyolanu. dl. 27. 30. sz. 45. 8. Kremonieński Powiat położony jest między Xstwem Parmeńskim, Mantuańskim, Brescyą, Kremaszkim, i Lodezań w Xstwie Medyolańskim. Żyźny jest w winia i owoce. Nal. do Domu Austr.

CRESCENTINO, *Crescentinum*, Krescentyna, m. Wł. w Xstwie Piemontkim nad Padem. Wzięte było od Franc. r. 1704. i odebrane od związkowych 1706. Jest o m. 8. od Turynu, 7. na połud. ku z. od Kazali.

CRESPY, *Crispitiacum*, m. Wyspy Franc. stol. Pow. Walezyjskiego, z ładami. Jest o m. 5. na połud. od *Compiègne*, 13. od Paryża. Tegoż im. m. 2. od Laony. *Crespini*, m. 2. od *Condé*; także blisko Swessyom, są Opac. Franc.

CREST, m. Fr. w Arweronii blisko Aliery, m. 4. od Klermontu. Tegoż im. w Delfinacie nad rz. Dromą, m. 6. od Walencyi. Także Opac. Fr. Cyfter. czyniące 9000. liwr. m. 6. na połn. od Langres.

CRETA, ob. Kandyja.

CREVECOEUR, Krewekier, fort. Niderlandu w Holandyi nad

Mozą, o poltory mili od *Bois-le-Duc*. Wzięta jest od Franc. r. 1672.

CREVECOEUR, m. Fr. w Pow. Kambrezkim nad Skaldą. Jest blisko miejsca tego, gdzie było dawniej *Vinciacus*, sł. wygraną Karola Martella r. 717. Tegoż im. m. Fr. w Pow. Bellowiceńskim, zalecone dobrą fabryką materyi. Ma tytuł Margr.

CREUILLY, m. Fr. m. 2. na w. od Bayeux.

CREUSE, *Crofa*, Kreza, rz. dosyć znaczna we Fr. wypływa z Marchii, i łączy się z rz. Wienną.

CRIEL, w Normandyi, o m. 2. od Eu. *Criquetot*, tamże m. 3. od Fekampy. *Crog*, m. 4. na połud. od Ausance, są male m. Franc.

CROISIC, Port morski w Brytani, o m. 3. na połn. od uścia Ligery, 102. od Paryża.

CROIX-S.-LEUFROY, m. Fr. w Normandyi, z tyt. Baronii Opac. Bened. ktpre czyni 9000. liwr. m. 2. od Ebroiki.

SAINTE-CROIX, nazwisko wielu Opactw we Fr. w Quimperlay Bened. czyni 8000. liwr. W Burdegali czyni 15000. liwr. &c. ob. Heiligen-Kreutz, Santa Cruz.

S. CROIX, *Sancta Crux*, S. Krzyża wyspa w Amer. połn. jedna z Antylskich. Wzdłuż ma mil 22. wierz więcej nad 4. lub 5. Grunt tu jest dobry, i bardzo sposobny. Przerzyna go wielka liczba rzek. W niektórych porach roku panuje tu powietrze niezdrowe, dla wielkich płaszczyzn. Znajdują się na tej wyspie 3. porty dobre. Francuzi posiadający ją przedali Duńczykom, którzy wystawionym zamkiem ubezpieczyli r. 1735.

S. CROIX, m. Fr. w Alfacyi, m. 5. od Ensisheim.

CROIX-DE-ROCHEFORT, m. 4. od Andegawy. *Crolles*, m. 4. od Grenoble. *Cromont* w Pikardyi m. 3. od Abbewilli są liche m. Fr.

CROTONA, *Croto*, Krotona, dawne M. Wł. w Krol. Neapol. nad Gol-

Golfem Tarenckim z Bisk. i Cyta-dellą. St. Milon Krotoneńczyk zjadł był rodem, od S. Seweryny na połd. m. 5. dl. 35. sz. 39.

CROTOY, m. i forteca Fr. w Pikardyi nad uściem Sommy. Twierdze jego zniesione były. m. 5. od Abbewilli, dl. 19. 20. sz. 50. 15.

CROUPIERE, w Arweronii nad Dorą m. 2. od Thiers *Crouy*, blisko Ferté-Milon. *Crouzille*, o m. 4. na połn. ku z. od Roanny, są m. Franc.

CRUSSOL, zamek Fr. w pow. Wiwarskim o m. 3. od Tournony, od którego znaczna familia Franc. wzięła nazwisko. *Crussy*, m. Fr. w Langwedocyi m. 3. od S. Pons. *Crussy*, o m. 3. od Tonneru.

CUBA, Kuba, wiel. wyspa Amer. północney przy wnieściu do Gofu Meksykańskiego, długa około m. 250. łez. 35. Odkryta była od Krzysztofa Kolomba, r. 1494. obituje w kuropatwy, synogarlice, papugi, krułcze niegdzie złote, tabakę i cukier. Kray jest górzysty i nierodząyny. Należy do Hiszp. od których jest zamieszany, właściwych obywatelów niemałż już prawie żadnych. Angl. r. 1760. opanowali byli część Kuby, ale wrocili ją traktatem Wersalskim, r. 1763. Hawana jest w niej M. S.

CUBLANC, m. Fr. w pow. Lemowiceńskim m. 4. od Briwy. *Cucq*, m. Fr. w Langwed. m. 4. od Kastru.

CUCE, zamek Fr. z tyt. Margr. blisko Rennes.

CUDNOW, M. Pol. w Woł. Wolskim, w dziejach Pol. pamiętne zwycięstwem woysk Polskich pod Stanisł. Potockim i Jerzym Lubomirskim Hetmanami Kor. odniesionym nad Moskwą, gdzie nieprzyjaciela na 35000. padło. Jest od Dubna o m. Pol. 22. od Berdyczowa 4.

CUENZA, *Concha*, Kuenza, M. Hiszp. w Kastylii nowej, stol.

Tom I.

pow. Stery z Bisk. Alfons IX. zdobył ją na Maurach. Wzięte było od Mylorda Peterburgha, ale od Xcia Berwick mimo żwawego odporu odebrane zostało. Tu się rodziłi Ludwik Molina, i Alwarcz Albornor. Jest nad rz. Xukarą, m. 32. na w. od Toledu, 31. od Madrytu. dl. 15. 56. sz. 40. 10. Tegoż im. jest M. w Amer. połd. w Peru, o m. 6. na połd. od Kwito.

CUILLE, o m. 7. na połn. ku z. od Chateau-Gontier. *Curzeaux*, w Diec. Lugduńskiej m. 10. od Chalons. *Culant*, o m. 5. na w. od Karnuty, są m. Franc.

CULHAT, m. Fr. w Arweronii nad Allierą, o m. 4. na w. od Rionu.

CUMANA, Kumana, M. Ameryki połd. w ziemi tegiey, stol. Prow. tegoż im. ktoey brzegi odkryte były od Alfonsa z Ojedy i Ameryka Wespucyusza 1499. Nal. do Hiszp. dl. 314. sz. 9. 46.

CUMIERES, m. Fr. nad Marną, zalecone winami o m. 1. od Epernay.

CUPERTINO, Kopertyn, m. Wł. w Krol. Neapol w ziemi Otranckiej, o m. 3. od Nardo. Oyczyzna S. Jozefa z Kopertynu.

CURE, *Chora*, Kura, rz. Fr. która w Krawanty mieście łączy się z Yonna.

CURSOLARES, wyspy Kur-solary w Grecyi oblane odnogą Lepantką, jest ich 5. są male nieludne i niemal opuszczone. Dawniej zwane były *Echinades*, pamiętne są zwycięstwem odniesionym od Jana Austryaka na Turkach, r. 1571.

CURVAT, m. Fr. w Langwedocyi o m. 5. od Alby. *Curzay*, z tyt. Margr. o m. 5. od Poitiers.

CURZOLA, *Corcyra Nigra*, Kurzola, wyspa Gofu Weneckiego przy brzegach Dalmacyi, długa około m. 3. z małym m. tegoż im. i z Bisk. Suffr. Ragusańskiego. Należy do Wenetów, dl. 34. 50. sz. 43. 6.

CUSSAC, w Piktawii, o m. 2. od Rochegouart, i *Cusset*, w pow. Burbońskim z fl. Opac. Mniżek o m. 7. na półn. od Roanny, fl. m. France.

CUVES, m. Fr. w Normandii o m. 4. od Avranches. *Cuvilly*, w Pikardii, o m. 3. od Montidiery. *Cuxac*, m. Fr. w Langwedocyi o m. 2. od Narbonne.

CUYO, ob. Chiguitos.

CYKLADY, *Cyclades*, są to wyspy na Archipelagu, tak w rząd leżące, iż koło czynią; z kąd miały Greckie nazwisko, od słowa znaczącego *Kolo*. Są na północ Kandyi, w środku ich jest wyspa Delos. Zostały pod pan. Turków.

CYPR, *Cyprus*, wielka wyspa w Azji na morzu śródziemnym, niegdyś zawierała 7. Krolestw; długo w rękach Perów, Egipcyanów, na koniec w mocy została Saracenów, którym od Rycharda I. Króla Angiel. w czasie krucyat, r. 1190. wydatą była, potem dostała się Wenetom, r. 1458. na tych zaś r. 1571. zdobył Selim II. Cesarz Turecki. Obfituje w wszelkie potrzeby i wygody, iż bez innych krajów obeysć się może. Wydaie winą przednie, cukier, owoce &c. Kurdybanu bardzo wiele wychodzi. Nikoza jest M. S.

S. CYPRIEN, m. Fr. o m. 4. od Sarlaty, tegoż jest im. Opac. w Poitiers.

S. CYR, ob. Cir.

CYThERa, ob. Cerigo.

CZACKA-THURN, plac obronny w Sytyri niż. na pograniczu Węgier, oblegany od Węgrzynów buntowniczych, r. 1704. Leży między rz. Miera, i Drawą. Wina Czackaturskie są bardzo zalecone, m. 16. na półd. ku w. od Grätzu, 40. od Wiednia dł. 34. 4. sz. 46. 24.

CZACZANIE, m. Pol. w Wojs. Bracławskim dość znaczne, od Bercad na półd. m. 2.

CZARNAWCZYCE, m. Pol. w Wojs. Brzeskim Litt. znaczne

pałacem, i pięknym ogrodem Xzát Radziwillow, o m. 3. od Brześcia, 24. od Warszawy.

CZARNKOW, m. Pol. w Wojs. Poznańskim nad rz. Noteczem, o m. 1. od Santoka.

CZARNOBYL, m. Pol. w Wojs. Kiiowskim, dość znaczne, domu Chodkiewiczów. Jest nad rz. Prypecią przy uściu rz. Ulży, od Kiiowa na półn. m. Pol. 36.

CZARNOKOZIENICE, m. Pol. w Wojs. Podolskim, bogate znajdującym się w gruntach śwyc alabastrem i marmurem, od Kamieńca na z. m. Pol. 3.

CZARTKOW, małe m. Pol. w Wojs. Podol. od Trembowli na półd. m. 3.

CZARTORYSK, m. Pol. z zamkiem, w Wojs. Wołyńskim, niegdyś Xstwo, od którego podobno wielka familia Xzát Czartoryskich ma nazwisko, jest nad rz. Sterem, od Łucka na półn. m. 12.

CZASŁAW, *Czaslavia*, m. Czeskie stoł. cyr. tego im. fl. grobem Jana Zyski, i wygraną z Króla Pruskiego odniesioną nad Austr. r. 1742. dnia 17. Maja, jest nad rz. Krudemką o m. 17. na półd. ku w. od Pragi, dł. 33. 18. sz. 46. 24.

CZASUSY, m. Pol. w Wojs. Mściławskim, między Czaufami i Szyżowem za Zygmonta I. r. 1514. Moskale na głowę porażeni byli.

CZASNIKI, m. Pol. w Wojs. Połockim, pamiętne wygraną wojsk Litewskich nad Moskalami r. 1564. odniesioną w stoczony potyczce tu w pobliskości na polach Iwańskich. Jest nad Ulą rz. od Uly miała na półd. m. 3. od Połocka 10.

CZCHOW, m. i pow. w Wojs. Krakowskim z sądami ziemskimi, z kasztelaną i starostwem niegrodowym. Teraz pod pan. Aust. w pow. Wiśnickim, jest nad Dunajcem m. 2. od Wiśnicy, 3. od Krakowa.

CZEHRYN, m. Pol. w Wojs. Kiiowskim nad rz. Tasmia, małe

osiadłe, jest Stwo niegrod.

CZECZCHY, *Bohemia*, Krol. Europejskie, gran. na pol. z Miśnią i Łuzacyą, na w. z Szląskiem i Morawą, na półd. z Austryą, na z. z Bawaryą, jest wkłztalt figury owalnej; ma długości m. 80. szer. 60. kraj jest bardzo żyzny, obfity w zboże, szafran i chmiel, z którego robione tu wyborne piwa wielkim czynią obyt. Znajdują się minery srebrne, cynowe, i ołowiane, często i dyamenty, iako najwięcej kamieni drogich. Ma liczne trzody bydła, i gęsi wiele, których pierza obcm przedaie. Czechowie, są fluszni, urodni, i dowcipni. Język ich pochodzi z Słowieskiego. Religia panuje katolicka. Rz. Moldawa przedziela Czechy na wschodnie i zachodnie. Te się zaś dzielą na 9. cyrkulów, czyli małych Prow. Praga jest M. S. Niepotrzeba mieścić Czech z Prowincjami przyległymi, które są Morawia, Łuzacya, i Szląsk. Przez długi czas miało to Krol. własnych Krolow, z których Wacław był razem Krolem Pol. po śmierci Ludwika II. Króla Czeskiego. Tron ten r. 1526. przeszedł do domu Austryackiego, z którego Ferdynand I. Cef. miał za sobą Anę siostrę Ludwika II. Potomność Ferdynanda I. posiadała go do r. 1618. w którym po Macieju Cef. gdy Korona Cef. spadła na drugą linią familii Austr. Czechy ofiarowały tron Fryderykowi Elekt. Reiskiemu, co wszczęło wojnę lat 30. Utrzymał się dom Austr. do Karola VI. r. 1740. ostatniego z tej familii. Po którym obiał Karol Albert Elekt. Bawarski, który lubo był wspierany od Francji, dom jednak Austr. na Tron Czeski powrócił, i do tyczas do niego należy; odmieniony rząd przyniósł to w korzyści Krol. Czeskiemu, iż chłopstwo z ostatniej tu wydzwignął niewoli.

CZEREIA, m. Pol. w Wojs. Witebskim, jest nad rz. Ulą.

CZEREMISSY, jest Narod

Tatarow osiadłych na poln. Wolgi w Moskwie, którzy są wszyscy prawie poganie.

CZERKASSY, m. Pol. Wojs. Kiiowskim, na pograniczu Moskwy z Siwem i zamkiem. Jest nad rz. Dnieprem, dł. 50. 40. sz. 49.

CZERNIECHOW, M. S. w Woiewodzt. Czerniechowskiego, które podbite za Zygmonta III. przyłączone do Korony za Władysława IV. było, a za Jana Kazimierza wrocilo się pod pan. Moskiewskie, tytuł się tylko przy Polsce został. Herb jego jest Orzeł o dwóch głowach, dzieli się na powiat Czerniechowski i Nowogrodzki, ma Woiewodę Kasztelana i Stwo grod. tegoż im. Seymikuie teraz w Włodzimierz, obiera 4. Posłow, 2. Dep. i 1. Kommissarza. Miasto jest dość obronne, leży nad rz. Desną, od Kiiowa na półn. m. Pol. 25. dł. 59. 58. sz. 51. 20.

CZERNIOWCE, m. Pol. w Wojs. Podolskim dość znaczne nad rz. Czeremofą, od Sniatyna m. Pol. na w. 3.

CZERSK, m. Pol. w Wojs. Mazowieckim, stoł. swej ziemi, niegdyś obronne, dziś zruynowane, było stolica Xzát Mazowieckich. Ziemia Czerska zawiera 4. pow. Czerski, Groiecki, Warecki, i Garwoliński; ma Kasztelana większego, Starostę, i sądy ziemskie. Seymikuie w Czerku, obiera 2. Posłow i 2. Deput. Czerk jest nad Wisłą od Warszawy m. 5. dł. 39. 28. sz. 51. 58.

CZERWIENSK, Opac. Kannon. regul. S. Augustyna w ziemi Wiszogrodzkiej.

CZERWONOGROD, m. i Pow. w Wojs. Podolskim z siwem Niegrodowym.

CZESTOCHOWA, albo JASNA GORA, *Clarus mons*, M. Pol. w Wojs. Krakowskim, mieysce wstawione cudami Maryi Panny, który tu kościół jest bardzo bogaty i

wspaniały, fund. z Kłasztorem Paulinow od Boleśława Xcia Opolskiego r. 1389. R. 1655. atakowali Szwedzi fortecę Częstochowską, ale z kłeską odstąpić musieli. Na utrzymanie tej fortecy wyznaczyła Rplia Stwa Brzeznickie, Kłobuckie, i Łybowiec. utwierdziła zaś ie Konstytucya Seymu r. 1764. i nakazała aby Komendant tej fortecy był Szlachcic i Katolik, i zdawał sprawę Kommissji Woytkowey o jej stanie corocznie. Jest nad rz. Wartą od Krakowa o m. 20. dł. 36. 50. f. 50. 48.

CZŁUCHOW, m. i Pow. w Woi. Pomorskim, z Stwem teraz, pod pan. Pruskim. Jest nad rz. Brdą.

CZONGRAD, m. i Hrabstwo Węgier niż. o m. 8. na polu od Segedyu, nad zbiegiem Cissy i Keresy.

CZORSTKOW, m. w Woi. Podolskim, jest nad rz. pod pan. Austr. w dystrykcie zaleszczyckim, od Trebówia na połud. m. 4.

CZORSZTYN, m. Pol. w Woi. Krakowskim z Stwem, jest nad Dunajcem.

CZUCZ, m. Pol. w Woi. Sandomirskim, teraz pod pan. Austr. w cyr. Wiślickim dość handl. w gruncie żyznym, o m. 2. od Rzeszowa, od Lwowa 23.

CZYRKASSYA, *Cercetia*, wielki Kray Azji między Donem i Wolgą, o m. 10. od morza Kaspijskiego, między Daghestanem, Mingrelją i morzem czarnym. Mieszkańcy są po większej części niepodlegli i bawiący się rozbojem. Handluja miodem, woskiem, mydłem i skorami. Religia ich jest Mahometańska mieszana z Chrześcijańską. Niewiały są piękne i urodne. Część tego Kraju nal. do Moskwy, w której M. S. jest Terki.

CZYRNITZ, m. i jezioro w Xstwie Karnioli, o m. 6. na połud. ku w. od Laubachu, w którym woda wysycha na wiosnę, tak iż w nim siano na lato zbierać mieszkańcy zwykli, toż na jesień napel-

nia się wodą, i mnostwo ryb łowiącym dostarcza.

D.

DABO, ob. Dachsparg.

DABROWICA, ob. Dubrowica.

DABUL, *Dunga*, *Dabulum*, wiel. M. Az. w Krol. Wizaurskim, przy odnodze Kambojskiej; nad rz. spławnią. Almeyda General Portugalski dobył go i zruynował r. 1509. Nie jest tak znakomity, jak przedtym. Handel jego zawisł na pieprzu i soli, leży m. 2. od morza. Jest to miało Indyjskie; Anglicy mają tu swoje siedziska. dł. 91. f. 18.

DACHSPERG, Dasburg, czyli Dabo, m. niż. Alfacji z obr. zamkiem przy rz. Sarze, o 3. m. od Sawerny.

DACHSTEIN, m. niż. Alfacji, o milę od Molzheimu, należy do Bisk. Straszburskiego. dł. 25. 20. f. 48. 35.

DADIWAN, równina Azjatycka w Persji, m. 5. mająca obwodu, w Farsytanie, zarosła jest pomarańczami, granatami, cytrynami; przez szrodek jej płynie rz. bardzo rybna. Angl. i Holl. będący w m. Ormus, na tej równinie, jako na miejscu dziwnie rokoszującym i zdrowym, zwykli przepędzać lato. Leży między M. Schiras i Larą, o 5. lub 6. m. od pierwszego.

DAFAR, czyli Dofak, M. Az. w Arabii szczęśliwej, nad Oceanem, przy odnodze tegoż im. dł. 71. f. 16. 30.

DAGHESTAN, *Daghestana*, Prow. Az. gran. na w. z morzem Kaspijskim na połn. z Cyrkasjami, na połn. z Schirwanem. Mieszkańcy jej są Tatarowie, lud zbojecki i dziki, wizyfcy Religii Mahometańskiej, każde miało ma swego Rządcę, który nazywa się *Myrsas*, tych zaś wszystkich szef albo pryncypał nazywa się *Schemkal*, i od nich

obieranym bywa. Została pod protekcją Persow. M. S. tej Prow. jest Terki.

DAGHO, *Dagoha*, *Dago*, wyspa morza Bałtyckiego przy brzegu Insfant. między odnogą Fimlandzką i Rizką, nal. do Szwed. ma figurę Troykątą. dł. 40. f. 59.

DAGNO, *Thermidava*, M. Turcyi Eur. w Albanii, stol. Pow. Dukagini. Jest nad rz. Dryną, m. 6. od Skutary. dł. 37. 23. f. 42.

DAKA, *Paropanifus*, M. Ind. w Krol. Bengalskim nad Gangensem, znakomite handlem. Angl. i Holl. mają tu wspaniałe i wygodne swe pomieszkania. dł. 106. 45. f. 24.

DALAKA, czyli DALHAKA, wyspa na morzu czerwonym, 25. m. długa, 12. szeroka, naprzeciw brzegu Abex, grunta ma żyzne, i znakomite jest wielkim perel połowem. Ma jednego Rządcę, który jest Religii Abissyńskiej. Mieszkańcy po większej części czarniawi, są odważni, biegli korsarze, i główni Mahometanow nieprzyjaciele. Wyspa ta otoczona jest wielką liczbą pomniejszych wysp, ma jedno M. S. leżące naprzeciw Abissynii. dł. 58. 30. do 59. 1. f. 14. 20. do 16. 15.

DALEKARLIA, *Dalecarlia*, Prow. Szwedzka, tak nazwana od rz. Dalekarli, przy której jest położona; bliska Norwegii. Dzieli się na 3. części, długa m. 40. szeroka 70. obituje w kruszce żelazne i cynowe. Dalekarlicykwowie są pracowici, i dziko odważni. Do nich to Gustaw Waza z więzienia Duńskiego umknął, uciekł się. Prowincja ta same tylko ma wie i m. między którymi naysznakomitze jest Fahlun.

DALEM, m. Niderlandu, stol. Powiatu tegoż im. nad rz. Barwiną, m. 2. od Leodiu, 6. od Limburga. dł. 23. 34. f. 50. 40.

DALIA, Prow. Szwedzka w zachodniej Gothii, długa m. 30. szeroka 13.

DALKEITH, m. Szkocyi nad

rz. Ehską z tyt. Xstwa, m. 2. od Edynburga, 112. od Londynu. dł. 14. 35. f. 56. 10.

DALMACYA, *Dalmatia*, Prow. Eur. 112. m. długa, 23. szeroka, gran. na półn. z Bosnią, na z. i połud. z odnogą Wenecką, na w. z Serwią. Dzieli się na Dalmacyą Wenecką, której M. S. Salpetro, Ragusańską, której M. S. Raguzę, i Turecką, której M. S. Herzegowina. Naysznakomitze część posiada Wenenowie.

DAM, Damma, *Dammum*, obronne M. Flandryi Austr. Oczyszczona sławnego Jakoba Peryzoniego. Leży blisko morza, m. 2. od Ekluzji. dł. 20. 50. f. 51. 14.

DAM, Damma, *Damnona*, m. Groningi nad rz. Damsterą, m. 5. od Groningi, o milę od morza. dł. 24. 23. f. 53. 36.

DAM, m. Niem. w Pomeranii, nal. do Kr. Pruskiego nad rz. Odrą, o m. 1. od Szczecyna. dł. 32. 40. f. 53. 4.

DAM, Dama, czyli Tham, m. Niem. w cyr. wyż. Saxonii, w Xstwie Kwerfurt, niedaleko od Granicy Luzacyi, m. 13. od Wittenberga.

DAMAN, *Damanum*, M. nadmorskie Indji przy wnieściu odnogi Kambojskiej. Rzeka tegoż im. dzieli go na 2. części, z których jedna nazywa się *nowy Daman*, druga *stary Daman*, część pierwszą mocnym Portug. garnizonem osadzona, ma piękne i wspaniałe budowle, druga bardzo lichy jest zabudowana. Między dwiema temi miastami jest Port obronny wzmocniony fortecą. Marcin Alfons Susa dobył M. tego r. 1535. Mogol wielki o dobycie jego kilkakroć się kuł, lecz zawsze bezskutecznie. Leży o m. 20. od Suraty, 80. od Goa. dł. 90. 10. f. 21. 5.

DAMAK, *Leontopolis*, M. R. znaczne w Arabii szczęśliwej. dł. 67. f. 16.

DAMAS, *Damascus*, Damaszek,

flawne i dawne w Azji M. S. Syryi. Przedtem było stol. Krol. tegoż im. Omar Kalif następca Mahometa, z całą Fenicią pod swoje zagarnął go panowanie. Sultan Selim r. 1516. wydarł to miasto Mameinkom, i dotąd przy Turkach zostało. Basza Tur. ma w nim swoją rezydencją, sławne jest fabryką jedwabnych adamaszków, którą tam wynaleziono, tudzież fabryką sławną szabel i nożów. Ma Arcy Bisk. Grec. nal. do Metropoli Antyiocheńskiej, liczy wielu Katolików, i Żydów. Leży nad rz. Baradi w Kraju nayobfitszym Syryi, o 45. m. od Jerozolimy, 45. od Antyochii. dl. 54. 53. sz. 33.

DAMAZAN, m. Fr. w Pow. Wazateńskim, m. 6. od Ageny.

DAMBEA, Prow. Afr. w Abissynii przy jeziorze tegoż im. blisko Nilu, Kray żyzny i wielą obłąny rzekami.

DAMERY, *Dameracum*, m. Fr. w Szampanii nad rz. Marną, sławne dobrym winem.

DAMERAUCOUR, m. Fr. m. 2. od Foix.

DAMGARTEN, M. Niem. w Pomeranii z zamkiem. Szwedzi opanowali go r. 1630. a Cef. r. 1637. lecz 1638. powrocili go Szwedom. Leży nad rz. Reknitzą, m. 7. od Stralsundu. dl. 30. 45. sz. 54. 20.

DAMIANO, *Santus Damianus*, m. Wł. w Montferacie, m. 3. od Alby. Marzalek Brylak bronil się tu przez 3. miesiące r. 1553. i przymusił wojsko Cesarzkie do odcięcia od miasta, które potem zrujnowane zostało.

DAMIETA, dawne i sf. M. Afr. w Egipcie, ma port bardzo wygodny i Biskup. S. Ludwik dobył go był r. 1249. w krotce potem z ziemią zrownane zostało, o milę zaś od tego miejsca nową Damieta wystawiono. Okolice Miasta jedne z nayurodzayniejszych, czynią go naybogatszym po Kairze. Wywożą stąd Cudaoziemcy wiele toiu, ko-

nopi, zboża, drzewa, a na to miast przywożą sul, wino, gorzałkę, papier, kitayki &c. Nie trzeba miasta tego, brać za *Pelusium*, którego położenie według Strabona było wcale inne. Leży o m. 40. od Kairu, 50. od Alexandryi. dl. 50. sz. 31.

DAMMARTIN, *Dominium Martini*, m. Wyspy Fr. m. 7. od Paryża.

DAMARIE, m. Fr. o milę od Karnuty.

DAMPIERS, wieś Fr. m. 3. od *S. Jean d'Angely*, zkad wzięła imie dawna familia wygasta r. 1603. inna tegoż im. wieś, m. 6. od Dijon, dała imie familii Franc. Hrabów Flandryi.

DAMVILLE, *Damvilla*, m. Fr. w Normandii, nadane tyt. Xięstwa r. 1610. nad rz. Itoną, m. 4. na połud. Ebroiki.

DAMVILLIERS, *Damvillierum*, *Damwillera*, m. Fr. w Xięstwie Luxemburskim, ufortyfikowane było od Karola V. r. 1528. Zdobył go Franc. pod Henrykiem II. i Ludwikiem XIII. r. 1637. ustatpione nakoniec zostało Francji Traktatem Pyreneyskim, i twierdze jego zniszczone r. 1673. Leży na górze, w Kraju bagnistym, o m. 12. na połud. ku z. od Luxemburga, 6. od Werdunu, 11. od Thionwilli. dl. 23. 8. sz. 49. 22.

DANDA, *Danda*, znaczne, piękne i handlowne M. w Krol. Dekkańskim, od Goa, na półn. m. 9. dl. 88. 50. sz. 18. 20.

DANDA, rz. bardzo rybna Afr. w Kongo, znajduje się tu wiele krokodylow.

DANIA, *Danemarck*, Dania, Krol. Europeyskie, gran. na w. z morzem Bałtyckim, na z. i półn. z Oceanem, na połud. z Niemcami. Dzieli się na stan lądowy, który zawiera Jutlandyą, i morski, ten zawiera wyspy. Ze zaś Krol. to jest naydawniejsze ze trzech Krolestw północnych, przeto Krol. Duński ma pierwszeństwo przed Szwecyą.

Kray to bogaty, ludny, handlowny i żyzny. Mieszkańcy jego dobrzy pospolicie żołnierze, wszyscy Religii Luterckiej. Rząd Krol. stał się dziedzicznym i wielowładnym, z wolnego i Arystokratycznego od r. 1660. Teraz panująca w Danii familia jest Xiążąt Holstżyńskich na Oldemburgu, mających swe dzierżawy w Niemczech. Między niemi Państwami Europ. Duńczykowie posiadają także niektóre Osady w Ameryce. M. S. Kopenhaga. Do Krol. tego należy ieszczc Norwegia i Islandya między Grad. dl. 25. 25. i 30. sz. 54. i 57. 30.

DANIALA, bogate, ludne i handlowne M. w Afr. stol. Nubii nad Nilem. m. 60. na półn. od Senaru. dl. 52. 10. sz. 15. 6.

DANGEAU, m. 6. na połud. od Karnuty, i. *Dangu* w Normandii, m. 1. od Gizory nad Esetà, są m. Fr.

DANIEL, (*Eau de*) lub wody Alezyjskie, blisko tego m. w Langwedocy są wody mineralne, skuteczne na bole żalądku.

DANIELOWICE, m. Pol. w Wojew. Wileńskim, od Wilna na w. ku półn. m. 27.

DANKALIA, *Dancalum*, Krol. Dunkalskie w Afr. w Abissynii na z. cieśniny Babelmandelskiej, Kray cały prawie nieplodny.

DANN, wieś w Lotaryngii, m. 1. od Phaltzburga zalecona wodami mineralnemi, zwanemi *bonne fontaine*, pomocnemi na krwi plynieniu.

DANNEBERG, albo DANENBERG, *Danorum mons*, M. Niem. w cyr. niż Saxonii, stol. Hr. tegoż im. należącego do Elekt. Hanowerskiego. Leży nad rz. Jetzą, niedaleko Elby, o 16. m. od Lüneburga, 30. od Brunświku. dl. 29. 20. sz. 53. 18. Powiat Danneberski zawiera 77. Wł.

DANTZIG, ob. Gdańsk.

DANUBIUS, ob. Dunaj.

DAOULAS, ob. Doulas.

DARBY, albo DERBY, *Darbia*, M. S. Prow. Angl. Derbyshire, ma tyt. Hr. bogate, handlowne i ludne; budowle publiczne ma dziwnie wspaniałe. Wyśła 2. Dep. na Parl. Leży nad rz. Derwantą, na której piękny kamienny most tu znajduje się, m. 30. od Londynu. dl. 16. 10. sz. 52. 54. ob. Derbyshire.

DARDA, forteca wyż. Węgier, zbudowana od Turkow r. 1686. a wzięta od wojsk Cef. 1687. przy których została się. Leży nad rz. Drawą, m. 2. na połud. od Baranwaru. dl. 36. 45. sz. 45. 45.

DARDANELLE, *Dardanel*, dwa dawne i mocne zamki Turreckie, jeden w Romanii, drugi w Natolii, leżące ze dwuch stron kanału przedtem zwanego Hellefontem, właściwie zaś cieśniną, czyli kanałem Dardaneńskim, który czyni komunikacyą Archipelagu z Propontydą, czyli morzem zwanym Marmora. Oba te zamki wystrawił Mahomet II. które nazwać można kluczami Konstantynopolu, od którego na m. 65. są odległe. Znajdują się tam ieszczc dwa nowe zamki *Dardanelle* przy uściu cieśniny tej wystawione od Mahometa IV. r. 1650. dla zastawienia się naizdom Weneckim. Odległość iednego od drugiego prawie jest na półtory mili. Znajdują się procz tego dwie małe *Dardanelle* w Grecji przy cieśninie łączącej odnogę Patrańską z odnogą Lepanticką.

DAREL-HAMARA, *Prisci*, dawne M. Afr. w Krol. Fezańskim wystawione od Rzymian, handel jego zawił na oliwie i zbożu. Leży na górze pełnej lwow. dl. 9. sz. 34. 20.

DARHA, albo DRAS, wiel. Prow. i rz. Afr. w Krol. Marokańskim. Obfituje w miód i wysmienite daktele.

DARIENSKA cieśnina, albo PANAMA, jest prześmyk łączący Amerykę połud. z północną, blisko

tego przelinyku znajduje się rz. i odnoga tegoż im.

DARMOUTH, albo **DERMUTH**, m. Angiel. w Prow. Devonshire, z tyt. Xłwa i portem obronnym. Tu Xżę Arauzykański przylądował był i wysiadł z wojskiem r. 1688. wysłał 2. Dep. na Parl. o m. 55. od Londynu, 9. od Excester, dl. 14. 2. sz. 50. 16.

DARMSTADT, *Darmstadtium*, M. Niem. z zamk. obr. w Cyr. niż. Renu stol. Landgrafostwa Hassli-Darmstadt. Wojska Cesi. pod komendą Hr. de Buron, wzięły go był przez attak, r. 1546. leży nad rz. tegoż im. o m. 6. od Frankfortu, 7. od Moguncyi 8. od Wormacyi, dl. 26. 15. sz. 49. 50.

DARNETAL, m. Fr. blisko Rotomagu.

DARNEY, m. Fr. w Lotaryngii m. 8. na z. od Remiremontu.

DASSEL, m. Hr. i grod. dziś się nazywa *Hundsfuck*, ob. *Hundsfuck*.

DASSEN-EYLAND, czyli wyspa koz dzikich, jedna ze 3. wysp leżących na połu. Kapu dobrej nadziei; bierze swe nazwisko od wielości koz dzikich tu się znajdujących, które przywiezione tu od Spilberga r. 1601. mocno się rozmnożyły. Owce tu tak są wielkie iż ogon jednej waży do 19. funtow.

DAUGIELISZKI, m. Pol. w Woi. Wileńskim, z Stwem.

DAUHN, albo **THAUN**, m. Niem. z zamkiem w Cyr. wyż. Renu o m. 5. na połu. od Symmereny. Lubo nie jest Hrabstwem, w nim a-toli rezydujący Hrabia, tytułuje się Hrabia *de Dauhn*.

DAUHN, Daun, m. w Elek. Trewirskim z grodem. Leży pod górą o m. 11. od Koblentza. Miasto i zamek Daunski wyszedł z domu Hrabów tegoż im. którzy przywiązawszy się do domu Austr. osiedli w krajach domu tego dziedzicznych.

DAVID, *Menevia*, Dawid m. Angl. w Hr. Pembrock, z Bisku-

pstwem przedtym bardzo znaczne, teraz podupadło, leży blisko morza o 5. m. na połu. ku z. od Pembrocku, dl. 12. 22. sz. 52. 5.

S. DAVID, forteca Indyi wch. przy brzegach Koromandelu, nał. do kompanii Angiel. Indelu, wielce jest dla nich wygodne, i nie małych korzyści źródłem, leży o 5. m. na połu. od Pondicheri. P. *de Lille* fortecę tę zburzył był r. 1758. za co Angl. mścząc się zruynowali Pondicheri, dl. 97. 30. sz. 11. 30.

DAWIDOW, m. Pol. w Woi. Brzeskim Litt. na wyspie rz. Horynia.

DAVIS, przelinyk Dawizański, jest cieśnina morska między wyspą S. Jakuba i zachodnią stroną Groelandyi, tak nazwana od Jana Davisa Anglika, który ją odkrył r. 1585. ludzie dziecy w tych okolicach mieszkańcy, są silni odważni, żyją w polspocie lat sto z okładem, żywią się zdobyczą łowieństwa i połowu. Nie wiastę twarz swoją umyślnie ranią, a potem blizny czarnym zapuszczają kolorem, co u nich największą jest pożyteczną piękności okrasą. Ciż ludzie obierają sobie rządów, którzyby niemi władali, i na zgromadzeniach ich przydywali. Mieszkają pod namiotami, które podług podobania z miejsca na miejsce przenoszą, najsmakowitszym dla nich napojem, jest krew z zabitych zwierząt wytłoczona. W miesiącach Grudniu i Styczniu mają noc nieprzerwaną, miesiące zaś Czerwiec i Lipiec ich lato składają, podczas którego mają dzień jedną nocą nieprzerwaną, powietrze pogodnem i ciepłe i dołyć ciepłe. Wzruca gwiazdarskiej są arcy biegli, do marynarki dziwnie sposobni i zręczni, osobliwie na małych łodziach. Iz. 64. 10.

DAUMA, *Dauma*, M. i Krol. Duamskie Afr. w Nigrycyi, kraj dziwnie bogaty, dl. 34. sz. 8.

DAVOS, albo **TAFAS**, Dawos, zgromadzenie Gryzonów, pierwsze w Lidze trzeciej. Lubo

ta Prow. jest obficzna, jednę tylko ma jednak parafią zwaną S. Jana z Dawas, o m. 6. na w. od Koiry, gdzie obrady swe Liga ta miewa, kray ten jest bardzo ludny; naywięcej obfity w ryby, kruszce srebrne, miedziane i ołowiane.

DAUPHIN, ob. Fort Dauphin.

DAUPHINE, ob. Delfinat.

DAUPHINE, *d'Auvergne*, mała kraina Fr. w Arweronii, wzdłuż rz. Alliiery, celniejszy z iey mieyscem jest *Vaudables*.

DAX, albo *Acos*, *Agua Tarbelsca*, Daxa, M. Fr. w Gaskonii, sławne swemi łaźniami, Saraceni zburzyli go r. 910. Karol VII. zdobył go na Anglikach r. 1461. od tego czasu przy Franc. został, leży nad rz. Adurą o 12. m. od Bajonny, 30. od Burdegali 60. od Paryża, dl. 16. 35. 5. sz. 43. 42. ob. Ax.

DEBICA, m. Pol. w Woi. Sandomirskim, teraz pod pan. Austr. w Cyr. Pilznieńskim, blisko rz. Wistoki mało osiadłe, od Sędziszowa m. 3. od Rzelzowa 6.

DEBOWIEC, m. Pol. w Woi. Krakowski z Stwem, pod Pan. Austr. w Cyr. Pilznieńskim; dawniey wyznaczone było od Rplzley na utrzymanie forticy Częstochowskiej, od Biecha jest daley nad m. 2.

DEBRETZEN, *Debrecinum*, Debreczyn, M. niż. Węgier, stol. Hr. Biharskiego, r. 1684. od Turkow wzięte, ale tegoż r. od woysk Cesi odebrane zostało, m. 18. od Tokaiu 18. od wielkiego Waradynu 35. od Budy, dl. 38. 46. sz. 47. 30.

DECISE, *Decetia*, dawne M. Fr. w Pow. Niwernońskim, sł. urodzeniem Gwidona, *Cogitille*, jest blisko Ligery, m. 8. od Nevers na połu.

DEE, *Divus*, Dywa, rz. Angielska wpada w morze Irlandzkie. dwie tegoż im. rzeki znajduia się w Szkocyi.

DEGNIZLU, piękne i wiel.

Tona I.

M. Turcyi Azyat. w Natolii, o m. 60. na w. ku połu. od Smirny, leży blisko ruin dawney Laodycei Frygickiey, wmięyscu żyznym i wielą rzekami oblanym.

DEINSE, m. Flandryi Austr. nad rz. Lis, m. 3. na połu. od Gandawy. 5. od Courtray, dl. 21. 11. sz. 51. 59.

DEKAN, *Decanum*, Krol. Dekanśkie, czyli Subabia w Indyach, uformowane z krain podobitych od Aurengzeba, w połwyipie Gangesu na połu. Mogolu, którego znaczną czyni Prow. Prowincye tego Krol. składały między Krol. Golkondzkie, Wizarupskie, i Narlyngańskie. Nababowie, czyli rządcy powiatowi, nie obowiązani są tylko do lenności Subabowi, ten zaś jest holdownikiem Mogolskim. A w swych wzajemnych powinnościach utrzymywani są boiaźnią. Handel iego zależy na pieprzu, materyach bawelnianych i iedwabnych. Aurengabad jest M. S.

DEKENDORF, m. Niem. w niż Bawaryi m. 8. na w. od Straubingi, blisko Dunaju. Szwedzi opalowali go r. 1641. a Austracy r. 1742. nał. do domu Austr. mocą traktatu r. 1778. po śmierci ostatniego Elekt. Bawarskiego, dl. 30. sz. 48. 46.

DELVAR, rz. Amer. połu. która oddziela Pensylwanią od nowego Jersey. Dzię nazwisko iedney Prow. rozciągającej się od Filadelfii, aż do nyscia teyże rz. Prowincya ta graniczy na w. z tą samą rz. na z. z Marylandem na połu. z Pensylwanią, na połu. z morzem, jest ona iedną z 13. stanów ziednoczonych. ob. Stany ziednoczone. Pensylwania.

DELBRUCK, m. Bisk. Paderbornskiego, o 4. m. na z. od Paderbrony.

DELEBIO, *Dalébium*, Delebia, m. znaczne, i iedynaste zgromadzenie *de la Seguarda de Morbegno*, w Watelinie, blisko fortecy

W

Fuentes. W okolicy Dalebii jest Opac. *Aqua Fredda*, i blisko Dalebii kaplica pod tyt. Maryi Panny, wystawiona, na tym placu, na którym Filip Marya odniósł sławne zwycięstwo na Wenetach, r. 1432. i 1434.

DELEMONT, ob. Delsperg. **DELFINAT**, *Dauphiné*, po Franc. *Delphinatus*, Prow. Fr. grana z. z Rodanem, na połu. z tą rz. i Sabaudyą, na półd. z Prowancyą na w. z Alpami. Bierze nazwisko od Gwidona IV. Hr. Aboneńskiego, któremu na chrzcie dana było imię Delfina. Humbert Delfin widząc się bezdzietnym, wszystkich swoich włości odstąpił Filipowi Synowi Krola Filipa Walezjusza r. 1343. pod tym warunkiem, aby imię jego i herb przysłał, od tego czasu Krowie Fr. zaczęli dawać najstarszym synom swoim dziedzicom tronu tytuł Delfina. Kray w niektórych tylko mieyściach żyzny, obituie w zboże, wino, oliwę, cyprys, iedwab, żelazo, i miedź etc. Jedną znaczną część tej Prow. nie prawie nie rodzi, co mieszkańcowiey przymusza, iż dla wyżywienia swego i opłacenia podatków w poblizkich Prow. do robot najmuia się. Znaczniejszy Delfinatu rzeki są: Ren, Durance, Iser i Drom. Grenobla M. S. Delfinat czynił niegdyś stan Państwa do r. 1628.

DELFT, *Delphi*, piękne i wiel. M. Hollandy pold. trzecie miejsce trzyma wrzędzie tych, które mają prawo deputowania; ma Arsenał dobrze opatrzony i grob Stathuderow. Początek swoy winno Godfrydowi garbatemu Xciu niż. Lotaryngii, który tu wybudował fortecę r. 1071. r. 1536. całe prawie w perzynę obrocone zostało. Zalecone jest fabryka pięknych Faianów, i innych rękodziel. Wzyskie publiczne gmachy, a nadewszystko Ratusz, są dziwnie wspaniałe. Hugo Blotius, Adam Sasbut, Korneli i Hugo Grotius, tudzież Teodor Grafwin-

kel, z tego miasta byli rodem, leży nad rz. Sebią, między Roterodamem i Leydą, m. 2. od pierwszego a 3. od drugiego, ma komunikacyą z portem tegoż im. nad rz. Mozą stojącym; przez kanał długi m. 2. dl. 21. 48. fz. 52.

DELZYL, forteca Hollend. w Gronindze nad rz. Fiwelą, o m. 6. od Groningi, o m. od Damy, z portem dosyć wygodnym. Przedmurzem jest Hollendrow od Niemcow dl. 24. 26. fz. 53. 18.

DELHY, albo **DELI**, *Dellium*, wielkie piękne i handlowne M. Indostanu, zbudowane na początku wieku 16. od Chageana oycy Aurengzeba, dla uczynienia z niego stolicy swego Cesar. są którzy mniemają, że przeszłe Deli było stolicą Porusa Krola. Wielki Mogol często w nim przemieszkuie; ma tu swoy Saray, tudzież pałac kosztowny i wielkie zawierający skarby. Stoi nad rz. Gemną o m. 85. od Lahory, 40. od Agry, dl. 97. fz. 28. 20.

DELISTH, albo **DELITZ**, to jest z Wandaliskiego ięzyka, las święty.

DELITIUM, M. piękne w Misii, z zamkiem dobrym, w cyr. Lipskim, od Lipska m. 3. na połu. nad Lubberą, wzięte było od Husytow r. 1429.

DELLE, *Della*, m. Fr. w Alfacyi m. 2. od Forentu.

DELMENHORST, M. i Hr. Niem. w cyr. Westfal. nad rz. Delmą, blisko Westery, z dobrą Cydadellą. Antoni Hr. z Oldenburgu opanował go r. 1547. Krol Duński stał się jego Panem od r. 1667. ale dał go potym r. 1773. Xciu Holztyńskiemu w zamianę za Holztyń Xiążcy. Jest o m. 3. od Bremy 7. od Oldenburga, dl. 26. 12. fz. 13. 10.

DELMINA, ob. la Mina pod lit. M.

DELOS, ob. Sdila.

DELSPERG, albo **DELEMONT**, M. Szwyjcar. w Bisk. Ba-

zyleyskim o m. 4. od Solury, dl. 28. 58. fz. 47. 18.

DEMER, *Tabuda*, rz. dosyć znaczna w Brabancyi wpada w Dyle.

DEMERARY, rz. znaczna Gwyan. Holl. brzegi iej są bardzo żyzne, ma komunikacyą z wielką innemi rzekami, i przeto stała się spławną. Hollendrzy mają tu swoje wygodne stanowiska dla ładowania okrętów, które do Europy wysyłaia.

DEMETRYADA, M. Turcyi Europ. w Tessalii na połu. odnogi Armiro.

DEMETRYOWICZ, M. Państwa Rosyjskiego w Woi. Smoleńskim, przy rz. Ugra. dl. 54. fz. 52. 30.

DEMEU, m. Fr. w pow. Armaniackim, m. 2. od Vic.

DEMNN, dawne M. Niem. w Xstwie Szczecińskim, w Pomeranii, nał. do Krola Pruskiego o m. 12. od Stralsundu. dl. 32. 20. fz. 54. 3.

DEMONA-VAL-DI-DEMONA, *Valles Nemorensis*, Prow. Sycylii w dolinie obszernej w części najbliższej Neapolu. Jest długa m. blisko 40. szeroka 50. kray na podziw żyzny, miało w nim celne Mesyńska.

DEMONT, albo **DEMONA**, forteca Xstwa Piemontskiego w Hr. Saluceńskim nad rz. Sturą. Jest o m. 4. na połu. kn z. od Coni 7. od Tendency.

DENAIN, m. Fr. w Niderlandzie w Hr. Hanonii, nad rz. Skaldą, st. zwycięstwem odniesionym przez Marszałka *de Villars*, r. 1712. i Opac. Kanoniczek. Jest między *Valenciennes* i *Bouchain*, dl. 21. 3. fz. 50. 20.

DENAT, m. Fr. m. 3. od Albany.

DENBIGH, *Denbigh*, M. Angielskie stoł. Prow. Denbighshiry, w Xstwie Wallii z zamkiem, wysyła Dep. na Parl. stoi na skałe ma-

jęcy w sobie wiele wapna, co niezdrawym czyni dla obywatelow powietrze; handel prowadzi rękawiczkami. Leży o m. 54. od Londynu, dl. 13. 55. fz. 53. 13.

DENBIGHSHIRE, Prow. Angl. w Xstwie Wallii ma obwód na m. 40. łanow ziemi 410000. kray w środku żyzny, obituie w rudy ołowiane, wysyła na Parl. Deputata.

DENDERMOND, Dermond, albo *Tenermond*, *Teneramunda*, piękne i obronne M. Austr. w Niderlandzie, w Flandryi z zamkiem. Xiążę de Malborough, dobył go r. 1706. a Fr. r. 1745. otaczają go bagna i piękne łąki, które obywatele zalać mogą za pomocą służow. Jest nad zbiegiem Dendry i Skaldy, o m. 6. od Antwerpii, 5. od Gandawy, 6. od Bruxelli. dl. 21. 38. fz. 51. 3.

DENIA, dawne i moc. M. Hiszpańskie w Krol Walencyi, z zamkiem mocnym i portem wygodnym. Było dawniej Bisk. zdobyli go związkowi r. 1705. odzyskał go Asfelel Kawaler, r. 1708. Kilko wiekami przed J. Xtusiem było od Marselczykow założone, leży przy morzu pod górą o m. 21. od Alikanty. 28. od Walencyi na przeciwko wyspy Iwik, dl. 18. 8. fz. 39.

DENIS, (S) S. Dyonizego. Opac. w Reims, czyni 9000. liwr. Tego im. Opac. w Dyec. Kambreckiey czyniąte 15000., liwr. i m. Fr. o m. 4. od Orleanu.

DENTIUM Litus, *Cosle des dents*, *Pomorzestoniowe*, kray nadbrzeżny w Gwinei w Afr. między brzegiem złotym; Malagwą i Kwakwami. Rozciąga się na m. 30. Europ. dzielą go na dwa narody dobry i zły. Dla portow nie wygodnych i dzikości mieszkańców rzadko tu Europeyskie zawiłają okręty. Handel tego krain naywiękzy zawił na zębach Słoniowych, i ztąd ma swoje nazwisko.

DENYS, (S) S. Dyonisius, M.

Wyspy Francuzkiey ze sławnym O-pac. Bened. gdzie widzieć groby Krolow Fr. i skarb kosztowny, o m. 2. od Paryża. dl. 20. 22. sz. 48. 56. 8. Tęgoż im. M. Fr. w Langwedocy, m. 3. od S. Papoul, i inne w Pow. Andegawenskim, m. 3. od Sabli; i inne mniej znaczne mieysca we Fr. tegoż nazwiska.

DEFFORT, m. Ang. nad Tamizą, m. 2. od Londynu. Tu okręty Krolewskie budują i naprawiają, w położeniu jest miłym.

DERAS, wiel. M. Azji w Persyi. dl. 79. 30. sz. 31. 32.

DERBENT, *Derbentium*, wiel. i obronne M. Azji w Persyi, fundowane od Alexandra W. powiększone od Naushirwana Krola Pers. rozciąga się prawie na milę. Widzieć się w tym mieście dała liczne groby, mury jego składają się z kamieni twardych nad marmur, kitowanych masą robioną z tłuczonych miałko skorupki ślimaczych, z tartego na proch glazu. Bliko tego miasta widzieć gruz muru, który się ciągnął od morza Kaspijskiego, aż do morza czarnego. Piotr W. opanował to miasto podczas ostatnich rozruchow w Persyi. Leży blisko morza Kaspijskiego przy górze Kaukazie. dl. 67. 35. sz. 42. 8.

DERBISHIRE, Prow. Angiel. obfituje w zboże pasze i lasy. Wyfyla 1. Dep. na Parl. ma góry marmurowe, rudy węglne, żelazne, ołowiane, alabastrowe i kryształowe. Derby iey M. S. ob. Darby.

DERNBACH, M. wyż. Haffyi z zamkiem tegoż im. m. 3. od Marpurga. Grod Dornbachski nal. do Landgrafa Darmstadzkiego.

DERN, M. nadm. w Afr. w Krol. Barkańskim.

DERNIS, M. Dalmacyi z fortecą. Wenetowie wzięli go r. 1684.

DEROTA, Deiruta, M. Egiptu na wyspie, którą czyni kanał płynący z Kairu do Rozetty, ma Kościół wpłaniaty, okolica tego m. wydawała dawniej bardzo wiele cu-

kru. dl. 49. 50. sz. 30. 40.

DERPT, *Derpatum*, piękne i dosyć znaczne M. w Inflancyach, niegdys Wdztwo i Bisk. za rządow Pol. Wzięte było od Cara Iwana Wasilowicza r. 1558. odebrał go r. 1604. Hetman W. Lit. Chodkiewicz, zdobyte było od Szwedow r. 1625. a nakoniec opanowane od Cara Pietra W. z całemi Infantami, zostało przy Moskwie. Leży na górze, ma zamek za miastem nad rz. Ambeką, od Pleskowa m. 20. od Narwy 25. dl. 45. 10. sz. 58. 10.

DERVAL, dawna Baronía Fr. m. 8. na połud. od Rennes.

DESIDERADE, *Desiderata*, Dezzyderada, wyspka Amer. poln. iedna z Antylskich, odkryta przez Krzysztofa Kolumba, nal. do Franc. Opanowali ją byli Anglicy, ale iraktem Wersalskim wrocili ją Franc. r. 1763. Jest długa m. 4. szer. 2. od Marygalanty o m. 7.

DESIRE, Kap kończący Kray nazwany ziemia ognista, przy uściu przełmyku Magiellańskiego w morze połud.

DESNY, m. Czeskie w cyr. Bechisńskim, sł. wodami mineralnemi.

DESSAU, *Deßavia*, M. obronne Niem. w cyr. wyż. Saxonii w Xstwie Anhalt, sł. floczoną tu bitwą w r. 1626. ozdobione jest pięknym zamkiem; ma własnego Xcia z linii drugiey Xiążąt Anhaltyskich, i ztąd to ta linia swoy tytuł bierze. Leży przy zbiegu Elby z Muldą, między Magdeburgiem i Wittembergiem, o m. 15. od Lipska. dl. 30. 25. sz. 51. 58.

DETERN, w Ost-Fryzyi, znakomite od lat kilku z przyczyny wod mineralnych.

DETHMOLD, *Detmolda*, dawne m. Niem. w Westfalii nad Wehrą, o m. 1. od Lemgowii, 6. od Paderborny, rezydencya Hrabi Lippeńskiego.

DETROIT, przełmyk, termin. Fr. ob. Fretum.

DETTINGEN, albo Det-

TING, m. Niem. w Elekt. Mogunckim, znakomite zwycięstwem, które Jerzy II. Krol Angl. odniósł r. 1743. między tym miastem i Selingstadtem nad Franc. mającemi na czele Generała *Noailles*.

DEVA, port Hiszp. na morzu Biskajskim w Prow. Gwipuskoa, o m. 12. od Bilbao, 5. od Placencyi. dl. 15. 8. sz. 43. 30.

DEVELTO, albo Zagoria, m. Turcyi Europ. w Bulgaryi, ma Arcy Bisk. Greckiego. Leży nad Panizą, o m. 9. od Sissopoli, 26. od Adrianopola, 45. od Konstantynopola. dl. 45. 8. sz. 42. 33.

DEWENTER, *Daventria*, wiel. obronne, handl. ludne i sławne M. Hollandyi, stol. Prow. Owerissel; przedtem wolne Anzeatyskie, i z Bisk. które znieśli tu Holl. opanowawszy go r. 1591. Biskup Monasterski zdobył go był r. 1672. ale go tegoż r. powrocil. Oyczyzną jest jak. Gronowiuza, i Bronhorsta. Leży nad rz. Isfela, o m. 4. od Zutphanii, 22. od Amsterdamu. dl. 23. 43. sz. 52. 18.

DEVEZE, m. Fr. w Armeniackim Pow. m. 8. od Auch.

DEUILLY, zamek Fr. w Xięstwie Barłkim, m. 3. od Darney.

DEWIZES, m. Angl. w Hr. Wiltonskim, wysła 2. Dep. na Parl. m. 2. od Wiltony.

DEWONSHIRE, *Devonia*, Prow. nadmorska i połud. Angiel. posyla 2. Dep. na Parl. Powietrze ma zdrowe i ziemię urodzayną. Mieszkańcy iey są nayszdrowsi i nayszeźwieyszy ze wyższych Anglikow. Ma miny cynowe, ołowiane, marnufaktury sukien, szarży, koronek; zawiera Janow, ziemi 1920000. a w kolo ma m. 65. Excester iey M. S.

DEUX Ponts, ob. Zweybrück.

DEZIZA, *Decia*, M. Egiptu nad Nilem, niedaleko Kairu. Obywatele miasta tego twierdzą, iż Jeremiaś Prorok tu jest pogrzebiony. dl. 49. 10. sz. 28. 54.

DEIHON, ob. Massifa.

DIAMPER, M. Indyjskie w Krol. Kochinchinskim, przy brzegu Malabarskim, Obywatele iego są religii Chreścianckiey.

DIANO, M. Stanow Genueskich, m. 1. od Onelli.

DIARBEK, Diarbekir, *Mesopotamia*, Prow. Turcyi Azyat. między Tygrem i Eufratem, dawniej zwana Mezopotamia.

DIARBEK, Diarbekir, Amed. *Amida*, wiel. i dawne M. Turcyi Azy. stol. Prow. tegoż im. położone w miley nader i żyżney równinie przy rzce Tygrys, Mahometanie miasta tego obywatele są pelerowni, w obcowaniu mili, uczynni i ludzcy dla Chreścian, których tam liczą na 20000. Handel wielki prowadzi plotnem, skorami czerwonymi, i bawelną. Bafza Diarbeku jest Wezyrem Cesarza Tureckiego, i może wystawić woyska konnego 20000. Odlegle o m. 65. od Alepu, 52. od Mazuli. dl. 57. sz. 36. 55.

S. DIDIER, m. Fr. m. 7. na poln. od Puy. Tęgoż im. m. Fr. m. 1. od Lugdunu.

DIE, *Dea Vocontiorum*, M. Fr. w Delfinacie z Bisk. Jest stol. Pow. z przyczyny religii wiele szkod poniosło od Dyssydentow, przed zniszczeniem Edykta Nanteńskiego. Wody mineralne ma zdrowe, leży nad rz. Dromą, o m. 9. od Walencyi, 12. od Grenobli, 115. od Paryża. dl. 22. 58. sz. 44. 44.

DIE, (S.) S. *Deodatus*, M. Lotaryngii, ma sławną Kapitułę, której Kanonicy czynią wywod Szlachectwa, a Proboszcz miał władzę Biskupia, przed ustanowieniem tu Biskupstwa, z przyczyny zaśłego sporu r. 1777. Jest o m. 12. na połud. ku w. od Lunewilu. dl. 24. 45. sz. 48. 20. Tęgoż im. jest m. Fr. nad Ligerą, m. 4. od Biezy.

DIECZIN, ob. Teschen.

DIELETTE, mały port morski w Normandyi, dokończony r. 1731. m. 5. na połud. od Cherburga.

DIEMANSTEIN, włość w

Niem. udzielna domu tegoż im. w cyr. Szwabskim w Xstwie Oettyngeńskim.

DIEMENTS, Kray w ziemi południowej na północ nowey Hollandyi, tak nazwaney od Hollendrow od imienia Antoniego Dielements Generała Kompanii Indyjskiej w r. 1642.

DIENVILLE, m. Fr. w Szampanii; o m. 3. od Baru nad Albą.

DIEPBURG, m. Niem. w Elektorstwie Mogunckim, na w. Moguncyi.

DIEPHOLD, m. i Hr. Niem. w cyr. Westfalskim, przy jeziorze Dumer, między Bremą i Osnabrygą, o m. 12. od Minden. Nal. do Elekt. Hannowerskiego. dl. 26. 10. fz. 52. 45.

DIEPPE, *Deppa*, *Diepa*, piękne M. Fr. w Normandyi wyż. z portem wygodnym, zamkiem dawny, i dwoma pięknymi tamami przy wieżdzie portowym. Kościół Parański S. Jakuba arcy wspaniałą na wież, z ktorej, jak powiadają, w czasie pogodnym dojrzyć można brzegow Anglii. Handel miasta tego zawisł na śledziach, stokwizu, koronkach &c. Wyżey Dyeppey Flotta Angiel. i Holl. r. 1690. była porażona, r. zaś 1694. była szturmowana od Anglikow, nie jest teraz tak znaczną jak była dawniej. Kraszet, Pekwet, i Rychard Simon ztąd byli rodem. Leży nad uściem rz. Bethuny, o m. 12. od Rotomagu, 6. od Trepourtu, 18. od Paryża. dl. 18. 44. 12. fz. 49. 55. Mała Dyeppe jest w Gwinei w Afr. zbudowana od Francuzow na brzegu Magwetty.

DIERSTEIN, m. niż. Austr. z zamkiem przy Dunaju. Rychard I. Krol Angielski przytym mieście był przytrzymany w r. 1194.

DIESSENHOFFEN, *Divodurum*, wielkie, bogate i piękne M. Szwaerczkie nad Renem, w Kant. Szafuzkim, ma swoje obrady i przywileje innym miastom Kanto-

nowym służące. Przyjeło Religiję Protestancką r. 1529. dl. 26. 25. fz. 47. 45. od Szafuzy leży o m. 2.

DIEST, *Dieſta*, M. w X. Brabancim, wzięte było od X. Marboriga r. 1705. odebrane wkrótce i zburzone od Franc. Jest Oczyszczną Mik. Klenarda. Leży nad rz. Demerą, o 6. m. od Lewanium, 4. od Tillemontu. dl. 22. 35. fz. 50. 59.

DIETRICHSTEIN, m. Niem. w wyż. Karynthii, nad rz. Geylą, m. 1. od Arnoldsfeynu. Jest to dziedzictwo A. Xiążat i Hr. Dytrychsfeynow.

DIETZ, M. i Hr. Niem. w Wetterawii, z dwoistym zamkiem, nal. do Xiążat Nassau. Dietz nad Loną, o m. 6. od Koblentz, 3. od Nassau. dl. 25. 35. fz. 50. 22.

DIEU, albo L'ISLE-D'YEU, wyspka Fr. o m. 3. od brzegow Piktawii. Ma jedno Miasteczko.

DIEULEFIT, m. Fr. w Delfinacie, m. 5. od Montelimardy.

DIEUSE, *Decompagi*, M. Fr. w Lotaryngii, znakomite wodą solną, z ktorej tu warzą wiele soli. Jest nad rz. Seillą, między Metzem i Sawerną, m. 9. na półn. ku z. od Nancy. dl. 24. 20. fz. 48. 50.

DIGNANT, m. Istrii, należy do Wenetow, o m. 1. od morza. dl. 31. 40. fz. 45. 10.

DIGNE, *Dinia*, piękne M. Fr. w Prowancyi, z Bisk. przyłączonym do Senezkiego r. 1776. fl. łaźniami, w bliskości znajdującemi się nad rz. Bleoną, m. 14. od Embrunu 7. od Syfterony, 155. od Paryża. dl. 23. 2. fz. 44. 5.

DIJON, *Divio*, Dijon, wielkie, piękne, bogate, i jedno z naysznakomitszych M. Fr. stol. Burgundyi, i Pow. Dijoneńskiego. Ma Parlament ustanowiony od Ludwika XI. r. 1477. Bisk. erygowane od Klemensa XII. r. 1731. Akademią Prawa, Akademią ścientiarum, grod. Opactwo znane pod im. S. Benigna i zamek. Kościoły i domy publiczne po większej części bardzo są piękne.

Na Rynku widzieć można statue konną Ludwika XIV. *Bosquet, de la Monnoie, de Longepierre, Crebillon, Piron*, ztąd byli rodem. Blizko miasta znajduje się bogata Kartuzya, w ktorej są wspaniałe Xiążat Burgundyi groby. Miasto samo leży w piękney nader i żyżney równinie, między dwiema rzekami Ouche i Suzon. Obfitnie w przędnie wina, o m. 19. na z. Bezanfonu, 40. od Lugdunu, 67. od Paryża. dl. 22. 42. 23. fz. 47. 19. 22.

DILA, rz. w Brabancyi, która się łączy z Skaldą.

DILIGE, M. obr. wyspy Ceylan, w nim Krol Kandeyski rezyduje. dl. 99. 10. fz. 7. 40.

DILLENBURG, *Dilenburgum*, m. Niem. stol. Hr. tegoż im. mającego m. 8. wzdłuż, 10. w szerz w Wetterawii, i należącego do Xcia Nassau-Dietz, czyli Xcia Arauzjakańskiego. Leży nad rz. Dillą, o 9. m. od Marpurga, 18. od Frankfurtu, 20. od Bonny. dl. 25. 59. fz. 50. 45.

DILLINGEN, *Dilingia*, Dilinga, M. Niem. w Szwabii w Bisk. Aulzpurskim z Akademią fundowaną r. 1549. Rezydencyą jest Bisk. Aulzpurskiego. X. Bawaryi oblegał to miasto r. 1703. bezskutecznie. Leży blisko Dunaju, m. 8. od Burgawy, 4. od Aulzpurga, 8. od Neuburga. dl. 28. 10. fz. 48. 38.

DİLO, Op. Premonstr. o m. 4. od Sens, czyni 1200. liwr.

DİMOTUK, *Didymotichos* M. Turcyi Europ. w Romanii, z Arcy Bisk. Grec. Leży na wzgórku oblanym rz. Marizą, o m. 15. od Adrianopolu, 10. od Traianopolu. dl. 44. 8. fz. 41. 38.

DINAN, *Dinannum*, M. Fr. obronne w Brytanii, o m. 6. od S. Malo, 83. od Paryża. dl. 15. 26. 40. fz. 48. 27. 16.

DINANT, *Deonantum, Dinantium*, bogate i obronne M. Niderlandu w Bisk. Leodyjskim. R. 1554. i 1675. od Franc. zdobyte było, ale

przez Traktat Ryświcki, Biskupowi Leodyjskiemu powrocone zostało. Leży nad Mozą w Kraiu obfitującym w marmur czarny i żelazo, o m. 6. na połud. od Namuru, 16. od Leodium. dl. 22. 34. fz. 50. 15.

DINCKELSPIL, ob. Dunkefeld.

DINGELFING, *Dingolvin-ga*, piękne M. Niem. w niż. Bawaryi, między Landshutem, i Straubingą, nad rz. Isarą.

DINGLE, *Dinglia*, m. Irlandyi z portem wygodnym, i naywiększą w całym Kraiu odnogą, w Hr. Kerry, o m. 3. na z. od Korku, 60. od Dublina. dl. 7. 25. fz. 52. 6.

DINGUWAL, M. Szkocyi w w Hr. Ross. w Kraiu żyżnym nad rz. Konnelą, w ktorej często znaydowano perły, o m. 40. od Edymburga, 115. od Londynu. dl. 13. 40. fz. 57. 46.

DİOIS, *Dienſis Tractus*. Dieński Powiat we Fr. w Delfinacie, którego M. S. Die.

DİOKO-WAR, m. i forteca w Sklawonii w Hr. Polzeggskim. Jest rezydencyonalne Bisk. Bosnii, do którego też należy.

DİPPOLDISWALD, m. Niem. Misnii w Saxonii, o m. 3. na połud. od Drezna.

DIRSCHAU, ob. Tczewo.

DISIMIEU, m. Fr. w Delfinacie z tyt. Hr. o m. 1. od Cremieu.

DISMA, Dyżma M. Japonii ważkim kanałem oddzielone od Nangasaki. Hollendrzy mają tu wielki i bogaty magazyn, i handlować tu mogą przez cały miesiąc Pałdzier-nik.

DISSENTIS, bogate Opac. Bened. w Kraiu Gryzonow, niedaleko Ilantz.

DISSENZANO, m. Wł. w Stanie Weneckim, nad jeziorem Gardy, o m. 7. od Brescyi, fl. dobrym winem.

DİTHMARSEN, *Ditmarſia*, Kray leżący przy morzu Bałtyckim, między Elbą i Ewderą. Fryderyk II.

Krol Dufiski opanował go był r. 1552. iedną część należała do niego, druga do Xcia Holstyińskiego, lecz r. 1773. Xiaże ułapił swej części wraz z Xieftwem Holstyińskim za Xieftwa Oldemburkie i Delmenhorstkie. Miasta znaczniejsze kraiu tego są: Meldorp i Lunden.

DITZEN, m. Niem. w Bisk. Osnabruckim, znaczne szczybami solnymi o m. 7. na pold. ku w. od Osnabrugi.

DIU, obronne M. Indyjskie na wyspie tegoż im. w Krol. Guzaraty z dobrą fortecą; obywateli tego żyją bardzo długo, wyspa i miało do Portugalii nal. od r. 1535. nie tak, iak przedtym handlowne. dl. 86. 30. sz. 21. 45.

DIVANDURA, *Divandura Insula*, Dywandurkie wyspy, nazwisko pięciu wysp Azyi, z których każda ma około m. 7. obwodu, blizkie są wyspom Maldywskim, należą do Krola Kananorfskiego, powietrze ma zdrowe i grunta urodzajne. Handel znaczny prowadzi.

DIVAR, wyspa morza Indyjskiego na polnoc Goy, nal. do Portugal.

DIVE, *Diva*, rz. Fr. w Normandyi, bierze swy początek wyżej Gassey, wpada w morze, spławna być zaczyna, przy Korbonie, inna rz. tegoż im. znajduje się we Franc. w Piktawii.

DIWIKORA, *Divicore*, M. przy brzegach Koromandelu nad rz. Kalarną, opanowane od Angl. r. 1749. gdyby można znieść psiańki, które tamują rzekę Jedynby tej tylko Anglicy w tej stronie swy port mieć mogli.

DIXMUDE, *Dixmuda*, Dyxmuda M. obronne w Niderlandzie katolickim we Flandryi, od Brugen czykow r. 1459. od Gandawczykow r. 1580. oblegane było bezskutecznie, w r. zaś 1647. 1658. 1695. i 1745. od Franc. wzięte było, ale traktatami Utrechtskim i Akwizgranskim

demowi Austr. ustąpione zostało. Leży w miejscu urodzajnym nad rz. Iperlą, o m. 4. na pold. od Ipry, 7. i pół od Dunkierki, 3. od Neuportu, dl. 20. 30. sz. 51. 2.

DNIEPR, *Borysthenes*, wiel. Rzeka Pol. poczyną się w Moskwie, powiększa się rzekami: Orlicą, Ordakiem, Berezyną, Prypociem, Desną, Sożą, Rastowicą, Samarą i. t. d. płynie przez znaczną część Litwy około Mohilowa, Rohaczowa, i Rzeczyca, potem odgranicza nas od Moskwy, oblewa Kiiow, Czernaszy, Krylow, na koniec przez Tartaryą, mniwiera, przebiegłszy wpada w morze. jest żeglowny.

DNIESTR, *Tyras*, wiel. rz. Pol. zaczyna się od Karpackich w Woj. Ruskim, płynie przez granicę Podola i Multan wpada w morze czarne niedaleko Białogroda, jest rz. spławna i rybna.

DIZIER, (S) *S. Desiderii* Famiu dosyć znaczne M. Franc. w Szampanii, fl. wytrzymanym attackiem przeciw Karolowi V. r. 1544. twierdze jego zaniedbane były. Leży nad rz. Marną m. 6. na w. od Witry. dl. 22. 35. sz. 48. 35.

DOBBERAN, sławny niegdyś klasztor w Xstwie Meklenburgskim, w włości Rostockiej, m. 4. na pold. ku z. od Rostoku.

DOBBERTIN, Opac. Pauen szlacheckich w Xstwie Meklenburgskim, m. 5. na pold. od Gustrowa.

DOBCZYCE, m. Pol. w Woj. Krakowskim, pod panowaniem Austriackim w Cyr. Wielickim, Starostwo jest nad rz. Rabą m. 2. na pold. od Wieliczki.

DOBEL, ob. Voitsberg.

DOBROMIL, m. Pol. w Woj. Ruskim pod panowaniem Austr. w Cyr. Samborskim, od Szambora m. 4. i pół.

DOBRZYN, *Dobrinum*, m. Pol. w Woj. Plockim, stol. swej ziemi, jest drewniane i spustofałte, podczas wojny Krzyżackiej z Pol.

Pol. wiele ucierpiało. Zamku dawnego gruzi zostały. Leży na gorze nad Wisłą, od Torunia m. Pol. 10. od Warszawy 20. od Gorzyna 6. dl. 37. 35. sz. 52. 38. Dobrzyńska ziemia w Woj. Plockim, jest oddzielona rz. Dribencą od Prus, od Woj. Inowrocławskiego Wisłą, dzieli się na 3. powiaty, Dobrzyński, Stolski, i Rypiński. Ma swego Kasztelana, ziemstwo i grod, feymikuie w Lipnie, obiera 2. Posłow, 1. Deputata i Komisarza. Używa za herb, trzech wież. Mundur iczy jest kontusz amarantowy z wyłogami błękitnymi, żupan biały. Od Konrada Xcia Mazowieckiego dana była Krzyżakom, którą nim porym podzielił Polacy przez sto kilkudziesiąt lat z Krzyżakami i Prusakami krwawą wiodli wojnę.

DOCKUM, *Doccum*, M. obronne Holland. w Fryzyi, w kraiu urodzajnym. jest oyczyzną Reniera Gemmy, zwanego Fryzonem, Jana Dokuma i Korneli. Kempiafza. Leży przy nysciu rz. Wery o m. 4. od Lewandyna, 9. od Groningi, dl. 23. 28. sz. 53. 18.

DOE, czyli Doue, *Theodnadam*, Doa, m. Fr. w Andegawenskim Pow. znakomite pałacem dawnych X. Akwitańskich, którego dotąd gruzi widzieć można, tudzież farmarkami, piękną fontanną i urozieniem XX. Mariolles, i Jakuba Sawary, leży o m. 3. od Sammur. dl. 17. 15. sz. 47. 12.

DOEBELN, m. w Cyr. wyż. Saxonii w Misni m. 2. od Lipska, nad rz. Muldą, fl. przedniemi fabrykami kapeluszy i sukien.

DOEMITZ, ob. Domitz.

DOEZBURG, *Tentoburgum*, m. Hollenderskie nad rz. Rysłą w Hr. Zutfaui. Wzięte było od Xcia Maurycyego do Nassau, r. 1591. a od Franc. 1670. dl. 23. 42. sz. 52. 3.

DOFAR, ob. Dofar.

DOGAPO, albo DOGAT, *Vetus Ducatus*, część Państwa Wotom I.

neckiego, w ktorey leży miasto stoleczne Wenecya.

DONNA, o 3. m. od Drezna w Misni, jest to dziwnie piękny dom rozrywki, gniazdo familli Burgrabów de Dohna.

DOL, *Dola*, M. Fr. w wyż. Brytanii z Bisk. Oyczyzna Alexandra de Ville-Dieu, o m. 2. od morza, w kraiu obfitującym w Konopie, zboże i owoce, z których wysmienite iableczniki robią, o m. 7. od Antraim, 7. od St. Malo, 77. od Paryża, dl. 15. 53. 48. sz. 48. 33. 9.

DOLCE-AQUA, m. i Hr. Piemontskie. z zamkiem dosyć obronnym nad rz. Nerwią, leży w kraiu obfitym w wino i przednią oliwę, m. 2. od Wintemilli, dl. 25. 15. sz. 43. 52.

DOLCIGNO, ob. Dulcigno.

DOLE, *Dola Seguanorum*, Dola piękne M. Fr. w Franziokście. Francuzi wzięli go byli 1479. X. Kondusz dobywał r. 1636. lecz próżno. Ludwik XIV. dobył go r. 1668. Fortyfikacye Doleńskie zburzone zostały, r. 1674. Kollegium tuteyże jest iedno z napygknieyłych we Francyi. Leży nad rz. Doux, w kraiu miłym i urodzajnym, o m. 6. od Bezañfony, 12. od Dyzonu, 78. od Paryża, dl. 23. 10. 6. sz. 47. 5. 42.

DOLHINOW, m. Pol. w Woj. Wileńskim pow. Osznińskim, niedaleko rz. Wilii m. 3. od tej źrzedła, od Oszmiany m. 26.

DOLINA, m. Pol. w Woj. Ruskim pod panowaniem Austr. w Cyr. Halickim, w tytryckie Tyzmienskim z Stwem. m. 3. na pold. ku z. od Halicza.

DOLLART, jezioro albo raczey odnoga morza Niemieck. przy Xstwie Ost-Fryzyi; była to dawniej piękna i obszerne równina, którą z 33. wsiami zalala morze r. 1277.

DOLOMIEU, Margr. Fr. w Delfinacie.

DOLTABAT, M. w stanach X

W Mogola, z fortecą jedną z najlepszych w tym kraju w Prow. Bala-gacie, dl. 94. 30. sz. 18. 40.

DOLUS, m. Fr. na wyspie Oleronie przy brzegach pow. Alen-ńskiego.

DOMAZLICZA, albo THAUS, M. Czeskie nad rz. Kadburzą, w Cyr. Pilźnieńskim, fl. zwycięstwem odniesionym przez obywatelów nad Krzyżakami wyłtaniami od Papieża przeciwko Husytom r. 1466. Szwedzi dobyli go r. 1641.

DOMBES, *Pagus Dombensis*, Dombkie Xftwo udzielne we Fr. wzdłuż ma około m. 9. w szerz tyleż, gran. na w. z Brescyą, na półn. z Mafonenkim, na z. z Bellocen-ńskim, na pold. z Lugduńskim Pow. Kray jest żyzny i w miłym bardzo położeniu; dzieli się na 12. Kaste-lanii. Krol Fr. kupił to Xftwo od Hrabiego d'Eu r. 1762. i swego tu wysłał Intendenta.

DEMEURE, Opac. Fr. w Lo-taryngii z Jurydykcyą Biskupią nie-gdyś, przed przyłączeniem jego do Bisk. Dieńskiego r. 1777. m. 1. od Blamontu.

DOMFRONT, *Domfrontium*, m. Fr. z tyt. Hr. w Normandii, jest na górze m. 14. od Alenfony, 56. od Paryża.

S. DOMINGO, *Hispaniola*, S. Dominika wyspa Hiszp. w Ame-ryce najbogatsza z Antylskich, dłu-ga na m. 160. szer. na 30. obwód zaś iey wynosi na m. 350. odkryta jest od Krzysztofa Kolumba r. 1492. dnia 6. Grudnia. Mieszkała była wprzód od dzikich wypiarzów, kto-rych tu Hiszp. w przeciągu lat 17. 3. miliony wygubił. Otoczona jest zewsząd prawie skałami i hakami niebezpiecznemi. Gorąco byłoby tu niezdolne, przez sześć miesięcy ro-ku, gdyby nie wiatr wchodni, i częste a obfite deszcze były, które sprawią wilgoć mocno szkodliwą, a mięso, zboże, owoce w krotkim czasie bardzo psując. Częstość a prędkiem podlega odmianom powie-

trza, tudzież trzęsieniom ziemi, nayszczęśliwiej przytrafiło się r. 1727. Rodacy tamtejsi żyją bardzo długo, Europejczycy zaś prze-dzey się tu, niżeli gdzie indziej sta-rzeją. Wielą zalana jest rz. z kto-rych nayszczęśliwszą: *Ozama*, *Ney-wa*, *Macoris*, *Uague*, *Xuna* i *A-ribonita*, ostatnia jest nayszluzsza i nayszerza ze wszystkich. Posiada miny złote nayszczęśliwiej i naysboga-tsze w świecie, tudzież szuby kryszta-łowe, marmurowe, szpitzglas, fiar-kę, cynę, żelazo i t. d. niewyczer-pane dotąd od Europ. dla niedo-statku robotnika. Część iey wscho-dnia do Hiszp. zachodnia do Fran-cuzów należy.

DOMINGUE, (S.) piękne M. Amer. stoł. wyspy tegoż im. w czę-ści Hiszp. z Akademią i Arcybisk. którego Katedra ma być nader prze-pyszna. Od niego wyspa ma swoje nazwisko, leży na brzegu pold. rz. Ozamy, dl. 304. 20. sz. 18. 20.

DOMINIQUE, (la) Domini-ka, *Dominica*, wyspa w Amer. północy jedna z Antylskich, między Martyniką i Gwadalupą, tak nazwa-na od Hiszp. iż w dzień Niedzielną odkryta była. Ma figurę okrągłą, której frzednica wynosi na m. 13. obwód zaś 35. wody ma wyborne, góry obfitujące w drzewo do nayszluzszych budowli zdadne. Mieszka-na była od Karaibów aż do r. 1771. ktorego od Angl. opanowana, a r. 1763. traktatem za własność ich po-czytana została. Roku 1778. Fran-cuzi we 24. godzinach opanowali ją, i jednego nie utraciwszy żołnie-rza. Miasto *Rosau*, jest wyspy tej niby stoł. dl. 315. 40. i 316. sz. 15. 30.

DOMINIKA, rzeka na pold. rz. Senegali w Afr. nad ktorej brze-gami mają swe osady Portugal. dla handlu.

DOMITZ, *Domitium*, M. o-bronne Niem. w Xftwie Meklemburgskim; wzięte było od wojsk Ce-sarskich 1627. od Szwedów 1631.

od Cef. i Sasów 1637. od Szwedów nakoniec 1643. leży przy zeyściu się rzek Elby i Eldy o m. 10. od Szwe-rynu, 5. od Danenbergi, 8. od Gra-bowa, dl. 29. 16. sz. 53. 25.

DOMME, *Mons Domme*, m. Fr. w Perigord, na górze blisko Dor-dony, ma sądy Krolewskie, od Sar-laty m. 2.

DOMMERTE d'AUBRAC, ob. Aubrac.

DOMO-D'OSCELLA, *Oscella*, m. Włoskie w Xftwie Medyo-lańskim przy Alpach, nad rz. To-zą, nal. do Krola Sardyńskiego, jest w Hr. Anghierskim, o m. 10. na półn. ku z. od Anghieri.

DOMPAIRE, dawne M. Lo-taryngii, w którym Krolowie Au-strazji i Xiążęta Lotaryngii przed-tym rezydowali. Teraz jest tylko wś o m. 4. od Darney, 6. od Re-miremotnu.

DOMPIERE, m. 2. od Dora-ty w Pow. Lemowiceńskim, inne tegoż im. m. 2. od Rupelli są m. Franc.

DOMREMY, m. Fr. w Bar-rois, nazwane *la Pucelle*, sławne urodzeniem Joanny d'Arc, znai-mey pod imieniem *Pucelle d'Orle-ans*. Leży nad Mozą o m. 2. od *Neuf-Chateau* 3. od *Vaucouleurs*.

DON, *Tenais*, jedna z nayspryn-cypalniejszych rzek Europ. którą oddziela od Azji, bierze swoy po-czątek w Prow. Rezasłskiej w Mo-skwie i wpada w jezioro zwane *Maotis*, więcej nad 500. rzek łą-czy się z nią, Kozacy Dónscy po nad iey brzegiem osiedli, od niej biorą nazwisko ob. Kozacy.

DONAT, (S.) forteca Nider-landu w Flandryi Hollend. od niej dependuje Ekluzja, i może ją zruy-nować swoią Artyleryą. Tegoż jest im. m. Fr. w Delfinacie m. 3. od Romanfy.

DONAWERT, *Donaverda*, *Danabii Insula*, obronne m. Nie-mieckie w Cyr. Bawarskim na po-graniczu Szwabii, po kilka razy

zdobyte i odzyskane było w czasie wojen Niemieckich. Przedtym było Cefarskie, teraz nal. do X. Bawa-ryi, leży nad północnym brzegiem Dunaju, o m. 10. od Aufzburga, 5. od Neuburga, 15. od Ulmy, dl. 28. 30. sz. 48. 46.

DONCHERY, *Doncheriacum*, Donzfery, piękne m. Fr. w Szam-panii nad Mozą, o m. 1. od Seda-ny.

DONGO, Krol. Afr. w Abif-synii przy Krol. Angola, teraz pra-wie nieznan.

DONION, m. Fr. w Burboń-skim pow. m. 4. na z. od Digoin.

DONNERAILLE, m. Irland-yyi, w Hr. Kerk, wysła Dep. swe-go na Parl.

DONNEZAN, kraina Fr. w Hr. Foix, ktorey mieyscem gło-wnym *Querigut*.

DONZENAC, m. Fr. w Le-mowiceńskim pow. m. 2. od Brives.

DONZERE, m. w Delfinacie, z tyt. Xftwa, ktory nosi Bisk. *de Viviers*, o m. 2. od Montlimart.

DONZY, *Domitiacum*, m. Fr. stoł. Donzeńskiego pow. o m. 3. od Cosne, 9. od Niwerny. Tegoż im. m. Fr. z zamkiem i sądami o m. 2. od Fours.

DORAT, *Doratum*, m. Fr. w Marchii nad rz. Scurą, o m. 10. od Lemowiki, 3. od Bellaku.

DORCHESTER, *Darnova-tia*, M. Angiel. stoł. Prow. Dorset nad rz. Frozną nie daleko grobli Rzymskiej nazwaney Fossilway, na ktorej Rzymianie trzymali, niektore swe polki, iako z dawnych meda-low widzieć się daie. Znaczny tu obywatele mają odbył z szarzy naysprzedniejszych. Wysła 2. Dep. na Parl. leży o m. 40. od Londynu, dl. 15. 10. sz. 50. 41.

DORDOGNE, *Dordonia*, rz. Fr. bierze swoy początek w górze zwanej złotą, w niż. Arwernii, ply-nie przez Guienne i łączy się z Ga-runną.

DORDRECHT, albo DORT, Xij

Dordracum, piękne, obr. i bogate M. Holland. w Prow. Hollandyi, pierwsze z Stanow. tej Prowincyi, sławne Synodem Kalwińskim w r. 1618. połowem sumow, tudzież urodzeniem Pawła Meruli, Kornell. Adryana, Gwilhelma Lindana, i Jana Wita. Leży na Kępie, tam gdzie Merwa łączy się z Mozą, o m. 4. od Roterodamu, 6. od Bredy, 15. od Amsterdamu. dl. 22. 3. sz. 51. 50.

DOREN, ob. Dore.

DORFEN, m. Niem. w niż. Nawarii w Regencyi Landsbutkiej nad Iserą. Częste na to miejsce ind. odprawuje pielgrzymki.

DORIA, rz. Wł. w Piemontcie.

DORMANS, *Domnamantum*, m. Fr. w Szampanii, o m. 4. od Eperny, z tyt. Hr. i obronnym zamkiem.

DORNEBURG, albo **DORN-BURG**, m. Niem. w wyż. Saxonii nad Salą, z zamkiem, o m. 2. od Jency, należy do domu *Saxe-Weimar*; zaś Domburg zamek niedaleko Zerbst, nal. do domu *Anhalt-Zerbst*.

DORNHEIM, dawny zamek zruynowany blisko Darmstadt, przy którym Cesarz Adolf z Nafsan, r. 1298. był zabity od Alberta I. Xcia Austriackiego.

DORNOCK, *Dorodunum*, M. Szkocyi poln. stol. Sutherlandii, ma zamek i port obfzerny nad odnogą tegoż im. Leży o m. 42. od Edimburga, 150. od Londynu. dl. 14. 10. sz. 57. 58. Wyśła Deputata na Parl. Xże Edward zdobył go r. 1746. poraziwszy wprzód Lorda Lovedona.

DORSETSHIRE, Prow. nadmorska Angielska, wysła 2. Dep. na Parl. obfituje w zboże i marinur. Dorchester jest iey M. S. zawiera łanow. ziemi 712000. Jest w położeniu miłym.

DORSTEN, *Dorsta*, M. obronne Niem. w cyr. Westfalskim w Szlach. Elekt. Kolonńskiego nad Lippą,

o m. 8. od Duysburga, 20. od Kolonii, 15. od Monasteru, 5. od Westfeli. dl. 24. 38. sz. 51. 38.

DORTMUND, *Tremonia*, M. Niem. piękne, obronne, bogate, ludne, Cesarzkie, w cyr. Westfalii, w Hr. Mark, nad rz. Ensa, o m. 14. od Monasteru, 15. od Kolonii. Ma wspaniałe Kollegium dla Protestantów, fund. r. 1543. piękne Kościoły, Kłafztor Franciszkanów i Dominikanów. Połowa mieszkańców jest Religii Protest. Uwolnieni zostali we Francyi od prawa kadukowego r. 1770. dl. 25. 6. sz. 51. 30.

DOUARNENES, m. Fr. niż. Brytanii z portem przy odnodze tegoż im. dl. 48. 10. sz. 13. 35.

DOUAY, *Duacum*, Duak, wielkie i obronne M. Flandryi Francuzkiej, ma sławną Akademią, fundowaną od Filipa II. Krola Hiszp. r. 1552. i Parl. ustanowiony r. 1686. Wzięte było od Franc. r. 1667. odebrane od związkowych 1710. i znowu zdobyte od Franc. 1712. po potyczce Denskiej, którym własność miasta tego traktatem Utrechtskim zabezpieczona została. Oczyszczoną jest Hieron. Kommelina i Jana z Bononii. Leży o m. 6. od Kameraku, 5. od Arras, 45. od Paryża. dl. 20. 44. 47. sz. 50. 22. 10. Forteca de Scarpe jest ztąd na wystrzelenie z armaty.

DOUERO, albo **DOURO**, *Durius*, rz. Hiszp. bierze początek w dawniej Kastylii z góry Urbion, płynie przez Portugalią, i wpada w Ocean przy S. Jeanu niżej Porto, przebiegłszy wprzód od w. do z. Kraju na m. 90. Prow. Portug. położona między tą rzeką i rz. Minho, bierze od nich nazwisko.

DOUGLAS, m. nadmorskie w Szkocyi, w Prow. Merche, i Xstwo, o m. 12. na połud. od Edimburga. Jest to także nazwisko iednego Kapu i m. leżącego w części wlechniej wyspy Man.

DOULENS, albo **DOURLENS**, *Douincum*, m. Fr. w Pikardyi, o

m. 6. od Ambianu, 7. na z. od Arras.

DOUMY, Baronia Fr. w Bearnie, o 3. m. od Pau.

DOURBUY, ob. Durbu.

DOURDAN, *Dordingum*, m. wyspy Fr. sławne jedwabniami i welnianiami manufakturami. Leży nad rz. Orge, o m. 9. od Karnuty, 10. od Paryża. dl. 19. 42. sz. 48. 30.

DOWN, *Dunum*, Downa, m. Irlandyi, stol. Hr. Downeńskiego w Prow. Ultonii; posyla 1. Dep. na Parl. z Bisk. przyłączonym do Kononńskiego. Leży o m. 22. od Dublinu. dl. 11. 48. sz. 54. 23. Hrabstwo Downeńskie, mające 15. m. wzdłuż i tyleż wżerż, oblانة jest morzem ze trzech stron, i ma grunta dziwnie żywe.

DOWNTON, m. Angiel. w Wiltshire, posyla 2. Dep. na Parl.

DOVER, albo **DOUVERS**, *Dowera*, *Dubris*, M. nadmorskie Angiel. bardzo znakomite. Ma obronny zamek, zbudowany jeszcze jak powiadaia od Rzymian. Od tego portu do portu Kaletńskiego we Fr. nie ma jak m. 7. Jest to pospolita droga z Anglii do Francyi, przeco od Cudzoziemców bardzo jest uczęszczane. Posyla 2. Dep. na Parl. Leży o m. 23. od Londynu, 67. od Paryża. dl. 18. 58. 57. sz. 51. 7. 47.

DOUX, *Dubis*, rz. Fr. w Frankofonie, wypływa z góry Jury i wpada w Saonę; nie jest spławna.

DOUZE, m. 3. od Perigueux;

Douzy, m. 2. od Sedany, są m. Franc.

DRACKEMBURG, *Drakemburg*, M. Niem. w Hr. Hoyańskim, na prawym brzegu Wesery, o m. 2. od Nienburga. Krwawa pod tym miastem odprawiła się bitwa między Cesar. i Saskimi wojskami r. 1547.

DRAGUIGNAN, *Dracenum*, *Dragwiniana*, M. Fr. w Prowancyi nad rz. Pilą, w kraju miłym i żyznym, o m. 4. od Frejus, 9. od

Tropezy, 15. od Toulony.

DRAHELM, m. Niem. w nowey Marchii, z zamkiem nad rz. Dragą, o m. 2. na poln. od Falkemburga.

DRAHIM, m. stol. Stwa Drahimskiego, na granicy Pomeranii przy Woiewodztwie Poznańskim, do którego należało, ale traktatem Bydgoskim r. 1657. ustatpione Fryderykowi Wilełmowi Elekt. Brandeburskiemu, w summie pretendowanej za wojenne posiłki 120000. talerow. Wykupno tego Starostwa Rzeczpl. zlecił Królowi Michałowi i Następcom iego. Na Seymie Grodzieńskim r. 1726. pozwolono Woiewodztwu Poznańskiemu i Kaliskiemu uczynić składkę na to wykupno, co się stało, ale Ministerium Saskie na inne ją obróciło potrzeby; a Woiewodztwom w rzeczony summie ustatpiona jest Siemakowszczyzna.

DRAMBURG, M. Niem. w nowey Marchii nad rz. Dragą, o m. 2. na połud. od Falkemburga.

DRAWA, *Drauis*, rz. znaczna w Niem. bierze swoy początek w cyr. Bawarskim, i łączy się z Dunaiem w Węgrzech, niżej Esleku.

DREFURT, ob. Trefurt.

DRENTA, *Kraina Holland.* graniczny na w. z Westfalją, na poln. z Groningą i Omlandją, na z. z Fryzją, na połud. z Oweryselją, której to ostatniej część przedtym czyniła. Koworda jest M. S.

DRESDEN, *Dresda*, *Drežno*, piękne, wielkie i obronne M. Niem. w cyr. wyż. Saxonii, stol. Misnii. Rezydent. Elekt. Saskiego, ma wspaniały zamek, w którym rezydnie Elektor. Tobiasz, Tandler i Kentmann ztąd byli rodem. Krol Pruski dobył miasta tego r. 1745. i 1756. ale r. 1759. do ustatpienia był przymuszony, a 1760. próżno go oblegał. Leży nad Elbą, która go na dwa rozdziela miasta, to jest na miasto stare i nowe, pierwsze

ma obronną fortecę i we wszystko zamożny arsenał, o m. 6. od Meissen, 16. od Lipska, od Warszawy m. Pol. 86. od Wrocławia 51. od Pragi 30. dł. 31. 26. sz. 51. 12.

DREUX, *Durocasses*, dawne i sławne M. Wyspy Franc. znakomite bitwą tu stoczoną r. 1562. za Karola IX. na ktorej Proteſtanci zbici, a Xz. Kondusz poimany został. Henryk IV. dobył go r. 1593. Obywatele wielki handel prowadzą funkiem zdatnym na mundury żołnierskie. Godeau i Poeta Rotrou ztąd byli rodem. Leży nad rz. Blezą, o m. 6. od Karnuty, 20. od Rotomagu. dł. 19. r. 24. sz. 48. 44. 17."

DRIBURG, dawny zamek Niemiecki, o m. 4. od Paderborny, w Bisk. Paderboneńskim, il. wodami mineralnemi.

DRIESEN, *Driesa*, M. obr. Niem. w nowej Marchii Brandeburskiej, z dobrą fortecą. Szwedzi wzięli go r. 1630. lecz 1650. oddali. Leży nad rz. Nelzą, o 12. m. od Landsberga. dł. 33. 36. sz. 52. 26.

DRIN, *Drino*, *Drinus*, Dryn czarny, rz. Turcyi Europ. wypływa z góry *Marinai*, przy granicach Arabii, i wpada w odnogę Dryńską, która składa część odnogi Wenneckiej.

DRINAWARD, *Drinopolis*, M. Turcyi Europ. w Serwii na kępie oblanej rz. Drynem, m. 7. wyżej iey uścia w Sawę.

DROBIN, m. Pol. w Woi. Płockim, spustofałte.

DROGHEDA, *Pontana*, M. bardzo obronne, ludne i handlowne, stol. Hr. Louth, w Irlandyi, na port wygodny, sławne odniesionym zwycięstwem przez X. d'Orange, nad Jakubem II. r. 1690. Leży nad Boią, o 12. m. od Dublinu, 16. od Armagh. dł. 11. 20. sz. 53. 53.

DROHICZYN, m. Pol. dosyć znaczne w Woi. Podlaskim, stol. ziemi tegoż im. z Stwem grodowym, z szkołami, miejsce Seymiku i

Sądow. Miało zamek Krolewski, spalony od Litwy r. 1384. Leży nad Bugiem, m. 10. od Bielska, 20. od Warszawy. Drohicka ziemia Seymikuie w Drohiczyźnie, obiera Posłów 2. Dep. 1. Sądy ziemskie agituia się w Drohiczyźnie, Sokołowie, w Miedzny i Mokobodach koleją. Grunta ma urodzajne, Obywatele dość znaczny prowadzą handel na swe produkta. Dawniej iak świadczy Gważyn z ziemi tej i Bielskiej w potrzebie famey Szlachty sławalo na 20. tysięcy.

DROHOBYCZ, m. w Woi. Ruskim, pod pan. Austr. z Stwem, w gruncie bardzo żyznym; stol. Dystryktu, w cyr. Samborskim, od Sambora m. 4.

DROHUBUSK, albo *Dorohobusk*, m. Pol. w Pow. Włodzimirskim, z Opac. Greckim, od Ostruga m. 5. na pośn. nad rz. Horyniem.

DROITWICH, m. Angl. w Hr. Worcesterfkim, znaczne przednią solą, którą tam biorą z trzech zup. Pofyta 2. Dep. na Parl. dł. 15. 26. sz. 52. 20.

DROM, Droma, rz. w Normandyi, o m. 8. od swego źródła łączy się z fosją *Souey*. Jest rz. tegoż im. w Delfinacie, która wpada w Ren przy Liwronie.

DROMORA, *Dromoria*, m. Irl. w Hr. Downeńskim z Bisk. o m. 7. na północ ku z. od Downy.

DRONERO, *Draconerium*, m. Włoskie w Piemontcie, w Margr Salzkim, przy Alpach nad rz. Makrą, na ktorej znajduje się most wykości podziwienia godny.

DRONTHEIM, *Nidrosia*, wielkie i bogate M. Norwegii, stol. wielkorządztwa tegoż im. z Arcy Bisk. i wygodnym portem nal. do Krol. Duńskiego. Handel prowadzi wielki. R. 1658. od Szwedow wzięte było, ale tegoż r. od Duńczykow odebrane zostało. Ustąpione było Krol. Duńskiemu traktatem Kopenhadzkiem r. 1660. zewiżad prawie

oblane jest morzem i rzeką Nidderą. Leży o m. 95. na pośn. ku w. od Bergen, 136. od Kopenhagi, 108. od Sztokolmu. dł. 28. sz. 63. 15.

DRONTHEIM-HUS, Prow. Norwegii, jest największą częścią tego Krol. rozciągała od połud. ku pośn. na z. oblewa ją Ocean, na pośn. golf Wardhuski, na połud. Bergienski, na w. graniczy z Szwecyą. Nie jest ludna, z przyczyny wielkich gór, które się po całym rozciągają Kraiu. Drontheim jest iey M. S.

DROSENDORF, M. niż. Austrii z zamkiem, blisko granic Morawii, o m. 3. od Znaimu.

DROSSEN, M. Niem. w nowym Marchii, ma fabryki dobrych sukien, o 4. m. od Kuſtrynu.

DROUVILLE, Baronía Fr. w Lotaryngii, o m. 2. od Lunewilli.

DROUX, m. Fr. o m. 2. od Doraty.

DRUIA, lub *Sapieżyn*, m. Pol. w Woiew. Wileńskim, dosyć znaczne i handlowne, drewniane, nad rz. Dzwina, z zamkiem dobrym na pograniczu Połockim, m. 6. od Bratławia.

DRUSSENHEIM, m. obr. w niż. Alfacji nad rz. Moterą, blisko Renu, o 6. m. od Straßburgu, w Hr. Lichtembergskim, opanowane od Cef. r. 1704. ale odebrane od Franc. było po dwudniowym ataku r. 1706.

DRUY, Baronía Franc. w Niewerneńskim Pow. o 4. m. od Niewerny.

DRUŻBAKI, po Niem. *Rauschenbach*, wieś Pol. w Stwie Szpiżkim, il. łąziami i wodami zdrowymi. Ciekawe iey są wody obracające ziemię w kamień, z kąd grobie rury wodne, &c. widzieć jest zkamieniałe, lub obrotne kamieniem. Ma także wody obracające żelazo w miedź, tudzież wody zimne, a zawsze wrzące, wody kwaśne i inne tak nieznosney ewaporacyi, iż ptaśtwo po nad nie przelatujące zdy-

cha. Jest od Krakowa m. 15. od Białej m. 1.

DRUZOWIE, *Drusi*, Narod Syrii mieszkający w ziemi świętej na Libanie i Antilibanie. Obyczaje iego nie są nam znaiome. Zdaie się, iż to są potomki Chrześcian prześladowanych, którzy się na te schronili góry. Amurat IV. Kray ich obrocil w Prow. Ottomańską.

DRWECA, rz. Pol. w Woi. Pomorskim, wpada w wiś.

DRYBENTZ, rz. w Prusiech, wypływa z Hokerlandyi, rozgranicza Woi. Chelmińskie od ziemi Michałowskiej, i Mazowża, wpada w wiś.

DRZEWICA, m. Pol. w Woi. Sandomirskim, piękne i porządne, il. rudami żelaznemi, i fabryką pasów dosyć znaczną, gdyby była w swym utrzymywana stanie. Jest imienia Szaniawskich.

DRYSZYN, m. Pol. w Woi. Mściławskim pod pan. Rosyjskim, od Mohylewa na w. m. 10.

DUAK, ob. Doway.

DUAR, m. obronne Dalmacyi blisko brzegu wśch. Cettiny, na połud. Almissy, nal. do Wenetow, którzy tu mocny utrzymują garnizon.

DUBIN, m. Niem. w Xstwie Saskim z zamkiem nad rz. Muldą, między Lipskiem i Wittenbergiem. Niedaleko miasta tego znajduje się koperwas, siarka i hałm.

DUBLIN, *Dublinum*, M. S. Irlandyi w Prow. Linsterskiej w Hr. tegoż im. Jest wielkie, bogate, piękne i ludne, ma Arcy Bisk. Parlament i Kollegium wspaniałe Akademii fundowane od Krolowej Elżbiety r. 1591. Rezydencją jest Vice-Reya Irlandzkiego, i sprawiedliwość tym prawie idzie tu trybem co i w Londynie. Liczy wiele wspaniałych budynkow. Załamanie się izby Parlamentowej wielkiej w czasie sławnych Obrad, wielu Irlandczykow o śmierć przypawiło r. 1782. Ma Port wygodny. Jakob Usseryusz ztąd był rodem. Leży nad

rz. Liffi, blisko morza, w kraju żywnym o m. 75. od Edynburga, 85. od Londynu, dl. 11. 15. sz. 53. 18. Hrabstwo Dublińskie rozciąga się wzdłuż na m. 8. w szerz na m. 4.

DUBOURG, Opac. Fr. August. niedaleko Nantes, czyni do roku 1800. liwr. *Duca i Duclaire*, są m. Fr. w Normandy.

DUBIENKA, m. Pol. dosyć porządne, znaczne szpichlerzami, czyli składem zboż., osiadłe jest cieśłami, leży nad Bugiem, z kąd wiele fiatkok Pol. do Gdańska corocznie płynie. Jest od Chelma m. 2.

DUBENOW, m. Inflanckie nad zbiegiem rz. Dubny z Dźwiną, na z. Dyneburga.

DUBINKI, m. Pol. w Woi. Wileńskim imienia Radziwiłłow, z zamkiem zapadłym; od Wilna na poln. m. 7.

DUBISSA, rz. w Xstwie Zmndzkim, łączy się z Niemnem, płynie pod Rosienie.

DUBNO, znaczne M. Pol. w Woi. Wołyńskim, z zamkiem dobrym i Opac. Bazylińskim, fi. kontraktami i ordynacją Xiążąt Sanguszkow. Jest dosyć handlowne i mocne nad rz. Irwą od Brodow m. 7. od Lwowa 20. od Berdyczowa 26. od Warszawy 62.

DUBROWICA, lub Dąbro-wica, m. Pol. w Woi. Brzeńskim Lit. z szkołami; niegdyś Xiśwo Lit. Jest nad Horniem.

DUBROWNA, lub Dąbro-wna, m. Pol. w Woi. Witebskim pod pan. Rosyjskim, nad Dnieprem od Orły m. 3. od Smoleńska 18.

DUDERNSTADT, *Duderstadt*, M. Niem. w Xstwie Brunświckim, nal. do Elekt. Mogunckiego od r. 1365. którego mu ukąpione było. Leży nad rz. Wip-perą, o 6. m. na w. od Gottingi, 15. od Kalselu, 52. od Moguncyi, dl. 28. 1. sz. 51. 34.

DUGSME, m. Fr. w Burgundyi nad Sekwaną o m. 4. od Cha-

tyllon. Okolica od niego bierze swoje nazwisko.

DUFFEL, m. w Brabancyi Austr. między Maliną i Lierą nad rz. Nethą.

DUFFERIN, m. Irlandyi w Hr. Downeńskim, wysyła 1. Dep. na Parl.

DUISBURG, *Tentoburgum*, M. Niem. w Cyr. Westfali, w X. Kliwii z Akademią, fund. r. 1656, przedtem Cesarzkie, teraz nal. do Króla Prus. leży nad rz. Roora, blisko Renu, o m. 5. od Dusseldorpu, 14. od Kolonii, dl. 24. 25. sz. 52. 24.

DUKLA, m. Pol. w Woi. San-domirskim, jest handlowne, pięknym ozdobione palacem, i osiadłe; teraz pod pan. Austr. w Cyr. Pił-źnińskim, od Lwowa m. 31. od Czucz 8.

DULCIGNO, *Dolcigno*, *Ulcinium*, *Dulcynia*, M. obronne Turcyi Europ. w wyż. Albanii, z Bisk. i portem wygodnym, i mocną cytadelą. Wenetowie oblegli go r. 1696. lecz bezskutecznie. Obywatele miasta tego pod imieniem Dulejgnotow popolicie rozbojem morskim bawią się. Leży nad rz. Driną, niedaleko starego Dulcigno, o 4. m. od Antybaru, 8. od Skutary, dl. 37. 2. sz. 41. 54.

DULECK, m. Irlandzkie o m. 9. od Dublinu, posyła 1. Dep. na Parl.

DULMEN, *Dulma*, m. Niem. w Bisk. Monasterkim, z Opac. m. 7. od Monasteru.

DUNBAR, ob. Dunbar.

DUMBLAN, *Dumblanum*, m. Szkockie w Hr. Montheickim, fi. zwycięstwem odniesionym przez X. *Argila*, r. 1715. nad Partyzantami Pretendenta Tronu. Leży nad rz. Theetą, o m. 2. od Sterlinga, 12. od Edynburga, dl. 14. 16. sz. 56. 34.

DUN-LE-ROI, *Dunum-Regis*, m. Fr. w Pow. Biturycyjskim, nad Auroną, m. 7. na pold. ku w. od

od Bituryki, 10. od Niwerny.

DUNA, ob. Dźwina.

DUNAY, *Danubius*, po Niemiecku *Donau*, wielka i najsłynniejsza w Europie rz. wypływa z lasu czarnego w Szwabach przy Zumberdze, płynie od z. ku w. przez Szwabią Bawaryą Austryą Węgry i Turcyą Europejską, a zabierając w się innych rzek bardzo wiele, kilką korytami wpada w morze czarne, z takim pędem, że od swego uścicia na m. 10. iako doświadczone, zachowuje wodę słodką w morzu. W miejscu blizkim uścicia tej rzeki, poławia się pewna mała ryba, która włożona w butelkę nalaną wodą rzeczną z trochę piasku na spódzie, oznacza swą spokojnością, lub ruszaniem się, różne odmiany czasu, lepiej i pewniej, niżeli Termometra.

DUNAIEC, rz. Pol. wypada z gór Karpackich, białe i czarne łączy się przy Nowymtargu, płynie po pod Krosienko, Sandecz, Zakliczyn, powiększony uściem Popradu wpada w Wisłę.

DUNBAR, czyli BUMBAR, *Bara* M. Szkockie, w Prow. Lothianie, z portem sławnym połowem śledzi i sumow, tudzież przegrana Karola II. 1650. Posyła 1. Dep. na Parl. leży o m. 9. na w. od Edynburga, 7. od Berwicku, 118. od Londynu, dl. 15. 23. sz. 56. 12.

DUNBARTON, albo Dun-briton, *Castrum Britonum*, *Dunbritoniam*, M. Szkockie, stol. Hr. Lenoxeńskiego, wysyła 1. Dep. na Parl. Ma zamek ieden z najo-brońniejszych w Europie, do którego schroniwszy się Bretowie, utrzymywali się w nim więcej iak lat 300. Leży przy zbiegu rzek Leweny i Kleydy, na wysokiej przetrwistej skałe, o m. 4. od Glaskowa, 18. od Edynburga, 130. od Londynu, dl. 13. 15. sz. 56. 38.

DUNDALKA, *Dundalkum*, M. Bisk. w Irl. w Hr. Lutheńskim, z portem bardzo wygodnym, wy-

Tom I.

syła Dep. na Parl. o m. 3. na poln. ku w. od Luthy.

DUNDE, *Diedonum*, Dunda, M. Szkocyi poln. w Prow. Anghuskiej, znaczne swym położeniem, mocą, handlem i rodem fi. historyka Boerynsza. Kromwel dobył go przez attak, leży nad rz. Tayą, o m. 5. od Perthy, 12. na poln. od Edynburga, 121. od Londynu, dl. 15. 5. sz. 56. 42.

DUNEBURG, forteca w Inflanciech, nad rz. Dźwiną, z Starostwem dawniej stol. Woi. Inflanckiego, ma zamek sypany, lecz zaniedbany, i szkoły. Jest od Rygi na w. około m. 34.

DUNAMUNDA, po Niem. *Dilaemundt*, forteca Inflandt, przy uściu rz. Dźwiny, wzięta od Szwedow r. 1621. a od Moskalow na początku wieku tego. dl. 42. sz. 57.

DUNES, termin Franc. czyli nazwisko wzgórkow piaszczystych, które się wznoszą na brzegach nadmorskich Prowincyi, i służą im za wały załanianiające od zalania kraiu w przypadku wylewu morza nad brzegi. Szczególniej tym nazwiskiem, zowie się pomorze Flandryi, które jest między Dunkierką i Newportem. (Turenniusz tu fi. wygrał potyczkę r. 1658.) I brzegom wichodnim Angli. na przeciw Kenty na poln. Doweru załanionym fortecą *Sandun*, *Daab*, i *Walmar*.

DUNES, m. Fr. w Kondomskim Pow. o m. 1. od Garomny, między rz. *Giers* i *Boise*.

DUNFREIS, *Dunfreia*, M. piękne i bardzo handlowne w Szkocyi pold. w Prow. Nitydalii. Posyła 1. Dep. na Parl. leży nad rz. Nithą, na której piękny most kamienny jest zmurowany, o m. 22. od Edynburga, dl. 13. 50. sz. 55. 8.

DUNGAL, ob. Dunnegal. DUNGANNON, M. Irlan. w Hr. Tyrońskim, z stanowiskiem dla okrętow bardzo wygodnym o m. 4.

Y

od Armagh. Deputuje na Parl. dl. 10. 50. sz. 54. 30.

DUNGARWAN, *Dungarwanum*, M. Irland. w Hr. Waterfordzkim, z zamkiem obronnym; wysła Dep. na Parl. m. 9. od Waterfordu na półd. ku z. dl. 10. 12. sz. 52. 2.

DUNGEANON, albo *Duncannon*, *Duncanonium*, M. Irland. w Hr. Wexfordzkim, z zamkiem dobrym, od którego dependuje port Waterfordzki, leżący o m. 3.

DUNIN, m. Pol. w Wojs. Brzeskim Książskim z Stwem.

DUNKEL, *Ducheldinum*, m. Szkockie w Perthshire nad rz. Tafą, sławne zwycięstwem odniesionym przez Króla Angiel. nad wojskami Pretendenta. Leży o 4. m. od Perthy, 14. od Edynburga, 123. od Londynu, dl. 14. 10. sz. 56. 55.

DUNKERKA, *Dumikierka*, piękne i znaczne M. Fr. we Flandryi z portem wygodnym r. 1558. Franc. zdobyli go byli na Angl. i ustąpili Hiszp. przez traktat Kambreski, którym odebrał Xz. *Enguizen*, r. 1646. po wrocie go Hiszpanom Generał Turenne uchwycił go po potyczce, r. 1658. przy Duness, i znowu przeszło do Anglików, od których Ludwik XIV. kupił to miasto r. 1662. i wystawił twierdze podziwiania godne, które potem były zburzone, i port jego zawalony mocą traktatu Utrechckiego. Odnowione były znowu twierdze Dunkierki, ale przez traktat Wersalski r. 1763. powinny być powtórnie być rozwalone. Wszystkie tu domy murywane są z cegły białej pod jeden wymiar. Leżą mieszkańcy na 80. tysięcy. Główną jest sławne Marynarza Jana Barth. Leży od Nieuporta na półd. ku z. o m. 6. od Gravel. Ostendy, 9. od Paryża, 62. od Gandawy, 18. dl. 20. 2. sz. 51. 2.

DUNKESPIEL, *Dunkelsula*, M. wolne, Cesarzkie, w Szwabii nad rz. Wernitzą. Ma radę wielką i małą. Wielką częścią z katolików,

częścią z lutrow składa się, mała zaś z famych katolików Obywateli znaczny prowadzą handel sierpami i sukniem, r. 1770. uwolnione zostało od prawa Kadukowego we Franc. leży o m. 16. od Neuburga, 15. od Norymbergi, dl. 29. 5. sz. 49. 2.

DUNELACECASTLE, M. obronne Irland. o m. 4. od Antrimy. Leży na skale blizkiej morza, i od lądu kanałem jest oddzielone.

DUNNEGAL, albo *Dunghal*, m. Irlandzkie i Hr. inaczej zwane Tyrkonelią. Wyłyla 1. Dep. na Parl. leży o m. 40. od Dublinu, o 2. m. od tego miasta, znajduje się iaskinia, nazwana *Czyszcio Sgo Patrycego*, w Ultonii, dl. 9. 28. sz. 54. 36.

DUNOIS, *Dunensis Pagus*, Dunesski Pow. we Fr. z tyt. Hr. *Chateaudun* jego M. S.

DUNS, *Dunsum*, M. Szkocyl. półd. w Hr. Mercey, sławne podług zdania niektórych urodzeniem niezrozumiałego doktora Jana *Dun Scot*, o m. 10. na półd. ku w. od Edynburga, 110. od Londynu, sz. 55. 58. dl. 15. 25.

DUNSTAFAL, m. Szkockie pryncypalne w Pow. Lomarskim z portem.

DUNSKIE Krolestwo, ob. Dania.

DUNWICK, m. Angielskie w Pow. Suffolkshe, o m. 5. od Ipswiku, wysła 2. Dep. na Parl.

DUQUELA, *Dukwela*, Prow. Afr. w Krol. Marokańskim, długa m. 30. szer. 24. Azamur iey M. S. obituje w zboże i bydło.

DURANCE, rz. Fr. wypływa z Alpów, wpada w Rodan o milę za Awenionem. Wylewy iey dla mieszkańców są mocno szkodliwe. Nie jest sławna.

DURANGO, M. Hiszp. dosyć ładne, w Biskai o 4. m. od Bilbao.

DURANGO, m. Amer. poln. w nowej Biskai, czyniący część nowej Hiszp. z Bisk. Suffr. Meksy-

kańskiego. Leży w kraiu dziwnie urodzajnym, i obfitującym w sżyby solne, dl. 271. 15. sz. 24. 30.

DURAS, *Duracium*, m. Fr. w Akwitanii o m. 13. od Agenny, ma tyt. Hr. od r. 1688.

DURAVEL, m. Fr. w Pow. Querci, nad rz. Lotą o m. 1. od Fumeli, dl. 18. 40. sz. 45. 40.

DURAZZO, *Dyrrachium*, dawne i s. M. Turcyi Europ. w Albanii z Arcy-Bisk. obrządku Łacińskiego i portem wygodnym przy odnoże Weneckiej, o 17. m. od Skutary, 7. od Kroy, 30. od Otrenty, dl. 37. 2. sz. 41. 25.

DURAK, M. Perskie, przy zbiegu rz. Eufratu i Tygrisa, sławne swemi trzcinami do pisania zdaniem, dl. 74. 32. sz. 32. 15.

DURBEN, m. Kurlandyi z zamkiem nad rzeczką tegoż im. celne jest swej parafii, od Goldyngi na półd. blisko m. 6.

DURBU, albo *Durbuy*, *Durbutum*, m. i Hr. w Xstwie Luksemburskim, o m. 10. od Leodium, 13. od Namuru, 12. od Dinant, dl. 23. 18. sz. 50. 15.

DURCKEIM, m. Niem. w Palatynacie o m. 5. od Neustadtu i Spiry, dl. 25. 30. sz. 49. 26.

DUREN, Doren, Dueren, *Durena*, *Duria*, czyli *Marcadurum*, M. Niem. w Cyr. Westfalskim, w Xstwie Juliaceńskim, przedtym Cesarzkie, teraz od r. 1407. nal. do Xcia Juliaceńskiego. Karol V. wziął go przez attak r. 1543. a potem od Generała *Rose*, r. 1642. dobyte było, i tegoż r. odebrały go wojska Cesar. Leży nad rz. Roerą o m. 5. od Juliaku, 10. od Kolonii, dl. 24. 15. sz. 50. 46.

DURETAL, m. Fr. w Andegawii nad rz. Ligerą, ma piękny pałac, obituje w wino i zboże o m. 3. od Fleche.

DURFORT, m. Fr. m. 3. od Castelnauary, inne o m. 3. od Alezy.

DURGUT, m. Turcyi Azyat.

o m. 15. od Smirny.

DURHAM, *Dunelmum*, M. znaczne Angiel. stol. Prow. tegoż im. z Bisk. Suffr. Arcy-Bisk. Yorkskiego i zamkiem pięknym rezydencyj. Biskupa. Powietrze ma zdrowe, chleb dziwnie smaczny. Niedaleko miasta tego, r. 1346. wojska Szkockie od Anglików zniesione były, i Dawid Brus Krol ich w niewolę poymany. Prowincya i M. po 2. Dep. na Parl. wysła. Leży nad rz. Warą, o 70. m. od Londynu, dl. 15. 55. sz. 54. 45.

DURNBERG, albo *Turnberg*, jest to nazwisko jednego miejsca w Arcy-Bisk. Saltzburkskim położonego, z kąd wodę słoną kanałami prowadzą do Hellein, i tam ją przeważają.

DURNSTEIN, pałac rozrywki Bisk. Wormackiego, o 3. m. od Wormacyi.

DUSSELDORF, *Dusseldorpium*, M. Niem. w Cyr. Westfalskim, w Xstwie Bergeńskim z pałacem, w którym Elekt. Woiewoda dawniej często przemierzował, tu Francuzi rozlokowali byli swe wojska, podczas wojny, o sukcesyją Hiszpańską ale, r. 1708. wycognąć się musieli. Leży nad rz. Duslę, w tym miejscu, gdzie też rzeka wpada w Ren o m. 9. od Kolonii 25. od Monasteru, dl. 24. 28. sz. 51. 12.

DUSSELTALL, Opactwo Cyfsterskie fundowane r. 1707. o ćwierć mili od Dusseldorfu.

DUTLINGEN, *Dutlinga*, m. Niem. w Szwabii z mostem na Dunaju, i zamkiem obronnym, stojącym na górze za miastem, blisko Rotweli, nal. do Xstwu Wirtemberskiego, o m. 12. od Schaffuzy, dl. 26. 27. w okolicach miasta znajdują się obite miny żelazne.

DUWR, ob. Dower.

DWOCH-MOSTOW, ob. Zweibrück.

DYBOW, m. Pol. w Wojs. Inowrocławskim, z Stwem, naprzeciw Xij

Torunia.

DYNEBURG, ob. Dünburg. **DYRWIANY** wielkie, m. w Xstwie Zmudzkiem stol. Powiatu, ma swego Ciwuna. Sady Powiatu Wielko-Dyrwiańskiego agituja się w Tellzewie. Niedaleko są małe Dyrwiany z swym Powiatem.

DZIAŁOSZYN, m. Pol. w ziemi Wieluńskiej, spustoszone, przyozdobione ogrodem pięknym. Od Wielunia m. 2.

DZIEWIENISZKI, m. Pol. w Woj. Wileńskim z Stwem, od Lidy na poln. m. 9.

DZIKIE POLE, *Campi deserti*, Kraina nowey Serwii między Polskimi granicami i Dnieprem; nal. do Moskwy, pełna stepow, mało mieszkana od Tatarow, pamiętna przegraną wojsk Polskich r. 1386.

DZISNA, m. Pol. w Woj. Połockim pod pan. Rosyjskim. Leży blisko uścia rz. Dziny w Dzwine.

DZIESNA, rz. Pol. ma źródło w Pow. Wilkomirskim, płynie przez Pow. Brańskowski i w Woj. Połockim wpada w Dzwine.

DZWINA, *Chefinus Duina*, rz. w Państwie Rosyjskim, wpada w morze białe. Jest tegoż nazwiska Prowincja, ktorey Archangel jest M. S. graniczy ona na poln. z morzem białym i Jugoryą, na w. z Zyrainą, na z. z Ucingią, na połud. z Prowincjami Waga, i Onega.

DZWINA, rz. Pol. zaczyna się w Moskwie, płynie około Witepska, Połocka, Dyneburga, Rygi i wpada w morze Bałtyckie. Jest sławną.

E

EARNA, wiel. jezioro Irl. w Prow. Ultonii, w Hr. Farmanagh.

EAST-MEATH, Hr. Irl. w Prow. Leinster, jest piękne, bogate i ludne, długie i szerokie na m. 13. Kells jest M. S.

EATON, albo *Етон*, *Etona*, m. Angl. nad Tamizą, naprzeciwko Windfor, sławne Kollegium fundowanym r. 1443. przez Henryka VI. w którym 70. studentow edukuje się *gratis*, a ztamtąd wysyłaia ich do Kollegium Kambrydzkiego.

EACOURT, Opac. Fr. August. m. 2. od Bapaume.

EAUNES, Opac. Cyfter. we Fr. m. 3. od Toulouzy, czyni 2000. liwr.

EAUSE, *Elusa*, dawne m. Fr. w Armagnac, niegdyś stołeczne *Novempopulani*, m. 7. od Kondomy. dl. 17. 42. sz. 43. 56.

EBELEBEN, m. Niem. w cyrwyli. Saxonii w Turynii, z zamkiem pięknym i Kollegium, m. 5. na w. od Mulhausen.

EBERBACH, *Everbachium*, M. Niem. w Palatynacie Reńskim, o pulmili od Moissbach, nad rz. Necką, sławne winami. Jest inne tegoż im. w Alfacji, m. 3. od Haguenau.

EBERBERG, albo *EBERBURG*, zamek w Niem. w Palat. Reńskim. Generał *Rose* dobył go r. 1639. Landgraf Hesse-Kasselski prożno o jego kusił się dobyć r. 1692. Leży przy uściu rzek Nawy i Alfiery, m. 2. od Kreutznachy, 5. od Bingeny. dl. 25. 5. sz. 49. 53.

EBERMUNSTER, Opac. Bened. o m. 1. od Schelestat, w Alfacji.

EBERSDORFF, *Ala nova*, daw. Opac. Niem. w Misnii, blisko Chemnitz.

EBERSDORFF, m. i zamek w Misnii blisko Geta.

EBERSDORF, *Ala nova*, pałac rozrywki Dworu Wiedeńskiego w niż. Austrii, na wyspie Schoechet uformowanej od Dunaju, m. 5. od Wiednia na w. dl. 54. 56. sz. 48. 32.

EBERSTEIN, Hr. położone w lesie czaraym, między Margr. Badeniskim i X. Wirtembergskim, długie m. 12. sz. m. 6. Zamek Ebersteinski leżący o 3. m. od Baden,

nal. do Margrabi Badeniskiego. dl. 25. 52. sz. 48. 40.

EBERSTEIN, inne Hr. Niem. w Kraiu Hannowerskim. Zamek tytułarny tego Hr. leży na górze, między Oldenburgiem i Bewern w Kraiu Branświckim, blisko Wefery.

EBOLI, ob. Evoli.

EBORA, ob. Evora.

EBORACH, albo *EBERACH*, Klasztor w Bisk. Wurtzburskim, gdzie chowaią ferca wszystkich Biskupow Wurtzburskich.

EBER, *Iber*, jedna z pomiędzy większych rzek Hiszp. bierze swój początek na pograniczu dawney Kastylii, w górach Santyllańskich, płynie przez Arragonią, Katalonią, i wpada w morze śródziemne między Tortozy. Wody iej są bardzo zdrowe. Zaczyna być sławną dla batow pod Tadella.

EBREUIL, *Ebiogilum*, m. Fr. w Arwernii, m. 8. od Riom, 10. od Clermont, z Opac. Bened. przynależącym do roku 6000. liwr. dl. 20. 40. sz. 46. 5.

EBROIKA, ob. Evreux.

EBSDORF, dawne, piękne i bogate Opac. Panten Luterskich w X. Zell, m. 6. od Luneburgu.

ECHALIS, ob. Eschalis.

ECHAUFOUR, m. Fr. w Norm. m. 4. od Seezy.

ECHEBRUNE, m. Fr. m. 5. od Saintes.

ECHELLE, termin geograficzny Francuzki, znaczący port albo miasto handlowne przy morzu śródziemnym w Azji, przy Oceanie zaś leżące *Escales* nazywaią się: tak w tych iako w tamtych Narody Europejskie niektore, swych utrzymują Konsulow.

ECHELLE-DIEU, ob. Escalieu.

ECHELLES, (les) *Scalae*, M. Sabaudzkie, znaczne wspaniałym grobem marmurowym, m. 2. od wielkiej Kartuzyi. dl. 23. 25. sz. 45. 20.

ECHELSEK, m. Flandryi

z zamkiem obr. m. 2. od Bergues.

ECHILLEUSE, m. Fr. w Gatyneńskim Pow. m. 3. od Pithiviers.

ECHTEREN, albo *Epternach*, *Epternacum*, M. w Xstwie Luxemburskim, m. 4. od Treviry nad rz. Surą, z Opac. Bened. gdzie znajduje się grob Sgo Wilbroda. W tymże Opac. widzieć jest text Ewangeli; bardzo dawny, językiem Saxonow napisany.

ECIYA, ob. Exia.

ECKARDSBERG, m. Turynii, założone r. 998. od Ekarda Margrabi Misnii, o m. 4. od Naumburga. W okolicach znajduje się kopalwas.

EKARTSBERG, m. w wyż. Luzacyi blisko Zittau.

ECKEREN, wieś w Niderlandzie w Margr. Antwerpskim, sławne batalią między Fr. i Sprzymierzonymi odprawioną r. 1703. m. 2. od Antwerpji, 9. od Bredy. dl. 21. 57. sz. 51. 18.

ECLARON, m. Fr. w Szamp. nad rz. Blezą, z tyt. Baronii, m. 5. od Joinville.

ECLUSE, albo *SLUIS*, *Sluſa*, Ekluza, m. obr. w Niderl. Holend. w Flandryi z portem dziwnie wygodnym, i słuzami. Anglicy r. 1405. prożno o jego kusił się dobyć. Hollendrzy pod kommandą X. Maurycego de Nassau dobyli go r. 1604. Leży nad morzem, m. 3. od Bruges, 5. od Middelburga. dl. 20. 54. sz. 51. 18. Jest inne tegoż im. m. w Flandryi, m. 3. od Duaku.

ECLUSE, albo *LA CLUSE*, forteca nad Renem, blisko niey Ren ginie w skał, a potem o kilka staj pokazuje się.

ECOLIERS, (le Val des) *Vallis Scholarum*, Opac. Fr. w Bassigny, nad rz. Marną, m. 1. od Chaumont.

ECOS, m. Fr. w Norm. m. 3. od Gisors.

ECOUCHE, m. w Norm. nad rz. Orną, 2. m. od Argentan.

ECOUIS, *Escovium*, m. Fr. w

Norm. m. 2. od Andely, ma tyt. Hr. ECS-MIAZIN, ob. Trois-Eglises.

ECUREY, Opac. Cyft. fund. r. 1144. m. 5. od Barni Xiążęcego we Fr.

EDAM, M. w Niderl. Holl. sławne ferami, m. 2. od Horny, 3. od Amsterdamu. dl. 52. 33. sz. 22. 28.

EDEN, m. w Kurlandyi z znacznymi rudami żelaznymi i butą miedzianą, w Pow. Goldyńskim.

EDER, *Aedera*, *Adrana* & *Adranus*, rz. w Czechach, wpada w Elbę w Lentmerczy.

EDERABAD, ob. Bagnagar.

EDIMBURG, *Aneda*, *Edemburgum*, Edyburg, piękne i obfzerne M. S. Szkocyi i Hr. tegoż im. ktore i. Dep. na Parl. wysyła. Przedtym było siedliskiem Krolow. Ma zamek, który za niedobytą poczytują, przeto iż na wylokciey i niedostępnay jest położony skale. Ma Akademią, Pałac wspaniały, Kościół duży i dziwnie piękny. W Bibliotece Akademii widzieć jest rog kilka calow długi, który r. 1671. niewieście iedney lat już 50. mającey, był upilowany, a ktora lat ieszcze 12. po tey operacyi żyła. Alexander de Chales, Robert Barclay, Gilbert Burnet, ztąd byli rodem. Leży o pół mili od morza, w kraju żyłnym i miłym, o 75. m. od Dublinu, 120. od Londynu, 180. od Paryża. dl. 14. 34. 55. sz. 55. 58.

SEDMONSBURY, *Sanctus Edmundus*, M. Angl. w Prow. Suffolk, wysyła 2. Dep. na Parl. m. 20. od Londynu. dl. 18. 30. sz. 52. 20.

EFFERDING, m. Niem. w wyż. Austr. m. 31. od Lintz. dl. 31. 48. sz. 48. 18.

EGER, *Egra*, rz. znacznieyza w Czechach, bierze początek w Frankonii, i wpada w Elbę.

EGG, zamek wyż. Karnioli, m. 5. od Laubach.

EGLISOW, albo EGLISAU, *Eglisovia*, M. w Kant. Zurych nad Renem, częstym trzęsieniem ziemi

podlega. dl. 26. 15. sz. 47. 45.¹ EGMONT, Kray poln. Hollandyi, od ktorego znaczna familia swe bierze nazwisko.

EGERA, lub AEGERI, *Aque Regia*, ad *aquas regias*. Towarzystwo czyli liga Szwaycarska, ktora z miastem Zug, i Towarzystwem Menzygeńskim i Barskim, składa u dzielnosc Kantonu Zug.

EGERI-SEE, Egierskie iezioro. Jest bardzo głębokie i pełneryb, na milę długie. Loretz rz. z niego wypływa. Wieś Egera jest nad tym ieziorem, m. 3. od Zug.

EGRA, Egere, albo Eger, *Mesnogada*, *Egra*, piękne, i obr. M. w Czechach, przedtym Cesar. lecz teraz nal. do domu Austr. Rząd jego zostaje przy czterech Burmistrzach. R. 1742. od Fr. opanowane, a 1743. od Austr. odebrane zostało: tu narodził się Gašpar Bruschius. Leży nad rz. Egrą, m. 38. od Pragi, 15. od Kulembachu, 32. od Wiednia. dl. 30. sz. 50. 2.

EGUELECUINGIL, m. Afr. w Prow. Hea, w Krol. Marok. stoi na górze bardzo przykrey.

EGIPT, *Egyptus*, znaczny Kray Afr. długi m. 200. szeroki 50. graniczy na połud. z Nubią, na półn. z morzem śródziemnym, na w. z morzem czerwonym, i przesmykiem Suez, na z. z Barbary. Dzielę się na wyższy niższy i średni. Niższy rozciąga się do miasta Kairu, średni od miasta Kairu aż do Benefuef, wyższy zanyma w sobie dawną Tebaide. Kray to urodzajny, nie tak atoli dobrze iak przedtym uprawny i ludny. Mieszkańcy jest od Koptow, i ci właściwi są jego rodacy: tudzież od Maurów, Arabów, Greków i Turków, którzy są jego Panami. Położenie Egiptu dziwnie go sposobnym do handlu czyni, z przyczyny bliskości śródziemnego i czerwonego morza. Egipcyanie pierwsi zaczęli doskonalić nauki, nadewszystko Geometrya i Astronomia. Delcz w Egipcie pra-

wie nigdy nie pada. Długo Kray ten od własnych rządzony Krolow, nayprzedz Perłom, od tych Alexandrowi W. 2 za czasów Kleopatry Rzymianom dostał się. Omar Kalif i następca jego Abubeker zagarnął Egipt pod panowanie swoje, rządy jego powierzali wysyłanym z ramienia swego Sultanom. Mamelukowie wydali go im, spokojnie dzierzeli do r. 1517. ktorego Selim I. Cel. Ottomański Kray ten zawoiował, i odtąd przy Turkach zostało. Nil rz. płynie przezeń od połud. na półn. Kair jest M. S.

EHENHEIM, *Ehenkominum*, M. Alfacyi przedtym Cel. teraz do Fr. nal. od r. 1648. Leży nad rz. Ergelą, m. 5. od Strazburga. Znayduje się tu Opac. obrocone na Kapitułę 15. Kanoników.

EHINGEN, *Dramina*. *Ehinga*, nazwisko dwóch miast Niem. do domu Austr. nal. w Szwabii, jedne przyległe Dunaiovi, m. 4. od Ulmy, drugie nad Nékra, m. 2. od Tübingi.

EHRENBURG, *Erebergum*, forteca w Tyrolu, m. 10. od Kempten. Maurycy Elekt. Saski dobył iey r. 1552. Tegoż im. znayduie się w wyż. Śląsku dzierzawa między Jägerndorfem i Raciborzem.

EHRENBREITSTEIN, ob. Hermanstein.

EICHSFELD, Kray Niem. między Hasslą Turingią i X. Brunświckim, nal. do Elekt. Mogunckiego. dl. m. 12. sz. 8. Duderstadt jego M. S.

EIFFEL, *Estia*, *Eiffalia*, Pow. Niem. między X. Juliaku, Elekt. Trewirskim, X. Luxemburskim i Elekt. Kolońskim, nal. do Xcia d'Arenberg, i innych wielk. Xiążąt, a zatym od różnych cyrk. dependuie.

EIMBEK, M. S. X. Grubenhagen, przedtym Cel. teraz nal. do Elekt. Hannowerskiego, który z iego sztyb żelaznych i srebrnych ma wielkie dochody, m. 5. od Gottynę, 10. od Hildesheimu. dl. 27. 38.

sz. 51. 46.

EINSIEDEL, albo EINSIDEN, Einzydla, Opac. Bened. w Kant. Switz. jest Oyczyną Teofrasta Paracella.

EINVILLE, zamek zmurowany od Krola Stanisława o milę od Lunewilo.

EISENACH, *Isenacum*, piękne M. Niem. stoł. Kraiu tegoż im. długiego m. 12. sz. m. 10. w Turyn-gii. Ma sławne Kollegium, nal. do domu Saxe-Weimar. Jan Rosin ztąd był rodem. Leży nad rz. Neßlą, m. 8. od Smalkaldy, 15. od Erford. dl. 28. 6. sz. 50. 59.

EISENBERG, obr. zamek w Czechach w cyr. Satz. Inny tegoż im. zamek w Hr. Waldeck. Nazywa się też inaczej Hsenberg.

EISENHARTZ, w wyż. Styryi, ma obfite miny żelazne.

EISFELD, m. Frankonii, o 3. m. od Koburga, blisko źródła rzeki Werra.

EISGRUB, po Czesku Lednice, m. Morawii z zamkiem, w cyr. Brynnu, na pograniczu Austr. okolic wyborne wydaia wina.

EISLEBEN, *Istleba*, M. Niem. z zamkiem, w Hr. Mansfeldskim, sławne rodem Marcina Lutra, który był głową sekty tegoż nazwiska. Od r. 1570. zostało w Sekwestrze pod władzą Elekt. Sask. Leży o m. 3. od Mansfeld. dl. 29. 45. sz. 51. 40.

EITDEVET, daw. M. Afr. w Krol. Marok. w Prow. Hea. Leży na wierzchołku góry iedney zewsząd otoczoney skałami, i dwiema oblaney rz. Znayduia się w tym M. sławne Kraiowe szkoły.

EKELENFORD, *Ekelensfordia*, M. Dun. w X. Sleswiku przy morzu Balt. m. 5. od Sleswiku, 14. od Lubeki. dl. 27. 55. sz. 54. 40.

EKELBEK, m. Flandryi, m. 2. od Bergues, z zamkiem bardzo pięknym.

EKLIPTYKA, ob. Zodyak.

ELAN, *Etlamium*, Opac. Cyfer. Fr. fund. r. 1144. w Szampanii m. 2. od Meziars, czyni 6500. liwr.

ELBA, albo Elwa, *Iwa*, Wysep Włoski przy Toskanii naprzeciwko Piombino, pod protekcją Króla Neapolitańskiego, do którego miasto tegoż wyspu *Porto Longone*, nal. W. Xiaże Toskański ma tu swoją fortecę, *Porto Ferrato*. Wysep ten obfituje wminy żelazne i marmurowe.

ELBA, *Albis*, wiel. rz. Niem. wypływa z góry Geary, na pograniczu Czech i Szląska, w Cyr. Bunzlau, płynie przez Miśnią od Saxonii, i wpada w morze wyżey Hamburga.

ELBE, m. i Vice-Hr. Fr. w *Quercy*, m. 2. od *Ville-Franche*.

ELBEFELD, albo ELVERFELD, M. bogate w Xftwie Bergeńskim nad rz. Wupperą, która przez szrodek miasta płynie, i handel jego uftawia, m. 6. od Duffeldorpu.

ELBEUF, m. Fr. w Normandii nadane tyt. Xftwa Paroftwa od Henryka III. r. 1581. dla Karola Lotaryńskiego: Znayduie się tu ftawna fukienna manufaktura założona r. 1667. leży nad Sekwaną m. 4. od Rouen, 26. od Paryża, dl. 18. 8. sz. 49. 20. Inne tegoż im. m. nayduie się w Bray z zamkiem pięknym, o m. 6. od Andel.

ELBLĄG, *Elbinga*, po Niem. *Elbing*, M. Prufkie w Woi. Malborskim, Anzeatyckie, jedno z 3. wiel. miast Prufkich, handlowne, bogate, i ufortyfikowane, przyzobione pięknymi manufakturami, kościołami katolickim i luterskimi, z zamkiem. Ofadą iest Lubecką, i zażywa prawa Lubeckiego. Wprawach duchownych dependuje od Bisk. Warm. r. 1454. odpadło od Krzyżaków, r. 1626. i 1656. dobrowolnie poddało się Szwedom; przez pakta Bydgoskie, r. 1657. okolicę Elbląską zaftawiła Rzplta Pol. Fryderykowi Elekt. Brandebur-

skiemu w summie 400000. talarow, po śmierci Fryderyka syn jego obiał Elbląg, r. 1698. ale r. 1700. wrocil go Polakom, zrzekaiąc się prawa zaftawnego, za co mu 300000. talarow obiecano, i dla pewności tej summy kleynoty ze skarbu Królewskiego dane mu wzaftaw były, do summy tej przydać 50000. talarow, i niektóre użyteczne kondycye przyrzekło samo miasto Elbląg, co gdy do skutku nie przyszło, lubo inż na to podatek z mlynow był ułożony, wziął Elektor okolicę Elbląską, a przez traktat r. 1773. i Elbląg sam pod panowanie Prufkie przeszedł, r. 1703. oblegany był od Szwedow, a r. 1710. dobyty od Moskalow. Leży nad rz. Elbingą, w gruncie żyznym, mający podług Ręczyńskiego kamień agatowy, perły, dyamenty, rubiny, od Warławy m. 40. od Królewca 14. od Gdańska 10. dl. 37. 40. sz. 54. 12.

ELBINGEROD, m. w Kieftwie Grubenhagen, nad rz. Badą m. 5. od Halberftadu, inne tegoż im. m. leży o m. 4. od Duderftadu.

ELBURG, *Elburgum*, m. Niderlandu w Geldryi, wzięte od Franc. 1672. m. 4. od Harlemy, dl. 13. 20. sz. 52. 30.

ELCHA, *Illicum*, piękne m. Hifz. w Walencyi, w miejscu obftiuającym w daktyli i wino, o m. 4. od Alikanty, dl. 17. 25. sz. 38. 10.

ELCHINGEN, *Abbatia Elchenfensis*, Opac. Niem. w Szwabii, nad Dunajem, blisko Ulmy. Niedaleko od tego miejsca iest most na Dunaju.

ELEKTORSTWO, *Electo-ratus*, zowie się kray Niem. którego właściciel ma prawo głofowania na Elekcyi Cesarza. Elektorftw rachuię się 9. duchowne, a te są: Mogunckie, Trewirskie, i Kolofskie, 6. zaś świeckich; to iest, Czeskie, Bawarskie, Sakskie, Brandebur-

deburskie, Palat i Hannoverfkie. Ze zaś r. 1777. Elektor Palatyński zoftał dziedzicem Bawaryi, przeto teraz dwa te tytuły Elektorftwa, ieden tylko składają, a tak pięć tylko Elektorftw świeckich liczy się.

ELEPHANT, *Elefanta*, czyli Słonia wysep Indoftanu, przy brzegach Malabaru, o m. 3. od wyspy Bombayny; tak nazwany dla figury Słonia, który tu widzieć się daie wyróżniony na ftale, i tey wielkości, iak doń prawdziwy. W tymże miejscu, widzieć iest konia kamiennego, tak dobrze udanego, iż za żywe poczytanoby go zwierzę; tudzież białochwalnią obok, ktorey ftoi 40. pofągow ludzkich, wielkości olbrzymiów, i symmetryi przedziwney. Wszystko to iest celem czci owych pogan.

ELEFANTINA, wysep Egiptu wyż. uformowany od Nilu. Tu kończyły się granice Państwa Rzymskiego, tu także Egypcyanie kończą fwa żeglugę na Nilu.

ELGIN, *Elgia*, Elgina, M. Szkodyi pułn. ftoi. Prow. Murray, która i. na Parl. Dep. wyfta. Leży nad rz. Lofą m. 40. od Edynburga, 31. od Londynu, dl. 14. 45. sz. 57. 45.

ELHAMMA, M. Afr. w Prowin. Trypolitańskiey, blisko miasta tego, nayduie się iezioro zwane, *Jeziro trędowatych*, przeto iż trędem zarażonych ulecza, dl. 28. 26. sz. 34.

ELISABETHEMBURG, ob. Maydungen.

ELLENBOGEN, ob. Elnbogen.

ELLERENA, *Regiana*, m. Hifz. z portu w Eftremadurze, m. 20. od Merydy. 2. od Sewilli, dl. 12. 45. sz. 38. 8.

ELEKAFI, M. Azyi w Arabii fzcześliwej na brzegu zachodnim odnogi Perfkiey, z portem wygodnym, dl. 70. 40. sz. 26. 6.

S. ELMA, zamek na wyftpie Malcie. Iest tegoż im. forteca w *Tom I.*

Perpinianie.

ELMEDIN, *Elmedina*, M. Afr. w Prow. Efkuryi, w kraju obftitym w boże, wino, i trzody.

ELMOHASKAR, M. Afr. w Krol. Algerfkim.

ELNBOGEN, albo Lokreć, *Lofta*, M. obronne Czeskie w Cyr. tegoż im. nazywanym poftacinie *Circulus Cubitanus*, ma Cytadellę, na przerwaney wyftokiey ftale. Slo wo *Ellenbogen* znaczy po nalfemu *Łokieć*, ponieważ to miasto ma figurę łokcia czyli węgielnicy. Leży nad rz. Egrą m. 12. od Egrzy, 30. od Pragi, dl. 30. 26. sz. 50. 20.

ELNE, *Elna*, m. Fr. w Ruffylionie. Biskupftwo miasta tego przeniesione zoftało do Perpinianu, r. 1604. leży nad rz. Techą blisko mofta ųrzedziemnego, m. 2. od Perpinianu, dl. 20. 40. sz. 42. 30.

ELOY, (Mont S.) Opac. Aug. m. 2. od Atrebaty.

S. ELOY-FONTAINE, Opac. Aug. o milę od *Chaunay*, czyni 6000. liwr. ob. Noyon.

ELPHIN, *Elphina*, M. Irl. w Hr. Rofskomofkim, o 6. m. od Rofkomony, dl. 19. 20. sz. 53. 56.

EISE, *Olsus*, rz. Szląska, płynie po pod Jablonkę, Ciefzyn, i wpada w Odrę blisko Oderbergi.

ELSE, w Bisk. Paderboneńskim, niedaleko miasta Paderbony, zdaie się być tam, gdzie *Castrum alifo*, które General Rzymski *Dru-fus* zbudował, przy zeyściu się rz. Almy i Lippy.

ELSENOR, ob. Helsingor.

ELSFEIT, M. Niem. nad rz. Weferą, w Hr. Oldenburfkim, nal. do Xftwa Holftzyńskiego.

ELSTER, Eleftera rz. w Elek-

tor. Sakfkim, płynie przez Gerę i Zeitz, potom łączy się z Salą wyżey Merfeburga.

ELSTER Schwartz, *Elfta niger*, Eleftera czarna, rz. w Lufacyi, bierze fwoy początek blisko miasta Kamieńca, płynie przez Elekt. Sakskie, i łączy się z Elbą, *Z*

blisko Wittemberga. M. Elster leży przy iey uściu m. 3. od Wittemberga, dl. 31. 20. fz. 51. 28.

ELTEMAN, m. Bisk. Wurtzburkskiego, nad Menem m. 7. od Bambergi.

ELTEN, Opac. Panien katol. w Xstwie Kliwii na wyskioy górze fund. od Hr. Zutfanii, r. 968.

ELTOR, ob. Tor.

ELTZA, *Aulica*, m. Niem. w Bisk. Hildesheimskim, nad rz. Leiną, między Hildesheimem i Hame-linem.

ELVAS, *Elva*, Elwa obronne M. Portugalii w Alentei z zamkiem mocnym. Hiszpanie r. 1659. a Fr. 1706. próżno o dobycie miasta tego kufili się, stoi na wyskioy górze nie daleko Gwadyany, m. 20. od Ewory, 40. od Lizbony, 5. od Badaioji, dl. 11. 6. fz. 38. 44.

ELVANGEN, *Elvanga*, M. Niem. w Szwabli, z Kapitułą, której Proboszcz jest Opatem, Xiążciem Imperii i Panem miasta, leży nad rz. Jaxtą 6. m. od Halli, 10. od Anspachu, dl. 28. 53. fz. 49. 2.

ELY, *Helia*, M. Bisk. w Angl. m. 5. od Kambrydgi, dl. 17. 35. fz. 52. 20.

EMBDEN, albo EMDEN, *Embda Emetha*, piękne i obronne M. Niem. w Cyr. Westfalskim; stol. Hr. tegoż im. inaczej zwanego *Oest-Frisia*, czyli Zachodnia Fryzja, z Portem wygodnym. Przedtem zoflawowało w protekcyi Prowincyi skonfederowanych, które r. 1744. uści-piły go Krol. Pruskiemu za pewną pieniężną sumę. Leży nad rz. Emtą, blisko morza, m. 10. od Groningi, 18. od Oldemburga, dl. 24. 38. fz. 53. 20.

EMBOLI, *Amphipolis*, M. Turcyi Europ. w Macedonii, ma Arcy-Bisk. Greckiego, leży nad rz. Stromouy, m. 6. od Tessaloniki, dl. 41. 38. fz. 40. 55.

EMBRUN, albo AMBRUN, *Ebrodunum*, M. znaczne Fr. w

Delfinacie z Arcy-Bisk. ktorego Katedra jest dziwnie wspaniała, leży blisko rz. *Durance* na spadzi-stey skale, m. 8. od Grenobli, 14. od Digne, 18. od Senezy, 146 od Pa-ryża, dl. 24. 9. fz. 44. 34.

EMBS, m. w Weterawii bli-zko Nassau, ma pięcioro lazien, z ktorych dwie ze źródelem nal. do Landgrafa Darmstadtzkiego, inne zaś 3. do Domu Nassau-Dietz. Ka-żdy z nich ma tu swoy pałac.

EMEZA, albo HEMZA, *Emisa* dawne M. Azyatyckie w Syryi nad rz. Orontą m. 10. od Hamy. Wiele tu widzieć się daie zabytkow staro-żytności, co jest dowodem, iż przed-tem było piękne i wspaniałe to mia-sto.

S. EMILLON, m. Fr. w Po-wiecie Burdegali, m. 2. od Libar-ny, w okolicach wysmienite maia-wina.

EMMELEY, *Emelia*, m. Irl. w Hr. Tipperari, m. 8. od Kashe-lu.

S. EMERAN, *Abbatia San-cti Emerani*, sławne Opac Bened. w Ratyzbonie: tak nazwane od S. Emmeryana Bisk. Ratyzbońskie-go. Cesarz Arnolf z synem swoim w tem Opac. jest pogrzebiony.

EMMERIK, *Emmericum*, E-meryk wielkie, bogate, obronne i piękne M. Niem. w Cyr. Westfal-skim, w Xstwie Kliwii. Franc. opa-nowali go byli r. 1672. a 1673. E-lekt. Brandeburskiemu powrocili, przy którym dotąd zofstae. Leży nad Renem o m. 3. od Kliwii, 8. od Nimegi, dl. 23. 56. fz. 51. 49.

EMUI, sławny Port Chiński w Prow. Tokienie, przy którym Ce-sarz mocny utrzymuje garnizon. Wielki tu zewiżad prowadzą han-del; lecz cudzoziemcy na wielkiej mieć się muszą ostrożności, aby oszu-kanami nie zostali; handel bowiem w tym mieyscu iak wielki jest, tak z większą nierownie odprawoie się trudnością, z przyczyny nie łatwo-ści w znalezieniu poręki na pienią-

dze, które za towary swoje muszą borgować kupcom mieyscowym. dl. 136. 40. fz. 24. 30.

EMPOLI, *Empolia*, m. w To-skanii nad rz. Arną, m. 7. od Floren-cyi, 11. od Pizy.

EMS, *Amasus*, rz. Niem. wy-pływa z Hr. Lipponickiego, płynie przez Oost-Fryzją i wpada w mo-rze przy Embdenie. Daie nazwisko Powiatowi Bisk. Monasterskiego.

EMO, *Emza*, m. Niem. w Szwabii, m. 3. od Bergentzy, stol. Hr. Emenskiego, albo Hohen-Ems, kto-re jest wolne i niezależące od Ce-sarza.

ENCAUSSE, wieś Fr. w Hr. Komeneńskim, m. 4. od St. Bertrand, znaczna wodami mineralnemi.

ENCHUYSE, *Enchusa*, M. w Holl. pulnocney, nie tak iak przedtem-handlowne, z przyczyny, iż piaski coraz bardziey port iego za-mulaia. Tu urodził się Ruard Tap-per, m. 3. od Horn, 7. od Staveren, 10. od Amsterdamu, dl. 22. 55. fz. 52. 59.

ENDING, M. Szwabii w Bryz-gawii, o 3. m. od Fryburga, nal. do domu Austr. przedtem było wolne i Cesarzkie.

S. ENEMIE, m. Fr. w Gwe-dan, m. 5. od Mende.

ENGADIN, Dolina Szwawcar-śka w Kraiu Gryzonow. Dziesi się na wyż. i niż. graniczy z Tyrolem.

ENGELBERG, Opac. Bened. fund. r. 1125. w Kant. Unterwald-skim, m. 3. od Altorfu.

ENGERN, *Angria*, m. Hr. Ra-wensbérskiego, przedtem stol. Xię-stwa Engern. i Westfalii Saskiey. Witykind wielki tu mieścił, i tu jest pogrzebiony. Kapituła którą fun-dował, przeniesiona zofstała do Her-fordu r. 1414.

ENGHIEN, albo ANGUIEN, *Enggum*, M. bogate w Niderlan-dzie, m. 6. od Bruxelli, dl. 21. 40. fz. 50. 40. Tytuł Xięstwa Enghién-skiego był przeniesiony do Montmo-nancy.

ENGIA, *Aegina*, M. Greckie na wyspie tegoż im. długiey m. 5. szerokiey m. 3. przy Golfie Engien-skim, m. 10. od Aten, dl. 41. 44. fz. 37. 45.

ENGLESQUEVILLE, m. Fr. w Norm. 6. m. od Arques. Lu-ne tegoż im. w Norm.

ENGOLIZMENSKI Pow. ob. Angoumois.

ENSKILLING, m. obronne Irlandyi, w Hr. Fermanagh. Wyfyla 1. Dep. na Parl. Leży nad ieziorem Earną, m. 15. od Armaghu, dl. 9. 55. fz. 54. 18.

ENNIS, m. Irl. w Hr. Klareń-skim, wysyla na Parl. Deput.

ENNISGORTY, m. Irl. w Hr. Wexfortkim. 1. Dep. pofyla na Parl. dl. 11. 2. fz. 52. 30.

ENNISLEAQUE, m. Irl. w Hr. Kilkenny, pofyla na Parl. Deput.

ENO, albo ENOS, *Enos*, m. Turcyi Europ. w Romanii, bliskie odnogi tegoż im. z Arcy Bisk. Greckim, o m. 50. od Konstantynopola, dl. 43. 50. fz. 40. 46.

ENS, *Ensa*, M. obronne Niem. w wyż. Austrii, z tyt. X. Leży przy zeyściu się Dunain i Ensy (*Anasus*, *Anisus*) rzeki, która wypływa z gór Saltzburgskich. Ma dobry Arse-nał. Leży o m. 5. od Lintzu, 36. od Wiednia, dl. 32. 22. fz. 48. 12.

ENSISHEIM, *Ensisheim*, M. Fr. w wyż. Alzacyi, m. 4. od Mul-hausen, 18. od Strazburga, 99. od Paryża, dl. 25. 1. 55. 12. 47. 52. 2.

ENSKIRKEN, m. Niem. w Westfalii, w X. Juliacńskim, m. 4. od Julaku, dl. 25. 1. 55. 12. 47. 52.

ENTRAIQUES, *Inter aquas*, m. Fr. w Hr. Rouergue, m. 6. od Annyllaku, ma tyt. Hr. ENTRAIN, ob. Antrain.

ENTRASNE, m. Fr. w Xstwie Andegawńskim, m. 2. od Lawali.

ENTRE-DUERO-E-MIN-HO, Prow. Port. długa m. 18. sze-roka tyleż. Kray bardzo bogaty i żywny. Biega iey M. S.

ENTREVAUX, *Intervalles*, Z i j

m. Fr. w Prowancyi, nad rz. Warą blisko Glandeves. dl. 24. 46. sz.

44. 1. **ENTSHEIM**, blisko Strazburga, gdzie General Turenński zbil X. Lotaryńskiego r. 1674.

ENVERMEU, *Anvermodium*, m. Fr. w Normandii nad rz. *Eaune*, m. 2. od Argues.

S. **ENY**, m. Fr. w Normandii, 3. m. od Karentany.

EO, rz. Hifzp. w Gallicyi, daie nazwisko miastu Ribadeo.

EPAIGNE, m. Fr. w Normandii, m. 2. od Pontaudemery.

EPARRES, m. Fr. w Delfinacie.

EPERIES, *Eperiae*, Prefzow. M. wyż. Węgier, stol. Hr. Sarozkiego, fl. iarmarkami i kupami słonecznymi. Wzięte było od Rokoszanów r. 1682, którzy tu od Generała Schulza, zbici, i miasto dobyte było. r. 1685, opanowali go powtórnie rokoszanie r. 1704, ale od wojsk Cesarzskich odebrane zostało 1707. Twierdze Prefzowa z wyroku Józefa II. Cesarz r. 1782, zwalone są. Jest nad rz. Tarzą od Kofczyn na półn. m. 8. od Lwowa m. Pol. 45. od Dukli 14. od Lewoczy 7. od Prefzburga 47. dl. 38. 36. sz. 48. 50.

EPERNAY, ob. Espernay.

EPPFIG, m. Alfacji, m. 2. od Benfeldu.

EPHESUS, Efez, albo *Alafazuk*, dawne i znaczne M. Turcyi Azyatyckiej w Natolii. Miało to przedtym tak sławne, teraz naynędzniejszą stało się wioską, nie widzieć w nim nic, tylko ruiny, i śmieszne dawnego blasku zabytki. Tu odprawio się Concilium Generalne r. 431. wcale różne od owej schadzki r. 449. znanej pod imieniem rozboju Efezyńskiego, na którym wielu Biskupów Katol. zezwoliło przez bojażń na złożenie S. Flawiana, głównego Eutychnianow nieprzyjaciela.

Leży przy odnodze tegoż im. o m. 20. od Smirny. dl. 45. 8. sz. 37. 58.

EPINAY, Margr. Fr. w Brytanii, o m. 1. od Witry.

EPINOIS, m. Fr. w Artezyi z tyt. X. m. 3. od Lilli, 3. od Duaku.

EP:R, *Epirus*, Prow. Turcyi Europ. gran. na półn. z Albanią, na w. z Tessalią, na połud. z Achają, na z. z morzem Greckim. Nazywa się *Nowym Epirom*, aby uczynić różnicę między tym Kraiem, który dawni Epirom mianowali. Amurat II. Cesarz Turecki wypędził Lenarda dzikiego despotę, obrocił Kray ten w Prow. Turecką, wywiał Pargę, która do Wenetow nał. Dzioł się na 2. części, Chimere czyli Karnią i Artę, w której S. Jamna jest M. S.

EPOISSES, m. Fr. z tyt. Margr. 3. m. od Semuru.

EPPINGEN, M. Niem. w Palatynacie Reńskim z zamkiem nad rz. Elfatą, m. 7. od Filipsburga, 6. od Hailbron. dl. 27. 34. sz. 49. 12.

EPSOM, wieś Angielska w Surrey, m. 7. od Londynu, ma wody mineralne z których wyciągaia sol zwaną Epsomką.

EPSTEIN, m. Niem. w Wetterawii, o 6. m. od Frankfortu nad Menem, w okolicach znajduia się rudy żelazne, tudzież połowiaia się ostrzygi i raki ślimacze.

EPTA, rz. w Normandii, bierze swój początek blisko Bernay i łączy się z Sekwaną wyżej Wernony.

EPTERNACH, ob. Echternach.

S. **EPURE**, Opac. Fr. Bened. w Tonli, wynosi 8000. liwrow.

ERAUT, *Araura*, rz. Fr. w Langwedocyi, bierze swój początek w Sewenneńskich górach, wpada w morze śródoziemne.

ERKELENS, *Herculanum*, dawne M. X. Juliaceńskiego, o m. 3. od Roery. Francuzi twierdzą jego zbúrzyli r. 1674. dl. 24. 8. sz. 51. 6.

ERDING, ob. Aerding.

EREKLI, albo **BENDEREKLI**, M. Turcyi Azyat. z zamkiem i portem wygodnym, przy morzu czar-

nym, m. 60. od Konstantynopolu, 15. od Sakaryi. Zbudowane jest na rozwalinach dawniej Heraklei.

EREKLI, *Archelais*, m. Turcyi Azyat. w Karamanii, o 35. m. od Kogni, obficie w zboże i owoce.

ERFORT, albo **ERFURT**, wielkie, ludne, obrotne i bogate M. S. Turynii wyż. w Niem. z Akademią fund. r. 1392. Przedtym Cesarzkie, lecz od r. 1664. nał. do Elekt. Mogunckiego, leży nad rz. Gerą, o m. 12. od Mulhauzen, 8. od Weimaru. dl. 28. 55. sz. 51. 4.

ERGUEL, zamek i Kray nie wiel. Bisk. Bazyleyjskiego.

ERIE, jezioro Kanady, 300. m. maiać obwodu.

ERINI, ob. Santorin.

ERISSO, *Achantus*, M. Turcyi Europ. w Macedonii z portem i Bisk.

ERYWAN, albo **CHIRWAN**, *Revani*, M. Azyi, stol. Armenii Perckiej, ma Patriarchę Ormiańskiego, i wino przednie. Leży blisko jeziora tegoż im. Chazefi Krol Perki zdobył go na Turkach. r. 1769. bezskutecznie od Moskwy podczas wojny z Turkami obleżone było. Leży nad rz. Zengwią, o 42. m. od Aftabaty, 80. od Erzeromu. dl. 63. 15. sz. 40. 20.

ERLACH, m. Szwajcarskie w Kant. Berneńskim nad jeziorem Biemme. Są w Austrii niż. włości tegoż im.

ERLACH, zamek i wieś w Frankonii. Zamek nał. do Xftwa Schwartzembergskiego.

ERLANG, m. Niem. w cyr. Frankonii w dystrykcie Neustadckim, nad Reignitzą, o m. 6. od Norymbergi, 10. od Bambergi, nał. do Margrabi *de Bareuth*, który blisko Erlangi kazał wystawić nowe miasto dla zbiegłych Francuzow, nazywają go nowy Erlang, albo Chryftryan-Erlang, od imienia fundatora swego Chryftryana. Margrabi Fryderyk przesiósł do Chryftryan-Erlangi, Akademią z Bareuth.

dl. 28. 42. sz. 49. 38.

ERLAUT, ob. Agria.

ERMELAND, ob. Watmia.

ERMENONVILLE, M. Fr.

z tyt. Vice-Hr. o 2. m. od Senlis. W rokosznych mieysca tego ogrodach, pogrzebiony był *J. J. Rousseau*, dnia 4. Lipca, r. 1778. ob. Armenonville.

ERNEE, *Ernacum*, m. Fr. w Pow. Cedomańskim, przy pograniczu Brytannii, nad rz. tegoż im. 5. m. od Mayenny.

ERPACH, *Erpachum*, m. Frankonii, i Hr. Imperii, położone między Elekt. Mogunckim, i niż. Palatynatem, długie m. 12. szerokie m. 8. Religia Luterska panuiąca; samo miasto leży o m. 9. od Heidelbergi. dl. 27. 42. sz. 48. 23.

ERTZGEBURG, imie jednego cyr. w Elekt. Saskim, gdzie są bogate minery Freybergskie.

ERTCHOT, ob. Aertchot.

ERVY, m. Fr. m. 3. od S. Florentin.

ERZEROM, *Aziris*, wielkie i obrotne M. Turcyi Azyat. nad Eufratem z Bisk. Ormiańskim i Greckim, rządzone jest od Beglerbeya. Wina ma naygorzkie; handel tego miasta zawiśł na futrach; grunta ma urodzajne. Leży o m. 35. od morza, 80. od granic Perckich. dl. 57. 50. sz. 39. 56. 35."

ESCALE-DIEU, Opac. Cyft. m. 4. od Tarbes, czyni 1600. liwr.

ESCALONA, m. Hifzp. w nowey Kastylii, z tyt. X. nad rz. Alberchą, o m. 16. od Madrytu, 9. od Toledo.

ESCATALENS, m. Fr. w Langwedocyi, m. 2. od Montauban.

ESCAUT, *Scaldis*, Skalda, jedna z nayznaczniejszych rzek Niderlandu, bierze swój początek w Pow. *Vermendois*, płynie przez Flandryą, a o m. kilka przed fortecą Lillą, na dwa dzieli się koryta, jednym płynie blisko Berg op-zoom, i nazywa się Skaldą wchodnią, dru-

gim przez Fleſſyngę, i zowie ſię Skalda zachodnią; wpada w morze Niem. ſławną być zaczyna przy Walencyi.

ESCHALIS, Opac. Fr. Cyſtr. m. 4. od Jęgny, czyni 5500. liwr.

ESCHWEGA, nad rz. Werną, m. 11. od Kaſſelu, ieſt piękne M. niż. Haſſyi, blisko niego znajduje ſię góra *Weisner* zwana, w której rzadkie nader znajduią ſię ziola, i węgle kamienne.

ESCOMMY, m. Fr. w Ceno-maneſkim Pow. m. 4. od Mans.

ESCOT, źródło wody mineral-ney, w dolinie Aſpie w Bearne, m. 2. od Olerony.

ESCOUEN, m. Fr. z pięknym zamkiem, o 4. m. od Paryża.

ESCOUSSON, m. Fr. w Lan-gwedocy, m. 4. od Kaſtry.

ESCURIA, Eſkurya, Prow. Afr. w Krol. Marokańskim.

ESCUREY, ob. Ecurey.

ESCURIAL, *Scoriala*, Eſku-ryal, wieś z ſławnym Kłaſztorem w nowey Kaſtylii w Hiſzp. zbudowa-nym od Filipa II. r. 1563. na pa-miatkę odnieſionego nad Fr. zwycięſtwa przy *Saint-Quentin*. W Kłaſztorze znajduje ſię Biblioteka 130000. kſiażek obemyiają, tudzież mieſzkanie dla Krola i Dworu Kro-lewſkiego, okien w nim liczą 1140. Kłaſztor ſam oddany był Hieronimi-tanom, którzy w nim 200. żywią Mnichow. Kościół ieſt na wzór Ko-ściola S. Piotra w Rzymie, w figu-re kraty, na której był pieczony S. Wawrzyniec, i na którego cześć ta poſwięcona budowała. Leży nad rz. Gwadarą o m. 10. od Segowii, 6. od Madrytu. dl. 14. ſz. 40. 35.

ESCUROLLES, *Scoriala*, m. w Burbońſkiej Prow. m. 2. od Ganaty.

ESSENS, M. Oſ. Fryzyi, m. 2. od Aurich. Oyczyzna Hulzemana i Brenneyſena.

ESTFARAIN, M. Azyi w Prow. Korazanie, ſławne wielką niezłą znamienitych Piſarzow, kto-

rych wydało. Leży o m. 3. od After-baty. dl. 73. 58. ſz. 36. 48.

ESGREVILLE, m. Fr. m. 3. od Nemurs.

ESKIMOWIE, dzięki Narod Amer. poln. w ziemi Labrador. Są to naydziki ludzie, i iedni tylko między Narodami Amerykańſkimi, których uſwoić niepodobna; każ-dey czaſu pory okrywaia ſię dobrze, mieſo ſurowe iedzą. Duńczykowie pierwſi ten Narod odkryli.

ESLINGEN, *Eſlinga*, Ezlinga, znaczne M. Niem. w cyr. Szwab-skim, w X. Wirtemberſkim, wolne i imperialne, zoſtaie pod protekcją X. Wirtemberſkiego; ſławne zwycięſtwem odnieſionym przez Ludwika Bawarſkiego, nad Fryderykiem Auſtr. Obywatele Eſlingi mają pra-wo naſtępiwa we Fr. od r. 1770. Leży nad rz. Nęką, o m. 10. od Tu-bingi, 2. od Stugardy, 16. od Ulmy. dl. 27. 50. ſz. 48. 40.

ESMOUTIER, m. Fr. m. 7. od Lemowiki.

ESNEVAL, Baronia Fr. w Normandyi, o 4. m. od Rotomagu.

ESPAGNAC, M. Langwedo-cyi, m. 4. od Mendy.

ESPAIN, M. Fr. w Turonii, m. 5. od Chinon.

ESPAU, Opac. Fr. fund. 1229. m. 1. od Mans zakonu Cyſter. czyni 4000. liwrow.

ESPERAZAN, M. Langwe-docyi, m. 2. od Arlety.

ESPERNAY, *Spernacum*, da-wne i piękne M. Fr. w Szampanii z Opac. Auguſt. czyniącem 4500. li-wrow. Henryk IV. dobył miasta te-go r. 1592. po wytrzymanym dłu-gim odporze, gdzie Marſzałek Bi-ron był zabity. Okolice miasta ſą dziwnie miłe i obſte w wino, leży nad rz. Marną, o 7. m. od Chalons, 6. od Reims, 29. od Paryża. dl. 21. 46. ſz. 49. 2.

ESPERNON, *Sparno*, m. Fr. nad rz. Gueſſa, m. 5. od Karnuty, 2. od Maintenon.

ESPINAL, *Spinalium*, zna-

czne M. Lotaryngii, blisko góry *Vosge* zwaney, z Opac. Kanoniczek, które dyſtyngowane tylko między ſobą umieſzczają Panny, ſławne przedniemi papierniami, w okoli-cach jego znajdującemi ſię. r. 1670. od Marſzałka *de Crequi* dobyte by-ło. Leży nad Mozellą, m. 4. od Re-miremont, 14. od Nancy. dl. 24. 14. ſz. 48. 22.

ESPINOSA, dwa m. Hiſzp. iedno w Biſkai o m. 6. od Santylla-ny, drugie w ſtarey Kaſtylii, m. 9. od pierwſzego.

ESPLESIERS, w Pikardyi, o 5. m. od Ambianu. *Eſpoez*, w Be-arnie, o 3. m. od Pau. *Eſpondbil-lan*, w Langwedocyi, 3. m. od Be-fiers, ſą małe miasta Fr.

ESSARS, Kraina Fr. w Nor-mandyi z obronnym zamkiem, m. 1. od Conches, 4. od Ebroiki, ob. *A-vrilly*.

ESSARTZ, m. Fr. w Piktawii, m. 4. od Mauléon, ma tyt. Baronii.

ESSEK, *Murſa*, znaczne i han-dlowne M. Węgier. w Sklawonii w Hr. Werraſzenſkim, z zamkiem o-bronnym. Przy mieſcie tym znaj-dował ſię moſt drewniany, 8565. ſtop długi a 17. ſzeroki, zbudowany od Turkow, a od Węgrow r. 1685. do ſzczętu ſpalony. Ulice miasta drzewami wyſadzone. Woyſka Ceſ. zdobyły go na Turkach r. 1687. i dotąd przy Domu Auſtr. zoſtaie. Le-ży nad rz. Drawą, o 36. m. od Bel-gradu, 45. od Budy, 70. od Wie-dnia. dl. 36. 30. ſz. 45. 36.

ESSEN, *Eſſendia*, M. Ceſ. Niem. w cyr. Weſtfałſkim, na pograniczu X. Kłiwii. Jeſt rządzone od Senatu złozonego z Proteſtantow; ſławne fabrykami pataſzow, ſzpad i inney broni. Blisko miasta tego znajduje ſię Opac. Panien Bened. którego Xieni dependue od ſamego Imperi-um, i znaczne poſiada włości, m. 4. od Duisburga, 6. od Dorſtein. dl. 24. 42. ſz. 51. 25.

ESSEN, m. Biſk. Oſnabrückie-go, niedaleko Raſwensbergi, znaczny

handel prowadzi wełna.

ESSEQUIBO, Eſſekwiba, zna-czna rz. Amer. połud. w Guyania Hollenderſkiej, o 40. m. od Surina-mu. Na iey brzegach mieſzkaia lu-dzie dzicy, którzy ſą wielcy piſtacy, tak meſzczynzy iako i kobiety no-ſzą ſię nago. Hollendrzy mają tu ſwoie ſtanowiska.

ESSEX, *Icenorum Regio*, Prow. Nadmoſka Angiel. z tyt. Hr. na północ Tamizy, ma na 50. m. ob-wodu, zawiera ziemi na 1240000. łanow. Wyłyła z. Dep. na Parl. Ob-fitnie w zboże zwierzynę i ſzafran, obłana ieſt wielą bardzo rybnemi rzekami. Kolcheſter iey M. S.

ESSEY, Opac. Bened. we Fr. blisko *Villeneuve*, czyni 1800. li-wrow; ieſt tegoż im. m. w Norman-dyi, m. 2. od Seezy.

ESSONE, m. Fr. o m. 7. od Paryża.

ESSONNE, rz. Fr. która o m. 1. od *Villeroy* wpada w Se-kwanę, wody iey koniom ſą mocno ſzkodliwe.

ESSOYE, m. Fr. w Szampanii, o 5. m. od Baru nad Alba.

EST, termin geograficzny, zna-czy punkt kardynałny Horyzontu, poſpolicie wſchod.

ESTAFORT, ob. Aſtafort.

ESTAGEL, w Ruſſyllionie, o 4. m. od Perpinianu.

ESTAGNAC, w Angulemſkim Pow. m. 11. od Angulemy. *Eſtain*, o 6. m. od Werdun. *Eſtaing*, o 6. m. od Rhodex, ſą m. Fr.

ESTAIRE, m. Niderlandu nad rz. Lis, na pograniczu Artezji, mie-dzy Morwillą i Armantyerą, o m. 5. od Lilli.

ESTAMPES, *Stampa*, zna-czne M. Fr. w Pow. *Beauce*, z tyt. X. Wiele w tym mieſcie odprawiło ſię koncyliow Prowincyałnych, i ied-no Nacyonalne. Leży nad rz. te-goż im. w Kraiu urodzaynym; ſła-wne wielkim rakow połowem, m. 12. od Karnuty, 14. od Orleans, 13. od Paryża. dl. 14. 48. ſz. 48. 25.

ESTANG, m. Fr. w Armaniackim Pow. m. 4. od Aire.

ESTAPLES, *Stapula*, M. Fr. nadmorskie w Pikardyi, nie jest tak znaczne jak przedtym, leży przy uściu rzeki Canche, m. 4. od Boliu, 49. od Paryża. dl. 18. 16. sz. 50. 30. 44."

ESTAPO, obr. M. Ameryki w nowey Hiszpanii, mieżkane od Hiszpanow i Indyanow, m. 12. od uściu rz. Tabasko. dl. 273. 40. sz. 17. 50.

ESTARAC, ob. Astarak.

ESTARKO, *Starcum*, dawne M. Perkie w Fasylian, w Kraiu obfitym w wino i daktele, czym znaczny prowadzi handel, m. 12. od Schiras.

ESTATS, Estaty, Wyspy, jest ich 3. jedna na morzu lodowatym blisko Moskwy, i do niej nal. druga przy cieśninie morskiej, trzecia przy ziemi Jesso.

ESTAVAYER, piękne M. Szwaycarskie w Kant. Fryburskim, z obr. zamkiem przy brzegu wchodnim jeziora Neuchatel. dl. 24. 30. sz. 46. 46.

ESTE, *Astella*, Esta, m. Wł. w Stanie Weneckim, m. 8. od Padwy, 8. od Wincencyi. dl. 29. 15. sz. 45. 15. Ztąd dom wyszedł Atestyński, panujący w Modenie.

ESTELLA, *Stella*, m. Bisk. w Hiszp. w Krol. Nawarry. nad rz. Ega, m. 6. od Pampeluny, 10. od Kalahorry. dl. 15. 50. sz. 42. 25.

ESTEPA, *Astapa*, m. Hiszp. w Andaluzyi, 6. m. od Ecija, 25. od Malagi. dl. 13. 25. sz. 37. 10.

ESTERP, ob. Lesterp.

ESTEVANDE-GORMAS, M. Hiszp. w nowey Kastylii z tyt. Hr. niedaleko rz. Duero, m. 26. od Madrytu.

ESTIOLLES, m. Fr. 6. m. od Paryża.

ESTISSAC, m. Fr. o m. 1. od Mucidary, 6. od Burdegali, ma tyt. Xłwa.

ESTIVAL, *Stivagium*, Opac.

Premonstrat. w Lotaryngii, m. 3. od Dié, przedtym miało Juryzdykcyę *quasi episcopalem*, ale się iej zrzekło 1777. gdy się przeniosło do Biskupstwa de S. Dié.

ESTIVAL, *Astivalum*, Opac. Bened. fund. 1109. m. 9. od Mans.

ESTONIA, Prow. Państwa Rosyjskiego na wschod morza Bałtyckiego, graniczy na w. z Ingryą, na połud. z Inflantami, na półn. z odnoga Finlandzką, ma tyt. Xłwa. Dzieli się na 5. Dyecezyi, a te są *Alentaki, Virri, Harri, Viki i Serwi*; nal. do Rosyi przez traktat Neustadski.

ESTOTILAND, ob. Bretagne nouvelle.

ESTOUTEVILLE, m. Fr. w Norm. m. 4. od Kalidobeku; inne tegoż im. o 5. m. od Rotomagu.

ESTREMADURA HISZPAŃSKA, Prow. Hiszp. długa m. 70. sz. 40. graniczy na półn. z Krol. Legiońskim i starą Kastylią, na w. z nową Kastylią, na połud. z Andaluzją, na z. z Portugalią. Obfituje w zboże, wino, owoce &c. Powietrze ma niezdrowe dla obcych, dla zbytniego gorąca. Mieszkańcy mianią się za ludzi niepołownych, ale w rzeczy samej są szczerzy, mocni, i odważni. Ta Prow. składa w rzeczy samej część Kastylii nowoy.

ESTREMADURA PORTUGAŁSKA, *Estremadura Lusitania*, Prow. Portugal. między Beirą, morzem Atlantyckim, i Alenteją ku uściu rz. Tagu. Obfituje w wino, oliwę przednią, miód i pomarańcze. W tey to Prow. one nayprzod szczone być poczęły, gdy tu z Chin przywiezione były. Dzieli się na 5. ziem: Setuwallą, Atangwerę, Santareng, Leirię, i Tomarę. Lizbona jest iej M. S.

ESTRECHY, *Hripianicum*, m. Fr. m. 2. od Etampes, inne m. 5. na w. od Bituryki.

ESTREE, Opac. Fr. o m. 1. od Dreux, w którym po przyłączeniu jego do Bisk. Kwebeckiego ofadzo-

no mnizki. *Estrde* zaś Xłwo, toż jest co *Cocnure*.

ESTREMOS, lub **EXTREMOS**, *Extrema*, m. Portug. w Alentei z dawnym zamkiem, pamiętne zwycięstwem Hrabiego Schomberg nad Hiszp. r. 1663. Jest nad rz. Terrą, która wpada do Tagu o m. 15. na z. od Badaiozy, 30. na w. od Lizbony. dl. 10. 40. sz. 38. 44.

ESTREPAGNY, m. i Baronia Fr. m. 3. od Gisors.

ESTRUN, Opac. Bened. m. 1. od Atrahaty.

ESTURWA, *Eslugua*, Prowincya Bileldurgerydu w Aft. mieżkana od Berebetów.

ESURE, m. Fr. w saronii blisko rz. Indru, m. 3. na pold. od Tours.

ETAIN, *Stagnum*, m. Fr. w Lotaryngii, m. 6. na półn. ku w. od Verdunu.

ETANCHES, *Stagnum*, Opactwo Fr. Cyfler. w Lotaryngii, m. 1. od Neuchateau.

ETATS-GENERAUX, ob. Hollandya.

ETATS-UNIS, ob. Stany ziemnoczne Amerykańskie.

ETHIOPIA, kray Murzynow, wielka Prow. Afryki; ma na w. morze czerwone, na półn. Egipt i Nubią, na południe Kafferyą, na z. Kongo. Dla piaskow, wielości gadu, i upałów, ani jest żyzny, ani osiadły. Miał dawniey Krolow własnych. Teraz zawiera różne narody, i Państwa swemi szczerze mi prawami i zwyczajami się rządzące. Nil i Niger tu swe mają źródła. Dzikość zwyczajai handlowania ludźmi, niemają Narodom Europ. mającym swe dzierżawy w Afryce, przedaży niewolników Murzynow. bawiącym się, czyni odbyt.

Ob. Abissynia.

S. ETIENNE, *Fanum S. Stephani*, lub *Farania*, S. Stefana, znaczne M. Fr. w Pow. Forez, załeczone fabrykami sztuk żelaznych i

Tom 1.

stalowych, do których hartowania tuż płynący potok *Furens* bardzo im jest wygodny, o m. 12. na pold. ku z. od Lugdunu, 110. od Paryża. dl. 22. sz. 45. 22. Jest mieysc innych we Franc. mniej znacznych tegoż im. wiele.

S. ETIENNE D'ARGENTON, m. Fr. blisko Argentony z tyt. Margrabstwa.

S. ETIENNE, jest Opac. F. Bened. w *Caen*, czyni 40000. liwr.

ETLINGEN, dawne M. Niem. z grodem w Szwabii, nal. do Margrab. Badeńskiego, pamiętne urodzeniem s. Irenika. Jest między Pfortzheimem, i Rastadttem, o m. 4. od obydwóch, dl. 27. 6. sz. 48. 55.

ETNA, lub **ETHNA**, naywyższa góra w Sycylii zwana także Gibel, sławna wybuchaniem ognia wraz z kamieniami, popiołem, i różnemi gruzami, ktorými okolice na młie w kolo zasypuie. Okolice iednak są żyzne, mają winnice i pastwiska dobre, lasy sosnowe, iodłowe &c. ale wierzch okryty jest popiołem mialkim, i kamieniami dziurkowatemi. W szrodku jest otwor czyli rozpadlina przepaści nieźmierney, zwana od dawnych naturalistów *Crater Aetna*. Góra ta bardzo wielkich była pożarów przyczyna. Wybuchanie iej w wieku tym już nie co uftawa.

ETOILE, *Stella*, m. Fr. w Delfinacie m. 2. od Walencyi. Teżoż im. Opac. Cyfler. m. 6. od Poitiers, które czyni 3600. liwr.

ETON, ob. Eaton.

ETSCHLAND, *Aethsinus ager*, Etzlandia, kraina Niem. w Hr. Tyrolskim położona w okolicach rz. Adygi.

ETAL, klasztor z Akademią Benedyktynow nad rz. Ammerą w Niem. w Bawaryi wyż. w Regeneyi Monachu.

ETRURIA, kray Wł. teraz zwany Toskania.

ETTINGEN, wieś Niem. ob.

Dettingen.

EU, *Auga*, znaczne M. Fr. w Normandy wyż. z zamkiem pięknym. Ma tyt. Hr. Parostwa. Handel jego zależy na szarach i koronkach. Jest tu Opac. Kanon. Regul. czyniące 6000. liwr. Leży nad rz. Brełą, m. 6. na półn. ku w. od Dieppy, 5. na półd. ku z. od Abbeville, 38. od Paryża, dł. 19. 5. sz. 50. 2.

EVAUX, m. Fr. w Pow. *Combraille*.

EVESHAN, m. Angiel. handlowne, w Hr. Worcesterfkim; jest nad rz. Awoną, wysła 2. Deput. na Parl. Oyczyzna Hugona czarnego. (*Atratus*) od Worcesteru na półd. ku w. m. 6. dł. 15. 44. sz. 52. 10.

EUBEA, wyspa, teraz się zowie Negrepoint.

EUGUBIO, ob. Gubia.

EVIAN, *Agutanum*, m. Sabaudyi w Xstwie Szablańskim nad jez. Genewęskim, o m. 9. od Genewy, 4. od Lauzanny.

EWIKSZTA, rz. w Inflanciech, która przed odpadnięciem całych Inflant od Polski, stanowiła granicę między Inflantami Polskimi i Moskiewskimi. Wpada w Dźwinę.

EVOLI, m. Wł. w Krol. Neapolitańskim w Pryncypacie z tyt. Xłwa, m. 7. na w. od Salerny.

EVORA, *Ebora*, znaczne M. Portugalskie stol. Alentej, z Arcybisk. erygowanym od Pawła III. r. 1540. i Akad. fund. od Kardynała Henryka, który potem był Krolew. Portug. Kastylii czycykwowie zdobyli byli Eworę, r. 1663. ale wkrótce od Portugal. wypędzeni ztąd byli. Jest w pięknej i obszernej równinie, m. 24. od Lizbony, 52. od Sewilli, 20. od Elwas, dł. 10. 20. sz. 38. 28.

EVORA-DE-MONTE, *Ebo-ra Alta*, Ewora, gorzysta, m. Portugal. w Alentej il. wygraną Portugalczyków nad Hiszpanami, r.

1663. o m. 7. od Ewory.

EUPHRATES, Eufrata, M. i Kanton Pensylwanii w Amer. o 50. m. od Filadelfii, osiadły od Kacerzow Niem. zwanych *Drinkartami*, zabobenniejszych Fanatyków nad Kwakrow samych, a których herztowie są równie spokojni. Zyi oni wspólnie w mieście, po jednej stronie mężczyźni, po drugiej niewiaſty. Gdy który z nich chce się żenić, udawać się musi za miasto, i tam sobie obierać mieszkanie. Publiczny skarb opatruje ich potrzeby, a dzieci swe odſyła do miasta na edukacyę. Mają różne rękodzieła, i są bardzo pracowici. Zyi ołczędnie, i ſtają się jednemi z nappożyteczniejszych w ſpołeczności.

EUPHRATES, Eufrat wiel. rz. Azyi, jedna z najsławniejszych na świecie. Wypływa z góry Ararat w Armenii, i wpada do Gólfu Perſkiego, złączywszy się wpr. od z rzeką Tygrys, wody iey są bardzo zdrowe. Przeſtaie być o m. 55. wyżej ſwego uſcia żeglowną. Podlega wylewom, które ſtepy Azyi okrywaią wodą i rybami; gdy zaś opada, wody ſtojące i ryby zgnile zarażaią powietrze, które w Baſſorze na połowę wygubia obywatelów. A to co 4. lub 5. lat tylko przytrafia się, gdyż roztopy ſniegow nie zawiſze są równie obſite.

EURE, *Ebura*, *Audura*, lub *Autura*, rz. Fr. która ma początek w *Perche*, i łączy się z Sekwaną. Nieſie baty od Maintenon.

EVREUX, *Mediolanum, Ebrovices, Ebroica*, Ebroika, dawne M. Fr. w Normandy wyż. z Bisk. Suffr. Rotomagiſkiego czyniącym 30000. liwr. Ma 8. parafii 6. klasztorów. Dane było Xciu Bouillon w zamianę za Sedan, który tu bliſko ma piękny zamek. Mieszkańcy handlują ſuknami, płotnem i zbożem; maią fabryki axamitu bawelnianego, i cwiſlichu, tak dobre, iż wyrównywaią Bruſelskim. Wino i

isbleczniki robią tu dobre. Szymon Wigor, i Marcin Metaver ztąd byli rodem. Jest nad rz. Itoną, m. 7. na z. od Wernony, 10. od Rotomagu 22. od Paryża, dł. 18. 48. sz. 49.

EVRON, m. Fr. z Opac. Bened. czyniącym 6000. liwr. m. 4. od Mayenny.

EUROPA, jedna z 4. części ſwiata mieſzkanego; najszczuplejsza w ſwey rozciągłości, bo od Azji 4. a od Afryki 3. niemal razy ieſt mniejszą, ale pierwiſza w porządku, i tych wieków naysnamiejsza dla ſwych plodow urodzajnej ziemi, oſwiecenia, dowcipu, i poloru mieſzkańcow, i naybieglejszey polityki rządow. Gran. na półn. z morzem lodowatym, na z. z Oceanem zachodnim, na w. z Azją, od ktorey oddziela ją Archipelag, cieſnina Gallipoli, morze Marmora, cieſnina Konſtantynopolitańska, morze czarne, cieſnina Kaſſeńska morze Zabacha, i rz. Don; na półd. cieſnina Gibraltarska i morze ſtrzodziemne odłącza ją od Afryki. Zawiera Szwecyą, Danią, Norwegią, Moſkwę, Francyą, Niemcy, Hollandyą, Szwajcary, z ſprzymierzonymi, Polſkę z Pruſami i Kurlandyą, Hiſzp. Portugalią, Niderland, Włochy, Turcyą Europ. Węgry, Czechy z Szląſkiem, wyſpy Brytanii, i wyſpy inne. Ob. te artykuły. Długość Europy wynosi na mil 1100. ſzerokość naywieksza 900.

EVROUL, *S. Ebrulphus*, m. Fr. w Normandy z Opac. Bened. czyniącym 20000. liwr. o m. 3. od Laigle.

S. EUSTACHE, *S. Euſtachii Inſula*, S. Euſtachiego wyſpa mała w Amer. półn. nymocniejsza z Antylſkich przez ſwe połoſzenie. Jest na półn. ku z. wyſpy S. Krzysztofa, a na półn. ku w. Saby. Ma obronną fortecę, i nie ieſt właściwie tylko ſkałą morską nakſztalt głowy cukru ſtyrczącą, ktorey ſam

wierzch ieſt wydrażony. Należy do Holl. po 2. lub po 3. razy należała do Franc. W ostatniej wojnie wzięta była od Anglikow, odzyskana potym od Franc. i wrocona była r. 1781. Hollendrom, dł. 17. 40. sz. 16. 40.

EUTIM, lub EUTIN, *Otinum*, piękne M. Niem. w Xſtwie Holſztyńskim, z zamkiem, gdzie Biſkupi Lubeccy maią ſwą rezyd. Dom Holſztyński panuiący w Szwecyi piſze się na Gottorpie i Eutynie. Jest nad jez. o m. 8. na półn. od Lubecki.

EUZET, ſzrodło mineralne w Langwedocy zalecone przeciw pierſiowym oſtekyom, o m. 3. na z. od Uſez.

EUZUGAGWENA, m. mocne w Afr. w Prow. Hea w Krol. Marokańskim. Mieſzkane ieſt od ludu grubiańſkiego i naydzikſzego w Barbaryi. Handel ich zawiſł na woſku i miodzie.

EXCESTER, *Exonia*, Exceſter, M. Angielskie w Dewonſhire, z Biſk. Suffr. Kantuaryiſkiego, i z tyt. Hrabſtwa. Znaczne przez ſwą wielkość, bogactwa, handel ſarży naysprzedniejszych, i obronne fortyfikacye. Wyſła 2. Deputatow na Parl. ieſt nad rz. Exą, m. 14. na w. od Dorceſtery, 12. od Plymouthu, 47. od Londynu, dł. 14. 10. sz. 50. 42.

EXIDEUIL, m. Fr. w Pow. Angulemskim, m. 6. od Perygneux.

EXIIA, lub EXIIA, *Aſtygis*, piękne m. Hiſzp. w Andaluzyi, niegdys Biſkupie i znaczne bardzo, i jakim teraz już nieieſt. Leży w kraju urodzajnym i obſitym w dobre paſwiska nad brzegiem rz. Xenili o m. 12. na półd. ku z. od Korduby, 18. na w. od Sewilli. dł. 13. 23. sz. 37. 22.

EXILLES, *Oculum*, m. Wł. w Xſtwie Piemonckim w Pow. Bryaſońskim, z mocnym zamkiem, który wzięty zoſtał od Xcia Sabaudyi, i iemu był warowany traktemat U-

trechłskim. Jest to trakt walny z Bryafony do Suzy. Leży nad rz. Doryą, m. 3. na z. od Suzy, 10. od Pigneroli, 15. od Embrunu, dl. 24. 35. sz. 45. 5.

EXMOUTH, wieś nadmor. Angiel. w Devonii: o m. 5. od Excesteru, dl. 14. 20. sz. 50. 35.

EXODUN, m. Fr. w Pikawii, m. 3. od S.Maixant.

S. EXUPERY, m. Fr. m. 10. na w. od Tulli.

EYE, m. Angiel. w Suffolkschiere, wysła 2. Dep. na Parl.

EYMET, m. Fr. nad rz. Drotta, m. 3. od Berzeraku. *Eymoutiers* o m. 8. na półn. od Perigueux.

EYNDHOVEN, Eyadowena, piękne m. w Brabancyi Hollenderskiej nad rz. Dommela, o m. 5. na półd. ku w. od *Beis-le-duc*, dl. 23. 5. sz. 51. 28.

EYNEZAT, m. Fr. w Arweronii, m. 2. od Riony.

EYRAGOŁA, Eyragoła, lub Iragoła, dawne m. Pol. drewniane w Xstwie Zmudzkim, stol. powiatu. *Strykowski*, stwierdzając swe mniemanie o byciu Palemona w Litwie, wywodzi założenie miasteczka tego od Rzymian wnosząc pionnie z nazwiska, iakoby miało to nazwisko Łac: *Errantium colonia*, to jest zabłąkanych Rzymian osady. Jest nad rz. Dubisłą, od Rosienia na półd. ku z. m. 7.

EYSZYSZKI, m. Pol. w Woi. Wileńskim w Pow. Lidzkim z Starostwem, na pograniczu Woi. Trockiego, o m. 7. ku półn. od Lidy.

EZAGUENA, Ezagwena, bogate i dawne M. Afr. w Prow. Hasbacie, w Krol. Fezańskim. Jest w gruncie urodzajnym, i obfitym w przednie wina, o m. 23. na półn. ku z. od Fezu.

EZY, m. Fr. na przeciw Anetu o m. 6. od Ebrioki.

EZZAB, Prow. Afr. w Krolestwie Trypoliańskim, wydaje wyborny szafran.

FAARBURG, m. Duńskie na brzegu połudn. wyppy Fionii z małym portem uczęszczanym od kupieckich okrętów; leży w gruncie urodzajnym.

FABAS, jest kłka wsi we Fr. tego im. ob. Favas.

FABREGUES, m. Fr. w Langwedocyi m. 2. od Montpellier, *Fabrezan*, o m. 5. od Narbonne.

FABRYANO, *Fabrianum*, Fabryna, M. Wł. w Marchii Ankonitańskiej, zalecone nayprzedeńszymi papierniami. To miasto jednym jest z 4. zamków Włoskich o m. 7. na półn. od Nocery, dl. 30. 25. sz. 43. 20.

FAENZA, *Faventia*, Fayansa, dawne M. Wł. w stanie Papiezkim z Bisk. Suffr. Raweneńskimgo. Sławne wynalazkiem pięknych fabryk farfurowych, ztąd małychcych faianów nazwisko. Wzięte było od wojsk Cesar. r. 1708. którzy wkrótce potem ztąd ustatili. Oyczyzną jest si. Torricellego. Leży nad rz. Amora, m. 8. na półd. ku z. od Rawenny, 4. od Forli, 4. od Imoli, dl. 29. 28. sz. 43. 18.

FAHLUN, ob. Kopfersberg.

FALFO, Port w Azji w Krol. Kochinchińskim, do którego zawiaiają często Chinczykowie, i prowadzą handel wielki na ryż, cukier, iedwab, i kość sioniową.

FAISANS, (isle des) *Insula Fasanorum*, Fazyana, wyspka oblana rz. Bidasłą, która oddziela Francją od Hiszp. o milę od Fontarabii. Si. jest pokoiem Pyreneyńskim tu zawartym r. 1659. między Franc. i Hiszp. iako i widzeniem się Krolow Franc. i Hiszp. w czasie małżeństwa Ludwika XIV.

FAISE, Opac. Cyfer. we Fr. m. 1. od Contras, czyni 4500: liwrow.

FAKATA, m. i Port Japoński na wyspie Xymo. W tym to mie-

ście Cesarz Tayeo-Sama r. 1585. pierwszy wydał Edykt przeciw Chreścianom.

FALAISE, *Falefia*, Falezia, piękne m. Fr. w Normandyi niż. z zamkiem, którego wieża miana jest za najpiękniejszy w Fr. Jest tu Opac. Premonstr. czyniące 3500. liwr. Rech Bailli, la Riviere zwany Tanneguy, le Fevre ztąd byli rodem. Znaczny prowadzi handel serdami, plotnem i koronkami. Jest nad Antą, o m. 10. na półn. ku z. od Seerzy, 11. od Lizieux. dl. 17. 25. sz. 48. 45.

FALCKENBERG, małe m. Szwedzkie w Prow. Halandii nad morzem Bałtyckim. dl. 29. 55. sz. 56. 56.

FALCKENBERG, grod Niemiecki i zamek na górze, w Hrabstwie Lippe-Detmold.

FALCKENBURG, *Coriovalum*, obronne M. Niem. w nowey Marchii Brandeburskiej z zamkiem, nal. do Krola Pruskiego, ale posiad. go P. Borg. Jest nad rz. Draga, o m. 33. na półn. od Kolbergi, 28. na w. od Szczecina. dl. 33. 36. sz. 53. 20.

FALCKENSTEIN, w Austrii wyż. w okolicy Miheli, czyli Muhli, si. iż dał nazwisko Hrabiom de Falckenstein. Jest wiele innych miejsc tegoż im. w Niem. w Xstwie Halberstadtzkiem z tyt. Hrabstwa Imperii, w Woiglandyi, w Hr. Lichtemberskim, w Xstwie Bipontyńskim.

FALCKENSTEIN, Hr. Niemiecki w Palatynacie niż. o m. 6. na półn. od Kreutznachu. Jedno to było Hr. ze wszystkich dzierżaw domu Lotaryńskiego, które on sobie warował usteputać Lotaryngii podług traktatu r. 1735. końcem utrzymania miejsca między Xiażetami Imperii, i dostapienia Tronu Cesar. Syn jego Cesarz Jozef II. pod imieniem Hrabu de Falckenstein zwiedził Francją w Miesiacu Kwietniu i Maiu r. 1777. Rosiły r. 1780. i znowu Franc. i Holl. r. 1741.

FALKIRK, m. Szkockie w Prow. Sztirlingii, m. 9. na z. od Edynburga, si. zwiedziona tu potyczką między woyskiem Angielskim, i Xcia Edwarda.

FALKLAND, m. Szkocyi połud. w Hr. Fifeńskim nad rz. Eydeną, o m. 7. na półn. od Edynburga.

FALKLAND, wyspy Falklandzkie w Amer. połudn. na których Anglicy uformowali swe osady r. 1767. a z których wypędzeni zostali przez Hiszp. r. 1770. Toż jest nazwisko, które dała Anglicy wyspom Malwińskim.

FALMUTH, *Voliba*, Falmut, dawne M. Angiel. w Kornuwallii z portem dobrym umocnionym 2. fortecami od Henryka VIII. Jest iednym z naylepszych portow w Anglii. Ztąd baty pocztowe wychodzą do Lizbony. Jest o m. 75. na półn. ku z. od Londynu. dl. 12. 36. sz. 50. 15.

FALSTER, *Falstra*, *Falsiria*, mała wyspa Duńska na morzu Bałtyckim, ktorey m. główne jest Nikopinga.

FALTZBURG, ob. Phalsburg.

FAMAGOSTA, lub Macosa, M. na wyspie Cyprus, obronne 2. fortecami z Bisk. Greckim. Turecki Moczet jest tu rownie przepyszny iak w Konstantynopolu. Wzięte było od Turkow Wenetom r. 1571, po dziesięciu miesięcznym obleżeniu. Mustafa założony ze straty 80000. ludzi w dobywaniu tego M. Walecznego Bragadina, który go żywo bronil przeciw danemu słowu żywego ze skóry odrzeć kazał. Jest o m. 25. na półn. ku w. od Nikozii. dl. 52. 40. sz. 35.

FAMINA, Powiat Niderlandu, w części zachodniej Hrabstwa Chinczeńskiego, i Xstwa Luxemburskiego.

FANIAUX, *Fanum Jouis*, m. Fr. w Langwedocyi, m. 4. od Mirepoix.

FANO, *Fanum Fortunae*, m. Wł. w Stanie Papiezkim, w Xstwie

Urbinu z Bisk. niepodlegającym tylko od Papieża. Zdobia go, Brama tryumfalna, wspaniałe Pałace, i Kościoły piękne. Oczyszczają jest Klemens VIII. Leży nad golfem Weneckim, m. 3. od Pezaro, 8. na w. od Urbinu. dl. 30. 32. sz. 43. 51.

FANTYN, *Fantium*, małe Krol. Fantynskie w Afryce na pomorzu złotym Gwinei. Jest bardzo ludne, bogate w złoto, i obfite w zboże i niewolników. Naywyższy Szef tego Krol. zwany jest *Brasso*, i rządzi razem z radą Starców, która ma wiele powag. Anglicy i Holł. mają tu swe fortece. Fantyn jest miejscem głównym i rezydencją Brassi.

FAON, m. Fr. w Brytanii w głąb Golfu Brest.

FAKWIROWIE, rodzaj mnichów na wschodzie. Są między nimi balwochwalczy i Mahometanie.

FARO-DI-MESSINA, *Fretum Scitulum*, Cieśnina Sycylijska na morzu śródziemnym, między Sycylią i Krol. Neapol. sławne wzbieraniem i opadaniem morza z największą prędkością, i regularną od 6. do 6. godzin. Przy wyjściu tej cieśniny w słodzonej bitwie morskiej znaczną Hiszpani od Franc. ponieśli klęskę r. 1675.

FARE, wieś Fr. m. 5. na połud. od Puy, sławna danym nazwiskiem znaczonej rodziny Franc.

FARELLONS, *Farellena*, wyspa Afryk. w Nigrycy, na m. 6. blisko długa. Obfituje osobliwie w słonie i owce. dl. 5. sz. 6. 48.

S. TARGEAU, *S. Fercoli Opidum*, daw. M. Fr. celne Pow. Puyzeyskiego z dobrym zamkiem i tyt. Xiśwa. Jest o m. 4. od Briary, 10. od Antyziodoru, 38. na połud. od Paryża. dl. 20. 45. sz. 47. 40.

FARQUES, zamek Fr. o m. 1. od Awenionu.

FARMOUTIERS, *Farense Monasterium*, Farmutier, m. Fr. nad rz. Moriną z Opac. Bened. m. 3. na poln. od Rosoy.

FARNESA, Farneza, zamek we Wł. w Xiświe Kastręjskim, z kąd wzięła nazwisko sławna rodzina Farneszych. Jest nad Olpitą, m. 2. od Castro.

FARO, *Farus*, M. Portugal. w Krol. Algarwii z Bisk. i portem nad brzegiem Golfu Kadyzkiego. Alfons Krol Portug. zdobył go na Maurach r. 1249. Jest o m. 8. od Tawiry, 14. na w. od Lagos, 40. od Ewory. dl. 9. 58. sz. 36. 54.

FARS, lub FARSYSTAN, Prow. Perska oblana na w. rz. Kerman, na z. graniczy z Khufystanem, na połud. z Golfem Perskim, na poln. z Korozanem.

FARSA, m. Turcyi Europejskiej w Tessalii na połud. Laryfły; pola Farsalskie pamiętne są przegraną Pompeusza, a zwycięstwem Cezara.

FARFAK, *Syagros, Fartachium*, M. Azyat. w Arabii szczęśliwej w Krolestwie i przy Kapie tegoż im. dl. 60. sz. 16.

FAVAS, zrujnowane M. od Saracenów we Fr. w Diec. Forojuliańskiej.

FAUCOGNEY, m. Fr. w Fraszkońcie, m. 3. na w. od Luxewilli.

FAUCON, m. Fr. w Prowancyi, m. 1. od Barcelonety. Oczyszczona S. Jana de Matha.

FAVOGNANA, *Aegusa*, wysępka Wł. mająca w okolo na m. 6. ku brzegowi zachodn. Sycylii z fortecą zwaną S. Katarzyny.

FAWORYTA dawna, *Pancione Favorite*, Pałac rozrywki Cesarzkiej na przedmieściu Wiednia zwanym *Leopoldstadt*. Cesarzowa Krolowa r. 1746. założyła w nim Konwikt czyli Akademię dla młodzi Szlachetney, zwaną *Academia Theresiana* od imienia Cesarzowej.

FAWORYTA nowa, *la nouvelle Favorite*, inny Cesarzki Pałac rozrywki na przedmieściu Wiedeńskim, w którym wielka jest sala

do Oper, i ogrody kosztowne i piękne.

FAUQUEMONT, lub WALKENBURG, *Coriovallum*, małe m. Niderlandzkie w X. Limburskim, nal. do Holl. wzięte było od Francis. r. 1672. Jest nad rz. Gwela, m. 2. od Mastrychtu, 9. od Juliaku. dl. 23. 38. sz. 50. 52.

FAUQUEMONT, m. Fr. w Lotaryngii z tyt. Margr. o m. 4. na połud. od Boulay.

FAUSSIGNY, *Fuciniacum*, Półwysp Powiat w Sabaudyi przy Alpach z tyt. Baronii, którego M. S. jest *Clusaz*.

FAUVILLE, m. Fr. w Normandii o milę od Ebrioki, inne jest o m. 4. od Kalidobeku.

FAYAL, *Faialis*, wyspa Oceanu Atlantyckiego, jedna z Azorów, długa około m. 6. nal. do Portugal. Obfituje w bydła, ryby i pastele. dl. 350. sz. 30.

FAYENCE, *Faventia*, Fawencya, m. Fr. w Prowancyi, blisko rz. Biazony, m. 4. na z. od Grasiy. dl. 24. 22. sz. 43. 44.

FAYOLLES, Marg. Fr. w Arvernii, m. 2. od Evaux.

FE, ob. Santa-Fé.

FEARNES, lub FERNES, *Ferna*, m. Irlandzkie w Hr. Wexfordzkim z Bisk. Suffr. Dublińskiego. Deputnie na Parl. Jest o m. 18. na połud. od Dublina. dl. 11. 8. sz. 52. 32.

FEATHATA, m. Irlandyi w Hr. Wexfordzkim, deputnie na Parl. Jest o m. 7. od Wexfordu.

FEATHER, m. Irlandyi w Hr. Typperarskim, deputnie na Parl. Jest o m. 4. od Kashelu.

FEFZA, ob. Fiffella.

FEHRBELLIN, m. Niem. w Marchii średniej, w cyr. Hawelndy, gdzie na przeprawie rz. Rynu Elektor Fryderyk Wilelm poraził Szwedów r. 1675.

FELDKIRK, Feldkirch, piękne M. i Hrabstwo Niem. w Szwabii bardzo handlowne. Niegdyś by-

ło Cesar. ale teraz nal. do Domu Austr. od którego znacznemi nadane jest przywilejami. Leży nad rz. Illą blisko Renu, o m. 6. na w. od Appenzeli, 12. od Koiry, 16. od Kontancyi. dl. 27. 24. sz. 47. 14. FELDKIRCH, lub WELDKIRCH, m. Niem. w Karynthii niż. należy do Biskupa Bamberckiego. Jest o m. 8. na poln. ku z. od Klagenfurtu.

FELIN, *Felinum*, m. w Inflanciech w Estonii nad rz. Feliną, o m. 25. od Rewelu, 18. na w. od Parnawy. dl. 43. 40. sz. 58. 22.

FELICES, Dofryn, lub Darafied, pasmo gór wielkich w Norwegii wzdłuż Kraju rozciągłych, obfitych w kruszce różne, osobliwie rudy żelazne, mające wiele pastwisk, i lasów, które wydaia drzewo do budewli okrętów. Te w ciągu swoim różne biorą nazwiska.

FELIUDE-QUIXOLO, m. Hiszp. w Katalonii z portem nad brzegiem morza śródziemnego i z zamkiem, m. 9. na połud. od Gironny.

S. FELIX, m. Fr. o m. 4. na w. od Vabres.

S. FELIX-DE-CARMAING, m. Fr. w Langwedocyi, m. 4. od S. Papoul.

FELIX-PREX, Opac. Bened. w Hannonii, m. 1. od Giewety. Tegoż im. wyspa w Amer. połud. blisko wyspy S. Ambrożego, o 150. m. od Chili.

FELTRI, *Feltria*, dawne M. Wł. w Marchii Trewizańskiej, stoł. małej Krainy tegoż im. z Bisk. Jest nad rz. Asoną, m. 16. na poln. od Padwy, 7. od Belluno, 17. od Wenecyi. dl. 29. 26. sz. 46. 3. Powiat Feltryński największy handel prowadzi żelaza. dl. 29. 26. sz. 54. 30. 40.

FEMEREN, *Fimbria*, Femenena, wyspa mała Duńska na morzu Bałtyckim, o m. 1. od Holstyni. Obfituje w zboża i pastwiska. Leży między gradusami. dl. 28.

50. — 29. 20. fz. 54. 30.

FEMI, *Fidemium*, Opac. Franc. Bened. o m. 2. od Landrecy, przyłączone do *S. André*.

FEMINE, (*Isola delle*) Wyspa Niewiaśt, tak zwana, leży we Wł. na morzu śródziemnym przy brzegu połu. w Sycylii, m. 2. od Palermo, ma jedne małe m.

FENERYA, M. celne w Krol. Ciompańskim, ob. Tiompa.

FENESTRANGEN, lub WINSTRINGEN, *Vinstringum*, m. małe Niem. w Wielkorządztwie Nantenskim, stol. Powiatu tego im. nad rz. Sarra, o m. 7. od Marsali, 7. na połud. od Dwoch-Mośtow. Należy do Xcia Salmskiego. dl. 24. 46. fz. 48. 52.

FENESTRELLA, mały plac w dolinie Wodenskiej nad Kluzoną, wzięty na Franc. od Xcia Sabaudy r. 1708. i otrzymany mocą traktatu Utrechtskiego. Jest między Suzą i Pignerol. dl. 24. 45. fz. 44. 58.

FENERIES, *Fenerium*, Opac. Fr. Cyfster. m. 3. na połu. od Muraty, czyni 1600. liwr.

FENOUILLEDES, *Feniculetum*, Fenullea, mały Pow. Fr. w Langwedocy niż. którego miejscem głównym jest *S. Paul*.

FER, Ferro, wyspa Afrykańska, jedna z Kanaryjskich najbardziej ku z. połuniona, około m. 7. długa, a 6. szeroka z małym m. tegoż im. nie bardzo osiadła, sławna iż Geografowie Fr. prowadzą linią pierwszą połudn. przez brzeg iey zachodnią z rozkazem Ludwika XIII. Należy do Hiszp. o m. 18. od Tenearyf. fz. 27. 40.

FERABATH, znaczne i piękne M. Perkie w górach, które oblewa morze Kaspijskie, o 5. m. ku połud. od morza. Szach-Abas często tu przepędzał zimę. dl. 70. 2. fz. 36. 54.

FERDEN, lub VERDEN, *Verda*, znaczne M. Niem. i Xstwo tego im. w Westfalii, niegdyś Biskupie i Cesarzkie, ale teraz nal. do

Elekt. Hannowerskiego, któremu ustąpione było od Szwedow. r. 1720. jest nad rz. Allera, blisko Weferu o m. 10. od Bremy, 20. od Hamburga, 20. od Hannoveru, dl. 26. 58. fz. 53. 3. ob. Brema.

FERDINAND, ob. Fernand. FERE, *Fara*, m. Fr. w Pikardyi, znane dla młynu prochowego, i szkoły dla Artylleryi. Twierdze iego zburzone były. Jest nad rz. Serą, o m. 3. od Chauny, 8. na połu. od Swessyonu, 30. od Paryża. Tęgoż im. m. Fr. w Szampanii, m. 7. od Chalons.

FERE, m. Fr. w Pow. Tardenaiskim, o m. 6. na połud. od Swessyonu w Szampanii. Znajduje się tu plac obwiedziony murem zawierający łanów ziemi, 996. w którym jest dawny zamek zbudowany od fam. *Chatillon*, odnowiony i powiększony od Kieżny Anny de Montmorency r. 1532.

FERENTINO, *Ferentinum*, Ferentyn, m. Wł. w Kampanii Rzymskiej z Bisk. niepodlegającym tylko od Papieża. Jest na górze o m. 3. od Anagni, 15. od Rzymu. dl. 30. 46. fz. 41. 41.

FERIA, m. Hiszp. w Estremadurze na górze spadzistej, o m. 4. na z. od Zafry, 10. od Badajoz. Dziedzice mają tytuł. Xcy i Grandessa.

S. FERIOLE, m. Fr. w Pow. Lemowiceńskim, o m. 2. od Brives.

FERMENAGH, *Comitatus Fermanagenis*, hrabstwo Fernackie w Irlandyi w Prow. Ultonii, na połud. Dunnegalii i Tyronii, około 10. m. wzdłuż, a wierz wiecej ma nad m. 8.

S. FERME, Opac. Fr. w Akwitanii, blisko Liburny, czyni rocznie 5000. liwr.

FERMO, lub FIRMO, *Firmium*, dawne i mocne M. Wł. w Marchii Ankonitańskiej z Arcy Bisk. erygowanym r. 1589. od Syxta V. fl. urodzeniem Laktancyusza, i Xda Anibala Adami. Jest blisko Gofu Wenec

neckiego o 7. m. na pold. ku w. od Maceraty, 13. od Ankony, 40. na poł. ku w. od Rzymu. dl. 31. 13. fz. 43. 10.

FERNANBUCO, ob. Olinda.

FERNANDO, lub FERNANDEZ, wyspa Jana Fernanda, jest na morzu południowym, mająca w około m. 20. od brzegow na 110. m. daleka, odkryta od Jana Fernando, od którego zostawione tu 3. lub 4. kozy tak się potym rozmnożyły, iż cała wyspa była ich pełna. Pola tu zawsze zielenieją, grunt jest urodzajny, wody bardzo dobre, brzegi rybne, port bezpieczny. Z tym wszystkim Hiszpani trzymali ją w zaniebanianiu, ale widząc z żalem, iż służyła za schronienie Korsarzom, i od Lorda Ansona zaczęła być stanowiskiem dla okrętów Europejskich przebywających, postanowili wszystkie tu wygubić zwierza, ale gdy im ta nieudawała się sztuka, i 5. Anglikow zostawionych od Kapitana Dawida wypędzić nie zdołali, postanowili wystawić tu fortecę, przez co ta wyspa użyteczną stać się może osadą, dl. 302. 40. fz. 36. 30.

FERNANDO-NORONA, Wyspa o 70. mil ku w. od brzegów Brazylii odległa, opanowana od Portugal. aby przeszkodzić innym narodom Europejskim stawania przy tej wyspie, płynącym do Indyi. Kompania Franc. w tym zamiśle przywłaściła ją była sobie, ale r. 1737. od Portugalczykow ztąd wypędzeni byli. Opanowawszy ją Portugal. wystawili tu miasteczko i kilka fortec, ponieważ dla niedostatku deszczow iest nieplodną, prowianty z Fernanbuku dożywane bywają.

FERNAND-PO, wyspa Ferdynand-Po od swęga wynalezcy nazwana, blisko brzegow Krol. Beninskiego w Afr. na m. 5. długa na 2. szeroka. Wydaie różne ziola, obfituje w kozy dzikie, cieleta i lwy morskie, które są bardzo tłuste, i mięso ich dobre iest do iedzenia. Zebrała z iednego lwa tłustość wynosiła niekiedy na kwart pięćset. Je-

Tom I.

dno tylko ta wyspa ma miejsce wygodne do rzucenia kotwic w części północney, gdzie są 3. odnogi, a najełpza z tych zwana Kumberland. Należy do Portugal.

FERNES, ob. Fearnes.

FERNEY, wieś Fr. w kluczu Gewezyńskim o m. 1. na połu. ku z. od Genewy. Tu przez długi czas przemieszkował P. *Voltaire*, i wstawił to miejsce swemi dobrodziejstw, osadziąc w nim mieszkańcow, rozdając im grunta do zabudowania się, i opatruiąc sposob utrzymywania się wielkiej liczbie Zegarnistrów i innych rzemieślników, tak iż która była podłą wioską, wygląda dziś iak miasto. Rząd iest determinowany utrzymywać to miejsce równie witanie dobrym, w iakim było za życia P. *Voltaire*.

FERO, *Farra*, *Glossarie*, Wyspy na morzu północnym, ku połu. wyp. Westernów, i Irlandyi, ku Islandyi idąc, nal. do Krol. Duńskiego. Jest ich 24. większych 12. tyleż mniejszych, a 17. osiadłych. Powietrze w nich zdrowe, mieszkańcy żyją długo. Tęgoż im. iest wyspka między wyspami Szotlandskimi i Orkadami, mająca port mały i dobrze osiadły; służy za stanowisko okrętom Hollenderskim powracającym z Indyi.

FERET, Kap na zachod Francyi na przeciw brzegom Burdegali.

FERRANDINA, Ferrandyna, m. Wł. w Krol. Neapol. w Bazyljakcie z tyt. Xstwa. Jest blisko rz. Basiento, o m. 6. na pold. ku z. od Matery, 10. od Cyrenzy, dl. 34. 10. fz. 41. 40.

FERRARA, *Ferraria*, wiel. piękne i sławne M. Wł. w Stanie Papieżkim, z Bisk. nie podlegającym tylko od Papieża; zdobią go kościoły wspaniałe, rynek przepyszny, i dobra cyradella zbudowana od Klemensa VIII. Nie iest dziś tak kwitnące iak dawniej. Kardynał Bentivoglio, Jan Guarini, Jan Riccioli, sławny Lelio Gregorio Gi-

Bb

raldi ztąd byli rodem. Leży blisko rz. Po, o 10. m. na półn. ku w. od Bononii, 15. od Ravenny, 28. od Florencyi, 76. od Rzymu, dl. 29. 8. fz. 44. 54. *Xięstwo Ferrariskie*, jest Prowincją stanu Papieckiego, graniczy na półn. z Poleścią Rozwiańską, na z. z Xłstwem Mantuy, na pold. z Bononią i Romanją własciwa, na w. z Golfem Weneckim. Nie jest teraz tak rozległy, iak za czasu własnych Xiążąt, których miało do r. 1597. w którym Klemens VIII. przyłączył Xłstwo Ferrary do Kamery Apostolskiej. Od tego prawie czasu kray ten lubo tak dobry, zosłał prawie odlogiem. Powietrze tu bardzo niezdrowe, z przyczyny bagnow, i błot, które małość mieszkańców oświżyć nie może. Ferrara jest M. S.

FERRETE, lub PRITH, *Ferrata*, m. i Hr. Fr. w Sundgawii z zamkiem za miastem leżącym. Sady ma w Radzie Kolmarckiej. Jest w gruncie bardzo żyznym, o m. 4. na pold. ku z. od Bazylei, 10. na w. od Montbeliardu, dl. 25. fz. 47. 40.

FERRIERE, Feryer, m. Fr. z tyt. Hr. w pow. Burbońskim, o m. 4. na pold. ku w. od Vichy. Te goż im. m. Fr. w Normandii m. 2. od Delfrontu, inne o m. 2. od Conches. &c.

FERRIERES, *Ferraria*, m. Fr. z Opac. Bened. które czyni 4500. liwr. w Pow. Gatyneńskim, m. 2. na półn. od Montargis, 23. od Paryża. Także Opactwo zakonu S. Benedykta w Piktawii czyniace 2500. liwr. m. 1. od Thouars. Te goż im. m. Fr. w Prowancyi, m. 7. na pold. ku w. od Arelaty.

FERROL, *Ferröla*, m. Hiszp. w Krol. Galicyi m. 5. na półn. od Koruny z portem jednym z najsilniejszych w Europie.

FERTE-ALAIS, *Firmitas Adalaidis*, m. Wypły Fr. m. 10. na połud. od Paryża, 3. od Estampes.

FERTE-AUCOL, lub FERMTE SOUS-JOUARRE, *Firmitas Austulphi*, piękne m. Fr. w Bryi Szampańskiej nad Marną między Chateau Thierry i Meaux. Ma wielki odbyt z kamieni myśliwskich, które za najlepsze miane są w całej Francji.

FERTE-AURAIN, *Firmitas Aureni*, m. Fr. w Pow. Blezelskim nad rz. Beuvron, m. 7. na pold. od Aurelianu.

FERTE-BERNARD, *Firmitas Bernardi*, m. Fr. w Pow. Cenomańskim, m. 6. na półn. ku w. od Mans. Sl. jest urodzeniem Roberta Garniera Poety.

FERTECHAUDRON, (la) m. Fr. w Pow. Niwerneńskim, o m. 4. od Moulins.

FERTE-FRESNEL, w Normandyi o m. 2. od Aigle.

FERTE-GAUCHER, *Firmitas Galtieri*, m. Fr. w Bryi nad rz. Moriną, o m. 5. na pold. od Provins, tyleż od Chateau-Thierry.

FERTE-LOUPIERE, *Firmitas Lupera*, m. Fr. w Pow. Gatyneńskim, m. 4. od Joigny.

FERTE-MILON, *Firmitas Miltonis*, m. Wypły Fr. z zamkiem dawnym, sławne urodzeniem Jana Racine, m. 3. na w. od Crespy. 15. od Paryża.

FERTE-SUR-AUBE, m. Fr. w Szampanii od Baru nad Albą m. 4. na pold.

FERTE-SUR-CROSNE, Opac. Fr. Cyfter. fund. r. 1113. o m. 3. od Chalons nad Somną, Te goż im. jest wiele innych miast w Francyi.

FERVAQUES, m. Fr. w Normandyi, m. 3. na pold. od Lifleux.

FESCAMP, *Fescannum*, Feskam, m. Fr. w Pow. Caux, z Opactwem Bened. czyniącym 8000. liwr. z portem, i tyt Baronii. Handel prowadzi znaczny. Jest o m. 8. na półn. ku w. od Havre de Grace, 6. od Montvilliers, 12. od Dieppe, 45. od Paryża, dl. 18. 1. fz.

49. 46.

FETIPUR, m. w stanach wiel. Mogola, w Prow. Agra, znacznej ozdobne pałacem Cesarza.

FETU, *Fetum*, male Krol. Fetuańskie w pomorzu złotym w Afryce, na m. 4. długie i tyleż szerokie; Obfituje w owoce, oliwę, bydlę, drzewa palmowe, które dostarczają wina. Hollendrzy mają tu fortece.

FEUCHT-WANGEN, *Hydropolis*, m. Niem. w Frankonii, niegdys wolne i Cesarzkie, teraz nał. do Margrabi Ansbachskiego. Ma grod i kapitulę. Jest o m. 2. od Durenspiehl.

FEVERSHAM, m. Angiel. z tyt. Hr. w Prow. Kent, między Kantuarią, i Roszesterem, o m. 13. na pold. ku w. od Londynu, 6. od Roszesteru, dl. 18. 25. fz. 51. 19.

FEUILLADE, włość w pow. Lemowiceńskim we Fr. nadana tyt. Xłstwa, o m. 5. na pold. ku z. od Albussony.

FEUILLANS, (la Bastide des) w Hr. Konweneńskim, o m. 2. od Rieux. Jest tu Opac. zakonu tego im. czyli *Fulienfum*, fund. r. 1162. która ma dochodu 30000. liwr.

FEUILLETIN, m. Fr. w Marchii na pograniczu Borbońskim z sładami Krol. m. 2. od Albussony.

FEUGUIERES, m. Fr. w Bellowaceńskim pow. m. 4. od Amali.

FEURS, *Forum Segusiacorum*, Fora, dawne m. Fr. główne w pow. Forez nad Ligerą, o m. 6. na pold. ku w. od Ruanny, 14. od Lugduna, 95. od Paryża.

FEZ, *Fezzanum*, Krol. Fezańskie wielkie w Afryce; leży przy morzu między Krol. Algeriskim na w. a Marokańskim na pold. Dzieli się na 7. Prow. Azgarę, Szauę, Ertifę, Garet, Hasbatę, i Temeznę. Kray jest ludny, i bardzo żyzny; obfituje w zboże, bydlę, legominy,

owocę, i wołk. Y gdyby nie gnuśność obywatelow wydawałby więcej. Rz. Sebu przerzyną go. Miał niegdys fwyh Krolow, teraz zaś holduje Marokanom. Gór tu jest wiele mieszkanych przez Pereberow, którzy są Arabowie bitni, gorliwi o swą wolność, niepodlegli. Nie potrzeba go mieścić z Fezańską Prowincją, która jest tylko częścią tego Krol. i jest nadzwyczajney żyźności.

FEZ, *Fezza*, dawne mocne i jedno z największych i najpiękniejszych miast w Afryce całej, w Prowincyi, i nad rz. tegoż im. w Barbaryi, stol. Krol. Fezańskiego. Składa się z 3. miast, z których najdawniejsze jest *Beledda*, drugie *Fez stary*, trzecie, nowy *Fez*. Stary Fez jest najznaczniejszy, zawiera mieszkańców więcej nad 80000. zdobią go pałace i Meczetty wspaniałe, z których jeden zwany *Karrwan* bardzo piękny na 17. wspiera się arkadach, te zaś na 10500. pilastrach z marmuru białego; przy nim wielka jest liczba szkół, w których językiem Arabickim, różnych nauk uczą. Zdyż też mają tu swe przepylne Synagogi. Twierdzą, że w sławę Prow. Fezańskiej na 80000. znajduje się. Inni mieszkańcy są Mahometanie. Rezydnie tu Mufty, który ma i powagę i dochody bardzo wielkie. Damy majątne zwykły około nog nosić łańcuchy złote i srebrne. Sam Fez otoczony murem ozdobionym wieżami, z 7. bramami, podzielony na 12. kwater, z których każda ma komendanta Policji. Leży nad rz. o m. 100. na w. od Maroko, 40. na półn. ku w. od Salidl. 13. 50. fz. 33. 40.

FEZEHSAC, Hr. Armanackie, ob. *Vic-Fezensac*.

FEZENAGUET, Vice Comitatus w Hr. Armanackim, którego *Mavesin* jest miejscem celnym.

FEZZAN, ob. *Faisans*.
FIAC, m. Fr. w Lagwed. o m. B b f j

4. na z. od Kastry.

FIANO, *Flanum*, m. Wł. w Patrymonium S. Piotra, oyczyna Historyka Francesco, nad rz. Tybrem, m. 6. na poln. od Rzymu.

FIANONE, *Flanona*, Fianona, m. Wł. w Państwie Weneckim, w Istrii z portem nad Golfem Karnerkim, o m. 7. na poln. od Poli.

FIASCONE, ob. Monte-Fiascone.

FICHERUOLO, m. Wł. w Xstwie Ferrary, nad rz. Po, żłak kanał prowadzony łączący rz. Po, z Panaro, o m. 7. na pol. ku z. od Ferrary.

FICHTELBERG, sławna góra w Frankonii w pow. Bareytskim blisko granic Czeskich. Okryta jest lasem sosnowym, i ma 12. mil w okół; Men, Eger, Naba i Sala rzeki z iey wypływają z rzodei, co dało początek tym dwom wierzszom Lac.

*Moenus ubique patet, & cum Sals nobilis Egrus,
Et Nabus ex uno fonte, lacuque fluunt.*

FIESOLI, *Fesula*, Fiezol, dawne m. Wł. w Xstwie Florenckim z Bisk. Oyczyną jest Angelika z Fiezoli; nie jest teraz tylko wsią. Od Florencyi na poln. ku w. m. 2. dl. 28. 59. sz. 43. 43.

FIFE, *Otholinta*, Fisa, Prow. nadm. w Szkocyi, graniczy z Golfami Tay i Forth z morzem i górami Ochell. Deputnie na Parl. Powietrze ma zdrowe, kray żyzny w zboże i pastwiska. Wiele tu osiadło szlachty. S. Andrews jest M. S.

FIGEAC, *Figiacum*, Fizak, m. Fr. w Pcw. Kanderfkim z Opatwem Sekular, czyniącym 15000. liwr. po 3. miesiącach ataku protestacji byli przemużeni zjad od obłożenia odstąpić, złupili go r. 1576. a Cydadella i twierdze jego z ziemią zrównane zostały. Jest nad Sella m. 9. na poln. ku w. od Cahons, 19. na poln. od Albi, 108.

od Paryża.

FIGEN, lub **FIEEN**, Fizeną, Prow. Krol. Japońskiego na wyspie Xymo. Niewiały tutejsze są nąpieknieyżemi w Japonii. Tu robią wszystkie porcellany Japońskie.

FILADELFIA, ob. Philadelphja.

S. FILIPPA, forteca *Fort S. Philippe*, na wyspie Minorce. Była najprzod w rękach Anglikow, tym odebrana od Francuzow r. 1756. i odzyskana od Anglikow znou r. 1763. traktatem Paryżkim, na koniec czasow tych opanowana od Hiszpanow została razem z całą wyspą.

S. FILIPPA, wyspa ob. Fuego.

S. FILIPPA, miasto w Ameryce poln. w Nowey Hiszpanii, w kraju żywiącym bardzo wiele bydła.

S. FILIPPA, m. ob. Bengwela.

FILIPPI, *Philippi*, M. Turcyi Europ. w Macedonii, blisko Golfu Kontessy, o 25. m. napóln. ku w. od Saloniki.

FILIPPINA, *Philippina*, forteca w Belgium, w Flandryi Hol. nad Skaldą. Wzięta była od *X. de Nassau*, r. 1633. Hiszp. od obłożenia iey odstąpić byli przymuszani w krotkim czasie po wzięciu iey od Franc. r. 1635. Jest 6 mil od *Sas de Gand*.

FILIPPINY, *Philippine*, Wyspy na morzu Indyjskim, w Azji, na Archipelagu S. Lazarza, pod Strefą gorącą. Odkryte były od Jana Magellana, który był zabity od Krola wyspy Sebu, będący w środku tego Archipelagu, r. 1519. Jest wysp tych liczba wielka i powietrze ma gorące i wilgotne, co niezdrowie w mieszkańcach sprawia. Położenie ich jest wesołe, grunt żyzny; obfitują w wszelkie potrzeby życia. Drzewa tu zielenią zawsze, i w każdej porze roku dojrzałe wydają owoce. Łąki ży-

wią liczne trzody bawołów dzikich, a lasy zwierza; między ktoremi wiele jest małp, a tych niektórych bardzo wielkich, znaydują się także nieznanie nam Europ. zwierza. Perły, bawełna, ambra, różne korzenie, a naywięcej obfite minery złota nayznaczniejsze składają wyp Filipińskich bogactwa. Obywatele są Hiszpani, Indyanie i inni przychodniowie. Należą po części do Hiszpanow. Są niejako centrem, do ktorego bogactwa w wszystkie z 4. części świata spływają, i nazad znou innemi rozlewają się korytami. Znaczniejsze z Filippin wyspy są: Mindano, Manilla, Leyta, Ibabao, Paragwa, Mindoro, Sebu, Panay, Wyspa czarnych, i Bool. Są między grad. dl. 132. i 145. sz. 1. i 23.

FILIPPIN NOWE, czyli Wyspy de Palaos, na morzu Indyjskim, między Filipinami dawnymi, Moluckimi i Maryańskimi wyspami leżące. Liczą ich na 37. ale te nie są nam dobrze znaiome. Zawarte są między Ekwatorem i Tropikiem Cancri.

FILIPPOPOL, lub **PHILIPPOLI**, *Philippopolis*, dawne i znaczne M. Turcyi Europ. w Romanii z Arcy Bisk. Rezydencją jest San-dziaka. Leży nad rz. Maryzą, o m. 25. na poln. ku z. od Adryanopola, 75. od Konstantynopola. dl. 42. 30. sz. 42. 15.

FILIPPOW, m. Pol. w Woi. Trockim w Pow. Grodzieńskim, z Stwem niegrod. Od Olity ku w. około m. 10.

FILIPPOWCY, jest to lud wśród lasow i bagnow Litewskich osiadły gdzie niegdzie będący sekty mające podobieństwo do Religii Chrześciańskiej przy zabobonach i baśniach; małym handlem się bawia.

FILIPSEGG, piękny zamek dobrze obronny w Weterawii, m. 3. na poln. od Butzbachu, blisko granic Hr. Solmskiego. Należy do Demu *Hesse-Darmstadt*.

FILIPSTOWN, ob. King-

stown.

FILIPSTADT, *Philippolis*, Filipstąd, m. Szwedzkie w Wermelandy. Leży między bagnami i stawami, o 7. m. na poln. od Karlshofstadu, 42. od Sztokolmu. dl. 32. 5. sz. 59. 30.

FILISBURG, lub **PHILIPPSBURG**, *Philippoburgum*, M. Niem. w cyr. Renu wyż. Jest bardzo mocne, i uważane jako przedmurze Państwa Niem. Cesarz ma prawo podczas wojny trzymania tu swego garnizonu. Zdobyły go woyska Cesarzkie na Bisk. Spireńskim r. 1633. wkrótce potem Szwedzi, i oddali go Ludwikowi XIII. Odebrał go Cesarz r. 1635. a znou Francuzi r. 1644. Odzyskali go związkowi r. 1676. Wzięte było od Desfina Fr. 1688. i oddane 1697. Języcze r. 1734. opanowane zostało od Franc. ale ci wkrótce wrocili go Niemcom. Jest nad prawym brzegiem Renu, na ktorey rz. piękny ma most na batkach stawiany, w miejscu gdzie Salza łączy się z Renem. O m. 2. od Spiry, 5. od Landau, 9. od Wormacyi, 16. od Strazburga, 115. od Paryża. dl. 26. 8. sz. 49. 13. Filisburg zwał się niegdyś Udenheim, miało nal. do Bisk. Spireńskiego, ale fortyfikacye jego nal. do Rzeszy Niem.

FILLEK, *Filecum*, M. Węgierskie zburzone, w Hr. Nowogrodzkim. Turcy opanowali go r. 1554. Odzyskali go potem Chrześcianie. Rokosznanie Węgierscy uczynili się jego Panami r. 1682. Jest nad rz. Ipolą, o m. 11. na poln. od Agryi.

FILTZIAMES, Filczama, przedtym *Warthi*, ziemia Fr. podniesiona na Xstwo z tyt. Para, blisko Klermontu, w Pow. Bellowaceńskim, na poln. ku w.

FIMARCON, Margr. Fr. mające w okóło na m. 12. miejscem jego głównym jest: *Castelnau*, o m. 1. od Kendomy.

FINAL, *Finalium*, M. Wł. i Marg. nad brzegiem zachodnim Rze-
czypospolitey Genueskiej z dobrą

Cytadellą, dwoma fortecami, zamkiem, i z portem. Kupione jest od Genuńczyków u Karola VI. Cesarza r. 1713. za 300000. talarów. Jest przy morzu szrodoziemnym, o m. 13. na połud. ku z. od Genuy, 22. na połud. od Turynu, 24. od Kazału. dl. 25. 52. sz. 45. 18.

FINALE, *Finalium*, Finał, m. Wł. w Xstwie Modenskim. Wzięte było od wojsk Cesar. r. 1703. po ustąpieniu Francuzów. Odebrali go r. 1704. Fr. a Xżę Eugenii zdobył go r. 1706. Leży na kępie oblanej rz. Panaro, o m. 9. na połn. ku w. od Modeny, 5. od Mirandoli. dl. 28. 50. sz. 44. 50.

FINHAM, m. Fr. w Langwed. m. 3. od Montauban.

FINISTERRE, *Finis terra*, Finisterra, jest Kap. najbliżej zachodu względem nietylko Gallicji i Hiszp. ale i Europy. Ma swe nazwisko od mniemania dawnych, iż tu był koniec ziemi, czyli świata, iż go dalej za morzem nie znali. Jest tamże wieś tegoż im.

FINLANDIA, *Finnonia*, Prow. Szwedzka, gran. na z. z Golsfem Botnickim, na w. z Rosją, na połud. z Golsfem Finlandzkim i Ingryą, na połn. z Botnią i Laponią. Obfituje w bydło, pastwiska i ryby. Mowią językiem szczególnym. Sztuka cała ich składania wierzy zależy na tym, iż dwa, lub trzy słowa zaczynają się jednakowoż. Finlandia na tytuł Xstwa, i zawiera 6. wielkich Krain, Finlandią właściwą, Kaianią, Tawestlandią i wyspę Aland, Nylandią, Sawolaxią i Karelię. Abo jest iey M. S. Finlandia właściwa dzieli się na północną i południową. Część Finlandii ustatpiona została Moskwie. Golf Finlandzki rozciąga się wzdłuż na m. 90.

FINMARCK, *Finnmarchia*, Prow. Laponii Duńskiej czyli Norwegickiej; składa część Wielkorządztwa Wardhuskiego. Kray gorzysty, nieplodny, mało mieszczany, obfity

w zwierze szacowane dla futra.

FINSTERWALD, ciemny las, m. i grod Niem. w cyr. Miśni, o m. 8. na w. od Kotbuza blisko Luzacyi.

FIONDA, *Thafelis*, dawne m. Biskupie Azyatyckie w Natolii, blisko Golsfu Satalieńskiego. Jest bardzo spustoszone, o m. 10. na połud. ku z. od Satalii. dl. 42. 32. sz. 36. 45.

FIONIA, lub **FUNEN**, znaczna wyspa Duńska na morzu Bałtyckim między wyspą Zeelandyą i Jutandą, figury prawie okrągłej. Wydziałem bywa najstarszego Krolewica Duńskiego. Obfituje w pastwiska, zboża i owoce, obfiliwie jabłkami, z których dobre robią tu iableczniki. Żywi wiele bydła, i koni dobrych. Lasy zwierza pełne, a brzegi ma bardzo rybne. Odeniec jest M. S.

FIORENZA, (San) m. na wyspie Korfyce, w części północnej, blisko Golsfu tego im. z portem dobrym. Rezydencją jest Bisk. Nebbijskiego. dl. 27. 5. sz. 42. 35.

FIORENZUOLA, *Florentiula*, m. Wł. w Lombardii w Pow. Basseto, w Xstwie Parmeńskim. Leży w bardzo miłej równinie, o m. 8. na połn. ku z. od Parmy. Oyczyzną jest Kardyn. Alberoniego. dl. 27. 25. sz. 44. 56.

FIRANDO, *Firandum*, małe Krolestwo Japonii, na wyspie przyległej Xymo. Portugal. Hollendrzy i Anglicy znaczny tu przedtym prowadzili handel.

FIRMIAN, ob. Sigmundkron. **FISCHAUSEN**, m. Pruskie nad Frischhafem, z zamkiem, m. 2. na z. od Krolewca.

FISCHBACH, lub Wisp, m. Szwaycarskie w Walezyi wyż. o m. 11. na w. od Siony, fl. zwycięstwem Walizeczyków nad Amadeuszem Xciem Sabaudii.

FISMES, *ad Fines*, dawne M. Fr. w Szampanii, sławne dwoma Synodami tu mianem w wieku

Xtym i Xtym. Jest nad rz. Wesłą, o m. 6. na z. od Rheims, 28. na połn. ku w. od Paryża. Oyczyzną jest Papny *Couvreur*, sławnej komedyantki Franc. dl. 21. 22. sz. 49. 20.

FISIMA, Fussimi, lub Fussigui, fl. M. Japońskie, o m. 16. od Osakki, o 3. od Meako.

FISTELLA, lub FEFZA, M. Afryk. w Krol. Marokańskim w Prow. Tedeli z zamkiem mocnym, i z wieżą znaczną. Mieszkańcy są bogaci, obyczajni, wotenni. Nie mają prowadzą handel piękniemi kastaniami. Jest o m. 62. na połn. ku w. od Maroku, 50. na połud. od Fezu. dl. 12. 40. sz. 32.

FITACHI, lub **FITATZ**, *Fitacum*, Krolestwo w Japonii, na brzegu wschodnim wyspy Niphon leżące, na połn. ku w. od Jedo, a na połud. Kraiu Ozuńskiego.

Fium, *Flumum*, piękne, wielkie M. S. Prow. tegoż im. w Egipte. Jest bardzo ludne, a Koftowie mają tu swego Bisk. Widzieć się tu daia drogie i liczne wspaniałe starożytności zabytki. Mieszkańcy znaczny mają handel na płotna, lén, figi, rozenki, rogoże, &c. Ta Prow. zawiera najwięcej kanałów, i mostów stawionych od Egypcyanów dawnych. I jest jedyną tu Krainą, która wydała rozenki. Leży Fium nad kanałem, który się z Nilem łączy, o m. 28. na połud. ku z. od Kairu, dl. 49. 4. sz. 29. Ob. St. Veit.

Fiumicino, rz. w Krol. Neapol. między Rawenną i Rimini, i naczey zwana *Pisatello*, a dawniej *Rubicon*, którą przebywał Juliusz Cezar.

FLABEMONT, Opac. Fr. Premonstr. fund. r. 1140. w Xstwie Barckim, m. 3. na z. od Darney, czyni 4000. liwr.

FLADA, mała wyspka, jest jedną z Westernow, położona między Skią i Lewis, mająca na milę obwodu. Znaczna wielkim połowem tu wielorybow i innych ryb mor-

skich.

FLAGY, m. Fr. w Pow. Gatyneńskim, o m. 2. od Montereau.

FLAIX, ob. Saint Germer.

FLAMANVILLE, m. Franc. portowe w Normandji, m. 4. na połud. ku z. od Cherbourg.

FLAMARENS, Baronja Fr. w Lomagne, Pow. m. 4. na połn. ku w. od Leicoure.

FLANDRYA, *Flandre* po Fr., *Flandria* po Niem., *Flandria*, Wielka Prow. Niderlandu, którą dzielić można, na Flandryą Hollend. Francuzką, i Aust. Leży między morzem Niemieckim, Artezją, Brabancją, Hannonią, i Hr. Zelandy. Grunt ma urodzajny, obfity w dobre pasze dla bydła. Obywatele są pracowici, flegmatyce, do handlu sposobni, rozumni, ludzey, miłośnicy swych wygod, rozrywek i wolności. Niewiały równie są piękne, iak cnotliwe. Religia panuje Katol. procz w części Holl. Prow. ta miała swych niegdyś dziedzicznych Hrabów, i często stawała się teatrem wojny. Niekiedy niewłaściwie przez Flandryą całe Belgium Katolickie rozumie się.

FLARAN, Opac. Fr. Cyfter. w Hr. Fezenzac, czyni 1600. liwr.

FLAVACOURT, m. Fr. m. 1. od Gisors.

FLAVIGNAC, m. Fr. w Pow. Lemowiceńskim, m. 5. na połud. ku z. od Lemowiki.

FLAVIGNY, *Flavinicum*, Flawini, m. Fr. w Burgandji w Pow. Antyziodoreńskim, z sławn. Opac. Bened. pod im. S. Piotra, fund. od Widrada, które czyni 3200. liwr. Jest na górze, m. 3. na w. od Semuru, 12. od Dijonu, 56. od Paryża.

FLECHE, *Flexia*, Flesz, m. Fr. na granicy Xięstwa Andegawskiego, ku Prow. Maine, znaczne przez swe fl. Kollegium fund. od Henryka IV. r. 1603. Leży nad Ligera, o m. 10. na połn. ku w. od Andegawy, 10. od Cenomanu, 57.

od Paryża. dł. 17. 32. sz. 47. 42.

FLECKENSTEIN, zamek i Baronia Fr. w Alfacji niż. o m. 20. na półn. od Haguenau, 14. od Landau.

FLEMMING, mały Powiat w cyr. Elektoralnym Salskim, blisko granic Marchii. Zboża wydaie obficie. Ztąd wyszła sławna familia Flemmingow.

FLENSBURG, *Flensburgum*, piękne M. Duńskie, główne Gubernii, i nad Gólfem tegoż im. w Xieście Slezwickim, z dobrą Cytadelą. Oczyszczają jest Th. Fincka. Leży o m. 6. na połud. od Apenrady, 6. od Slezwiku. dł. 27. 12. sz. 54. 50.

FLERS, m. Fr. w Normandji, z tyt. Hrabstwa, m. 3. na półn. od Domfrontu.

FLEKKEROEN, Flekkero, m. Norwegii, w Gubernii Aggerhuskiej nad morzem z portem dobrym.

FLESSINGA, *Vlissinga*, piękne, mocne i znaczne M. Holl. w Zelandji na wyspie Walchernie, z portem bardzo wygodnym, który czyni handel tu wielki. Jest to jeden z 3. placow, których strzeżenie pilne zalecał Karol V. Filipowi II. St. Amirał Ruyter ztąd był rodem. Leży przy wyciu Skaldy zwanym *Hondt*. Od Middelburga m. 1. od Sluys na półn. ku w. m. 3. od Gandawy 10. dł. 21. 7. sz. 51. 26.

FLEURANCE, m. Fr. celne miejsce w Hr. Gaureńskim, m. 1. od *Leistours*.

FLEURUS, wieś w Niderlandzie w Hr. Namurckim, między *Charleroy*, i *Gembours*, pamiętna 2. potyczkami tu stoczonymi; jedną r. 1622. w której Hiszpanie porażeni byli, drugą r. 1690. gdzie Xzć Luxemburcki zbit związkowych. Jest od Namuru na w. o m. 6. dł. 22. 10. sz. 50. 25.

FLEURY, dawniej *Perignan*, m. Fr. podniesione na Xstwo z Margrabstwem Rokoselskim, o m. 2. od Narbenny. Tegoż im. m. Fr. w Pro-

wincji Aureliańskiey, m. 1. od Sully. Inne w Szampanii, o m. 4. na połud. ku z. od Werdunu.

FLINES, Opac. Fr. Mniszek Cyfter. m. 2. od Duaku.

FLINT, *Flintum*, m. Angiel. w Kraju Wallii, z dawnym zamkiem fund. od Henryka II. Wyflyta r. Dep. na Parl. Od Londynu na półn. ku z. m. 50. dł. 14. 20. sz. 53. 15. *Flintshire*, leży między Chetshirą na w. i Denbigshirą na z. Zawiera łanów ziemi blisko 160000. Deputuje na Parl.

FLIX, *Flixa*, m. i zamek Hiszp. w Katalonii. Fortyfikacye jego zwalone są. Jest nad rz. Ebrem, m. 10. na półn. od Tortozy, 8. od Lerydy.

FLIXCOUR, m. Fr. w Pikardii, m. 3. od Ambianu.

FLOCELIERE, m. i Margr. Fr. w Piktawii, m. 3. od Maulcear.

FLORAC, *Floriacum*, m. Fr. w Pow. Gewodańskim, blisko rz. Tarny, z tyt. Baronii, m. 4. od Mendy.

FLORET, Opac. Premonstr. w Belgium, między Oignies, i Namurem, o m. 2. od obydwoch, fund. r. 1121.

FLORENCYA, *Florentia*, dawne, wiel. mocne i R. M. Wł. stol. Toskanii, z Arcy Bisk. założonym od Marcina V. Uniwers. sławną Akademią, i z obronną Cytadelą. Jest zaś tak piękne, iż Xzć Albert de Saxe mawiał, że niepotrzebaby go dopuszczać Cudzoziemcom wchodzić, tylko w same święta i Niedziele. Zdobi go 152. Kościołów, 17. Rynków, 160. posągów publicznych, wielka bardzo liczba przepysznych pałacow, z których najwspanialszy jest zwany *Pitti*, rezydencya Arcy Xcia. Tu to jest fl. statua Wenery *de Medicis*, cud piękności i sztuki. Znajdują się też wielkie Biblioteki, z których najznaczniejsza jest S. Wawrzeńca, w której samych rękopisów rzadkich na 3000. liczą. W Katedrze godnej podziwienia jest Merydian zrobiony od Toskanell-

nellego wysoki 221. stop. który od 3. wieków trwa dotąd cały. Największe swe ozdoby winna Florencya wspaniałości Medyceuszow, iż sprawiedliwie jest zwana *Florentyą* *Piękną*. Florentczykowie są ludzie spólbni do wszystkiego. Dante oyciec Poezyi Włoskiej, Machiawel, Leon-Alberti, Ameryk Wespucyusz, Maso-Finiquera, który sztukę rzeźby r. 1440. wynalazł, Baccio Bandini, który ją wydoskonalił, st. Astronom Galileusz, wielki Muzyk Lulli, znakomity Historyk Guichardin, Leo X. i XI. Klemens VII. i Urban VIII. zafascylił to miasto swym urodzeniem, iako i wielu innych wiel. ludzi. W Florencji najpiękniejszym językiem Włoskim co do stylu i wyrazow mówią, zkad przyflowie: *Lingua Toscana in Bocca Romana*. Leży nad rz. Arną, która ją przerzyna w rozkośnej równinie. 19. m. na południe od Bononii, 24. od Modeny, 34. od Parmy, 36. od Mantuy, 46. od Wenecyi, 50. na półn. od Rzymu. dł. 28. 59. sz. 43. 46.

FLORENNES, *Florina*, m. w Bisk. Leodyjskim, między rz. Mozą i Sambrą, o m. 2. na półn. ku w. od Filipwilli, 5. ku połd. od Namuru.

FLENSAC, m. Fr. w Landswedocyi między Agdą i Pezenas, o m. 2. od obydwoch.

FLORENT-LE-VIEL, (Saint.) m. Fr. w Pow. Andegawskim nad brzegiem połudn. Ligery, o m. 9. od Andegawy, 19. od Saumur z Opac. Bened. czyniącym 10000. liwrow.

FLORENTINO, Florencka Prowincja, jedna z trzech, które składają wielkie Xstwo Toskanii, a ktorego M. S. jest Florencya.

FLORENTIN, (Saint.) *Santi Florentini Castrum*, Florantyn, m. Fr. w pow. Senoneńskim z tyt. Wikontego. Jest blisko brzegu rzek *Armance* i *Armapon*, o m. 6. na Półn. ku w. od Antyzioderu, 10. Tom I.

od Sens, 32. od Paryża.

FLORES, *Florum*, Wyspa na Oceanie, jedna z Azorow, około m. 7. mająca w około. Wydaie pastele i wszelkiego pożywienia dostatek. Należy do Portugalczykow.

FLORIMOND, m. Fr. w Alfacji m. 3. od Bedfordu.

FLORYDA, *Florida*, wielki kraj Ameryki półn. który się rozciąga, od rz. Panuko w Nowej Hiszpanii, wzdłuż Gólin Meksykańskich, i od morza półn. aż ku 18. gradusowi szer. Zawiera Luyzjanę, Florydę, Hiszp. Nową Georgią, i część Karoliny. Tak nazwana była od swego wynalazcy Jana *Ponce de Leon*, który tę Prow. odkrył r. 1512. Hiszpanie nie posiadli ją, aż po wylaniu krwi wielkiej liczby dzikich rodaków. W powłeczności tutejsi mieszkańcy są doradni, cery oliwkowey, z przyczyny, iż swe ciało pewnemi nacieraia ziołami; chodzą prawie nadszy, są odważni i okrutni; bawia się bojem, rybitwą i polowaniem. Czcza jedynie Stoińce za Boga, do niego się modlą, iemu poświęcaia kościoły, i na ofiarę mu zabiaia ludzi, których potom cięła iedzą. Razem niewiaśty i dzieci są u nich niewolnikami. Zostaia pod rządem *Kacykow*, czyli w familii swej starszych, i *Parauflow*, którym tylko wolno mieć żon więcej; z pierwszey iednak tylko dzieci są dziedzicami. Mają swych kaplanow, czyli lekarzow, którzy w wielkiej u ludu są powadze, których zowią *Jonasami*. Edukacya unich zawisła na ćwiczeniach ciała w biegu, pływaniu, skakaniu, w czym równaia swą walecznością niewiaśty męszczyznom. Obfituje Floryda w różne zwierza, ptaki i zioła. Hiszpanie ustapili tu swej części Anglikom traktatem Wersalskim r. 1763.

FLOTTE, m. Fr. na wyspie *de Re*.

FLOTZ, *Flotta*, m. Turcyi Europeyskiej w Wołoszech nad *Ja*. C c

loniką, blisko gdzie ta rz. łączy się z Dunajem.

FLOUR, (Saint.) S. Florifanum, m. Fr. w Arvernii wyższej, której pretenduje być M. St. z grodem i Bisk. postanowionym od Jana XXII. Handel tu wielki na zboże i muły. Leży na gorze, m. 18. na pold. od Klermontu, 12. na w. od Aurillaku. 109. od Paryża. dl. 20. 45. 32. sz. 45. 1. 55.

FOCHEU, lub **FOCHOU**, *Fochum*, St. w Chinach M. S. Prowincji Fokieny; ozdobne pięknymi budowlami, wspaniałymi mostami, i ulicami. Osiadłe jest od kupców bogatych; ma wielu ludzi uczonych. Leży nad rz. Miną w gruncie obfitym w *Lichi*, w *Lugyen*, w *Muiginty*. dl. 137. sz. 26.

FOCHIANOVA, Fokia, m. Natolii, na poln. Smirny, na przeciw Meteliny z portem dobrym i zamkiem. Blisko miasta tego wojsko morskie Turków od Wenetów porażone zostało, r. 1630. Zowie się nową, dla różnicy od *Fochia-wetchia*, która niedaleko stąd jest tylko wiały mały.

FODWAR, *Fodovarum*, m. Węgierskie, na przeciw Koloczy z drugiej strony Dunaju. dl. 36. 55. sz. 46. 45.

FOGARAS, zamek i forteca w Państwie Siedmiogrodzkiem, z Bisk. Greckim, o 10. m. na z. od Kronstadt, dl. 42. 18. sz. 46. 30.

FOGGIA, m. w Krol. Neapol. w Kapitaniacie, o m. 5. na pold. ku z. od Manfredonii, przy rz. Cerbaro. Tu r. 1285. Karol Xz. Andegawski Krol obojga Sycylii umarł. Na cłach miasta tego summa 430000. czerw. złt. Krolowi Hiszp. Filipowi II. pożyczoną, ubezpieczyła Krolowa Pol. Bona. Summa ta, dziedzictwem spadająca na Zygmunta Aug. i siostry jego, znaioma jest pod imieniem *Summ Neapolitanickich*.

FOI, (Sainte) Foa, m. Fr. w pow. Ageneńskim nad Dordonią między Bergeraki o m. 5. z ładami Krol.

pamiętne jest kilką wytrzymaniami obłąkami w czasie zamieszania Krolestwa. Od Gnala *de la Force* pobite zostało, r. 1621. Tegoż im. m. Fr. na z. ku pold. od Toulouy jest o m. 8.

FOIGNI, *Fuffiniacum*, Opac. Fr. Cyfter fund. r. 1121. o milę od *Vervins*, czyni rocznie 15500. liwrow.

FOIX, *Fuxum*, Foa m. Fr. w Wielkorządztwie Ruffylońskim na granicy Francji ku pold. St. Hr. tegoż im. które ma swe partykularne stany. Miasto Foix leży pod górami Pyreneyckimi, o m. 3. na pold. od Pamiers, 12. od Toulouy na pold., 10. od S. Lizier, 162. od Paryża, dl. 19. 15. sz. 43. 2. ob. S. Voluſien.

FOKIEN, Fokiena Prow. Chińska nadmorska, 11sta w tym wiel. Cesar. Prowadzi handel wielki. Mieszkańcy są dowcipni, sprawni, i wylani na rosfokse. Góry dostarczają tu drzewa obficie do budowl i okrętów. Fochu M. S.

FOLEMBRAI, *Follanebraium*, wieś z dawnym pałacem Krolow Fr. spustoszonym od pan. Ludwika XIII. m. 2. na pold. od Chauni.

FOLIGNI, *Fulgina*, m. Wł. w Umbryi, z Bisk. dependującym tylko od Pap. Zdobią go piękne pałace i wspaniałe kościoły. Jest handlowne, i sławne przedniemi konfiturami, papierniami, fabryką materii jedwabnych, i iarmarkami i biegłych prawników, i lekarzów, których to m. wiele sławnych wydało. Leży na spadziſtym ſchylku jednej góry, w gruncie mił. m. i żyznym, blisko Topino, 5. m. na pold. od Spoletu, 27. od Rzymu. dl. 30. 13. sz. 42. 27.

FONCHIALE, ob. Funchal. **FONCOMBAUD**, *Fons-Combalus*, Opac. Fr. Bened fund. r. 1090. nad Krezą m. 2. od Blanc, 2400. liwr. czyni.

FONDETES, m. Fr. w Turonii blisko Ligery m. 2. od Tours.

FONDI, *Fundi*, m. Wł. w Krol. Neapol. w ziemi Laworze, z Bisk. Jest w gruncie urodzajnym, ale w niezdrowym powietrzu blisko jeziora tego im. o m. 17. na poln. ku z. od Kappy, 20. od Neapolu, 22. na pold. ku w. od Rzymu. dl. 31. 3. sz. 41. 22.

FONGWILLIERS, m. Flandrji, m. 3. na z. od Bapaume.

FONSFORT, żródło ſł. w pow. Forezkiem, przy *S. Galmier*, mające smak kwaśny, pomocne na kamień o m. 8. na poln. ku z. od Lugdun.

FONTAINE - BLEAU, *Bleaudi fons*, Fonteneblo, m. wypły *Forez* w pow. Gatyneńskim, znaczne pałacem Krolewskim, i zwierzyńcem wielkim, gdzie Krolowie Franc. zwykli na rozrywki polowania udawać się od czasu Ludwika VIII. Las który go otacza, zawiera 26224. jarow. Henryk III. i Ludwik XIII. tu się urodzili. Jest o m. 14. na pold. ku w. od Paryża.

FONTAINED'ALAIY, w Diec. Alezyjskiej; *Fontaine Daniel*, fund. r. 1204. o m. 1. od Mayenny czyniące 8000. liwr. *Fontaine-Guerard*, fund. 1135. o m. 4. od Rotomagu; *Fontaine-Jean*, w pow. Gatyneńskim, o m. 2. od Chatillon, czyniące 2700. liwr.; *Fontaines-Blanches*, w Diec. Turoneſkiej, m. 2. od Amboisy, czyniące 4000. liwrow; *Fontenay*, o m. 1. od Montbaru, fund. r. 1118. czyniące 8000. liwr. są wszystkie Opac. Cyterskie we Fr.

FONTAINE-DEFER, żródło wody mineralnej w Pikardji przy Bolonii, dobre przeciw zatwardzieniom. Inne zwane *Fontaine-la-Vierge*, w Pow. Gapenſkim, ma smak wina.

FONTAINE-FRANCOISE, m. Fr. w Burgundji, o m. 3. na poln. ku w. od Diżonu, sławne wygraną odniesioną od Henryka IV. nad *Xciem de Mayenne*, r. 1595.

FONTAINE-LEVEQUE, *Fons Episcopi*, m. Niderlandu Fr. w Hanonii, blisko Sambry, o milę na z. od Charleroy, m. 6. od Namuru, 4. na w. od Mons. Ustapione było Francji traktatem Akwizgrańskim r. 1667.

FONTAINE-SUR-SOMME, w Pikardji, o m. 2. od Abbeville. *Fontaines*, o milę od Lugdunu, 7. na w. od Gien. *Fontanges*, w Arvernii, m. 11. na poln. ku z. od S. Flour. są małe m. Franc.

FONTARABIA, *Fons rapidus*, małe m. Hiszp. ale bardzo mocne w Biskai w Prow. Gwipuskoa z zamkiem dobrym. Jest niejakó kluczem Hiszpanii z tej strony. Leży nad morzem przy wyściu Bidafsey, o m. 9. na pold. ku z. od Bayonny, 25. na w. od Bilbao. dl. 15. 51. sz. 43. 23.

FONTENAY, wieś Fr. z grodem, o m. 4. na pold. od Antyzodoru, ſł. potyczką tu zwiedzoną między dziećmi Ludwika łagodnego Kr. Fr. r. 841. między tą wsią i drugą, raczej niż w Fontenay, o m. 2. na z. od Tonnerry.

FONTENAY-LE-COMTE, *Fontanetum Comitis*, piękne m. Fr. w Piktawii niż. sławne handlem zn. i iarmarkami. Oyczyzną jest Piotra Brissota, Jędrzeja Tiraqueau, i Fran. Wiette. Jest nad Wendęą, m. 6. od morza, 10. na poln. ku w. od Ruppelli, 118. od Paryża.

FONTENAILLES, ziemia Fr. podniesiona na Margr. m. 2. od Caen.

FONTENAY L'ABBATU, m. Fr. w Santonii, m. 2. od Niotty, erygowane na Xieſtwa Paroſtwa pod imieniem *Rohan-Rohan*.

FONTENELLES, Opac. Fr. Auguſt. fund. r. 1210. czyni 2500. liwr. o milę od Roche nad Yonną. Tegoż im. jest Opac. Cyfter. o milę od Valenciennes. Ob. Vandrille.

FONTENOY, wieś w Flandrji blisko rz. Skaldy, m. 1. od C. cij

Tournay, pamiętna wygrana Francuzów dnia 11. Maia r. 1745.

FONTENOY, wieś Fr. w Lotaryngii z tyt. Hr. m. 3. na z. od Nancy. Ob. Fontenay.

FONTEVRAULT, *Fons Ebraaldi*, m. Fr. w Pow. Andegawskim z Opac. Mnizek fund. od Roberta d'Arbrissel, m. 2. od Ligery, 3. od Saumur, 64. od Paryża.

FONTFROIDE, m. 3. od Narbonne, czyniące 8000. liwrow fund. r. 1130. *Fontguillem*, m. 4. 12 w. od Bazas, czyniące 2200. liw. fund. około 1147. *Fontmorigny*, m. 3. od Niwerny czyniące 4000. liw. fund. r. 1148. s. Opac. Cyfsterkie we Fr.

FORCALQUIER, *Forum Calcarium*, M. Fr. w Prowancyi, flot. Hrabstwa tegoż im. Leży na górze, o m. 7. na połud. ku z. od Syfterony, 12. od Aix, 140. od Paryża. dl. 23. 31. sz. 43. 58.

FORCE, (la) m. Fr. w Pow. Perigord, m. 2. od Berzeraku, podnieśione było na Xstwo Parościo.

FORCHAIN, lub FORCHEIM, *Forchemium*, *Turtavia*, lub *Forchana*, obronne M. Niem. w Frankonii w Bisk. Bamberskim z pięknym Arsenalem, i zamkiem nad rz. Rednica, m. 6. na połud. od Bambergi, tyleż na połn. od Norymbergi. Jest główne miejsce grodu swego. dl. 28. 40. sz. 40. 44.

FORA, Foehr, lub Fore, mała wyspa na morzu Niem. ku brzegowi zachodniemu Xstwa Sleswickiego. Obfituje naywięcej w bydło i zboże. Nal. do Danii. Mieszkańcy zachowują obyczaje, język i ubiór dawnych Fryzow.

FORE, dwa małe m. w Irlandii, jedno w Hr. *Eg-Meath*, drugie w Hr. *Meath*. Mają prawo deputowania na Parl.

FORES-MONTIERS, Opac. Fr. na poln. Abbewilli zakonu S. Bened. fund. r. 1045. czyni 6000. liwrow.

FORESTIERES, (Villes)

ob. Wald-Städten.

FORET-NOIRE, ob. Schwartz-Wald.

FOREZ, *Foresum*, Pow. Forecki we Fr. między Pow. Lugdunskim, Belloioceńskim, Arwernią i Welaia. Leży w rozległej dolinie, żyźney i miłej, którą przerywa Ligera. Dzieli się na górny i dolny. *Montbrisen*; jest M. S. Przyłączony był do Korony po śmierci Hetmana W. Burbona.

FORFAR, *Orrhea*, m. Szkocyi poln. flot. Prow. Anghuzkiey; deputuje na Parl. Jest przy jeziorze, które rozlewa rz. wpadająca w Taya, o m. 4. na z. od Montroz, 14. na połn. od Edyburga, 140. od Londynu. dl. 15. 5. sz. 56. 50.

FORGES, *Forgia*, Forza, m. Fr. w Normandyi wyż. fl. wodami mineralnemi. Leży w małym Pow. Bray, o m. 9. na poln. ku w. od Rotomagu, 4. od Gournay, 3. od Neufchatel, 25. od Paryża.

FORLI, *Forum Livii*, M. Wl. w Romanii z Bisk. Suffr. Rawenneńskiego, i z dwoma Cytadellami. Poddano się było Stolicy Apostol. pod Juliuszem II. Zaświecają go piękne gmachy publiczne, i niemała liczba ludzi sławnych, którzy tu swe wzięli urodzenie. Leży w Kraiu urodzaynym, miłym i zdrowym, m. 4. od Faenzy, 8. na połud. ku z. od Rawenny, 18. od Florencyi. dl. 29. 33. sz. 44. 13.

FOROJULIENSKI Powiat, ob. Friuli, Frejus.

FORMELLO, m. Wl. w Prow. Patrimonium S. Piotra, m. 5. na poln. ku z. od Rzymu, ozdobne pięknym pałacem Xcia Chigi.

FORMENTERA, wyspa jedna z Balearskich na połud. Iwiki; jest niemieszkaną z przyczyny mnogości gadów tu znajdujących się. Nal. do Krola Hiszp.

FORMIGNY, *Forminiacum*, wieś Fr. w Normandyi niż. m. 3. na w. od Iigny, tyleż na z. od Bayeux. Pamiętna jest przegrana tu Angli-

kow r. 1450. pod Karolem VII.

FORMOZA, *Formosa*, wyspa znaczna na morzu Chińskim, którą gór pasmo dzieli na wschodnią i zachodnią. Część wśch. nie jest mieszkana tylko od właściwych rodaków, którzy od Chińczyków mieni są za dzikich. Zachodnia część jest pod pan. Chińskim, którzy ztąd wypędzili Hollendrow r. 1661. Jest Kray dziwnie dobry, i w wszelkie wygody życia obfity. Rodacy są obyczajów łagodnych, szczerzy, sprawiedliwi, swarow i kradzieży wielcy nieprzyjaciele, w strzelaniu z luków nayszybciej, i szybcy w biegu. Na ciałach swych rysują różne figury drzew, zwierząt, kwiatów &c. M. S. jest *Taiouan-Fou*, od którego i wyspa u Chińczyków też ma nazwisko.

FORNOVE, czyli FORONUOVO, *Forum novum*, m. Wl. w Xstwie Parmeńskim, sławne potyczką, którą Karol VIII. wygrał na Włochach r. 1495. o m. 3. na połud. ku z. od Parmy.

FORST, *Forsta*, m. Niem. w Łuzacyi z zamkiem na kępie oblanej rz. Nisłą, o m. 6. na połud. ku z. od Kotbuza. Część miasta nal. do Hrab. de Promnitz, zamek zaś jest Elektora Saskiego. Mieszkać go nie trzeba z *Forstem* leżącym w Elek. Kolofiskim, który nal. do domu *Metzernich*.

FORT, (S.) m. Fr. m. 3. na połn. od Kosnaku.

FORT-FRIDERICH, ob. Friderichs.

FORT, i PORT-DAUPHIN, jeden z nayszybciejzych i naysławniejszych portów w Ameryce, na wyspie *S. Dominguo*, należy do Francuzow.

FORTE-DE-KEIL, ob. Kell.

FORTELE, *Fortella*, wspaniały zamek Franc. blisko Rosay w Bryi.

FORTEVENTURA, zna-

czna wyspa Afryk. na Oceanie Atlantycznym, jedna z Kanaryjskich,

odkryta od Jana *Betancourt* Szlachcica Franc. r. 1417. Należy do Hiszp.

FORTH, *Forchea*, rzeka Szkocyi połud. która daje nazwisko golfowi, zwanemu *de Forth*.

FORT-LOUIS, *Arx Ludovicia*, Forteca Ludwika, obronny plac Fr. w Alfacyi ufortyfikowany od Ludwika XIV. na kępie oblanej Renem, m. 8. na poln. od Strazburga, 5. na połud. od Landau, 20. od Brisaku, 5. od Weissemburga.

FORT-LOUIS, forteca w Afryce w Senegalii wzięta od Angli-

kow r. 1758.

FORT-LOUIS, forteca Ameryki na wyspie Kayennie zbudowana od Franc. r. 1643. Wzięta była od Hollendrow r. 1675, a odebrana od Hrabiego *d'Elre* r. 1676.

FORTUNADE, (S.) m. Fr.

w Pow. Lemowiceńskim.

S. FORTUNAT, m. Fr. w

Langwedocyi, w Diec. Wiwareńskiej.

FORZA-DE-AGRO, *Agri*

Fortalium, m. Wl. w Sycylii w Prow. *di Demona*, przy potoku, o m. 8. na połud. od Messyny.

FOS-DI-NOVO, *Fossia nova*, m. Wl. o m. 2. na poln. od Sarzany w dolinie *di Magra*; nal. do Margrabi *di Fos-di-Novo*, z domu Malešpinow.

FOSSANO, *Fossantum*, mocne m. Wl. w Xstwie Piemontekim z zamkiem dobrym i Bisk. Suffr. Turynskiego. Jest nad Sturą m. 4. od Coni, 10. na połud. od Turynu, 11. od Pigneroli, 4. od Mondovi.

FOSSAT, m. Fr. w Hr. *de Foix*, m. 3. na połud. od Pamiers.

FOSSERET, m. w Langwedocyi, m. 3. na z. od Rieux.

FOSSEUX, Baronia Fr. m. 3. na połud. ku z. od Atrebaty.

FOSSOMBRONA, *Forum Sempronii*, m. Wl. w Xstwie Urbiskim z Bisk. Leży blisko rz. *Montro*, o m. 5. na połud. ku w. od Urbinu, 5. i poł. od Fano. 7. na połud.

ku z. od Pefard. dl. 30. 19. sz. 43.
41.

FOTHERAINGAY, zamek w Anglii, o m. 4. od Peterboruga, gdzie Krolowa Marya Stuart w więzieniu osadzona była.

FOUCAR MONT, m. Fr. w Normandii, m. 3. na poln. ku z. od *Annale*. Znajduje się tu Opac. Cyfter. fund. r. 1130.

FOUE, ob. Fuva.

FOUG, m. Fr. w Lotaryngii, o m. 1. od Toul.

FOUGERES, *Filiceria*, M. Fr. w Brytanii z zamkiem dawnym i Opac. Auguſt. nad rz. *Cueſnon*, o m. 10. na poln. ku w. od Rennes, 9. od *Auranches*, 60. na z. od Paryża. *Fougeroles*, w Pow. Cenomanſkim, o m. 6. na poln. ku z. od Mayenny.

FOUILLOUSE, m. Fr. w Pow. Forezskim, m. 4. na połud. ku w. od Montbrifony, 2. na w. od S. Marcellina.

FOURAS, i S. Laurent, m. Fr. w Pow. Alteńskim, o m. 4. na połud. Rupelli.

FOURQUEVAUX, m. Fr. w Langwed. z tyt. Margr. o m. 4. na połud. ku w. od Toulouzy.

FOWEY, m. Angiel. nadm. w Prow. Kornuwallii, wyſyła 2. Dep. na Parl. Jeſt o m. 75. na połud. ku z. od Londynu.

FRAGA, obronne M. Hiſzp. z doſyć dobrym zamkiem w Krol. Aragonii, ſławne zwiedzioną tu potyczką r. 1134. Leży blisko rz. *Citela*, m. 12. na połud. od Balbaſtro, 20. od Saragoſy. dl. 17. 28. sz. 17. 58.

FRANCASTEL, m. Fr. w Pikardii, m. 2. od Breteuil.

FRANCOISE, m. Fr. m. 2. od Montauban.

FRANCYA, *France*, *Francia*, wielkie Krol. Europeyſkie, gran. na poln. z Niderlandem, na w. z Szwycarami i Sabaudya, na połud. z morzem ſzrodz. i górami Pyreneyſkimi, na z. z Oceanem. Długości ma

około m. 240. ſzer. 220. Powietrze tu ieſt zdrowe, czyſte i umiarkowane; połozenie iego mile i korzyſtne. Ma góry i rzeki znaczne; grunt urodzajny, obſity w zboże, leguminy, owoce i wino &c. rudy żelazne, ſłowiane, cynowe &c. Kray ieſt ludny, i liczy na 20 millionow ludzi. Nauki, rękodziela, i handel ledwie gdzie na ſwiecie w rownym ieſt ſtopniu. Ma wiele Akademii, i 25. *Univerſitates*. Sama Religia Katolicka ieſt panująca, i znoſzoną. Zawiera to Krol. 18. Arcy Biſk. 114. Biſkupſtw, nie rachuiac 6. Biſkupſtwa Korſyki, 13. Parlam. 24. Wielkorządztw, 40. Gubernii. Obywatela ſą obyczajni, grzeczni, oſwieceni, czyniacy pożyteczne ſubą weſele i mile. Krol ma tytuł *Chriſtianiſſimus*. Familia teraz panująca ieſt Burbońſka. Dochody Krola Fr. ſą wielkie, i ſłużą do utrzymywania znaczne go wojska. Dwór ſam Krolewski wynoſi na 10. tysięcy ludzi. Francyi połozenie ieſt bardzo wygodne co do handlu, iuż z przyczyny wielu Portow na Oceanie i morzu ſzrodziemnym, iuż że będąc w ſzrodku Europy ma łatwą komunikacya z innemi Paſtwaſmi. Znacznieyſze iej Prowincye ſą: Alſacya, Pow. Alteńſki, Angulemſki, Andegawia, Armaniak, Artezya, Arwernia, Aurelia, Pow. Bellocenſki, Beſſiz, Pow. Bigorreńſki, Biturycenſki, Burbońſki, Breſſia, Britania, Bria, Bugezia, Deſſinat, Flandrya, Forez, Franſzkont, Gaſkonja, Gwienna, czyli Akwitania, Hanonia, Kambrezia, Langwedocya, Pow. Lemowiceńſki, Lugduńſki, Lotaryngia, *Maine*, lub Pow. Cenomanſki, Marchia, Nawarra, Pow. Niwerneńſki, Normandia, Perche, Perigord, Pikardia, Piktawia, Prowancya, *Querci*, czyli Pow. Kadurſki, Ruteneńſki, Ruſſyllon, Santonia, Szampania, Turonia, trzy Biſkupſtwa, i Pow. Wiwareńſki. Każda z tych Prow. dzieli ſię na rożne Krainy, które ſwe mają nazwiſka,

Paryż. ieſt M. S. caſey Francyi. Do tego Krol. nadto należą rożne Paſtwa i wyſpy w Ameryce &c.

FRANCUZKA Wyſpa, *Iſle de France*, Prow. Fr. między Normandją, Pikardją i Szampanją leżąca, zawiera procz okolicy Paryżkiej, Pow. Bellowaceńſki, Walezki, Hr. Senlis, Wexin Francuzki, Powiat Gatyńſki, Manteńſki, Goela, Multien, i Hurepois. Paryż M. S. ob. Kanada, Maurycy.

FRANCHE-COMTE, czyli Comté de Bourgogne, *Burgundia Comitatus*, Franſzkont, czyli Hrabſtwo Burgundyi. Znaczna Prow. Fr. między Lotaryngją, częścią Szampanii, Xięstwem Burgundyi i Szwycarami. Długa ieſt na m. blisko 50. ſzer. 32. dzieli ſię na 14. Grodow. Obſtanie w zboża, wino, bydło, konie, góry żelazne, cynowe i ſłowiane. Przerzyna ją 5. rzek znaczniejszy: *Sona*, *Lougnon*, *Doux*, *Louve* i *Dain*. Ludwik XIV. zdobył ją r. 1674. i uſtapiąca zoſtała Francyi traktatem Nimegſkim r. 1678. *Beſançon* ieſt iej M. S.

FRANCHEVILLE, m. Fr. w Normandii, m. 2. na poln. ku z. od *Veneuil*.

FRANCHIMONT, Franſzmont, M. S. Margrabſtwa Franſzmonckiego, ktore kupił Elektor Kołońſki r. 1731. Leży w Kraju Leodyſkim, o m. 6. na połud. ku w. od Leodiiu.

S. FRANCISCI Inſula, *Iſles de St. Francois*, Wyſpy S. Franciszka, Są Wyſpy Ameryk. w Kanadzie w Kraju Irokweńczykow, przy końcu ieziora S. Piotra. Jeſt ich 5. lub 6. ſą zarosłe laſami pełnymi rożnego zwierza. Zyto tu nayıpiekniey rośnie. Tegoż im. ieſt rz. w Ameryce wyżej Mont-Realu, ktora rozciąga ſię wzdłuż na m. 7.

FRANKENBERG, m. Haſfy wyżej nad Ederą z dawnym zamkiem, główne mieyſce Grodu. Znaczne obſtanie minami ſrebra i miedzi. Jeſt o m. 7. na poln. od

Marpurga, i należy do Landgraſſa Heſſe-Kaſſelkiego.

FRANKENBERG, m. i Grod Niem. w cyr. Saxonii wyżej nad Zichoppą w dystryk. Ertzgeburſkim, blisko Woiglandii. Częstoſmi pożarami mocno nadwierzżone zoſtało. Piękne tu znajduią materyi weſnianych fabryk.

FRANKENDAL, *Frankendalia*, Frankendalia, nowe i mocne M. Niem. w Paſtwie Elektora Woiewody. Tu miana była ſi. rozmowa między Anabaptyſtami. Wezięte było od Hiſzp. r. 1623. od Szwedow r. 1632. a potym od woysk Ceſar. Uſtapione było Elekt. Woiewodzie Reſkiemu traktatem Weſtfałſkim. Francuzi pod Hetmańſtwem Deſſina zdobyli go r. 1688. i zburzyli go 1689. Ale wkrótce od Elektora Woiewody odnowione zoſtało. Leży blisko Renu przeciw Manheimu, o m. 5. na połud. ku z. od Heidelbergi, 5. od Spiry, 2. na połud. od Wormacyi, 105. od Paryża. dl. 26. 4. sz. 49. 28.

FRANKENHAUSEN, m. Niem. w Turynгии nad Wipperą, należy do Xcia Rudolſztadzkiego, a ktory dependuje od Elekt. Saſſkiego. Ma znaczne zupy ſolne.

FRANKENSTEIN, m. i mieyſce główne Regencyi Frankenſteynſkiej w Szląſku z pięknym zamkiem. Nał. do Xżat Auersberſkich. Leży w Xiſtwie Munſterbergſkim, o m. 4. na z. od Munſterbergi, w Kraju bardzo urodzajnym, obſitym w zboże obſobliwie w pszenicę. Proch do ſtrzelania bardzo dobry tu robią. Inny *Frankenſtein* w ſzrodku Langraſt. Darmſztadzkiego, i o m. 2. na połud. ku w. od Darmſztadu, ieſt dziedzictwem Baronow *de Frankenſtein*.

FRANKENSTEIN, m. Niem. w Xiſtwie Dwóch Moſtow, o m. 8. na połud. ku w. od *Zweybrück*.

FRANCONVILLE, m. Wyſpy Franc. o m. 4. na połud. od Pa-

ryża, 3. od Pontoise.

FRANEKER, *Franequera*, piękne i mocne M. Niem. w Belgium Hollend. w Fryzyi, z zamkiem u Uniwers.; ozdobione gmachami publicznymi, i wspaniałemi Pałacami. Jest o m. 2. od Zuyderzee, między Lewardą i Harlingą, o m. 2. od nich, 6. na półn. od Slooten. dł. 23. 8. sz. 53. 12.

FRANKFORT nad Menem, *Frankfordia*, *Frankofurtum ad Menum*, dawne, wielkie i piękne M. Niem. w Frankonii, znaczne wielkim handlem, i walmi i iarmarkami. Katol. mają tu wiele Kościołów, i Lutrzy Zborów. Obywatele od Prawa Kadukowego w Fr. r. 1767. są uwolnieni. Tu to Elektorowie Niem. swe mają zjazdy do obrania Cesarza czyli Króla Rzymskiego. Oczyszczają jest Karola Łyfe-go Króla Francuzkiego i Adama Elsheimera. Leży w Weterawii, w równinie bardzo żyznej nad rz. Menem, który go dzieli na dwa miasta, jedno zwane *Saxen-Hausen*, drugie *Frankfort*; Karol W. zgromadził w tym mieście Zbor Bisk. r. 804. z przyczyny decyzji Zboru drugiego Niceyjskiego względem obrazów. W Frankforcie dochowuje się dotąd st. *Bulla złota* w swym oryginalu, napisana od Karola VI. Cef. r. 1356. Jest o m. 8. na półn. ku w. od Moguncyi, 18. na półn. od Heidelbergi, 13. od Wormacyi, 30. od Kolonii, 140. od Wiednia. 110. od Paryża. dł. 26. 15. sz. 50. 6.

FRANKFORT nad Odrą, *Frankofurtum ad Oderam*, bogate, wiel. i piękne M. w średniej Marchii Brandeburskiej, niegdyś Cefar. teraz nal. do Króla Pruskiego. Znakomite przez swą st. Uniwers. fundowaną r. 1506. i wielkie iarmarki. Handel jego jest bardzo znaczny osobliwie z Polską. Od Sztetina na połud. o m. 12., 18. od Berlina, 30. na półn. ku w. od Wittembergi, 100. od Wiednia, od Krakowa M. Niem. 64. dł. 32. 35. sz. 52. 20.

FRANKONIA, *Franconia*,

po Niem. *Fränkischer-Kreis*, cyrkul, czyli Prow. Niem. gran. na w. z Czechami, i Palatynatem Wyszczym, na z. z Palatynatem niż. i Arcy Bisk. Moguncjum na połud. z Bawaryą i Szwabią, na półn. z Misnią i Turynią. Położony jest w samym prawie środku Niemiec, ma figurę koła, którego diametr wynosi na m. 60. Środek jego jest bardzo żyzny, ale ku granicom jest pełny gór nieuprząnych i lasów. Rzeka w nim znaczniejsza jest Men. Religia panująca jest Luterska, ale po miejszczach wielu mieszczą się Katol. Protestanci mają tu swe Zbory, iako i Żydzi Synagogi. Zawiera w sobie różne mniejsze Państwa Duchowne i Świeckie. Duchowne są 4. znaczniejsze: 1°. Wielki Mistrz Teutoński *de Mergetheim*. 2°. Bisk. Bamberkie. 3°. Bisk. Wurtzburskie. 4°. Bisk. Aichstadszkie. Świeckie są: 1°. Burgawiat wyższy, w którym *Baireuth*, *Culmbach* &c. Burgawiat niż. zwane inaczej Margrabstwem Anspachskim, i Xłtwa Henneberg, Koberg, i Szwarztenberg. 2°. Hrabstwa *Imperii*. 3°. Miasta Cefar. wolne. Szlachta Frankońska jest bardzo mocna; nie wchodzić nic w interesy cyrkulu, ale posiada stan nieiako osobny, i miewa swe obrady w Schweinfurcie. R. 1769. wyrobiła dla siebie i dla poddanych wyjęcie od prawa Kadukowego we Fr. Co do stanów cyrkulu Frankońskiego Bisk. Bamberki, i Margrabia Brandeburski na Bareucie i Kulmbachu, są dyrektorami mocą dawnych traktatów.

FRANQUEMONT, dobra w Xłstwie Montbeliard, we Fr. o m. 8. na połud. od Montbeliardu, nad rz. *Doux*. Rząd i dochody należą do Xcia Montbeliardzkiego, pod najwyższą zwierzchnością Bisk. Bazylejskiego. Toż nazwisko dane było pod tyt. Hr. ziemi *Han*, w Xłstwie Barskim, między Barem Xłążęcym i S. Michel.

FRAN-

FRANQUEVAUX, Opac. Fr. Cyfter. fund. r. 1143. czyni 2000. hwr. m. 4. na połud. od Nimes.

FRASCATI, *Tusculum novum*, Fraskata, bardzo piękne M. Wł. zbudowane blisko na tymże gruncie, gdzie dawne za Rzymian było *Tusculum*, z Bisk. niepodlegającym tylko od Pap. i jednym z 6. którzy obierają Kardynałów. Zdobigo wielka liczba pałaców kosztownych, i rozkosznych ogrodów, które Włosi winnicami *la Vigna* nazywają. Leży pod górą, o 5. m. na połud. ku w. od Rzymu, 4. od Palestyny. dł. 30. 12. sz. 41. 48.

FRAUENBERG, lub *Fraumburg*, M. Pruskie w Xłstwie Warmińskim zaścianek Katedr. Kościołem Biskupstwa Warmińskiego, którego Kopernik był Kanonikiem. Leży nad Haffem, o 4. m. na półn. ku w. od Elbląga.

FRAUENBERG, czyli Hłuzoczek, zamek obronny w Czechach, w cyr. Bechińskim. Wzięte było od Wojsk Pruskich r. 1744. ale ciż wskrocie do opuszczenia go przynuszeni byli.

FRAUENBURG, m. Kurlandzkie z Ekonomią Xłążęcą i zamkiem zruynowanym. Jest w Starostwie Godyńskim.

FRAUNHOSEN, włość u dzielna w Niem. w Bawaryi niż.

FRAUSTADT, ob. Wschowa.

FRAWENFELD, m. Szwaycarskie, stol. Turgowii. Są tu dwa Kościoły, dla Katol. jeden, a drugi Protestancki. Leży na wzgórce, blisko rz. Murgi, m. 6. na z. od Konstancyi. dł. 26. 35. sz. 47. 40.

FRAWENSTEIN, m. Niem. w Saxonii wyż. nad rz. Muldą, o m. 6. na połud. od Drezna.

FRECKENHORST, st. Opatwo w Bisk. Monasterskim dam szlachetnych nad rz. Emfą o m. 7. na w. od Munsteru.

FREIDBERG, lub *Freyberg*, *Eriberga*, mocne M. Niem. w Misnii, sławne przez swe minery, i

Tom 4.

grohem Xżąt Domu Elekt. Saskiego. Dobyte było od wojsk Cefar. r. 1632. a r. 1762. Prusacy nad Woysk. Imper. znaczna tu odnieśli korzyść. Jest nad rz. Muldą, o m. 15. na połud. ku w. od Lipska, m. 6. na połud. ku z. od Drezna. dł. 31. 15. sz. 51. 2. Jest tu zamek zwany *Freudenstein*.

FREIGNE, m. Fr. w Andegawii nad rz. Ardrą, o m. 9. na z. od Andegawy.

FREISACH, *Virunum*, *Friesacum*, M. Niem. w Karynthii niż. od którego dependuie dystrykt, mający m. 6. kwadratowych. Należy do Ar. Bisk. Salzburskiego, m. 5. na półn. ku w. od Gurcku. dł. 31. 15. sz. 47. 10.

FREISGEN, *Frisingen*, *Freylingen*, lub *Frisinga*, *Frixinum*, Fryzynga, piękne i znaczne M. Niem. stol. Bisk. tegoż im. w Bawaryi wyż. Biskup jest Xciem udziałnym, i Suffr. Salzburskiego. S. Korbinian Francuz rodem, pierwszy od r. 720. do 730. był tu Biskupem. Kościół Katedr. i Pałac Biskupa są bardzo wspaniałe. Leży na górze przy rz. Iler, w Krainie milej, o m. 8. na półn. od Monachu, tyleż na połud. ku w. od Landshuta, 15. od Neuburga, 15. na w. od Augsburga. dł. 29. 15. sz. 48. 20. Wielo mieysc w Austrii zależą od tego Bisk.

FREIUS, *Forum Julii*, Foronulia, dawne M. Powiat i Bisk. we Fr. w Prowancyi, niegdyś portowe, ale z czasem port jego zamulony został. Wzięte było od Xcia Sabaudz. r. 1707. Leży przy morzu, nad rz. *Argens*, wśród bagnisk, które tu czynią powietrze niezdrowe, o m. 16. na półn. ku w. od Toulonu, 12. od Nice, 185. od Paryża. dł. 24. 28. sz. 43. 26.

FRENADE, Opac. Fr. Cyfter. fund. r. 1148. czyni 1500. hwr. o m. 2. od Cognac.

FRESCATI, Freszkat, zamek Biskupów Metzkich w Lotaryngii, o m. 1. na połud. od Metz. ob. Frascati.

FRESNAYE, (Notre Dame Dd

de la) M. Fr. w Pow. Cenomańskim, m. 2. na w. od Alenfony.
FRESNELS, Baronia Fr. w Lotaryngii blisko *Mirecourt*.

FRESNES, m. Fr. w Normandii, w Kraju *Bocage*, o m. 5. na połud. ku w. od *Vire*. Tęgoż im. zamek blisko *Claye*, m. 3. na z. od *Meaux*.

FRESNOY, m. Fr. w Pow. Belowaccńskim, o m. 3. na połud. ku z. od *Compiègne*, z Przecistwem *Bené*. Jest Margr. tegoż im. m. 3. na połn. od *Mondidier*.

FRESSENEVILLE, m. Fr. w Pikardii, o m. 2. na połn. od *Gamaches*, 4. na z. od *Abbeville*.

FRETHUN, m. Fr. m. 1. od *Kaletu*.

FRETTEVAL, m. Fr. w Pow. Aureliańskim, m. 3. na połn. ku w. od *Vendome*.

FRETUM, termin Łac. Geograficzny, po Fr. *Detroit*, po Polku Ciesnina lub Prześmyk morski, oznacza wązki kanał morza ścieśniony dwoma ziemiami, którym albo odnoga z Oceanu wypływa, albo dwa morza się łączą, jako prześmyk *Kaletański* &c.

FREUDENBERG, nazwisko dwóch miast małych w Niem. 1. w Frankonii nad *Menem*, o m. 7. na z. od *Wertheim*, 2. w Weterawii w Hr. *Naßau*, sławne handlem żelaza i stali.

FREUDENSTADT, lub *FREUDENSTAT*, *Friderici Naßium*, lub *Freudenstadium*, piękne i mocne M. Niem. w lesie czarnym, zbudowane r. 1600. przez Fryderyka Xcia Wirtemberskiego, koncem aby wniyscia i wyiscia z lasu czarnego bronilo, i aby bylo schronieniem Protestantow, m. 15. na połud. ku z. od *Tubingi*, 9. na połud. ku w. od *Strazburga*. dl. 26. 2. fz. 48. 25.

FREUDENTHAL, czyli *Roskoszna Dolina*, M. Szląskie z tyt. Xstwa w Xstwie Oppawskim, o m. 7. od *Oppawy*. Zalecone jest przedniemi koniami, i fabryką pięknych płocien. Krol Pruski dobył go był r. 1741. i 1744. Powrocone było

Domowi Austr. Zależy od Zakonu S. Maryi de *Mergentheim*. Jest inne miejsce tego im. w Karnioli średniej, i pałac roslkowski w Hr. *Gleichen*skim.

FREYBERG, ob. *Freydberg*.

FREYBURG, ob. *Friburg*.

FREYDSTADT, m. i włość Austrji wyż. o m. 8. na połn. od *Lintzu*.

FREYE-ÆMPTER, wolne Powiaty, czyli grody Szwajcarskie w Argowii, których mieszkańcy wszyscy są religii Katol. Wyższy Powiat, w którym jest m. *Meyenberg*, i fl. *Opac*. Mureńskie, nal. do 8. Kantonow dawnych; niższy zaś, w którym znajdują się miasta *Bremgarten* i *Mellingen* jest pod pan. Kantonu Zurychskiego, Berneńskiego i Glaryskiego. Cały Kray rozciąga się między Ruslą o milę od *Lucerny* i jeziorami *Baldeck* i *Hallweil*, aż poniżej *Mellingen*, mając na w. i połn. Kanton Zurychski i Hr. *Badeńskie*, na połud. Kanton *Lucerneński* i *Zugski*, na z. Kanton *Berneński*. Było to niegdyś Hrabstwo *Roreńskie*, i dawne dziedzictwo *Hrabow Habsburskich*, zowiągo po Łac. *Argovia libera*. Szwajcarowie opanowali go na *Fryderyku Xciu Austryackim* r. 1415. za namową i rozkazem *Cesarza Zygimunta* i *Zboru Konstancyjskiego*.

FREYENWALD, piękne M. Niem. w *Marchii* średniej nad *Odrą*, m. 10. niżej *Kultrynu*. Handel znaczny prowadzi rybami, zbożem plotnem i piwem. Zalecone jest wodami zdrowemi i minerami halanowemi. Jest grod tegoż im. w *Pomeranii* dalszej, o m. 10. na w. od *Sztetyna*.

FREYSINGEN, ob. *Freysgen*.

FREYSTADT, m. Węgier wyż. w Hr. *Neytreńskim*, z zamkiem dobrym. Od *Turkow* prawie całe spalone zostało. Jest nad rz. *Wagiem*, naprzeciw *Leopoldstadu*. dl. 36. 30. fz. 48. 50.

FREYSTADT, m. Szląskie w Xstwie *Głogowskim*, o m. 8. na

połn. ku z. od *Głogowa*. *Protestanci* r. 1709. wybudowali tu kościół, i szkołę swoje. Oczyszczoną jest *Jana Kuneufa*.

FREYSTADT nad *Olsą*, m. Szląskie w Xstwie *Cieszyńskim*, główne caley Włości tegoż im. m. 12. na połud. ku w. od *Kacibora*.

FREYSTAETT, lub *FREYSTETT*, m. Niem. w wyż. Hr. *Katzenellenbogen*, nowo wybudowane nad *Menem*. Trzy Religie: *Katolicka*, *Luterka* i *Kalwińska* tu są znoszone zarówno, o m. 5. na połn. ku z. od *Larmstadt*.

FREYWALD, bogate M. Szląskie, w Xstwie *Grotkowskim*, o m. 6. na połud. od *Neißy*, w wygodnym bardzo i korzystnym położeniu. Dom Austr. warował go sobie r. 1742. iako miało załogowe.

FRIAS, M. znaczne Hiszp. w *Kastylii* dawney na górze, blisko *Ibru*, m. 14. na połn. ku z. od *Burgos*. dl. 14. 8. fz. 42. 50.

FRIBURG, *Freyburg*, *Friburgum*, wiel. M. Niem. stol. *Bryzgowii* *Austryackiej*, założonej r. 1120. Znakomite jest przez swą *Unifers. fund.* r. 1540. i wieżę Kościoła wielkiego, która, wyiawszy *Strazburską*, naysięknieyszą jest w całym *Pabstwie Niem.* kryształ i kamienie drogic naysprzedniej tu polerować umieia. Pamiętne jest wielą wytrzymaniami obłożeniami. *Generał de Cregui* dobył go r. 1677. a *Marzałek de Villars* r. 1713. po długim i upornym obłożeniu. *Ludwik XV.* opanowałszy go r. 1744. zburił iego twierdzę. Leży nad rz. *Trisena*, o m. 4. na w. od *Brisachu*, 9. na połn. ku w. od *Bazylei*, 12. na połud. od *Strazburga*, 100. od *Paryża*. dl. 25. 32. fz. 48. 4.

FRIBURG, *Friburgum*, wiel. i piękne M. Szwajcarskie stol. Kantonu tego im. fund. było od *Berchtolda IV.* Xcia *Zeringenskiego* r. 1176. Przyjęte było w liczbę Kantonow r. 1481. Zdobią go gmachy publiczne, a osobliwie Kościół *Ka-*

tedr. na podziw piękny. Obywatele są gorliwi *Katolicy*. Rząd Miasta, co do duchownych rzeczy jest przy *Bisk.* *Lauzańskim*, który tu ma rezyd. co do innych, przy wielkiej i małej radzie, której głową jest *Prezydent* zwany *Avoyer*. *Śl. Historyk* w wieku 16. *Gwilimann* ztąd był rodem. Leży nad *Saną*, o m. 7. na połud. ku z. od *Berny*, 12. od *Lauzanny*, 14. od *Soloturny*, 30. od *Zurychu*. dl. 24. 46. fz. 46. 50.

Kanton *Fryburski* opasany jest ze wszech stron Kantonem *Berneńskim*, wyiawszy *Pów. Estawager*, który graniczy z jeziorem *Neuchatel*.

FRIBURG, sławna pustynia Szwajcarska, o milę od *Fryburga* miasta. Jest to godne podziwienia mieszkanie pustelnicze wykute w skałę; dom wielki i Kościół długi na 63. stopy, a 36. szeroki, z dzwonnicą 70. stop wysoką. Dzieło to jest roboty *Jana Dupre de Gruyer* pustelnika z pomocą jednego tylko sługi. Dzwonnica i komin, są naysbar dziej podziwienia godne. Komin jest 90. stop wysoki. Rzecz prawie niepodobna do wiary, aby dwóch ludzi tak wielkiego dzieła w ciągu lat 25. dokazać mogli.

FRIBURG, lub *FREYBURG*, m. Niem. w *Turyngii*, nad rz. *Unstrutta*, o m. 2. na połn. od *Naumburga*; należy do *Domu Elekt. Sańskiego*.

FRICENTO, *Frequentum*, m. Wł. w *Krol. Neapol.* w *Pryncypacie dalszym*, z *Bisk.* przyłączonym do *Awellińskiego*. Jest blisko *Tri-palto*, o m. 8. na połud. ku w. od *Benewentu*, 14. na połn. ku w. od *Salerny*. dl. 32. 48. fz. 40. 59.

FRIDAU, piękne M. Niem. w *Styryi* niż. nad *Drawą*, m. 15. na połud. ku w. od *Grazu*.

FRIDBERG, lub *FRIDEBERG*, *Mons Friderici*, M. Niem. *Cesar.* w *Weterawii*, które wyięte od *Prawa Kadukowego* we Fr. zostało r. 1770. Jest tu *Kancellarya*, i *Bur-*

grabia Szlachty udzielney tu ma rezyd. Leży na górze o m. 6. na półn. ku w. od Frankfortu, 5. na połn. od Gießen. dl. 26. 25. fz. 50. 24. ob. Friedberg, Johansberg.

FRIDBERG, Friedeberg, lub *Hohen Friedeberg*, m. Szląskie w Xstwie Szwednickim, m. 4. na półn. ku z. od Szwednicy, przy którym r. 1745. Krol Pruski nad Austriakami znaczne odniósł zwycięstwo.

FRIDBERG, *Fridberga*, m. Niem. w Bawaryi wyż. z zamkiem dobytym i zruynowanym od Szwedów r. 1632. Wzięte było od Austriaków r. 1743. Jest na półn. ku z. od Munichu o m. 14. od Aufsburga 3. dl. 28. 40. fz. 48. 25.

FRIDRICHS - HENDRIGSSCHANTZ, czyli Forteca Fryderyka Henryka w Belgii w Brabancji Hollenderskiej przy ujściu rz. Skaldy, o m. 4. na półn. ku z. od Antwerpii. dl. 21. 46. fz. 51. 20.

FRIDERICHSBURG, *Friedricoburgum*, zamek i Pałac Krola Duńskiego, na wypie Żelandii. Szwedzi wzięli go byli i złupili r. 1659. Jest o m. 6. na półn. ku z. od Kopenhagi. dl. 30. 8. fz. 55. 50.

FRIDERICHBURG, znaczna forteca i osada Brandeburska w Afr. na brzegu złotym Gwinei przy Kapie trzech wierzchołków, o m. 30. blisko od *Capo Corso*. dl. 16. 20. fz. 4. 30.

FRIDERICHS-ODE, *Friedericia*, M. Duńskie mocne w Jutlandii wystawione od Fryderyka III. Szwedzi pod Wodzem Wranglemem opanowali go byli r. 1657. Jest blisko morza, m. 12. na połn. od Archuzy, 20. na półn. od Slezwiku, 25. od Koldyngi. dl. 27. 35. fz. 55. 42.

FRIDERICHSSTADT, m. Duńskie w Jutlandii połn. wystawione r. 1621. Jest blisko rz. Eydery, m. 3. na półn. ku w. od Tormingi, 7. od Slezwiku. dl. 26. 58. fz. 54. 34.

FRIDERICKSSTADT, lub *FRIDERICKSHALL*, *Friderico stadum*, obronne M. Norwegii w Gubernii Aggelhufskiej. Przy obłożeniu tego miasta Krol XII. Krol Szwedzi postrzelony poległ. Leży nad brzegiem odnogi Kategaty, o m. 10. na połn. ku w. od Anslo, 26. od Bahus, 14. od Aggerhus. dl. 28. 20. fz. 59. 27.

FRIDERICKSTADT, albo *Næstrødtchen*, m. Semigalii z Kościołem Luterskim w Swie Selburgskim. Odtąd Semigallia aż ku naddziemu końcowi wyższemu Kraiemi nazywa się.

FRIDING, mały plac Niem. w Austr. Szwabii nad Dupatem, o m. 8. na połn. ku w. od Tubingi, 12. na półn. od Konstancyi. dl. 26. 36. fz. 47. 50.

FRIDLAND, m. Czeskie na pograniczu Szląska w cyr. Bolesławskim, o m. 6. na połn. od Gortlitz.

FRIDLINGEN, lub *Friedlingen*, obronne M. Niem. w Szwabii między Hunninga i Bazylią blisko Rennu. Pamiętne jest zwyciężoną potyczką r. 1702. między wojskiem Cesar. i Franc. która *Pann de Villars* przyniosła rangę Marszałka Franc. dl. 25. 15. fz. 49. 43.

FRIEDBERG, lub *Friedenberg*, begate m. Szląskie w Xstwie Grotkowskim, o m. 6. na połn. ku z. od Neißy, które Dom Austr. warował sobie r. 1742.

FRIEDEBURG, *Friedeburgum*, forteca w Xstwie Ostfryzji, o m. 6. na w. od Amriku.

FRIEDEBURG, w Xstwie Gremeskim, o m. 6. na połn. od Stady, miejsce gdzie ładować zwykły statki Kupieckie handlujących Elbą, po niżey Hamburga.

FRIEDRICHSSTADT, przedmieście Drezneńskie w Saxonii.

FRIESACH, ob. Freisach.

FRIGENTI, ob. Fricento.

FRULI, *Foviolensis trallus*, Foviolieński Powiat, znaczna Prow.

Wenecka, gran. na półn. z Karynthią, na pold. z Gólfem Weneckim, na w. z Hr. Goryckim i Gólfem Tryestańskim, na z. z Marchią Trewizańską, z Feltrynem i Bellunczą. Kray iść żyzny obfity w wina, owoce, i należy do Wenetów aż po Lisonzo, która odłącza go od Państwa Austr. Udin jest M. S.

FRISOITA, m. Niem. w Bisk. Monasterskim, nad Sołłą, o m. 5. na pold. ku z. od Oldemburga.

FRISCH-HAFF, c.dnoga morza Bałtyckiego przy brzegach Pruskich, dzieli się od morza ięzykiem ziemnym zwanym *Neringa*.

FRISIA, Fryzja, *Frise*, jedna z Prow skonsfederowanych, Hol. graniczy na półn. z morzem, na z. z Zuyderzee, na pold. z tymże; z Owerissellą, na w. z Prow. Groningą. Po śmierci Xcia Andegawskiego, brata Henryka III. przylączyła się ta Prow. do Prowincji skonsfederowanych Holl. i obraca za Stadhera, czyli rządząc Generalnego Xcia Arauzykańskiego, i odtąd godność Stadhera stała się dziedziczną domu tego. Biorąc Fryzję w ogólności dzieli się na dwie części, *West-Fryzja* albo zachodnia, iey M. S. Lewarden, nal. do Rzpłety Holl. wschodnia albo *Ost-Fryzja*, należy do Krola Pruskiego, iey M. S. Embden. Obfituje Fryzja w zboże i bydło, osobliwie konie dobre.

FRITZLAR, *Friedeslar*, lub *Fritslard*, *Frisslaria*, piękne m. Niemieckie w Hassyi niż. wzięte szturmem od Gwilelma Landgrafa Haskiego, r. 1631. należy do Elektora Mogunckiego, i jest położone na wzgórcie obfitym w zboża, owoce, wino, przy rz. Eder, o m. 4. na pold. ku w. od Waldecku, 7. od Kasselu. dl. 26. 55. fz. 51. 6. wystawione było w wieku osimym na ruinach *Buriburu*.

FROIDMONT, Opac. Fr. fundowane r. 1134. w Diec. Bellowańskiego, zakonowi Cyster. czyni 22000. liwr. blisko tego Opac. jest

poie Cezara zwane: *le Mont César*. FROLOIS, m. Fr. w Burgundii, m. 2. od Flagny.

FROME, m. Angiel. w Hr. Somerset. Jest bardzo handlowne i izalecone pięknymi fabrykami. Jest nad rz. Fromą, m. 3. od Bath, 6. na pold. ku w. od Bristolu, 31. od Londynu, dl. 15. 15. fz. 51. 18.

FROMERIE, m. Fr. w Pikkardii, m. 3. na pold. ku z. od Poix.

FRONSAC, *Frontiacum*, Fronzak, m. Fr. w Akwitanii z tyt. Xstwa Paroistwa nad rz. Dordonią, o m. 9. na półn. ku w. od Burdegali. dl. 17. 22. fz. 46.

FRONTEIRA, m. Port. w Allentei, si. potyczką stoczoną między Hiszp. i Portugal. w której Hiszpanie porażeni zostali r. 1663. Jest o m. 4. na półn. ku w. od Efreimos, 8. od Portalegre, 13. na w. od Lizbony. dl. 10. 52. fz. 38. 56.

FRONTENAC, wielkie jezioro Amer. w Kanadzie zwane też *Ontario*, długie blisko na m. 80. szer. 30. Toż nazwisko zwykło być dawane fortecy wybudowanej nad tymże jez. nazwanej właściwie: *Cataragou*.

FRONTIGNAN, *Forum Domitii*, Frontinian, m. Fr. w Langwedocji niż. sławne przedmiem winami muszkatowemi, rozynkami, i Ratfzem pięknym. Leży nad bagnem *de Maguelonne*, o m. 6. na półn. ku w. od Agdy, 7. na pold. ku z. od Montpelier, 159. od Paryża, dl. 21. 24. fz. 43. 28.

FRONTON, m. Fr. w Langwedocji wyż. m. 5. na półn. od Toulouzy.

FROSE, m. Niem. nad Elbą w Xstwie Magdeburgskim, m. 4. na pold. od Magdeburga.

FROULALAY-TESSÉ, m. Fr. w Normandii, m. 3. na pold. ku w. od Domfrontu.

FRYBURG, ob. Friburg.

FRYDERIKSSTADT, ob. Friderichsstadt.

FRYSLAND, lub *Friesland*,

m. Krolewskie w Woi. Pomorskim z kościołem Luterskim.

FUCHEO, ob. Funay.

FUEGO, lub FOGO, albo wyspa ognista, albo wyspa S. Filipa, jedna z wysp Kapu zielonego na Oceanie Atlantycznym leżących, jest o m. 15. od S. Jago, nazwana jest ognistą od góry na niej będącej, która ogień wybucha, i różne kamienie wielkie, grzy, ziemię z podobnym do grzmotów hukiem wyrzuca, dl. 353. 12. sz. 15. 20.

FUEGO, lub FOGO, wyspa Azyatycka między Japonią, Formozą i Chinami, dl. 148 35. sz. 28. 4.

FUENCHEU, handlowne M. Chińskie w Prow Chanfi, w której piątym jest z miast głównemi znanych. Robią tu z ryżu tak przedni i zalecony trunk, iż wniczym nie ustępuje winem Europejskim. Zdobia to M. wiele pałaców wspaniałych, i kościołów poświęconych ich bogatym, dl. 128. 27. sz. 37.

FUENFES, *Arx Fortunensis*, forteca Wł. w Xstwie Medyolańskim przy uściu rz. Addy w jezioro Komenskim, dl. 26. 35. sz. 46. 5.

FUESSEN, Fussen, *Abudium*, lub *Faucena*, m. Niem. w Szwabii, należy do Bisk. Aufspurskiego. Jest nad Lechem, m. 10. na pold. ku z. od Aufspurga, dl. 28. 26. sz. 47. 28.

FUGGER, ziemia Niem. w Szwabii, posiadana od rodziny Fuggerow, która zubożona handlem, od Maxymiliana I. szlachecki a od Karola V. tytuł Hr. *Imperii* otrzymała. Hr. rozciąga się nad rz. Lechem, i Dunajem między Aufspurgiem i Ulmą. Rodzina Fuggerow w Aufspurgu swoy wzięła początek, i posiada tam jeszcze pałac zwany od ich imienia.

FUGOS, (Riados) rz. w części wschodniej Afryki pod linią Ekwinoctykalną.

FUHNA, kanał Funeński w środkowej Marchii Brandeburskiej,

który wykopał r. 1749. kazał Krol Pruski dla połączenia rz. Hawel z Odrą.

FULCIEN, (S.) Opac. Fr. Bened. m. 2. na pold. od Ambianu, czyni 4000. liwr.

FULDA, po Niem. *Fulden*, znaczne M. Niem. w Cyr. Renu wyż. z fl. i bogatym Opac. Bened. którego Opat jest Prymasem wlystkich Opatow Imperyi, i Kancelarzem Cesarzowy Niem. mającym prawo iey Koronowania, i jest u dzielnym władcą Państwa leżącego między Hasslą i Frankonią rozległego wzdłuż i w szerz na m. 30. Założone było przez S. Bonifacego Biskupa Mogunckiego, r. 744. a S. Sturmisz zmarły r. 779. był pierwszym tu Opatem. Benedykt XIV. podniósł go na Biskupstwo. Zakonnicy w tym Opac. powinni być szlachta. Miasto Fulda położone jest w środku kraju. Zamek, i ogrody rozkośne, kościół nowo poświęcony na przeciw zamku, Seminarium Jezuitkie r. 1734. obrocone na Uniwers. i dawna Biblioteka bogata w rękopisma starożytne, czynią ozdobę tego miasta godne widzenia obcych. Kapituła składa się z 13. Kanoników. Atanazy Kircher ztąd był rodem, a Gilbert rodem Moguntczyk, o którym fałszywie niektórzy piszą, jakoby pod im. Jana VIII. r. 854. był Papieżem, tu do szkół chodził. Leży nad rz. Fuldą o m. 22. na pold. od Kasselu, 14. na pold. od Wurtzburga, 15. od Marspurga 23. od Frankfortu, dl. 27. 28. sz. 50. 40.

FULIANIE, *Foules*, Narod Afrykański, osiadły blisko wyspy Senegalii. Kray ich wydaie daktylosproso, i ma dobre pastwiska. Mieszkańcy są cery ogorzalecy, dosyć obyczajni, a obojbie ludzcy w przyjmowaniu obcych. Krol ich jest Mahometanin.

FULNECK, m. Morawii z zamkiem w Cyr. Przerawskim, o m. 10. na pold. ku w. od Olomuńca.

FULSTEN, dziedziczne dobra domu tegoż im. w Szląsku w Xstwie Oppawskim, o m. 7. na pold. ku z. od Troppawy.

FUMAY, m. w Państwach Biskup. Leodyjskiego w lesie Ardeńskim nad Mozą, o m. 7. na pold. od Mezieres. Rząd duchowny tego miasta nał. do Bisk. Leodyjskiego, a cywilny do Arcy-Bisk. Trewirskiego. Cesarzowa Krolowa Węgierska przez traktat dnia 22. Sierpnia r. 1769. utłapiła Krolowi Franc. pretensyi swych, które miała do tego miejsca. Tu blisko znajdują się kamienie łupalne.

FUMEL, m. Fr. w pow. Ageńskim nad Lotą, m. 4. na w. od Villanowy.

FUNCHAL, lub FONSELLE, *Funchalla*, M. S. wyspy Madery z Bisk. z portem niebezpiecznym i kilką twierdzami, jest wielkie, obrotne i bardzo ofiadle. Kościoły ma przepyszne. Handel iego największy zależy na winie i konfiturach. Należy do Portugal. jest w dolinie urodzajnej pod górą, z której wiele wypływa potokow. dl. 3. 4. sz. 31. 30.

FUNAY, lub FUCHEO, M. S. wyspy Bongo, która niema żadnego miasta. Krol niegdyś Bongański przyprowadziwszy swe Krol. do religii chrześcijańskiej, był jednym z 3. Krolow Japońskich, którzy r. 1582. wysłali swych do Grzegorza XIII. Pap. Posłow. Leży Funay na wschod swej wyspy.

FUNEN, ob. Fonia.

FUNGIAN, *Fungia*, znaczne M. Chińskie, drugie z celnych miast Prow. Kianguang, si. urodzeniem Chu, który z prostego kapłana został Cesarzem Chińskim. sz. 33. 48. dl. 134. 10.

FUNFKIRCHEN, ob. Quinqu Ecclesiae.

FUNSTERMUNTZ, m. Niem. nad Inną w Hr. Tyrolskim. Jest to trakt znaczny z kraju Gryzonow do Niem. prowadzący. Leży o m. 20. na pold. ku z. od In-

sproku.

FURAN, rz. Fr. w pow. Forrez, która wielu papierniom, fabrykom jedwabnym i zbroiowym wod dostarcza.

FURCA, *la Fourche*, wyłoka góra Szwajcarska w samym końcu wschodnim Prow. Walezyi, której dwa rozdzielone wierzchołki czynią podobieństwo wydłow.

FURNES, *Furne*, Furna M. obrotne w Belgium w Flandryi Austr. z Cytadellą jedno z miast Barrierowych, z którego r. 1781. Hollendrzy z woli Jozefa II. Cesarza swe wprowadzili załogi. Wzięte było r. 1287. od Roberta dziedzica Artezyi, od Franc. r. 1488. 1583. i znowu 1693. i 1744. jest blisko morza nad kanałem prowadzącym z Bruges do Dunkierki, o m. 2. na pold. ku z. od Nienportu, 3. od Dixmuydy, 5. na w. od Dunkierki, 64. na pold. od Paryża. dl. 20. 10. sz. 51. 4.

FUROT-LA VALETTE, m. Fr. m. 5. od S. Etienne.

EURSTEMBERG, *Furstembergensis Comitatus*, Państwo Niemieckie udzielne z tyt. Xstwa w Szwabii, posiadane od jednego z najznakomitszych i naydawniejszych domow w Niem. z zamkiem tegoż im. na górze blisko Dunaju, o m. 6. na pold. od Rothweili. Xiążęta mają głos i miejsce na sejmach Rzeszy Niem. Graniczy z Księstwem Wirtemberskim, z Hr. Hohenberskim, i innemi ziemiami domu Austr. z Bryzgawią, lasem czarnym, z Bisk. i jeziorem Konstancyjskim. Jest bardzo wązkie, ale wzdłuż rozciąga się na mil 48. Od prawa Kadukowego we Fr. mieszkańcy r. 1777. wyjeći zostali.

FURSTEMWALD, m. piękne Niem. w Marchii środkowej Brandeburskiej nad Sprą, o m. 8. na z. od Fraktortu nad Odrą. Szwedzi zdobyli go byli r. 1631. dl. 32. 5. sz. 52. 23.

FURSTEMBERG, m. Niem.

w Łuzacyi niż. nad Odrą, wyżey Frankforta, gdzie komora selna ustanowiona była. Prusacy opanowali go r. 1745. dla uczynienia sobie wolnego przejścia do Szląska. Jest inne miysce tegoż im. w Kieście Meklemburskim, w włości Stargardzkiej, o m. 4. na pośd. ku w. Strelitzu.

FURSTENFELD, *Aqua*, m. Niem. w Styryi niż. z zamkiem i tyt. Kłwa nad rz. Feistrizą, o m. 12. na pośn. ku w. od Gratzu, 12 na pośn. ku z. od Kaniski, 20. od Wiednia. dl. 34. 10. 12. 47. 35. Tegoż im. piękny konwent Cysterki, m. 6 na z. od Münichu.

FURSTENWERDER, m. Niem. w Marchii Brandeburskiej.

FURT, *Furtum*, mocne M. Niemieckie w Bawaryi niż. w departamencie Straubingkim, na pograniczu Czech, o m. 12. na pośn. od Straubingi nad rz. Chama. Od Szwedow r. 1641. wzięte było.

FURTH, m. Niem. w Frankonii w Bisk. Bamberskim, o m. 12. na pośn. ku w. od Norymbergi. Na leży do Kapituły Bamberskiej pod Juracykcyą Margrabi Anspachskiej.

FUSSEN, ob. Fueslen.

FUVA, *Fuvara*, *Fea*, po Fr. *Foué*, dawne i wiel. M. w Egipcie niższym nad Nilem, w gruncie rośkosznym i urodzajnym, m. 10. na pośd. od Rosetty, 16. na w. od Alexandryi. dl. 49. 12. 30. 40.

G.

GABARET, *Gabarretum*, Gabareta, m. Fr. w Gaskonii, stol. pow. zwanego *Gabardan*, leży nad Gelisą, o m. 9. od Kondenny, 135. od Paryża. dl. 17. 36. 12. 43. 59.

GABASTON, Baronia Fr. o m. 2. od Morlas, 4. od Pau.

GABEL, m. Czeskie, w Cyr. Bolesławskim; przez nie Książę Henryk wtargnął do Czech, 31. Lipca, r. 1778, przepłoszyłwży Austr. wo-

yska.

GABES, ob. Cables.

GABIAN, wieś Fr. w Langwedocyi, o m. 3. od Pezenas; blisko tey wsi znajduje się źródło mineralne, a przy nim skała z której ciecz olej czarny, nazywający się skalny, przeto, iż z skały łączy się: inaczej zowiągo *Oleum Gabisium*. Służy on do uleczenia wie-
in chorb.

GABIN, m. Pol. powiatowe, w ziemi Gostyńskiej, z Stwem niegrod. Leży wrowdinie między błotami, o 6. m. od Płocka, 16. od Warzawy. dl. 38. 10. 12. 42. 18.

GABRIAC, (S. Jean de) Baronia w Gewoduskim pow. 3. m. od Mendy.

GABRIEL, (wysep S.) ob. Colonie du S. Sacrement, pod lit. S. GAGE, m. Fr. w Normandyi, nad rz. Tougue; o m. 5. od Aigle, 5. od Sécezy.

GADEBUSCH, *Lucas Dei*, M. Meklemburskie, o m. 8. od Wismaru, z zamkiem, tu Szwedzi wojska Duńskie znieśli r. 1712. Wiednym oknie kościoła miasta tego, znajduje się kawałek metalu, który, jak powiadaia, wylstkim zlo-
tnikom jest nieznanym.

GADEMES, Narod na pośd. Krol. Tunetańskiego, prowadzi handel Karawatami; jest między Nigrycyą i Tunetem.

GADERSLEBEN, Krol. Afrykańskie z miastem tegoż im. w Nigrycyi. Obfitnie w zboże, ryż, miny złote &c. Mieszkańcy są z ro-
dzaju dzikich. dl. 19. 40. 12. 10.

GAJETA, Gajete, albo Gaeta, dawne piękne i obronne M. Wł. w Krol. Neapol. w ziemi Laworze, z fortecą, Cytadellą, portem i Bisk. Wzięte było od wojsk Cesar. szturmem r. 1707. Oyczyna sławnego Kardynała *Cajetani*. Leży pod górą blisko morza, o 12. m. na pośn. ku z. od Kapuy, 15. od Neapolu, 28. od Rzymu. dl. 31. 12. 12. 41. 30.

GAL

GAILENDORF, albo GAILDORF, m. w Hr. Limpurgskim, z zamkiem, nad rz. Kocherą, o 4. m. od Hali w Szwabii.

GALLAC, *Galliacyum*, M. w pow. Albinguskim, z Opac. Bened. czyniącym 5000. liwrow; leży nad Tarną, o 5. m. od Alby, 6. od Lawaru. dl. 10. 30. 12. 43. 50.

GAILLACTOULZA, m. Fr. w Langwedocyi, o m. 4. od Rieux.

GAILLE-FONTAINE, m. Fr. w Normandyi, znakomite wspaniałym palacem, nal. do Arcy-Bisk. Rotomagskiego, i piękną Kartuzą. Leży w miyscu wesotym, o polmili od Sekwany, 2. od Andely, 9. od Rotomagnu.

GALACZ, albo GALAISI, *Aziopolis*, M. Turcyi Europ. w Bularyi, blisko Dunaju.

GALASIER, włość Fr. w Perche.

GALAM, forteca Fr. w Afr. w Senegalii, ustatpiona Angl. Traktatem Wersalskim, r. 1763.

GALENDARDE, ob. Clermont.

GALIBES, *Galibowie*, Narod Ameryki pośd. w Guyanie, w części należący do Hollendrow.

GALICIA, Galicya; Prowincya Hiszp. gran. na pośn. i z. z Oceanem, na pośd. z Portugalią, od której oddziela ją rzeka Minho, na w. z Asturyą i Krol. Leoniskim. Powietrze ma umiarkowane po nad brzegami, daley zimne i wilgotne. Kray nieudny, rodzi wino, cytryny, len; ma miny srebrne, cynowe, ołowiane i sasy, których drzewo do budowli okrętów jest zładne. Galicyanie są odważni i dobrzy żołnierze. Kompostella jest tey Prow. M. S.

GALICYA-NOWA, inaczej zwana Gwadalajora, kray Ameryki pośnocney, sąsiedzki nowey Hiszpanii. Powietrze ma umiarkowane, przeto mieszkańcy pośpolicie długo żyją. Obfitnie w zboże, leguminy, sżyby srebrne i cynowe.

Tem 1.

Rodacy tego kraju kochaia się w tańcu aż do szaleństwa, tudzież w malowaniu ciała i przstrzeniu się różnemi piorami.

GALINDYA, Kraina Prus wschodnich w Cyr. Natangii, oddzielona od Mazowsza wielkim lasem.

GALLICYI Krol, ob. Halickie Krolestwo.

GALISONIERE, włość Fr. w Brytanii, o 4. m. od Nantes.

GALITE, *Aegiminus*, *Galata*, wysp w Afr. przy brzegach Barbaryi, w Krol. Tunetańskim, o 5. m. od wypły Tabarki.

GALL, (S.) *Fanum S. Galli*, S. Galla, M. znaczne Szwaycarskie, z sławnym i bogatym Opac, którego Opat jest Xciem Imperii. Ma prawo bicia monety, do 100. tysięcy dukatów, a w potrzebie 1000. woy-ska wystawić może. Miasto, które od Opata nie dependuje, składa ma-
ją Rzpłtą sprzymierzoną z Kaptonami; ma bibliotekę publiczną, i handel znaczny prowadzi plotnami. Leży w dolinie nieurodzajney między dwiema górami, o m. 15. od Zurychu, 2. od jeziora Koścancyńskiego, 48. od Berny, 25. od Lucerny. dl. 17. 10. 12. 47. 38.

GALLAN, m. Fr. m. 2. od Mauleon.

GALLAPAGOS, albo GALAPES, nazwisko wielu wysp morza pośd. pod Ekwatorem, od Hiszpanii odkryte, do których też należą. Nie są mieszkalne. Znajduie się na nich mnóstwo ptaków, i wyspienite żolwie.

GALLARDON, *Galardo*, m. Fr. w *Beauce*, nad rz. *Voise*, o m. 4. od Karnuty.

GALLARGUES, (le grand) m. Fr. w Langwedocyi o m. 4. od Nismes. Inne m. tegoż im. o m. 4. od Montpellier.

GALLE, PUNTA-DE-GALLE, forteca wyspy Ceylan, nal. do Holl. którzy r. 1640. Portugały zyków z niej wyparowali. Leży na krole w

5.0

kraju miłym i żyznym, i wielką mnogość mrowek białych mającym. dl. 97. sz. 63. 30.

GALLEMBERG, w Karnioli wyż. o m. 12. od Laubachau.

GALLOWIE, *Galli*, Narod Affr. blisko Abissynii. Jest on najgłówniejszym Abissinięzów nieprzyjacielem, na których liczne zdobył Prow. Zwiążą się trzodami swemi, i zdobyczą; są obrzezani; żon tyle każdy z nich ma, ile się ktoromu podobą.

GALLIA, lub **WALLIA**, *Cambrria*, od Rzymian zwana *Britania Secunda*, Prow. Angielska, prawie część piątą tego Krol. składająca. Ma tyt. Xłtwa dla najstarszego syna Krolewskiego od czałow Edwarda II. Powietrze ma zdrowe, i żywność tania. Kray górzysty, zimny, niemogący się ani żywnością ani nasadnością porównać z Anglią, dzieli się na 12. pomniejszych Prow. Gallowie są porywcy, i gniewliwi, mowią ięzykiem właściwym, który jest bardzo dawny. Wielu katolików między sobą liczą.

GALLIOPOL, *Galliopolis*, Gallipol, małe lecz obronne M. Wi. w Krol. Neapol. w ziemi Otrantckiej, z Bisk. fortecą i portem. Leży na skale w koło oblanej morzem, m. 11. od Otranty, 18. od Tarentu, dl. 35. 45. sz. 40. 20.

GALLIOPOLIS, Gallipol, bogate i rozległe M. Turcyi Europ. w Romanii, przy morzu *di Marmora*, z portem i Bisk. Miejskane jest od Turkow, Grekow i Żydow. Soliman opanował go r. 1357. Jest rezyd. Baży. Leży nad przesmykiem, nazwanym także *Przesmyk Dardanelli*, o 16. m. od Rodesto, 40. od Konstantynopolu, 18. od Imbra. dl. 44. 34. sz. 40. 30.

GALLOWAY, *Gallowidia*, Prow. znac. zna Szkocyi pold. z tyt. Hr. przy morzu Irlandzkim. Obfituje w zboże, państwiska, ryby, węgle, konie, które wielce u postronnych są zalecone.

GALLOWAY, Hr. Irlandzkie w Prow. Konnacyi, blisko m. 30. długie, 16. szerokie. Jest na z. Hr. Roskomoński. Obfituje w zboże, państwiska. Galloway jego M. S.

GALLOWAY, *Gallwa*, piękne, bogate i obronne M. Irl. stol. Prow. Konnacyi, i Hr. Gallowayskiego. Ma port, wygodny, który czyni to miasto nayhandlowniejszą w Irlandyi. Wyfyla z. Dep. na Parl. leży blisko cieśniny tegoż im. o m. 8. od Toamy, 14. od Athlony, 15. od Limmeryku, 34. od Dublinu. dl. 8. 32. sz. 53. 12.

GALMIER, (S.) m. Fr. o m. 8. na z. od Lugdunu, 4. od Montbrison. ob. Fonsfort.

GAMACHES, *Gamaupium*, m. Fr. na pograniezu Normanay i Pikardy, z tyt. Margr. o m. 2. od Eu. Oyczyna uczonego Franciszka *Vatable*.

GAMBAIS, m. Fr. w *Marais*, o m. 1. od Houdan, 2. od Monsfort. Ma skąd soli od r. 1767. i tyt. Margr.

GAMBIA, *Gambia*, małe Krol. w Affr. w Nigrycyi, z wielką rz. tegoż nazwiska, która jest jedyną z koryt rzeki *Niger* zwany. Obfituje w zboże, zwierzyne, słonie. Francuzi, Anglicy i Portugal. tu handel prowadzą, lecz Anglicy bronią go Francuzom.

GAMMALAMMA, M. znac. w Indyach, na wyspie Ternacie, jedney z Moluckich, nal. do Hollendrow.

GANARA, *Ganara*, M. Affr. w Nigrycyi, nad rz. Nigrem, stol. Krol. tegoż im. inaczej zwanego Krolestwem Uangarkim. Ztąd wywożą złoto, sene i niewolników. Jest obronne i ludne. dl. 33. 13. sz. 12. 20.

GAND, *Gandavum*, Gandawa, wielkie i piękne M. S. Flandryi Austr. z fort. wystawioną od Karola V. dla wstrzymania od buntu mieszkańców; i z Bisk. fund. od Pawła IV. r. 1559. Domow publicznych

liczy wiele, a tych dziwnie wspaniałych. Jest st. Traktatem nazwanym *Pacyfikacyą Gandawską*, która stała się r. 1576. Ludwik XIV. dobył tego miasta r. 1678. i powrócił go Hiszp. mocą Traktatu Nimegskiego. Książę Malborough opanował r. 1706. a Franc. go odebrali, r. 1708. Karol V. tu się narodził, iako też: Piotr Bakier, Arnulf Bossius, Jan Palsin. &c. Leży przy zbiegu rzek Lis, Liwe, i Moer, które różnemi kanałami dzielą miasto na 26. wysep; o 9. m. od Antwerpii, 11. od Maliny, 10. i puł od Bruxelli, 12. od Middelburga, 66. od Paryża. dl. 21. 35. sz. 51. 24.

GANDELU, m. Fr. o 4. m. od *Chateau-Thierry*.

GANDERSHEIM, *Gandersum*, m. Niem. w Cyr. niż. Saxonii, w Xłstwie Brunswick Wolfenbutel, z sławnym Opac. Panien Protestantek; o m. 7. od Goslaru. dl. 24. 46. sz. 51. 48.

GANDIGOT, M. obronne Azji, na półwyspie Indyjskim, w Krol. Karnateńskim, z st. Balwochwalnia Indyjską, gdzie widzieć jest mnóstwo bożyłecz złotych i srebrnych.

GANDIA, *Gandia*, M. Hiszp. w Krol. Walencyi, z tyt. Xłtwa, należącym do Domu Borgiaszow. Deklarowało się na stronę Arcy-Xłcia r. 1706. lecz Franc. opanowali go po wygranej pod Almanzą. Leży blisko morza, o m. 22. od Alikanty, 13. od Walencyi. dl. 17. 55. sz. 39. 6.

GANESBOROUGH, albo **GANBOROUGH**, wielkie i znaczne M. Anglii w Linkolshirze nad rz. Trenta, o m. 4. od Linkolny, 38. od Londynu. dl. 16. 45. sz. 53. 20.

GANGARA, Krol. Gangarskie, w Affr. w Nigrycyi, przy pograniezu kraiu Zanfary, Ma swego Krola, który nie wiele może. Wywożą ztąd złoto, sene i niewolników.

GANGEA, albo **GANDIA**, *Gandean* jedno z najlepzych i najpiękniejszych miast Perskich w Georgii. Ryński

ma dziwnie wspaniałe, a domy rokosznemi pooddzielane galkami. Leży w równinie miłej i żyzney, o 6. m. od Erywanu, 42. od Fesify. dl. 65. 10. sz. 41. 32.

GANGES, *le Gange*, wiel. i sławna Rz. Azji w Indyach, wypływa z góry graniczącej z małym Tybetem, płynie przez wiele Krolestw, i wpada w odnogę Bengalską; ma wiele podobieństwa do Nilu, w wyłwach rocznych i żywieniu Krokodylow. Woda ma czystą, która niesie z sobą wiele kruszców złotego, i kamieni drogich. Indyanie mają tę rz. za świętą, i wielce ją do niej nabożni. Nayuślniejsze zaś o to śwyc Bogow proszą, aby mogli wiec wodach życie kończyć.

GANGES, m. Fr. o 7. m. od Montpellier, z tyt. Margr.

GANNAT, *Gannatum*, Gannata, m. Fr. w Burbońskim pow. na pograniezu Arwerinii, z kapitułą, o m. 10. od Moullins.

GANT, m. w Bearnie nad Netzą, o poltery mili od Pau. Jest miejscem urodzenia P. de Marca.

GAOGA, Krolestwo Gaotafskie w Affr. na brzegu wśch. Nigrycyi; gran. z Krol. Burneńskim, z kraiem Bardoa, z częścią Egiptu, Nubią i Krol. Gorgańskim. Mieszkańcy są grubianie, dzicy i bez wśdkiej religii. M. S. leży przyiezierze tegoż imienia.

GAP, *Vapincum*, dawne M. Fr. w Delfinacie, stol. Gapeńskiego Pow. z Bisk. Książę Sawoyski dobył go r. 1692. i większą część miasta w popiół obrocil. Leży przy górze, z ktrej płyną wody mineralne, uzdatwiające febrę tercianę, o m. 11. od Systerny, 8. od Embrunu, 20. od Grenobli, 141. od Paryża. dl. 23. 44. sz. 44. 35.

GAPENNES, m. Fr. w Pikardyi, o m. 3. od Abbewilli.

GARACK, Wyspa znaczna na w. Azji, na odnodze Perskiej, sławna piękniemi perłami, które się przy iej brzegach poławiają. dl. 67.

15. Iz. 28. 45.

GARD, Opac. Fr. Cyf. fund. r. 1139. o 2. m. od Ambianu nad Sommą, czyni 12000. liwr. ob. Pont du Gard.

GARDANE, włość Prow. o m. 1. od Aix.

GARDA, M. w Pow. Weroniejskim, w Państwie Weneckim, przy rozległym jeziorze, któremu swe nadanie nazwisko, o 7. m. od Werony. dl. 28. 16. sz. 45. 35.

GARDE, (la) m. Fr. w Delfinacie, o m. 1. od St. Paul-trois Châteaux, od którego nazwisko wziął sławny Baron de la Garde zwany Kapitan Paulin.

GARDE-DE-DIEU, Opac. Fr. August. fund. r. 1150. o 5. m. od Montauban; czyni 3500. liwrow.

GARDELEHEN, albo GARDELKER, *Gardelebia*, m. Niem. w dawnej Marchii Brandeburskiej, nad Muldą; o 13. m. od Magdeburga, 22. od Brunszwiku.

GARDIOLLE, m. Fr. w Langwedocyi, o 4. m. od Lawory.

GARDON, rz. w Langwedocyi, bierze swój początek w Sewennach, i łączy się z Renem, nosi z wodą odtokiny złota. Ob. Pont-du-Gard.

GARDUCH, m. wyż. Langwedocyi, o 6. m. od Tulosy.

GARFD, m. Afr. w Krol. Marokańskim, w Prow. Suza. fl. młynami cukrowymi.

GARET, *Gareta*, Kraina Afryk. w Barbaryi w Krol. Fezańskim, nieurodzajna, jednakże ludna. Melilla, Kazaza, Tezor, Mekwa, są tey Krainy miasta znaczniejsze.

GARGANVILLARD, m. Fr. o 3. m. od Riviere-Verdun.

GARGEAU, ob. Jargeau.

GARIAB, ob. Geriach.

GARILLAN, *Liris*, *Clanuss*, rz. Włoska, w Krol. Neapol. która oddziela Ziemię Lawora od Kampanii Rzyńskiej; bierze swój początek w Abruzzo, wpada w morze Tyfkańskie.

GARNACHE, m. Fr. w Pikardyi, o 2. m. od morza, 7. od Nantes.

GARNERANS, m. Fr. w X. Dombśkim, o 2. m. od Macon.

GARNESEY, *Sarnia*, Wysep na morzu Manche, przy brzegach Normandyi, nal. do Angl. długi na m. 10. ma figurę lutni, handel znaczny prowadzi, gadu iadowitego nie cierpi i nie zna, znajduje się na niej kamienie Smergiel, służące złotnikom do czyszczenia kamieni drogich, szklarzom do rzeźbienia szklarskich. Piotr jest iey M. S. Leży o m. 6. od Wyspy Jersey, 8. od Konstantynopola, 15. od St. Malo. dl. 14. 48. 15. 5. sz. 49. 28. 36.

GARONNE, *Garumna*, rz. Fr. bierze swój początek w górach Pirenejskich, w Pow. *Conserans* na pograniczu Aragonii, płynie przez Langwedocyę, Akwitanię i wpada w morze o m. 20. niżej Burdegali złączysz się z rz. Dordoną pod *Bec-d'Ambez*. Od tego miejsca, aż do iey uścia, daia iey nazwisko *Garonde*. Zaczyna być splawną od Muretu.

GARRIS, m. Fr. niż. Nawarry, o m. 1. od S. Palais.

GARTZ, *Gartia*, m. Wyspy Rugieny przy Pomeranii leżącej. Nal. do Szwedów. Leży na tym miejscu, na którym przedtem było potężne miasto Karentz, *Carentia*, wieku 12. od Xząt Pomorskich zburzone.

GARTZ, *Gartia*, M. Pomeranii w X. Szczecińskim, nad Odrą, nal. do Krola Prus. dl. 34. 45. sz. 53. 13.

GARWOLIN, m. Pol. w ziem. Czerskiej, stol. Pow. Garwolińskiego, z Stwem, które płaci kwarty Zł. 1707. sławne dobrami Piwami, od Warszawy m. Pol. 7.

GASKONIA, *Gascogne*, *Vasconia*, wielka Prow. Fr. w Wielkorządztwie Akwitańskim, między Garuną Oceanem i górami Pirenejskimi; zamyka w sobie Powiaty

des Landes, la Chalosse, le Tursan, le Marsan, le Bigorre, le Comminges, l'Armagnac, le Conserans, le Gabadan, la Lomagne, l'Astarac, la Riviere-Verdun, le Nebusan, i cztery Doliny; nadto Kray Albret, Pow. Komdomski, część Bazadeńskiego i Bendgańskiego. Czasem lubo niewłaściwie, pod im. Gaskonii rozumieją Langwedocyę i całą Gujennę. Gaskończykowie są wielce dowcipni, ich wielomowność i chętność się w dziełach odwagi i męstwa, dało imie Gaskonady temu, co traci samochwałstwem. Gaskończykowie, mieszkaący w Prow. są siedzkich gór Pirenejskim, pochodzą z Hiszpanii.

GASPEZIA, *Gaspozya*, Prowincya Amer. poln. gran. na poln. z górami zwanemi Maryi Panny, na poln. i w. z odnogą S. Wawrzyńca, na pold. z Akadyą, na z. z Kanadą. Mieszkana jest od ludzi dzikich, urodziwych, mężnych, zgrzecznych i napodziw gibkich. Przenoszą się z miejsca na miejsce, żyją połowem i połowaniem. Farbią się czarno i czerwono, niektórzy zaś z nich daia sobie przekłuwac koniec nosa, i różne przypinaia ozdoby. Część oddaia słońcu; piianstwu bardzo podlegli, mimo tego są z temperamentu powolni, i spokojni, łakomiłwa nieprzyjaciele głowni i dalecy od wszystkich wad narodom dzikim pospolitych.

GASSION, przedtem *Camon*, m. niż. Nawarry, o m. 2. od St. Palais. Znajduje się tu blisko Thionwille zamek zwany przedtem Neurburg, teraz zaś *Gassion*, przeto iż General tegoż im. przy nim obozował r. 1643.

GASTEIN, *Gastenum*, miejsce fl. łażniami swoimi, w Arcy Bisk. Salisburskim.

GASTINE, Opac. Fr. fund. r. 1138 o m. 4. od Tours, czyni 3200. liwr. ob. Partenay.

GASTINOIS, *Vaslinum*, Gaskoński Pow. we Fr. długi m. 18. sze-

roki 12. Dzieli się na Francuzki i Orleański, obfituje w pastwiska, lasy i szafrań. M. S. iego *Chateau-Landon*.

GATE, wielkie pasmo gór w Azji na polwyspie, z tey strony Gangu, który ie wcaleyich długości, na dwie bardzo nierowne rozdzielą części. Naygodniejszy tu uwagi jest to: iż z iednoy strony przy Malabarze tęga zima zaczyna się w Miesiacu Czerwcu z wiatrem połud. i z. gdy tegoż czasu z drugiey strony przy Koromandelu, w niektórych miejscach m. 20. tylko odległych od Malabaru piękna nader jest wiosna i nayśliczniejsza czasu pora.

GATTEVILLE, m. Fr. w Normandyi, niedaleko Barfleur.

GATTON, m. Ang. w Surrey, wysła 2. Dep. na Parl.

GAU, Gaw, Gou, albo Gow, są to zakończenia czyli terminacye, które wielu imionom przydaia się i odpowiadają słowom Francuzkim *Contrée*, *Canton*, Polskim Kraina, Powiat, Łacińskiemu słowu *Pagus*, które pospolicie znaczylo okolice położone w dolinach oblaných rzekami.

S. GAUDENS, *Fanum S. Gaudentii*, M. Fr. bardzo ładne, stol. Nebuzańskiego Pow. Leży nad Garonną, o 2. m. od St. Bertrand. dl. 18. 36. sz. 43. 8.

GAVE, nazwisko, które daia we Fr. niektóre prowincye strumykom, czyli wodom płynącym, a które swe szczegulne biorą imiona od mieysc popodktore płyną, iako to *Gave de Pau*, *Gave d'Oleron*.

GAVELKOWEN, m. Niem. w niż. Bawaryi, w Regencyi Landshutkiej, o m. 8. od Landshutu.

GAUIAC, m. Fr. w Gaskonii, o 5. m. od Daxy.

GAURAN, wieś Irl. w Hr. Kilkenny, o m. 4. na w. Kilkenny. Deputue na Parl.

GAURE, Hr. w Lomanii, którego *Fleurance* mieyscem głownym.

GAVRE, m. z tyt. X. w Hr. A-

Ioseńskim, między Gandawą i Udenardą.

GAVROWIE, albo **GWEBROWIE**, *Perfi*, Narod rozróżniony, w Azji, osobliwie w Persyi i Indyach. Są to rezydanci dawnych Persów. Oguinowi wielkie pożanowanie oddają, rolnictwo czynią aktem Religii, i poczytują go za rzecz nayprziemniejszą Bogom. Zoroastra mienią być swym Fundatorem. Dwóch wierzą Bogów, jednego złego, drugiego dobrego. Obyczaje ich miłe, są mężni i pracowici, mimo tego niedzi, nieumiejętni, od Persów i innych Mahometanów można przesładowani. Zią podług obyczajów swych Przodków i przepisów Kapłanów. Alexandra W. i Mahometa, mają za dwóch największych zbrodniów, i zawsze o nich mówią z pogardą. Nie żenią się tylko z osobami wychowanymi i statecznymi w ich religii. Nie mogą mieć więcej żon nad jedną, lecz w przypadku niepłodności, w przeciągu 9. pierwszych lat małżeństwa mogą drugą pojąć.

GAVREY, Baronja Fr. w Normandyi, o 3. m. od *Contances*.

S. GAUTIER, m. Fr. w Biturycyjskim Pow. o m. 2. od Argentony.

GAZA, *Gaza*, dawne i sławne M. Azji w Palestynie o m. 1. od morza, z portem nazwanym nowa Gaza, Majama i Konstantya. Dziś jest bardzo małe, o pierwotnej jednak jego piękności, z pozostałych wność można gruzów. Blisko miasta jest zamek, w którym rezyduje Basha. Leży o m. 20. od Jerozalemu. dl. 52. 30. sz. 31. 28.

GDANSK, *Gedanum*, po Niem. *Dantz*, M. Pruskie w Woiew. Pomorskim, jedno z największych, naybogatszych i najmocniejszych miast Europy; trzecie w rzędzie 3. głównych miast Pruskich, z portem sławnym dla handlu, który z całą prowadzi północą. Jest miasto wolne, Anzatyckie, rządzone przez

swój Magistrat podług swych praw i zwyczajów, jest pod protekcją Króla Pol. Zdobył go publicznie gmachy, wspaniałe Kościoły, Zbrojownia, Spiklerze wielkie, Gimnazjum Akademickie, Biblioteka, Giełda, zwana *Artushoff*, Brama, Zegar dawny godny podziwienia, statua Augusta III. Ratulże w nowym i starym mieście starożytne. Ulice jednak ma wąskie. Fortyfikacye jego utrzymywane są od miasta w swym stanie. Gdańsk liczy osiadłych Obywatelów na 80000. procz wielkiej liczby obcych. Handel jego użycza produktów Polskich innym Narodom; a towary morskie temuż Królestwu w zamian przesyła, który jak jest znaczny można wnieść z opisu r. 1752. w którym przyszło do Gdańska z Polski statków 1288. z morza zaś 1014. okrętów, a przewieziono zboża więcej nad 58000. łasztów, atoli rok ten nie był nayzyskowniejszym dla Gdańszczan rokiem. Roku zaś 1780. weszło okrętów Kupieckich 405. wypłynęło 412. wprowadzono z Polski zboża łasztów 13072. Obywatele są Religii Luterskiej, wniesionej tu pod Zygmuntem Augustem, nowość jej wielkich zamieszek była przyczyną. Mieszczą się jednak Katolicy, mają swe Kościoły, i w rządach Duchownych do Oficynał Pomorskiego należą, który tu ma rezyd. Gdańsk ma Kasztelana swego, i Poślowie jego przed traktatem r. 1775. zasiadali między Senatorami Pruskimi. Na Generałach Pruskich. Od r. 997. już Gdańsk był dobrym miastem, r. 1343. ufortyfikowany został, r. 1454. wybił się z pod iarmy Krzyżaków, i poddał się Kazimierzowi IV. Król. Pół. od którego wielkie Przywileje i Prawo bicia monety otrzymał. R. 1577. gdy niechciał uznać Stefana Króla, od bannicy znaczną summa opłacić się musiał r. 1706. Król. Angiel. Holandia, i Król Pruski obowiazali się do Gwarantcy Gdańskowi. R. 1734.

za przyjęcie Stanisława Leszczyńskiego wiele złego od Moskwy poniósł R. 1752. wziętym między Gdańszczanami zamieszki, utawą Krolewską zostały przytłumione. Należy do Rzęptey Polskiej. Oyczyzną jest Filipa Kluweryusza, sław. Heweliusza Astronoma, i Lengnicha Pisarza Hist. i Prawa Pol. Leży nad Raduniem i Motławą, nad którą ma młyn o 18. kołach, który miał czynić mu przedtem na godzinę czternastu złotych. Jest od morza o milę, od w. i półn. Wisłą czyli Leniwką, od połud. i z. górami opasany. Od Królewca m. 21. od Torunia 24. od Warszawy 49. od Wiednia 125. od Paryża m. Pr. 300. dl. 36. 40. sz. 54. 22. Gdańska żuławia obłana Wisłą i Motławą zawiera Wód 33. łanów ziemi 1400. zawila od rządu miasta, nal. do Kr. Prus.

GEARON, albo **GARON**, m. Perskie w Fartyfanie, między Schiras i Banderkongi, w ziemi nayprzedniejszy wydający daktele w całej Persyi.

GEWELLER, M. wyż. Alfacyi nad kanałem idącym do nowego Bryllaku, o 3. m. od Kolmaru.

GEDROYCE, m. Litt. w Woiew. Wileńskim, założone od Książów Gedroyców, których dotąd Dom kwitnie, a którzy tu swe szeregoko rozpościerali włości, bo wzdłuż więcej nad m. 26. Jest od Wilna ku półn. m. 7.

GEFAL, m. Salskie w Woigtlandyi, o milę od Plaweny.

GEBENBACH, albo **GEBENBACH**, *Gebenbachium*, M. Niem. wolne Cesar. w Szwabii, w Ortenawii pod protekcją Domu Austr. i Xżat Fürstenberskich. R. 1770. uwołnione zostało od Prawa Kadukowego we Fr. znajduje się w tym mieście Opac. fund. 712. r. od Rutarda Hr. Alfacyi. Opat ma Przywilej nadany od Rudolfa I. r. 1278. iż żaden z poddanych od Sądów jego apellować nie może. Prałat ten jest członkiem Stanów Imperii.

Miasto leży nad rz. Kinzią, o 6. m. od Strazburga, 10. od Fryburga. dl. 25. 40. 58" sz. 48. 24. 50."

GEILDORF, ob. Gailendorf.

GEISELGEN, piękne M. Cesar. Niem. w Szwabii, o 7. m. na półn. ku z. od Ulmy. dl. 27. 37. sz. 48. 38.

GEISMAR, albo **Wrzsz** **GEISMAR**, dawne m. Niem. w Landgraffitwie Kasselskim, ma dobre wody mineralne, jest o m. 5. na półn. od Kasselu.

GEITHEN, albo **GEITHANN**, m. Niem. Mislii. w cyr. Lipskim, o m. 2. od Rochlitzu.

GELDRIA, ob. Gweldria.

GELNHAEUEN, *Gelnusa*, Gelnhauza, m. Niem. Cesar. w Wetterawii, pod protekcją Elekt. Palatyna, z zamkiem zbudowanym od Fryderyka I. nal. on do Szlachty Imperii. Leży nad rz. Kinzią, o 6. m. od Hanau, 10. na półn. od Aszafenburga. dl. 26. 48. sz. 50. 20.

GEMAAIEDID, *Gontiniana*, miasteczko obronne w Afryce na wyskiej górze, blisko Prow. Marokańskiej. Ma swego Xiecia i mieszkańców wiele.

GEMBELOURS, *Geminacum*, Gamblur, m. Niderlandu w Brabanty z tyt. Hr. i dawnym bardzo Opac. *Don Juan*, Austrjacki Generał poraził przytym mieście wojska Hollend. r. 1578. Leży nad rz. Orną, o 7. m. od Lowanium, 4. na półn. od Namuru, 9. od Bruxelli. dl. 22. 20. sz. 50. 32.

GEMINIANO, (*San*) m. Wł. w Toskanii na górze, w której znajduje się koperwas. Ma piękne pałace, o 10. m. na połud. od Florencyi.

GEMMINGEN, *Gemmings*, m. Niem. w Palatynacie Reńskim, o 5. m. na z. od Hailbrony.

GEMOZAC, m. Fr. o m. 3. od Saintes.

GE MUND, m. Niem. w wyż. Karyntyi, z zamkiem, o 10. m. od Klagenfurtu.

GEMUNDA, M. Niem. w X. Juliaceńskim, o m. 8. na pold. od Juliaku.

GEMUNDA, m. Niem. w Biskup. Wurtzburskim, o 10. m. od Wurtzburga, nad Menem; wzięte było od Xcia de *Saxe-Weimar* r. 1643. Jest wiele innych miejsc tegoż im.

GEMUNDA, *Gemunda*, M. Cesarzkie Niem. w Szwabii. Handel jego zawiśł na paciorkach, które wszędzie obficie rosły. Obywatele są katolicy. R. 1775. od prawa kadukowego we Franc. uwolniono zostało. Leży nad rz. Remnitzą, o 11. m. na w. od Sztutgardy, 12. od Ulmy. dl. 27. 20. sz. 48. 40. ob. Gmunden. Neekers-Gemund.

GENAP, *Genapum*, m. Brabancyi Austr. nad Dylą o m. 1. od Niwelli, 7. od Lowanium, 6. od Brukseli. dl. 22. 4. sz. 50. 36.

GENEHOA, kray Afr. w Nigrycyj ponad Nigrem, obituje w zboże, ryż, trzody i ryby. Nawięcej tu bawelny zbieraia.

GENEP, albo **GENNEP**, *Genepum*, m. obronne Niem. z tyt. Hr. w Kliwii, zdobyli go Hollen. r. 1641. Franc. r. 1672. Nal. do Krola Prus. Jest nad rz. Neerą blisko Mozy, o 2. m. od Kliwii, 5. od Nimegi. dl. 23. 25. sz. 51. 42.

GENERAC, m. Fr. w Langwedocy o 2. m. od Nismes.

GENESTON, Opac. Fr. fundowane 1163. o 4. m. od Nantes. Zakonu S. Aug. czyni 12000. liwr.

GENEWA, *Geneve*, *Geneva*, dawne piękne, wielkie, ludne i obronne M. S. Rzpłtey tegoż im. przedtym Cesarzkie i Biskupie, lecz gdy miało chwyciło się Kalwinizmu, Biskupi jego wypędzeni zostali. Jest sprzymierzone z Kantonami Zurychu, Berny i Solury. Ma sławną Akademią, ktorey najpierwsi dwaj Teologii Profesorowie byli Kalwin i Teodor Beza. Rzpłta ta ktorey rząd dotąd był Arystokratyczny, składa się z Obywatelow, Mie-

szczan, Rodaków, Mieszczanów i poddanych. Dwie pierwsze klasy zgromadzone składaią najwyższą władzę, z nich składa się Rada dwuchst, Rada 25. i Rada 60. wtych 3. Radach właściwie jest zwierzchność najwyższa, ponieważ od nich zawisło decydować, co ma być proponowano zgromadzeniom Obywatelow i Mieszczan. Inne klasy składaią pospolstwo, i podlegaią dystrykcyom wielce nienawistnym, które wielkich częstokroć zamieszek w tej Rzpłtey bywaią przyczyną. Jakoż r. 1782. wzniecone z tej przyczyny rozruchy, do tegoż rzecz przywiodły stanu, iż rząd Arystokratyczny w Demokratyczny przemoczą Rodaków i Reprezentantów zamieniony został. A przeto wielu wewnętrznych odmian, co do klas Obywatelow i ubrad spodziewać się należy. Budynki publiczne Genewy są arcy wspaniałe. Obywatele o swą gorliwi wolność. Od czasów chwycenia się Religii Kalwiskiej, stali się wielce sławni przez swe różelczne pisma na publiczny widok podane. Teofil Bonet, Jan Robert, Chouetius, Daniel Klerk, J.J. Rousseau &c. ztąd byli rodem. Leży nad Renem, który go na dwie nierowne dzieli części, niedaleko jeziora Genewskiego, czyli Lemańskiego, o 28. m. od Lugdunu, 26. od Befanonu, 16. od Chambery, 54. od Turynu, 95. od Paryża. dl. 23. 50. sz. 46. 12.

GENEWENSKIE Jezioro, ob. Lemanus lacus. Lemańskie jezioro.

GENGENBACH, ob. **GENGENBACH**.

GENGOUX-LE-ROYAL, (St.) *Genoulsum Regale*, M. Fr. w Burgundyi, sławne dobrami winami i Kasztelem Krol. Jest 4te w rzędzie miast, ktore deputują do Stanów swej prow. Leży przy górze blisko rz. Grone, o m. 8. od Macon, 7. od Chalons, 66. od Paryża. dl. 22. 8. sz. 46. 40.

GENIEZ-DE-MALGOIRES, (St.) m. Fr. w Langwedocy, o 7. m. od Ufezy. Jest wiele we Franc. innych miejsc tegoż nazwiska.

GENIEZ, (St.) Opac. Bened. o 2. m. od Montpeliers.

GENIELE, m. Fr. w Turonii o pół mile od Loches.

GENIS-LAVAL, m. Fr. w pow. Lugduńskim, o m. 1. od Lugdunu.

GENITE, m. Fr. w pow. Lemowiceńskim, o m. 8. od Brives.

GENLIS, m. Fr. w Pikardyi, z tyt. Margr. i Opac. Premonstr. czyniącym 2000. liwrow.

GENOUILLAC, m. Fr. o m. 8. na poln. ku z. od Ufezy.

GENOUILLAT, m. Fr. w Marchii, o m. 4. od Guerety.

GENOUILLE, m. Fr. w Santonii, m. 4. od St. Jean d'Angeli, inne o m. 1. od Civrai.

GENTHIN, m. Niem. w X. Magdeburkskim, w Cyr. Jerichawii, m. 2. od Jerichau.

GENTILLIS, wieś Fr. m. 1. od Paryża, w niej odprawilo się ledno Consilium r. 767.

GENUA, po Fr. *Genes*, dawne, obronne, bogate, wspaniałe M. i jedno z najpryncypalniejszych we Włoszech. Stof. Rzpłtey Genueskiej; ma Arcy-Bisk. i port bardzo wygodny, ubezpieczony groblą na 560. stop iżeroką. Kościoły, budynki publiczne, pałace, których tam bardzo wiele liczy się, są dziwnie wspaniałe; osobliwie zaś pałace Doży, Familli Doriów, Grimaldów, Pallawicnich, &c. i przeto zowią Genuę pyszną. Ludwik XIV. bombardował go r. 1684. Krolowey Węgierskiej poddało się 1746. lecz ieden z obywatelow będąc złe traktowanym od Officera Austr. d. 5. Grudnia roku tegoż wzburzył pospolstwo, że rzuciło się do buntu, i wojska Krolowey, większą część o śmierć przyprowadziły, z miasta wypędziło. Obiegli go byli Austr. potom, lecz od wojsk Fr. pod we-

dzem *Boufflers*, do odstąpienia przymuszeni zostali r. 1747. Papież Adrian V. Lazaro Calvi, Jan Balbi, Oberto Fogliera; Doryowie, tudzież inni wielcy i sławni ludzie z tego miasta rodem byli. Handel wielki prowadzi, zalecaia go fabryki materii wełnnych, a szczególniej aksamitu i adamafzku. Leży prawie wpośrodku Rzpłtey, częścią na równinie, częścią na wzgórku, niedaleko morza szród. w położeniu dziwnie miłym. Budowane jest wpol kola, nakłztałt Amfiteatru o m. 28. od Medyolanu, 25. od Turynu, 26. od Parmy, 45. od Florencyi, 90. od Rzymu, 182. od Paryża. dl. 26. 32. sz. 44. 25.

GENUENSKA, Rzeczpospolita we Włoszech, zamyka pomorze Genuy, i wyspę Kapraia. Przed tym nierownie znakomitą była, niżeli jest dzisłay. Pomorze Genuy rozciaga się po nad morzem szród. między Toskanią ku pold. Xitwem Małłańskim, ku w. na z. Hr. Niczeńskim, Xitwem Monaceńskim i Alpań, ku poln. Xitwem Parmy, Medyolanu i Monseratu. Rząd Rzpłtey zostaię przy Senacie, który ma tytuł *Excellentia*, na ktorego czele jest Doża, a ten ma tytuł *Najjaśniejszego*, rządzi on lat 2. kończy swoy urząd ostatniego dnia Grudnia; jeżeli się dobrze sprawił, zostaię dożywoćnim Prokuratorem Rzpłtey, a niemoże być Dożą obrany aż w lat 5. Do rządu należy wielka Rada, w którą wchodzi wzięcy szlachta od lat 22. wieku swego; ta zaś jest stara, zwana *Veteris porticus*, i nowa, *novae porticus*, iż dawniej, starsi iedniemi, nowi drugimi drzwiami do sali radney wchodziłi. Także jest rada mała, ze 200. osób wybranych z rady wielkiej, składaiąca się. To jest tu szczególnego, że Elekcya do celnych Urzędow, idą losem galek wyciąganych z puszki zwanej *Seminarium*, mających napisy godnych Obywatelow. Zkad od lotu

cale zawiśł rząd tej Rzpłtey. Godność często nieczęśliwa, starzeje się przez kaprys losów na spodzie ciemney puszki. Ustanowienie rządu wolnego, winni są Genuencykowie familii Doriow, którzy mając sobie oddaną od Karola V. Genuę, przywrócili jej wolność.

S. GEORGIUS, S. Jerzy. Zamek rozrywki Margrabi Barentkiego, blisko jeziora, przy którym znajduje się fabryka piękney Porcellany, i niedaleko zjazd wesoła pustylnia.

GEORGIUS, (S.) bogate Opac. Niem. Augustyanów, w mieście lny, w Szwabii. Opat magłos i miejsce na Seymie Rzeszy Niemieckiej.

GEORGIUS, Monaster zgrom. w X. Wirtemberskim. Tu Dunay swoy bierze początek.

GEORGE, (S.) Opac. Bened. w Rennes. ob. Bocheville.

GEORGII, (S.) del Passo, klasztor blisko Madrytu, fund. 1457. od Henryka IV. na pamiątkę odprawionego tu kawalerskiego turnieju od P. Cueva, dla przeświadczenia kolegów swoich, iż w Krolowey miał najlepszą przyjaciółkę.

S. GEORGE-DES-BOIS, Opac. Fr. Aug. czyni 1500. liwr. w Mans.

S. GEORGE-D'ESPERANCE, m. Fr. w Delfinacie, o 3. m. od Wienney.

S. GEORGE-SUR-LOIRE, m. w Andegawii, o m. 1. od Chantocé. Jest tu Opac. Aug. wynoszące 1500. liwrow.

GEORGENSTADT, ob. Johan-Georgenstadt.

GEORGII, (S.) S. Jerzego, mała wyspa w Pan. Weneckim, na półd. miasta stol. Jest tu klasztor Bened. którego kościół ma być jeden z najpiękniejszych we Włochach.

S. GEORGES, w Normandyi o 3. m. od Mortain.

S. GEORGES, na wyspie Ré.

S. GEORGES-DE-LUZENSOU,

o 3. m. od Milhaud, są miasta Fr. S. GEORGES-DE-MUSIDAN, ob. Mussidan.

GEORGIA, czyli GURGISTAN, Georgia, Prow. Azji, składająca część Persyi i Turcyi Azyat w okolicach Kaukazu, między morzem czarnym i Kaspijskim. Miast ma bardzo mało. Chleb, wino, granaty, bydło i inne rzeczy do życia potrzebne, są tu wysmienite, i w wielkiej obfitości. Krew naydelikatniejszy w świecie płynie w żyłach obojczy płci. Niewiaśły tamtejsze, pierwsze co do piękności i urody między wszystkiemi na całym świecie, trzymają miejsce, tyle tylko ich nagany, iż się nazbyt malują. Georgianie z przyrodoznaną mają wiele dowcipu, są grzeczni, ludzcy, w posiadzeniu mili, ale w piśmiństwie i cielesności aż nadto zapożyceni. Wszyscy prawie są chrześciance, mają wielu Bisk. i Patryarchę jednego. Niektorzy z ich rządowczyli panow zostający pod władzą Sultana, zbuntowali się byli przeciwko niemu, aby się uwolnili od daniny Corek, które doiego Saraju porywać są obowiązani; i pryncypalem swoim uznali Herakliusza; iakoż przez traktat zawarty r. 1774. między Pertą i Rosją od tej daniny uwolnionemi zostali. Vice Rey, który od Persów tu przysyłany bywa, jest Mahometanin. Rzeka Kur płynie przez cały ten kray i niośbaty, co nie jest rzeczą powszechną dla rzek Perskich. Teflis, tej Prow. jest M. S. ob. Mingrelia.

GEORGIA-NOWA, la Nouvelle Georgie, Kolonia Angiel. w Amer. półn. w Florydzie, między 31. i 32. gradusem szerokości; wiel. tu robią jedwabiu; leży na półd. Karoliny. Jest jedna ze 13. stanów skonfederowanych Ameryki. Ob. Stany zjednoczone Amer. i Pensylwania.

GEPPENG, albo GORPPINGA, M. Szwabskie w X. Wirtembers-

kim, z zamkiem nad rz. Wilsą, o 10. m. od Sztutgardy, 5. od Gemundy, 10. od Ulmy, sławne wodami mineralnemi. dl. 27. 10. fz. 48.

GER, w Normandyi o 2 m. od Mortain. Ger, w Bearnie o 3. m. od Tarbes, są m. Franc.

GERA, albo mały Lipsk. Gera, piękne M. Niem. w Cyr. wyż. Saxonii, w Misnii, zdobi go wspaniałe Collegium, leży nad Elstwą o 4. m. od Zeitzu. R. 1449. od Czechow zrabowane było; ma znaczną fabrykę kutek i innych materyi jedwabnych. r. 1781. ze wszystkim pogorzało.

GERAW, Geravia, Pow. Niemiec w Cyr. wyż. Renu, tak nazwany od małego miasteczka Geraw, o m. 2. na w. od Darmstadu. Ma Xcia tegoż nazwiska.

GERBÖREY, Gerboredum, M. Fr. w Bellowaceńskim Pow. z piękną Kapitułą i zamkiem nadruynowanym. Wzięte było od Angl. r. 1437. a odebrane szturmem od Franc. r. 1449. sławne jest wiernością ku swym Krolom, co sprawiło iż, gdy Henrykowi IV. przechodzącemu z wojskiem, niebezpiecznie w prezencie ofiarowali wino, on niekazałszy wprzód podług zwyczaju Podczaszemu swemu kosztować, napił się te powiedziawszy słowa, *niemamy tu dla nas czego obawiać się*. Leży o m. 5. na półn. ku z. od Bellowaku, 20. od Paryża. dl. 19. 22. fz. 40. 35.

GERBES, GERBI, albo ZERBI, Gierba, wyspa Afr. w Krol. Tunetańskim przy brzegach Barbaryi, na morzu śródziemnym. Sam tylko jęczmień rodzi, procz tego jednak wydzia obficie figi, oliwę i rozenki. Na brzegach tey wyspy znajduje się drzewo, od dawnych zwane *Lothus*, rodzące owoce wielkości bobu, żółte jak szafrań, tak zaś przedni i wysmienity ten owoc ma smak, iż n. Grekow w przysłówie było, że kto raz

zakosztował tego owocu, już o swej zapomniat Oyczyźnie. Dependuje od Bazy Trypolitańskiego, od tego czasu iak Turcy wypędzili zjad Xzát Alby i Medinaceli. dl. 29. 5. fz. 34. 10.

GERBEVILLERS, m. Fr. w Lotaryngii, o m. 2. od Lunewilli, z tyt. Margr. i pięknym zamkiem. W kościele Karmelitów, który jest dziwnie piękny, widzieć jest groby Margrabiów tego mieysca.

GERBSTAEDT, m. i grod w Hr. Mansfeldzkim, przedtym był to tylko klasztor Kamedulow. Przedatek jest wraz z Trezwitą Krolowicowi Pruskiemu. Od Mansfeldu na półn. ku w. m. 3.

GERDEREST, Baronia Fr. w Bearnie, o m. 2. od Molas.

GERENRODE, ob. Gernrode.

GERGEAU, ob. Jargeau. GERGENTI, Agrigentum, Agrigent, M. Wł. w Sycylii z zamkiem i Bisk. Leży w dolinie *di Mazara*, blisko rz. S. Błażeja, o 24. m. na w. od Mazary, 20. od Palermo. dl. 31. 21. fz. 47. 23.

GERGY, m. Fr. w Burgundyi, o m. 1. od Chalons.

GERIAK, forteca i port przy brzegach Malabaru, oddalone od Bombayu na 12. godzin żeglugi. Ta forteca służyła niegdyś za schronienie Korfarszowi Andria. Admirals Watson. r. 1758. flotę jego spalił i fortecę opanował.

GERINGSWALDA, m. o m. 2. od Rochlitzu, w Misnii.

GERMAIN, (S.) m. Fr. w Lemowiceńskim pow. o m. 11. od Lemowiki z Kapitułą.

S. GERMAIN, Opac. Bened. blisko Rhodes. Tegoż im. inne w Antyziodorze czyniące 1400. liwr.

S. GERMAIN-DE-BOURGUEIL, m. Fr. w Andegawieńskim pow. o m. 4. od Saumur, z Opac. Bened. czyniącym 14000. liwrow, z zamkiem i tyt. Baronii, blisko lasu tegoż im.

S. GERMAIN-DE-PREZ, Opac. Bened. w Paryżu, czyni 150000. liwrow.

S. GERMAIN-EN-LAIE, *Sanctus Germanus in Lidia*, piękne M. Wyśpi Fr. z Pałacem Krol. Krol. Franc. a obłowie od Ludwika XIV. który się w nim urodził. Jest to jedno z najpiękniejszych pomieszczeń we Francji dla prospektu, który mieć można, z wspaniałej grobli, z ogrodów i łączącego się z ogrodem rokoszowego lasu, o 4. m. od Paryża nad Sekwaną. dl. 19. 40. sz. 48. 52.

S. GERMAIN-LAMBRON, m. Fr. w Arwernii, w ziemi zwanej Lambrom nad Allierą, o 5. m. od Brioude.

S. GERMAIN-LAVAL, M. Fr. w Pow. Forez, z Kastelem Krol. Krol. Franc., jest w gruncie żyznym i w dobre wino obfitującym, o 6. m. na połud. od Rotomagu, 91. od Paryża. dl. 21. 31. 42. sz. 45. 49. 57.

S. GERMAIN-DE-PRINCAY, m. Fr. w Piktawii, o 6. m. od Fontenay.

GERMANO, M. WE w Krol. Neapol. w ziemi Labour, przy górze Kassynskiej, nal. do Opata góry Kassynu. dl. 31. 28. sz. 41. 33.

S. GERMAN, m. Angiel. w Kornwalli, o 2. m. od Plymouthu. Wyłyla 2. Dep. na Parl.

S. GERMER-DE-FLAIX, m. Fr. o 4. m. od Bellowaku, z Opac. Bened. czyniącym 12000. liwrow.

GERMERSHEIM, *Vicus Julius, Germersheimum*, m. Niem. w Palatynacie Reńskim, nal. do Woźnowy Renu. Leży niedaleko nycia rz. Kweichy w Ren. Cesarz Rudolf I. tu zmarł r. 1290. O m. 2. na z. od Filipsburga, 3. od Landau. dl. 26. 2. sz. 49. 10.

GERMIGNY, *Germigniacum*, m. Fr. o milę o M. Florentin. Jest inne Gernigny o milę od Meaux.

GERMINI, m. Lotaryngii z tyt.

Hr. o 2. w. od Wezelis, 4. od Nancy.

GERNESEY, ob. Garnesey. GERNRODE, albo Gerode, fi. Opac. Niem. którego Xieni jest Xiężną Imperii, blisko Opac. Kwe-dlinburg. Zostało sekularyzowane.

GERNSHEIM, albo GERESHEIM, M. Niem. nad Renem, w Landgraffwie Darmstadtzkiej z zamkiem dobrym, o 3. m. od Worms, tyleż od Darmstadu. dl. 26. 6. sz. 49. 44.

GERODSHOFEN, dawne M. Niem. w Frank. w Bisk. Wurtz-burskim. o 7. m. na połud. od Schweinfurta.

GEROLDSECK, Geroldzek, Hr. wolne i udzielne w Szwabii w lesie czarnym, między Ortenawą i Brigawią, o 7. m. na połud. ku w. od Strazburga. Jest inny Geroldseck w Hr. Lichtenberskim.

GEROLSTEIN, m. Niem. w Pow. Eiffel, nad Killą, o 12. m. na połn. od Trewiru. Ob. Kufstein.

GERRENSHEIM, m. Niem. Elek. Mogunckiego, o 9. m. na połud. ku w. od Moguncyi, nad Renem.

GERRESHEIM, Opac. Pannien Szlacheckich, w X. Bergeńskim, blisko Duffeldorfu.

GERSE, rz. Fr. w Gaskonii, bierze swój początek w Nebuzan, i łączy się z Garuną, o m. 2. wyżej Agenny.

GERSAW, M. Szwajcarskie niedaleko jeziora Lucerneńskiego, o 2. m. od Szwitz, które składa małą Rzeplę od nikogo niepodległą, od czasów bezpamiętnych.

GERTRUDENBERG, Kłaszt. Bened. w Bisk. Osnabruckim, niedaleko Osnabrugi.

GERTRUYDENBERG, *Gertrudenberg*, piękne, dawne i obroune M. Niderlandu w Brabancji Holl. Jest jednym z najlepszych bastyonów Holland. Zdobyte było od Stanów Skonsfederowanych na Hiszpanach r. 1573, odebrane od Xela

Farmy r. 1589. Xże Maurycy opłacał go po 3. miesięcznym obłożeniu r. 1593. i odtąd nal. do Holl. Tu miano był Kongres r. 1710. Leży nad rz. Dungeną, którą wpada w Bies-Bos, o 4. m. od Bredy, 5. od Dordrechtu, 3. od Gorkumy. dl. 22. 24. sz. 51. 44.

S. GERVAIS, S. Gerwazy, m. Fr. w Dyecezyi Klermontskiej, o m. 3. od Riomy. Jest inne tegoż im, o 6. m. na z. Lodowy w Langwedocyi.

GESTE, m. Fr. w Andegawen-skim Pow. o 3. m. od Kliffony.

GESTRICIA, Gestritz, Prow. Szwecyi połn. maminy złote. Tyle tylko wydaie zboża, ile na wyżywienie mieszkańcom iey potrzeba. Gwałiz iey M. S.

GESULA, *Gesula*, Giezula, Prow. Affii, przy brzegach Barbaryi w Krol. Marokańskim. Obfituje w zboże, bydło, złoto, cynę i żelazo. Większa część mieszkańców, są Kowale i Kołarze. Co rok bywa tu wielki iarmark dwa miesiące trwający, na którym wszyscy kupcy zagraniczni, których liczba na 10000. wynosi, żywności utrzymywani bywają publicznym Prow. kosztem.

GEWALIA, albo GAFLE, *Gewalia*, M. Szwedzkie, stol. Gestrycyi, blisko odnogi Botnickiej, o m. 18. na połn. ku z. od Upłatu, 26. od Sztokolmu, 14. od Kopferbergi. dl. 34. 50. sz. 60. 32.

GEVAUDAN, (le) *Gebalus Pagus*, Gewodzki Powiat Fr. w Langwedocyi, gran. na połn. z Arwernią, na z. z Rutergueńskim Pow. na połn. z górami Sewenneńskimi, na w. z Wiwareńskim. Pow. Kray gorzyski i nieplodny. Menda iego M. S.

GEUDERN, albo GORDERN, włość wolna Niem. w Weterawii, między Haslią i Hr. Isenburskim.

GEVRES, albo TREMES, wieś Fr. z tyt. X. Parostwa, o 2. m. od Fort. Milon. Jest inne w Pow. Cenomańskim, nad Sarthą, o 4. m. od

Alanfony, z tyt. Margr.

GEVREY, m. o m. 2. od Diżonu, zład wychodzą wina *de Charnbertin i de Baize*.

S. GOWER, ob. S. Gower.

GEX, *Gesum*, m. Fr. w Diżońskim Wielkorządztwie, sławne przedniemi ferami, główne włości tegoż im. leżące przy górze S. Kłodysza, między górą Jurą, Renem, jeziorem Genewieńskim i Szwaycarami, o 4. m. na połn. ku z. od Genewy, 90. od Paryża. dl. 23. 44. sz. 46. 20.

GEYER, znaczne Hr. Niem. w Frankonii, nal. do Margr. Anspachskiego. Miało, nadające imię Hrabstwu, leży na pograniczu Bisk. Aichstadtzkiego, o 2. m. od Weisenburga.

GEZIR, *Gezira*, M. Azji w Dyarbeku, na wyspie uformowanej od rz. Tygris, o m. 28. od Mozulu, 6. od Amadyi; zostało pod rządem Beya. dl. 58. 45. sz. 36. 30.

GHELA, *Ocellis*, port Arabii szczyśliwej, nad cieśniną Babel Mandelską.

GHERMES, ob. Laar.

GHILAN, albo GUILAN, Prow. Azyatycka w Persyi przy brzegach morza Kaspijskiego. Ma podostatkiem iedwabiu, oliwy, wina, ryżu i przednich wszelkiego gatunku owocow. Mieszkańcy są odważni, filni, przemyślni, idą za Sektą Omara. Rescht iey M. S.

GIAC, m. Fr. w Arwernii o milę od Croc, 11. na z. od Rionny.

GIBEL, góra, ob. Etna.

GIBRALEON, m. Hiszp. w Andaluzji, nad rz. Odielą, z tyt. Margr. niedaleko morza.

GIBRALTAR, *Gibraltar*, Zylbraltar, piękne i obronne M. Hiszp. w Andaluzji przy górze tegoż im. z której wierzchołku o 40. m. widzieć można morza, w sronie północnej Gofu tegoż im. który łączy Ocean z morzem śródziemnym. Ma Port obronny kilką Fortami. Miejsce to poczytano zawsze za niedobyte, lecz mniemanie to r.

1704. zbite zostało, gdy od Angl. i Holl. wzięte było. Hiszpani próżno o jego odzyskanie kufili się r. 1705. 1718. i 1727. Przez traktat Utrechcki i Sewillski Gibraltar został przy Anglikach. W ostatniej terazniejszej wojnie bronią go mężnie Anglicy, przeciw zebrany nieprzyjaciel siłom już od r. 1779. Leży o m. 10. od Ceuty, 18. od Cadix, 34. od Sewilli. dl. 12. 30. sz. 36. ob. Algezires.

GICZIN, M. Czekie w cyr. Koenisgratzkim, o m. 9. na poln. ku z. od Koeniggratzu.

GIDLE, m. Pol. w Wojew. Sieradzkim.

GIEBICHENSTEIN, stary zruynowany zamek, o pół. mili od Halli, w Saxonii nad rz. Salą. Widać tu jeszcze okno z którego sławny Ludwik, zwany Skoczek Landgraf Turynii skoczył w Salę, i tym ocalił swe życie. Był bowiem osadzony w tym zamku z rozkazu Cesarza Henryka IV. za zabicie Fryderyka Hr. Palatyna Sakskiego, chcąc Adelaide małżonkę jego pojąć za żonę.

GIECH, Hr. wolne od r. 1726. w Frankonii w Margrabstwie Bareut blisko Kulmbachu, zawiera Grod Thurnawii i Buchowii.

GIELNIOW, M. Pol. w Wojew. Sandomirskim spustofzale, sławne dobremi piwami, i urodzeniem S. Władysława.

GIEN, *Gienum*, m. Fr. w Orleanickim Pow. nad rz. Ligierą, o m. 2. od Bryary, 33. od Paryża.

GIENGEN, *Gienza*, M. wolne Cesar. Niem. w Szwabii nad rz. Brentzą, między Umną i Nordliną, o m. 4. od drugiego. R. 1775. uwolnione zostało we Fr. od Prawa Kadukowego. dl. 28. 2. sz. 48. 38.

GIENZOR, *Gienzora*, M. Afr. w Barbaryi, w Krol. Trypolitańskim, od którego na m. 4. jest odległe.

GIERACE, *Hieracum*, Gieraz, M. Wł. w Krol. Neapol. w Kalabryi

z Bisk. stoi na górze blizkiej morza, o m. 13. od Regio, 11. od Nikotery. dl. 34. 18. sz. 38. 15.

GIESBUHEL, góra w Saxonii niedaleko Pirny, znajdując się w niej rudy żelazne.

GIessen, *Giesia*, obronne M. Niem. w Hasyi, ma *Universitatem*, fund. r. 1605. zamek obronny i wspaniały Arsenał. Należy do wydziału Domu Darmstadtzkiego. Leży nad rz. Lhoną, w położeniu miłym i żyznym, o 4 m. od Marpurga, 12. od Frankfortu nad Menem. dl. 26. 26. sz. 56. 20.

GIF, Opac. Bened. o m. 4. od Paryża, 2. od Wersalu.

GIFORN, *Gifhornia*, M. w X. Zelleńskim z zamkiem obronnym i grodem, nad rz. Allera, o 4 m. od Brunzwiku, 5. od Zelli. dl. 28. 24. sz. 52. 36.

GIGEAN, m. Fr. o m. 3. od Montpelieru, ma Opac. Panien Cysterlek.

GIGERS, M. Afr. w Krol. Algierskim, leży na w. Algeru.

GIGLINGEN, m. X. Wirtemberskiego nad rz. Zaber, o 13. m. na poln. od Sztutgardy.

GIGLIO, *Oegitium*, wyspeka Wł. przy brzegach Toskanii, z zamkiem, składa ona część Xstwa Toskańskiego. dl. 38. 35. sz. 42. 24.

GIGNAC, m. Fr. w Langwedocyi, o 4 m. od Montpelieru, blisko rz. Eraud. Ma prawo deputowania.

GIGONDAS, m. w X. Arauzykańskim, m. 3. od Orange.

GIHON, wielka rz. Azji, dawnym zwaną *Oxus*, bierze swój początek w górze Imaus, wpadała w morze Kaspijskie, lecz Tatarzy dla uwolnienia się od naiazu Kłaczow morza Kaspijskiego, uściskiem zwrócili do jeziora Aral, i przeto przerwali handel Indyi z Europą przez morze Kaspijskie i morze czarne.

GIION, M. Hiszp. nadmorskie w Astaryi, o 4 m. od Oriedo. To

było ostatnie schronienie Pelagiusza Xiążęcia Chrześcijańskiego, przeciwko Saracenom. Ma port z obronnym zamkiem.

S. GILBERT, Opac. Premonstr. czyni 1800. liwrow, w Diec. Klermonckiej.

GILDAS-DES-BOIS, Opac. Bened. czyniące 3500. liwrow, o m. 2. od *Pontchâteau*.

GILDAS-DES-RWYS, Opac. Zakonu S. Bened. czyni 6000. liwr. o m. 4. od Vannes.

GILGENBURG, m. w Krol. Pruskim, o 25. m. od Krolewca, sławne bitwą roku 1450. między Krolew. Polskim i Wielkim Mistrzem Krzyżackim stoczoną.

S. GILLES, *S. Egidii Villa*, S. Idzi, m. Fr. w Langwedocyi, jedno ze dwóch wielkich Przeciw Maltąskich, z Kapitułą, ktorej Szeft ma tyt. Opata i dochodu 14000. liwr. o m. 5. na z. od Arelaty, 11. od Montpelieru. dl. 22. 8. sz. 43. 40. Tegoż im. m. Fr. o 4 m. na poln. od *Sables d'Olerone* nad Oceanem.

GILOLO, *Gilola*, wielki Wysep Azji, z M. S. tegoż im. na Archipelagu Wysep Moluckich. Obfituje najwięcej w ryż, rodzi wiele drzewa zwanego *Sagus*, z którego owocu mieszkańcy mają chleb i napój, a z skory tegoż drzewa robią naczynia, które im służą do robienia krawiowych kłatek. Mieszkańcy są do rodnici, ale chitrzy i dzicy. Krol tej Wyspy część tylko iey posiada. Hiszpanie i Hollendrzy mają tu swoje stanoiski. Leży pod Ekwatorem. dl. 145.

GILOWI, m. w Czechach, w cyr. Caurymskim, żyły złote znajdować się tu mają.

GIMONE, rz. Fr. w Gaskonii, płynie z doliny *Magnouac*, łączy się z Garumną blisko Opac. *Belleperche*.

GIMONT, *Gimontium*, m. Fr. w Gaskonii, w Lomanii, z Opac. Cyker. fund. r. 1142. ktore czyni

3500. liwr. Leży nad rz. Gimoną, o 4 m. na w. od Auch. dl. 18. 40. sz. 43. 40.

GINESTAS, m. Fr. w Langwedocyi, o 3. w. od Narbony.

GINGI, *Gingis*, M. i Forteca Azyat. w Indyach, stol. Kr. tegoż im. na polud. Kr. Karnatańskiego, o 11. m. na z. od Pondychery. Pomiśzkanie tu dla Europejczyków jest bardzo szkodliwe, gdyż nabywają się febrы pospolicie śmiertelne. dl. 97. 30. sz. 11. 58.

GINGIRO, Krol. Afr. w Kafireryi mało co znane.

GIODDACH, albo GEDDA, wielkie M. i Port na brzegu wschodnim morza czerwonego w Arabii. Wielce jest handlowne i uważane iako Port Mekki. dl. 58. sz. 22.

GIOVENAZZO, *Juveniacum*, Dziowanezza, M. Wł. w Kr. Neapol. w ziemi Barfkiej z tyt. Xięstwa z Bisk. Leży na górze blisko morza, o m. 4. od Baru, 5. na w. od Trani. dl. 34. 25. sz. 41. 33.

GIRAISONS, m. Fr. o m. 2. od Lavaur, w Diec. Albeńskiej, z Kasztelaniją i Sądami Krolewskimi.

GIRAULMER, jezioro na iednej górze w Lotaryngii, w Grodzie Wosghienkim.

GIREFT, *Girfa*, wielkie M. w Persyi w Karamanii, handel iego zawisł na pszenicy i daktelach. dl. 75. 30. sz. 27. 30.

GIRGE, *Girgium*, M. znaczne w Afr. stol. wyż. Egiptu, niedaleko Nilu, o m. 90. od Kairu. Handel iego zawisł na zbożu, szcociwicy, bobie, płotnie i welnie. dl. 49. 50. sz. 25. 5.

GIRGENTI, ob. Gergenti.

GIRONDE, ob. Garonne.

GIRONE, *Gerunda*, dawne, obronne i znaczne M. Hiszp. w Katalonii, z Bisk. Francuzi opanowali go byli r. 1694. ale nazad powrocili mocą Traktatu Ryswickiego. Mikietani (gorale Pyreneyfey) r. 1705. uczynili się iego panami, Generał

zaś *Noailles* zdobył go, r. 1711. Leży na górze przy rz. *Annas*, która wpada w *Terę*, o 7. m. od morza, 5. na półn. ku z. od *Palmas*, 10. od *Barcellony*. dł. 20. 32. sz. 41. 55.

GIRONS, (S.) *Santus Geronstus*, M. Fr. w pow. *Conserans* nad rz. *Salatą*, o m. 11. od *Saint Lázier*, sławne licznemi, a walmi i armarkami, które się w nim odprawiają, ośobliwie na bydłęta i muły. dł. 18. 45. sz. 42. 58.

GISORS, *Gisortium*, Gisor, M. Fr. w *Normandyi*, nadane tyt. Xstwa dla *Marzalka Bellise*, który go przy swojej śmierci znowu w *Krolewskie ręce* złożył, r. 1761. Dáne potem było *Hrabiom d'Eu*, wzamian za Xstwo *Dombkie*. Leży nad rz. *Epta*, w kraju obfitującym w zboże, o 5 m. na półn. od *Gornay*, 14. na pold. ku z. od *Rotomagu*, 16. od *Paryża*. dł. 19. 18. sz. 49. 15.

GIVET, *Givotum*, piękne M. Fr. w *Niderlandzie*, rozdzielone na dwie części przez rz. *Możę*, z których jedna nazywa się *Givet S. Hilarego*, druga *Givet Penny Maryi*, fortyfikacye miała bardzo dobre, są one dziełem sławnego *P. Vauban* i *Kazernie* wygodne. Jest blisko *Charlemont*, o m. 9. od *Namuru*, 8. od *Rócroy*. dł. 22. 22. sz. 50. 5.

GIVIRA, m. Wł. w Xstwie *Medyolańskim*, w Hr. *Anghierskim*, m. 3. na pold. od *Anghieri*.

GIULA, *Julia*, obronne M. wyż. *Węgier*, na pograniczu *Transylwanii*. Wzięte było od *Turków*. r. 1566. odzyskały go wojska *Cesarzkie*, r. 1693. Traktatem *Karlo-wieckim* przy *Węgrach* zostało; leży nad *Kereszblanem*, o 12. m. od *Arady*, 12. od wielkiego *Waradynu*. dł. 39. 36. sz. 46. 25.

GIULIA-NOVA, M. Wł. w *Krol. Neapol.* w *Abruzzo*, przy odnodze *Weneckiej*, z tyt. Xstwa o m. 2. na w. od *Ascoli*

GIVORS, m. Fr. w pow. *Lugdunskim*, o 2. m. od *Wieny*.

GIVRI, m. Fr. w *Burgundyi*, sławne dobremi winami, o milę od *Chalon*.

GIUSTANDILA, albo *Ochrida Justiniana*, wielkie i obronne M. *Turcyi Europ.* w *Macedonii*, z *Arcy-Bisk. Grec.* Opcyzna *Justyniana Cesarza*, blizkie jeziora *Ochrydy*, o 28. m. na pold. ku w. od *Durazzo*, 52. od *Larysij*. dł. 38. 25. sz. 41. 10.

GIZY, m. Fr. o 2. m. na w. od *Laony*.

GLACIALE-MARE, ob. *Lodowate morze*.

GLACIERES-DE-SUISSE, ob. *Gletscher*.

GLADBACH, m. w Xstwie *Juliaceńskim*, o 3. m. na pold. od *Erkelens*, 15. od *Akwizgranu*, tu robią piękne plotna, znanome pod nazwiskiem płócien *Hollenderkich*; w mieście znajduje się *Opac. Bened.* w którym konferwale się głowa *S. Wawrzyńca*, *Krolowie Hiszpańscy* kilkakrotnie dopraszali się o nią dla przyozdobienia *Eskuryanu*.

GLAMERGANSHERE, *Glamergania*, Prow. *Angl.* mająca o kolo 37. m. obwodu, a tanow ziem 540000. w Xstwie *Wallii*, wysła i. Dep. na *Parl.* Część połud. tej *Prowincyi*, tak jest żywna, iż ją nazywają ogrodem kraju *Wallijskiego*. *Kardyf*, iey M. S.

GLANDEVES, *Glanateva*, M. Fr. w *Prowancyi* z *Bisk.* *wylewyrz. Var.* zniszczyły go, ieden tylko został się pałac *Bisk.* *Kapituła* przezniesiona została do *Entrevaux*, małego m. o milę ztąd. 19. na pold. ku w. od *Embrunu*, 10. na półn. ku z. od *Nice*. dł. 24. 38. sz. 43. 59.

GLARIS, *Glarona*, piękne i obłzerne M. *Szwajcarskie*, stol. *Kantonu* tegoż im. Tu odprawiają się zjazdy *generalne Kantonu*, na których każdy mający lat 16. znajdować się jest obowiązany z szablą i bo-

boku. *Senat* składa się z 62. osób, w którym prezyduje *Landmann* i *Prokonsul*, którzy nigdy być oba nie mogą iedneyże religii. *Glarys* składa się z *Katolikow* i *Zwingliuszow*, których tu wielka znajduje się mnogość: tak ci, iako i *Katolicy* w wielkiej żyją *spokojności*, nabożeństwa swoje w iednymże kościele odprawiają kolejno, o m. 10. na w. od *Szwitzu*, 7. od *Koiry*, 13. od *Zurichu*. dł. 26. 48. sz. 47. 6.

GLARIS, *Kanton Glaryski*, osmy w liczbie 13. *Kantonow Szwajcarskich*; gran. na w. z *Gryzonami*, na pold. z *temiż* i z *Kantonem Uri*, na z. z *Kantonem Uri* i *Szwitz*, na półn. z rz. *Limatą*; kray górzysty serami wielki handel prowadzi. Zdobyli go *Szwajcarowie* na *Austryakach* r. 1352. i na *Kanton obrocili*.

GLASKOW, *Glascau*, piękne i wielkie M. *Szkocyi*, w *Prow. Klydestalii*, ma sławną *Akademiją*, *Drukarnię* i most wspaniały, przedtem było *Arcy-Bisk. Kościół Katedralny* dotąd pozostałe, widzieć w nim naywybornieyszą iak tylko być może, *Architekturg*. *Handel* wielki prowadzi dla swego portu. Wyśła i. Dep. na *Parl.* leży nad rz. *Klydą*, o m. 4. od *Dumbattony*, 14. od *Edymburga*, 114. od *Londonu*. dł. 13. 36. sz. 56. 20.

GLASHUTTE, m. w *Cyr. Misnii*, o 6. m. na pold. od *Drezna*.

GLATTAU, m. *Czeskie*, w *Cyr. Pilzneńskim*, o m. 8. na pold. od *Pilsen*. Tu *Jezuici* mieli *Kolleg*. Na blizkiej górze znajduje się zamek *Raby*.

GLATZ, *Glatium*, piękne i obronne M. z zamkiem, na pograniczu niż. *Szląska*, do którego inkorporowane zostało od *Krola Prus.* o m. 16. od *Wrocławia*, 36. od *Prahi*, 52. od *Wiednia*. *Hrabiwo Glatz* ma długości m. 18. sz. 10. obwodu blisko 48. Ustapione było *Krolowi Pruskiemu*, od *Krolowey Węgierskiej*. r. 1741. i r. 1745. po-

twierdzone. Znajdują się tu węgle kamienne, żyły srebrne, żelazne, tudzież zwierza, bytła i lasow podostakiem. Obywatele co do rzadu *Duchownego*, podlegają *Konfyskatorzowi Wroclawkiemu*, co do rzadu *Cywilnego*, *Regencyi ustanowionej* od *Krola Pruskiego*, od ktorey *apellować* mogą do *Kamery Berlinickiej*. dł. 34. 35. sz. 50. 25.

GLEICHEN, zamek Niem. w *Turyngii* na górze, o m. 2. od *Erfortu*; są ieszcze inne dwa zamki tegoż im. *Gleichen*, co znaczy podobne, w Xstwie *Kalemberg*, w okolicy *Gottyngeńskiej*.

GLEUCHEN, *Glauch*, m. i zamek Niem. w *Misnii* nad *Muldawą*, 2. m. od *Zwikau*, sławne rodem *Jerzego Agrykoli*.

GLENAN, wyspki niemiejskane, o 4. m. od *Concarneau*, w *Brytanii*.

GLETSCHER, albo *LES GLACIERES*, góry *Szwajcarskie* w *Kantonie Berneńskim*, w *Gryndewalii*, są to góry złożone z lodow nigdy nietopniejących, wysokości nadzwyczajne, które gdy się rozpadają, tak straszny *foskot* sprawiają, iak gdyby cała góra rozszypywała się w kawałki. *Podrożni*, którym przypada przez te góry przejeżdżać, częstokroć od tych rozpadlin pogrążeni zostają. *Wody* z tych gór wypływające, są iedne *znaylepszych* i *nayzdrowszych*.

GLEWITZ, m. *Szląskie* w *X. Oppawskim*, o m. 12. od *Oppawy*.

GLINIANY, M. Pol. w ziemi *Lwowskiej*, z *Stwem* *niegrod.* sławne zebraniem się tu *szlachty* po śmierci *Zygmunta Augusta*, i wojsk Pol. r. 1648. teraz pod panowaniem *Austryackim*, w *Cyr. Lwowskim*, od *Lwowa* na w. m. 5. od *Złoczowa*, 4. tegoż im. jest m. w *Woi. Sandomirskim*.

GLISSELES, m. Fr. w *Arwernii*, o 2. m. od *Brioude*.

GLOCESTER, *Claudia Castra*, piękne, obronne, ładne i wielkie G g

kie M. Aniel, stol. Hr. tegoż im. z Bisk. wytyła 2. Dep. na Parl. Kościół Katedralny ma dziwnie wspaniały. Leży nad rz. Sawerną, o 23 m. od Londynu, 8. na poln. od Worcesteru. dl. 15. 26. sz. 51. 56.

GLOCESTERSHIRE, Prowinca nadmorska Angiel. wytyła 2. Dep. na Parl. ma obwodu m. 34. a łanów ziemi 800000. przez środek jej płynie rz. Sawerna. Obfituje w zboże, drzewo, żelazo, węgiel, stal, sumy i przednie fery, z których wielki ma odbył.

GLOGAU, *Glogovia*, wielki Głogów obrotne i znaczne M. Niemiec. stol. X. tegoż im. w Śląsku; w kraju urodzajnym. Niegdyś X. dziedziczne iedney dzielnicy familii Piastów. Po Wrocławiu to miasto jest najludniejszy i w najlepszym położeniu ze wszystkich miast Śląskich. Krol Pruski opanował go r. 1741. i utrzymał się przy nim mocą Traktatu zawartego 1742. r. ułanowił w nim Trybunał sprawiedliwości, najpierw Konfektorz kraju, Kamery Ekonomii Krolewskich i Kamery wojenną. Pleć żeńska i dająca z linii prostej, ma to pierwszeństwo do dziedzictwa, nad męską poboczną. Głogów leży nad rz. Odrą, o m. 20. od Wrocławia, 20. od Gorlitz, 46. od Pragi. dl. 33. 48. sz. 51. 40.

GLOGAU, Głogów mały, drugie M. Śląskie w Xstwie Opawskim; wojska Saxe-Weimarskie opanowały go były r. 1627.

GLOS, m. Fr. w Normandyi o m. 2. od Laigle.

GLOGOW, piękne m. Pol. w Woi. Sandomirskim, ozdobne Pałacem Xiążąt Lubomirskich i kościołami. Żydzi znaczny tu handel prowadzą. Teraz zostaje pod Pan. Austriackim, w Cyr. Pilzńskim, od Rzeszowa m. 2.

GLUCKSBURG, albo **LUXBURG**, *Glucksburgum*, m. Duńskie, z fortecą w Xstwie Sleszwickim, o m. 3. od Flensburga.

GLUCKSTAD, *Gluckstadtum* *Tychopolis*, obronne i znaczne M. Niem. w Xstwie Holztyńskim, nad Krol. Duńskie, leży przy zęściu się rzek Rhyny i Elby, o m. 12. od Hamburga, 22. na poln. od Bremy. dl. 26. 50. sz. 53. 52.

GLURENS, M. w Hr. Tyrolskim nad rz. Adygą, o 14. m. na poln. ku z. od Bolzano.

GMUNDEN, piękne M. wyż. Austrii, niedaleko jeziora Traun, o m. 8. na półd. od Lintzu. dl. 31. 40. sz. 47. 45.

GNIEW, lub **MEAW**, m. Pol. w Woi. Pomorskim, pod panowaniem Pruskim. Leży nad Wisłą przy uściu Ferzy, z Cytadellą. Wzięte było od Szwedów, r. 1626. i 1655. celne jest swego powiatu.

GNIEZNO, *Gnesna*, M. Pol. stol. Woi. a niegdyś Krol. Polskiego; zaścianek Katedrą Arcybiskupów Gnieźnieńskich, którzy są Prymasami całego Krol. i Vicereami w czasie bezkrolew. Pomiejęte grobem Sgo Woyciecha. Założenie jego od Lecha, a nazwisko mundańe od znalezionych tu wielu gniazd orlich, wywodzą dawni nasi Historycy. Wielkości i wspaniałości jego dawney, małe pozostały znaki. Powiat Gnieźnieński czynił część Wdztwa Kaliskiego, ale przez Konstytucyą Seymu, r. 1768. na Województwo podniesione zostało, i Wda otrzymał po Czerniechowskim mieysce. Dzieli się na dwa powiaty, Gnieźnieński i Kcyński. Używa mundurn tego co i Wo. Poznańskie. Arcybisk. Gnieźnieńskie założone jest w Pol. naydawniej r. 1000. Kapituła ma przywilej ten, iż Prezydent i Vice-Prezydent Trybunału Wielko-Polskiego z niego zawsze bywają. Gniezno ma swego Kasztelana, Stę i szkoły. Przedtem było mieyscem Koronacyi Krolow. R. 1613. pożar ognia mocno go zniszczył, a wprzód wojny Krzyżaków. Leży w równinie między jeziorami, od Kalizy m. Pol. 14. od

Poznania 7. od Warszawy 45. dl. 35. 55. sz. 52. 28.

GOA, wielkie i obronne M. Azji, w części zachod. połwyspu, z tey strony Gangesu, w Krol. Dekkańskim. Alfons *Albuquerque* zdobył go na Hidakanie dla Krol. Portug. r. 1508. odebrał on go był, r. 1510. ale znou go *Albuquerque* odzyskał. Być to miasto poczyna kluczem handlu wschodniego, pierwszym placem handlu Indyjskiego, i iednym z pomiędzy naydawniejszych i naybogatszych miast w świecie. Miejskańcy są różnych Narodów i różnych Religii. Ma Vicereia Portugal. i iednego Inkwizytora, których Pałace są dziwnie wspaniałe. Podniesione było na Arcybiskup. r. 1552. Arcybisk. jest Prymasem całych Indyi. Leży pod Strefą gorącą, na wyspie mającej m. 9. obwodu, i wielką liczbę wsi zawierających w sobie, nad rz. Manduą, z portem dobrym i kilką fortecami. Okolo mil 100. od Kochiny. dl. 89. 25. sz. 15. 31.

GOAR, ob. Gower.

GOAVE, mały i wielki, miasteczka nal. do Fr. na wyspie St. Domingo.

GOBELINS, (les) Dom w Paryżu, na przedmieściu S. Marcina, tak nazwany od Idziego Gobelina przedniego Farbierza welny, który za panowania Franciszka I. wynalazł sekret farbowania pięknego szarlatu, nazwanego potym *Szarlatem Gobeliniskim*. Wmieyscu tym nayduie się nayprzedniejsza fabryka obiciów w całej Europie, tudzież fabryka kobierców. Ob. Bievre.

GOBIN, (St.) zamek Fr. blisko Fery, tu robią szkła, które potem w Paryżu polerują.

GOCH, *Heranachium*, *Gochum*, m. Niem. w Xstwie Kliwii. Wzięte było od Hiszp. r. 1599. a od Holl. r. 1614. nal. do Krol. Prus. leży nad Neerfą, o 2. m. od Kliwii. dl. 23. 37. sz. 51. 40.

GOCHSHEIM, albo **GOCHILT-ZHEIM**, m. Niem. z zamkiem obronnym w Xstwie Wirtemberskim, blisko Durlachu.

GOCIANO, m. wyspy Sardynii nad rz. Thirfą, z tyt. Hr.

GODACH, M. znaczne Azji w Indostanie, położenie jego do pomieszkania, dziwnie jest rokoszne, nie tak atoli teraz, jak przedtym, kwitnie, o m. 20. od Brampura.

GODARVILLE, m. Fr. w Normandyi o 3. m. od Oceanu, 3. od Montvilliers.

GODING, *Golding*, albo *Hodonin*, m. Niem. w Morawii o m. 6. od Hradyski.

GOEDENS, włość w Xstwie Ost-Fryzyi.

GOEDERN, ob. Gendern.

GOEPPINGEN, ob. Gopping.

GOERLITZ, ob. Gorlitz.

GOERTESKE, m. w Xstwie Magdeburgskim, o m. 12. od Magdeburga.

GOERTZ, ob. Goritz.

GOES, *Goffense Canonium*, Klastor Szlachetnych Panien Benedykt. w wyż. Styryi.

GOES, albo ziemia *Goes*, *Goe* obronne i znaczne M. Holl. w Zejlandyi. Komunikuje z morzem przez kanał. Leży o 4. m. na w. od Midelburga, 5. od Berg-op-zeem 12. od Gandawy.

GOETTINGEN, ob. Göttingen.

GOEWICH, ob. Ketwin.

GOGO, mieysce handlu w stronie wschodniej Guzaraty. dl. 21. 45. sz. 87. 45.

GOJAMA, *Goiamum*, Krolestwo Gojańskie, w Afr. w Abissynii przy południowym końcu jeziora Dambea. Ze wszech prawie stron oblانة jest Nilem, i wielce stało się sławnym od czasu odkrycia tu początku tey rzeki.

GOILLE, Opac. Fr. August. fund. r. 1199. w Dycezyi Befanfon; przy Satins, czyni 3000. liw.

GOITO, m. Wł. w X. Mantuańskim zdobyte było od związkowych r. 1701. i wzięte od dziedzicznego Xcia Haffy r. 1706. Leży nad rz. Mincio, i jeziorami Mantuańskim i Gadeńskim.

GOLANCZA, m. Pol. w Woiew. Gnieźnieńskim, liche i mało osiadłe.

GOLKONDA, *Golconda*, Kr. Azyat. na połwyspie z tej strony Gangesa, graniczy z Prow. Berar, z Krol. Oryxańskim, odnogą Bengalską, Kr. Karnateńskim i Wizapurkim. Czyni teraz to Krol. część Subabii Dekkańskiej. Najpiękniejszy tu znajdują się diamenty. Golkonda, przedtym Bagnagar, jest Krolestwa tego M. S. ob. Bagnagar.

GOLDBERG, m. i grod w X. Meklemburskim nad jeziorem, o 4. m. na połud. od Gustrawa.

GOLDBERG, *Goldberga*, *Aurimontium*, M. Szląskie w X. Lignickim, nad rz. Katzbach, m. 5. na połud. ku z. od Lignicy. dł. 33. 45. sz. 51. 3.

GOLDENTRAUM, M. Łuczacy, blisko rz. Kweysy, wyższy Markliży.

GOLDYNGA, *Goldinga*, znaczne M. Kurlandzkie, z Xzczą Ekonomią, Stwem zamykającym w sobie 9. Parafii, z zamkiem spustoszałym, Kościołem Luter. i Katol. sławne rezydowaniem niektórych Xiążąt Kurlandzkich. Niedgdy miało swego Bisk. Było dość handlowne, teraz nieco podupadłe. Leży nad rz. Windawą, od Rygi na z. m. 22.

GOLDSBORF, m. Szląskie w X. Grotkowskiem.

GOLF, ob. Odnoga.

GOLGOTHA, Kolkota, albo Kalikota, Dom handlowy dla Fakturów kupców Angiel. o m. 8. niżej Szandernagor, na odnodze Bengalskiej. Wielki tu zewsząd prowadza handel. R. 1756. Anglicy wypędzeni ztąd byli od Nababa, lecz we 4. miesiące znowu odzyskali. Dom ten leży nad Gangelem.

GOLNOW, albo *GOLNAU*, *Golnowia*, M. Niem. w Pomeranii, nad Krola Prus. Leży nad Hną, blisko Odry, o m. 8. od Stetyna, 9. od Kammina. dł. 32. 54. sz. 53. 44.

GOLTZEN, M. Łuczacy, niedaleko Łukau.

GOLUB, m. z Powiatem, w ziemi Michałowski, pod part Pruskim, z zamkiem i z Stwem pamiętne rezydowaniem Anny Siostry Zygmunta III. do której także należała okolica Golubka. Jest nad rz. Drwęcą, od Torunia na w. m. 5.

GOMERA, jedna z wysp Kanaryjskich, między wyspami Fera i Teneryffa. Ma około m. 20. obwodów port wygodny, grunta żyzne, i miasto tegoż nazwiska. Nał. do Hiszp. od r. 1445.

GOMERFONTEINE, Opac. Panien Cytersek, fund. r. 1208. o m. 1. od Gisors.

GOMRON, ob. Bänder, Abassia.

GONDAR, M. albo raczej pole Abissynii, w Afr. o m. 400. od Kairu. Tu rezydnie Cesarz Abissynii, którego Pałac ma być wielce wspaniały. Znajduie się tu Patriarcha, który dependuje od Patriarchy Alexandryjskiego. Złoto w szutkach i sol oczkowata w tablicach, są Kraju tego monetą. Sol tę biorą z góry Lafry.

GONDELUR, M. na brzegach Koromandela, nał. do Angl. odległe od fortecy S. Dawida na strzelenie z harmaty.

GONDOM, Opac. Benard, czyni 1500. liwr. Leży nad rz. Lerullą, blisko Agen. Tegoż im. m. Fr. o m. 1. od Gien.

GONDON, albo Gounon, m. Fr. w Hr. Bigorreńskim, nad rz. Arros, o m. 3. od Tarbes.

GONDRECOURT, *Gandulsi curia*, m. Fr. w Hr. Barskim, nad rz. Orney, w której przednie połowiają się Osirzygi. O m. 8. na połud. od S. Michel, 7. od Bar-le-Duc. dł. 23. 12. sz. 48. 30.

GONDRECOURT, wieś Fr.

podniesiona na Hr. o m. 2. od Baru nad Albą.

GONDRIN, m. Fr. w Hr. Armaniackim, o 3. m. od Condom.

GONDREVILLE, *Gundulsi villa*, m. Lotaryngii nad Mozellą. Przedtym znajdował się tu sławny Krolewski Pałac, teraz zaś jest zamek, należący do X. Elbeuf, który tu wspaniały zbudował Szpital, Kaplica jego ma być dziwnie piękna. Jest w położeniu miłym, o m. 3. na z. od Nancy, od Toul na połn. ku w. m. 1. dł. 23. 38. sz. 48. 40.

GONDYN, m. i Powiat w Xięstwie Zmudzkiem, mający swego Cywunia, które Cywunstwo płaci kwarty 6426. Zł.

GONESSE, *Ganessia*, m. Wyspy Fr. o 4. m. od Paryża, nad Krulą, sławne rodem Filipa Augusta, i dziwnie smacznym chlebem, który ztąd dwa razy na tydzień do Paryża dowożą. dł. 20. 6. sz. 41. 59. 15."

GONGA, *Gannum*, dawne M. Turcy Europ. w Romanii, blisko morza Marmora, o 5. m. na połud. od Rodesto, 15. od Gallipoli. dł. 45. 6. sz. 40. 53.

GONIADZ, m. Pol. z grodem, w Woiew. Podlaskim, na z. Bielska.

GONNORD, m. Fr. w Andegawii, o 5. m. od Andegawii, z zamkiem. Leży nad potokiem, który się łączy z rz. Layoną.

GONZAGA, zamek, który nadał im. sławney Gonzagow Familii Włoskiej o 4. m. od Gwaftally.

GOPLA, jezioro Pol. w Woiew. Brzeskim Kujawskim, obfite w ryby, z niego wypływa rzeka Notecz, rozciąg się wzdłuż na m. blisko 6. a w szersz połtory.

GOR, M. Indyjskie, stoł. Kr. tegoż im. składającego część Stannow Mogola, niedaleko wielkiego Tybetu. dł. 106. sz. 31.

GORA, m. Pol. w ziemi Czerwieckiej, ozdobne kilka Kościołami, z Probostwem do którego należy, i szkołami. Od Warszawy m. 5. nad

Wisłą.

GORKUM, *Gorichenum*, bogate i obroanne M. Hollandyi połud. Handel znaczny prowadzi ferem, masłem i innemi drobiazgami. Jest oyczyną Henryka z Gorkumy, Gwilhelma Elstufza, Tomafza Erpiniusza i Henryka Verfkurego. Leży nad rz. Linghą i Mozą, o 5. m. od Dordrechtu, 7. od Bredy, 13. od Amsterdamu. dł. 22. 29. sz. 51. 49.

GORDON, *Curto*, M. Fr. w Pow. Kadurskim, o m. 5. od Sarlaty, 7. od Cahors. dł. 19. 6. sz. 45. 53. O m. 2. od miasta znajduje się Opac. Cyterfow zwane Maryi Panny Gorderfskiej, czyni 1600. liwr. fund. r. 1241.

GOREA, imię dwóch wysp, jednej w Holl. połud. drugiej na Oceanie przy brzegach Afryki. Ta druga zewsząd otoczona jest niedostępniemi skałami, wyiawży jedno małe przeyscie. Ustąpiona była Holendrom r. 1617. od Briama Krola Kapu zielonego, od którego na m. 6. jest odległa, którzy tu dwie znirowali fortece. Anglicy opanowali ją r. 1663. ale odzyskał ją Admirał Ruiter r. 1664. Hrabia d'Estres zdobył ją r. 1677. i odtąd przy Francuzach została, własność iey traktatem Wersalskim im zabezpieczona była. Kray to nieurodzayny, wielce jednak ważony z przyczyny wygodnego dla okrętów stanowiska. Roku 1777. Obywatele Guiany Francuskiej, otrzymali na lat 15. handel wylączający kupno Negryczkow na tej wyspie, i brzegach Afryki, od Kapu zielonego aż do rz. Kasamanty. dł. 30. sz. 14. 30.

GORGONNA, *Gorgon*, wyspka Wł. mająca m. 3. obwodu, na morzu Toskańskim, na połn. wyspy Korfyki, nał. do W. X. Toskanii. dł. 37. 35. sz. 43. 22.

GORGONNA, wysp morza południowego w Papayanie, o 5. m. od brzegów, blisko m. 2. długa, a 1. szeroka. Ma port bardzo wy-

godny.

GORGUE, M. Flandryi, nad rz. Lys, o m. na z. od Lilli.

GORIAN, Opac. Bened. o 3. m. od Lodeve.

GORITZ, Goertz, *Goritia*, M. obrotne Niem. z mocnym zamkiem, stol. Hr. tegoż im. w Karnioli. Leży nad rz. Lizonzo, o m. 8. od Akwilei, 26. od Wenecyi. dl. 35. sz. 46. 12. Erygowane zostało na Arcy Bisk. r. 1751.

GORICK, ob. Kirich.

GORLITZ, *Gorlitium*, piękne i obronne M. Niem. w Łuzacyi, nal. do Elekt. Saskiego. Krol Pruski dobył go r. 1745. a przegrał tu bitwę r. 1757. Ma Kościół wspaniały, i wielkie fabryki, sukien, płocień &c. Leży nad rz. Neißą, o m. 20. na w. od Drezna, 28. od Pragi. dl. 32. 50. sz. 51. 10.

GORON, m. Fr. o m. 4. od Mayenny.

GORYON, m. Irl. w Hr. Wexforiskim, deputuje na Parl.

GORZDY, m. w X. Zmudzkiem, na pograniczu Pruskim, z Stwem, które płaci kwarty 4350. Zł.

GORZE, m. Fr. w Pow. Mefsyńskim, o m. 1. od Moselli, 4. od Metz, z Opac. sekularyzowanym, wynoszącym 28000. liwr. fund. r. 749.

GORZNO, m. Pol. w ziemi Dobrzyńskiej, drewniane, między lasami, na pagórku, niegdyś otoczone wałem, od Dobrzyna mil Pol. 6.

GOSEK, Kłasztor S. Benedykta niedaleko Naumburga, ztąd *Chronicon Gosense* swe bierze nazwisko.

GOSLAR, *Goslaria*, wiel. dawne M. Niem. w Saxonii niż. w Xstwie Brunświckim, założone r. 923. od Henryka Cef. zwanego Ptasznikiem. Jest M. wolne i Cesar. pamiętne wynalezionym tu sposobem robienia prochu do strzelania od Bertholda Schwartza mnicha Bened. około r. 1354. Jest nad potokiem

kiem Gosen, o m. 9. na połud. ku w. od Hildesheimu, 15. na połud. ku z. od Halberstadt, 10. na połud. od Brunświku. Bogaty jest Goslar w góry żelazne i ołowiane, i wielki ma odbył z piw przednich r. 1775. wyjęte zostało we Francyi od Prawa Kadukowego. dl. 28. 12. sz. 51. 55.

GOSTYN, *Gosinia*, m. Pol. w Woiew. Rawskim, dosyć znaczne, Powiatowe, miejsce Seymikow Pow. z Stwem, które płaci kwarty 1360. Zł. i z zamkiem, w którym uwięziony Szuyski Car Moskiewski umarł. Leży między bagnami, ma swego Kasztelana. Ziemia Gośtyńska zawiera 2. Pow. Gośtyński i Gąbiński, obiera 2. Posłow. i 2. Dep. co trzeci rok. Seymiku w Gąbinie. Od Warszawy m. 16. 14. od Torunia. dl. 37. 45. sz. 52. 25.

GOTHA, Gota, M. Niem. w Turynii, pod pan. Xcia z Donu Saskiego; ozdobione pięknym zamkiem i Akademią, którą załęczycza wielka Biblioteka i gabinet oświeczonych ciekawości. Mieszkańcy wyjęci są r. 1778. od Prawa Kadukowego w Fran. SI. lekarz Hofman ztąd był rodem. Leży nad Leyną, o m. 6. na z. od Erfurtu, 6. na połud. ku w. od Mulhausen. dl. 28. 35. sz. 51. 2.

S. GOTHARD, m. Węgior niż. nad Rabą w Woiew. Walwarńskim; pamiętne iż blisko niego Turcy od Cesarzkich r. 1664. porażeni zostali, m. 12. na połn. ku z. od Kanischa.

S. GOTHARDA góra, *Adula*, jedna z gór najwyższych w Szwarzcarach, o m. 3. od Altdorfu. Niema piękniejszego w świecie widoku, iak z wierzchołku iey narozległe poglądać okolice. Na wierzchu iey jest Kłasztor Mapucynow, w którym ludzko przyjmują przychodniow: Trakttędy z Ury do Bellinzony się ciągnie, 4. rzeki z tey wytryskują góry: Ren, Rufs, Rodan i Tesyn.

GOTHENBURG, lub Gotneburg, *Gotteburgum*, Gotemburg, bogate i mocne M. Szwedzkie w Westrogothii z portem dobrym, przy uściu Gotelby, m. 4. na połud. od Bahus, 42. na połn. ku w. od Kopenhagi, 75. od Sztokholmu. dl. 29. 25. sz. 57. 42.

GOTHIA, część, czyli Prowincya wiel. Szwecyi w Skandynawii nad morzem Bałtyckim. Dzieli się na 3. części, na Ostrogothią ku w. Westrogothią ku z. i Smalandią czyli Gothią południową.

GOTHLANDIA, znaczna wyspa na morzu Bałtyckim w części wschodniej Szwecyi, do której należy. Wisby jest iedyne w niej miasto. dl. 37. sz. 57.

GOTO, *Gotum*, Krol. Japonii, które składa się z 5. wysp małych; z tych największą jest i najwyżniejszą. Okura jest M. S. Handel rybny bardzo tu jest wielki.

GOTTESBERG, ob. Gottsberg.

GOTTESGABE, m. Czeskie w cyr. Ellenbogenkim, o m. 5. na połn. od Ellenbogen.

GOTTINGEN, lub Gottingen, Göttinga, znaczne M. Niem. z Akademią, fund. r. 1737. w Xstwie Kalemberskim, niegdyś Cesar. teraz pod pan. Domu Brunświckiego. Utrzymuje fabryki wszelkiego rodzaju, które go bogacą. Opanowali je byli Francuzi r. 1757. i 1761. Oczyszczoną jest Jana Kazeliusza. Leży nad Leyną, o m. 10. na połn. ku w. od Kasselu, 12. na połud. ku w. od Goslaru. dl. 27. 40. sz. 51. 32.

GOTTLEUBE, m. Niem. w Misnii, gdzie tl. jest stapor, blisko Pirny. Austrjacy odnieśli tu znaczną nad Prusakami korzyść r. 1757.

GOTTLIEBEN, *Teophila*, piękny i obronny zamek Bisk. Konstancyjskiego, zbudowany r. 934. od Konrada Biskupa Konstanc. Jan Hofs tu r. 1415. w więzieniu siedział.

GOTTORP, *Gottorpium*, wspa-

nialy zamek Xząt Holstżyńskich, na którym się piszą: Jest blisko Siewziku, nal. do Krola Duńskiego.

GOTTSBERG, czyli Góra Boża, m. Szańskie w Xstwie Szwidnickim, o m. 5. na z. od Szwidnicy. Dawne kiedyś miny srebrne dostarczaia teraz węglow ziemnych.

GOTTSCHÉE, m. Niem. w Karnioli, o m. 16. na połud. ku w. od Laubachu.

GOTTWEICH, *Gotvicum*, piękne Opac. Bened. w Austrii niż. na pograniczu Styryi. Dependuje prosto od Papieża. Opat tego miejsca Godefryd Besseliusz wydał Kronikę tego Opac. w wieku 18tym.

GOUDA, lub Tergow, *Gouda*, znaczne M. w Hollandyi połud. sławne swym przepyszny Kościołem i urodzeniem Mikołaja Hartsockera i wielu innych sł. mężow. Leży nad Isełą przy uściu rzeczki Gow, o m. 5. na połn. ku w. od Rotterdamu, 5. na połud. ku w. od Leydy. dl. 22. 12. sz. 52. 2.

GOUDENSBERG, lub Goudensberg, m. Niem. z grodem w Hassji niż. nad rz. Ederą, m. 5. na połud. od Kasselu.

GOUELLE, Guella, mała Francina czyniąca część Wyspy Franc. w okolicach Dammartynu. Inna tegoż im. w Artezii.

GOVERNOLO, m. i dobry plac we Wł. w Xstwie Mantuańskim, zdobyty od woysk Cesar. r. 1702. a od Franc. r. 1703. Leży nad Mincio, blisko Po, o m. 5. na połud. ku w. od Mantuy, 5. na połn. ku w. od Mirandoli. dl. 28. 30. sz. 45. 2.

GOUFERN, ob. S. Andre.

GOUIS, m. Fr. m. 2. na z. od Fleche.

GOULLES, m. Fr. m. 9. na połud. ku w. od Toulli.

GOURCY, wieś Fr. z tyt. Hr.

o milę od Longwy w Xstwie Barskim.

GOURDAN, Gurdan, Baronia Fr. w Nebuzanie nad Garonną,

o milę od S. Bertranda.

GOURDON, ob. Gordon.

GOURGE, m. Fr. w Piktawii, o m. 7. na połn. ku z. od Poitiers.

GOURNAY, *Gornacum*, Gurnay, m. Fr. w Normandii, w Krasie Bray, sławne walemi i armakami na masła. Leży nad Eptą, o m. 5. na połn. od Gisors, 10. na w. od Rotomagu, 5. na z. od Bello-waku, 21. od Paryża. Jest wiele innych miejsc we Fr. tego im. dl. 18. 8. sz. 49. 25.

GOURNAY, wieś Fr. nad Marną o m. 4. na w. od Paryża, gdzie jest Przeorstwo; zakonnice *de Chelles*, częstym odwiedzaniem miejsca tego daly początek przyśłowiu Franc. *elle a passé le Pont de Gournay, elle a sa honte due*. Przeszła przez most Gurnayu, i obmyła swą hańbę.

GOURVILLE, m. Fr. w Piktawii, o m. 4. od Niorty.

GOUSSAINOILLE, m. Fr. blisko Gonesy, znaiome robotami koronek.

GOWER, lub S. Gewer lub S. Goar, *S. Goaris villa*, M. Niem. w Cyr. Renu wyż. w Stanach Domu Hesse-Reinfelskiego, stol. Hrabstwa Katzenellenbogen. Mocny zamek Reinfels, gdzie Xżęta tego im. rezydować zwykli, broni tego miasta. Landgraf Hesse-Kasselski w czasie wojny ma prawo trzymania tu swego garnizonu. Leży nad Renem o m. 6. na pold. ku w. od Koblenzu, 7. na pold. ku z. od Moguncyi, 19. na połn. ku w. od, Trewiru. dl. 29. 19. sz. 50. 2.

GOY, zamek Fr. w Prowancyi, m. 3. od Taraskony.

GOZZI, lub Goze's, małe wyspy na morzu szrodziemnym, na pold. części zachodniej wyspy kandy, o m. 5. na w. od fortecy Selilino.

GOZZO, lub Goza, *Gaulos*, wyspa Afrykańska przy brzegach Barbary, na połn. ku z. względem wyspy Malty, od ktorej jest na m.

2. na pold. wyspy Sycylii. Należy do Kawalerów Maltańskich, którzy ją dobrze umocnili. Niema żadnych zwierząt iadawitych.

GRABOW, *Grabowia*, m. Niem. w Xłtwie Meklemburskim nad Eldą potokiem, o m. 4. od Neustadtu.

GRABOW, m. Pol. w Woi. Kaliskim nad rz. Prosną, m. 6. na pold. od Kalisza.

GRABOWIEC, m. Pol. w Woi. Belzkim, dawniej powiatowe z Stwem grod. teraz pod pan. Austr. w Cyr. Belzkim. Leży o m. 3. od Zamościa. Stwo Grabowieckie czyni kwarty 3311. zł: Pol.

GRACAY, m. Fr. o m. 5. od Romorantyna na pold. ku w.

GRACEDE-DIEU, Opac. Cyfter. w Frankfoncie, m. 3. na pold. od Baume. Tegoż im. Opac. Premonstr. w Gaskonii, o milę od Aire czyniące 6000 liwr.

GRACE-DIEU, Opac. Fr. Cyfter. o m. 5. na w. od Rupelli, czyni 6000 liwr. Tegoż im. Opac. Bernard. o m. 8. od Cahors. ob. Grasse.

GRACYANOPOL, ob. Grenoble. Gracyanopolitański pow. ob. Grausivaudan.

GRADISCA, *Gratiana*, Gradyška, małe ale bardzo mocne m. wystawione r. 1472. w Hr. Goryckim, i o m. 2. na pold. od Gorytza nad Lisonzą, przy granicach powiatu Foroiulieńskiego. Jest to jedna obronna załona granic Państw Domu Austr. z strony Rzpłtey Weneckiej. Jest o m. 6. od Udynu. dl. 31. 12. sz. 46. 6.

GRADISKA, m. mocne Węgier. w Sklawonii na gran. Kroczy nad rz. Sawą, odebr. Turkom od Cef. r. 1691. m. 8. od Pofega. dl. 35. 30. sz. 45. 38.

GRADLITZ, Gradlicz, m. Czeskie w Cyr. Koenigsgrackim, załeczone sławnemi ciepłacami zwanemi *Kuhus*, czyli *Kuhus-bad*, o m. 4. na połn. od Koenigsgratzu.

GRA

GRADO, *Gradus*, m. na wyspie tegoż im. przy brzegach Foroiulii w Stanach Weneckich, o m. 4. na pold. od Akwilei, 22. na połn. ku w. od Wenecyi. dl. 31. 30. sz. 45. 52.

GRADORF, m. Niem. w Hasyi wyż. z zamkiem nad Siegą. Jest tu rezydencya ordyn. Hrabiego Hatzfeldzkiego.

GRAEFENTHAL, m. Niemiec. w zaleśtu Turynii, nal. do Domu Saxe-Saalfeld. Znajdują się tu przednich szkieł huty, o m. 5. na pold. od Saalfelda.

GRAFTON, Pałac Krola Angiel. w Hr. Northampton z tyt. Xłwa, o m. 4. na pold. od Northampton.

GRAINOILLE, m. Fr. w Normandii, o m. 3. na pold. od Fescamp.

GRAISIVAUDAN, *Pagus Gratianopolitanus*, powiat Gracyanopolitański, we Fr. w Prow. Delfinacie, zwany także *le territoire de Grenoble*. Jest bardzo ofiadły. Gracyanopoliey M. S.

GRAITZ, m. Niem. w Misnii w Cyr. Woielandii nad Elstera, o m. 6. na z. od Zwickau.

GRAMAT, m. Fr. w pow. Qercy, o m. 6. na połn. ku z. od Figeac.

GRAMMONT, *Gerardi mons*, m. w Flandryi Austr. nad Dendą, o m. 8. na połn. ku w. od Tournay, m. 3. na w. od Oudenard. dl. 21. 31. sz. 50. 46. Tegoż im. zamek w Frankfoncie w Hr. Wezulskim, m. 4. na pold. ku w. od Vesoul. Także m. Fr. w Lomanii nad Artozą, o m. 3. na w. od Leisloure.

GRAMMONT, czyli GRANDMONT, *Grandimontium*, m. Fr. w Marchii Lemowiceńskiej fl. przez swe Opactwo zniesione dawniej pierwize swego zakonu. Jest o m. 6. na pold. ku w. od Lemowiku. W Nawarze niż. jest tego im. wieś mająca tyt. Xłwa Parostwa, o m. 3. na połn. od Palais.

Tom I.

GRAMSDEN, m. w Kurlandii, jedna z 9. parafii Kurlandzkich.

GRAMPSOW, m. Niem. w Uker-Marchii Brandeburskiej, o m. 7. na z. od Szczecina. Francuzi Hugonoci tu ofiedli zafeli i rozmnożyli tabakę.

GRAMPOUND, m. Angl. w Kornwalii, wyłyła z Dep. na Parlament.

GRAN, lub STRYCON, *Strigonium*, piękne, obrotne i wielkie M. w Wegrach wyż. z Arcy-Biskup. ktore lubo bierze tytuł od temiašta, Katedra jego jednak przeniesiona jest do Tyrnawy. Sufan Soliman zdobył go r. 1543. odzyskał go Karol Xżę de Mansfeld, r. 1595. Znowu tu weszli r. 1604. Turcy, ale r. 1683. od woyks Cefar. wypędzeni zostali. Jest nad lewym brzegiem Dunaju, o m. 2. na pold. ku w. od Komory, 10. na połn. ku z. od Budy, 13. na w. od Raby, 14. na połn. od Alby Krolewskiej, 35. od Wiednia. dl. 36. 35. sz. 48.

GRANARD, m. Irlandyi, w Hr. Longfortkim, deputuie na Parlament.

GRANCEY-LE-CHATEL, Grancey, m. Fr. w Szampanii, o m. 5. na pold. ku z. od Langres, z tyt. Baronii, zamkiem i Kollegiatą.

GRAND, m. Fr. w pow. Bafigny, o m. 7. na połn. ku w. od Chaumont; gdzie się daia widziec rozwaliny Amfiteatru, między ktoremi różne znajduia medalle.

GRANDBOIRE, m. Fr. w Andegawii.

GRAND-BODVAR, ob. Bodvar. GRAND-CHAMP, Opac. Fr. Premonstr. w Diéc. Karnuteńskiej, m. 3. od Montfort l'Aunery, czyni 2600 liwr. Tegoż im. wieś Fr. nad morzem, sławna połowem ryb morskich od Bayeux, m. 6. na połn. ku z.

GRANDE, ob. Ille.

GRAND-PRE, m. Fr. w Szampanii w Diéc. Remeskiej nad

Hh

rzeczką Ayra w okolicy tak obfzer-
nych z tyt. Hr. Parořwa, m. 5. na
pold. ku z. od Stenay.

GRANDVILLIERS, m. Fr.
w Pikardyi m. 3. od Poix.

GRANE, m. Fr. m. 4. od
Montimart.

GRANGES, Granz, włość Fr.
w Franřzkonie, w Xřwie Mont-
beliard. Należy do Xiařat Mont-
beliardskich, dependue od Korony Fr.
ieřt od Montbeliardu o m. 3.

GRANSEE, m. Niem. w ųrze-
dniey Marchii Brandeburskiej, w
Cyr. Rupińskim, od Rupina na w.
o m. 6.

GRANSELVE, Opac. Fr. Cy-
fer. fund. r. 1144. w Diec. Tulo-
sańskiej, czyni 16000. liwr. o m.
2. na z. od Werdunu.

GRANSON, m. Szwajcarskie
z Grodem w kraiu Wodzkim, z
zamkiem pamiętnym potyczka, kto-
rą tu wygrali Szwajcarowie r. 1475.
Leży na wzgórcie przy ųeziorze Neř-
řzateńskim, o milę od Ywerdunu. dł.
24. 10. řz. 40. 48.

GRANTHAM, Granta, m.
Angiel. w Linkolnřirze, řt. przez
řwe Kollegium zbudowane od Ry-
charda Foxa, Biskupa Winřzeř-
řkiego, i przez řwą dzwonnice wiel-
kości nadzwyczajney. Wyřła 2.
Dep. na Parl. ieřt o m. 30. na pold.
od Londynu. dł. 16. řz. 52. řz. 52. řz. 50.

GRANVILLE, Grandfořla,
Granwilla, m. Fr. nadmior, w
Normandyi niř. z portem wyřlawio-
nym pod Pan. Karola VII. Leży
po części na łedney řkale, po czę-
ści w rowninie, o m. 6. na pold.
ku z. od Coutances, 74. od Paryřa.
dł. 16. 2. řz. 48. 50.

GRASSE, Grassa, piękne m.
Fr. w Prowancy z Břk. Suffr. Em-
bruńřkiego. Jeřt połořone na wzgórc-
ce, o m. 6. na z. od Nice, 5. na
pold. ku z. od Antibes, 26. od Aix,
173. od Paryřa. dł. 24. řz. 36. řz. 43.
39. Tegoř im. m. Fr. w Langwe-
docyi, w Diec. Karkafonřkiej nad
rzeczką Orbieu, pod górą de la Cour-

biere, blisko Opac. Bened. fund. ř.
793. zwane Notre Dame de la Grař-
ře, ktore czyni 18000. liwr.

GRATIOSA, la Gratiense,
wypła na Oceanie Atlantyckim łedna
z Azorów, maiaća piękne grunta,
i wiele bardzo owocow. Nal. do
Portugal. Jeřt o m. 8. na z. od Ter-
cery. dł. 330. řz. 39. 20.

GRATOS, Margr. Fr. w Nor-
mandyi, o milę od Coutances,

GRATZ, Graicium, piękne i
moene M. Niem. řtoł. Styryi niř.
ktore zdobi zamek połořony na řka-
le, Pałac i Akademia fund. r. 1585.
Wiele tu ieřt ofiadley řzlachty. Mieř-
řcem ieřt obrad. řtanow Styryi. Le-
ży nad Muerą, o m. 34. na pold.
ku z. od Wiednia, 18. od Warady-
nu. dł. 34. řz. 47. 4. ob. Konigř-
gratz.

GRATZEN, m. Czelkie bli-
zko Budweis.

GRAU, nazwiřko Fr. ktore da-
ią w Prowancyi nřiřciom rzek i ie-
řziom w morze.

GRAVE, Gravia, Grawa, M.
Rzpłtey Holland. w Brabancyi. Zdo-
byte bylo od Hollandrow; r. 1577.
przez ugođ z Mieřzkańcami. Ode-
brał go Xřę Parmy, r. 1586. ale
Xřę Maurycy opanował go znowu;
r. 1602. a Francuři, r. 1672. po nich
Wilhelm III. Xřę Arauzykańřki u-
czynił ųię iego Panem, r. 1674. Le-
ży na lewey řtronie rz. Mozy. Za
rzeką ma mocną fortecę, ktorey
twierdze řa bardzo regularne i do-
bre do podziwienpa Cudzoziemcow,
jako i twierdze řamego miařta, kto-
re w sobie ieřt řzczęple, i nie zawie-
ra iak 400. domow řle budowanych.
Od Nimegi na pold. m. 3. od Boř-
le-due na pold. ku w. 6. od Bruxelli,
26. dł. 23. řz. 16. řz. 51. 46. ob. Bur-
deaux.

GRAVELINES, Gravenengę,
Gravelina, obronne bardzo M.
Niderlandu w Flandryi Franc. w
Wielkorządztwie Lili z zamkiem
i z portem. Fortyfikacye iego řa dzie-
łem Kawalera de Ville, i Mar-

řzałka, Vauban, a zatym łedne z
nawlepfzych. Wzięte bylo od An-
glikow, r. 1583. od Franc. r. 1644.
Odzykał go Arcy-Xřę Leopold r.
1652. a Marřalek de la Fertę r.
1658. Uřtapiene zořtało Francyi
przez traktat Pyreneyřki. Leży w
gruncie łotniřym nad Aą blisko
morza między Kalętem i Dunkier-
ką, o m. 3. od obydwow, m. 26.
od Gandawy, 61. od Paryřa. dł.
19. 47. řz. 50. 59.

GRAVELLE, m. Fr. w pow.
Genomańřkim, m. 4. na z. od Ławali.

GRAVENECK, lub GRAVE-
neck, zamek i Hr. w Xřwie Wir-
temberskim, blisko Minřingen; ieřt
zamek tegoř im. w Auřtryi niř.

GRAVESEND, Gravesinda,
Grawefenda, piękne m. Angiel. w
Prow. Kept. nad Tamizą, m. 8. na
w. od Londynu. Ma port, do kto-
rego często zawiłaią okręty, dł. 17.
58. řz. 51. 30.

GRAVESEND, Gravesinda,
piękne m. w Hollandyi, o m. 4.
na pold. od Hagi. dł. 21. řz. 35. řz.
51. 58.

GRAVILLE, m. Fr. w Nor-
mandyi z tyt. Hr. o milę od Mont-
villiers.

GRAVINA, Grawina, M. Wł.
w Krol. Neapolit. w ziemi Barřkiej
z Břk. i tyt. Xřtwa. Należy do do-
mu Urřynow i ieřt o m. 10. na w.
od Cyrenzy, 13. na pold. ku z. od
Baru. dł. 34. řz. 10. řz. 40. 54.

GRAULHET, m. Fr. w Lan-
gwedocyi, m. 4. na pold. ku z. od
Castres.

GRAVOSA, lub SANTA CRO-
IA, port Rzpłtey Ragusańřkiej i
nayılepfzy w tey řtronie.

GRAUPEN, lub GRUPNA, m.
Czelkie w Cyr. Leutmeryckim, Po-
łořone ieřt między górami blisko
Anřřig.

GRAY, Gradicum, M. Fr. w
Franřzkonie, řtoł. grodu Amont-
řkiego, ieřt bardzo handl. Ludwik
XIV. opanował go r. 1668. i zrzu-
cił fortyfikacye iego. Leży nad Sa-

oną, o m. 8. na pold. od Doli, 12.
od Beřanřony, 10. od Dyřonu, 73.
od Paryřa. dł. 23. řz. 15. řz. 47. 29.

GRECYA, Gracia, wielki i
znakomity kraj Europy teraz pod
pan. Turkow będaćy. Zawiera 6.
części Macedonia, Albania, Liwa-
dią, Moreę, wyspę Kandya, i wyř-
řpy na Archipelagu; podzielone te
części, řa na dwie lurydykcyę, kto-
re maia řwych Bařzow; łeden, kto-
ry ieřt Bařzą Romelii ma pod so-
bą 24. Sandziakow, i drugi Kapi-
tan Bařza, ktory ieřt Amirałem,
ma pod sobą 13. Sandziakow. Gre-
cya mieřzkana ieřt od Chřiř. i Ma-
hometan. Ludnoř ieę czođieř řię
zmnieyřa. Woyna między Portą i
Rořřą zakończona r. 1774. była
dla niey nieřzczęřliwą. Grecy nie
cierpiący iarzma Turkow, mniemali
řa przyředł czas dla nich zrzuce-
nia go z řwych karkow za pomocą
Mořkwy, Turcy niemogę ich
rokořszu wřtrzymać, przepęřili
na nich Albańcykow chętnych dla
nadziei zdobyczy. Grecy boiařliwi
nazbyt, opręć im řię nawet nieřmie-
li; řami Mořkale, będać w małe
liczbie prořno uřtawiali wřtrzymać
Albańcykow, ktory miařta i řwie
rownali z ziemią, tyřřce wyrzneli
mieřzkańcow, a co ich uřziło okru-
cieńřtwa, řtało řię ich choiwořci lu-
pem. Ledwie frogořci ich w 4. lata
po zakończoney woynie wřtrzymać
řami zdořali Turcy.

GREENWICH, znaczne m.
Angiel. w Prow. Kent, o m. 2.
niřey Londynu, nad Tamizą. Jeřt
tu řt. obřerwatorium i řpiztal zbu-
dowany od Wilhelma III. dla ubo-
gich řęglarzow, niemogących wię-
cey řłużyć na okrętach. dł. 17. řz. 30.
řz. 51. 28.

S. GREGORIUS, Opac. Nie-
mieckie w řřwie, dependuiać bez-
řrednie ab Imperio.

GREIENBERG, m. Niem.
z zamkiem pięknym w Ucker-Mar-
chii Brandeburskiej, o m. 6. na
pold. od Prentřłowa. Jeřt inne m.

tegoż im. w Pomeranii, o m. 3. na połud. od Trepowa. Także inne nad Drawą w Karynthii-niż.

GREIFFENHAGEN, *Virinium*, m. Pomeranii dalszey nad Odrą, m. 4. od Stralsunda, nal. do Króla Pruskiego.

GREIN, *Greyna*, lub *Gruka*, M. Niem. w Austr. niż. z zamkiem przy Dunaju, o m. 12. na w. od Lintzu.

GREITZ, ob. *Graitz*.

GREMONVILLE, m. Fr. z tyt. Margrabstwa w Normandii, o m. 4. na półn. od Kalidobeku.

GRENADA, *Granata*, wielkie, piękne i bardzo rokoszne M. Hiszp. stol. Królestwa Grenady z Arcy Bisk. i Uniwersit. Podzielone jest na 4. części. Handel prowadzi bardzo wielki iedwabiem, który tu mianym jest za najlepszy w Europie. Ferdynand V. zdobył go na Maurach r. 1492. Gmachy publiczne ma bardzo wspaniałe. Oczyszczoną jest Suareza i Ludwika z Grenady. Leży w Krain bardzo miłym, blisko Daro, gdzie ta się z Xenilą łączy, o m. 50. na połud. ku z. od Murcyi, 25. na półn. ku w. od Malagi, 45. na w. od Sewilli, 90. od Madrytu. dl. 14. 46. sz. 36. 56.

GRENADA, znaczna Prowincya Hiszp. z tyt. Królestwa, gran. na półn. z nową Kastylią, na z. z Andaluzją, na w. z Murcyą, na połud. z morzem śródziemnym. Długa jest na m. 70. szer. na m. 30. Obfituje w zboże, wino, oliwę, cukier, len, wyborne owoce, wosk, miód, rzemki, morwy, które tu żywią niezliczoną moc robaczkową iedwabnych, w lasy, które wydają galas, drzewa palmowe, dębinę, z której żoładź smak ma lepszy nad orzechy. Mieszkańcy są spokojni, trzeźwi i obyczajni. Ferdinand V. przyłączył tę Prow. do Korony r. 1492. Grenada jest iey M. S.

GRENADA, wyspa Ameryki północney, iedna z Antylijskich, mająca wzdłuż około m. 10. wżer

zaś 5. a obwodu m. 12. Jest bardzo urodzayna, oboliwie w trzciny cukrowe. Należała do Franc. od r. 1650. którzy traktatem Paryżkim ustrajili iey Anglikom r. 1763. Ci ostatni opanowali ją r. 1762. Nawatność r. 1781. wiele tu poczyniła szkody. Ma port i fortecę wystawioną od P. Caius r. 1706. sz. 11. 50. dl. 315. 35.

GRENADA, iedna z najpiękniejszych i najbogatszych miast Amerykańskich, w Meksyku nowym blisko jeziora tegoż im. na m. 23. od morza południowego, nal. do Hiszp. Rozboynicy Amerykańscy Francuzcy złupili go byli r. 1665. i 1675.

GRENADA nowa, Prowincya Ameryki połud. w ziemi tegiey, około m. 30. długa i tyleż prawie szeroka. Ma szyby złote, rudę miedzianą i stalową. Obfituje w konie, muly, pastwiska, zboże i owoce. Należy do Hiszp. *Santa-Fe-de-Bogota* jest w niej M. S.

Są tegoż im. 2. miast m. we Franc. w Gaskonii iedno blisko rz. Adour, m. 3. od Aire, i inne nad Garonną o milę od Werdunu.

GRENETIERE, Opac. Fr. fund. r. 1130. o m. 8. na półn. od Lucon. Jest Bened. i czyni 6000. liwr.

GRENOBLE, *Gratianopolis*, Gracyanopol, lub Grenobla, piękne, ludne i dawne M. Fr. stol. Delfinatu z Bisk. Ma Parlament erygowany od Ludwika XI. r. 1453. gdy nie był ieszcze tylko Delfinem, Kommissy Skarbu, wielkorządztwo &c. Skory i rękawiczki Grenoblskie są najbardziej szacowane. Leży nad Isarą, o m. 11. na połud. ku z. od Chambéry, 42. od Turynu 16. od Wienney, 124. od Paryża. dl. 23. sz. 45. 11.

GRESSE, m. Fr. w Delfinacie, o m. 7. na połud. od Grenobli.

GRESTAIN, m. Fr. w Normandyi, z Opac. Bened. które czyni 6000. liwr. o milę od Honsieur.

GRETMER, grod w Xstwie Ost-Fryzyi nad Oceanem, gdzie rośnie i zkąd wychodzi najlepsza Konieczyna. Mieysce iego głowne jest Gretshtyl.

GRETSHYLL, Greth, lub Greta, m. z zamkiem nad morzem Niem. zkąd *Ubhe Emmius* był rodem, o m. 5. na półn. ku z. od Embdien.

GREVEEN, m. Niem. w Bisk. Monasterskim nad Emisą. Sławne przez swe wielkie co rok na S. Lambertu iarmarki.

GREVENBROICH, m. Niem. w Xstwie Juliaceńskim, nad Erwą, m. 5. na półn. ku w. od Juliaku.

GREUSEN, m. Niem. w Kieście Schwartzberskim, o m. 4. na połud. od Sondershausen.

GREZ, m. Fr. o milę od Ne-mours.

GRIESKIRCHEN, m. Niem. w Austr. wyż. m. 6. na połud. ku z. od Lintzu.

GRIFFEN, m. Niem. w Karynthii wyż. nal. do Arcy Bisk. Salisburskiego.

GRIFFENHAGEN, ob. *Griffenhagen*.

GRIGNAN, m. Fr. w Prowancyi z tyt. Hrabstwa na pograniczu Delfinatu, o m. 2. od S. *Pol trois Chateaux*.

GRIGNOLS, m. Fr. o m. 4. od *Perigueux*.

GRIMAUD, *Athenopolis*, m. Fr. w Prowancyi, o m. 5. na połud. od *Draguignan*, blisko morza śródziemnego i zatoki morskiej tegoż im.

GRIMBERG, lub *GRIMBURG*, *Grimburgum*, Grymberga, m. Niem. w Elekt. Trewirskim, o m. 6. na połud. od Trewiru.

GRIMBERGEN, m. w Niderlandzie Austr. w Brabancyi w okolicy Bruxelskiej, z tyt. Xstwa z Opac. i Kapitułą. Od Bruxelli na półn. m. 2.

GRIMM, *Grimma*, m. Niem. w Misłui nad rz. Muldą na której

jest most, o m. 6. na połud. ku w. od Lipska. Jest tu Kollegium fundowane od Elekt. Maurycego.

GRIMMEN, m. Niem. w Pomeranii, m. 6. na połud. od Stralsunda.

GRIMSBY, m. Angiel. w Lincolnszircze, wysła 2. Dep. na Parl. **GRINSTEEDT**, (Elt) m. Angiel. w Suffexie, wysła 2. Deput. na Parl.

GRIPPEL, w Xstwie Zell, sławne zakupami balunowemi.

GRIPSWALD, *Gripshwalia*, obronne i znaczne M. Niem. w Pomeranii bliższej, niegdys Cesar. ale teraz będące pod pan. Szwedow. Ma port dobry i *Universtatem*, fund. r. 1456. przez Wratysława IX. Xcia Pomorskiego. Leży blisko morza Bałtyckiego nad rz. Rick, o m. 6. na połud. ku w. od Stralsundy, 22. na półn. ku z. od Szczecina. dl. 31. 28. sz. 54. 4.

GRISONS, *Rheti*, *les Grisons*, Rzepłta Gryzonow. Gryzonowie, Narod Włotki w górach Alpejskich sprzymierzony z Szwycarami, i podzielony na 3. wielkie części zwane *Ligi*. Liga Gryzońska, Liga Kadeyska, czyli Domu Bożego na połud. i 10. Sądow na półn. Kray ich na 36. m. długi, położony między Szwabami, Hrabstwem Tyrolu, Bisk. Trydenskim, Włochami i Kantonami Uri i Glarys, jest bardzo ludny. Rząd ich jest gminowładny; od lat 16. każdy może wchodzić do Rady. Każda liga rządzi się osobno według swych praw, i każda wysła Posłow na ziazdy swe corocznie, na których radzą o interesach dotyczących się całej Rzepłtey. Religii są Katol. i Proteści. Katolicy do rządow Duchownych zależą od Bisk. Koi-reńskiego i Opata Dyssyntskiego. Gryzonowie są weseli, odważni, gorliwi o swą wolność. Posiadają nad to Hr. Bormiejskie, Chiawenskie i Walteling.

GRISAU, Opac. Szląskie w Xstwie Szwidnickim Cyterów, jest

ieść bogate, i Opat ma tyt. Xcia.

GRIZOLLES, m. Fr. w Lan-gwedocy, o miłę od Werdunn.

GROAYS, wyspka Fr. na O-ceanie przy brzegach Brytanii, m. 2. od Port-Louis.

GROBIN, m. w Kurlandii z zamkiem główną swej okolicy, o miłę na w. od morza.

GRODEK, m. Pol. w Woj. Po-dlaskim, blisko Bugu. Jest mało o-fiadłe, od Drohiczyzna m. 4.

GRODEK, m. Litt. w Woj. Trockim, nad rz. Tegoż im. m. Pol. w Woj. Podolskim, od Kamieńca na poln. m. 10.

GRODEK, m. Pol. w Woj. Ru-ckim, Stwo Krolewiczyna czynią-ca kwarty na rok 24613. Zł. teraz pod pan. Austr. w cyr. Lwów-skim, od Lwowa m. 4. Pamiętne śmiercią Władysława Jagiella r. 1434.

GRODNO, znaczne M. Litt. w Woj. Trockim Powiatowe, handl. ofiadłe, ozdobne Pałacami, Zam-kiem i Kściołami; z Stwem Gro-dowym. Sławne Sejmami z Kaden-cyi na Wiel. Xstwo Litewskie po-dług Konstytucyi r. 1673. ktorey lu-bo ubliżono nie raz, Przywilej ie-dnak Grodna zniesiony nie został. Wniezione tu rekordzieła za stara-niem panującego Monarchy zbo-gaciły go znacznie, ale przez pożary r. 1753. i 1782. wiele poniosł szkody. Miejscem jest Trybunału Litt. Seymków i Komisyi Skarbowey Litt. Ekonomia Grodzieńska nale-ży do Dobr. stolowych Krolewskich. Tu r. 1586. umarł Stefan Batory Krol Pol. Leży nad Niemnem, od Wilna m. 25. od Warszawy 43. od Smoleńska 95. od Nitawy 51. dł. 42. 45. sz. 53. 18.

GROENBERG, ob. Nepomuc. GROENLANDIA, ob. Groen-land, to jest zielona ziemia, nazwa-na przeto, iż okryta jest rozległemi pastwiskami. Znalezione ten Kray był r. 982. od Eryka żółtownego, który mu dał to nazwisko. Mimo

tegoż tu zimna, grunt jest, dośyć żyźny, morze rybne, pełne witkow, płow i ciałat morskich, a naywię-cey wielorybow. Handel z tym Kra-iem zmniejszał się począł w wieku 14tym, w szrodku ostatniego sta-rali się Duńczykowie odnowić go, ale dotąd jest bardzo małym. Zna-yduie się tu 12. osad Duńskich zaprow-adzonych na iej brzegi od r. 1721. do 1759. Położenie Groenlandyi jest w ziemiach Arktycznych między cięśninami Dawis i Forbitcher. Na poln. nie wiemy iej granic. Miesz-kana jest od ludzi dzikich, którzy karmią się nadgniłemi rybami su-ro-wemi, dla czego nieznośnie śmier-dzą. Piła duszność wielorybią, wina nie cierpią. Nie mają żadnych miast ale tylko stanowiska dla okrętów, do których zaieżdżają Anglicy, Hollendrzy i Duńczykowie po ich futra.

GROIEC, m. Pol. i Powiat w Ziemi Czerskiej z Stwem.

GROLL, *Grolla*, M. Holl. w Xstwie Geldryi w Hr. Zutfauii. Wzięte było od Franc. r. 1672. ale potym oddane, a twierdze jego zrzucone zostały. Jest nad rz. Slin-ką, o m. 6. na połud. ku w. od Zutphen. dł. 24. 5. sz. 52. 7.

GRONA, lub GRUNA, M. Niem. w Bisk. Hildesheimskim nad Leyną. Należy do Domu Xżąt do *Saxe-Weimar*. m. 4. od Hildesheimu.

GRONDA, lub GRUNDA, m. Niem. w Xstwie Kalemberskim, o m. 4. na połud. od Hameln, nad Wezerą.

GRONINGA, bogate, ludne, piękne i mocne M. Rzepltey Holl. stołeczne jedney z 7. Prow. ziedno-czonych. Ma dobrą Cytadelę. Akad. dawniej Bisk. Jan Westellius ztąd był rodem. Leży nad rz. Hu-nelsi, Aq. o m. 4. od morza, 11. na w. od Lewarden, 22. na poln. od Dewenteru, 34. od Amsterdamu. dł. 24. sz. 53. 13.

GRONINGA, jedna z 7. Prow. Hollend. ziednoczonych, gran. na

z. z Ostfryzyą, na z. z Fryzyą, na poln. z morzem Niem. na połud. z Owerislią i Hrabstwem Bent-helskim. Jest Prow. bardzo żyźna i na dwa różne dzieli się stany. Mieszkańcy miasta Groningi czynią stan jeden, a Kray przyległy zwa-ny Ommelandia, czyni drugi. Z tych to Stanow Deputaci składają ziazdy Prowincyi, przy których rząd jest naywyższy, a który bardzo podobny jest do rządu Rzymskiego.

GRONSFELD, Hrabstwo w Xstwie Limburskim blisko Mastrich-tu, o miłę od Wick.

GROSBOS, zamek, o m. 4. od Paryża na w. ma tyt. Margrab-stwa.

GROSBOSC, lub GROSBOS, Opac. Fr. Cyster. fund. r. 1159. m. 4. od Angulemy.

GROSSA, (Isola) Wyspa Dal-macyi w Golfie Weneckim, w Hrab-stwie Zarańskim, małąca około m. 20. obwodu. Należy do Wenetow.

GROSSEN, ob. Krossen.

GROSSEN-EHRICH, m. Niem. w Xstwie Schwartzburskim w Turynii, m. 4. na połud. od Son-dershausen.

GROSSEN-HAYN, ob. Hain. GROSSETTO, *Grossetum*, m. Wł. w Toskanii z zamkiem dobrym i z Bisk. Suffr. Siennieskiego. Leży blisko morza, m. 4. na połud. ku z. od Sienny. dł. 28. 45. sz. 42. 50.

GROTKAU, Grotkow, piękne m. Szląskie, w miłym położeniu i w równinie urodzayney nad Nisłą, m. 4. na połud. ku z. od brzegu, 10. od Wrocławia, 12. od Glatzu. dł. 35. 10. sz. 50. 42. Należy do Bisk. Wrocławskiego.

GROTORF, lub KROTORF, m. Niem. w Xstwie Bergeńskim z zamkiem, włości Wildenburskiej.

GROTZKA, o m. 6. na połud. od Belgradu, miejsce pamiętne prze-graną Chrześcian z Turkami potycz-ką, za którą nastąpił pokoy Bel-gradzki r. 1739.

GROYE, ziemia Groyeńska we

Fr. z tyt. Margrabstwa, m. 2. na w. od *Châtelleraut*.

GRUBENHAGEN, *Gruben-haga*, zamek spustoszały, główne miejsce Xiestwa Grubenhageńskiego, należące do domu Hanowerskie-go, o m. 3. na połud. od Eimbeku, 17. od Brunświku, 17. na połud. od Hanoweru. Xstwo tegoż im. leży nad Leyną. dł. 27. 36. sz. 51. 54.

GRUDEK, m. Pol. w Woj. Bracławskim, o m. 8. na w. ku poln. od Bracławia.

GRUDZIADZ, *Grudentz*, *Grudentum*, dawniej Grodek, zna-czne M. Pruskie w Woiew. Chel-mińskim, zbudowane r. 1299. z zam-kiem pięknym i z szkołami. Wila-wione jest Generalami Pruskimi, które tu przed traktatem podziało-wym, alternatą z Malborgiem od-pirawiały się. Ma Stę, który płaci kwarty 8206. Zł. Mieszkańcy są Katolicy i Lutrzy. Jest pod pan. Pru-skim, przy uściu rz. Osły w Wiśle. Od Chelma m. 6. dł. 37. 2. sz. 53. 20.

GRUISSAN, m. Fr. w Lan-gwedocy, m. 2. od Narbonne.

GRUNBERG, m. Niem. w Hassyi wyż. nad Lohną, o m. 2. na połud. od Marpurga. Należy do Do-mu Darmstadtzkiego. Francuzi r. 1761. znaczną nad Hanoweranami odnieśli korzyść. Nie trzeba go mie-szać z grodem tegoż im. w nowey Marchii Brandeburskiej, m. 8. na poln. ku z. od Kufrynu.

GRUNBERG, m. Niem. w Szląsku w Xstwie Głogowskim, zna-czne fabryką dobrych sukien, i ob-fitemi w okolicy winnicami. Jest od Głogowa na poln. ku z. o m. 10.

GRUNDA, ob. Gronda.

GRUNINGEN, *Gruninga*, m. Szwaycarskie w Kantonie Zu-rychskim, o m. 5. na połud. ku w. od Zurychu.

GRUNENTHAL, znaczne miejsce w Misnii, gdzie miedź o-cyzyszczaia i topia, w cyrkule jest Ertzgeburskim.

GRUNINGEN, lub GROENIN-

GEN, m. Niem. w Xstwie Halberstadtzkim, nad Bodą, z Grodem i zamkiem. Jest tu Kościół przepyszny, w którym są organy przedziwne. Jest w tym mieście beczka iedna, która zawiera 161. kuf wina.

GRUNINGEN, piękne m. Niem. w Hr. Solmskim, z Grodem, o m. 4. na z. od Butzbachu. Francuzi tu r. 1762. Hanoweranów porazili.

GRUNSFELD, m. Niem. Frankonii, nad potokiem, który wpada w Taubere, o m. 5. na półn. ku w. od Maryenthalu.

GRUNSTADT, *Grünefeldum*, piękne m. Niem. w Palatynacie Renu; należy do Hrabów de Linange-Westerburg, i jest w gruncie urodzajnym, o m. 5. na pold. ku z. od Worms. dl. 25. 46. sz. 49. 31.

GRUPINA, ob. Graupen.

GRUYERES, m. Szwajcarskie w Kantonie Fryburskim, z zamkiem dosyć pięknym i znane jest przez swe wielkie sery, które niemal ma czynią odbył, od Fryburga m. 6. na z.

GRYPSWALD, ob. Gripwald.

GRYZONOWIE, ob. Gryfones.

GUADALAJARA, lub GUADALAXARA, Gwadalaxara, Miasto Hiszp. w Kastylii nowej, w pow. Alkali nad Henarezą. Ma fabrykę sukien podobną Hollenderskim. o m. 4. na półn. ku w. od Alkali, 12. od Madrytu. dl. 14. 50. sz. 40. 35.

GUADALAJARA-DE-BUGA, m. Ameryki południowej w Popayanie, o m. 15. na półn. ku w. od Popayanu.

GUADALAJARA, znaczne M. Ameryki północnej, stolica bogatej i żyłnej Prowincji tego im. w Hiszpanii nowej z Bisk. Nuno Gufman wytworzył ją w r. 1531. Jest o m. 87. na z. od Meksyku. sz. 20. 20. dl. 27. 40.

GUADALAVIAR, *Durias*, Gwadalawiar, rz. Hiszp. która wy-

plywa z gór dzielących Kastylią nową od Krol. Legionu, wpada w morze śródziemne niżej Walencji.

GUADALQUIVIR, *Batis*, Gwadalkwivir, wiel. Rz. Hiszp. która ma początek w *Manche*, i niesie swe wody do Golfu Kadykskiego wpadając przy *S. Lucar de Barameda* obławczy Kordubę, Sewilę &c.

GUADARAMARA, Gwadaramar, m. Hiszp. w Kastylii starej, znaczne handlem serow. Leży nad Gwadararą, o m. 9. na półn. ku z. od Madrytu, 6. na pold. od Segowii. dl. 15. 35. sz. 40. 43.

GUADIANA, *Anas*, Gwadiana, rz. Hiszp. która bierze początek w Kastylii nowej blisko Kanamayez i wpada w Ocean między Kastromarynem i Agromontem. Oddziela Hiszpanią od Portugalii. Wciagu swym ukrywa się płynąc pod ziemią przez m. 32.

GUADIX, *Acci*, Gwadyx, dawne i wielkie M. Hiszp. w Krol. Grenady z Bisk. Krol. Alfons mądry zdobył go na Maurach r. 1252. którzy odebrali go wkrótce; ale r. 1489. wydarł go im Ferdynand Król hiszpański. Leży w gruncie urodzajnym, o m. 14. od Grenady.

GUADEL, *Guadela*, Gwadel, m. Perskie w Prow. Mekranii z portem dosyć dobrym.

GUADELUPA, Gwadelupa, *Aguá Lupia*, M. Hiszp. w Estramadurze z sławnym kłaztorem Hieronimitanów budowli na podziw wspaniałej i bogactw bardzo wielkich. Leży nad rzeczką tego im. o m. 2. na półn. ku z. od Kalatrawy. dl. 13. 15. sz. 39. 15.

GUADELUPA, *Guadeloupe*, Gwadelupa, wyspa Amerykańska iedna z Antylskich Franc. między wyspą Dominiką, Marigalantą, Deszyderadą i wyspą Monsferatą. Rozciąga się wżerz na mil 60. Jest bardzo ludna, żyźna, obronna kilką fortecami, ofiadła od Franc. od r. 1635. Anglicy opanowali ją byli r.

1759.

1759. ale wrocili ją Francji przez Traktat Wersalski r. 1763.

GUAGIDA, *Lanigara*, dawne i obronne M. Afrykańskie w Krol. Tremesyńskim. Muły tutejsze są naywyborniejsze w Afryce. Leży w milej równinie, o m. 14. na półn. ku w. od Tremesyfna.

GUAGOCINGO, Gwagocyn-ga, m. Ameryki północnej w Hiszpanii nowej, o m. 12. na pold. ku w. od Meksyku.

GUAM, lub GUAN, naycelniejsza i naydalej ku południowi położona wyspa, iedna z wysp rozboynicznych, czyli Maryańskich, mil prawie 40. w około mająca. Należy do Hiszp. którzy tu mają swoy garnizon. Mieszkańcy są właściwi wypiarze rodacy, mieni za nayprawniejszych w budowaniu batow morskich. Wyspa ta obfituje w owoce przednie i ma zdrowe powietrze; Guameczykwie iednak podlegli są pewnemu gatkunkowi trądu. dl. 157. 10. sz. 17. 25.

GUAMANGA, *Guamanga*, znaczne M. i Bisk. w Amer. pold. w Prow. tego im. w Peru w Audyencji Limańskiej. Sławne jest handlem konfitur, toż przez swe fabryki, szyby złote, srebrne, dyamentow, a naywięcej żywego srebra i. t. d. Jest o m. 80. na półn. ku w. od *Pisco*. 70. od Limy. dl. 306. 40. sz. pold. 13.

GUANAHANI, *Insula Salvatoris*, czyli wyspa Katt. w Amer. północnej iedna z wysp Lukajskich. Jest si pierwszym odkryciem nowego świata przez Krzysztofa Kolumba uczynionym, r. 1492. tego dnia, którego Hiszpani stęsknieni długim nieoglądaniem żadnego lądu, zabieg go chcieli. dl. 302. 30. sz. 24. 10. - 40.

GUANCAVELICA, Gwanzawelika, m. Ameryki pold. w Peru, w Audyencji Limańskiej bogate i obfite jest w minery merykuruzowe, o m. 60. na pold. ku w. od *Pisco*. dl. 305. 30. sz. pold.

Tom I

12. 40.

GUANUCO, *Guanacum*, Gwanuka, bogate i piękne M. w Amer. pold. stol. krainy tego im. w Audyencji Limańskiej. Obfituje w wszelkie potrzeby życia, i liczy 30000. Indyanów holdowniczych. Jest o m. 45. na półn. ku w. od Limy. dl. 304. 40. sz. pold. 9. 15.

GUARDAFUI, Gwardafui, Kap czyli przylądek w Afr. nad brzegiem Abissynii, ku końcu wschodniemu Krol. Adelskiego i Afryki, przy wniesciu cieśniny Babel-Mandelskiej.

GUARDIA, lub GUARDA, Gwarda, m. Portugal. w Prow. Beirze, z Bisk. Suff. Lizbońskiego, m. 24. na pold. ku w. od Lamego, m. 5. na półn. ku w. od Lizbony. dl. 11. 18. sz. 40. 20.

GUARDIA, m. Hiszp. w Galicyi przy uściu rz. Minho z portem i zamkiem dobrym zbudowanym na skale.

GUARDIA-ALFEREZ, m. Wł. w Krol. Neapolitańskim, w Hr. Moliseńskim z Bisk. Suff. Benewentafkiego, o m. 2. od Larino.

GUARGALA, *Guerguela*, Gwargala, M. Afr. stol. Krol. tego im. w Billedulgerydzie, na pold. góry Atlas. Mieszkańcy żyją daktelami, mięsem strusim i wielbłądzim. Jest o m. 170. na pold. ku w. od Algieru dl. 27. 30. sz. 28.

GUASTALLA, *Guastallum*, *Vastalla*, Gwastalla, male ale bardzo obronne M. Wł. w Xstwie Mantuańskim z tyt. Xstwa i z Opac. które zależy bezsrzecznie od Papieża. Sławne jest potyczką między Franc. i wojskiem Cesar. r. 1734. Czyni część stanów Xcia Parmy, jest blisko Padu, o m. 6. na półn. od Reggio, 8. od Mantuy. dl. 28. 8. sz. 44. 55.

GUASTO, *Vastum*, Gwasta, m. Wł. w Abruzzo, między uściem rzek *Trigno*, i *Asinella* w morze Adryatyckie, o m. 6. na w. od Lanciano.

II

GUATIMALA, Gwatymala, znaczna Prow. Ameryki połu. w Hiszp. nowey, rozległa wzdłuż wycęcy nad m. 300. a wierz na m. 180. Obfituje w Kakao, którego tu używają za monetę. Ma innych 12. Prowincji pod sobą. Indyjanie będący pod Pau. Hiszp. są grubiańscy, Religii Katolickiej, no ktorey różne mieszają zabobony. Lubią bardzo tańce i upiające trunki. *Sant Jago de Guatimala* jest M. S.

GUATIMALA, wiel i bogate M. Amerykańskie w Hiszpanii nowey stoł. Prow. tego im. z Akademią i z Bisk. Wielki prowadzi handel na Kakao i inne produkta swojego kraju. dl 286. 5. sz. 14.

GUAXACA, Gwaxaka, Prow. Ameryki północney w Hiszpanii nowey. Jest bardzo żyzna, oboiliwie w pszenicę i żyto Indyjskie Kasją. Obfituje w szarłatne robaczki; ma wiele szczytów i srebrnych, iako i kryształowych. *Andequer* jest M. S.

GUAXACA, m. Amer. w Hiszpanii nowey w Prow. tego im. zbudowane jest w dolinie, o m. 30. na połu. ku z. od Antequery. Jest tu Bisk. i 2000. mieszkańców.

GUAYAQUIL *Gwayaquilum*, Gwaiakwil, M. Zatoka i port w Amer. połudn. w Peru, stoł. Prow. tego im. w Audyencyi należący do Quito, obronne dwoma fortecami. Grunt iej rodzi obficie Kakao-wy owoc, o m. 8. na w. od wypły Funy, 60. od Quito. Sz. połud. 2. dl. 300. 40.

GUBEN, *Guba*, piękne M. Niem. w Luzacyi niż nad rz. Niszą. i należy do domu *Saxe-Merseburg*. Oczyszczona jest Gósfryda. Kircha. Osiedle jest wiela fukiennikami i piwo warami. Jest o m. 10. na połud. od Frakfortu nad Odry, 25. na połu. ku w. od Drezna. dl. 32. 34. sz. 51. 55.

GUBER, Krolestwo w Afryce małe w Nigrycyi około Senegalii rzeki, która go przedziela na część wschodnią i zachodnią. Jest tu także

M. S. tegoż im.

GUBIO, lub *Eugubio*, *Eugubium*, M. Wł. w Xstwie Urbińska z Bisk. Leży o m. 14. na połud. od Urbinu, 7. od Peruzium, 35. na połu. od Rzymu. dl. 30. 5. sz. 43. 20.

GUCHEU, *Gucheum*, M. Chińskie handlowne pięte z miast głównych w Prow. Kwangsi nad rzeką *Ta*, która w tym miejscu zabiera z sobą rz. Teug, Yung, Pinglo i Pu. Są tu 2. kościoły poświęcone na cześć ludzi znakomitych. *Gucheu* ma 6. miast pod sobą. dl. 128. 16. sz. 24. 2.

GUDA, ob. Gonda.

GUE-DE-LAUNAY, Opac. Fr. Bened. fund. r. 1159. czyni 2500. liwr. niema zakonników, ale Opata tylko. Jest blisko Wibray.

GUEIDAN, ziemią Fr. w Prowancyi, zkąd znakomita familia Fr. wzięła nazwisko, a m. 5. na połu. ku w. od Aix.

GUEIHOEI, m. Chińskie, 4te z miast głównych Prow. Chonan, nad Gwiei. Do niego należy miast 6.

GUELDERN, *Geldria*, Gweldrya, *Geldern*, lub Geldrya, Prowincya Rzpłtey-Hollen. z tyt. Xstwa pierwsza z 7. prow. zjednoczonych. Dzieli się na właściwą Prow. i wyższą okolicę Geldryską. Zawiera 3. Hr. Nimegskie, Arnheimskie i Zut-fanii. Wyższa okolica Geldryi zawiera powiat Rürmontski, który posiadany jest od 3. różnych Panów. Krol Pruski posiada Geldrya miasto mocą traktatu Utrechtskiego. Dom Austr. Ruremondę i z iey okolicą, Rzpłta Hollender. Wenlo i Stewenswert.

GUELDRÉS, Geldrya, mocne M. Niderlandu w Xstwie tego im. Prožno go oblegali Hollendrzy r. 1637. 1639. i 1640. w pierwszym oblężeniu porażeni tu byli. Wzięte było od wojsk związkowych r. 1703. i utapione jest traktatem Utrechtskim Krolowi Prus. Francuzi opanowali go r. 1757. ale r. 1763. wypro-

wadzili ztąd swą załogę. Leży między bagnami nad r. Nierlą, o m. 4. od Renu, 4. na połu. ku w. od Wenlo. dl. 23. 56. sz. 51. 30.

GUEMUNDA, m. Niem. w Haffy wyż z grodem tego im. nad Woehrą, o m. 9. od Marpurga. Nał. do domu Darmstadtzkiego. Ob. Gemunda.

GUEPIE, *Guepia*, m. Fr. w Langwedocyi w Diec. Albeńskiej nad rz. *Biaur*, o m. 6. na połud. od *Villefranche*, z grodem i Kiszte-lania.

GUERANDA, m. Fr. w Brytanii w Hr. Nanteńskim. Zbogaca go handel soli białej, ktorey mu dostarczaią zupy solne będące wie-go okolicy. Jest o m. od morza, 16. na z. ku połud. od Nantes, 100. od Paryża. dl. 15. 13. sz. 47. 19.

GUERARD, m. Fr. m. 2. na z. od *Coulommiers*.

GUERBIGNY, m. Fr. w Pikkardyi m. 2. od Montdidier.

GUERCHE, lub *GUERCHÉ*, Gwerfz, m. Fr. w Turonii z zamkiem, w którym przemielżkiwała Agnieszka Sorel faworyta Karola VII. Jest nad rz. *Creuse*, m. 2. od Hay. Tegoż im. m. Fr. w Brytanii z Kollegiatą, o m. 7. na w. od Rennes.

GUERCHEVILLE, m. Fr. m. 2. na z. od Nemours.

GUERCHY, m. Fr. m. 2. od *Charité*. Inne tego im. z tyt. Margr. m. 3. od Antyziodoru.

GUERET, *Varatum*, Gweret, m. Fr. stoł. Marchii wyż. nad Gartampą. Oyczyzna Antoniego *Varillas*, m. 14. na połu. ku w. od Lemowiku, 63. od Paryża.

GUEVILLE, m. Fr. o mi-łę od Mantes.

GUESCAR, ob. Huefcar.

GUESCHARD, m. Fr. w Pikkardyi, m. 4. na z. od Dourlens.

GUETARIA, *Menosca*, m. Hiszp. w Prow. Gwipuskoa, z zamkiem i portem dobrym. Oyczyzna zł. żeglarza Sebestyana *Canot*, m.

6. na połu. od Tolosy. dl. 15. 12. sz. 43. 26.

GUETA, *Opta*, dawnem. Hiszpań. w Kastylii nowey. Alfons VI. Krol Kastylijski zdobył go r. 1080. Poddalo się było związkowym r. 1706. Jest m. 6. na połu. ku z. od *Cuenca*, 26. na w. od Madrytu. dl. 15. 36. sz. 40. 20.

GUEYROSSE, Baronía Fr. w Bearnie, o m. 4. od Dax.

GUJANA, *Guiana*, wielki kraj Ameryki połudn. między rzeką Amazonow i Orenoką, na w. Peru. Brzegi iey tylko prawie są znane. Srzodek kraju osiadły jest od wielkiej liczby dzikich rodaków, z których niektórzy mają gnieźdza na drzewach, iako ptacy gniazda. Francuzi posiadają iey część znaczną, którą zowią Francją Ekwinkocysalną, gdzie wiele dobyli gruntów nowych, przezco otrzymali handel, wylączywszy Negryczy-czyków, na wypisie Gorey i brzegach Afryki od Kapu zielonego, do rz. Kafamanki, r. 1777. 14. Wrze-sień, na lat 15. Do Holl. druga część należy. Ob. Surynam. Nie znają tu, tylko 2. pory roku lato i zimę, które tym się różnią, że w zimie padają deszcze, a lato na-zbyt suche bywa i trwa przez Lipiec, Wrzesień, Sierpień, Październik. Gorąco we dni jest zbyteczne, ale nocy dla wiatrow są dofyć chłodne; i lubo lato tak iest gorące, znośniejse iest jednak nad zimę dla wielkiej w czasie iey wilgoci powietrza. Cały kraj obfituje w trzcinę cukrowe. Zadnego zwierza indowitego nie ma.

GUIBRAI, ob. Falaise.

GUICHE, włość we Fr. od ktorey wzięła nazwisko znakomita familia Fr. o m. 2. od *Charolles*. Tegoż im. Opac. Fr. m. 2. od Błazy.

GUIENNE, *Aquitania*, Akwitania, lub Gwienna, największe Wielkorządztwo i Prowincya Franc. między górami Pyreneyjskimi, Nawarrą, Langwedocyą. Powiatem Le-

nowiceńskim, Angulemskim, Santonią, Arwernią i Oceanem. Rozciąga się wzdłuż na m. 90. wierz 30. Dzieli się na wyższą i niższą; w wyższej są: Pow. Kadurceński, Ruteneński, Armaniaceński, Konweneński, i Hr. Bigorreński; w niższej: Pow. Akwitański, Perigordzki, Agiński, Kondomeński, Bazateński, Landeński, Gaskonią właściwą, i ziemię Labour. M. S. tery Prow. jest Burdegala. Przyłączona była do Korony pod Karolem VII.

GUILFORD, *Guliofordum*, Gwiford, piękne M. Angiel. stol. Hrabstwa Surrey, nad Weyą. Oczyszczoną jest Roberta i Jerzego Abora. Wysła 2. Deput. na Parl. i jest o m. 10. na połud. ku w. od Londynu. dł. 17. 6. sz. 51. 10.

GUILLAIN, S. Guislain, *Gislenopolis*, Guillen, M. w Hanoi Austrii. Wzięte było od Francuzów r. 1678. Związki opanowali go r. 1708. i 1709. a Francuzi r. 1746. Leży w gruncie błotnistym nad rz. Hayną, broni miasta Mons przez swe śluzę, od którego jest o m. 2. na z. dł. 21. 29. sz. 50. 25.

GUILLAUME, forteca ob. Innerlochy.

S. GUILLAUME-DU-DESERT, Opac. Bened. m. 5. na w. od Lodowy, czyni 4500. liwr.

GUILLAUMES, m. Fr. w Prowancji nad rz. Var, o m. 4. na połud. ku w. od Kolmarn. Ustąpiło było Krolowi Sardynii traktatem r. 1760.

GUILLESTRE, *Gallita*, m. Fr. i zamek w Delfinacie w górach Alpach, m. 3. na w. od Embranu. Xzeta Eugeni zdobył go r. 1692.

GUILLOTIERE, przedmieście Lugdunu za Rodanem.

GUIMARAENS, *Vimaranum*, Gwimaran, piękne, dawne, mocne i znaczne M. Portugal. w Prow. *Entre Minho & Duero*. Zdobę go wspaniałe budowle publiczne. Alfons I. Krol Portug. Emmanuel i

Augustyn Barbosa, Damazus I. Papież byli rodem. Leży o m. 4. na połud. ku w. od Bragi, 11. na połud. ku w. od Porto, 16. od Lamego, 66. od Lizbony. dł. 9. 46. sz. 41. 25.

GUIMENEE, m. Fr. w Brytanii z tyt. Xstwa, m. 10. na połud. ku z. od Vannes.

GUINEGASTE, wieś przy *Therouenne*, we Fr. gdzie Francuzi r. 1479. i 1513. ponieśli klęskę.

GUINCAMP, m. Fr. w Brytanii, o m. 5. od S. Brieux.

GUIOLLE, m. Fr. w Pow. Ruteneńskim na pograniczu Arwernii przy górach tegoż im. m. 2. od *Aubrac*.

GUIPUSCOA, Gwipuskoa, mały Powiat Biskaj w Hiszp. obfituje we wszystko prócz pszenicy. Tołosa jest jego M. S.

GUISCARD, dawniej *Magny*, *Guiscardum* *Maginacum*, m. Fr. z tyt. Margrabstwa, m. 2. na połud. od Noyony, 2. od Ham.

GUISE, *Guisia*, Gwizya, m. Fr. w Pikardii z zamkiem bardzo mocnym. i z tyt. Xstwa Parostwa. Hiszpani oblegali go bez skutku r. 1650. Leży nad rz. *Oise*, o m. 6. na połud. ku w. od S. *Quentin*, 10. od Kameraku, 38. od Paryża. dł. 21. 17. sz. 49. 53. Tegoż im. wieś Fr. nad Mosellą z tyt. Xstwa m. 3. od Nancy.

GUISTRES, m. Fr. w Diecie Burdegalskiej z Opac. Bened. które czyni 3500. liwr. o milę od *Contras* nad Illą.

GULETTA, znaczna forteca w Afryce na brzegach Barbary w Krol. Tunetańskim, fl. Korsarz Barbarossa opanował ją r. 1535. Karol V. dobył ię szturmem r. 1536. ale nakoniec Selim II. uczynił się ię Panem r. 1574. jest o m. 10. na połud. od Tunetu, 150. na w. od Algeru. dł. 22. 25. sz. 37. 10.

GULZOW, m. Niem. w Pomeranii dalszej, w Xstwie Kamińskim.

GUMPENBERG, włość Bawaryi wyż. należąca do Baronów

tegoż im. w Regencyi i Munińskiey.

GUMPOLTS-KIRCHEN, M. Niem. w Austrii niż. w dystrykcie Wiedeńskim. Okolica iego najlepsza w Austrii całe wydaie wi-na.

GUNDELFINGEN, *Gundelfinga*, m. Niem. w Szwabii z zamkiem dawnym spustoszałym w Xstwie Furstemburskim. Jest o m. 16. na połud. ku w. od Dutlingi. Imienia tegoż m. Niem. w Xstwie Neuburskim przy uściu Brentzi w Dunaj między Ulmą i Donawertem.

GUNDELSHEIM, m. Niem. w Szwabii nad Nekrą. Ma zamek na jednej górze zwany Horrek, o m. 14. na w. od Heidelbergi.

GUNTERSBLUM, m. Niem. w Cyr. Renu wyż. w Hr. Linangeńskim, m. 2. od Oppenheimu.

GUNTZBURG, m. Niem. w Cyr. Szwabii, stol. Margr. Burgawii z pięknym zamkiem. Wzięte było od Bawarczyków, r. 1744. ale roku następującego powrocone zostało. Leży nad zbiegiem rz. Guntzy z Dunaiem, m. 2. na z. od Burgawii, 2. od Ulmy.

GUNTZEN-HAUSEN, m. Niem. w Margr. Anspachskim w Frankonii nad rz. Altmulą, blisko lasu, m. 2. od Weiffsburga.

GURCK, *Gurcum*, piękne M. Niem. w Karynthii niż. z Bisk. Suffr. Salisburskiego. Leży nad rz. Gurką, m. 10. na połud. od Klagenfurtu, 22. od Salisburga. dł. 31. 50. sz. 47. 10.

GURGISTAN, ob. Georgia.

GURIEL, *Guria*, Prow. Azjatycka w Mingrelji, gran. na połud. z Imeretą, na w. z Kaukazem, na z. z morzem czarnym, na połud. z Turcyą. Jest pod pan. Krola Chreścianina holdowniczego Sultanowi. Mieszkańcy tychże są obywatelami Mingreljan.

GURMENCON, m. Fr. o milę od Olerony.

GUSTOWBURG, ob. Mo-guncya.

GUSTROW, *Gustrovium*, zna-

czne M. Niem. w Saxonii niż. w Xstwie Meklemburskim, z zamkiem wspaniałym, gdzie Xzeta Meklemburcy pospolicie przemierzają. Obywatela są Religii Luter. Leży o m. 5. od Rostoku, 11. na w. od Wismaru, 14. od Szwerjy.

GUTTENBERG, m. Fr. w Alfacji niż. w Wielkorządztwie Strazburskim, o milę od Weiffsburga, 3. od Landau. Należy do Xzeta Bipotyńskich.

GUTTENSTEIN, m. Niem. w Austrii niż. w Dystrykcie Wiedeńskim, ozdobne zamkiem i Kłasztorem. Fryderyk Austriacki tu umarł r. 1330. Tegoż jest im. m. w Karynthii i należy do Hrabów *de Guttenstein*, o m. 3. na połud. ku w. od Lawamundy.

GUTTENZELL, Opac. Niem. które bezszrednie zależy od Rzeszy Niem. fund. około r. 1330. o milę od Ulmy, 2. od Memmingi nad Rottą. Jest Cyferek, których tu Xieni jest Xieżną Imperii.

GUTTERBORK, ob. Jutterbork.

GUTTSTADT, m. Pruskie w Xstwie Warmińskim nad rz. Allą zbudowane r. 1323. od Heilsberga ku połud. m. 4.

GUTZKOW, m. i Hrabstwo Niem. w Pomeranii bliższej. Należy do Szweyji. Jest nad Pœenną, od Wolgatu m. 4. od Gustrowa 20.

GUYER, rz. Franc. w Delfinacie, która oddziela Francją od Sabaudyi i wpada w Rodan o m. 2. od *Pont-beau-voisin*. Robi się z 2. potoków, z których ma jedno źródło swe przy wsi *S. Pierre*, i podług traktatu r. 1760. rozgranicza Sabaudyą od Delfinatu; Krol Sardyński zrzekł się swych pretenzyi do drugiego potoku, i do wielkiej Kartuzyi.

GUZARATA, Prow. Państwa Mogolskiego w Indostanie. Jest na podziw żywna i wielkich dochodów. Ekbas wielki Mogol uczynił się ię Panem r. 1565. Amadobab jest M. S.

GWADALUPA, Gwadalkwir, Gwatymala &c. ob. Guadelupa, Guadaluivir, Guatymala &c.

GWALATA, *Gualata*, Krol. Afrykańskie w Nigrycy między rz. Senegalią, palmem g6r, rz. S. Antoniego i Ludayami. Mieszkańcy tego Krol. zwani są Benayami. Są dzicy, ale z przyrodzenia dobrzy. Wich Kraiu znajduje się jedno miasto zwane *Gauben*, lub Haben.

GWALOR, *Galeora*, wielkie i mocne M. w Indostanie, kol. Prow. tegoż im. z fortecą dobrą, m. 20. na połud. od Agry. dl. 87. fz. 25-45.

GWEBROWIE, ob. Gaunowie.

GWEMUNDA, ob. Guemunda.

GWINEA, *la Guinée*, *Guinea*, Wielki Kray Afryki, graniczy z Nigrycyą, Abisynią i Kastreryą. Nieznane jego są tylko brzegi do m. 120. w głąb Kraiu za pomocą rzek.

Dzieli się na niższą Gwineę, czyli Kongo, i wyż. która zawiera Malagwetę, czyli Pomorze pieprzowe, Pomorze sionowe, złote, Krolestwo Judańskie, Ardreńskie i Benińskie. Powietrze tu jest niezdrowe i Nigryczykowie Gwinejczy nie żyją nad lat 50. Jest tu pewny gatunek robaków, które wplatając się w nogi ludzkie zagryzają ich żywych. Obywateli wylani są na lubieżność, w przeistawianiu z niewiastami zbytkujący, gnuśni, chytry, lubiący trunki, zdołają złote ramiona i kolana łańcuchami złotemi, kością sionową, koralami &c. Są bałwochwalczy. Owce Gwinejskie mają włosy zamiast wełny, a ludzie przeciwnie wełnę zamiast włosów. Gwinea wydaje pieprz, cukier, ryż, łęczmień, rzadkie owoce; obfituje w kość sionową, proszek złoty, skóry, bursztyn, &c. Pierwsi Franc. odkryli ją r. 1364. pod Karolem V. i uczęszczali tu sami dłużej nad lat 60. nim innym Europejczykom była znana. Na początku wieku 15go tu słowy Portugalczycy wnieśli handel, i anaczną zjad wyprowadzali

bogactwa. Po r. 1604. Hollendrzy i Anglicy cały prawie opanowali handel. Brandeburczycy jednak i Duńczykowie mają tu swe składy kupieckie. Benin jest M. S.

GWINEA nowa, *la nouvelle Guinée*, Wielka wyspa na Oceanie wschodnim, na w. wysp Moluckich. Zwaną jest ziemią *Popus*. Leży na połud. i blisko Ekwatora. dl. 140. do 170. Kray jest żyzny i mieszkany od ludzi dzikich.

GY, m. Fr. w Fraszkońcie, gdzie Arcy Biskupi Bezanonscy mają piękny zamek, o m. 3. na w. od Gray, o 5. na półn. od Bezanonu.

GYE, m. Fr. w Szampanii nad Sekwaną o m. 6. na połud. ku z. od Baru nad Albą.

H.

HAAG, m. w Bawarii wyż. w Regencyi Monachu, blisko rz. Inny. Cesarz odebrał go jako lenność Cesarstwa, po śmierci ostatniego Elekt. Bawarskiego r. 1778. m. 10. na w. od Monachu.

HABAR, dawne m. Perskie na trakcie z Sultanii do Komu w Prow. Irak-Agemi. dl. 67. fz. 36. 12.

HABELSWERTH, m. w Hr. Glackim, o 3. m. od Glatzu nad Neysą.

HABSBURG, lub *Habsburg*, *Habsburgum*, dawny zamek Szwajcarski w Argowii niż. w Kantonie Berneńskim, o m. 1. od Lentzburga. Był on rezydencją Hrabstwa Habsburskich, od których pochodził Dom Austr. Rodolf Habsburski, będąc obrany Cesarzem r. 1273. był początkiem tego sławnego Domu. dl. 25. 45. fz. 47. 22.

HACHEBERG, ob. Hocheberg.

HACQUEVILLE, m. Fr. w Normandii, o 2. m. od Gisors, 2. od Anselu.

HACZAC, *Sarmisla wallis*, Kraina w Xstwie Siedmiogrodzkiem

na Granicach Wołoskich z tytułem Hrabstwa.

HADAMAR, *Hadamarium*, Hrabstwo i m. nowo zbudowane w Weterawii połud. Należy do Domu Nassau-Dietz. Jest tam Kollegium i piękny zamek blisko rz. Elfy, o m. 9. od Moguncyi, 6. od Koblentzu. dl. 25. 41. fz. 50. 21.

HADDINGTON, *Hadina*, m. Szkocyi połud. w Lotyanie. Wyshła 1. Dep. na Parl. o m. 5. od Edynburga. dl. 15. 6. fz. 56. 10.

HADELLE, lub *HADELLAND*, *Hadelia*, Kraina Niem. na półn. Kraiu Bremeńskiego niedaleko Elby. Ma 6. m. wzdłuż a 4. wizerz. Zamyka w sobie m. Aterndorf, i 12. Parafii Protestantckich. Należy do Domu Hannoverckiego, iako lenność Cesarstwa.

HADEQUIS, m. Afryk. w Kr. Marokańskim, w Prow. Hea. Portug. szturmem go wzięli r. 1514. i uwięzili ztamtąd naysiękniejsze niewolnice.

HADERSLEBEN, *Hadersleben*, m. i znaczny Pow. Duński, w Xstwie Slezwickim z dobrą cyradellą, o m. 9. na w. od Ripen, 14. na półn. od Slezwiku. dl. 27. 10. fz. 55. 24.

HADHRAMUT, *Hadramutum*, m. Azyatyckie i Prow. Arabii szczytliwej nad Oceanem. dl. 67. 8. fz. 14. 40.

HADMERSLEBEN, m. Niem. z Grodem nad Bodrą w Xstwie Magdeburgkim, o m. 8. na z. od Magdeburga. Należy do Kapituły Magdeburgkiej.

HADMERSLEBEN, Klasztor Mnichów Katol. w Xstwie Halbersztadckim, o 4. m. na w. od Halbersztadu, ob. Hammersleben.

HADONVILLIERS, ob. Craon.

HADZIACZ, m. w Wei. Kiowski. Moskiewskim, nad rz. Płczolą blisko uścia Hrony od Rumnego na półn. m. Ukraińskich z. 4. Kommissją tu miała pod Ja-

nem Kazimierzem. Dzierżawa Hadziacza r. 1661. oddana była Chmielnickiemu.

HAESBRUCK, ob. Hazebruck.

HAGA, *Haga comitis*, *Haye*, M. wspaniałe w Hollandyi stolica rządu Rzeczypospolitej, rezydencya Stanow Generalnych Prowincyi zjednoczonych, Ministrów i Posłów zagranicznych. Lubo nie ma miejsca pomiędzy miastami Hollenderskimi, można go jednak porównać z naysiękniejszymi miastami w Europie, przez swoją wielkość, liczbę i piękność swych Pałaców i ulic, swe mile miejsca do publicznych przechadzek, i swoy wielki handel. nadewszystko Xiążek. Oyczyną jest Fryderyka Ruyfch. Jakuba Goelius, Huigheneta, Jana Sekonda, i Wilhelma III. Krola Angiel. Xiążęcia d'Orange. Leży o m. 1. od morza, 1. na półn. ku z. od Delftu, 3. na połud. ku z. od Leidy, 5. na półn. ku z. od Roterdamu, 12. na połud. ku z. od Amsterdamu, 75. na półn. ku w. od Paryża. dl. 21. 45. fz. 52. 4.

HAGEMAN, ob. Hagetman.

HAGENAU, m. Niem. w cyr. Saxonii niż. w Hr. Szweyńskim, o m. 11. na połud. ku z. od Szweyrynu.

HAGENBACH, m. Niem. w Palatynacie niż. z zamkiem nad Renem, o m. 5. niżej Filipsburga.

HAGEMAN, lub *HAGETMAN*, m. Fr. w Gaskonii nad rz. *Lous*, m. 3. na połud. od S. Seweryna. Okolice jego obfitują w wyborne wino i zwierzyne.

HAGIAR, m. Azyatyckie w Arabii, w Prow. Hagias, o m. 35. na półn. od Medyny. dl. 57. 50. fz. 25. 40.

HAGIAS, Prow. Azyatycka w Arabii, graniczy na z. z morzem czerwonym, na półn. z Arabią skalistą na w. z Theamą.

HAGUE, mały Powiat Fr. na półn. rz. Diyetty i Diellety, kto-

rego miejscem głównym jest Cherburg. Jest Kap tegoż imienia, tegoż mieścić nie trzeba, z Kapem *de la Houque*.

HAGUENAU, *Hagenovia*, m. i grod Fr. w Alzacy w wielkorządztwie Strazburskim, niegdys było Cesar. Zdobyli go byli Franc. r. 1673. *Montecuculli* ztąd od oblężenia odstąpić był przymuszony, r. 1675. Opanowały go wojska Cesar. r. 1702. Franc. zaś r. 1703. i znowu Cesar. r. 1704. i 1705. po którym wzięciu Xżę Ludwik *de Bade* poraził Franc. którzy miasto odebrali r. 1706. Jest nad Motterą, która go dzieli na 2. części i blisko lasa tegoż im. o m. 5. na półn. od Strazburga, 6. na z. od Bady, 10. od Landau, 102. od Paryża. dł. 25. 27. sz. 48. 48.

HAIGERLOCH, m. i Hr. Niem. w Szwabii. Należy do Domu Xżat *Hohenzollern Sigmaringen*, o m. 7. na półd. ku w. od Tubingi.

HAILBRUN, lub HEILBRONN, *Alisum*, piękne, mocne wolne M. Cesarzkie w Szwabii. Wzięte było od Szwedów, r. 1631. od Cef. r. 1634. a od Franc. 1680. Wokolicy jego znajdują się wody mineralne. Jest w położeniu bardzo dobrym nad Nekre, na której tu jest most piękny kamienny, o 10. m. na półn. ku w. od Stutgardy, 12. od Heidelbergi, 12. na w. od Filipsburga, 28. od Strazburga. Mieszkańcy wyjęci są od Prawa Kadukowego we Fr. r. 1770. dł. 27. 50. sz. 49. 10.

HAIMBURG, *Comagenum Haimburgum*, dawne m. Niem. w Austr. niż. zdobyte od Macieja Korwina Krol. Węgierskiego, r. 1482. Leży nad lewym brzegiem Dunaju, o m. 4. od Presburga, 10. na w. od Wiednia. dł. 35. 10. sz. 48. 10.

HAIN, Hayn, piękne m. Niemiec. w Saxonii wyż. w Cyr. Miśni. Od Huffytow, r. 1429. zruynowane było. Ztąd był rodem fl. Jan zwany *ab Indagine*. Leży nad Rederą o m. 5. na półn. ku z. od Dre-

zna, 4. na półn. ku w. od Miśni dł. 31. 18. sz. 51. 20.

HAIN, m. Szląskie w Xstwie Lignitzkim, o m. 4. na półn. ku z. od Lignitz. dł. 33. 49. sz. 51. 10. HAINAN, *Haina*, znaczna wyspa na półn. Gofu Kochinchinśkiego ua półd. Prowincyi *Quanton*, od której jest na m. 8. Obfituje w wszystkie potrzeby życia. Bogata jest obfiliwie potowem wielorybow i perel. Należy do Chinczykow. Wśrodku kraju mieszka naród niepodległy. Kintcheow jest M. S. dł. 125. 30. -- 120. sz. 18. -- 20.

HAINAUT, *Hannonia*, prow. win. Niderlandu nazwana od rz. Hayny, która ją przez sam środek przerywa; położona między Flandryą, Pikardya, pow. Kambrezyjskim, Namur, Bisk. Leodyjskim i Brabancyą. Dzieli się na Hannonią Austr. której M. S. Mons i Franc. w której jest *Vincennes*. Klimat tego kraju zimne, dżdżyste, z przyczyny przyległych gór Ardenńskich. HAINE, lub HAINA, rz. w Hannonii, żeglowna od Mons aż do *Condé*. Służy czynią ją spławną. Bierze swój początek u *Binche*, wpada w *Escar*, czyli Skaldę przy *Condé*.

HAK, termin Pol. Geograficzny znaczący górę na morzu lub rzecze żeglowney z piasku wyfypaną. Po Niem. *Bank*, po Fr. *Banc de Sable*.

HALA, ob. Halla.

HALABAS, m. Az. w Indostanie, stołeczne Prow. tegoż im. nad Gangiem pod pan. Mogola, o m. 5. na w. od Agryi. dł. 100. 35. sz. 28. 30.

HALBAU, m. Niem. w Lużacyi na pograniczu Szląskim.

HALBERSTADT, *Halberstadtum*, piękne M. Niem. w Cyr. Saxonii niż. dawniej stol. Bisk. o broconego na Xstwo traktatem Westfalskim. Xstwo to leży nad rz. Bodą, między X. Brunświckim i Magdeburkim i Xstwem Anhaltyskim.

skim. Ma 16. m. wzdłuż a 12. w szerz, należy do Krola Pruskiego. Miasto leży w miłym położeniu nad rz. Holtzem, o 13. m. od Brunświku, 11. od Magdeburga, 12. od Mansfelda. Zostawiono tam tylko Kapitułę złożoną z 20. Kanoników, z których jedni są Religii Luterskiej, drudzy Katolickiej, inni naostatek Kalwińskiej. Katedralny kościół jest bardzo wspaniały. W mieście znajdują się dwa klasztory Panien, dwa Opactwa i trzecie za miastem. dł. 29. 4. sz. 52. 6.

HALDE, m. Norwegii w wielkorządztwie Aggerhuskim.

HALDENSLEBEN, albo HALBERSLEBEN, m. Niem. w Xstwie Magdeburkim nad rz. Olmą, o 7. m. od Magdeburga. Wiele tam Hugobotów Franc. znajdują się osiadłych.

HALDENSTEIN, Baronja Szwajcarka wolna i niepodległa z pięknym i mocnym zamkiem przy Koirze. Wykawiony on był r. 1547. przez Jana Jakuba *de Chatillon* Poła Franc.

HALEN, *Hala*, m. w Niderlandzie w Brabancyi Austr. nad Getą o 5. m. od *Lovanium*, dł. 22. 42. sz. 50. 58.

HALICZ, *Halicia*, znaczne M. przed oderwaniem jego od Pol. stol. ziemi Halickiej w Wojs. Ruśkim, teraz stol. Cyркуlu tego im. w Krol. Galicyi, które od niego ma nazwisko, niegdys zaś stolica Krol. Halickiego, jest obmurowane z murem, miało dawniej Katedrę Arcybisk. Lwowskiego do r. 1416. Bogacił go handel wiel. na Ruś i sol warzona. Jest nad Dnieprem, od Lwowa m. 16. od Stanisławowa 4. od Kołomyi 10. dł. 43. 35. sz. 49. 20. Krol. Halickie fund. r. 1208. miało 190 Krola Kolomana syna Jerzeja Krola Węgier, po nim Daniel Romanowicz syn Romana Xcia Ruś Czerw. Ostatni był Leo syn Daniela, na którym pod Leszkiem VI. Krol. Pol. ustało Halickie Krol.

Tom I.

z Ruśią całą będąc przyłączone do Korony Pol. Przywłaszczali go sobie nieraz Krolowie Węgierscy i w tytułach swych dokładali *Galicia* i *Lodomeria*, lubo Ludwik Krol Węgierski i Pol. rzekł się swego wielkiego do niego prawa, r. 1349. które zrzeczenie się Krola Węgierskiego potwierdzone kilkakrotnie było: wtych czasach Jozef II. Cesarz odezwał się z swemi pretensyami r. 1772. i gdy Rosya i Krol Pruski niektóre Pol. Prow. odywali, on Xstwa Oświęcimskie i Zatorskie, Spisz z znacznemi Wództwami Krakowskiego i Sandomirskiego częściami, tudzież całe Wojs. Ruśkie oprócz ziemi Chełmskiej, Beliskie całe i część Podola i Wołyń wojskiem swoim zagarnął, a oderwane części Krolestwami Galicyi i Lodomerii się dziś zowią i podzielone na 6. Cyркуłów, Lwowski, Halicki, Samborski, Belzki, Pilźński i Wielicki; te znowu na swe się dzielą dystrykta mające swych dyrektorów. Naywyższy zaś ich Gubernator i sąd jest we Lwowie z appellacją do Wiednia. Halicki Cyr. dzieli się na 4. dystrykty: Halicki, Zaleszczycki, Tyzmienicki i Kolomyjski.

HALL, włość w wyż. Austrii w powiecie Traun, fl. przez swe łżnie.

HALLANCOURT, m. Fr. w Pikardyi, o 3. m. na półd. ku w. od Abewilli, 5. od Amiens.

HALLAND, *Hollandia*, kraj na Szwedzka w Prow. Schoonii. Leży nad morzem Duńskim. Należy do Szwedów od r. 1645.

HALLA, *Hala*, m. w Tyrolu przy Insprucku, z starym zamkiem, kolegium i seminarium. Białą tam bardzo piękną monetę. O dwie m. ztamtąd znajdują się bogate szuby solne. Sol tam tak jest biała i przeczysła, jak nayprzedniejszy kryształ.

HALLA, *Hala*, m. z obalonymi Fortyfikacyami w Hannonii

Kk

Anstr. Kościół N. P. do którego lud zewsząd bardzo często uczęszcza, zawiera w sobie niezmiernie bogactwa. Złupiony był przez Franc. r. 1693. Leży nad rz. Seną o 10. m. od Mons, 3. od Bruxelli. dł. 21. 50. sz. 50. 44.

HALLA, *Hala Magdeburgica*, albo *Hala Saxorum*, piękne mocne i znaczne miasto Niem. w wyż. Saxonii w Xstwie Magdeburgskim z fl. Akademią fundowaną, r. 1694. i warzeniem soli. Znajduje się tam ogród piękny, zamek i Krolewskie fabryki iedwabiu. Na jednym z przedmieściow, nazwanym Glaucha, jest fl. dom sierot fundo. przez Augusta Hermana Francke, r. 1698. Szkoły nazwane *Padagogium*, i dom dla niewiaśc nazwany *Gynaeceum*. Jest tam także Gimnazjum Krol. dla Kalwinow i Opactwo sekularyzowane dla dam szlacheńskich Religii Luterskiej. Należy do Krola Pruskiego. Jest oyczyną Baltazara Brunnera, Jędrzeia Bachmana i Pawła Hermana. Leży na pięknej równinie nad Saalą, o 6. m. na półn. ku z. od Lipska, 12. na połud. ku z. od Wittembergi, 16. na półd. ku w. od Magdeburga. dł. 30. 8. sz. 51. 36.

HALLA, albo HALL, *Hala Svevorum*, M. wolne Cesar. Niem. w Szwabii, z szwabami żołnemi nad rz. Kocherą, między skałami i gorami. Leży o 11. m. od Hailbrony, 15. od Stutgardy. dł. 28. 25. sz. 49. 6. Obywatele są religii Luterskiej, uwolnieni byli od prawa Kadukowego we Franc. r. 1770.

HALLEIN, *Hahola*, m. w Bisk. Salzburkim. Leży nad Saalą o 4. m. od Salzburga między górami, w których szczyty folce zbogacające kray i miasto, znajdują się. dł. 30. 50. sz. 47. 33.

HALLENSLEBEN, Opac. Mniszek religii Katolickiej zakonu Cyterfow w Xstwie Magdeburgskim, fund. przez Hr. Gerona, r. 965. przy Haldensleben.

HALLIFAX, m. w Akadyli w Ameryce Ang. z portem przedtym *Cheboulton*, zwanym, o 28. m. od Annapolu.

HALLIFAX, *Olicana*, m. znaczne Ang. w Yorkshirze fl. przez swe rękodziela wełniane Leży o 50. m. na półn. ku z. od Londynu, 8. od Yorku. dł. 15. 50. sz. 53. 38.

HALLUIN, imię to dane było wraz z Xstwem Parostwem Magnelesowi miasteczku leżącemu o 4. m. od Montdidier.

HALPO, Halapo, *Halapum*, m. znaczne Amer. w nowey Hiszp. nad rz. Tabasco, o 9. m. od Estapo.

HALS, m. i Hr. przy Passau, które Cesarz odebrał jako Lenność Cesarstwa r. 1778. po śmierci ostatniego Elekt. Bawarskiego.

HALSBRUCK, m. o 1. m. od Freybergi w Misnii w Cyrkule Ertzgeburgskim.

HALIEREN, albo HALIERN, m. Niem. w Bisk. Munsterskim. Leży nad rz. Lippą, o 11. m. od Munsteru. dł. 23. 52. sz. 51. 42.

HALVA, *Halva*, m. Affr. w Krol. Fezańskim, o 3. m. od Fezu, nad rz. Cebu. dł. 13. 40. sz. 33. 30.

HALY, m. Azyatyckie w Arabii szczęśliwey. dł. 60. sz. 19. 40.

HAM, *Hammona*, małe ale mocne M. Niem. stol. Hr. Marck nad Lippą, należy do Krola Pruskiego. Wyśmienite tam szynki i dobre piwo robią. Leży o 9. m. od Munsteru, 22. od Kolonii. dł. 25. 28. sz. 51. 42.

HAM, *Hamus*, m. Franc. w Pikardyi nad Sommą, Hiszp. dobył go pobatali S. Wawrzeńca r. 1557. Jest to oyczyna *Pana de Vaudé*. Leży o 4. m. od Noyony, a 26. na półn. od Paryża. dł. 20. 44. 16". sz. 49. 44' 58". Jest tam Opactwo męszczyzn zakonu S. Benedykta pod tytułem N. P. fundo. r. 1108. które czyni 15000. liwr.

HAM, m. Artczyi, w którym jest

Opac. zakonu Benedyktyńskiego pod tyt. S. Salwadora, o 1. m. na półd. od Aire, ob. Hem.

HAMA, *Hamet Epiphancia*, dawne m. Syrii nad Orontą, o 30. m. od Trypolu, 40. na półn. ku w. od Damaszku. Znajduje się tam mocny zamek; miasto zaś jest stolicą Biskupa Jakobitow.

HAMADAN, ob. Amadan.

HAMAMET, m. Afryk. Barbaryi, nad Golfem tegoż im. Leży o 17. m. na półd. ku z. od Tunetu. dł. 28. 50. sz. 36. 35.

HAMAR, *Hammaria*, m. w Norwegii w Wielkorządztwie Aggerhus. Biskupstwo jego przyłączone było do Bisk. w Anflo, od którego na 24. mil jest oddalone. dł. 28. 40. sz. 60. 30.

HAMBERS, m. Fr. w Dyec. Maus, o 4. m. od Majenny.

HAMBURG, *Hamburgum*, *Harmonia*, wielkie, piękne, mocne i bogate M. Cesar. Anzeatyckie Niem. w Cyr. niż. Saxonii w Xstwie Holztyńskim, do którego wcale nie należy, jest bowiem niepodległe. Było fundowane przez Karola W. przedtym było Arcybisk. Ma senat złożony z czterech Woytow, z 20. raycow, z których dziesięciu jest literatów a dziesięciu kupcow, z trzech Syndykow i jednego sekretarza. Miasto i Kapituła złożona z 12. Kanonikow, jest wyznania Aufzburkiego r. 1769. Mieszkańcy uwolnieni byli od prawa Kadukowego we Fr. dnia 27. Maia r. 1768. Xiążęta Holztyńscy zawarli traktat z tym miastem, mocą którego odstąpili swych praw, które mieli do niego. Ztąd poszło, iż wolny głos i miejsce na Seymie Ratysbofkim było mu nazad przyznane. Oyczyna one jest Gvernera Rolfincka i Geverharta Elmenhorst. W korzystnym jest położeniu nad brzegiem półn. Elby i nad Alsterą. Leży o 14. m. od Luneburgu, 35. od Lubeki, 24. od Slezwiku, 22. od Bremy 175. od Wiednia. dł.

27. 28. sz. 53. 43. Zamek *Stella*, Gwiazda, który od niego leży na wystrzelenie z armaty, służy mu za przedmurze.

HAMBYE, m. Fr. w Normandyi w Dyec. *Coutances*, z dobrym zamkiem i Opac. Bened. fund. r. 1145. które czyni do roku 4500. liwrow. Leży o 3. m. od Coutances.

HAMELBURG, *Hamelburgum*, m. Niem. w Frakonii w powiecie Fuldeńskim nad rz. Saalą. Jest Oyczyną Jana Frobenia Drukarza. Leży o 10. m. od Fuldy, 8. od Wurtzburga. dł. 27. 36. sz. 50. 10.

HAMELEN, albo HAMELN, *Hamela*, m. mocne Niem. w niż. Saxonii na granicach Xstwa Brunświckiego, którego te miasto jest Kluczem. Wniłym leży położeniu, przy zbiegu rzek Hamelu z Wezerą, o 9. m. od Hannoveru, 16. od Paderborny, 17. od Brunświku. Cesarcy byli zbici u Hamelenu r. 1633. Fr. go opanowali r. 1757. dł. 27. 10. sz. 52. 17. ob. Hattenbeck.

HAMES, Baronia w Hr. Gwines o 2. m. od Kaletu.

HAMERSZTYN, *Hammerstein*, M. Pruskie w Woi. Pomorskim na pograniczu Pomeranii z Starost. oddanym dawniej w dziedzictwo Domowi Unruhow. Leży wśród gór i lasow obłężnych od Czluchowa na z. m. 9.

HAMHUS, forteca Niem. w Dythmarsyi. Wzłym jest stanie, należy do Xiążęcia Holztyńskiego.

HAMILTON, *Hamiltonium*, m. w Szkocyi półd. jedno z nayszczyniejszych w Prow. Kłidestalii, z tyt. Xstwa, z wspaniałym pałacem i pięknym zwierzyńcem. Leży o 3. m. od Glaszowa, 12. od Edymburga, 100. od Londynu. sz. 55. 12. dł. 13. 45.

HAMIZ-METAGARA, m. Affr. w Barbaryi w Krol. Fezańskim, fl. przez swe piękne ogrody.

HAMERSLEBEN, bogaty

klasztór zakonników katolickich w Xstwie Halberstadtz kim. Leży o 4. m. na półn. od Halberstadtz, ob. Hadmerfleben.

HAMMIRSZTEIN, albo **HERMENSTEIN**, lub **Ehrenbreitstein**, *Eriheriti Saxum*, Woytostwo i zamek Niem. nad Renem, naprzeciwko Koblenzu w Elektorstwie Trewirskim. dł. 25. 28. sz. 50. 30.

HAMONT, *Hamontium*, m. Niem. w Cyr. Westfalskim w Bisk. Leodyskim nad rz. Moockera Heida, o 12. m. od Mastrychu. dł. 23. 16. sz. 51. 17.

HAMPSHIRE nowa, Prow. rowey Anglii. Leży najbliżej półn. Ma nową Szkocją na półn. morze północne na w. Massachusetts na półn. na z. dzikie narody. Jest ona jedna z Prowincyi trzynastu zjednoczonych, ob. Prowincje zjednoczone, Pensylwania, Hamhire.

HAMPTON-COURT, *Hampton-Curia*, m. Ang. z domem Krol. upięknionym przez Wilhelma III, który uchodzi za najpiękniejszy Pałac w Anglii. Leży w Midlesex nad Tamizą, o 4. m. na półn. ku w. od Londynu. dł. 17. 15. sz. 51. 26.

HAN, ob. Franquemont.

HANAU, *Hanovia*, piękne i dosyć obronne m. i Hr. Niem. w cyr. wyż. Renu w Weterawii. Leży na obszernej równinie nad rz. Kunt przy Menie, o 6. m. od Frankforta, 6. od Darmstadu. dł. 26. 35. sz. 49. 58. Hrabstwo Hanau jedno z najbogatszych w Niem. graniczy z Hr. Hsenburg, Opac. Fuldeńskim, Hr. Reineck i Arcy Bisk. Mogunckim. Zawiera w sobie 17. Woytostw i należy do Xcia Hesse-Kasselckiego.

HANAU, Hrabstwo składające się z trzech Powiatów Alsfacy. Nosi to imię, ponieważ należało do Domu Hanau. Haguenau jest M. S.

HANCHES, m. Fr. w *Beauce*, w Dec. i o 4. m. od Chartres.

HANCHEU, *Hancheum*, m. Chińskie trzecie miasto Prow. Xenfi nad rz. Han. Ma pod swoim rządem miast 16. dł. 125. 15. sz. 34. 20.

HANCHEU, *Hancheum*, wielkie M. Chińskie, pierwsze miasto Prow. Chekiang nad rz. Cien-tang, w miejscu błotnistym, które jest podzielone na kilka kanałów; wszystkie są sławne. Mnóstwo tam mostów bardzo wysokich znajduje się. W środku miasta jest wysoka góra, na wierzchu której jest Klepsydra godzinny oznaczająca. dł. 31. 6. sz. 30. 27.

HANGEST, m. Fr. Leży o 2. m. od Montdidier. Drugie tegoż nazwiska leży o 3. m. od Amiens.

HANNAQUES, ob. Neblich.

HANNONVILLE, m. w Xięstwie Barskim, o 5. m. od Metz.

HANNUYE, *Hannuium*, m. w Brabancyi Austr. o 4. m. od Tyllemontu, 6. od Lowanium. dł. 22. 45. sz. 50. 40.

HANOWER, albo *HANOWRIA Hanovera*, piękne i mocne M. Niem. z zamkiem w cyrkule niż. Saxonii. Stoleczne Elekt. Hanowerskiego. Franc. go opanowali r. 1757. i opuścili r. 1758. Leży na piaszczystej równinie, gdzie piękne znajdują się łaki, nad Leyną, która go dzieli na dwie części. Odległe jest o 6. m. od Neustadu, 10. od Zell, 8. od Brunswiku. dł. 27. 40. sz. 52. 25.

HANOWER, Kray, wprzód tylko w sobie zawierał Hr. Lawenrodzkie, dziś zaś składa się z Xięstw. Zell, Saxe Lawenburg, Breneńskiego, Luneburskiego, Ferdeńskiego, Grubenhagenńskiego, Oberwaldskiego &c. Jerzy Ludwik Brunswicki, złączył w swojej osobie wszystkie Państwa tytułem Elekt. o zdobiony r. 1682. Został on potem Krolem Angielskim. Powiat Hannerwerki zamyka w sobie 9. Woytostw i czyni część Xięstwa Kallemberckiego.

HANTSHIRE, lub **HAMPSHIRE** inaczej Prow. Soutampton, *Sinco-*

na, Prow. nadmorska Angiel. Ma 34. m. w okolo. Zawiera w sobie 13 12500. łanow, i posyła 2. Dep. na Parl. Kray ten jest bardzo miły. Obfituje w zboże, wełnę, drzewo, żelazo i miód. Winchester jest M. S.

S. HAON, m. w Lugduńskiej Prow. o 2. m. od Roanny. Drugie jest tegoż im. o 5. m. od Puy.

HAPCOURT, ob. Abecourt.

HAPSAL, *Hapsalia*, m. nadmorskie w Liwonii niegdyś Biskupie. Należy do Cesarstwa Moskiewskiego; leży nad morzem Bałtyckim o 16. m. od Rewla. dł. 41. 10. sz. 51. 10.

HARAU COURT, trzy miasteczka Fr. tegoż im. Jedno o 2. m. od Sedan, drugie o 2. m. od Lunevillu, trzecie o milę od Dieuse.

HARBERT, *Salamberia*, m. Azyat. w Diarbeku przy Amidzie, z Arcy Bisk. Ormiańskim, i Arcy Bisk. Greckim. Należy do Turkow.

HARBONNIERES, m. Fr. w Pikardii, o 4. m. od Perenny.

HARBURG, *Harburgum*, Woytostwo i miasto mocne Niemieckie w Xstwie Zell. Franc. opanowali go r. 1757. 3. Września, i oddali go dnia 27. Grudnia tegoż roku. Leży nad Elbą, o 5. m. od Hamburga, 15. od Luneburga. dł. 27. 16. sz. 53. 34.

HARCOURT, *Harcourtis*, m. Franc. w Normandyi w Dyec. Baioceńskiej, o 4. m. od Caen, przedtym *Thury* nazwane, na Xstwo wyniesione przez Ludwika XIV. z przyczyny Henryka Harkorta de *Beuvron*, potem Marzałka Francyi. Drugie jest m. tegoż im. w Normandyi w Dyec. i o 6. m. od *Evreux* z tytułem Hrabstwa, które dało swe imię Xżetom Lotaryńskim.

HARDEGEN, albo **HARDESCHEN**, m. w Xstwie Kallemberkim w Powiecie i o 4. m. od Goetlingi. Jest to Oyczyzna fl. Historyka Cyryaka Spaugenberg.

HARDENBERG, m. i Starostwo wolne, i Woytostwo Xstwa Bergskiego, o 5. m. od Dusseldorfu.

HARDENBERG, stary zamek w Xstwie Kallemberkim w Powiecie Gottinśkim.

HARDERWICK, *Hardevicum*, m. w Niderlandzie w Geldryl w Powiecie Arnheim, z Akademią. Leży nad Zuiderzee o 8. m. od Arnheimu, 7. od Amersfortu, 12. od Nimegi, 13. od Amsterdamu. dł. 23. 12. sz. 52. 24.

HARFLEUR, *Hareslorum*, dawne m. Fr. w Normandyi w Krainie *Caux*. Od panowania Franciszka I. nie jest już tak znaczne jak przedtym było. Gdyż jego fortyfikacye są zburzone, port zaś zawalił się. Anglicy wzięli go szturmem r. 1415. Leży niedaleko Sny nad Lezardą, o 1. m. od Montvilliers, 2. od Havre, 6. od Fescamp, 16. od Rouen, 44. od Paryża. dł. 51. 32. sz. 30. 23.

HARLEBECK, *Harlebeca*, m. w Flandryi Austr. nad rz. Lys, o 1. m. od Courtray, 7. od Gand. dł. 21. 1. sz. 50. 52.

HARLEC, *Harlecum*, m. Angiel. stoł. Merionetshiry w Prow. Wallii, o 60. m. od Londynu. dł. 13. 20. sz. 52. 55.

HARLEM, *Harlemium*, M. znaczne Stanow Skonfederowanych w Hollandyi. Zafzczyca się wynalezieniem druku, ale Laurenty Koster, którego ma za wynalazcę, pierwszy tylko wycinał litery na drzewie. Przy tym to mieście są blichy płocienne. Paweł IV. erygował go na Biskupstwo, ale miało tylko dwóch Bisk. Arcy Bisk. Utrechtki nie uznający Papieża, innych święci. Podało się Xżetiu *d'Orange* r. 1577. Jest to Oyczyzna Jana Hornbecka, i Jana Baana. Leży niedaleko morza nad rz. Desparą, na gruncie mniej wilgotnym niż inne Hollenderkie miasta, o 4. m. od Amsterdamu, 6. od Leidy, 6. od Alkmaru. dł. 23. 5. sz. 52. 22.

HARLINGEN, *Harlinga*, m. mocne i nadmorskie Niderlandzkie w Fryzyi, w której po Lawardzie,

jest największym, najludniejszym, i najbogatszym. Jest Oyczyzną Jana Backer. Jest rządzone przez Senat z 8. Woytow złożony. Ma port, który go czyni handlowym. Leży o 2. m. od Franekwery, 4. od Leuwarden, 6. od Staweren. dł. 23. sz. 53. 12.

HARO, Harum, m. Hiszp. w starej Kastylii nad Ebrem, o 15. m. od Kallahory, główne miasto iednego Hr. erygowanego przez Krola Jana II. dla Dona Pedro Ferdynarda *de Velasco*, z familii Konnetablow Kastylii. dł. 15. 12. sz. 42. 35.

HARRACH, stary zamek Czeski, w cyrk. Pracheńskim przy Krumau, gniazdo Hrabów *de Harrach*.

HARRAN, albo **HARAN, Carrhae**, bardzo dawne m. Mezopotamii, o 10. m. od Edeny lub Oufy. Si. jest przez przebywanie tam Abrahama, i przez przegraną Krassusa. Poniekąd z samych tylko rozwalin jest złożone.

HARRIA, Harenland, *Harria*, mała Prow. Infant Mosk. nad golfem Finlandzkim. Rewel iedynym tam tylko jest miastem.

HART, zamek Niem. o 9. m. od Landau w Palatynacie.

HARTBERG, Heortis mons, miasto w niż. Styryi.

HARTENFELS, ob. Torgau.

HARTFORT, Harfordia, m. Ameryki połu. stół. iedney Krainy tegoż im. w nowey Angl. dł. 304. sz. 41. 40. ob. Hereford.

HARTZ, ciąg gór w Xstwie Brunświckim, między Leną i Wexerem.

HARTZGERODEN, Hartzgeroda, m. Niem. w Xstwie Anhalt. Bernburg nad Selką, o 5. m. od Northausen. Bogate są rudy w okolicach.

HARTZWALD, Hersinia Sylva, si. góra i las Niem. nazwany także *las czarny*, który prawie przez całe ciągnie się Niemcy aż do Czech.

HARWICH, Harwinum, miasto nad mor. Angiel. w Hr. Essex z

dobrym portem przy uściu Stuy. Ztąd to wychodzą małe statki do Brilli w Holl. Pofyla 2. Dep. 12. Parl. Leży o 5. m. od Colchester, 20. od Londynu. dł. 18. 38. sz. 51. 55.

HASBAIN, Hasbania, Kraina Niem. w cyr. Westfalii. Składa znaczniejszą część Państwa Leodyjskiego, i zamyka w sobie Leodium, i Borch-Worme.

HASBAT, Habat, Algarwia, Hasbata, Prow. Afryk. w Barbarii w Krol. Marokańskim. Obsiute we wszystko, cokolwiek tylko do życia jest potrzebne. Dofyć ona jest handlowa. Almadya jest tam M. S.

HASELFELD, dawne m. Niem. w niż. Saxonii w Hr. Blankenburskim.

HASELMERE, m. Angiel. w Surrey. Pofyla 2. Dep. na Parl.

HASFURT, ob. Haszfurt.

HASLACH, m. Szwabkie z zamkiem w Xstwie Furstemberckim, w dolinie Kintzing o 6. m. od Fryburga.

HASLY, Kraina górzysta w Szwajcaryi w Kantonie Bernieńskim.

HASON, Opac. regularne Bened. o 2. m. od Valenciennas, w Dyec. Atrebańskiej.

HASPARAGAN, m. Fr. w Kraiu Labour przy małej rz. Hispidzie o 3. m. od Bayenny.

HASELT, Hasselutun, piękne m. w Niderlandzie w Owerisfelii, nad Wechtą, o 2. m. od Zwolli, 4. od Stenwicku. dł. 23. 40. sz. 52. 36.

HASELT, m. Niem. w Kraiu Leodyjskim, w Hr. Lofs nad rz. Demerą, o 5. m. od Mastrychu. dł. 22. 54. sz. 50. 55.

HASTENBECK, Stwo w Xstwie Kallenberskim w Powiecie i o 2. m. od Hamelny. Si. jest przez zwycięstwo, które Franc. pod komendą Marzalka *d'Esprees*, odnie-

si tam nad wojskiem Xcia Kumberland, 31. Lipca r. 1757.

HASTINGS, Ostina, Astinga, dawne m. nadmorskie Angiel. w Suffex si. przez batalią, która tam stoczona była r. 1263. między Krolew Henrykiem III. i Baronami pięciu Portow. Pofyla 2. Dep. na Parl. Leży o 18. m. od Londynu. dł. 18. 12. sz. 50. 44. ob. Portow pięć.

HASZFURTH, m. Niem. w Frankonii w Bisk. Würzburgskim nad Menem o 6. m. od Szweinfurtu.

HASTINGUES, m. Fr. w Pow. Land, o 4. m. od Daxy i tyleż od Bayony.

HATTEM, Hattenum, M. w Niderlandzie w Xstwie Geldryi na lewym brzegu Ryselu, o 2. m. od Zwoli. Franc. dobyli go r. 1672. i opuścili zburzywszy fortyfikacye. dł. 23. 35. sz. 52. 30.

HATTEN, m. w niż. Alfacyi. Leży o 3. m. od Haguenau.

HATTENGEN, albo **HATTINGEN, Hattinga**, m. w Hr. Marck nad Roerą, 4. m. od Duffeldorpu. Cesarzcy go dobyli r. 1636. dł. 24. 42. sz. 51. 17.

HATTON-CHATEL, m. w Xstwie Barskim, o 3. m. od Saint-Michel.

HATUAN, Haduanum, M. i zamek w wyż. Węgrzech w Hr. Nowogradzkim. Cesarzcy dobyli go r. 1685. Leży na górze o 11. m. od Budy, 6. od Agryi. dł. 37. 22. sz. 47. 52.

HATZFELD, Hr. położone w wyż. Hassyi przy Rderze, o 8. m. od Marpurga. Hrabowie poczęli się nazywać *de Gleichen*, odtąd iak dziedziczyć to Hrabstwo poczęli. dł. 26. 58. sz. 50. 43.

HAVANE, Havana, Hawana, wielkie, bogate i mocne M. Ameryki połu. na wyspie Kubie, z portem bardzo si. bardzo mocnym i tak wielkim, iż może w nim stać 1000. okrętów, które są tam od największych burz wolne. Miasto jest bardzo handlowe, ma trzy zamki,

i zawsze mocny i duży utrzymuje garnizon. Jest to miejsce do którego wszystkie Floty Hiszpańskie zawsze przypliwają. Należy do Hiszp. Anglię opanowali go r. 1762. ale nazad oddali traktatem Werfańskim r. 1763. Leży naprzeciwko Florydy. dł. 276. sz. 23.

HAUBERVILLIERS, inaczej **NOTRE-DAMES-DES-VERTUS**, m. Fr. na równinie S. Dyonizego przy Paryżu. Miejsce to jest często uczęszczane przez ludzi nabożnych.

HAWEL, Havela, rz. Niem. biorąca źródło w Xstwie Meklemburskim w iednym jeziorze, bierze w siebie kilka znaczących rzek i wpada w Elbę naprzeciwko Werben.

HAWELBERG, Havelberga, m. Niem. w cyr. wyż. Saxonii, w Elekt. Brandeburskim. Było przedtym Bisk. Suffr. Magdeburgskiego, ale teraz jest sekularyzowane, i oddane domowi Brandeburskiemu, po kilkakrotnym dobyciu i odebraniu jego podczas wojen Niemieckich żadney odmiany nie uczyniono w Kapitułę pięknego Katedralnego Kościoła. Leży na brzegu prawym Hawelu, którą do koła jest otoczona, o 15. m. od Brandeburga. dł. 30. 18. sz. 53. 4. Wszystkie towary idące przez Hawel do Hamburga powinny być rewidowane u Hawelbergi.

HAVERFORD-VEST, m. Angiel. w Penbroskeshire. Pofyla 2. Dep. na Parl. Leży o 65. m. od Londynu. dł. 12. 40. sz. 51. 56.

HAUM, ob. Ahun.

HAUMONT, Opac. regularne Bened. o milę od Maubeuge.

HAUPOUL - MAZAMET, m. Fr. w wyż. Langwedocyi, z Sądami Krolewskimi w Dyec. i o 8. m. od Lavour.

HAVRE, ob. Port.

HAVRE-DE-GRACE, Franciscopolis, albo *Portus gratia*, wielkie, piękne, bogate i mocne M. nadmorskie Fr. w wyż. Normandyi, w Kraiu *Caux*, z dobrym portem,

i cytadellą, którą Kardynał *Richelieu* swoim kosztem wystawić kazał, dla wstrzymania Angl. i dobry arsenal morski. Miało to winnośwoy początek Ludwikowi XII. który pierwsze jego założył fundamenta r. 1509. Franciszek I. umocnił go. Wielki tam prowadzi się handel. Anglicy bombardowali go, r. 1694. i r. 1759. Jest oyczyną Jerzego Skudery i Panny Skudery jego siostry. Leży przy nysciu Seny na miejscach błotnistych o 12. m. na poln. ku w. od Caen, 18. na z. od Rouen, 8. od Pecamp, 2. od Montivilliers, 2. od Harfleur, 45. od Paryża. dl. 17. 45". 57". sz. 49. 29". 9".

HAVRINCOURT, m. Artyzy o 2. m. od Cambrais erygowane na Margrabstwo.

HAUS, Pow. w wyż. Austr. w Pow. czarnym. Nie trzeba go mieszać z powiatem *Haus*, po niemiecku, *Hausquartier*, który składa część wyż. Austr. przy granicach Bawaryi między Dunajem i rz. Traun, którego Lintz stołecznym jest miastem, ani też z zamkiem *Oberhaus*, który jest naprzeciwko Paławy zbudowanym r. 1734. wziętym przez sprzymierzonych, r. 1741. i odebranym przez Austr. r. 1742.

HAUSONVILLE, Baronía Lotaryńska, o 3. m. od Lunewilla.

HAUSULOTHO, ob. Ulótho.

HAUT-BORDIN, m. w Flandryi, o 1. m. od Lilli.

HAUTECLOQUE, m. Fr. które dało swe im. jedney dawniej familii. Leży o 3. m. od Hefdin, 1. od S. Pol.

HAUTEFEUILLE, zamek Fr. z tyt. Hr. o 6. m. od Auxerre. **HAUTE-FONTAINE**, Opac. Fr. fund. r. 1136. w Szampanii w Diec. *Chalons*. Zakonu jest Cyfsterkiego i czyni 3400. liwr. leży o 3. m. od S. Dizier.

HAUTE-RIVE, Altaripa m. Fr. w wyż. Langwedocy nad Arie-

gą o 4. m. od Tolosy. dl. 19. 16". sz. 43. 25. ob. Ante-Rive.

HAUTE-FORT, (S. Aignarde) m. Fr. o 6. m. od *Periguenx*, dało swoje imie sz. jedney familii.

HAUTE-SEILLE, Opac. regularne S. Bernard. fundowane r. 1140. w Dyecezyi Toul, o 2. m. od Blamontu.

HAUTEVILLE-LA-GVICHARD, m. Normandy o 3. m. od *Contances*.

HAUTOY, m. i Margr. w X. Barskim, o 3. m. od Nancy.

HAUTVILLIERS, *Altin-villare*, Opac. Fr. w Szampanii w Dyece. Rheims Zakonu S. Bened. czyni 24000. liwr. Leży o 1. m. od *St. Wina* w okolicach tego miasta są wysmienite.

HAYE, ob. Haga.

HAYE, Haga M. Fr. w Touraine, sławne przez urodzenie sz. *René Descartes*. Leży nad Kreusą, o 4. m. od Chantellerau, 10. od Tours, 64. od Paryża. dl. 18. 20". sz. 47. 2.

HAYE'DECTOT, albo d'Urtor, źródło mineralne, o 5. m. od Valogne, 6. od Caretan.

HAYE-PESNEL, m. Fr. w Normandy, o 3. m. od Grandvill-le.

HAYE-DU-PUITS, m. Fr. i baronia w Normandy o 5. m. od Carentan, 5. od Coutances.

HAYES, Opac. Mniszek zakonu Cyfsterów fundowane r. 1163. 3. m. od Gracyanopolu.

HAYETMAN, ob. Hageman.

HAYNA, ob. Hain.

HAYNICHEN, m. w Misni nad rz. Striegnitz, w Cyr. Ertzgeburckim.

HAZEBRUCK, Hazebroca, M. Flandryi Fr. leży o 4. m. od S. Omer, 2. od Kasselu, niedaleko źródła małej rzeczki, która wpada w Niesę. Handluja tam płotami. dl. 20. 12. sz. 50. 44.

HEA, *Hea*, Prow. Afr. na brzegach Barbaryi w części zachodniej

dniej Krol. Marokańskiego. Wiele tam gór wielkich nayduje się mnóstwo trzod koz i osłow. Sam tylko owies tam rośnie. Wiele miodu w tym kraju znajduje się. Mahometanie są tam mocni i zawistni, kobiety ładne. Tedenest jest S. M.

HEAN, *Hana*, M. znaczne w Azji w Tonquinie nad rz. Songkoy o 4. dni jazdy od iej uścia w morze. Jest one stolicą Mandaryna. Franc. swoy skład tam mieli, z domem dla Bisk. Misyonarza.

HEANT, (S.) m. w Forez.

HEATON, M. Angiel. w Prowin. York nad Humbką z dobrym piętrem. Pofyła 2. Dep. na Parl.

HEBDOW, Opac. Norbert: w Woi. Krakowskim z znacznymi dochodami. Nał do Kollacyi Krol.

HEBECREBON, źródło mineralne przy S. Lo.

HEBRIDES, *Ebuda*, Hebrydy wyspy Oceanu Zachodniego Szkocyi. Mieszkańcy są przez narody na pol dzikie. Piękney są postrawy ale strasznego weyrzenia. Zahartowani są od zimna, i jedną tylko skórą zwierzęcą do kolan wiążącą okrywają się. Chwycili się stroiny Xcia Edwarda, r. 1745. Wyspy te w wielkiej są liczbie. Znaczniesz są Sewis i Skia.

HEBRIDES novae, Hebrydy nowe, wyspy na morzu połud. odkryte r. 1774. przez Kapitana Kooka. dl. 177. sz. 18. są mieszkane i dość urodzajne.

HECHINGEN, *Echinga*, m. Niem. w Szwabii w Hr. Hohenzollern, gdzie Xiążęta tego im. mają rezydencyą; leży blisko miasta Hohenzollern.

HECKERHAUSEN, m. Niem. w Hassyi niż. o milę na z. od Kasselu.

HECSTAEDT, m. Niem. w Hr. Mansfeldzkim nad Wipperą. m. 3. na poln. od Eisleben. Znajduje się tu piękna fabryka odlączania srebra od innych metalow.

HEDE, m. Fr. w Brytanii, m. *Tom L*

3. od Rennes.

HEDEMORA, *Hedemora*, M. Szwedzkie w Westerdalii w Prow. Dalekarlii, m. 15. na połd. kn z. od Gwali, 22. od Upfalu. dl. 33. 50. sz. 60. 14.

HEDESLEREN, Grod w Hr. Mansfeldskim. ob. Hadmersleben.

HEGENBACH, Opac. Cyfter. w Szwabii blisko Biberachu, którego Xieni jest udzielną i jest Xieżną Imperii.

HEIDECK, M. i włość wyższego Palatynatu Bawaryi z zamkiem, niegdyś Cefarskie, a teraz należy do domu Sulzbachskiego. Leży między Ulmą i Donawertem.

HEIDELBERG, Heidelberg, znaczne i ludne M. Niem. stoł. Palatynatu niż. Ma sławną Uniwersyt. fund. w wieku XIV. od Elektora Roberta, a odnowioną r. 1746. Maxymilian Bawarczyk opanował i złupił go r. 1622. zabrał ztąd Bibliotekę, którą Papieżowi darował. Fr. zniszczyli go r. 1688. i 1693. Sławna i godna ciekawości znajduje się tu beczka dla swej ogromności i sztuczney roboty: zawiera ona 240. owestow wina, robiona jest z miedzi i pobita żelaznemi obręczami; nastąpiła zaś r. 1729. po tey, którą r. 1693. wyprożnili i zepsuli byli Franc. Heidelberg leży pod górą nad rz. Nęką, m. 7. na poln. ku w. od Spiry, 7. od Wormacyi, 6. od Filipsburga, 18. od Frankfortu, 15. od Moguncyi. 140. od Wiednia, 110. od Paryża. dl. 26. 23. sz. 49. 25.

HEIDELSHEIM, m. Niem. w Palatynacie niż. o m. 2. na z. od Bretten. R. 1621. pożarem ognia mocno zniszczone zostało.

HEIDENHEIM, lub *Heidenheim*, *Arx Flavia*, m. Niem. w Szwabii nad Brentzą, należy do Domu Xżąt Wirtemberskich o m. 9. na poln. od Ulmy. dl. 27. 54. sz. 48. 37.

HEILA, *Heel*, *Hel*, m. Prus *Li*

skie w Kaszubach przy wyściu Wiśły w morze Bałtyckie, m. blisko 12. od Gdańska, na półn. ku w. dl. 37. sz. 54. 53.

HEIBRON, ob. Hailbron.

HEILIGE-LAND, albo L'ISLE-SAINTE, *Insula Sancta*, wyspa na morzu Niem. między wyściem Elby i Eydery. Należy do Krola Duńskiego, od zamiany Holstynnu. dl. 25. 50. sz. 54. 28.

HEILIGENBEIL, S. Siekiera, m. Pruskie w Prow. Natangen między Braunsbergiem i Brandeburgiem. dl. 38. 22. sz. 54. 47.

HEILIGENBERG, bogaty Kłafztor zakonu Cyfterlow w Księstwie Troppan w Śląsku. Prusacy złupili go r. 1742.

HEILIGEN-KREUTZ, albo S. Krzyż, Kłafztor zakonu Cyfterlow w niż. Austr. o m. 8. od Wiednia. Ciała niektórych Xiążąt tam spoczywała.

HEILIGEN-GRABE, Opac. 27. Paniątek szlacheńskich z Xienią w Cyr. wyż. Saxonii, w Marchii Priegnitz. o 10. m. od Havelberga.

HEILIGEN-HAVE, albo HEILIGEN-HAWEN, port i m. Niem. nad morzem Bałtyckim w niż. Saxonii, w Wagryi naprzeciwko wyspy Femeren. dl. 28. 50. sz. 54. 30. Należy do Krol. Duńskiego.

HEILIGENSTADT, *Heilighensladium*, m. Niem. stoleczne powiatu Eichfeld, należy do Elekt. Moguntńskiego. Leży przy złączeniu się rzek Geinedy z Leną o 12. m. od Eisenachu, 3. od Duderstadt, 5. od Mulbaufen. dl. 27. 42. sz. 51. 30.

HEILGEN-WALD, ob. Reichwald.

HEILSBERG, albo ALERSBERG, *Heilspurga*, m. w Warmii, w Krol. Pruskim nad rz. Alą z zamkiem, gdzie jest rezydencja Bisk. Warmińskiego, który był razem Prezydentem ziem Pruskich, nim przyśły pod panowanie Krola Pruskiego

r. 1773. Leży o m. 12. od Krolewca. dl. 39. 11. sz. 54. 6.

HEITERNHEIM, lub HEITERSCHEN, w Szwabii w Brisgowii między Neuburgiem i Sultzbachem, o 4. m. od Brisaku. Jest rezydencją W. Mistrza Kawalerów S. Jana.

HEITESBURY, m. Angiel. w Wiltshirze, politya 2. Dep. na Parl.

HELAVERD, *Helaverda*, M. Azyat. w Persyi. dl. 91. 30. sz. 35. 15.

HELDBURG, m. i grod w Xstwie Koburg, w Frankonii, należy do Domu Hildburghausen. Leży o 4. m. od Koburga.

HELDRUNGEN, m. i Hr. należące bezpośrednio do Cesarza w Xstwie Kwerfurt w Cyr. wyż. Saxonii.

HELENA, *Insula Sancta Helena*, wyspa na morzu Atlantycznym, ma na około m. 6. Jest wyłoka, górzysta i otoczona przepaściami skalnymi. Góry, które o 25. mil widać na morzu, okryte są poczęści trawą i różnemi drzewami, iako to hebanem &c. Doliny są bardzo żyzne we wszystkie frukta wysmienite, i guminy &c. Lasy są napełnione cytrynami pomarańczami, limoniami &c. Zwierzyny i ptastwa jest podobnie. Drob zaś i bydło jest dzikie. Nie widać tam żadnej bestyi zjadawej i jadowitej, ta tylko jest lasu niewygoda, iż pałaki są bardzo wielkie a muchy tak duże iak koniki polne. Morze tam jest bardzo rybne. Odkryta była przez Jana Nóbora Portugalczyka, r. 1502. w dzień S. Heleny. Portugalczycy opuścili ją, Hollendrzy opanowali i porzucili ją potem dla Kapu dobrej nadziei. Kompania Judyjska Angl. opanowała ją. Ale r. 1672. Holl. ją odebrali. Angl. znów ją odebrali i do dziś ją posiadają bardzo dobrze umocnili ją. dl. 11. sz. półd. 16. Druga jest wyspa tego im. w Ameryce półn. w Kanadzie na

rzece S. Wawrzyńca na przeciwko Mont-Real.

HELENA, (S.) brzeg sławny w Angl. naprzeciwko Portsmouthu na wyspie Wight.

HEILFENBURG, zamek mocny Czeski w Cyr. Pracheńskim o 4. m. od Pisek. Miany jest za niedobytą.

HELLA, lub HELLEH, M. w Irak-Arabii nad Eufratem, o 2. m. od rozwalin Babilonii, 25. od Bagdadu.

HELL-VOET-SLUYS, m. ufortyfikowane na wyspie Wornie. w Hollandyi. Ziego do portu wyjechał Wilhelm III. r. 1688. dla zrzucenia z Tronu swego Teścia. Leży o 2. m. od Brille.

HELMERSHAUSEN, m. w niż. Hasyi o 7. m. od Kasselu.

HELMONT, *Helmontium*, m. w Niderlandzie w Brabancyi Hollenderskiej w powiecie Peeland z mocnym zamkiem nad Aą, o 7. m. od Bois-le-duc, 6. od Grawy, 28. od Bruxelli. dl. 23. 12. sz. 51. 31.

HELMSTADT, albo HELMSTAEDT, *Helmsladium*, piękne M. Niem. w Xstwie Brunświckim, leży o 10. m. od Brunświku. jest fundowane przez Karola W. z Akademii założoną, r. 1576. Jest Oyczyzną Hermanna Konryngiusza. 10. m. od Brunświku. dl. 28. 45. sz. 52. 20. ob. Werden.

HELMSTADT, M. mocne i nadmorskie Szwecyi, stoleczne prowinc. Hallandyi. Należy do Szwedów od r. 1645. Leży przy morzu Bałtyckim o 22. m. od Lunden, 22. od Kopenhagi, 24. od Gottenburga. dl. 30. 30. sz. 56. 2.

HELSIMBURG, *Helmsburgum*, M. port i zamek Szwedzki w Schoonii nad Zundem. Wzięte było od Duńczyków r. 1709. Jest o m. 15. na półd. od Helmsstadu, 9. od Lunden. dl. 30. 35. sz. 56. 2.

HELSINGFORD, *Helzingfordia*, Helzyngfort m. Finlandzkie w Nylandyi, z portem dosyć wygo-

dnym, o m. 8. na półd. ku z. od Borgo. dl. 43. 20. sz. 60. 22.

HELSINGIA, Helzynga Prowincya Szwedzka nad Golfem Botnickim położona.

HELSINGOR, lub ELSENORA, *Helzingora*, Helzyngora, M. Duńskie na wyspie Zelandyi nad Zundem leżące o m. 6. na półn. od Kopenhagi naprzeciw Helmsburga. Okręty wszystkie, które przechodzą przez cieśninę Zundzką, obowiązane się opłacić tu do Krolowi Duńskiemu. Ztąd był rodem fl. Jan Izaak Postanus. dl. 30. 30. sz. 55. 53.

HELSTON, m. Angiel. w Hr. Kornu-Wallii, wysła 2. Dep. na Parl. m. 2. od Falmuthu, 75. od Londynu.

HEM, m. i Margr. w Flandryi m. 2. od Lilli.

HEMISPHERIUM, *Hemisphere* po Franc. termin Geograficzny, znaczy połowę Globu ziemno-wodnego na karcie wyrażonego, iakoby go cyrkuł przez centrum prowadzony na 2. równe części. Każdy cyrkuł wielki w Sferze dzieli Glob na 2. Hemispheria.

HENIN, wieś Fr. z tyt. Hr. w Hannonii przy S. Guillian. nad rz. Hayna.

HENIN-LIETARD, m. i dawne Hr. w Artezii z Opac. August. m. 2. na w. od Lens, 2. od Duaku.

HENLEY, *Ancalitia*, m. Angiel. w Hr. Oxfordzkim nad Tamyzą, sławne handlem siodów dobrych do robienia piwa. Jest o m. 12. na z. od Londynu. dl. 16. 45. sz. 51. 32.

HENNEBERG, *Henneberga*, Xstwo Henneberskie w Frankonii w Niem. między Turynią, Hafsą, Opac. Fuldeńskim i Bisk. Wurtzburckim. Szmalkalda jest M. S. od którego zamek Henneberg jest o m. 7. na półd. Rozciąga się to Xstwo wzdłuż na m. 20. wszcz

na 10. Nal. do Domu Saskiego prawie całe. Landgraff Hesse-Kasselski, Opat Fuldeński i Hrabowie Stolbercy znaczną jego część posiadali.

HENNEBON, *Hannebonum*, m. Fr. w Brytanii w Dyec. *Vannes* nad rz. Blawetą, o 2. m. od Orient, 2. od Port-Louis. Bogaci tam kupcy znajdają się, m. 110. od Paryża. dl. 22. 23. fz. 48. 1.

HENNIN, wieś w Burgundii z tyt. Hr. o m. 1. od Gengour.

HENRICHAU, M. w niż. Szląsku w Xstwie, i o 2. m. od Münsterbergi. Jest tam Opac. Bernardyńskie.

HENRICHEMONT, albo **BOISBELLE**, Xstwo we Fr. w Berry, o 5. m. od Burges nad Saudrą. Krol kupił go od Xcia de Sully r. 1767.

HEPPENHEIM, *Hapianum*, m. Niem. z zamkiem i Opac. w Elektorstwie Mogunckim między Heidelbergą i Darmstadtem. dl. 26. 11. fz. 49. 39.

HERAK, M. na połud. morza marmatego, stoł. Arabii opoczytney.

HERAKLEA, albo **EREGRI**, lub **Penderachi**, *Heraclea*, M. dawne w Turcyi Azyat. w Natolii, z Bisk. Greekim i portem. Bardzo jest st. w starożytności, widać tam jeszcze ostanki jego dawney wspaniałości. Teodor Laskaris wydarł go Dawidowi Komnenowi Cesarzowi Trebizondskiemu. Genuescykowic opanowali go potym, ale Mahomet II. wydarł go im, i odtąd to miasto przy Turkach zostało. Leży przy morzu czarnym, o 20. m. od Konstantynopola, 20. od Gallipoli. dl. 45. 23. fz. 40. 57. ob. Portici, Erecli.

HERAKLEA, m. w starożytności sławne w Romani. Mało co dziś znaczy, lubo ma Arcy Bisk. Suffr. Konstantynopolitańskiego. Leży w Romanii nad morzem Marmora, o 20. m. od Konstantynopola.

HERAT, Hera lub Hers, *Aria*, m. znaczne Perskie w Khorassan. Tatarowie pod Gengiskanem złupi-

li go. Było zaś dobyte przez Tamerlana. dl. 94. 20. fz. 34. 30.

HERBEMONT, *Herbenton-tum*, m. w Hr. i o milę od Chinj nad rz. Semoy.

HERBERSTEIN, Hr. w niż. Styryi, o 8. m. od Gratzu.

HERBERTOT, ob. S. Jędrzey.

HERBIERS, m. w Poitou, o 4. m. od Mauleon, 1. od Grenetiere.

HERBORN, *Herborna*, m. Niem. w Weterawii w Xstwie Nassau-Dillemburg z zamkiem i Kołlegium fund. r. 1589. przez Hr. Jana le Vieux, i z rękodzielnami materii wełnianych i jedwabnych. Leży o m. 3. od Dillemburga, 3. od Solms. dl. 26. 10. fz. 50. 26.

HERBSHEIM, m. w niż. Alfacyi, o 4. m. od Strasburga.

HERCULANUM, ob. Portici.

HEREFORD, albo Hertford, *Herefordia*, M. Ang. stołeczne Herefordshiry, z Bisk. Suffr. Kanterburckiego. Jest oyczyną Adama Dorlton i Seltiwarda. Pożyła 2. Deput. na Parl. Leży nad Wyą o 7. m. od Gloucesteru, 6. od Worcesteru, 13. od Bristolu, 34. od Londynu. dl. 14. 15. fz. 52. 6.

HEREFORDSHIRE, Prow. Ang. w środku Kraiu, ma 33. m. na około i zawiera w sobie 660000. morgow, pożyła 2. Deput. na Parl. Obfituje w zboże, drzewo, wełnę, iabłecznik, wszystko to jest nayprzednieysze z całej Anglii. W tey to Prow. znajduje się sławny wzgórek biegiący, *Marsley Hill*, tak nazwany, ponieważ r. 1574. w mieście Lutym trzęsieniem ziemi odłaczło się 27. morgow ziemi, które odmieniły miejsce przez trzy dni następujące.

HEREM, Margr. w Arwernii, o 3. m. od Isoire.

HERENTHALS, m. w Niderlandzie Austr. w Powiecie i o 8. m. od Antwerpii nad Nethą. dl. 22. 26. fz. 51. 9.

HERESTAL, albo **HERISTAL**, *Heristallium*, m. w Bisk. i o 12. m.

od Paderborny nad Wezerem. ob. Heristal.

HERFORD, Herforden, Herwerden, albo Herworden, *Hervordia*, M. Niem. niegdyś Cesar. stołeczne Hr. Rawensberckiego w Westfalii z st. Opac. wyznania Augsburskiego, którego Xieni jest Xięzną imperii, i ma głos i miejsce na Seymie. Leży nad Werą i Aą, o 3. m. od Rawensberga, 7. od Minden. dl. 26. 22. fz. 52. 12. Należy do Krola Pruskiego.

HERICOURT, m. i włość w Franckonii z starym zamkiem nad rz. Rigolą. Należy do Xcia Montbelliard pod panowaniem Fr. Leży o 2. m. od Montbelliard.

HERICY, m. Fr. o 2. m. od Fontainebleau nad Sekwaną.

HERINGEN, M. zamek i grod w Turynghii nad rz. Heliną. Należy do Elekt. Saskiego. Leży o 2. m. od Northausen.

HERISAW, *Eritio*, stare i wielkie M. Szwajcarskie, nayludniejsze i nayznakomitsze ze wzystkich, które mają Protektancji w Kantonie Apenzel. Leży nad małą rz. Brulbach.

HERISSAY, ob. Riceys.

HERISSON, *Irritio*, m. Fr. w Bourbonnii nad rz. *Oevil*, niedaleko od Cher, 5. m. od *Bourbon-Archambeau*. Drugie jest m. tegoż im. w *Poitou*, o 4. m. od *Parthenay*. Inne jeszcze jest w *Pikardii*, o 7. m. na w. od *Er*. Pogorzało w *Kwintu* r. 1763.

HERISTALL, albo **HERSTALL**, *Heristallum*, stary zamek i piękna włość Bisk. Leodyjskiego położone nad Mozą, o 1. m. od *Leodium*. Ztąd to Papin wziął przezwisko Heristalla. Krol Pruski przesłał go Bisk. Leodyjskiemu r. 1740.

HERIVAU, Opac. Fr. fund. r. 1131. w Dyec. Paryzkiej, o milę od Luzarches. Zakonu jest August. i czyni 4000. liwr.

HERLINSBURG, stary zamek w Westfalii w Hr. Pymont.

Mniemają iż to tam st. **Arminius** Krol Niemcow dwor swoy trzymał.

HERM, (S. Michał z) m. i Opac. Bened. w Dyec. i o 3. m. od Luçon. Przyłączone jest do Kolegium czterech Narodów w Paryżu.

HERMANSTAD, Ceben, Zaben, *Gibinium*, piękne, wielkie, ludne i mocne M. stołeczne Transylwanii z Bisk. Suffr. Koloczafskiego. Leży nad rz. Sebeną, o 10. m. na w. od Alby Julii, 27. na połn. ku z. od Tergowiska, 55. na połn. ku w. od Belgradu, 82. na połud. ku w. od Budy, 126. na połud. ku w. od Wiednia. dl. 41. 15. fz. 46. 25.

HERMANSTEIN, ob. Hamirstein.

HERMANVILLE, Margr. w Normandii nad morzem o 4. m. od *Caen* erygowane r. 1651. dla *Herkulesa de Vauquelin*.

HERMENSTEIN, ob. Hamirstein.

HERMENT, m. Fr. w Arwernii, 3. m. od *Croc*, 10. od Clermont.

HERMIERES, Opac. Fr. w Dyec. Paryzkiej zakonu Norberta. now, o 2. m. od Lagny, czyni do r. 3200. liwr.

S. HERMINE, m. Fr. o 3. m. od *Fontenai-la-Comte*.

HERMITAGE, *Eremus*, m. w Szkocyi połud. w Prow. *Liderdal*, o 20. m. od Edimburga. dl. 14. 32. fz. 55. 26.

HERMITAGE, jest także nazwisko jednego brzegu w Delinacie niedaleko Thain nad Rodanem, na przeciwko Turnon, który jest sławny przez swe dobre wina.

HERMONVILLE, o 3. m. od Rheims, jest źródło mineralne, które jest zdrowe na ciężkość pierśi, i na gęste humory.

HERNDAL, *Herndalia*, wieś i Kraina w Norwegii w Wielkorządztwie Drontheim, ustatpiona Szwecji przez traktat r. 1645.

HERNGRUND, m. w wyż. Węgrach przy Newfolli, st. przez

fewe rudy miedzi i witiolu. Ci którzy robią w tych minach dęsy obfzerne podziemne wystawili miaofo, ktorego liczba mieszkanicow bardzo iest wielka. Znayduia się w tych minach dwa źrzodia wody koperwafowej, ktora odmienia żelazo w bardzo przednią miedz. dł. 36. 50. fz. 48. 30.

HERNOSAND, *Hernofandiam*, M. nadmorskie Szwedzkie nad Golfem Botnickim w Angermanii. dł. 35. 15. fz. 61. 45.

HEROUVILLE, wieś z tyt. Hr. o m. 3. na poln. ku z. od Paryża, 1. od *P. Isle Adam*.

HERRENBERG, m. Szwabskie z zamkiem w Xftwie Wirtemberskim, o 4. m. od Tubingu.

HERRENBERG, m. w Westfalii, w Hr. Bergeńskim.

HERRENHAUSEN, wspaniały zamek rokofzyny, przy Hannerwerze.

HERRENSTADT, m. i Grod w Szląsku w Xftwie i o 5. m. od Wolau, z mocnym zamkiem od miasta oddzielonym.

HERNAUT, m. wyż. Luzaeyi, i o 2. m. od Lebau na trakcie wiel. do Zittau. W tym to miasteczku dwaj nożownicy rodem z Morawii, uformowali fi. sekte zwana pod im. *Hernhutow*, albo *Braci Morawskich*, ktorey Hr. Mikolay Ludwik Zinzendorf iest głową. Bardzo się ona w Niemczech rozszerzyła, i wielkich zamieszkań aż dotąd bywa przyczyna.

HERRY, m. Fr. w Berry, o 2. m. od *Charitś*.

HERSFELD, ob. Hirschfeld.

HERSPRUCK, albo *Hertzpruck*, piękne M. w Frankonii o 4. m. od Laufen nad rz. Regnitzą. Należy do Norymberczanow.

HERSTAL, ob. Heristal.

HERTFORD, albo *HARFORD*, *Herfordia*, dawne M. Ang. Rofezne Herfordshiry z tyt. Hr. i zamkiem. Pofyla 2. Deput. na Parl. i leży nad rz. Leą, o 7. m. od Londynu. dł. 17. 35. fz. 51. 48.

HERIFORDSHIRE, Prow. Ang. m. 43. m. na okolo, pofyla 2. Deput. na Parl. Miła iest bardzo i żyźna. Handel iey zawisi na zbożu przygotowanym do robienia piwa.

HERT, m. w niż. Alfacyi, o 3. m. od Strasburga.

HERTZBERG, *Hertzberga*, m. Niem. w Elekt. Sakim, o 10. m. na połud. ku w. od Wittembergi, 14. na poln. ku z. od Drezna. dł. 31. 12. fz. 37. 42.

HERTZBERG, M. w Xftwie Grubenhagen z dobrym zamkiem o 4. m. od Goslaru.

HERTZOG-AURACH, ob. Aurach-le-Duc.

HERTZWELD, albo *HERTWELD*, wieś Bisk. Munsterkiego nad Lippą, ktora iest fi. przez grob S. Idziego i iego żony Feberty.

HERVORDEN, albo *HERFORDEN*, ob. Herford.

HERZEGOWINA, *Herzegowina*, *Chulmia*, Kraina w Turcyi Europeykiej w Dalmacyi. Kasciel Nowo fiol. należy do Wencetow, refzta zaś do Turkow. Iest tam miaofo tegoż im. gdzie rządca Turecki rezyduje.

HESDIN, *Hesdinum*, *Hedyn*, M. mocne w Niderlandzie Fr. w Hr. Artezyi, na granicach Pikardii. Ludwik XIII. dobył go r. 1639. i bylo uftapione Fr. przez traktat Pireneycki r. 1659. Leży nad *Cange*, o 10. m. od S. Omer, 12. od Arras, 42. od Paryża. dł. 19. 48. fz. 50. 22.

HESDIN, (*Itare*) o m. 1. od poprzedzającego, bylo zburzone przez Filiberta Emanuela Xcia Sabauidi Generafa Karola V. r. 1553.

HESECQUE, wieś Fr. z tyt. Hr. w Artezyi, o 4. m. od Saint-Pol.

HESEN, *Hassia*, Kray Niem. z tyt. Landgraffstwa w cyr. wyż. Renu graniczy z Weterawią, Turynią, Westfalią, Frankonią i Xięstwem Brunświckim. Dzieli się na

wyższą i niższą Hassią. Familia rządząca tym Kraiem na cztery dzieli się ramienia, z ktorych każde bierze imie Landgrafa. Dway Xiążęta Hefse-Kasselski Kalwińskiey, i Hefse-Darmstadtzki Luterskiey i dwaj inni, ktory z drugiey linii pochodzą Hefse-Reinfeldski Katolickiey i Hefse-Homburski Kalwińskiey są religii. Ci cztery Landgrafowie biorą imiona od 4. miast znaczniejszych tam znajdujących się. Hassia iest Kray zdrowy i żyźny. Obfituje w zboże, zwierzyńce, ryby, rudy, bydło, owoce, miód i chmiel. Są tam łaźnie, bardzo zdrowe i źrzodia mineralne. Kiedy brzozy, ktore tam w wielkiej są liazbie, kwitną, wyciągaia mieszkańcy z nich sok, ktory bardzo iest zdrowy. Poddani Xiążąt Hefse-Kasselskiego i Hefse-Darmstadtzkiego uwolnieni byli we Fr. od Prawa Kadukowego r. 1767.

HESEN, m. w Xftwie i o 5. m. od Halberftadu. Od tego to miasteczka *Tama Hassijska* łwe wzięła imie.

HEUCHIN, wieś Fr. z tyt. Margr. w Artezyi, o 2. m. od S. Pol.

HEUDICOURT, przedtym *Trougnon*, wieś z tyt. Hr. w Xftwie Barskim, o 3. m. od S. Michafa. Drugie iest tegoż im. o 3. m. od Peronnay, inne ieszcze o 3. m. od Gifers.

HEUKELUM, *Hukelum*, m. w Niderlandzie w Hollandyi nad Lingą, o 2. m. od Gorkumy. dł. 22. 26. fz. 51. 55.

HEUSDEN, *Heusdena*, M. mocne w Hollandyi nad Mozą między blotami o 3. m. od *Bois-le-Duc*, 2. od Bommel. dł. 22. 38. fz. 51. 47. piękny tam iest zamek.

HEUSDORF, m. i grod w Ofterlandii przy Dornburgu, nal. do Domu *Saxe-Weimar*.

HEWERSWERDA, ob. Hoyerwerda.

HEXAM, *Axelodunum*, m. Angiel. w Northumberlandii, przed-

tym Bisk. ale przez Henryka VIII. przyłączone do Bisk. Duramskiego. Leży o 5. m. od Newkafła, 70. od Londynu. dł. 15. 27. fz. 55. 2.

HIERES, *Olbia*, *Aras*, M. Fr. w Prowancyi w Dyecezyi Toulon. Grunta są bardzo piękne i bardzo żyźne. Port iego iest zawalony, a zatem nie iest tak iak przedtym handlowne. Iest Oycyzną T. Maffylona. Leży o 4. m. od Toulonu, 179. od Paryża. dł. 23. 48. 11. fz. 43. 7. 23.

HIERES wyspy, *Insulae Ararum*, wyspy Fr. na brzegach Prowancyi z tyt. Margr. iest ich Trzy *Porquerolles*, *Port Croz*, i wyspa Tytana albo *du Levant*. Znayduia się tam wzyftkie naywyfzukanifze rośliny.

HIERES, Opac. Bened. fund. koło r. 1122. nad rz. tegoż im. o 1. m. od *Villeneuve S. George*, a 4. od Paryża.

HIESMES, *Exmes*, *Oximus*, m. Fr. w Normandii, głowne mieysce pewney bardzo rozciągley okolicy nazwaney *Hiemois* albo *Exmois*. Leży na jedney nieurodzayney górze, o 4. m. od Seez, 36. od Paryża. dł. 17. 48. fz. 48. 46.

HIGDAM-FERRERS, m. Ang. w Nortamptonshirze. Pofyla 2. Dep. na Parl. Leży o 17. m. od Londynu. dł. 16. 55. fz. 52. 18.

HIIAR, ob. Ixar.

S. HILAIRE, imie kilkunastu miasteczek Fr. z ktorych przedniysze są, jedno w Orleansie nad Ligera, 4. m. od Vendome, drugie w Normandyi, o 4. m. od Mortain, inne w *Poitou*, o 2. m. od Manleon, inne przy Montagu, dwa inne w *Poitou*, jedno o 2. m. od Sables, drugie o 2. m. od Fontenay nad Authiay.

S. HILAIRE, Opac. Bened. o 2. m. od Karkassony, czyni do r. 3000. liwr.

HILDBURGHAUSEN, ob. Hilpershausen.

S. HILDEGARLA, w Szwaj-

bii przy Kempton, jest klasztor, gdzie Opat Kemptencki ma swoją rezydencją.

HILDESHEIM, Hildesia, wielkie i mocne M. Niem. w niż. Saxonii z Bisk. katolickim, którego Biskup jest udziałnym Panem. Widzieć jest w Katedralnym kościele statwę sławnego Hermana albo Irmina Szefa Germanow. Dzieli się to miasto na stare i nowe, każde z nich ma swój rząd osobny. Leży nad Irneta o 6. m. od Hannoveru, 9. od Brunświku, 9. od Wolfenbüttelu. dl. 37. 50. sz. 52. 28. Bisk. Hildesheimskie, jest to bogaty kraj na 24. mil długi, a na 20. szeroki. Leży między Hanowerem, Lüneburgiem i Brunświkiem, nad Leną w kraju obfitym i ludnym. Kapituła Hildesheimska złożona jest z 36. Kanoników i 5. Domicellaryuszów, którzy wszyscy w bogactwie życia obfitości. Proteſtanci mają sześć kościołów, jedną szkołę i jednego wielkorządcę w mieście Hildesheim, i lubo to miasto należy do Bisk. jest jednak pod protekcją dzi-dzienną domu Brunświckiego na Lüneburgu.

HILLBURRUG, m. Irl. w Hr. i o 6. m. od Downy, poſyła 1. Dep. na Parl.

HILPERSHAUSEN, albo **HILDBURGHUSEN**, *Hilſperhuſa*, M. Niem. w Frankonii, nad Werą w Hr. Henneberſkim, o 10. m. od Koburga. Jest to dziedzictwo jednej linii domu Saxe-Gotha, która otrzymała dla swoich poddanych uwolnienie od prawa Kadukowego we Fr. r. 1778. dl. 28. 15. sz. 50. 35.

HINDON, m. Angiel. w Hr. i o 5. m. od Wilton poſyła 2. Dep. na Parl.

HILSTEIN, m. w Szląsku w Xſtwie i o 4. m. od Troppau przy Odrze z zamkiem.

HILDELOPEN, albo **HINLOPEN**, *Hindalepia*, m. nadmorskie Niderlandu w Fryzyi, o 1. m.

od Werkum z małym portem.

HINDERLAPPEN, albo **INTERLACHEN**, Grod Szwaycarski w Kantonie i o 10. m. od Berny, tak nazwany od klasztoru Kartuzow, z którego zamek zrobiono.

HINDOO, *Hindoo* m. Indyſkie na drodze z Amadabat do Agryi w Państwach Mogola ſ. przez ſwoy wymieniony indych. dl. 100. sz. 26. 30.

HINGHOA, *Hingoa*, M. Chińskie ſiedme miasto Prow. Fokieny. Widać tam wielką liczbę bram tryumfalnych i grobow wspaniałych. dl. 136. 45. sz. 25. 27.

HIO, M. Szwedzkie w Westrogotii, nad jeziorem Weter. dl. 31. 35. sz. 17. 53.

HIPPOLITE, (S.) albo **S. PILT**, *Sanctus Hippolitus*, m. Fr. w Lotaryngii na granicach Alfacyi pod górą Wogą o 2. m. od Scheleſtatu. dl. 25. 6. sz. 48. 16. ob. Poelten (S.)

HIPPOLITE, (S.) piękne m. w Diec. Aleziſkiej i o 4. m. od Alais nad rz. *Vidourle*, z dobrym zamkiem. Jest tam kanał przez całe miasto przechodzący i kilka młynow obracających i wody do kolumnaſtu fontan dodających. Obywatele tego miasta byli przyczyną znieſienia Edyktu Nanteſkiego za to iż napastowali i nęgowali się z jednego Xędza S. Sakrament nioſącego. dl. 21. 35. sz. 46. 50.

HIRSCH-HORN, m. z dobrym zamkiem na prawym brzegu Nekry o 3. m. od Heidelbergi. dl. 26. 35. sz. 46. 28.

HIRSCHAU, m. i Grod w wyż. Palatynacie, o 5. m. od Ambergi. Tu Hieronim Praski był przytrzymany r. 1415. Należy do Elektora Palatynu.

HIRSCHAU, albo **HIRSAUGE**, Sk. Opac. Bened. w Xſtwie Wirtemberſkim nad rz. Nagolą, przedmieście Kalb. Było ſekularyzowane i dane Xzgom Wirtemberſkim.

Opa.

Opat Tritheim piſał kronikę Hirschauſką.

HIRSCH-BAD, ſzrodito wody mineralnej bardzo zdrowe w Xſtwie Wirtemberſkim na trakcie Studgaſkiem. Niedaleko ztamtąd między dwoma korytami Nekry znajdują się rybitwy bardzo za-chwalone.

HIRSCHBERG, ob. Hirshberg.

HIRSCHFELD, m. w wyż. Łuzacyi nad Neißą, o 2. m. od Żyżau, do którego należy.

HIRSCHFELD, *Herofelde*, m. Niem. w cyr. wyż. Renu ſtoł. Xſtwa odtąd, jak Opac. tego im. było ſekularyzowane dla domu Heſſe-Kaſſelſkiego traktatem Weſtfałſkim. Przy mieſcie znajdują się wody mineralne. Leży nad rz. Fuldą, o 8. m. od Euldy, 14. od Kaſſeln. dl. 27. 27. sz. 51. 46.

HIRSHBERG, albo **HIRSCHBERG**, *Cervimonthum*, M. Szląskie w Xſtwie i o 8. m. od Jaury nad Bobrą, ſ. przez ſwieżańskie i przez ſwoy handel płocien rożnych.

HIRZIB, w Czechach w cyr. Gaurymſkim, jest ſ. przegrana Huffytow r. 1434.

HITH, albo **HIERH**, *Hita*, m. nadmorskie Angiel. w Prow. Kent, poſyła 2. Dep. na Parl. Płaſki zupełnie już prawie jego Port zaſypał. sz. 51. 5. ob. Portow pięć.

HITZACKER, *Hidonis ager*, M. i Grod w Xſtwie Zell, przytym mieſcu gdzie Jetza wpada w Elbę o 1. m. od Dannebergi. Robia tam dobre piwa, które do Hamburga przewożą.

HIVERNAUX, ob. Jvernaux.

HLUBOCKA, ob. Fravenberg.

HOCHBERG, albo **HOCHBERG**, *Hochberga*, Margr. w Szwabii w Briſgawii. Emetingen, o 4. m. od Fryburga, jest mieſce główne nał. do Xcia *Baden Durlach*. dl. 25. 33. sz. 48. 10.

HOCHENAU, m. w niż. Auſt. I.

ſtvi w Pow. niż. Manhartsberg.

HOCHHEIM, w Elekt. Moguntckim przy Kaſſelu nad Renem, ſ. jest przez ſwe dobre wina. Należy do Kapituły Moguntckiej.

HOCHSTET, Hochſtadt, albo Hochſtedt, *Hochſtetum*, zamek i m. Niem. w Bawaryi nad Dunajem; ſ. przez krwawą batalią, którą Xzē Eugeni z Xciem Marlboroughiem tam wygrali nad Francuza. pod komendą Marſzałka Tallard r. 1704. 13. Auğuſta. Cefar. byli tam zbici r. 1703. Leży nad Dunajem o 5. m. od Donawertu, 2. od Dillingen, 9. od Ulmy. dl. 28. 30. sz. 48. 36.

HOCHSTRATEN, ob. Hoogſtraten.

HOCKERLAND, *Hockerlandia*, jeden z trzech cyrkulow Prufkich wſchodnich. Holland ſtołecznym tam jest miastem.

HOCKIKKEN, przy Loebau, w wyż. Łuzacyi. Krol Prufki był tam zbity r. 1758.

HOCQUINCOURT, wieś Fr. o 2. m. od Abewilli.

HODONIN, ob. Goding.

HOECHST, piękne m. Niem. w Weterawii w Elekt. Moguntckim na prawym brzegu Menu, o 2. m. od Frankfurtu. dl. 26. 10. sz. 50. 1. Hr. de Stolberg poſiada go pod tyt. Lemności.

HOECHSTAED, M. i Grod w Frankonii z zamkiem w Bisk. Bamberſkim, przy Forchheimie.

HOEDIC, wyſepka Oceanu przy Belle-Iſle.

HOEFF, albo **HOEFF**, zamek w Prufach nad Wiſłą. dl. 37. 10. sz. 54. 28.

HOEICHEU, M. bardzo handlowne Chińskie czternaſte z miast celnych Prow. Kiangnan. W tym to mieſcie naylepsze Chińskie tuſze robią i naylepią zbierają herbatę. dl. 137. sz. 34. 10.

HOEXTER, ob. Hoxter.

HOFALISA, albo **HOMFALISA**, *Hofaliſa* włość w Niderlandzie w X. Mm

Luxemburskim, o 14. m. od Leodium, 12. od Luxemburga. dl. 23. 34. fz. 50. 2.

HOEF, *Hoffa*, *Curia Variscorum*, dosyć piękne M. Niem. w Frankonii z pięknym Kollegium w Margr. Barenth. Leży nad Leetą o 10. m. od Kulmbachu. dl. 29. 45. fz. 50. 23. Wokolicach marmur czerwony i czarny znajduje się.

HOEF, M. zamek i włość w niż. Austrii w Pow. Manhartsberskim.

HOFFELISA, włość w Lotaryngii, o 3. m. od Darnay.

HOGUE, ob. Hougue.

HOHENASPERG, St. forteca w Szwabii w Xstwie Wirtemberskim przy m. Asperg. o 3. m. od Stutgardy. Franc. dobyli go r. 1688. i minami bałtyon jeden wyładzili, który dotąd nie jest zreparowany. Dobre wino rośnie w okolicach.

HOHENBERG, *Hohenberga*, Hr. i zamek Niem. w Szwabii Austrii. przy Nekre, o 12. m. od Tübingi. Ma 5. m. wzdłuż, a 4. w szerz. dl. 30. 35. fz. 47. 52.

HOHENELBA, m. w Czechach w Cyr. i o 11. m. od Keniggratza, przy źródle Elby. Wiele tam jest rzemieślników.

HOKENEMS, ob. Fms.

HOHEN-LIMBURG, ob. Limburg.

HOHENLOHE, albo *HOLACH*, *Holachius*, Hr. Niem. w Frankonii posiadane od Hrabów idących od Kratona, który żył w 9. wieku. Hr. to ma 12. m. wzdłuż, 8. w szerz. Leży nad Kocherą i Saxtą.

HOHEN-MELTZEN, ob. Melzen.

HOHEN-SOLMS, ob. Solms.

HOHENSTEIN, *Honstein*, albo *Honstien*, Hr. znaczne Niemiec. w Turyngii na granicach X. Anhalt i Hrabstwa Stolberg. Ma 10. m. wzdłuż, 8. w szerz, należy po większej części do Krol. Pruskiego, który go przyłączył do Xstwa Hal-

berstadzkiego. Elekt. Hanowerski i inni Xiążęta, inne posiadają kawałki. Hrabowie Stolbergcy posiadają jako lenność należącą do Domu Brandenburskiego, stary zamek *Hohenstein* i 9. wsi do niego należących. Zamek ten leży o 2. m. od Northausen.

HOHENSTEIN, zamek i Grod w Miśni, o 3. m. od Drezna.

HOHENSTEIN, m. w Miśni w Cyr. Ertzgeburskim, nad Muldą, o 4. m. od Zwickau.

HOHENTWEIL, *Huellum*, forteca Niem. w Szwabii w Xstwie Wirtemberskim na skale, o 3. m. od Schaffhuz. dl. 26. 25. fz. 47. 4.

HOHEN-ZOLLERN, ob. Zollern.

HOKIEN, M. Chińskie trzecie miasto prow. Pekeli między kilkoma rzeczkami. Ma 18. miast pod swoją dependencją. dl. 133. 40. fz. 38. 50.

HOLABRUN, wyższe i niższe są dwa m. w niż. Austr. w pow. niż. Manhartsberskim.

HOLACH, ob. Hohen-Lohe.

HOLDERNESS, mały Powiat Angiel, w części wschodniej Yorkshiry, z tyt. Hr.

HOLDONIN, ob. Goeding.

HOLE, *Olinu*, wielka wieś w Irlandyi z Bisk. i Kollegium, gdzie tamtejsze dzieci różnych wyższych nauk się uczą. Domy są tam jedne od drugich pooddzielane z przysięgą ognia.

HOLLAND, m. Pruskie w Hockerlandii, o 5. m. od Elbląga. dl. 38. 58. fz. 54. 6.

HOLLANDIA, *Batavia*, *Hollandia*, Hr. naznaczony z 7. zjednoczonych Prow. między Zuyderzee, morzem północnym, Zelandyą i Prow. Utrechtską. Dzieli się na Hollandyą póln. albo *Westfryz*, i na Holland. połd. czyli *Zuyd Holland*. Ye mały Golf, który jest częścią Zuyderzee, oddziela Holl. od *Westfryzji*. Obie razem jedną tylko składają Prow. której stany

biorą tytuł *Hollan. i Westfryzji*. Zgromadzenie to jest złożone z Deput. i Konsulów każdego miasta oprócz szlachty, która ma pierwszy głos. Odpowiada się ich rada w Hadze. Grunta w całym tym kraju są wilg. tne i błotniste, mało tam zboża sieją, w niektórych to tylko miejscach, ale w całym kraju karmieniem krow tylko zaprzatają się, które pryncypalnym tam są bogactwem. Wszystko tam anasami jest podzielone, które służą do użytku, i utracniają dowoz potrzebnych rzeczy i transport towarów. Lubi tam ziemia jest nieplodna, lobo ani zboża ani wino nie rodzi, z tym wyższym nie ma w świecie kraju we wszystko lepiej opatrzonego ani bogatszego, dla jego niezmiernego handlu. Prawdziwa produkcja tego kraju jest maślo i ser, ponieważ płotna, które w Harlem białą są wafiedzkich krajach tkane. Ale przez wielki handel, który obywatele prowadzą, można tam dostać wszystkiego. Miasta i wieś wspaniałe, palnien nieprzerwanie się ciągną. Niektóre są takie miejsca, gdzie idąc powozem lub wierzchem słychać trzęsącą się ziemię, jak gdyby ona wewnątrz wydrżoną, lub jak gdyby woda utrzymywana była. Amsterdam stołecznym tam jest miastem. Hollendrzy są dobrzy gośpodarze, przywiązani do handlu i bardzo o swoją wolność gorliwi. Kobiety są skromne, i za pierwszy swój cel porządek i gospodarstwo mające. Religia Protestancka jest tam państwa. Wszystkie inne są też ciępiarne. Nietrzeba mieszać Holl. właściwie wziętej z Rzpłtą Holl. Ta zawiera w sobie siedem prowincyi zjednoczonych. ob. Niderland.

HOLLANDIA nowa. Dano to im. małemu Kraiowi Ameryki póln. na brzegach wschodnich nowey Angl. Także jedney części krajów Australnych, niektórym małym wyspkom i małym nakoniec

krajinie na póln. Europy wzdłuż przelinyku *Waigatz*.

HOLSTEIN, *Holsatia*, Holstyn, kraj Niem. z tyt. Xstwa między morzem póln. na zachod, morzem Bałtyckim na w. Slezwikiem na póln. Lawemburgiem, Meklemburgiem i Elbą na połd. Posiadane było przez Krola Duńskiego i Xcia Holstynskiego, na Gotorpie. Ale r. 1773. zamieniał się Xz. Holstynski z Krol. Duńskim na to, co posiadał w Xstwach Oldemburskim i Delmonhorfskim. Dwie tam są tylko Regencye w Hunkstazdzie i Kielu. Holstyn jest podzielony na cztery Kantony; na Holstyn właściwy na póln. Dithmarsyą, na z. Stormaryą, na połd. Wagryą, na w. Ma 48. m. wzdłuż, a 32. w szerz, i składa część Cesarstwa Niem. Grunta dobre są do uprawy roli i do pażenia bydła. Obfituje w zboże, w bydła różnego rodzaju, w owce, w zwierzęcy i drzewo.

HOLTZMUNDEN, m. Niemiec. nad Wezerą w Xstwie Wolfenbutel, o 2. m. od Korweyu; miastka tam generalny rzadca.

HOLY-ISLAND, albo *LINDISFARNA*, wyspka Angl. na brzegach Northumberlandii. Było tam Bisk. teraz do Durham przeniesione. Nie jest ludna. Bawią się tam tylko polowaniem i ryb łowieniem. Port jest tam dosyć dobry, ma zamek na swoją obronę. dl. 15. 56. fz. 55. 40.

HOMARA, albo *HOMAN*, *Homara*, m. Afr. w Krol. Fezafskim w Prow. Habat między Arzillą i Alkazarkwiwrem, o 5. m. od każdego. dl. 12. fz. 35. 10.

HOMBERG, albo *Homburg*, M. w niż. Haffyi. o 6. m. od Hirschfeldu. Należy do linii pobożney Rheinfeldskiej.

HOMBERG, inne m. zamek i Grod w wyż. Haffyi nad rz. Ohmą o 4. m. od Feitzlarn. Nal. do Landgraffa Darmstadzkiego.

M m ij

HOMBERG, Hr. zamek i włość położona w Xŕwie Bergŕkim, o 12. m. od Kolonii, 144. wŕ do niej należą.

HOMBLTERES, ob. Humbleres.

HOMBURG, gród w wyż. Hasyi, o 3. m. od Frankfortu, jest rezydencyą Landgraffa Hesse-Momburŕkiego.

HOMEL, m. Lit. w Woiew. Mińskim z Stwem nad Sosa pod pan. Rosyi, od Rzeczyca w m. 8.

HOMBURG, dawne Hr. i zamek Xŕwa Wolfenbittel przy Eberŕeinie.

HOMBURG, *Homburgum*, M. Niem. z zamkiem w Hr. Sarbruck, o 2. m. od Dwoch mostów, nak. do Francyi. dŕ. 26. 6. ŕ. 49. 20. Zamek jest tegoż im. w Szwaycaryi, w Kantonie Bazylejskim na Skale, pod górą Jurą. Jest takŕże mała Kraina w Szwaycaryi w Tochenburgu, nazwana *la Justice de Hombourg*.

HONCE, Opac. Norbertanów, w Dyec. i o milę od Bayony, czyni do r. 2000. liwr.

HONAN, *Honania*, piata Prow. Chińska na połud. rzeki żółtej. Bardzo jest piękna i żyzna. Chińczykowie zowią ją ogrodem Chińskim. Więcej tam nad dzieŕŕieć millionów duŕŕ liczą i oŕm miast wielkich, z których Karfung jest pierwsze, a Honan drugie. Chińczykowie mają miasto Honan za ŕródek ŕwiata.

HONDURAS, Honduras, Prow. Amer. poŕn. w nowey Hisp. nad morzem poŕn. ma 150. m. wzdłuŕ, 80. wŕerŕ odkryta przez Krzyŕtofa Kolumba, podczas czwartego jego wojaŕu r. 1502. Walladolid ŕtoŕecznym tam jest miastem. Podczas ostatniej wojny Anglicy wystawili tam byli zamki, które przez traktat Wersalski r. 1763. zburzyć musieli. Ale ten traktat dał im wolnoŕŕ wycinania na ŕwoy profit drzewa *de Campeche* zwane.

HONFLEUR, *Honestotum*, M. znaczne Fr. w wyż. Norman-

dyi w *Lieuvin* z dobrym portem. Trybunałem najwyższym i Admiralięą. Handel tu się doŕŕy wielki prowadzi oŕobliwie koronek. Leży na lewym brzegu uŕŕcia Sekwany, o 5. m. od *Quillebeuf*, 3. od *Pont-l'Evogue*, 7. od *Lisieux*, 16. od *Rouen*, 42. od Paryŕa. dŕ. 17. 43. 17. ŕ. 49. 25. 21.

HONHOLT, Opac. Panien ŕzłachetnych w Biŕk. Munsterskim, i Grod. Horŕtmaru.

HONITON, m. Ang. w Devonshirze. Poŕŕy 2. Deput. na Parl. Leży o 4. m. od Exceŕteru, 42. od Londynu. dŕ. 14. 18. ŕ. 50. 42.

HONNECOURT, m. i Opac. Fr. w Dyec. i o 2. m. od *Cambrats*, nad rz. Skaldy. Zakonu jest S. Bened. czyni do r. 9000. liwr.

HONOLSTEIN, m. Niem. o 6. m. od Trewiru. dŕ. 24. 40. ŕ. 49. 48.

HONORAT, ob. Lerins.

HONORE, Opac. Bened. w Tarakonie.

HONSCOTTE, *Pleumofa*, m. w Flandryi Fr. w Dyec. Ypres, o 2. m. od Berques i Furnay.

HONT, albo Honor, odnoga morska między Flandryą i Zelandyą przy zachodnim uŕŕciu Skaldy.

HOOGSTRAT, *Hogstratum*, m. w Niderlandzie w Brabancyi Hollenderskiej w Powiecie Antwerp, ŕtoŕ. Hr. doŕŕy wielkiego, tegoż im. które ma tyt. Xŕwa. Leży o 6. m. od Antwerp, 3. od Bredy. dŕ. 22. 16. ŕ. 51. 25.

HOORN, albo Hornes, Hr. położone między Leodium, i Geldryą, które ma 7. m. wzdłuŕ, 5. wŕerŕ. Nak. do Hr. Hornów, których dom jeszcze kwitnie w Niderlandzie. Ale Filipowi Hr. Horn, gdy głowę ucięto r. 1568. Hrabŕstwo to do Biŕk. Leodyskiego było przyłączone. Miasto Horn leży o m. 1. od Mozy i Ruremondy. dŕ. 23. 30. ŕ. 51. 12.

HOPITAL, m. w Forez nad rz. Lignon, o 7. m. od Roany.

HOQUINCOURT, ob. Hoc-

quincourt.

HORASOWIZ, albo Horadowitz, miasto Czeŕkie w cyr. Pracheŕskim, nad rz. Oŕŕaną przy Piŕecku.

HORB, m. Niem. w Szwabii w Hr. Hohenberŕkim.

HORBURG, *Horburgum*, *Argentaria*, Hr. w Xŕwie Montbeliard nad Illą, o milę od Kolmaru.

HOREB, *Melani*, góra Azyat. w Arabii opoczystey, tak bliska góry Synay, iż Synay i Horeb zdają się być dwoma częŕciami jednej góry, co jest przyczyną, iż Piŕmo S. bierze je częŕtokroć jedno za drugie. Synay jest na w. a Horeb na z. przeto też przy wŕchodzie ŕtoŕca okryta jest cieniem góry Synay nie będąc tak jak ona wyŕoka. Bardzo jest ŕl. w Piŕmie S. Pod nią jest klasztor S. Salwatora, gdzie rezyduluje Biŕkup Grecki, i zakonnicy za regulą ŕwiętego Bazylego idący, trzy albo cztery jest tam pięknych ŕródeł, i niezliczona liczba drzew fruktowych.

HORIZONT, jest to wielki cyrkul, który na dwoje glob przecina, oddzielając tę częŕŕ, którą widzimy od tey, która przed naszymi ukrywa się oczyma. Dwa ich są gatunki.

HORIZONT racjonalny, albo astronomiczny, jest to plan, który przez ŕródek ziemi przechodzi, i który ma za bieguny *Zenith*, albo punkt niebieski, który jest nad naszymi głowami, i *Nadyr*, albo punkt niebieski, który jest pod naszymi nogami całą ziemię przechodząc. Dzieli on Hemisferium wyżŕze od niŕŕszego. Takiby to Horyzont ukazał się, gdyby ziemia była widziana od ŕwego ŕródeka, będąc na dwoje przedzieloną, i gdyby jedna ze dwoch częŕci w niwec się obrocila.

HORIZONT widzialny, jest ta częŕŕ ziemi, albo morza, którą możemy odkryć naszymi oczyma, na koŕcu ktorey niebo, które ogranicza nasz oko, zdaie się opierać. Wzrok zaś nasz na m. 15. poŕpoli-

cie zaŕaga.

HORN, albo Horne, *Horna*, miasto mocne i znaczne w Niderlandzie w Weŕŕfryzi, z doŕŕy dobrym portem. Lubo Amŕterdam odebrał mu częŕŕ jego handlu, z tym wiŕŕŕŕkim nie przestaie jeŕŕcze być bardzo handlownym. Tu to tuczą woły, które z Danii i Holŕtynu przychodzą. Wielu ŕtąd mędrco-wo było rodem. Leży na brzegu zachodnim Zuyderzee, o 1. m. od Edamu, 5. od Amŕterdamu. dŕ. 22. 30. ŕ. 52. 38. ob. Moorn.

HORN, port na ieziorku Konŕŕancyjskim, naleŕy do Biŕkupa.

HORN, *Horna*, m. Niem. w niŕ. Austr. na granicach Morawii, o 15. m. od Wiednia. dŕ. 35. 12. ŕ. 48. 25.

HORN, m. w Weŕŕfalii główne iednego Powiatu w Hr. Lippe-De-mold, na granicach Paderborny. ob. Hirsch-Horn.

HORNEBACH, albo Horrenbach, *Hornebachium*, m. Niem. w Xŕwie i o 2. m. od Dwoch mostów nad Horną, z Opac. Bened. dŕ. 26. 11. ŕ. 49. 13.

HORNBERG, *Hornberga*, M. Niem. w lesie czarnym w Xŕwie Wirtemberskim. Leży nad rz. Gutach, o 5. m. od Rotweili, 6. od Fryburga. dŕ. 24. 56. ŕ. 48. 10.

HORNBURG, m. zamek i Grod w Xŕwie i o 8. m. od Halberŕztadu przy Otterwicu. Od Hamburga aż do Ofcherleben jest częŕŕ ziemi błotnistej na 24. m. długiej, na 2. ŕzerokiej. Trzy tam bito tamy dla ŕpławu wody w Bode.

HORNHAUSEN, wieŕ w Xięŕwie Halberŕtadzkiem, gdzie ŕą wymienie wody.

HORNOY, *Hornaceus*, m. Fr. w Pikardyi, o 7. m. od Amiens z Opac. Bened. które na przeoŕŕstwo obrecone było, i które czyni do r. 30000. liwr. Dwa tam targi co tydzień odprowadzają się, z których ieden jest ŕławny przez ŕwoy handel nici i wełny.

HORODŁO, m. Pol. w Woi. Bełzkim, Stwo i miejsce Sądów Ziemijskich. Pamiętne jest ustanowione tu r. 1413. między Polakami i Litwinami co do Urzędów i Praw równością, złączeniem wielu rodzin Litewskich z Polskimi. Leży nad Bugiem, mało jest osiadle, teraz pod panowaniem Austr. w cyr. Bełzkim, w Dystrykcie Zamoyjskim, od Uściługa m. 2.

HORODYSZCZE, m. Litt. w Woi. Mińskim z Opac. Bened. od Mińska m. 4.

HORP, m. Fr. w Pow. Maine, w Dyec. Mans, o 3. m. od Mayenny.

HORSENS, m. Duńskie w Jutlandyi w Dyec. o 10. m. od Arhus.

HORSHAM, m. Ang. w Suffex, o 9. m. od Londynu. Posła 2. Deput. na Parl. dł. 17. 35. 51. 12.

HORTSMAR, *Hortsmaria*, M. pomierne, zamek i grod. Leży o 8. m. od Munsteru.

HORYN, rz. Pol. w Woi. Wołyńskim, płynie pod Zaslaw, Ostrog, Alexandryą, łączy się z Słuczą i wpada do Prypecia.

HUSTUN, ob. Baume.

HOTTENTOCI, Narod Afryk. w Kafferyi przy Kapie dobrej nadziei. Podzielony jest na czternaście Prowincyi, z których każda ma swych osobnych wodzów, i swe wzię albo Krule. Nigdy nie mieściła długo w tym samym miejscu, ale tu i owdzie oboznują. Wszyscy albo polowaniem albo ryb łowieniem bawią się, albo też trzód paszeniem. Mocni są, obrotni, smialy, zdolni do robienia bronią, a bardzo, nade wszystko o swą wolność gorliwi. Żyją długo, wzrostu są pomierne, koloru zaś czarniejszego niż inni Indianie. Lekkość ich do biegu jest nadzwyczajna. Chodzą goślo, zdobia swe włosy konchami, golańia zaś kółkami zwierzęcymi, którym aż ztwardnieć pozwalają, aby nie mogli śmaczyć za ośm lub dzieśnięć mieścić jeść. Niepodobnego do wiary są niechłystwa, mażą się

łaynem krow, proszą &c. co sprawuje, iż niewypowiedzianie śmierdzą. Kiedy im kto wymawia śmierć ich zwyczajów, oni nie innego na to nie odpowiadają jak to, iż takie są zwyczaje Hotentotów. Kobiety ich tyle sławo u palców obcinać sobie powinny, ile razy za mąż idą. U tego narodu bardzo mało znaków religii widzieć się daje. Nie przypuszczają oni drugiego życia, a jako są wielcy próżniacy, nie pracują tylko tyle ile potrzeba do utrzymania życia, i żartują z Holendrow, iż ci tyle trudów sobie zadają dla zebrania bogactw. To pisze o nich *Xiędz Tachard, Wolaże do Siam, Dampier*.

HOU, Kap Afryk. w wyż. Gwinei mieszczany przez Kwakwaanów. ob. Adaus.

HOU, Opac. Kanoniczek w Dyec. Toul, o 3. m. od *Bar-le-Duc*.

HOUAT, *Horata*, wyspa Fr. przy brzegach Brytanii, o 4. m. od Belle-Isle. Ma 4. m. na okolo. Anglicy nadaremnie ją atakowali r. 1697. wzięli ją w ostatniej wojnie, i oddali przez traktat r. 1763. dł. 14. 36. 52. 47. 10.

HOUDAN, *Hofdencum*, m. wyspy Fr. w *Beauce* w Dyec. Chartres nad Węgrą, o 13. m. od Paryża, 4. od Dreux. Jest tam manufaktura pończoch wełnianych. Jest to Oyczyzna fl. Patina. dł. 19. 15. 38". 52. 48. 47. 21".

HOUDANCOURT, wieś w *Beauvois*, o 3. m. od *Compiègne*, dala swoje imię o mowi *de la Moire*.

HOUDETOT, wieś z tyt. Hr. w Normandyi, o 2. m. od S. Valery w Pow. *Caux*.

HOUGUE, albo raczej *Hogue*, *Oga*, mocny i piękny brzeg w Normandyi, o 2. m. od *Barfleur*. Franc. kommanderowani przez *Marizalka Tourville* byli tam zbici przez flotę Angielską r. 1692.

HOULME, *Holmetius Pagus*, Kraina Fr. w niż. Normandyi, między *Domfront* i *Falaife*. Sławna jest

tylko przez swoy iabiecznik i przez swe rudy żelazne.

HOUSSAYE, kilka jest miejsc tegoż im. we Fr. iedno o 3. m. od Amiens, drugie o 3. m. od Gisors.

HOUTER, *Haxaria*, m. Niem. w Westfalii nad *Wezerem*, 3. m. na półn. ku w. od *Korwey*, 11. na półn. ku z. od *Paderborny*. dł. 27. 12. 51. 50.

HOY wyspa, *Dumna*, iedna z *Orkadów*, ma 4. m. wzdłuż. Część nazwana *Waes*, jest żyźna i bardzo mila. Znajduje się tam *Port North-Hope*, ieden z najlepszych w Europie, i bardzo wygodny do położenia ryb. Są tu wielkie owce, rodzaj bardzo osobliwy ptaków, tak dużych jak kaczki, które są tylko masłą tłustości. Nazywają je tam *Ter*.

HOYE, *Hoya*, m. i Hr. Niem. w Westfalii z dobrym zamkiem, między *Xftwem Bremeńskim*, *Brunświckim*, *Mindeńskim* i Hr. *Diepholt*. Nal. do Elekt. *Hannowerskiego* i po części do *Xcia Hesse-Kasselskiego*. *Hoya* leży nad *Wezerem*, o 2. m. od *Ferden*. Dwa tam są *Grody* i 79. wsi od nich dependujących.

HOYERSWERDA, albo *Hewerswerda*, m. i włość w wyż. *Luzacyi* nad *Elstą*, o 4. m. od *Bautzen*. Nal. do Elekt. *Saskiego*.

HOYM, Hr. i m. w *Xftwie Anhalt-Bernburg*, o 1. m. od *Kwedlimburga*.

HRADISH, *Hradisca*, m. mocne Niem. w *Morawii* na wyspie nad *Morawą*, o 12. m. od *Olomuńca*, 12. od *Brinny*. dł. 35. 28. 52. 49. 6. Prusacy dobyli go r. 1742. Dobre wino w okolicach rosną. Drugi jest *Hradish* w cyrk. i o 8. m. od *Olomuńca*, przy którym mirę i kaziidło znajduje.

HUBED, *Miara*, m. Afr. w Krol. *Tremeseu*, na górze o pół mili od *Tremetenu*. dł. 17. 15. 52. 34. 37.

S. HUBERT, *Andegium*, *Santus Hubertus*, m. w *Niderlandzie*

w Hr. *Chiny*, *Dyec. Leodyfkiey*. St. przez swe *Opac. Bened.* gdzie prowadzą tych, którzy ukazani od wściekłych pów byli, dla uzdrowienia od wściekłości. Pokazują tu w *Skarbcu* text ieden *Ewangeli* przyozdobiony kamieniami drogimi, dany przez *Ludwika łagodnego* *Krola Fr.* i ieden *plasterz* z literami złotymi, dany przez *Lotaryusza* iego syna. *Elektor Palatynu* r. 1709. odnowił *Order Kawalerów* *S. Huberta* fund. r. 1444. przez *Xcia Juliusa* *ceńskiego*. *Krol Fr.* r. 1769. odstąpił swych praw do protekcyi tego *Opac. Cesarzowy* *Krolowy Węgierskiej*. Leży na granicach *Kraiu Leodyfkiego* w *Ardenes*, o 8. m. od *Bouillon*, 10. od *Dinanty*, 16. od *Leodium*, 6. od *Paryża*. dł. 23. 52. 50. 3.

S. HUBERT, zamek *Krolewski* we Fr. wystawiony r. 1756. Leży o 5. m. od *Wersalu*.

HUBERTSBURG, ob. *Vermisdorf*.

HUCHEU, *Hucheum*, M. bogate i kupieckie w *Chinach*, trzecie M. *Prow. Chekiang*. Robią tam wysmienite pędzle, których w całych *Chinach* używają do pisania. dł. 137. 50. 52. 30. 2.

HUDISMENIL, m. Fr. w *Normandyi*, o 2. m. od *Grandville*.

HUDSON, *Hudsonii Sinus*, przełamyk *Amer.* przy ziemiach *Arktycznych* na półn. ziemi *Labrador* odkryty przez *Hudsona* *Anglika* r. 1602. Po kilkakrotnie uśłowano znaleźć przeyscie przez ten przełamyk na morze spokojne.

HUDWICHWALD, *Hudwiegswaldum*, m. nadm. *Szwedzkie*, stoleczne *Helsingii*, o 30. m. od *Gewallii*. dł. 36. 10. 52. 60. 40.

HUE, albo *KEHUE*, *Sinoo*, wielkie M. *Azyat.* stoleczne *Kochinchiny*, z pięknym ufortyfikowanym pałacem, gdzie *Krol* *ordynarynie* rezyduje. Leży na pięknej równinie od w. do z. wielką przedzielony rzeką. Zawsze tam znaczny garni-

zon nayduje się i bardzo wielu Chrzęścian. dl. 123. 40. sz. 17. 40.

HUESCA, *Paenitentia Osea*, sławne m. znaczne Hiszp. w Krol. Aragońskim w Bisk. Suffr. Saragossy i Uniwersit. Leży na równinie obfitującej w wino, nad Issuela o 9. m. od Balbastro, 14. od Saragossy. dl. 17. 22. sz. 40. 2.

HUESCAR, Guestar, *Osea*, M. Hiszp. w Krol. Grenady na równinie z pięknym zamkiem o 24. m. od Grenady. dl. 25. 50. sz. 37. 32.

HUESNE, albo **HURNE**, *Huena* wysypka na morzu Bałtyckim w Zundzie, gdzie było obserwatorium Tychohona Brahe. dl. 30. 40. sz. 55. 54.

HUFFINGEN, m. i zamek Szwabii w Xstwie Fürstemberskim nad rz. Bregą.

HUI, Huy, *Houm*, m. w Niderlandzie w Bisk. Leedyjskim. Ma most nad Mozą. Leży o 5. m. od Leodum, 7. od Namuru. dl. 22. 57. sz. 30. 31.

HUIGNE, rzeka w *Perche* i *Maine*, biorąca swoje źródło o 2. m. od Bellemu, wpada w Sarthę niedaleko Mans. Wody tej są szybkie i obfite. Spławną była uczyniona za rozkazem Parl. r. 1747.

HUIRON, Opac. Fr. fund. r. 1078 w Szampanii w Diec. *Châlons*, jest zakonu S. Bened. i czyni do r. 3500. liwr. Leży o 1. m. od Vitry.

HUISSEAU, m. Fr. w Diecezyi i o 3. m. od Orleans. Drugie jest tegoż im. o 2. m. od Blois.

HULFEMBERG, wyłoka góra w Elekt. Mogunckim, na której jest kaplica, wielu pielgrzymów do siebie ściągająca.

HULIN, *Hulmum*, m. w Morawii w Diec. Olomuńckiej.

HULL, albo **KINSTON-UPONHULL**, *Hulium*, M. mocne i handlowe Angl. w Yorkshirze, z dobrym portem przy ujściu rz. tegoż im. w rzekę Humber i pięknym Arsenalem. Krol. Karol I. przymuszony

był do odstąpienia od oblężenia tego, i zjadł to poczęła się wojna, którą miał z Parlem. Pofitya 2. Dep. na Parl. i leży o 12. m. od Yorku. dl. 17. sz. 53. 40.

HULST, *Hulstun*, małe ale bardzo mocne m. w Niderlandzie Hollenderkim w Hr. Flandryi, stołeczne Grodu tegoż im. w powiecie Gandawskim. Związkowi go wzięli r. 1578. Xiążę Parmeński r. 1583. Xię Maurycy r. 1591. po ośmiu dniach oblężenia. Arcy Xię Albert r. 1596. a Fryderyk Henryk Xiążę d'Orange odebrał go Hiszp.anom r. 1615. i odstąpił przy Hollendr.ach zosiło. Panowie Bedmar i Vanhan przymuszani byli odstąpić od oblężenia r. 1702. Fr. go wzięli r. 1747. Bardzo tam piękny jest Katusz, a dom Konsendanta w całej Flandryi jest naypiękniejszy. Jest oyczyną Korneliusza Janseniusa Bisk. Gandawskiego. Leży na równinie, którą można wodami zalać, o 6. m. od Antwerpii, 7. od Gandawy. dl. 21. 35. sz. 51. 16.

HUMAN, m. Pol. w Woj. Bracławskim, sławne odniesionym tu od wojsk Pol. pod Janem Kazimierzem nad Kozakami i Moskwą zwycięstwem. r. 1655. i niedawnych czafów Kozacką rzezią. Obfzerne do niego nał. włości, które są Domu Potockich. Jest od Bracławia na w. o 1. m. 15.

HUMBERCOURT, wieś Fr. w Pikardyi o 2. m. od Doullens.

HUMBER, wielka rz. Angiel. w Prow. York. Wpada w morze między Spurnhead i Gumsby.

HUMBLIERES, *Humblariae*, Opac. Fr. w Diec. Noyon. Jest zakonu Bened. czyni dor. 9000. liwr. Leży o 1. m. od S. *Quentin*.

HUMIERES, albo **Mouchy**, le Pierreux, wieś Fr. o 2. m. od Compiègne z tyt. Xstwa.

HUMMELINGEN, kraina w Bisk. Munsterskim. Cała lasami i bagnami jest napełniona.

HUNDESRUCK, m. i Grod

W

w Bisk. Hildesheimskim między Wezerą i Leną przy mieście Eimbeck.

HUNDSFELD, psie pole, m. miern. w Szląsku w Xstwie Oels nad Weidą, o 3. m. od Wrocławia. Polacy tam fl. nad Niem. odnieśli zwycięstwo r. 1109. dl. 34. 50. sz. 51. 8.

HUNDS-RUCK, *Hunnorum straitus*, Kraina Niem. między Renem, Mozellą i Nabą w niż. Palatynie. Należy do różnych Panow.

HUNGEN, m. Niem. w Hr. Solms o 4. m. od Fridbergi.

HUNGER-BRUNN, albo **Fontaine-de-la-Famine**, źródło Szwayc. we wsi Waugen o 2. m. od Zurichu. Przez obserwacye czynione od r. 1616. w lata obfite zawsze było suche iakiekolwiek bądź padały deszcze, ale kiedy wylewało głód był pełny i im bardziej napętniało się, tym głód był większy.

HUNNINGA, *Hunninga*, małe ale bardzo mocne m. Fr. w wyż. Alfacyi w Sundgawii. Fortyfikacye są dziełem Marzalka Vaubana. Leży nad Renem o 1. m. od Bazylei, 7. od Brisachu. dl. 25. 15. sz. 47. 42.

HUNOLSTEIN, baronia kapituły Trewirskiej o 3. m. od Trarbachu.

HUNGTINGTON, *Huntingtonia*, m. Angiel. stol. Huntingtonshiry nad Outą o 17. m. od Londynu. Pofitya 2. Dep. na Parl. dl. 17. 15. sz. 52. 15.

HUNTINGTONSHIRE, Prow. Angiel. w Diec. Linkolna, ma 23. m. na okolo i zawiera w sobie 2,0000. morgow. Kray ten jest miły i żyzny. Pofitya 2. Dep. na Parl.

HUPPY, m. Fr. w Pikardyi o 1. m. od Abewilli.

HUQUANG, albo **Houquouan**, *Huquania*, Hukwang, siódma Prow. Chińska, tak żyzna iż ją *szepshle-rzem Chin* zowią. Liczą tam blisko na 5. milionów obywatelów.

Tom I.

Zawiera w sobie 15. miast wielkich i 108. miast wielkich i obronnych. Wuchang jest pierwszym miastem.

HUREPOIX, *Pagus Heripensis*, mała kraina wyspy Fr. której znaczniejszą mieysca są *Corbeil*, *Mont Pheri*, *Chartres*, *Forté Alais*, *Palaiseau* i *Donrdan*.

HURIEL, m. Fr. w Pow. Bourbońskim w Diec. *Bourges*. Jest tam zamek Krolewski. Leży na pagórku o 2. m. od *Mont-Luçon*.

HURONOWIE, *Hurones*, narod dzikie Ameryk. w nowey Francyi. Kray jest bardzo żyzny i rozległy, ale nieudolny. Powietrze tam jest bardzo zdrowe. Narod ten bardzo się zmniejszył z przyczyny wojen, które z Irokanami toczył. Wzylscy prawie są religii Chrzęściankiej. Są naydowcipniejszy z dzikich, ale ożyczy i złodzieje. Mają rządę dziedzicznego, który nigdy nie jest synem swego poprzednika, ale synem jego naybliższej krewnej. Ponieważ sukcesya idzie po matkach. Kobiety mają naywiększą władzę w narodzie Huronów. Wzylsko się ich imieniem dzieje. Pierwsze one deliberują, potem zaś komuniują zbior swoich deliberacyi radzie generalnej starców, która zawsze prawie zatym idzie. Jeżeli głowa czyli rzadca dziedziczny nadto jest młody, naowczas przydaia mu Regenta. A małoletni, poty nie może być wodzem na wojnie, poki nie służy wprzod za prostego żołnierza; i nieuczyni iakiej piękney akcyi.

HUSINECZ, m. w Czechach w cyr. Pracheńskim o 6. m. od Piseku. Sl. Jan Hus tam się narodził, r. 1373.

HUSUM, *Husamum*, m. Dni. z dobrą Cytaellą i pięknym kościołem w Xstwie i o 8. m. od Slezwi-ku niedaleko Owy. dl. 26. 40. sz. 54. 55.

HUXTER, ob. Hoxter.

HUY, ob. Hui.

HYDRIA, ob. Idria.

No

JABLONITZ, M. nadmorskie w Morlakii o 2. m. od Segny, nal. do Wenetow.

JABLUNCKA, albo **JABLONKA**, zamek w Szląsku w Xstwie i o 4. m. od Cielzyna na skale przy Ol-
fy. Prusacy dobyli go r. 1741.

JAC, (S.) m. Fr. w Pow. Li-
mosin.

JACCA, *Jacca*, Jakka, dawne m. Hiszp. w Krol. Arragonijz Bisk. Suffr. Sarragonskiego i zamkiem. Leży nad rz. Aragon, pod górami Pyrenejskimi, o 9. m. od Huesca, 20. na półn. ku w. od Sarra-
gossy. dl. 17. 161 sz. 44. 22.

JACOBSTADT, Jakobstad, zamek rokoszowy Krol. Szwedzkie-
go o 1. m. od Sztokholmu. Imię jego pochodzi od Hr. Jakuba *de la Gar-
die*, który go wystawił r. 1644. Mia-
sto jest także tegoż im. w Botnii
wschodniej.

JACI, d'Aquila, *Acis*, m. nad-
morskie Sycylijskie na brzegach
wschodnich między Katana i Tawor-
miną z tyt. Xstwa. dl. 33. 2. sz.
37. 42. Jest także zamek w Prow.
Demon nazwany Jaci.

JACQUES-D'ILLIERS,
(S.) m. Fr. w *Bsaunce* o 4. m. od
Chartres.

JACQUES, (S.) Opac. zako-
nu S. August. w Beziers, czyni do
r. 1600. liwr. Drugie jest tegoż im.
Benedykt. w Leodium.

JACQUES, (S.) ob. Caracas,
Compostella, Doué, Jago, Mont-
fort, Provins, Vitri.

JACUT, Opac. Fr. w Brytanii
w Dyec. Doleńskie, o 5. m. od St.
Malo. Zakonu S. Bened. czyni do
r. 4500. liwr.

JAGERNDORF, ob. Jagern-
dorf.

JAEN, *Genium*, Jen, piękne
i mocne M. Hiszp. stołeczne małe-
go powiatu z tyt. Krol. w Andalu-
zy z Bisk. Suffr. Toletanńskiego i

mocnym zamkiem. Ferdinand III.
Krol Kastylii zdobył go na Maurach
r. 1243. Leży w kraju obfitującym
w wysmienione owoce, i bardzo bo-
gaty w iedwab, przy górach Py-
renejskich o 16. m. od Grenady, 6.
od Baeça, 46. od Sewilli, 72. od
Madrytu. dl. 14. 45. sz. 37. 38.
Drugie jest miało tegoż im. w A-
meryce w Peru nad rz. Maragnon
lub Amazońską, która w tym miej-
scu zaczyna być śpawna. Jest to tylko
teraz wieś bardzo piękna przy zbie-
gu trzech rzek razem. sz. pold. 5. 30.

JAJA, *Joppé*, M. Palestyny z
złym portem, si. w Piśmie S. Sa-
ladyn zruynował go; w kilka lat po-
tym S. Ludwik znowu to miało od-
nowił. Naymniey teraz nie ma tcy
co przedtym miała okazałości. Le-
ży o 8. m. od Jerozolimy. dl. 52. 55.
sz. 32. 20.

JAFANAPATAN, *Jafana-
patanum*, M. mocne w Indyach
wschodnich stołeczne iednego Krol.
czyli półwyspy tegoż im. na wyspie
Ceylan, nal. do Holl. którzy go o-
debrali Portugalczynom, r. 1658.
Półwyspa jest żyzna i dobrze zalu-
diona. dl. 98. sz. 9. 30.

JAGERNDORFF, *Carnovia*,
piękne M. i zamek Szląski stołecz-
ny Xstwa tegoż im. nad Oppą, o
6. m. od Oppawy, 26. od Wrocła-
wia. dl. 35. 22. sz. 50. 4. Zostało
się przy Cesarzu. Fryderyk III. E-
lektor Brandeburski ustąpił praw
wych do tego Xstwa Cesarzowi
Leopoldowi r. 1695. za pewną sum-
mę pieniędzy, ale Krol Pruski
odnowił je r. 1740. co było przy-
czyną wojny, której skutkiem by-
ło przyznanie mu Szląska.

JAGERNDORF, nad Preglą
w Krol. Pruskim, w Cyркуle Nantan-
gen. Moskale zbili tam Prusaków,
r. 1757.

JAGIELNICA, m. w Wo-
podol. leżące w Gruntach mających
fzyby marmurowe i Alabastrowe.

JAGO, (S.) *Santus Jacobus*,
wielka rz. Ameryk. mająca swój

początek w Audyencyi Kwitańskiey
w Peru. Jest żeglowna i wpada w
morze, skropiwszy kraj dobry, ży-
zny i obfity w bawełniane krzaki,
mieszkańców ma dzikich bardzo i
okrutnych.

JAGO, (S.) naywiększa naylu-
dniejsza i nayżyźniejsza z wysp Ka-
pu zielonego. Ma 45. m. wzdłuż a
10. w szer. Powietrze tam jest bar-
dzo niezdrowe. Obfituje w pastwi-
ska, bydło, kozy, małpy, ptaki,
które mają kość i skórę czarną, iak
szkło czarne, mięso zaś bardzo bia-
łe, w bawełnę, zboża, owoce i ry-
by. Wiele tam górn. znajduje się. S.
Jago albo *Ribeira grande* jest M.
stołeczne ob. to słowo. Oprócz tego
trzy tam są jeszcze miała *Praia S.
Domingo* i *S. Domingo Abacac*.

JAGO, (S.) piękne i znaczne
M. Ameryki połud. stołeczne Chi-
li, z dobrym portem, Bisk. Suffr.
Limańskiego i Audyencya Krole-
wska. Jest to rezydencya Gubernato-
ra Chili, i Trybunału S. Inkwi-
zycyi. Wystawione było przez Pio-
tra *Valdivia*, r. 1541. na piękney
i obszerney równinie obfitującej w
wszystko to cokolwiek do życia jest
potrzebne, pod górami *Cordille-
ra de la Andés*, nad małą rz. Ma-
chopą, która go od z. do w. prze-
rzyna. Wiele tam jest kanałów, za
pomocą których skrapiają się ogro-
dy i oczyszczają ulice. Bardzo jest
trzęsieniem ziemi podległe i nim
bardzo uszkodzone było r. 1647. i
1657. Mieszkańcy są Hiszpanie i
Indyanie. sz. pold. 33. 40. dl. 308.
Kilka jest jeszcze miasteczek im.
tego, z których nayznaczniejszy jest w
Peru w Audyencyi Kwitańskiey, o
50. m. od *Cuenca*.

JAGODE-CUBA, m. Hiszp.
w Amer. poln. na brzegu pold. wy-
spy Kuby z dobrym portem, nad
rz. tegoż im. Wystawione było przez
Hiszp. r. 1514. sz. 301. 50. dl. 20.

JAGO-DE-LOS-CAVALEROS,
m. Amer. iedno z znaczniejszych
na wyspie Hiszpanioli. Leży na brze-
gu wśch. rz. *Tagua*, w kraju ży-
nym i zdrowym, o 5. m. od *Iza-
belli*. dl. 307. 30. sz. 19. 40.

JAGO-DE-LESTERO, M.
Ameryki pold. iedno z znacznych
cięższych w Tukumanie. Jest to or-
dynaryna rezydencya Inkwizytora
Prowincyi. Leży nad wielką rz.
bardzo rybną, w kraju równym,
gdzie jest wiele zwierzyny, tygry-
sów, lwów bardzo łaskawych i *Gna-
nacos*, (zwierzę jest wielkie iak
koń.) o 70. m. od Patozu. dl. 315.
35. sz. pold. 28. 25.

JAGO-DE-LASUALES,
(S.) m. Amer. poln. w Audyencyi
Meksykańskiey. Leży na równinie
nad rz. Panuco, o 30. m. od Panu-
co. dl. 276. 40. sz. 23.

JAGO-DELA-VEGA, (S.)
piękne M. Amer. stołeczne i rezy-
den. Gubern. Jamayki, wystawio-
ne przez Hiszp. którym go Anglicy
wydarli. Wesołe tam życie miesz-
kańcy pędzą. Miało leży o 2. m.
od Morza na piękney równinie nad
rzeczką o 5. m. od Port-Royal. dl.
300. 50. sz. 18.

JAGO-DE-LEON, ob. Cara-
cas, Guatimala.

JAGODNA, Jagneiro, *Januaria*.
m. Tureckie Europ. w Serwii przy
rz. Morawa, o 25. m. od Nisly, 25.
od Belgradu. dl. 39. 15. sz. 44. 35.

JAGOS, Jagowie, naród Afir.
są błagający się i wielcy złodzieje,
tak iak Arabowie, naywięcey ich
jest w niższej Ethyopii, a naybar-
dziej w Krol. Anykańskim. Czczą
słońce i miesiąc, i są ludoiędzcy.

JAGRENATE, miejsce zna-
czne Indyjskie, położone na brze-
gu *Orica*, gdzie W. Bramin, czyli
W. Kapłan Białowhwalcow rezy-
duje. Wielka tam jest Pagoda, u-
częszczana przez wszystkich Indy-
pielgrzymów. dl. 103. 43. 30. sz.
19. 50.

JAGUANA, *Sauila Maria*
del Parto, *Fanum Sancta Maria*
ad Portum, m. Amer. na wyspie
Hiszpanioli o 60. m. od S. Domin-
Nu i j

gue. Napadnione było przez Anglików r. 1591. Nal. do Hiszp. dl. 306. 15. sz. 19. 25.

J A I K, *Jajcus*, wielka rz. w Tartarii na w. iey leżąca. Dzieli ją od Turkestanu, bierze swoy początek w Kaukazi i wpada w morze Kaspijskie. Niezmierna w niej liczba ryb znayduie się, których ikre soloną rozwożą po całej Europie pod im. *Kaworu*.

JAKOBSTADT, m. w Semigalii, ozdoba Kościołami, osiadł od wielu rzemieślników, iako i niedźwiedników, którzy z wyuczonych od siebie niedźwiedzi żyją. Leży z tamtey strony Dźwiny w Parafii Selburskiej.

JAKUTES, Jakutowie, narody Azjatyckie w Tartarii w okolicach rzeki Amgi i miasta Jakutkoy. Są oni Białochwalcy. Kiedy jeden z nich umiera, przebiega z nim na blizszych kresach. Szkorbat chorobą tam jest ordynaryją. Ale oni zaraz się jego pozbywają zjadłszy tylko rybę łosośową i dzięgiel.

JAKUTSKOY, m. Cesarstwa Moskiewskiego w Syberji w Tartarii w Kraju Jakutów, których w bieżącej trzyma nad rz. Leną, o 500. m. od Tobolska. dl. 129. 30. sz. 60. 45.

JALESNES, lenność z tyt. Margr. o 4. m. od *Bougl*.

JALIGNY, m. Fr. w *Bourbonnois*, nad rz. Besbre, która wpada w Ligere, o 5. m. od Moulins.

JALLAIS, m. Fr. w *Anjou*, o 6. m. od Angers.

JALOFES, *Jalofi*, Jalofowie, naród Afryk. w Nigrycy między Nigerą i Senegalą. Kray ich jest długi na m. 100. sz. na 40. Monarcha ich bierze tytuł Cesarza.

J A M A, *Jama*, m. mocne Cesarstwa Moskiewskiego nad rz. tegoż im. w Ingryi, o 5. m. od Narwy. dl. 47. sz. 59. 15.

JAMAICA, *Jamaica*, wielka wyspa w Amer. połu. odkryta przez Krzysztofa Kolumba r. 1494, o 140.

m. od lądu Ameryki, 18. od wyspy Kuby, 24. od Hiszpanii albo S. Dominika. Jest figury owalnej. Ma 20. m. w szerz 50. wzdłuż i 150. w okolo. Przedzielona jest pałmem gór. Grunt tam nadzwyczajny jest żyzności. Obfituje w to wszystko, cokolwiek tylko do życia jest potrzebnego, w cukier, kakao, bawełnę, tabakę, &c. Często tu pioruny biją, gdyż rudy ma bardzo siarczyste. Znaydują tam, iak donosi Pan Sloan, drzewa zwane *lagetto*, których skóry służą do robienia sukni i koszul, drugie zaś są pożące owoc, których łupina jest mydłem sposobnym do mycia tych skór. Znayduie się tam niezliczona bydła liczba. Rzeki są liczne i rybne. Admiral Pen, z Korsarzami Angielskimi i Francuzkimi zdobył tę wyspę na Hiszp. r. 1655. i odtąd należała ona do Anglików, którzy ją najbardziej kwitnącą w świecie ze wszystkich osad uczynili. Więcy tam jest nad 60000. Anglików, a blisko 100000. Murzynów. Rząd iey najpierwszym tylko w Anglii panom oddają. Lasy i ląki zawsze się tam zielenią, powietrze jest zdrowe, dnie i nocy zawsze prawie równe. S. Jago stołecznym jest całej wyspy miastem, między gr. sz. 17. 40. i 18. 45.

JAMBA, Jamba, małe Krol. w Indostanie z miastem tegoż im. nad Gangesem, który go od połu. ku połud. przerynia.

JAMBI, albo JAMBIS, *Jambum*, m. małe nadmorskie i Krol. w Azji w części wschodniej wyspy Sumatry. Bardzo jest handlowe. dl. 121. 30. sz. połud. 1. 30.

JAMBOL, ob. Balaklawa.

JAMBOLI, *Anenobria*, Kraina w Macedonii na granicach Romanii i Bulgarii nad Archipelagiem. ob. Embeli.

JAMES, m. w Normandji w Dyec. Avranches, o 3. m. od Pontersony, 67. od Paryża, dl. 16. 28. 17. sz. 48. 29. 22.

JAMES-TOWN, m. Irlandskie w Hr. i o. 2. m. od Letting, nad Schanoną. Posyła 1. Deput. na Parl.

JAMES-TOWN, albo JACQUES VILLE, *Oppidum S. Jacobi*, M. Amer. połu. stol. Wirginii nad rz. James, wystawione przez Angl. r. 1607. Krol Wilhelm fundował tam Uniwersytatem r. 1692. i Drukarnią, dl. 305. 5. sz. 37.

JAMETS, *Gemmatum*, m. Fr. w *Barrois*, o 2. m. od Montmedy, 5. od Stenai. dl. 23. 5. sz. 49. 25.

JANKOWITZ, ob. Janowicz.

JANDURE, Opac. Norbertańskie w Dyecezyi Toul, o 2. m. od *Bar-le-Duc*.

JANFIRO, Rio, *Ganabara*, rz. Amer. na brzegach Brazylii daje swoje im. iedney Prow. w ktorej jest S. Sebastyan. Odkryta była przez iednego Francuzar. 1515. Ale Portugal. opanowali ten Kray r. 1558. ob. Sebastien.

JANZZAR, ob. Jenizzar.

JANNA, Kraina Turecka Europ. w Macedonii nad Archipelagiem, graniczy na połu. z Kometolitarią, na połud. z Liwadią na z. z Albanią, na w. z Archipelagiem. Jest to dawna Tessalia. Laryssa stołecznym tam jest miastem.

JANNA, Jannina, *Cassiope*, wielkie M. Turcyi Europ. w Prow. Janna, ktorej swoje daie imie. Mieszkane jest przez bogatych kupców Greckich, 26. m. od Latiffy. dl. 39. 21. sz. 39. 45.

JANOW, znaczne M. Polskie w Woi. Ruskim, teraz pod pan. Austr. w cyrk. Lwowskiem z Stwem na gruntach dobrych z wielkimi Stawami, od Lwowa m. 3. Tegoż im. m. Bisk. w Woi. Brzeskim Litt. blisko rz. Buga, od Białej m. 2. Także w Woi. Trockim. Inne tegoż im. w Woi. Podolskim pod pan. Austr. znaczne i handl. Od Trembowli o milę.

JANOWIEC, m. w Woi. Gnieźnieńskim, zamkiem wspaniałym i

pięknością położenia zaszczycone, nad Wisłą od Warszawy m. 18.

JANOWITZ, albo JANKOWITZ, m. Czeskie w cyr. i o 3. m. od Caurzymu. General Szwedzki Torstenfon zbil tam Cesarzkich r. 1645.

JANSON, zamek w Prowancyi, o 2. od Lambeski, 4. od Aix.

JANVILLE, *Janvilla*, m. Fr. w *Beauce*, sławne przez Batalią między Fr. i Anglik. pod Karolem VII. o 6. m. od Pluviers.

JANVILLERS, ob. Jonvillers.

JAOCHU, *Jaocheum*, piękne i wielkie M. Chińskie, drugie miasto Prow. Kiangsi na brzegach połu. rz. Po. Piękna tam robia Porcellane, dl. 123. 16. sz. 29. 40.

JAPARE, *Japara*, M. Indyj wschod. na wyspie Jawie na brzegu południowym z dobrym portem. Jest dosyć handlowe. Wiele tam znayduie się Mahometanów. Kobiety tam są bardzo brzydkie i rospuście. dl. 128. 40. sz. połud. 6. 45.

JAPONIA, wielki Kray w części wschodniej Azji z tyt. Cesarstwa; jest to zbior kilkunastu wysp z których naznaczniwsze są: *Niphon*, *Saikof*, *Sikohf*. Portugalczycowie odkryli go r. 1412. będąc przez burzę na ten brzeg zarzucony. Całe państwo dzieli się na siedm Powiatów znaczniejszych czyli *Gokszidor*, z których każdy dzieli się na pomniejszyest czastki. Dwoch jest Cesarzów, *Dairo*, Duchowny, a *Kubo*, świecki. *Dairo*, nie ma już tyle co przedtem władzy, ale niezmiernie ma dochody, dwanaście żon i mnożstwo nałożnic. Jest on bożyszczem Religii. Czynią mu takie honory i rokosze, iakie tylko imagiacya wymyślić może. *Kubo*, ma władzę absolutną i nieograniczoną nad wszystkimi poddanymi, a jego wola jest iedynym dla nich prawem.

Japończykowie w powszechności są mali, ogorzali, zwięzli i bardzo szpetni. Są grzeczni, przebiegli, trzeźwi, wojenni, i bardzo chęda-

zni. Mają język osobny, i nigdy nie byli zawojuowani przez żaden sąsiedzki naród. Pory roku są bardzo niestateczne w Japonii. Zima podlega jest wielkim mrozom, lato wielkim gorącom. Morze na około napelnione jest ukrytymi skałami i jest zawsze burzliwe. Blykawice i pioruny są tam częste, iako i trzęsienia ziemi. Grunta w powłzeczności są górzyste, skaliste i nieurodzajne. Ale przemysł, i trudy niezmiernie mieszkańców uczynili ją żyzną, i zdolną do obeyscia się bez Kraiów sąsiedzkich. Wielką liczbą rzek, jezior, źródeł, min złotych, sielbrnych, miedzi i siarku znajduje się w tym Kraiu, jest tam też burztyń szary i drogie kamienie. Cały świat zna piękną Japonii porcelanę. Religia jest bawochońska, tak iak w Chinach. Jezuici ogłaszali tam Ewangelię. S. Franciszek Xawery przybywszy do Prow. Pongo, około r. 1554. dosyć liczny już uformowali Kościół Chrześcian, aż do r. 1637. gdy nastąpiło prześladowanie, które tu zniszczyło Chrześcian. Jedo dziś jest miastem stołecznym Japonii. Przedtem było Meako. między gr. dł. 157. i 175. 30. sz. 31. i 40.

J AQUIN, Jakwin, sławny ślad na brzegu morza w Krol. Juda w Afryce. Francuzi, Anglicy, Portugalczycy i Hollendrzy mieli tam swoje faktorye dla traktowania o murzynów. Ale ślad ten był zepsuty od rabunku Dahometa, ob. Juda.

J ARCY, ob. Gercy.

JARD, Opac. Fr. w Dyec. Sens, o 1. m. od Melun, zakonu S. Aug. czyni do r. 3000. liwr.

S. JARD, *Redegonda*, wieś z analem portem w *Poitou*, o 2. m. od *Sables d'Olone*, ob. *Lien Dieu*.

JARGEAU, lub **GERGEAU**, *Gargolium*, Zargo, dawne M. Fr. w Aureliańskim Xstwie. Wzięte było od Angl. r. 1423. a odebrane od sławnej pod im. *Fucelle d'Orleans* heroiny r. 1429. Leży o m. 4. na

połud. ku w. od Aureliann, 28. od Paryża. dł. 19. 45. sz. 47. 50.

JARNAC, *Sarnaicum*, Zarnak, M. Fr. w Pow. Angulemskim, sławne zwycięstwem Henryka Xcia Andegawskiego, (który potem był Krolew pod im. Henryka III.) odniesionym tu nad Kalwinistami r. 1569. jest o m. 2. na w. od *Cognac*, 6. od Angulemy, 102. od Paryża. dł. 17. 22. sz. 45. 40. Tegoż im. m. Fr. o m. 5. na połud. ku w. od *Saintes*.

JARNAGE, m. Fr. z Sądami Krolewskimi w Marchii, m. 2. od Gweretu.

JAROCZYN, m. Pol. w Woiskalskim.

JAROMIERZ, m. Czeskie nad Elbą, o m. 11. na połud. ku z. od Glatzu, 25. od Pragi. dł. 33. 35. sz. 50. 18.

JAROSŁAW, *Jaroslavia*, piękne i znaczne M. Pol. w Woiskalskim, teraz zaś pod pan. Austr. w cyr. Samborskim. Jest obwiedzione murem; handlem, pięknetmi budowlami, kościołami, szkołami i iarmarkiem walnym na bydlę, zalecone. Znaczne do niego należą dobra, które są imienia Xzta Czartoryskich. Pamiętne jest wygrana Szwedów, którą tu odnieśli r. 1656. po dobytciu miasta. Jest ludne, i ma dosyć rzemieślników. Leży w gruncie żyznym nad Sanem. Od Lwowa m. 14. od Rzeszowa 7. od Tarnowa 12. od Krakowa 29. od Warszawy 54. od Wiednia 87. dł. 40. 58. sz. 49. 58.

JAROSŁAW, lub **JEROSŁAW**, M. Rosyjskie, wielkie drewniane z tyt. Xstwa nad rz. Wolgą. Miało niegdyś własnych Xzta, którzy pod pan. Rosyjskie przeszli, wyzuci z Xstwa od Jana Wasilewicza będąc. Leży od Miasta Moskwy o m. 46. dł. 58. 30. sz. 57. 24.

JARRIE, m. w Delfinacie, m. 2. od Grenobli.

JARS, Kasteł Fr. m. 3. na połud. od *Bourges*.

JARZE, m. i Margr. Fr. m. 2. od *Bauges*.

JASENICZ, m. Pomeranii w Xstwie Szczecińskim nad lewym brzegiem Odry, blisko iey uścia. Należy do Krola Pruskiego.

JASMUND, półwysp Pomeranii bliższej, łączy się z Wittowem i wyspą Rugen przez wąską cieśninę. Ma znaczne 2. kościoły Sagard i Bobin. Należy do Szwecyi.

JASKWA, *Jasques*, m. Parkskie nadmorskie nad odnogą *Ormus*, w Prow. Tuberanii. dł. 76. 50. sz. 25. 40.

JASSY, M. S. Multan i rezydencya Hospodara, leży nad Pruthem. Miasto obłzerne ale drewniane i źle budowane; nie ma iak 6. wielkich ulic. Nie ma domostw murowanych, iak niektórych Panów tylko mieszkania, ale i te niezgrabne. Mieszkańców liczyć może na 30000. Jest od Kamieńca Podolskiego m. 24. na połud. dł. 44. 55. sz. 47.

JASWOYNSKI Pow. i Stwo czyniące kwarty roczney 3248. zł. W Xstwie Zmudzkim. Jest między Pow. Byrągolskim i Rosieńskim.

JASTRZĘBIE wyspy, ob. *Azores*.

JAWA, *Jaba*, nazwisko dwóch wysp na morzu Indyjskim, z których jedna się zowie wielka Jawa, druga mała Jawa, czyli *Bali*, ob. *Bali*. Wielka Jawa leży między wyspami Sumatrą, Banką, Borneo, Madurą, Bali i ziemią Endraght. Obsituie w ryż i zboże. Hollendrzy całą wyspę pomorskimi zamkami ośrodkali, i nieiako stołicę swego handlu tu w Batawii założyli. Cała część połn. wyspy jest pod Holl. panowaniem; połud. posiadają Xzta i udzieln, z których najmocniejszy jest *Soerapati*; śródek wyspy jest pod pan. Cef. Mataramskiego, który przemieszkuię w Kartaturze. Wyspa ta zawiera Krol. Bantamskie, Jakatrawskie, czyli Batawiaskie i Cierybońskie, od których jest niependujące Krol. Ma-

tarahskie, Kray sprzymierzony z Holl. Tagal, Krol. Gressieńskie, które ma Krola osobnego przychylnego Holl. Można mówić, iż cała wyspa zależy od Holl. ponieważ Cesarz pannie pod ich protekcją. Tak jest zaś nadsład, że do 30 millionow rachnie mieszkańców, między ktorem i większa połowa niewiaft jest tak, iak 10. do 1. Wydaie Jawa pieprz, imbir, wyborne owoce, ziola drogic; ma szyby złote. Jawanie są Religii Mahometa, którą tu wniost ieden Arabczyk, którego grob jest w wielkim u nich poszanowaniu. Kartatura jest M. S.

JAU, ob. S. André.

JAUDONNIERE, m. Fr. w Piktawii, m. 4. od Fontenay.

JAULNAC, lub *Jaujac*, m. Fr. w Pow. Wiwarskim, m. 3. na z. od *Aubenas*.

JAULENAY, m. Fr. m. 2. od Poitiers.

JAURON, *Gabro*, m. Fr. w Pow. Cenomańskim, m. 5. na połn. ku w. od Mayenny.

JAVOULX, *Andoritum*, m. Fr. o m. 5. na połn. ku z. od Mendy. Było niegdyś m. znaczne, stolica Bisk. Mendeskiego. Daia się tu widziec niektore znaki starożytności.

JAWARYN, ob. Raab.

JAWERNIK, lub *Jawornik*, m. Szląskie w Xstwie Grotkowskim, m. 5. na z. od Nissy. Zalecone jest zdrowiem cieplicami pomocnemi osobliwie dla niewiaft nieplodnych. Zostało przy Domie Austr.

JAWOR, lub *Jawer*, *Jawira*, M. i Xstwo znaczne w Szląsku niż. z Cytadellą i placem wielkim obwiedzionym gankami, jest o m. 5. na połn. ku w. od Lignitz, 79. na z. od Wrocławia, 35. od Pragi. dł. 24. 4. sz. 50. 66. Xstwo Jaworskie na połn. z Czechami i Luzacyą wyż. na z. Xstwa Saganiskie i Glogowskie ma na połn. a Swidnickie i Lignickie na w.

JAWOROW, m. Pol. w Wo-

Ruskim, teraz pod pan. Austr. w Cyrk. Lwowski, dosyć porządne ode Lwowa m. Pol. 7. od Jarosławia tyleż. Stwo Jawor. czyni kwarty 18817. zli.

JAYCZA, *Gattia*, m. bardzo mocne Turcyi Europ. w Bosnii z dobrą Cytadellą nad Pieną, m. 20. na poln. od Banialuku, 52. na pold. ku z. od Budy, 54. od Belgradu. dl. 45. 10. sz. 35. 5.

JAZŁOWIEC, m. w Woi. Podol. z kad. dawna familia Jazłowieckich. od Buczacza m. 2. jest pod pan. Austr.

IBARA, (S.) m. Fr. w Pow. Foix, m. 5. na poln. ku z. od Pamiers.

IBER, ob. Eber.

IBORG, lub IBURG, *Iburgum*, m. Niem. z zamkiem i Opac. Bened. w Bisk. Osnabruckim. Wzięte było od Xcia Brunświckiego r. 1553. jest o m. 14. na pold. ku z. od Osnabrucku, 12. od Munsteru. dl. 25. 46. sz. 52. 20.

IBOS, m. Fr. w Pow. Bigorreńskim, m. 2. na poln. od Tarbes.

IBRAZ, plac obronny nakształt małej fortecy, która ieziozem i blokami zewsząd prawie otoczona jest i ieden ma przystęp w Woi. Brzeskim Litt. przy rz. Strumieniu, która wpada w Prypec, od Pińska m. 12. na pold. ku z.

ICARIA, ob. Hicaria.

ICHTERHAUSEN, m. Niemiec. w Turynii, w Xstwie *Saxe-Gotha*, z pięknym zamkiem zwanym Marienburg. nad górą, m. 3. na pold. od Erfurtu.

IDANHA-LA-NUEVA, nowa Idanha, m. Portugal. w Prow. Beirze, 62. na pold. ku z. od Idenhy starzy. dl. 11. 23. sz. 39. 42.

IDANHA-VELHA, *Igedita*, stara Idanha, m. Portugal. w Prowinc. Beirze; dobyte było szturmem od Franc. r. 1704. Leży nad rz. Ponfala, m. 10. na poln. ku w. od *Castel-Branco*, 10. na poln. ku

z. od Alkantary. dl. 11. 32. sz. 39. 46.

IDRIA, Idrya, piękne m. Wł. w pow. Foronlińskim, w Hr. Goryckim, z zamkiem, nal. do Domu Austr. w samym mieście znajdują się obfite szczyby merkuryuszowe, jest między górami, m. 7. na poln. ku w. od Gorytzy, 10. na poln. od Tryestu. dl. 31. 35. sz. 46. 16.

IDSTEIN, m. Niem. w Wetterawii, rezyd. familii idącej z linii Xzát de Nassau, do której należy. jest o m. 5. na poln. ku w. od Moguncyi. Zdobia go zamek piękny i szkoły Luterskie. Dobra Idsteinskie rozciągają się wzdłuż na m. 8. w szerz 4. Leżą w pięknej równinie. dl. 25. 53. sz. 50. 9.

JEAN, (S.) *S. Joannis Faxum*, m. Fr. nad Sarra w Hr. Sarrbruck, m. 5. na z. od Dwechmofow, 3. od Sargueminy. dl. 25. 47. sz. 49. 16.

JEAN, (S.) Opac. Fr. August. o m. 3. od *Malestroit*, inne Premonstr. przy Ambianie, czyni 16000. liwr. Tegoż im. Opac. Bened. w Andeli.

JEAN D'ANGELY, (S.) *S. Joannes Angeriacus*, dawne M. Fr. w Santonii z pięknym Opac. Bened. fund. r. 942. od Pepina Krola Akwitanii, czyniący 12000. liwr. Hr. *Rochefoucault*, przymuszony był odstąpić od obłożenia r. 1562.

Wzięte było potem od Kalwinistów, odebrane zaś od Henryka III. po upornym obłożeniu r. 1569. Znowu go opanowali byli Kalwiniści w r. 1620. bunt podniósł, a r. 1621. dobył go Ludwik XIII. i twierdząc go, z ziemią zrownał. Oczyszczając jeść Henryka II. Burbona Kondeusza. Leży nad rz. *Boutonne*, na której tu dwa są młyny do robienia prochu iedne z najlepszych w Krol. m. 6. na poln. ku w. od *Saintes*, 13. od Rupelli, 92. od Paryża. dl. 17. 5. sz. 45. 55.

JEAN-DE-BONNEVAL, (S.)

(S.) Opac. Fr. Bened. przy *Thouars*, inne zwane *S. Jean de Castet*, jest Premonstr. czyni 5000. liwrow, o m. 4. na poln. od *Aire*.

JEAN-DE-BOURNAL, (S.) m. Fr. w Delfinacie m. 5. na z. ku pold. od Wienny.

JEAN-DE-BREUIL, (S.) m. Fr. w Pow. Kadurckim, m. 6. na w. ku pold. od *Milhand*.

JEAN-DE-FOS, (S.) o m. 5. od Montpelieru, i *S. Jean de Gardomenque*, w Langwedocy od Alctu, m. 4. są m. Fr.

JEAN-DE-LAUNE, lub LONE, (S.) *Ladonia*, m. Fr. w Burgundyi w Pow. Dyżońskim stol. Grodu tego im. mające prawo deputowania. Oczyszczają jest m. *Martene*, Hiczp. od obłożenia jego r. 1636. odjętzeni zostali, jest nad Saoną m. 6. na pold. od Dyżonu, 3. od Bellegardy, 3. od Antyzodoru 62. od Paryża. dl. 22. 44. sz. 47. 10.

JEAN-DE-LUZ, (S.) *Lucius Vicius*, m. Fr. w Pow. Labour, nad granicą Hiczp. z portem. Leży nad małą rzeczką blisko morza. m. 4. na poln. ku w. od Fontarabii, 4. od Bayonny, 174. od Paryża. dl. 15. 59. 28". sz. 43. 23. 15".

JEAN-DE-MAURIENNE, (S.) *Maurianna*, M. Sabaudyi, stol. Hr. Mauryańskiego w dolinie tego im. z Bisk. jest nad rz. *Arche*, na pograniczu Delfinatu, m. 5. na pold. ku z. od *Montiers*, 10. od Grenobli, 9. od Chambery. dl. 24. 1. sz. 4. 18.

JEAN-DE-VIGNES, (S.) Opac. Fr. August. w Swessyonie, czyni 7500. liwr.

JEAN-DE-ULVA, lub *la vera crux nova*, Wyspa w Amer. poln. przy Hiszpanii nowey na morzu polnocnym, odkryta o. o. r. 1518. od P. *Grijalva*. dl. 280. 20. sz. 19.

JEAN-EN-ROYANS, m. Fr. w Delfinacie.

JEAN-EN-VALLEE, Opac. Fr. August. blisko miasta *Chartres*, Tom I.

czyni 4500. liwr.

JEAN-PIE-DE-PORT, (S.) *S. Joannes de pede Portus*, m. Fr. stol. Nawarry niż. z Cytadellą na wzgórcie. Leży przy początku traktu prowadzącego przez góry Pyreneyskie zwanego tu *Port* o m. 8. na pold. ku w. od Bayonny, 12. od Pampelony, 176. od Paryża. dl. 16. 22. sz. 43. 8.

JEANNE, (Isle de Sainte,) Wyspa S. Joanny, iedną z wysp Komorskich między pomoczem Zingwebar i Madagaskarą. jest na podziw żyźna i obfita w zwierzynę i owoce. Mieszkańcy są Religii Mahometańskiej mieszanej z wielą zabobonami. Boją się bardzo diabła, którego tu *Grzegorzem* zowią. Niewiały u nich są niewolnicami, do największych zaś wane bywają robot, nie mające tyle wolności aby nawet iedź razem z mężami mogły. Wydawać iezu mąż zwykli w roku zaraz 7. lub 8. Dwa tu są celne miasta, iedno miastem Kroia, drugie Krolowy się zowie. W pierwszym rezydnie Krol z swymi dworem, i jest o m. 8. od Portu, drugie leży nad morzem. Obiedwa są dosyć piękne i ozd. bne meczetami wspaniałemi. Przy rzezy zwykły statwac Okręty Angiel. płynące do Bombay.

JEDLINSK, m. Pol. w Woi. Sandomirskim z szkołami Akademicznymi

JEDO, lub JENDO, J do, *Jendo*, wielkie M. S. Japonii na wyspie Niphon w Azji ozdobne pięknym i obrannym pałacem, w którym rezyduje Cesarz. Liczba mieszkańców jest tu niezmierna. Handel bardzo wielki. Rz. *Tukawa* przetrzyną miało i wpada pięcią korytami do portu. Na niey postawiony jest most wspaniały, od którego w miarę odległość mieści wszystkich w Japonii. Romy są drewniane, prze co częstym podlegają pożarom, te zaś i niskie są i źle budowane, jest tu bardzo wiele kościołow pałacow

murowanych z kamienia bez bal-
kow jednak dla uniknięcia niebe-
spieczestwa w czasie trzęsienia zie-
mi. Gdy Panowie mająłaki stawiali
pałac nowy, zapraszali na to miey-
sce Cesarza, któremu tam ofiarują
dary. Po wyjściu jego drzwi, które-
mi przechodził stała się zakazane,
zowią je drzwiami Krolewskimi,
i nikomu potem przez nie przecho-
dzić nie wolno. Jedo leży w miley
równinie wgłąb zatoki bardzo ry-
bney. Procz rz. znajduje się tu wie-
le kanałów. dl. 157. sz. 35. 32.

JEDRZETÓW, m. z Opac.
Cyfterów w Diec. Krakowskiej;
sławne znacznym tu zładem szla-
chty, r. 1576. na potwierdzenie o-
brania Stefana Batorego. Rokosz
r. 1607. i śmierć Kadłubka pa-
miętnym go też czyni. Leży na gra-
nicy Szląskiej i Węgierskiej.

JEGUN, m. Fr. w Armaniaku
wyż. o m. 3. na poln. ku z. od
Auch.

JENGUM, znac. i bogate m.
Niem. w Xstwie Ostfryzyi w okoli-
cy Embdenkiej. Karol Xzē Gel-
dryi r. 1535. Xzē zaś Alby r. 1568.
odniósł tu zwycięstwo, m. 4. na
pold. ku w. od Embden.

JEMPTERLAND, *Jämtia*,
kraja północna Szwecyi, między
Laponią, Angermanią, Medelpadią,
Helzyngią i Dalekarią. Nie jest
ludna, i niema tylko wsi lub liche
miasteczka.

JENA, m. Niem. w Turynii
w staqach Domu de *Saxe-Weimar*,
z zamkiem i Akademią fund. r.
1555. Leży nad Sałą, m. 4. na po-
lud. ku w. od Weimaru, 8. od
Naumburga, 10. od Erfurtu. dl. 29.
34. sz. 51.

JENEEN, wiel. i dawne m.
Azyatyckie w Palestynie z zamkiem
starym i dwoma moztetami.

JENGAN, *Jengannum*, m.
Chińskie, 8me z miast głównych
Prow. Chenfi, nad brzegiem półn.
eziora *Lieu*, pod górą. Ma 19.
miast pod swą dependencją. dl. 126.

16. sz. 37. 37.

JENIAPUR, m. Azyat. w In-
doftanie w Państwach Wiel. Mogo-
łu, stol. krainy tego im. nad rz.
Chaul m. 35. na poln. ku z. od Del-
li. dl. 94. sz. 30. 30.

JENIKALA, forteca nowo
wystawiona od Turków w Krymie
nad Cieśniną *Taman*, przy wnieściu
morza Azofskiego. Ustąpiona jest
Rosji traktatem r. 1774.

JENISSEA, *Jenissejskoy*, *Je-
nisea*, znaczne, mocne i ośiadłe
M. Rosyjskie w Syberyi nad lewym
brzegiem Jenisy rzeki, o m. 300.
na w. od Tobolska, na pograniczu
Ostwaków i Tonguzanów. Obsiute
w zboże, drob i bydło. dl. 116. sz.
58. 40.

JENIZZAR, lub JANIZZAR,
m. Greckie w Macedonii blisko
Golfu Salonickiego w krajnie *Ko-
menolitary*, wystawione na ruinach
dawnego miasta *Pella*, oyczyzny
Alexandra W. jest o m. 5. na pold.
ku z. od Saloniki, 7. od Karawe-
ryi. dl. 40. 12. sz. 46. 38. Ist in-
ne tego im. m. w Grecyi w Prow.
Janna. dl. 39. 8. sz. 40. 40.

JENKOPING, *Jenkoping*,
Janscopia, *Jenkopinga*, m. Szwec-
kie w Prow. Smalandii nad iezi-
orem Watter, z dobrą Cytadellą, m.
22. na poln. ku z. od Kalmaru. dl.
32. 55. sz. 57. 22.

JENPENG, *Jenpinga*, pie-
kne m. Chińskie piąte z miast gło-
wnych Prow. Fokieny. Zbudowa-
ne jest w kształt Amfiteatru nad
brzegiem rz. Miny. Ma 7. miast w
swym dystrykcie. dl. 135. 6. sz. 26.
34.

JERICHAU, lub IERYCHOW,
cyrkul, m. i grod w Xstwie Magde-
burskim, o m. 12. od Magdeburga
nad Elbą na w.

JERICHO, Jerycho, u Ara-
bow zwane *Ribida*, dawne i zna-
komite m. Azyatyckie w Palesty-
nie zbudowane od Jebuzeyczykow.
Nie jest dziś więcej jak kupa ni-
kczemnych chałup mieszkanycch od

nędznych i ubogich Arabów. Leży
o m. 7. na poln. ku w. od Jerozo-
limy, o m. 2. od Jordanu, w doli-
nie wełsley i żyżney. Znajduje się
tu roślina podobna do bzu, której
kwiat nie więdnie, a którą bardzo
zaleca pismo pod imieniem roży
Jerychońskiej.

JERKEN, ob. Irken.

JERSEY, *Casarea*, Wyspa
na morzu Brytanii, przy brzegach
Francyi; o m. 5. od brzegów Nor-
mandyi, jest bardzo ludna, ma m.
7. w okolo, i nal. do Angl. Powie-
trze tu jest bardzo zdrowe, lubo
znajduje się tu wiele zab, które do
domów się ciska. Grunt iey jest ży-
żny. S. Helier jest iey miastem gło-
wnym. dl. 15. 15'-25". sz. 49. 14'-
20". ob. New-Jersey.

JERWERLAND, *Servia*,
mały pow. w Inflantach w Estonii,
należy do Rosji. ob. Jewerland.

JERUSALEM, w Syryi niż.
przy Lutenburgu, sławna przednie-
mi winami.

JERUSALEM, *Hierosolima*,
Jeruzolima, dawne i st. M. Azya-
tyckie, dawniej stol. Krolestwa Ży-
dowskiego, po zdobyciu iey na Jebu-
zeyczykach przez Dawida. Nabucho-
donozor W. obrócił ją w perzynę
drugiego roku panowania Sedeciasza,
i wielką liczbę żydów zabrał w nie-
wolę do Babilonu. Po odnowieniu
iey, miasto i kościół z ziemią zro-
wnał Tytus r. 70. po par. Xtusa.
Przy ruinach dawney Jeruzolimy
zbudował Adrian Cef. nowe miasto.
Zdobyli go Perrowie r. 614. Sara-
cenowie 636. ale Łacinnicy odzys-
kawszy go, nowe tu założyli Krol.
r. 1099. które lat 89. trwało pod
pan. Krolow Francuzow. Saladyń Sult-
an Egiptu i Syryi opanował go r.
1188. pod Gwidonem de *Lusignan*.
Turcy wypędzili ztąd Saracenów r.
1517. i przynich zostalo. Stan iego
terazniejszy w niczym się nie mo-
że porównać z dawnym. Ma dotąd
ieszcze swego Patriarchę. Górę Kal-
waryą i Syon zamyka w swym ob-

wodzie Jeruzolima. Fruncifzkanie
trzymają tu kościół grobu Sgo i dom
do przyjęcia przychodniów. Leży o
m. 45. na pold. ku z. od Damaszku,
18. od morza śródziem. 100. od
wielkiego Kairu. dl. 57. sz. 31. 50.

S. JERZY, ob. S. Georgius.

JESD, ob. Yefd.

JESI, *Jesum*, dawne m. Wfo.
w Marchii Ankonitańskiej z Bisk.
Sektatorowie Moliny uczynili go
sławnym. Leży na górze blisko rz.
Jesy, m. 7. na pold. ku z. od An-
keny, 45. od Rzymu. dl. 30. 45. sz.
43. 13. Tegoż im. jest m. w Japo-
nii na wyspie Niphon. dl. 157. sz.
35.

JESNITZ, m. w Cyr. Saxo-
nii wyż. w Xstwie Dessawskim nad
Muldą, m. 4. na pold. od Dessawy.

JESO, Jedso, Yefo, wiel. wy-
spa Azyatycka na poln. wyspy Ni-
phon, pod pan. Monarchy holdo-
wnika Cesarza Japońskiego. Zarosła
jest gęstemi lasami. Mieszkańców
ma mocnych, ślusnych, ale niesfo-
remnych i dzikich w porównaniu
z Japończykami. Nie żyją tylko po-
torem ryb, lub zwierzyńną.

JESSELMER, *Jesselmera*, M.
w Indoftanie, stol. Prow. tego im.
w Państwie wiel. Mogolu. m. 75. na
poln. od Amadabatu. dl. 90. 15.
sz. 26. 40.

JESSEN, m. Niem. w cyrk.
Elektor. Saksim. nad Elstera, m. 6.
na w. od Wittembergi.

JESUAL, Jezualia, Kraina In-
doftanu, graniczy na połud. z Krol.
Bengalskim, na poln. z Krol. Nek-
balskim, na w. z Azemskim, na z.
z Patna. Raipur jest iey M. S.

JEWERN, lub JEVER, *Jeveria*,
m. Niem. w Westfalii, stol. Ja-
werlandii z cytadellą, o m. 7. na
poln. ku w. od Auriku, 12. od Emb-
deny. dl. 25. 26. sz. 53. 32.

JEWERLAND, Jewerlandia,
Kraina Niem. w Westfalii, rozległa
wzdłuż na m. 8. wszerz 4. Należy
do Domu Xzāt *Anhalt-Zerbf.*

JEZIERNĄ, w Woi. Ma-

zowieckim, sławna założoną fabryka papieru, m. 3. od Warszawy. Tęgoż im. m. Pol. pod pan. Austr. w cyr. Lwowski, od Zborowa m. 2. JEZIOKO, *Lacus, Lac*, zowie się zebranie obfiterne wody, popłiscie niewylychający, ze wżech stron zamknięte. Są jednak jeziora ale bardzo rzadkie, których woda corok wylycha, jako Czernitzw Karnioli.

JEZIORZYSZCZE, m. Litt. w Woj. Polockim pod pan. Rosyjskim, z Stwemi czyniącym kwarty 19450. zł. Sławne zwycięstwem Stanisława Paca r. 1566. Leży przy jeziorze, od którego położenia ma nazwisko, blisko granicy Moskiewskiej.

JEZIOROZCE, m. Litt. w Woj. Wileńskim w Pow. Brastawskim nad rz. Ilukszą, m. 10. na z. od Brastawia.

JEZUPOL, *Jesupolis*, m. Pol. pod pan. Austr. w cyr. Halickim, dość dobrze budowane przy uysciu Bystrzycy w Nieftr, blisko o m. 2. od Halicza.

IE, *Hypaea*, wyspa Francuzka w Prowancji, naybliższa ku wschodowi z 3. wysp przy porcie Marsylskim leżących. Jest bardzo mocno ufortyfikowana, a forteca iey jedną jest z najlepszych na morzu szrodziemnym.

IGIS, *Emonia*, m. Rzepltey Gryzofskiej, w Lidze Kadeyskiej z zamkiem wspaniałym, w którym znajduje się piękna Biblioteka i gabinet różnych osobliwości.

IGLAW, *Iglavia*, mocne, ładne i wiel. M. Cześkie w Morawii, stol. cyrkulu tego im. Piwa tu bardzo przednie, i fukna dość dobre robią. Wzięte było od Prusakow r. 1742. Leży nad Iglą, m. 19. na z. od Brinny, 32. od Pragi. dl. 34. 40. sz. 49. 10.

IGLESIAS, lub VILLA DE CHIESA, *Sulei, Eglefia*, M. w części południowej Sardynii z Bisk. Suffr. Kalarfkiego, dl. 26. 28. sz.

39. 30.

IGNI, m. i Opac. Fr. fund. r. 1126. zakonu Cyter. w Szampanii, czyspi 14000. liwr. m. 2. na połud. od Fismes.

IGNISTERRA, ob. Ziemia ognista.

IGRANDE, m. Fr. w Pow. Burbońskim, m. 2. od *Bourbon l'Archambaud*.

IHOR, Iohor, Ior, *Ihora*, M. S. Krolestwa tegoż im. w Azji na połwyspie Malaki. dl. 121. 30. sz. 1. 58.

ILA, *Epidium*, wyspa Szkocka, długa około m. 6. szeroka 5. Leży przy brzegach Hr. Argylskiego; obfituje w bydło, ielenie, rudę ołowianą i kamienie wapienne.

ILAMBA, znaczna Prow. Krol. Angolańskiego w Afryce; podzielona jest na wiele włości bardzo osiadłych, a każda ma swego Sowe, który ma rząd nad okolicą swęj iurydykcyi.

ILANTZ, *Ilantium*, m. Rzezcypolitey Gryzonow, główne swego Pow. w lidze Gryzofskiej. Mieyscem jest obrad trzech lig Gryzonow. Leży nad Renem, m. 7. na połud. ku z. od Koiry. dl. 26. 45. sz. 46. 38.

ILCHESTER, *Ischalis*, Ilchefter, m. Angiel. w Sommerstshirze. Wytyła 2. Deput. na Parl. jest nad Illą, m. 34. na z. od Londynu.

S. ILDEPHONS, wspaniały Pałac Krola Hiszp. w nowęj Kastylii zbudowany od Filipa V. m. 2. od Segowii.

ILEZUGAGWENA, lub ESUGAGUEN, mocne M. Krol. Marokańskiego w Afryce w Prow. Hea na górze leżące.

ILEELD, lub ILEFELD, Ilefeldia, w Hr. Hohensteinskim, o m. 2. na połud. od Northausen; był tu Klasztor Premonstratensow, który r. 1543. obrocony został na szkołę Protestancka, w ktorej fl. Michał Neander był Nauczycielem do samej śmierci r. 1595. Utrzymują tu

zawzię na edukacyi 50. uczniow.

ILHEOS, *Insula*, M. nadmorskie w Amer. połudn. w Brezylji, stol. kapitanii de *Rio dos Ilheos*, o m. 50. na połud. od S. Salwador. Należy do Portugal. i jest w gruncie bardzo żyznym. dl. 340. 10. szer. połud. 15. 25.

ILKUSZ, ob. Olkusz.

ILL., *Ellus*, rz. Fr. ktora przeznia Alfacją i wchodzi niżej Strazburga do Renu. Zaczyna być żeglowną od Schelestadt. Inna jest w Pow. *Perigord* tegoż im.

ILLE, *Insula* piękne M. Fr. z tyt. Hr. w Pow. Ruffyllońskim, m. 4. na z. od Perpinianu.

ILLIERS, m. Fr. w Normandii, m. 5. od *Evreux*, ob. *Jacques d'Ilhers*.

ILLIFONSO DE LOS ZAPOTECAS, (San) M. Amerykańskie w Hiszp. nowęj w Dyec. Gwaxakańskiej. Leży na górze, o m. 20. na połud. ku w. od Antekwe. ry. dl. 280. 5. sz. 17. 35.

ILLINI, Illinowie, *Illinois*, Narod Amerykański w nowęj Francyi osiadły wzdłuż rzeki tego im. w Kraiu bardzo dobrym. Jest lud dziki, życie popolicie płacną Turecką, ktorej tu bardzo wiele zbierają. Są mocni, zrzeczni, podchlebni, żywi, cery ogorzały; żon mają wiele. Są niektóre wie, ktore przyięły Religiję Chrześciańską. Owce ich i zwierza są u nich osobliwsze i nam nieznanne.

ILLIKIRCK, gród należący do Strazburga, o pol mili od niego.

ILLOK, *Illoca*, małe ale obronne M. Węgierskie w Sklawonii, nad prawym brzegiem Dunaju, m. 6. na połud. od Peterwaradyna, 12. od Esseku, 22. od Belgradu. dl. 37. 15. sz. 45. 30.

ILM, lub STADT-ILM, M. Niem. zamek i grod w Turynii w Xstwie Schwartzburg-Rudelshtadtskim, m. 6. na połud. od Erfurtu; zależy od Xztu Saffich.

ILMENAU, m. i grod Niem. w

Xstwie Henneberskim, nad rz. Wipprą, należy do Domu de *Saxe-Weimar*. W okolicy iego znajduje się miny srebrne. Jest o m. 6. na połud. ku z. od Schwartzburga.

ILMENOW, lub ELMENOW, rz. Niem. w Xstwie Zelleńskim. Płyynie od połud. ku połud. i łączy się z Elbą.

ILUKSZTA, lub HUKSZT, m. Semigallii, ozdobne zamkiem, kościołem Katol. i Greckim, z szkołami. Leży nad rz. tego im. ktora wpada w Dźwinę. Jest o m. 3. od Dyneburga.

ILZA, lub ILZA, m. Biskupie w Woj. Sandomirskim, osiadłe Garnarczami, od Radomia o m. 6.

IMBRO, ob. Lembro

IMERETTA, małe Krol. Azjatyckie między Kaukazem, morzem czarnym, Xstwem Guriel, i Georgią. Kray ten pełen lasow i gór przepłatają piękne równiny. Krol jest holdownikiem Turcyi, i dawał w daninie Sultanowi co rok 80. dzieci chłopcow i dziewcząt od lat 10. do 20. Od ktorej daniny uwolnione zostało to Krol. przez traktat r. 1774. między Rosją i Portą zawarty.

IMMENSTADT, m. Niem. w Szwabii nad Illerą, w Hr. Konigsleckim, m. 4. na połud. od Kempten.

IMOLA, *Forum Cornelii*, dawne m. WI. w Stanie Papiezkiem w Romanii z Bisk. Suffr. Rawenneńskiego. Jest bardzo piękne i dobrze nadsiadłe. Wzięte było od woysk Cesar. r. 1708. Oyczyzną jest S. Piotra Chryzologa, Antoniego Maryi *Valsava*, Marka Anton. Flaminiego. Leży nad Santerną, o m. 4. na połud. ku z. od Faenzy, 8. od Bolonii, 9. od Rawenny, 18. od Florencyi, 65. od Rzymu. dl. 29. 15. sz. 44. 22.

IMPERIALE, *Imperialis*, piękne M. Amerykańskie w Chili, o m. 4. od morza połud. nad brzegiem rzeki *Cauten*, założone jest od Piotra *Valdivia*, Gubernatora r.

1551. m. 39. na półd. od Koncepcyi, gdzie Biskup się przeniósł był po wzięciu miasta przez Indyanow. Leży w kraju bardzo wesołym na skałe urwistej. sz. półd. 38. 4c. dł. 305.

IMPERIALIS, Cesarzki, tyt. miast w Niem. wolnych, mających miejsce i głos na sejmach Rzeszy Niemieckiej.

IND, *Indus*, wiel. rz. w Azji, od ktorej cały kraj Indji bierze nazwisko. Wypływa z góry Imaus

INDOSTAN, *India Citerior*, wielki kraj Indji wschodnich w Azji, który zawiera Państwo Mogolskie i inne Krol. między Indem i Gangesem. Ob. Mogol.

INDYA, *India, les Indes*, kraj bardzo rozległy, który my dzielimy na Indye wschodnie i zachodnie. Indye wschodnie zawierają 4. wielkie części: Indostan, półwysp za Gangesem i przed Gangesem i wyspy morza Indyjskiego, z ktorych cenniejsze są: Ceylan, Sumatra, Jawa, Borneo, Celebes, Malajskie, Filipińskie, Moluckie i Maryańskie. Tymże im. oznaczają niekiedy niewłaściwie: Krolest. Tonkińskie, Chiny i Japonię, zwłaszcza gdy mowa jest o handlu. *Indye zachodnie* zowią się całą Ameryką. Początek dawania tym krajom nazwiska Indji wschodnich i zachodnich zdają pochodzić, iż gdy Portugalczycy, którzy najpierw się tu posłanowili osady pod Krolestem Emmanuelem, i odkryli Brezylję, płynąc do Indji prawdziwych, brali się ku wschodowi, a płynąc do Ameryki kierowali drogę ku zachodowi. Przeczo potem nazwano to, co jest na w. Kapu dobrej nadziei, Indjami wschodnimi, a wzyśko co na z. leży, Indjami zachodnimi. Ob. ie pod swemi Artykułami.

INDRE, *Inger*, rz. Fr. która płynie przez Turonię i wpada w Ligierę wyżey *Saumur*, spławna jest od *Châtillon*.

INFANTADO, kraina Hiszp. w Prow. *Mancha*, z tyt. Xiśwa, która zamyka miasta: Alkozerę, Salmeronę i Valde-olivias, także niektóre miasteczka w okolicy Katalaw.

INFIERNO, mała wyspa jedna z Kanaryjskich w Afryce, między Lancerotą na półd. wyspą S. Klary na półn. i Gracyozą na w.

INFLANTY, *Livonia*, znaczna Prow. Rosyjska, na z. i półn. oblewa ją morze Bałtyckie i odnoga Finlandzka, na w. graniczy z Moskwą, na południe z Litwą. Dzierżyli ją naprzód Krzyżacy, r. 1561. poddała się Zygmuntowi Augustowi, i zamykała w sobie 3. Województwa Derpskie Wendeńskie i Parnawskie: ale gdy te naprzód do Szwecyi przez traktat Oliwki, r. 1660. potem od Szwedów do Moskwy przez traktat Nizstadzki za pan. Piotra W. odpadły r. 1721. część tylko Inflant bardzo mała przy Polśce została się była, to jest Powiat Düneburki, pod im. Woiewództwa Inflantzkiego do r. 1772. w którym Dwór Petersburki odezwawszy się z swoimi pretensjami opanował wojskiem pozostałą Inflant część. Tytuł tylko i Urzędy próżne tej Prow. zostały przy Pol. Kraj ten obfituje w zboże, drzewa, zwierzę i kruszce. Znaczny prowadzi handel. Portow ma 4. Ryge, Parnawę, Rewel, i Narwę. Ryga jest M. S.

INGELFINGEN, m. Niem. w Frankonii nad rz. Kocherą w Hr. Hohenloeffkim. m. 8. na półd. od Maryentalu.

INGELHEIM, *Ingelheimm*, m. Niem. w Palatynacie Reńskim, sławne kilka zborami kościelnymi i urodzeniem Sebastryana Munstera. Zamek w którym się urodził Karol W. nie tu, jak niektórzy mniemają, ale w Kalsburgu zamku wyżey Bawaryi. Leży nad rz. Sawą na górze, z ktorej wejrzenie jest bardzo mile, m. 2. na półd. ku z od

Moguncyi, 2. na w. od Bingen. Dziedzictwem jest dawnego domu Hrabów Ingelheimskich. dł. 25. 40. sz. 49. 50.

INGOLSTAD, *Ingolstadtum*, piękne M. Niem. i najw. miasto w Bawaryi z st. Akademią fund. r. 1471. Zaścizca go zamek piękny, zbiorownia, Kollegium i kościół wspaniały. Poddano się Cesi. r. 1704. Austriacy zdobyli go r. 1742. i trzymali go do r. 1745. Leży nad Dunajem, m. 2. na półn. ku w. od Neuburga, 16. od Ratyzbony, 18. od Monachu. dł. 28. 45. sz. 48. 46.

INGRANDE, *Igorandis*, m. Fr. nad Ligerą, na pograniczu Andegawii, m. 7. na z. od Andegawy, z tyt. Baronii. Inne tegoż im. w Piłkawi nad rz. Wienną. m. 2. od *Châtelraute*, na pograniczu Turonii. Inne m. 3. od *Chinon*.

INGRE, m. Fr. m. 1. od Aurelianu.

INGRIA, *Ingria*, Prow. Rosyjska w głąb Gofu Finlandzkiego. Kraj jest bardzo urodzajny, obfity w zwierzę i ryby. Łosioń, które tu ładami gromadzą się, towar bardzo wiele. Przychodzą zaś te na wiosnę i na jesień z Finlandyi. Zdobytą ta Prow. została od Piotra W. Petersburg jest iey M. S.

INHAMBANA, *Inhambanum*, Krol. Afr. w części wschodniej Kafferyi pod Ekwatorem nad Golfem Sosałkim. Mieszkańcy są balwochwalczy. Tongwa jest M. S.

INISHORTY, ob. Enisgorty.

INISOWEN, *Avalonia*, mała kraina Irlandyi w Hr. Londonderskim.

INN, *Ocnus*, rz. Niem. która wypływa z kraju Gryzonow z pod góry *Septimer-berg* i między Passawą i Insfadtem wpada do Dunaju.

INNERARA, m. Szkockie, st. Prow. Argylli gdzie Xżę tego im. ma rezydencyą, jest nad Lochfynem, m. 24. na półn. ku z. od Edynburga, 112. od Londynu. dł. 12. 15. sz. 56. 32.

INNERLOCHY, Inwerlochyi, m. i forteca Szkocka, zwana także fortecą S. Wilelma, w Pow. *Lochaber*, w którym nayełniejszym jest miastem. Leży między dwoma jeziorami, m. 32. na półn. ku z. od Edynburga, 120. od Londynu. dł. 12. 26. sz. 57. 8.

INNERNESS, lub INWERNESS, *Innernessum*, m. Szkocyi półn. portowe, jest bardzo handlowne, i bogate w Hr. Gallawaykim, i posyła 2. Dep. na Parl. Leży przy ujściu Nessy, o m. 34. na półn. ku z. od Edynburga, 130. od Londynu. dł. 13. 58. sz. 57. 36.

INNERSEKETING, m. Szkockie nadmorskie portowe w Prow. *Fife*, nad Golfem Fortheńskim, m. 3. na półn. ku z. od Edynburga, 112. od Londynu. dł. 14. 35. sz. 56. 22.

INNICHEN, sławny klasztor w Bisk. Bryxieńskim, który zależy od Kapituły Freylyngenskiej. Jest o m. 13. na półn. ku w. od Bryxyi. Tu blisko Drowa ma swe źródło.

INOWŁÓDZ, m. Pol. i powiat w Woi. Łęczyckim, z Stwem które płaci kwarty zł: 1505. Ma swego Kasztelana. Leży blisko Pilicy, o m. od Brzezina.

INOWROCŁAW, *Vladislavia*, znaczne M. Pol. st. Wdztwa tegoż im. Niektorzy kładą jego początek pod Mieczysławem I. lub II. Leży nad rz. Notecią z Gopla wypływającą między błotami. Jest obfite, ale źle budowane. Stwo grodowe tego im. płaci kwarty zł: 874. od Kruzwicy, m. 3. dł. 37. 15. sz. 52. 28. Województwo Inowrocławskie, dawniej zwane Gniewkowskie, po Łac. *Palatinatus Vladislavensis*, z Brzeńskim Kujawskim wraz przyłączone było za Władysława Jagellona do Polki. Herb i mundur na tenże co i Wdztwo Brzeskie: Kujawski z którym sejmikuie razem w Radziejowie, z kąd wysyła 4. Posłów, 2. Dep. Dzieli się na 2.

Pow. Inowrocławski i Bydgoski. Ma Wdę i Kasztelanów 2. Część tego Woi. po rz. Noteć traktatem r. 1772. odpadła pod pan. Pruskie. Kray jest błotnisty, urodzajny iednak, drzewa ma niedostatek wielki. Leży między Woi. Pomorskim, Gnieźnieńskim, Brzeskim Kujaw. i Chelmińskim.

INSCHKEITH, wyspa Szkocka nad Golfem *Forth* na północ Edynburga. Grunt iey jest tłusty, wydaje wiele ziół lekarskich.

INSBRUCK, *Onipons*, piękne M. Niem. stol. Hr. Tyrolu, z fortecą, którą r. 1782. Józef II. zrzucić kazał. Zdobi go zamek, w którym umarł Cesarz Franciszek I. r. 1765. wiele pałaców pięknych i Akademia fund. r. 1677. Wzięte było od Xcia Bawarskiego r. 1704. ale zaraz odebrane zostało od wojsk Cesar. Jest w pięknym położeniu nad Inną, m. 11. na półn. ku z. od Brixen, 25. na półd. od Monachu, 95. od Wiednia. dl. 29. 2. sz. 47. 3.

INSTADT, *Oenostadium*, *Oenopolis*, m. Niem. w Bawaryi nad Dunajem, blisko Passau, od którego oddziela go rz. Inn. dl. 31. 15. sz. 48. 25.

INSULA, ob. wyspa.
INWERBERWY, m. Szkockie, w Hr. Kinkardynu, m. 30. na półn. ku w. od Edynburga, wyśła Dep. na Parl.

INWERNES, ob. Inuerness.

INWERRARY, ob. Innerarra.

IOACHIMS-THAL, czyli dolina Joachima, m. Czeskie w dolinie tegoż im. w Cyr. Ellnbogenskim. W wieku 16tym odkryte tu są żywe śrebrne. Imie swe wzięło od Hrabiego Joachima *Schlick*.

IOACHIMSTHAL, m. Niemiec. w średniej Marchii Brandenburskiej w Cyr. Barnimu niż.

JOAL, Dom handl. Fr. na brzegu Afrykańskim w Krol. Barbezyń-

skim, o m. 20. od Gorey.

S. JOANNES, S. Jan, rz. wiel. w Ameryce w Akadii fl. jest połowiem fumow, inna tego im. w Luizianie.

JOANNETA, źródło wody mineral. żółdkowey blisko *Martigues Briand*, we Fr. m. 5. na półn. od Andegawy.

JOBSBAD, ob. Annaberg.
JOCELM, *Jocelin*, *Goselinum*, m. Fr. w Brytanii wyż. Deputuie na obrady Prow. m. 18. na z. od Rennes, 20. od S. Malo.

JOHANNA wyspa, ob. S. Jeanne.

JOHANNESBERG, zamek w Szląsku należący do lawornika w Xstwie Grotkowskim, przez traktat, r. 1742. został przy domie Austr.

JOHANNESBERG, w Elektor. Mogunckim, w grodzie Rhen-gawkim, zalecony bardzo dobrymi winami.

JOHAN-GEORGEN-STADT, lub GEORGEN-STADT, czyli Jerzego miasto, piękne m. Niem. wyślawione od Jana Jerzego I. Elektora Sakskiego po pokoju Westfalskim, a by było schronieniem Protestantów z Czech wypędzonych. Leży w Miśnii w Cyr. Rytzgeburckim.

JOHANSBERG, lub JOHANSBURG, m. Pruskie z Cytadellą w Sudawii nad rz. *Pisch*, dl. 40. 34. sz. 51. 15.

JOHANSBERG, przy Fridberdze w Weterawii miejsce pamiętne wygraną Francuzów nad Han-nowerczykami r. 1762.

JOHNSTOWN, (S.) m. Irlandzkie w Hr. Danegalskim nad rz. *Lough Foite*, o m. 12. na półn. ku w. od Dunegali. Wyśła Dep. na Parl. inszete go im. w Hr. Longfordzkim nad Kameiliną, m. 2. na w. od Longfortu.

JOIGNY, *Jovinacum*, m. Fr. w Szampanii z pięknym i mocnym zamkiem ale niedokończonym. Trzy do niego należą parafie. Zaleconę

flą

są wina iego, jest w wygodnym położeniu nad Yonną, o m. 7. na południe od Sens, 6. od Antyziodoru. dl. 21. sz. 47. 56.

JOINVILLE, *Joanvilla*, dawne i dosyć znaczne M. Fr. w Szampanii z tyt. Xstwa, z zamkiem wiel. i wspaniałym, gdzie fl. Kardynał *de Lorraine* się urodził; i gdzie ciał P. *de Joinville* leży, jest nad Marną, m. 6. na półd. od S. Dizier, 28. od Remow, 10. od Baru Xżęcego, 50. od Paryża. dl. 22. 45. sz. 48. 20.

JONCASSE, źródło miner. o m. 1. od Montpellieru.

JONA, wyspa Szkocka mała, na półd. ku z. względem Mulli, długa na milę, a szer. pół mili, jest bardzo żyzna. Była miejscem rez. d. Biskupów wysp przyległych, i grobu Krolow Szkockich, ob. Yonna.

JONQUERE, *Joncaria*, Jonkera, m. Hiszp. w Katalonii, w Powie. Ampurdan, podgórmi Pyrenejskimi, m. 8. na półd. od *Perriguan*, 2. na półn. od *Girona*. dl. 20. 32. sz. 41. 15.

JONQUIERES, *Joncarie*, m. Fr. w Prowancyi, m. 4. na półn. ku z. od Marselli.

JONVILLIERS, Opac. Fr. Premonstr. fund. 1180. m. 3. od Baru Xżęcego.

JONZAC, Jonfac, m. Fr. w Santonii, m. 3. na półd. od Pons.

JOSAPHAT, dolina Jozafata, tak się zowie w Palestynie iedna dolina między Jerozolimą i górą Oliwną. Długa jest dosyć, ale nie szeroka. Iż zaś słowo *Josaphat* znaczy *Sąd Boży*, wnieśli sobie niektórzy z miejscy iednego u Joela Pror. w rozdz. 3. źle rozumiane-go. iż w tej dolinie ma się odprawić sąd ostatni.

JOSAPHAT, Opac. Fr. Bened. fund. 1126. czyni 3300. liwr. o milę od *Chartres*.

JOSAS, mała kraina Fr. między Sekwaną i pow. *Beauce*, na półd. i z. Paryżą.

Tom L

JOSEPH, (S.) S. Jozefa, wyspa na Oceanie wschodnim między wyspami Maryańskimi. Zowie się także *Sagpan*. Ma m. 25. w około i jest iedną z najludniejszych wysp na Archipelago S. Lazara.

JOSSE, (S.) Opac. Fr. Bened. m. 2. od Monfreuil, czyni 3500. liwrow.

JOSELIN, ob. Jocelin.
JOUARE, *Jorum*, m. Fr. z fl. i wspaniałym Opac. Bened. m. 3. na półn. od *Colomiers*, 14. od *Paryża*.

JOUE, *Jocundiacum*, m. 1. od Tours, i tegoż im. m. 2. od Argentan; fl. m. Fr.

JOUI-LES-MARNES, Opac. Bened. o milę od *Moncontour*, czyni 8000. liwr.

JOURSAC, m. Fr. m. 3. od S. Flour.

JOUY, Opac. Fr. Cyfter. czyni 1500. liwr. m. 2. od *Provins*. Tego im. m. 1. od Werfalu podniefione było na Hr. Inne m. Fr. *Jouy-le-Châtel* jest o m. 2. od Kofcy.

JOYE, Opac. Fr. Cyfter. w Brytani fund. r. 1250. blisko Hennebony. Inne jest przy *Namours*.

JOYENVAL, Opac. Fr. Premonstr. o m. 1. od S. Germain.

JOYEUSE, *Gaudiosa*, m. Fr. w Pow. Wiwareńskim z tyt. Xstwa Parostwa, nadane nim byłor. 1581. od Henryka III. dla Anny Wiktorry *de Joyeuse*. Leży nad rz. *Bicina*, m. 9. na półd. ku z. od *St. viers*, 16. od Nimes, 134. od Paryża. dl. 21. 55. sz. 44. 20.

JOZEFOW, m. Pol. pod pan. Austr. w Cyr. Bełżkim od Zamościa m. 4.

IPRES, ob. Ypres.
IPS, lub Yps, m. Niem. w Austr. niż. nad Dunajem w okolicy *Wien*-*Wald*, jest miejscem komory bardzo istotney. m. 18. na w. od Lint u.

IPSALA, *Cypella*, m. Turcyi Europ. w Romadii z Arcy-Bisk. Greckim nad rz. *Laryssa*. m. 11. 18

P p

połd. ku z. od Adryanopola, 8. od Trajanopola, 50. na z. od Konstantynopola. Blisko jego znajdują się minery alunowe.

IPSERA, wysepka na Archipelagu na poln. ku z. względem wyspy *Scio*, od której jest na m. 6. Jest figury ferca. Naprzeciw niej leży na z. wysepka *Anti-Ipsera* zwana

IPSWICH, *Urbium*. *Gippevicum*, m. Angiel. stol. Prow. Suffolk, z wygodnym portem. Oycyzna Kardynała Wolsey. Deputuje na Parl. Leży nad Sturą, m. 7. od morza, 18. na poln. ku w. od Londynu. dł. 18. 35. sz. 52. 6.

IRAK, *Iraca*, wielki kray Azji, podzielony na Irak-Arabii i Irak-Agemi, Irak-Arabii czyli Babiloński obłewa rz. Tygrys i Eufrat. Ztąd ma swe nazwisko, że Arabia pusta z nim się łączy. Cały jest prawie pod pan. Turkow. Irak-Agemi, czyli Irak-Perfski jest między Chilanem, Tabrystanem, kraiem Heri, Sablestanem, Farsystanem i Turkomania. Zosiłte pod pan. Persow. Ispahan jest jego M.S.

IRAN, nazwisko, które dają kraje wschodnie całej Persyi i tedeney Prow. Perfskiej w szczególności między Araxem i Kurem leżące, której miasta celne są: Erywan i Nachiswan.

IRANCY, m. Fr. w Grodzie Tonnerre, z kąd dobre wychodzą wina.

IRBIT, wieś w Syberyi, o m. 7. na w. od Jekaterynburga, nad rz. Irbitą, sk. walmemi, na Nowyrok iarnakami.

IRIGNY, m. Fr. m. 2. od Londynu.

IRISSARI, m. Fr. w Nawarze, m. 4. od S. Palais.

IRKEN, Jerken, Yarkan, *Irca*, wiel. bogate i bardzo ludne M. Tartary, stol. Bukaryi matev z zamkiem. Tu jest skład całego handlu między Azją północną i Indyami; Kalmucy, którzy jego są panami, lu-

bo wierzą w Mahometa, mają jednak za skrupuły przymuszają innych do swej religii. Jest o m. 32. na poln. od Kascharu. dł. 101. sz. 38. 46.

IRKUTSK, m. Rosyjskie w Syberyi nad rz. Angarą, blisko jeziora Baikal. Ma Bisk. Greckiego niepodległego. Handel znaczny prowadzi, z przyczyny Karawanów tędy trakt z Chin i do Chin mających. Powiat czyli Ujezd tegoż tu jest im.

IRLANDYA, *Hibernia*, jedna z wysp Brytańskich i największa po wyspie Brytanii Wiel. Od Anglii i Szkocyi oddziela ją morze niebezpieczne, zwane kanałem S. Jerzego, czyli morzem Irlandzkim, które tu szerokie jest na m. 15. ku Anglii, a na 5. ku Szkocyi. Odciaływszy kąt ma figurę prawie owalną, i jest tej wielkości jak połowa Anglii, długa m. 95. szeroka 53. a mająca obwód m. 465. Grunt iey jest bardzo żyzny, obfituje w pastwiska i wszelkie żywności. Bydło jest największym iey bogactwem. Powietrze ma łagodne i umiarkowane, ale wilgotne dla obfitych lasów, bagnów, wielości rzek i jezior. Gądów żadnych nie cierpi. Żywi mnóstwo koni dobrych, pszczoł bardzo wiele i wilków. Miedzi, ołowiu, żelaza znajdują się tu obficie. Irlandczycy są mocni, dowcipni i uczynni, ale gnuśni, bawiący się nawięcej polowaniem i rybłowieniem. Procz języka Angielskiego mają swój obłiwski. Żołnierze z nich są dobrzy, gdy nie są w własnym kraju, przeciwnie, jako doświadczono, gdy są w swoim. Dzieli się Irlandya na 4. Prow. *Ulster*, czyli Ultonia, *Connaught*, czyli Konna-cya, *Leinster* czyli Lagenia, *Munster* czyli Mommonia. Nigdzie ani więcej, ani wygodniejszych nie ma iak tu stanowisk dla okrętów. Największa Irlandyi rzeka jest Shanon. Rząd iey polityczny podobny jest do Angiel. Ma swego Vicé-Reya, który zowie się Lordem Namiesłnikiem, lub Deputatem Irlandyi, kto-

rego powaga jest niemala, religii są kościoła Angiel. Liczą 4. Arcybisk. ale liczba Bisk. nie jest stała. Katolików sekretnych znajdują się tu dosyć. Irlandya przyłączona była do Angl. r. 1172. pod Henrykiem II. ale dopiero Henryk VIII. wziął tytuł Krola Irlandyi, r. 33. swego Panowania; przedtem Krolowie Angiel. zwali się iey Panami tylko. Wiele tu zaszło rewolucyi i buntów, obłiwie po Henryku VIII. Sprzymierzenie się Irlandczyków r. 1782. przyniosło Irlandyi porównanie zupełne iey w przywilejach z Anglią. Dublin jest M. S.

IROKANIE, *Iroguis*, *Iroguois*, Znażny naród Amerykański około jeziora Ontario. Jest lud dziki, mężny i wścisty z sobą związku, religii nazbyt zabobonney. Kray ich jest zimny. Wprowadzone używanie tu wódki, wiele odmiany przyniosło w ich obyczajach. Gry i tańce nadzwyczajnie lubią. Są przytym ludzcy, przyjacielscy, ale w gniewie nieprzebiegani. Są bitni i dowcipni, ale nieco melancholiczni i gnuśni. Nieznają Krola, ani żadnego wodza; Rada starych, lub młodych rozrządza wszystkim. Niewiały napodziw lubią rumieniec twarzy. Steknąć przy połogu, mają sobie za hańbę, i za równą mają krzywdę powiedzieć ktorey: że stęknęła w połogu, iako gdy wojownikowi kto zada, że uciekł z boju. Gdy Irokanie idą na wojnę, malują swe twarze, aby przez bladeść żadney nie dali nieprzyjacielowi poznać boiaźni. Dzielą się na różne familie, między którymi z. są tylko ciady Chrzesciāskie, jedna w *Mont-Real*, druga w *Sault de S. Louis*.

IRSINGEN, Opac. Niem. Bened. w Szwabii przy Kaufbeurnie m. Cesar. Opat jest Pralatem Imperii.

IRTICH, *Irtis*, wiel. rz. Az. w Syberyi, która przebiegłszy wielką część kraju, wpada w Oby. Wody iey są bardzo białe i lekkie. Ob-

fituje w ryby, obłiwie sumy i iesotry delikatne. Tegoż im. jest miasto w Mogolistanie.

IRWIN, *Irwa*, m. Szkockie stol. Prow. Kunningham, z Portem, który go czyni handlowym. Wyśła Deput. na Parl. i jest o m. 21. na z. od Edynburga, 107. od Londynu, nad rz. Irwiną. dł. 12. 50. sz. 56. 5.

IS, nad Tyllą, m. Fr. w Burgundyi, m. 51. na poln. od Dyżonu, z Woytowstwem i składem soli. Wpobliżkości znajdują się łupalne kamienie białe.

ISABELLE, Izabella, m. zbudowane od Krzysztofa Kolumba r. 1493. nad północnym brzegiem Hispanioli, w położeniu bardzo dobrym i zdrowym. dł. 307. 5. sz. 19. 55.

ISABELIA, wyspa S. Izabelli, wyspa na morzu połud. mająca na m. 200. obwodu, najwyższa z wysp Salomonskich. Odkryta była przez Hilsz. r. 1568. Część iey wschodnia zowie się *Cap bunt.* Znaczny jest na niej port zwany *Stoile*.

ISADAGAS, lub TAGODASS, *Tagodastum*, dawne m. Afr. w Krol. Marokańskim; w Prow. Eskuryi. Mieszkańcy są uczciwi, i bardzo ludzcy w przyjmowaniu obcych bez domagania niczego. Leży w gruncie żyznym, w krainie obfitej w bydło, miod bardzo biały i zalecony.

ISCHIA, *Aenaria*, wyspa Krol. Neapolitańskiego mająca mil 6. w okolo. Leży przy brzegach ziemi Lławory, o m. 1. od niej. Przeplatają tę rokoszną wyspę żyzne doliny, które wydaia wyborne owoce, wesołe wzgórki, które do starozaia win dobrych, źródła, rzeki, ogrody piękne. Znajdują się góry złote i żelazne. Cieplice iey i słaznie, wielu tu na lato ściągają chorych. Sokolow. na tej wyspie jest mnóstwo wielkie. Ischia jest M. S.

ISCHIA, *Iscia*, Iksia, m. Wł. Pp ij

Soł. wyspy tego im. nal. do Krol. Neapol. z Bisk. i dobrą fortecą, którą powiększył Alfons syn Ferdynanda Krol. Neapol. r. 1493. uciekłszy się tu po złożeniu swym z Tronu, dl. 31. 30. sz. 40. 50.

ISURK, m. Fr. w Turonii, m. 5. od *Blanc*.

ISELSTEIN, *Iffelsdamm*, m. w Rzpłtę Hollender. nad Iffelą, o m. 2. od Utrechtu.

ISENBERG, ob. Eisenberg.

ISENBURG, znaczne Hr. Niem. dziedzictwo jednej rodziny, której linia jedna otrzymała tytuł Xat. Imperii r. 1744. Dzieł się Isemburg na wyż. i niż. Hr. wyższego Isemburgu, ma m. 12. wzdłuż, a szerz 4. Leży w Cykule Renn, między Hr. Solms i Hanau. Budingen jest miejscem rezyd. Xcia Hr. niższego Isemburgu leży w Westerwaldzie, i nal. do Cyr. Westfalskiego. Po śmierci Hr. Fruesta przypadły r. 1664. podzielone zostały. Jest w nim miasto i zamek Isemburg zwany nowym Isemburgiem, o m. 4. na półn. od K. blentzu. Należy do Hr. Wied. Część też znaczna posiada Arcy-Bisk. Trewński w Isemburgu niższym.

ISENBURG, dawny zamek w Hr. Marchii, w Westfalii, blisko przy Opac. Werden. kr. Fryderyk, który tu był żywo w koło pleciony r. 1226. za zabicie Arcy-Bisk. Kolofńskiego, w nim miał swą rezyd. Należy do Krola Pruskiego.

ISENGHEIM, *Ispenium*, m. w Niderlandzie Austr. z tyt. Xłwa nad Manderą, m. 2. na półn. ku z. od *Courtrai*. dl. 20. 53. sz. 50. 54.

ISENHAGEN, Opac. Szlacheinych Panien w Xłwie Zellenfiskim, o m. 5. na półn. od Gishorhu. Panien jest tu 14. i Xieni jedna. Fundowane było od Xźniczki Agnieszki, która tu jest pochowana r. 1266.

ISER, *Isara*, znaczna rz. Niemiec, która wypływa z granic Tyrolu i Bawaryi, i obławizy Munich i Landshut wpada do Dunaju między

Passawą i Straubingą.

ISER, *Isara*, rzeka bardzo bystra we Włoszech, bierze początek z góry *Iserana* na pograniczu Sabaudyi i Piemontu, i przetrąwszy wiele kraiu, wpada w Rodan o milę wyżej Walencyi. Splawną być zaczyna od Grenobli.

ISERLOHN, lub Iserloch, m. Niem. w Westfalii w Hr. Marchii, o m. 7. na półd. od Hamu.

ISEKNIA, *Aisernia*, M. Wł. w Krol. Neapol. w Hr. Moliseńskim z Bisk. Suffr. Kapuńskiego. Oczyszczona jest S. Piotra Celestyna. Leży pod Appenninem, m. 14. na półn. od Kapuy, 21. od Neapolu, 5. na z. od Molisy. dl. 31. 55. f. 41. 42.

ISERECK, piękny zamek Niem. w Bawaryi w Regencyi Landshutkiej, nal. do Elektora Bawarskiego.

ISIGNI, *Isiniacum*, Isyniak, m. Fr. w Normandyi niż. o m. 6. na z. od *Bayeux* portowe. Stolicą jest Amalfiwa. Zalecone jest dla swych zapasów, i iabeczników i masła, i znakomite urodzenie Piotra Telliera. dl. 16. 35. sz. 49. 20.

ISLANDYA, *Islandia*, W. wyspa na półn. Europy leżąca, mająca wzdłuż na m. 160. szerz 60. Przez 2. miesiące w roku ku przesileniu dnia z nocą letniemu słońce nie zupełnie zachodzi, a ku przesileniu dnia z nocą zimowemu nie zupełnie wchodzi. Nie daje się widzieć tylko przez połowę, i we 2. godziny po południu wcale nieknie. Wyspa ta jest górzysta, kamienista i nie płodna. Pastwiska ma wyborne, a zioła przedziwnym zapachem. Topniejące lody w Maiu w ziemiach Polarnych zabrane w morze z wodami, wnoszą na brzegi Irlandyi wielką liczbę drzewa i zwierząt, jako to: wilkow, lisów, niedźwiedziów, które zapędziwszy się na morze lodowate za rozpuszczeniem lodów potonęły. Obfituje Islandya w przednie konie. Ma w wielu miejscach cieplice zdrowe i jeziora rybne. Najznaczniej

szą w niej góra jest Hekla wybuchająca płomieniem. Islandczkowie mniemają, że jedne duże potopione w tej górze się palą, drugie zaś w pobliżkim morzu lodowatym marzną. Rząd iey był Arystokratyczny. Krolowie Norwegicy r. 1263. uczynili się iey panami, która potem do Norwegii przyłączona została, i odtąd Krol Duński swego tu wysłał Vicereya. Wypiarze są religii Luterskiej. Mieszkańcy w domach rozproszonych tu i owdzie, dla bojaźni pożaru. Większa część w lochach się kryje przed wiatrem i zimnem. Żyła częścią dłużej nad lat 100. bez używania lekarstwa żadnego. Sągnośni bardzo, i zatopieni w grze ławok język ich jest dyalektem dawnym. Żadnych wielkich traktów i drog ubitych w Islandyi nie ma, ani innych miast lub wsi, prócz Hosi i Skalholti Biskupów.

ISLE, m. Fr. o m. 5. na połud. ku z. od Alby, inne jest o m. 3. od *Perigueux*, ob. *Lille*, *Amont*, &c. Tęgoż m. Fr. w Hr. Wennezyńskim, o m. 2. od *Cavaillon*; i Baronia Fr. w Armianiaku, o m. 2. od *Vic-Fezenfac*.

ISLE-ADAM, m. z pięknym zamkiem, i z tyt. Baronii nad rz. *Oise*, o milę od *Beaumont*, 8. od Paryża.

ISLE-AUX-BOEUFs, wyspa wolow, *Isula bovm*, wyspa Amerykańska na górze Meksykańskim w zatoce *de Campeche*, około m. 7. długa, a 3. szeroka. Jest bardzo żyzna w wielu miejscach, i obfituje w wyborne owoce i bydło.

ISLE-BARBE, kępa na rz. Saronie we Fr. opólmili od Lugdunu z Opac.

ISLEBELLE, kępa na Sekwanie w *Meulan*, znaczne wspaniałym pałacem i ogrodami, które tu są zepłute.

ISLE-CHAUVET, Opac. Bened. fund. około r. 1130. czyni 40 o. liwr. m. 6. od Nantes.

ISLE-DE-BOURBON, ob. Mascaregne.

ISLE-DE-FRANCE, ob. Francya.

ISLE-DE-MEDOC, Opac. Fr. Augusta. m. 10. na półn. od Burdegali, czyni 4000. liwr.

ISLE-DIEU, Opac. Fr. Premonstr. m. 4. na w. od Rotomagu, czyni 3500. liwr.

ISLE-DODON, m. Fr. w Hr. Kornweneńskim, m. 3. od Lombezy.

ISLE, grande, longue, &c. ob. Wyspa.

ISLE-ROYALE, czyli ISLE-DW-CAP-BRETON, Wyspa Breton, w Ameryce północnej przy wniściu Gofu S. Wawrzeńca, o m. 15. od ziemi nowej, oddzielona od Akadyi cieśniną na milę szeroką. Ma podobną figurę do podkowy końskiej. Obwód iey wynosi na m. 80. grunt iey jest dosyć żyzny, przepłany jeziorami. Znajduje się tu wiele dobrych i pięknych portów. Znaczny połow Sztokholmu na iey brzegach bogaci mieszkańców *Luisburg* jest M. S. Jest to małe miasto wystawione nad zatoką, która umocniona czyni port dobry. Francuzi byli Panami tej wyspy, wzięli ją potym Anglicy r. 1745. i r. 1758. Utwierdzona im nakoniec została traktatem Werfalskim, z tym warunkiem, iż Francuzi nie będą mogli ryb na iey brzegach łowić aż o m. 15.

ISLES, (les) Opac. Bernar. blisko Antyziodoru, czyni 1000. liwr.

ISNA, Isny, *Eisna*, M. Niem. Cesar. i Proteſtanckie w Szwabii, w Algowii. Jest nad rzeczką *Isną*, o m. 6. na połud. ku z. od Kempteny, 7. od Lindawy, 25. od Anzpurga. Od Prawa Kadukowego we Fr. r. 1775. wyjęte zostało. dl. 27. 45. sz. 47. 33.

ISNTA, Isnich, *Nicaea*, M. Turcyi Azyatyckiej w Natolii z Arcy-Bisk. Greckim. Jest to dawna *Nicaea* słynna pierwszym zborom powstaje-

chnym mianym tu r. 325. Ledwie jakie, dziś znaki pozostały dawney jego wielkości, procz rur do wody sprowadzania służących. Zdyż po większej części go zamieszkali. Leży w gruncie żyznym, zaleconym z obfitości wina i zboża. Na zachod miała jest jezioro (*Lacus Ascanius*), bardzo rybne, które uchodzi do morza Marmory z strony hemliku. Gdy wiatr służy za godzin 7. z Konstantynop. tonać w linii można bez żadnego niebezpieczeństwa. Jest o m. 30. od Konstantynopola na połud. ku w. dl. 47. 44. sz. 40. 15. ob. Nikomedyja.

ISOLA, *Insula*, m. Wł. w Krol. Neapol. w Kalabrii dalszej z Bisk. Jest blizkie morza, m. 6. od S. Sewerynu. dl. 35. 8. sz. 39. 1. Jest wiele innych miejsc we Wł. tegoż im.

ISONA, *Aesona*, m. Hiszp. w Katalonii, pod górą, leży o m. 12. na połn. od Balagwery.

ISPAGNAC, m. Fr. m. 3. od Mendy.

ISPAHAN, *Aspahanum*, sławne M. S. Perfyi, największe i najpiękniejsze na całym wschodzie, i gdzie najlepiej w tej części świata kwitną nauki. Mił ma 7. w około. Rynek może być mianym za najpiękniejszy w świecie. Zdobia go na podziw wielka liczba pałaców wspaniałych, między którymi celuie Cesarzki, mający na miłę w około, więcej jak 160. meczetów, 1800. domów gościnnych, więcej jak 260. łaźni, niezmierna liczba kafenhauszów, targowiska sklepione, kolegia, ulice, kanały wysadzone drzewem iaworowym. I lubo nie jest miasto brukowane, dla suchości jednak, jest zawsze czyste. Łagodność powietrza sprawuje, iż choroby tu są rzadkie i krotko trwają. Deszcz, ani śnieg nigdy tu prawie nie pada. Liczba mieszkańców przed wzięciem miasta od Agwanów r. 1722. wynosiła na 110000. ludzi, odtąd mocno się zmniejszyła. Z przyczyn

ny handlu wielkiego znajdując się w Isphanie ludzie różnych religii i języków, Łacińskich obrządków katol. mają swego Bisk. Wzięty był Isphan od wojsk Tamerlana r. 1392. Abbas wielki za miało stol. swego Państwa go obrat i wiele tu budowl pięknych przyczynił. Rozciąga się wzdłuż rzeki Zanderuty, na której ma 3. mosty wspaniałe. Jest o m. 108. na połud. ku w. od Kazbinu, 106. od Baffory. dl. 70. 30. sz. 32. 25.

ISSIGEAC, m. Fr. m. 3. od Bergerac.

ISSOIRE, *Scioldurum*, Isoar, dawne m. Fr. w Arvernii niż. Oblegane było r. 1577. i 1590. Kardynałowie Boyer i fl. Duprat ztąd byli rodem. Jest tu Opac. Bened. czyniące 3000. liwr. Leży nad Couze, m. 7. na połud. od Clermontu, 13. od S. Flour, 95. od Paryża. dl. 40. 55. sz. 45. 33.

ISSODUN, *Issodunum*, *E-xoldunum*, Issodun, znaczne M. Fr. z Grodem i zamkiem. Drzewem, sukrem, pończochami, k. peluszami, iako i bydlęm, wielki prowadzi handel. Jest tu Opac. Bened. czyniące 2500. liwr. Znakomite jest pokazaną zawsze swą wiernością ku Królom w czasie wznieconych zamieszek przez związkowych i r. 1651. St. Komediant Michał Baron ztąd był rodem. Jest częścią na wzgórce, częścią w równinie, m. 7. na z. od Biuryki, nad rz. Theols, 54. na połud. od Paryża. dl. 19. 39. sz. 46. 56. Tegoż im. m. Fr. m. 4. od Gwetrut.

ISTHMUS, termin Geograficzny znaczy wąską cięśninę ziemi łączącą dwa lądy, lub półwysp z lądem.

ISTRYA, *Isria*, pół wyspa Włoska w Państwie Weneckim, między Golfem Tryestu i *Canero*. Powietrze niezdrowe, Kray jest nieładny. Większa część należy do Weneć, reszta do Domu Austr. *Capo d'Isria* jest M. S. Część Istrii

Austr. będąc w wygodnym położeniu dla handlu i mając drzewa zdane do budowl okrętów, Karol VI. r. 1728. sam iey zwiedził brzegi. Ustanowił w Wiedniu kompanią wschodnią. Wiele traktów dla ułatwienia przewozu towarów do Wiednia i do Karlstadu w Węgrzech, poczynił. Budować okręty w *Porto-re* kazał, którego port pomieści 30. okrętów użytkowanych w linię, port Tryestu uczynił wolnym, i postanowił tam iarmark co roczny. W S. Weit wykastil lazaret i różne w miastach Austr. założył rękodziela. Jest co wszystko handel Istrii w dobrym postawil stanie.

ITALIA, ob. Włochy.

ITZELHOEN, Itzehoa, dawne i piękne m. Niem. w Kstwie Holstynskim. Należy do Krola Duńskiego. Leży nad rz. Stoerą, m. 5. od Gluckstadu, 12. od Hamburga. dl. 27. sz. 54. 8. Jest tu Opac. Pannie Protekt. i Giełda kupiecka.

JUAN, de la Frontera, (Sant) M. Amer. w Chilii, pod górą Andes, w Prow. *Chiuco*, blisko jez. *Guanacho*. Okolica miasta tego zawiera na 20000. Indyjanów osiadłych, holdniących Krolowi Hiszp. Bogactwo go obfite sżyby złote i mnogie trzody owiec. Wydaie pewny rodzaj migdałów bardzo delikatnych. Jest o m. 24. na połn. ku z. od Mendozy, 35. od Sant-Jago. dl. 311. sz. połd. 33. 25.

JUAN, de Puerto Ricco, (San) lub Porto ricco, *Portus dives*, Port bogaty, jedna z wysp Antylskich w Amer. północney. Długa m. 40. szeroka 20. Odkryta była od Krzysztofa Kolumba r. 1493. i pełna jest gór bardzo żyznych. Obfituje w cukier i Kaskya. Żywi wielką liczbę wołów i krow, które zabijają dla mienia samey z nich skóry, a mięso psom rzucają. Znayduie się w stronie północney wyspy wiele bardzo drzew obfiliwzych i sżyby złote. Powietrze panuje łagodne, a w nie-

których porach roka gorące. Należy do Hiszp. *San Juan de Puerto Ricco* jest M. S.

JUAN, de Puerto Ricco (San) M. S. wyspy tegoż im. z dobrym portem, obronnym kilką fortecami i z Bisk. Franciszek Drak r. 1595. prożno go szturmował, r. 1597. Hrabia de Cumberland dobył go z wszystkimi fortecami, i wielkie ztąd wyprowadził łupy. Henryk Baudouin General Floty Holl. wziął go r. 1615. alenimogąc dobyć nacyelniejszej fortecy porzucił go, zruynowawłszy go po części. Leży w stronie północney wyspy, o m. 8. od S. Dominika. dl. 312. sz. 18. 30.

JUBLAINS, m. Fr. m. 2. od Mayenny.

JUCATAN, lub *YUCATAN*, *Jucatania*, wielka Prow. Ameryki w Hiszp. nowey odkryta od Ferdynanda z Korduby r. 1517. i tak nazwana, iż pytającemu Ferdynandowi o nazwisko kraiu, odpowiedzieli Indyjanie *Jucatan*, co znaczy: co mówisz? Jest naprzeciw Kuby. Obfituje w drzewa zdadne do budowl statków morskich, w miód, wołk i drob, cukier, kaskya, &c. Mieszkańcy są łagodni i przyiel. Katol. i mają Bisk. Jest ich niewiele dla dżikiego z niemi obchodzenia się Hiszpanów. Celniejsze w niey miasta są *Campeche*, *Palladolid* i *Simancas*.

JUDA, Krolestwo Judańskie, lub Judańskie, w Afr. na pomorzu niewolników zwanym w Gwinei; o 3. ćwiercie mili od morza, są tu 3. fortece. Wstępu na ląd broni tama, czyli hak plażczyłty straszny i niebezpieczny rozbiciu okrętów, i dla wielości psów morskich tu znaydujących się. Do hasu tego batem, ani czołnem przytąpić nie można ale Negreyczycowie sprawni w tym, uzbroieni żelazcami wręku, ktorami się psom morskim bronią, u-mieją czołna przyprowadzać do brzegów. Forteca Francuzów jest

pierwszą z 3. Angiel. drugą, a Portugal. zcią. Te 3. narody znaczny niewolnikami prowadzą handel, których to Król dostarcza im nawięcej. Murzyni Judańscy są najlepszi i najdrożsi z Negreyczyków Afrykańskich; osobliwie szacowani są w Amer. dla swej zręczności i sposobności nauczania się wszystkiego w krótkim czasie. Król judański wielu doznało rewolucyi. Dahomet wyszedłszy z lasów na czelę stu tysięcy ludzi r. 1727. opanował go, zbiwszy, wypędziwszy, lub w niewolę zabrawszy prawdziwych jego właścicieli, którzy do handlu raczej niż do wojny sposobni byli. Szef ten Murzynów spuściłszy kraj cały. W miesiącu Grudniu zapraszał Europejczyków do znajdowania się na dworze jego na obchodzie rocznicy oycy jego, co zwał on zwyczajem. Tam dla duszy oycy swego zabijać kazął wielką liczbę ludzi, koni, wołów, owiec, kur i innych zwierząt, które, głowę im uciawszy rzucane w dol ogromny na to wykopany, aby służyły oycu jego na drugim świecie. W tenże dol lano gorzałkę, sypano zboże, rzucano chustki, materye iedwabne i różne żywności. Europejczykowie przytomni byli na tym okropnym widoku, iako i sam Dahomet, mający 3. obcych przy sobie dyrektorów Fran. Angl. i Portugal. Nakoniec zawalono dol, a między pospółstwo rozdano obficie trunki, i niektóre towary. Zabiano na rocznicę oycy jego do 300. lub 900. mężczyzn i niewiast, ale gdy mu już nie pozostało potom nad 11000. tysięcy ludzi, i od sąsiadów miał się czego obawiać, miał bardzo liczbę ludzi na ofiarę oycu swemu poświęcił.

JUDAEA, kraj Żydowski, Prow. Azyatycka oblana na z. morzem śródziemnym, leży między Syryą i Arabią. Dawniej zwana była ziemią Chananeyką, Palestyną, potem, ziemią obiecaną, Krole-

stwem Judakim, ziemią Izraelską i nakoniec ziemią świętą. Procz Jordanu przerywa go wiele rzeczek. Stan nędzny, do którego kraj ten przyprowadzili Mahometanie, sprawiło mało wiernym wątpliwość o prawdziwie piśmna S. które go nazywa ziemią płynącą mlekiem i miodem. Ale gdy czytamy pisarzów świeckich wynoszących obfitość kraju tego w zboże, oliwę, wino, daktele, mied balsam, wyborne owce i bydło, że wątpliwość ta jest bez fundamentu, osądzić musimy. Jakoż ziemia Judzka, procz okolicy Jeruzolimy na podziw była żyzną. Dżisay jest pod pan. Turków, i zawiera kraj Gazy, Elkahil, czyli Hebron, Elkods, czyli Jeruzalem, Napluzę, Hartę, Nazareth, czyli Jurec-Katre-Kanna, aseth, i nakoniec kraj wyżey Jordanu leżący niebezpieczny dla podróżnych z przyczyny Arabów, którzy go posiadają. Jeruzolima jest M. S. Judei.

JUDENBURG, *Judenburgum*, znaczące i piękne M. S. Syryi wyżey z pięknym Collegium, zamkiem obronnym i z tyt. Xstwa. Rynek i budowle publiczne mą wspaniałe, leży nad Muerą w miłym położeniu, m. 22. na z. ku poln. od Gratzu, 40. od Wiednia. dl. 32. 55. sz. 47. 20.

JUDONIA, *Judoigne*, m. Niderlandzkie w Brabancji, w Pow. Lowańskim nad Getą m. 2. od Tillemontu, 4. od Gemblours, 5. od Lowanium. dl. 22. 30. sz. 50. 43.

IVERNAUX, Opac. Fr. August. czyni 1100. liwr. od Paryża na w. m. 5.

JUGNAC, m. Fr. m. 6. na poln. od Angulemy.

JUGON, *Jugo*, m. Fr. w Brytani, o m. 5. od morza, 6. na w. od S. Briens.

JUGORA, lub JUGORVA, Prow. Rosyjska dośyć znaczna, zależy od Wielkorzędztwa Archaniołu; Cyrykui polarny dzieli ją na 2. części nie.

nierowne. Tartarowie iey mieszkający, są bardzo dzicy.

JUGNE, m. Fr. z tyt. Margr. m. 1. od Sable.

JUILLAC, m. Fr. w Pow. Lemowiceńskim m. 6. na z. od Brives. Tegoż im. m. 2. od Cognac.

JUILLI, *Juliacum*, m. wyspy Fr. sławne przez znakomite Collegium zakonu S. Filipa Ner, m. 3. na poln. ku z. od Meaux.

JUIST, wyspa w Xstwie Off-Fryzyi na przeciw miasta Norden. Mieszkańcy są protestańci.

JULFA, jest nieiako przedmieście Ispahanu ku poln. Mieszkane jest od Ormianów, których Szach-Abas sprowadził tu, z przyczyny ich sposobności do handlu. Mają ci z swego narodu iednego sędzię i 20. Parafii.

S. JULIEN, Opac. Fr. Bened. w Mans Inne w Turonie czyni 7000. liwr. Tegoż im. w Dyżonie i Antyziodorze są Opac. Fr. Także m. w Arvernii i w Pow. Forez.

JULIEN, de Sault, (S.) S. *Julianus de Sault*, m. Fr. w Pow. Gatyneńskim, blisko Yonny m. 2. od Joigny. Ma winnice.

JULICH, *Juliacum*, Juliaka, po Franc. *Juliers*, dawne i obronne M. S. Xstwa Juliaceńskiego z dobrą cytafellą. Xzę Maurycy de Nassau dobył go r. 1610. Hiszpanie zaś r. 1622. Leży nad Roerą, m. 6. na poln. ku w. od Akwizgranu, 7. na z. od Kolonii, 11. od Mastrychtu. dl. 24. 10. sz. 50. 55. Xstwo Juliaceńskie leży w Cyr. Westfalskim, między Xstwem Geldryjskim, Limburskim, Arcy-Bisk. Kolofńskim. Na leży do Elekt. Palatyna. Znacznieysze ma miasta, Juliak, Duren i Akwizgran. Rozciąga się wzdłuż na m. 40. wierz około 20.

JULIN, ob. Wollin.

JUMIEGE, *Gemmeticum*, m. Fr. w Normandji z tt. Opac. Bened. czyniący 23000. liwr. Leży nad Sekwaną m. 5. na poln. ku z. od Rotomagu, 3. od Kalidobeku, Tom I.

31. od Paryża. dl. 18. 30. sz. 49. 25. JUMILHAC, m. Fr. z tyt. Margrab. m. 7. na w. od *Perigueux*.

JUNCELS, Opac. Bened. czyni 2500. liwr. m. 2. od Lodowy.

JUNG-BUNTZL, ob. Buntzlan.

JUNGCHANG, wiel. M. Chińskie ofne z miast głównych Prow. Junnan. Twierdzą Pisarze, że mieszkańcy zwykli ozdabiać swe zęby blaskami złotemi, zkąd nazywają ich *Kinchi*, czyli złoto-zębaci. Leży w kraju obfitym w złoto, miod, wosk, marmur, burzłyn, iedwab i len. sz. 24. 58. dl. 119. 55.

JUNGNING, m. Chińskie iiste z miast głównych Prow. Junnan. Okolica jego wyborne żywi krowy. sz. 27. 33. dl. 120.

JUNGPING, m. Chińskie, ofne z miast głównych Prow. Pekinu w kraju gorzystym blisko Gofu Kang. Zawiera miast 6. w swym dystrykcie. dl. 135. 50. sz. 40.

J. JUNIEN, m. Fr. w Marchii niż. nad Wienią, m. 7. na z. od Lemowiku. Wławia go Kapituła.

JUNKSEILON, wyspa w Gofie Bengalskim, ku brzegom Kwezy; mieszkańcow ma ludzkich, a żywności bardzo tanie.

JUNNAN, lub YUNNAN, *Jumania*, naybogatsza i naybliższa zachodu Prow. Chińska stykająca się z Król. Awańskim. Obfituje w wyborne konie, słonie, rubiny, safiry, kocie oczy, i inne kamienie drogie, iako i minery bogate. Zawiera 20. miast głównych, 8. żołnierskich, więcej nad 80. miasteczek, a więcej nad 14. milionów mieszkańców. Jumańczykowie są łagodni, ludzcy, mocni, odważniejsi nad innych Chińczyków. Niewiaśty mają tu więcej wolności, niż gdzie indziej. Pożywienie tu bardzo drogie. Junnan jest M. S. bogate wspaniałe i gdzie nappięknieysze w Chinach robią obicia. sz. 25. dl. 121. 15.

JUNSALAM, Port Azyatycki w

Krol. Siamskim. Jest schronieniem dla wszystkich okrętów, którzy płyną do Koromandelu trafiają na nawalność. Co do handlu Bengalczyków, Pagwanów, i innych Krolestw sąsiadzkich wagi jest wielkiej. Leży na półn. wyspy tegoż im. dosyć wielkie. dł. 115. 35. sz. 8. 56.

IVOI, ob. Yvoy.

JURA, *Jurassus* wysoka góra w Szwajcaryi, która ją oddziela od Frankkontu.

JURA, wyspa Szkocka jedna z Westernow na m. 8. długa, 2. szeroka ku brzegom Hr. Argyllskiego. Zią tu długo. Ma dobre pastwiska i bydło. Brzęgi obfitują w sumy morskie.

JURANCON, m. Fr. w Bearnie blisko Pau. Okolica rodzi wino dobre.

JURBURG, lub GEORGENBURG, m. w Xstwie Zmudzkiem, w Pow. Wielońskim z Stwem i Leśnictwem czyniącym kwarty 16320. zł. nad Niemnem od Wielony m. 5.

IVREA, *Ivrea*, dawne i mocne M. Wł. stol. Kanawezy z obroną fortecą, z Bisk. tyt. Matgr. i z dawnym zamkiem. Wzięte było od Franc. r. 1704. po żwawym odpocie, ale r. 1706. po batalii Turyńskiej odebrał ją Xz. Sabaudyi, i do niego należy. Jest nad Doryą między dwoma wzgórkami, m. 8. na dołn. od Turynu, 13. od Suzy, 10. od Wercelli. dł. 25. 23. sz. 45. 12.

IVRY, *Ivriacum*, Iwra, m. Fr. w Normandyi z Opac. Bened. fund. r. 1097. czyniącym 4500. liwr. Na iey polach stoczona była bitwa s. pod im. potyczki Iwreńskiej r. 1590. Leży nad rz. *Eure*, m. 4. na półn. od Dreux, 15. od Paryża. dł. 19. 10. sz. 40. 48.

JUSSEY, m. Fr. w Frankkontie, m. 7. na półn. ku z. od *Vosoul*.

JUSSY, m. Fr. m. 2. od Antyzodoru.

JUST, (S.) m. Fr. w Santonii, m. 1. od Marennas. Owezyana

Jana Ogiera de *Gombaut* jednego z Influrorow Akademii Franc. Tegoż im. m. w Arwernii blisko *Brioude*. Inne jest o m. 3. na półn. od Klermontu z Opac. Premonstr. czyniącym 6500. liwr.

JUST, (S.) klasztor Hieronimitanów, który obrał sobie Karol V. aby w nim prywatnie życia dokonał. Jest w Estremadurze z strony Portugalii o m. 9. na pold. ku z. od Placencyi.

JUSTIMONT, Opac. Premonstr. m. 4. od Metz.

JUSTINGEN, dzierżawa i zamek w Szwabii m. 6. na z. od Ulmy. Należy do Xz. *de Wirtemberg-Stuttgart*.

JUTHIA, *Odia*, lub *Siam*, wielkie i sław. M. Azyatyckie stol. Krol. Siamskiego, rezyd. Krolow. Mające wielką bardzo liczbę przepysznych balwochwali. Pałac Krolowski jest gmach równie wspaniały jak ogromny. Słoni utrzymują tu z obfiliwą starannością wielkie mnostwo. Słoni samego Krola białe złoby ma złote. Na przedmieściach znajdują się Dominikanie, Augustianie i inni zakonnicy. Dom kupiecki Holl. jest tu na podziw wspaniały. Handel jego jest niezmiernie wielki, i kupcy ze wszystkich prawie Państw tu zawiązają. Miasto budowane jest na wielkiej kępie oblanej rzeką *Menam*, o mil kilka od iey uścia. dł. 118. 30. sz. 14. 18.

JUTLAND, czyli JUTLANDIA, północna *Jutia*, Prow. Duńska na północ Xstwa Slezwickiego. Dzieli się na 4. Diecezye Alburską, Arbuską, Rypeńską i Wyburgską. Nal. do Krol. Duń. u dawnych zwana była *Chersonesus Cymbrica*.

JUTTERBOCH, lub GUTTERBOK, piękne m. Niem. z Gadem w Turyngii w Xstwie *Kuerfurt*, o m. 8. na pold. ku w. od Wittembergi. Torkenslohn General Szwedzki tu r. 1644. poraził woyśko Cesarzkie.

IWANOGROD, forteca Rosyjska naprzeciw miasta Narwy nad rz. Narwą, z ktorej przyczyną nazwana jest: Narwą Rosyjską. dł. 46. 55. sz. 59. 8.

IWANSK, m. Pol. w Woi. Sendomirskim.

IWIE, m. Litt. w Woi. Wileńskim, od Lidy m. 7.

IWENAK, *Ivenacum*, m. Niem. w Xstwie Meklemburskim, na pograniczu Pomeranii, m. 15. na pold. ku w. od Rostoku.

IWIKA, *Iwica*, Ebusus, M. S. wyspy tego im. na morzu śródziemnym między Krol. Walencyi i wyspą Maiorką, o m. 15. od obydwóch. Ma port dobry. Anglicy r. 1706. uczynili się iey Panami, ale potem wrocila się do Hiszp. Zupy solne są pryncypalnym tey wyspy bogactwem. Ma wzdłuż na m. 16. w szerz m. 8. a wokoło 48. Nie cierpi węzów, ani żadnych gadów. dł. 19. 20. sz. 38. 42.

JUVIGNE, *Juvinacum*, m. Fr. m. 6. od Lawali.

JUVIGNY, m. Fr. w Normandyi m. 2. od Domfrontu, inne o m. 2. od Mortain, i Opac. tamże Cystor. m. 2. od Stenay.

IXAR, lub HIXAR, *Ixarium*, m. Hiszp. w Aragonii nad rz. Mar-

tiną, m. 15. na w. ku półn. od Saragossy. Ma tyt. Xstwa. dł. 17. 16. sz. 41. 12.

IXDRUK, pryncypalny port Angryenów Korfzarów z strony zachodniej, połwyłpy Indyjskiej zachodniej, m. 20. na półn. ku z. od Goy.

IXO, Krol. Ixańskie na wyspie Niphon w Japonii między Omieńskim, Woarskim, i Ingeńskim Krolestwami.

IZABELLA, ob. Isabelle.

IZABELLIN, m. Litt. w Woi. Nowogrodzkim nowo zabudowane, nazwane od im. Xżny Czartoryjskiej. Piękne i porządne.

IZERY, m. Fr. m. 2. od *Vabres*.

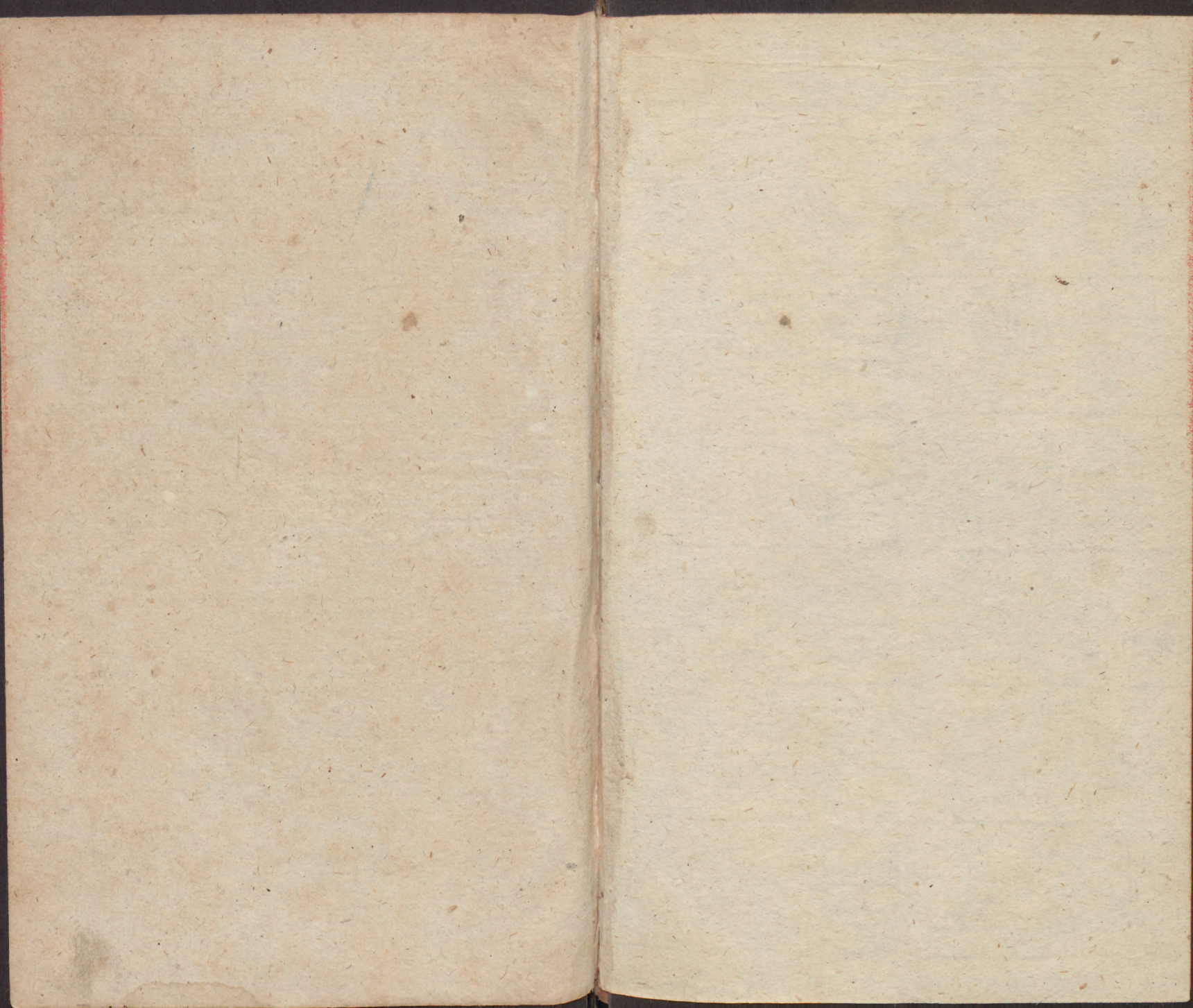
IZIEU, m. Fr. w Pow. Forez, m. 5. od Etienne.

IZQUINTINANGO, bogate i piękne m. Amerykańskie w Hiszp. nowej w Prow. *Chiapa*. Zbierają tu wiele bawełny, i Ananawów.

IZMAILOW, m. w Bessarabii nad Dunajem, o m. 12. na z. od Kilii nowej. Moskale opanowali go r. 1770. Jest też zamek tego im. w Państwie Rosyjskim, z wiel. ogrodzeniem, o m. 3. od Moskwy.

KONIEC TOMU I.

4180 ✓

563302/2079

A 1500

BIBLIOTEKA
GŁÓWNA
W S P
w Słupsku

25

134285/1